

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
3 D
4

IOANNIS VVIERI
DE
PRAESTIGIIS
DÆMONVM, ET INCAN-
tationibus ac ueneficijs,
Libri V.

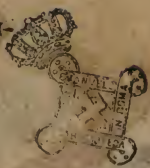
TERTIA EDITIONE
aucti.

Cum Cæs. Maiest. gratia & priuilegio:
Item copioso rerum & uerbo-
rum INDICE.

BASILEAE, PER IOAN-
nem Oporinum. 1566.

ERDINANDVS Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundię, &c. Marchio Morauiæ, &c. Comes Tyrolis, &c. Notum esse uolumus uniuersis, quòd cum honorabilis, doctus, noster & sacri Imperij fidelis, dilectus IOANNES VVIERVS, artium & Medicinæ Doctor, nobis quàm humillimè exponendum curauerit, conscripsisse se quinque libros de Præstigijs dæmonum, incantamentis & ueneficijs: quos ad publicam hominum utilitatem in lucem edere, ac prælo committere constituerit, dummodò firmißimo priuilegio contra æmulorum fraudes, qui fortè ipsum aut Typographum debito fructu ac emolumento priuare conarentur, tutus ac munitus sit. Nobis idcirco reuerenter supplicando, ut ipsi hac in re beni-

gno ac clementi noſtro auxilio adeſſe dignaremur. Cuius quidem honeſtiſsimum inſtitutum, laudabilesq; conatus non modò probauimus ac collaudauimus, uerùm etiam authoritate noſtra Cæſarea promouẽdos duximus. Quocirca per præſentes literas noſtras ſcienter atque animo bene deliberato, de'que Cæſareæ authoritatis noſtræ plenitudine ſeriò ac firmiter inhibemus ac uetamus omnibus ijs qui in ſacro Rom. Imperio & Regnis Dominijs'que noſtris hæreditarijs, uel imprimendis uel uendendis libris, ſeu quacunque alia ratione librariam negociationem exercent: ne quis eorum, memoratum Ioannis Vuieri opus, poſtquã illius opera ac ſtudio in lucem prodierit, ſine cõſenſu eiuſdem authoris, per totum ſexennium ab editionis abſolutæ die numerandum, intra ſacri Rom. Imperij & omnium Regnorum ac prouinciarum noſtrarum fines recudere, aut ubicunque recudendũ dare, uel alibi impreſſum adducere, uendere, uel diſtrahere palàm uel occultè auſit. [redacted] ſi quis ſecus fecerit, interdictum'que hoc no[redacted]lexerit: debebit

-ebit is nõ solùm priuari eiusmodi libris
-mpressis, quos nimirum præfatus Ioan-
-nes Vuierus, uel eius hæredes, aut man-
-datũ ab eo habẽtes, auxilio magistratus
-eius loci, aut sua quoque authoritate ap-
-prehendere & sibi uendicare poterunt:
-uerùm etiã insuper decem marchis auri
-puri nostro Imperiali fisco fraudis uin-
-dici, & dicto Vuiero, eius' ue hęredibus
-ex æquo soluendis & numerandis mul-
-ctari. dummodò tamen præfatus Vuie-
-rus bina eius libri exemplaria ad Impe-
-rialem Cãcellariam nostrã Latinam suis
-sumptibus quàm primùm mittere tenea
-tur: alioquin hoc nostro priuilegio uti
-frui non posit, sed eo penitùs exutus &
-priuatus esse censeatur. Proinde man-
-damus uniuersis & singulis nostris & sa-
-cri Ro. Imperij subditis & fidelibus dile-
-ctis, tã Ecclesiasticis quàm secularibus,
-cuiuscunque gradus, ordinis, status, con-
-ditionis & dignitatis extiterint, præser-
-tim uerò ijs qui in Magistratu constituti
-sunt, uel superiorum suorum, uel suo ip-
-sius nomine ac loco, iuris & iusticiæ ad-
-ministrationem exercẽt, ne quenquam
hoc priuilegiũ seu interdictum nostrum

a 3 impu-

impunè uiolare, ſpernere uel negligere patiantur: ſed ſi quos contumaces compererint, præſcripta pœna plecti, & quibuſcunq; rectè fieri poteſt modis coerceri curent, quatenus & ipſi grauiſsimã indignationem noſtram, ac eandẽ mulctam incurrere noluerint. Quòd enim hæc rata & firma ſint, hiſce literis noſtris teſtatum eſſe uoluimus: quas dedimus manus noſtræ ſubſcriptione, & Sigilli noſtri impreſsione roboratas, in noſtra Imperiali ciuitate Francofordiæ ad Moganum, die quarta menſis Nouembris, Anno Domini milleſimo, quingenteſimo, ſexageſimo ſecundo: Regnorum noſtrorum, Romani trigeſimo ſecundo, aliorum uerò triceſimo ſexto.

FERDINANDVS.

Sigillum hic impreſſum.

V. *Seld.*

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ M.tis proprium.

M. Singkmoſer.

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO Principi ac Domino, D. Gulielmo Cliuiæ, Iuliæ & Mont. Duci, Comiti Marchiæ ac Rauesburgi, Domino in Rauestein, &c. suo Domino Clementissimo perpetuam in Christo IESV felicitatem.

IN tam perniciosa uarietate fanaticarum & pestilentium opinionum, quib. æuo hodierno miserè orbem cõcutit Christianum satan, non minimũ pondus eam habere sentio, Princeps illustrissime: quam idẽ ille uelut perditissimum seminarium, mentibus hominum inseuit incantamentorum nomine. Etsi enim multifariam in religionis nostræ cõtrouersijs, uel ob ceremoniarum ritus, uel non æquè intellecta Scripturæ loca, animi distrahantur, sententiæque uarient, faces subdente antiquo serpente: non tamen perinde deploranda hinc subsequitur calamitas, quàm ex semel imbibita, ipsius instinctu, persuasione de eo mali genere, quod hominibus & bestijs citra ueneni uel propinationem uel applicationem,

inferre creduntur quædam dementatæ anus, quas Lamias uel sagas nuncupant. Vt enim ex prioribus quidem disceptationes hinc inde oriuntur diuersæ pro hominum uel affectu, uel
Rom. 14. *prout cuilibet sua satisfacere mens uidetur, aut pro talenti à Deo donati pondere & qualitate: tamen momenti tantum eæ sæpius non habebunt, ut uel animæ salutem aliquo attingant modo, uel etiam amicitias omnino turbent, dissuant'ue. Quàm uerò execrabilem à Deo alienationem, coniunctissimamq; cũ dæmone necessitudinẽ, quanta inter proximos odia, quàm rixosas uiciniarum factiones, quas rusticorum simultates, quæ urbium dissidia, quàm frequentes insontium cædes, parente tragœdo diabolo, gignat fœcundissima illa calamitatum mater, opinio nimirum concepta de Lamiarum maleficij (non inquam ueneficij) prodigiosa potestate, quotidiana docet experientia. Et quum pauci sint morbi, quorum causas ad Lamiarum opus non referat, peruersè in religione Christiana institutum uulgus: uix alij comperiuntur, quibus uniuersum hoc impietatis negotium penitius sit notum, & iustior de hoc actionem instituẽdi occasio incũbat, quàm medici: quorum ab eo incredulitatis genere ita turbantur animi, & aures raduntur, ut nihil in ijs æquè*

concrepet apud ægrotos, quàm mordax illa falsaq; innocẽtium mulierculariũ ob inflictum eiuscemodi malum criminatio. Quam Camarinam aliquandiu non tam uirulentũ expirantem fœtorem, cum paulatim sana ex Dei uerbo institutione prorsum interiturã spes esset, eam denuò grauiter motam, ut contagionis uirus longè lateq; cum plurimorum pernicie, procellarum spiritu horribiliter afflãte, exhalet, indies magis ac magis experior. Tanta uigilantia quamcũq; obseruat occasionem ueterator ille, somnolenter illius artes permittentib. ijs, quorum intererat die noctuq; doctrinæ Euangelicæ machinis, ipsius propugnacula concutere, funditusq; euertere. Propterea operæpretium facere uisus sum, dum ad graue hanc impietatem silentio conniuent Theologi pleriq; omnes: opinionum falsitatẽ in morborum causis, eorumq; impijs curationibus tolerant Medici: sententiasq; ex persuasione, longa annorum serie & præscriptione non ita discussa, quàm uelut præiudicio citra contradictionem confirmata, hic pronunciant Iurisconsulti: nec ullum hominem exitiali medendo uulneri, aut Labyrinthi huius explicationi manum admoliri, ad multorum interitum, audiatur: si ego uelut κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις, garritu saltem a-

lijs ueternum excussero: & arduam hanc rem, qua nostræ religioni Christianæ summa sit cõtumelia, altius perscrutandi, discutiendiq́; qualemcunq; ansam fusiori deductione & quantulacunq; demõstratione subministrauero: quanquam non ignorem, prauæ opinionis sine ratione pertinaciam, inexpiabilem esse tincturam, et quæ elui nequeat, scitè à Galeno nostro cẽseri his uerbis: ἔστι δὲ οὐδεμία βαφὴ δυσσοποιὸς οὕτως, ὡς τὸ τῶν ἄλλων λογισμοῦ πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος· οὐ γὰρ ἔστι μεταπεῖσαι τοὺς αὐτοῖς ἐντραφέντας. *Sic enim educatos, ad resipiscentiam aut ueritatis frugem non posse reduci arbitratur. Tam non facile est, nouam rem ad communem hominum mentem & assensum accommodare.*

Praua opinio, inexpiabilis tinctura.

Nec tamen hoc meum institutum quisquam calumniabitur, quasi nimis Suffenus, minusq́; tenuitatis meæ conscius, quicquam præ aliis intelligere, aut posse, mihi temerè præsumam. Quàm sit mihi curta supellex, probè noui, & me certius nemo: atque hoc scio, quod nescio. Nemini hîc præiudicatur. Accedunt quotidianæ medicationes, & profectiones assiduæ, quæ certè ferias eiusmodi lucubrationibus sedulò donandas præcîdunt: ut hoc nomine superioribus uenationibus Hambachi institutis, dum

dum tuæ Celſ. atque eiuſdem illuſtri generoſæq́; ſoboli ex officio inſeruirem, huic potiſsimùm ſtudio uacauerim.

Innumeros itaq; alios infinitis partibus longè meam hanc infantiam exuperare potuiſſe ueritatis inquiſitione peniriori, oratione lucidiore, doctioreq́;, & demonſtratione euidentiore, magisq́; neruoſa, ob ingenij acumen, doctrinæ excellentiam, & ocij acceſsionem, libenter fateor: at ieiuno meo ſcripto felicia illa ingenia prouocatum iri ſperare uolo, ut dicendo, me rectius erudiant, qui eiuſmodi collationum ſolet eſſe fructus: uel, ut tacendo, meam hanc ſententiam ab inolita religioſo illo ſeculo opinione δὶς διὰ πασῶν diſſonantem, comprobent. Hac ratione reportaſſe ex laboribus uſuram ſatis uberem confidam: nec me præſtitæ pœnitebit operæ, ſi ſaniore doctrina in ueritatis cognitionem reuocor, uel in rara paucisq́ue audita opinione confirmor.

Naturam in profundo ueritatem penitùs abſtruſiſſe, rectiſsimè docuit Democritus: hanc uigilantius inquirere, inueſtigare & rimari decet. Id ſiquidem cum maiori æquitate coniunctum eſt: quàm ſententiam, quam temerè quis amplexus ſit, pertinaciter defendere. *Veritas in profundo abſtruſa.*

Argumentum eſt partim Theologicū, quo diaboli

Argumentũ operu Theologicum. *diaboli actiones & studia, sacrarũ literarũ testimonijs produntur: & quo ijs modo tutißimè obuiam iri poßit, docetur. partim etiam Philo-* Philosophicũ. *sophicum, dum naturalib. conuincuntur rationibus satanæ ludibriorum uanitas, & sagarum* Medicum. *corrupta imaginatio: partim item Medicum, ubi secundum naturæ legem, morbos, eorum causas & symptomata Lamijs perperàm imputata, oriri demonstratur. Partim id etiam Iu-* Iuridicum. *risprudentiæ placita spectat, quum de magorũ infamium, lamiarum & ueneficorum pœnis, pro delicti qualitate et magnitudine, alio quàm hactenus usurpatum est modo, agatur.*

Cur uariæ inserantur historiæ. *Historias autẽ inserui paßim uarias, eo potißimùm fine, quòd quum tam diuersa multifariaq́; sæpenumerò in hoc satanæ negotio à multis referantur: ex nostrarum narrationum collatione, ἀναλογίᾳ, & qualicunq; explicatione, citius in actionum præstigiarumq́; dæmoniacarum, & rerum multijugarum cognitionẽ ac iudicium perueniri posse arbitratus sim.*

Ne autem hîc mei ingenij metas & professionis limites temerè præfractaq́; opinione, nimis proprio fisus cerebro, transilijsse censerer, hæc mea παράδοξα plerisq; doctißimis, etiam ex tuæ Cels. familia uiris, Theologis, legum peritis, & collegis excellentißimis, eo animo legenda

genda excutiendaq; proposui, ut horum censura, illa uel castigarentur, mutarentur, starent: uel caderent, repulsamq; paterentur.

Si maleficarũ Malleum hoc absoluisse pensum quis obijciat, is amabò illius libri congestas à Theologis, Henrico Institoris & Iacobo Sprenger ineptias absurdas, sæpe etiam impias, legat: & cum hoc nostro scripto, affectu omni seiuncto, conferat, iudicetq;: & sententiam omnino aliam, imò contrariam me sustinere ac defendere intelliget. Penelopes enim telam retexere, actumq; agere, profectò lubet minimè. Pauca quidem in hanc rem dixit Vlricus Molitor, Sigismundi Bohemiæ regis consiliarius, in Dialogis de Lamijs & Pithonicis: nonnihil quoq; de strigibus scripsit Ioannes Franciscus Picus, abbas item Spanheimensis Ioannes Tritemius quæstiones quinque Maximiliano Cæsari proposuit, sua quoque lingua argumentum hoc attigerunt quidam Germani: quo aũt iudicio, operis nostri collatione innotescet. *Malleus maleficarum.*

Cæterùm præter multiplicem rationẽ, quæ ut tuæ Cels. hanc meam qualemcunq; fœturam consecrarem, me impulit, hæc quoque induxit potissimùm: quòd quum iam decimumtertium annum tuæ Cels. à medicinis sim, ac uariam sæpenumerò in tuæ Cels. aula audierim de Lamia-

rum iam denuò in amplißimis ditionibus tuis renatarum, potentia & incantamentis sententiam: uix à nemine tamen certiorem, meæ consonam magis, & è ueritatis fontibus erutā penitius, me unquam hîc cognouisse, quàm aliquoties à tuæ Cels. ore his hauserim auribus, uelim nolim fateri cogor: nimirum Lamias nemini ulla uoluntate maligna, quacunque dira imprecatione, aut intuitu malicioso nocere posse: at uitiata dæmonis conatu occulto phantasia, eas tanquam melancholia agitatas, in mentem sibi inducere, quæcunque mala ab ipso satana illata, uel naturali occasione ex abstruso Dei consilio prognata, abs se perpetrari. Vbi enim actionum modus ad trutinam uocatur, & earum organa indagine circumspectiore obseruantur, luce clarius mox omnium oculis patet rei ἀδυνατία & falsitas. Veneficium solūmodò à φαρμακευτρίαις uel ueneficis, ueneno uel propinato uel illito, noxiè fieri in hominū & animantium internecionem, doctè, prudenter & piè concedit tua Cels. Hinc fit, quòd non multorū more, pœnam delusis aniculis statim seuerè infligi iubeas; sed matura deliberatione prius de uenenatione exactè inquiri, ac si de ea indubitanter constet, legum præscripto satisfieri, à Deo ad hoc constituta tua Cels. uelit. Hoc

Rom. 13.

profe-

profectò accedit meritò ad reliquas præclarissimas & innumeras animi ingeniiq; dotes, quibus mirè quam nactus es Spartam (κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα à tua Cels. celebrari solitum) adornas, illustrasq;. Nihil hîc præter institutum dicam, de non uulgari tuæ pietatis studio: cuius plurima, & quidem memorabilia, ac imitatione dignissima possem adducere exēpla, ni hinc potius inclementiam expectandam, quàm fauorem, uererer. Sit autem hoc unum, quòd solem exorientem nunquam uideas, nec uesperi te lecto componas, quin ardenter prius fusis ad Deū precibus, à sacra lectione te totum, tuæq; Cels. commissam Spartam, ipsius patrocinio fideliter commiseris. Nihil addam de temperantia in potu, quo unico nomine non modò tuis subditis omnibus numerosissimis exemplar existis admirabile: sed & tui ordinis illustrissimis, eisdemque potentissimis heroibus optimo prælu-ces iure: ut ebriā tuam Cels. uidisse neminē, non minima laus sit: imò ratā esse uelis Assueri regis legē, qua ne quis poculorū certamen urgeat, seuerè cauetur. Longū item esset recensere, tuæ Cels. omnes esse exosos, qui assiduis suis deierationib. tremendum Dei nomē prophanare non erubescunt: qua blasphemia omnes propemodum horribiliter concrepare aulas, est quòd Esther 1

Chri-

Christianæ religionis homines meritò doleant, lugeantque, plagis hinc enatis palàm uisis. Taceo continuos in quorumcunque libellorum supplicum, & aliorum scriptorum quotidie affluentium lectione, maturaque responsione labores: quo uel unico incomparabili exemplo, uerè paternum affectum erga commissum tuæ tutelæ subditorum gregem, quis non demiretur? quibus ut nec contemptũ hic Carlorum nomen, in aliorum ore innatans assiduè, unquam à tua Celsit. obiectum fuisse, quis audiuit, ita sæpenumerò eos blandissimo filiorum nomine dignaris: nec quicquam usqueadeò tuæ Cels. studio curæque esse norunt omnes, quàm tuam rempub. in summa tranquillitate perpetuò conseruare: id quod cum rara, imò diuina prudentia proximis aliquot annis turbulentissimis, undequaque bellico strepitu circum maximas tuæ Cels. ditiones sæuiente, nec tamen eas concutiente, testatus es. Nec postremam meretur laudem, quinimò apud omnem posteritatem propagandam, quòd uelut unicus doctorum uirorum Mecœnas, singularem facias ingeniorum delectum in ijs, quos ad exteras regiones & præclaras in quacunq; facultate Academias tuæ Cels. impensis ablegari, ali, studiorumq; curriculum feliciter perficere,

cere, ut tuæ Celſ. & reipub. decori uſuiq́ue eſſe quandoq; queant, prouidè admodum uolueris: ut ea ratione inſignibus doctrina, prudentia, exiſtimatione, & rerum cognitione uſuq́ue uiris, illuſtrem illam tuæ Celſ. familiam eſſe ornatam, ad reliqua celeberrima tuæ aulæ ornamenta, non immeritò referri debeat. Minus tamen id mirũ uideri debet, quòd ipſe doctus, eruditos ſemper eo proſequutus ſis ſtudio, ut quibuſcunque honorarijs & ſtipendijs honeſtis eos in tuam ampliſſimam pellicere accireq́ue familiam, à regni primordijs non intermiſeris. Sic prouidentia non uulgari factum eſt, quòd hîc in uenerando ordinis Senatorij conſeſſu, primo ſit dignata loco tua Celſ. uirum doctrina multijuga, nec uulgari prudentia, rerumq́; uariarum uſu & eximijs animi corporisq́ue dotibus clariſſimum, D. HENRICVM BARZIVM, *Olislegerum nuncupatum, Ll. Doctorem & Cancellarium Cliuenſem uigilantiſſimum, patriæq́; amantiſſimum: ſit is certè* πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. *At prorſus calamo hîc imperaſſe præſtat, quàm leuiter oratione ieiuna uerè heroicas tuæ Celſ. uirtutes omnem omnium laudem poſt ſe relinquentes attigiſſe: quas non aliorum relatu cognoui, ſed hiſce oculis in tua Celſ. uelut in luciдiſſimo*

D. Henricus Barzius Cancellarius Cliuenſis.

b ſpeculo

ſpeculo quotidie contueor. Tali itaque ac tanto Principe patrocinium non denegante, mordaces uitilitigatorum inſoleſcentium dentes haud difficulter uicturum me confido: præſertim cùm à meis partibus in procinctu stare inuictam ueritatem non dubitem. Precor Deum opt. max. patrem Domini noſtri IESV CHRISTI, *ut quod pro ſua bonitate immenſa in tua Celſ. feliciter cœpit, maiore ſui Spiritus acceßione uberius augeat, ad nominis ſui gloriam, Celſ. tuæ ſalutem, & florentißimarum ditionum tuarum felicitatem.*

Tuæ Celſitudinis
obſequentißimus,
Ioan. Vuierus
Medicus.

PRÆFATIO AD LE- ctorem, de totius Operis argumento.

REm profectò arduam, & longè tenuitatis meæ uires exuperantem, aggressum me esse fateor, qui cum fraudulentis spiritibus, laruis & mundi dominis in theatrum prodire, luctariq; audeam: quum tot illi habeant modos fallendi incõprehensibiles, & cuniculos, occultosq; elabendi recessus, quibus ob essentiæ subtilitatem, motus celeritatem, uitæ longisſimę usum, & peruersitatem uoluntatis, longè lateq; crasſitiem nostram terream eludant, ut quibuscunq; eos adoriaris rationibus, defraudatum te esse palàm uideas. Quanquam uera hæc esse non inficiar: in alia tamen enutritus schola, atq; ab alijs institutus præceptoribus, quàm Plato ethnicus apud superstitiosos suos Aegyptios & uates Memphiticos, uel Proclus apud suum Marcum, dæmonum clientem: ex D. Pauli, uasis electionis, & pugilis aduersus spirituales astutias in cœlestib. inuicti consilio, manibus indubitatæ fidei firmisſimis arripui doctrinam Conditoris cœli & terræ, omniumq; quæ in eis sunt, & uerbũ Christi (in cuius nomine horum spirituum genua flectuntur, ipsique dicto

Actor. 9. *Philip. 2.* *Ephes. 6.*

dicto citius fugantur) gladium quippe spiritus ancipitem, tentaturus quid cũ diuini luminis radio & rationum machinis, in luce cũ rectoribus tenebrarum seculi huius potero, in eo potissimùm fraudium genere, quo illi hactenus tam densas hominum oculis offuderunt nebulas: ut quò se conuertere securè debuerint, tanquam in ipsa caligine palpitantes, ignorarint quàmplurimi. Id autem existit ille incantamentorum labyrinthus: ex quo ut, inuento qualicunq; filo, se explicandi commonstrarem uiam multò aliam, quàm hactenus obseruatam uidere licuit, hoc institui Opus. Ne uerò obscuritatem gigneret orationis perpetuitas, in quinque illud distribui libros: ut eius ordo tamen, quasi rectè institũta rerum œconomia, suis conuenienter cohæreret partibus.

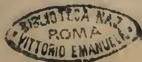
Occasio operis.

Cæterùm quum uniuersum id negocium sit dæmonum præstigijs ac dolo implicatum, ut ad eorum quæ in reliquis dicentur libris, intelligentiã sterneretur uia: in Primo libro, diabolus quid sit, quæ eius origo, qui primi dolosi eius conatus, perniciosiq; ꝓgressus ab Eua in rerum primordijs, usq; in hęc tempora: quę itẽ ipsius potẽtia, quid etiam prorsus non possit: & quòd limites illi à Deo præfigantur, ultra quos ferri nequit, describitur. Hinc, quid per suam clientelam operetur, ostensurus: ad magos infames,

ARGVM. *libri primi.*

SECVNDI.

fames, dæmonum operâ quascunq; præsti- *Magi infames.*
gias oculis nostris destinato studio multifa
riam obijciẽtes, diuinationumq; uarijs lar-
uis deludentes alios, & medicinæ sacra suis
imposturis satanicis fœdè conspurcantes,
progredior: quos etiam à Lamijs segrego, *Lamiæ.*
ut quæ sexu inconstantes, fideiq; lubricæ, &
ætate non satis mentis cõpotes, diaboli lu-
dibrijs magis sint obnoxiæ: qui in illarum
uim imaginatiuã siue uigilantibus siue dor-
mientibus se insinuans, quascunq; formas
ipsis inducit, ea dexteritate cõcitatis in hũc
dolum humoribus & spiritibus, ut nihil a-
liud illę sciant, aut queant fateri, quàm re-
rum à dæmone ex Dei abstrusa uoluntate
uel consensu peractarum, aut plagarum ho-
minibus bestijs'ue inuectarum, siue designa
torum flagitiorum, aut malorum pronato-
rum naturæ ductu, se effectrices esse: quem-
admodum mentem quoque lædi, multifa-
rijsq; imbui imaginibus, sæpe in ijs quorum
cerebrum atra bilis uel eius uapor uitiarit,
spectamus. Nullos quoq; libros eæ habent,
nullos exorcismos, characteres, aut similia
mõstra, uelut magi infames: nullos etiã præ
ceptores alios, præter læsam à dæmone mẽ-
tem, aut corruptam imaginationem. Hinc à
Magis illis infamibus nõ parum eas differ-
re, omnibus erit perspicuum. Illi namque
uiri sunt sæpe docti & cordati, sed curiosi,

longius etiam peregrinantes, ut artem imbi bant dæmoniacam, qua saltem præstigias & rerum ludibria, præter naturalem morem o-stentāt: hæ uerò ut plurimùm fœminæ, eædemq; uetulæ, & mente titubantes, domiq; latentes: in quarum, uti organorum conuenientiū, phantasiam propè torpidā, uelut sedem suis studijs accommodatam, in melancholiæ morbo, mœrore, uel extrema desperatione, ut spiritus est, illabitur: nec ita præstigijs deludens, quàm quæcunq; hominū infortunia, calamitates & interitus tāta uehementia imprimēs, ut qualia quantaq; ea sint, se perpetrasse, ut dixi, arbitrentur: à quibus tamē hę fuêre alienissimę atq; insontes.
Venefici, φαρμακεῖς. Has itidē à ueneficis, quos φαρμακεῖς Græci dicunt, separo: qui ueneno uel propinato uel illito, uel eo loco ubi halitu feriat collocato, homines uel bestias lædunt. Sic plurimùm interesse inter prophanos magos, lamias & ueneficos intelligetur: de quibus tamen, uelut ijsdē, hactenus cōfusè actum est, disputatū, & pronunciata sententia. Vt au-
TERTII. tem hæc innotescerent clarius, Tertio libro eos qui Lamiarum maleficio affici putātur, propono, demonstrans eos omnes à dęmonibus exerceri, uel obsessos esse, ex occulta Dei permissioue, citra ullam ullius Lamiæ aut hominis alterius cooperationem. Hinc
QVARTI. iusto ordine, libro Quarto, ad eorum qui

eiusmodi maleficio collisi creduntur, curationem, infinitis partibus aliá quàm hucusque obseruatũ sit, me confero: ubi, quæcũq; curationes illicitæ à dæmonijs in sui regni confirmationem effictæ, per uetitas coniurationes, characteres, ligaturas, periapta uel appẽsa, annulos, sigilla, imagines, & similes umbrarum furias, sacrosanctæ Scripturæ authoritate & rationũ pondere conuincũtur, exploduntur q;: ut ab ijs fæcibus, uelut expurgato Augiæ stabulo, liberatæ mentes, in quacunq; afflictione ad ordinata à Deo media posthac confugiãt, puris manibus in cœlum sublatis, ac medicinæ sacra in hoc negocio incorruptius conscientia synceriore tractentur. Qui præcipuus fuit huius instituti mei laboris scopus.

In hac tamen graui meditatione aliquandiu suprà quàm dici potest occupatus, doloribusq; immensis excruciatus (nouit ille quem nihil latet) quòd uetulas illas dementatas, à dæmone illusas, Lamias uulgò dictas, quæ nihil flagitij singularis commisissent (non autem loquor de ueneficis) tam atrociter, sine ulla cõmiseratione multis in locis in caliginosos squalidosque carceres, horrida umbrarum hospitia & dæmoniorum domicilia inconsideratius præcipitari, inde in carnificinam truculentius rapi, ac demùm flammis deuorãdas temerè

obijci uiderem:propriȩq; amentium anicularum confeſsioni ſtari,nec ſatis inter Lamias & ueneficas diſcerni: & Magos ſacrilegos, in lege ueteri mulctatos grauiter, iam impunius, imò cum laude apud pleroſq; uerſari: non potui non inquam argumenti ratione, conſcientiæ impulſu actus, meam hac de re ſententiam qualemcunq;, quatuor ijs libris

QVINTI.

adiungere: Quintoque libro uelut appendice declarare, quid & quib. rationibus nixus, ſentiam de punitione Magorum infamium, à CHRISTI ueritate rempub. cum

Actor.13.

Simone & Elima auertentium, eamq; ſedatam turbantium: quid itē de modo puniēdi Lamias à diabolo ſeductas, uelut melancholia agitatas, uix aūt hæreticas: (eæ enim mente illæſa, ſed præfracta conſtant) poſtremò etiam, quid de ueneficorū ſupplicio ſtatuendū exiſtimem, ſubiunxi: ubi locū habet promulgatū ex Dei uoluntate Moſis edictum,

Haeretici. *Contra ueneficas edictum Moſis.*

Græcè à Septuaginta ſenioribus redditū, & uelut explicatum in uaria illa Hebraicarum uocum ſignificatione, φαρμάκυς ὐ περιβιώσετε, Veneficos (uel, ut Hebrȩi habent, ueneficas) non ſinetis ſuperuiuere.

Nec ſibi hîc leges à me arrogantius præſcribi criminentur Magiſtratus, aut legum periti. hoc enim meum fuiſſe inſtitutum minimè, teſtor Deum: ſed ex commiſeratione meditationem meam ſolummodò alijs cor

datioribus

datioribus & pijs, ueritatis inquirendæ potius, quàm opinionis inconsideratius multis seculis imbitæ, affectu defendendæ studiosis, excutiendam sereno mentis oculo, summissè offero. Qui operæprecium me præstitisse agnoscent, ingenuam hanc libertatem bene interpretentur: qui secus censebunt, ignoscant bene uolenti. Interim mea qualiacunque argumenta, quibus toto hoc Opere nitor, conferri posito affectu cupio, dũ in consilium uocantur Speculator & Iohan. And. titulo de Sortilegijs: aut Summistæ, Hostiẽs. Gotfridus Reinerius in Summ. de Sortilegijs: Canon in c. 1 & 2. ubi Alb. post Ioh. And. de sortil. in antiquis: Alb. cons. 55. 1. uolum. incip. Casus talis, per Oldrad. consilio illo 210. incip. Regularis: uel etiam recentiores post gl. in c. accusatus. §. de hæretic. initijs: Alber. de Rosatis in Dictionario, super uerbo Sortilegium: siue Bonif. de Vitalin. in tit. de Sortilegijs, in tractatu Criminalium: aut Matth. de Afflict. in constitution. Neapolit. de malis & noxijs medicamentis, parte tertia: item auditor eius Grillandus, aut etiam 2. lib. Syluestri Prieratis de Strigomagis: seu Bonauent. super 3. Sent. Quibus autem firmamentis sua scripta munierit quilibet author, horum librorum collatione manifestius intelliget æquus Lector.

Porrò de re ipſa & materia, quoniam ad ueritatis doctrinam, & Eccleſiæ CHRISTI quietem, ac proximi utilitatem ſpectat, non eſt quòd multis agam: quum ea ſit huiuſmodi, ut quantumlibet inelegantem ſit ſortita artificem, ſatis tamen ipſa per ſe, omnium oculis ſeſe queat & debeat cõmendare: præſertim ob res non paucas in lucem magis erutas, quæ hactenus uel ut incognitę, uel ut obſcuræ latuêre. Solitũ uerò eſſe apud Græcos olim prouerbij loco, hominibus parum ſcitè in re præclara uerſantibus obijci, Proba quidem materia, ſi probum nacta fuerit artificem, non ignoro: at cuilibet liberum permitto de artificis opere ſtatuere, quod illi libitum erit. Quod enim ad me attinet, ut nullius uel naſuti Momi, aut perſpicacis Ariſtarchi reprehenſionem, ſiue ſeueri Catonis cenſuram deprecor, ſi merear: ita nec auram popularé, aliam'ue laudem magnopere uenor, bona fretus conſcientia, qua hanc aggreſſus ſum telam. Dies erit, quando unicuique à Domino laus ſua accedet: dummodò illius accreſcat gloria, & ſatanæ tyrannis imminuatur, abundè ſatis erit factum meis uotis.

AD

AD AVGVSTISSIMVM TOtius orbis Christiani Cæsarem, Reges serenissimos, Principes & Duces illustrissimos, Comites generosos, & quoscunque ullum magistratum gerentes, tam seculares quàm ecclesiasticos, Libellus supplex.

NVICTISSIME Imperator, Reges & uiri principes, quibus ordine legitimo, rationibusq; grauißimis gladiũ ad coercendam merito supplicio maleficorũ effrenẽ inobedientiã: ad eos uerò qui se rectis politiæ legibus inculpatè submmittunt, uigilãter defendendos, eoq; nomine tranquillitatem reipublicæ ritè constitutæ sedulò conseruandam, cõmendauit Rex regum & Dominus dominantiũ: uobis demissa oratione hunc supplicem libellum cum omni subiectione reuerenter offero, ex cordis penetralibus orans, obsecrãs & obtestans quàm humillimè, ut concedere non dedignemini in illis dæmonum præstigijs, quibus à rerum primordijs tam densas hominum oculis offudit tenebras ille primus uniuersi mali architectus: & in ijs quas senescente mundo demum idem ille ueterator mille artifex in deliris stupidisq; quibusdam mulierculis fabricatus est in Christianæ Europæ fœdißimam labem, hominum errorem crassißimum, cædem insontium frequentißimam, & uulnus cõscientiarum magistratus haud profectò leue: concedere inquam clementer, mihi minimo obsequentißimoq; uestro clienti, tempus apud uos proponendi his quinq; libris

bris meam qualemcunq; sententiam. Quæ si supremi or dinis uestri punctum non tulerit, eam uti meritò exibilandam explodendamq;, ut quàm ocyssimè, ita & libentissimè palinodia supprimere non grauabor, rationibus argumētisq; neruosiorib. conuictus. Sin uerò authoritatis uestræ calculo ea confirmabitur, operæpreciū me fecisse, in animum inducam: non minori denuò supplicans studio, ut huic sententiæ tum locus detur, semota uetustatis religione, & opinionis tot seculis imbibitæ affectu posito: si quando cùm uestri Imperij regnis, pro uincijs & ditionibus se offerat occasio deliberandi, iudicandi & pronunciandi in causis illis diabolicis, & potissimùm in Lamiarum negocio hactenus tam multifarijs tricis inuoluto. Hoc modo sereniore mentis oculo huiusmodi dæmonum ludibria discretum iri, omnes'que uerè Christianos non tantam eorum esse potentiam cognituros, ut dubito minimè: sic quoque minus innoxij sanguinis, quem auidissimè sitit ille ab initio homicida, fundetur: nec ita quietis publicæ, cui ipse tragœdiarum author inuidet summopere, compages luxabuntur: & conscientiæ rariore pungentur aculeo: satanæ item imperium indies magis ac magis collabascet, atque Christi regnum longius latius'que propagabitur.

AVTHOR

AVTHOR AD
Lectorem.

Omnigenas uafri præpono dæmonis artes,
Quid potis est, & quæ iurè negata sient.
Quid magus infamis monstratur, sagaq; mente
Turbata, hinc meritò quæq; uenefica erit.
Ordine succedunt uarijs cruciatibus acti
Astu dæmonij, nec renuente Deo:
Hi quibus auxilijs licitæ sanarier artis
Ritè queant, sine ui carminis, inde uides.
Pòst, quæ pœna Magis statuenda est, quæ Lamijs ue,
Quæ ue ueneficijs, ultima classis habet.

IOANNES EVVICH
Doctor Medicinæ.

Dæmonis exortum, studium, uiresq;, dolosq;,
Qui uelut in media luce uidere cupis:
Qui quæ carminibus sit uis, & quanta nocendi,
Si desint sacris philtra parata modis:
Qui miserè uarijs homines cruciatibus actos
Nosse cupis, quaq; hos arte leuare queas:
Tandem quæ pœna infandæ legittima sectæ,
Insonti ut parcas, constituenda fiet:
Hunc lege, quem Ianus Vueierus *condidit arte,*
Iudicio, & magna sedulitate, librum.
Viue opus eximium, meritumq; attolle trophæum,
Victa est Circeæ turba prophana schola:
Viue etiam æternos, Author, fœliciter annos,
Non erit ingenij fama sepulta tui.

IOAN-

IOANNES BRACHELIVS LL. Licentiatus, ad Lectorem.

Cùm Deus immensi spaciosa uolumina cœli
Conderet, & medio suspenderet æthere terras,
Ornaretq; polum stellis, atq; æthera nimbis:
Ille sibi pariter famulos, diuina creauit
Corpora, qui tenues ferrent sua iussa per auras,
Quiq; procul curis agerent terrestribus æuum.
Horum de numero genitor iustissimus unum,
Sic meritum, Stygias cœlo detrusit ad undas:
Illic & manicis & dura compede uinctus,
Ad scelerum pœnas sedet, æternumq; sedebit,
Tristia commissæ persoluens crimina culpæ.
Quas tamen interea fraudes, quasq; improbus artes
Nocte dieq; struat miseris, quæ retia tendat:
Quidue potis, si fortè tibi cognoscere curæ est,
Hoc lege, Lector, Opus, docti monumenta Vuieri:
Hinc optata feres, hinc te tua uota docebis.
Insuper & magicis quæ sit fiducia rebus
Attribuenda, modò crudelia pharmaca desint:
Qua'ue ueneficijs presso medicaberis arte,
Quam'ue satis dignam pendet sub iudice pœnam
Sagarum furiale genus, miro ordine narrat.
Sed tibi cur tantos memorande Vuiere labores
Sumpseris, haud equidem sat adhuc discernere possum.
Publica me, dicis, mouerunt commoda. Sed quis
Publica nunc curat, præclaraq; pectora uulgò
Suspicit, & meritos rebus persoluit honores?
Tu tamen hoc fessam nimium solabere mentem,
Quòd tua non ullo moritura est tempore fama.

DE DIABOLO, EIVS ORIGINE, STVDIO ET POtentia, Liber I.

De diaboli origine, quando sit creatus, quæ eius essentia, & de illius lapsu.

Cap. I.

DÆMONVM præstigias & incantamenta explicaturus, à primario eorum authore diabolo, huius artibus, studijs & potestate exordiar: ut eo cognito, illiúsque authoritate ac existimatione perspecta, euidentius de omni ipsius opere censeatur: atq; cunctas eius actiones unusquisque dilucido mentis oculo introspicere, & post hac minus impeditè penitiusq; iudicare queat.

Religionis autem Christianæ sacram amplexus doctrinam, fideique indubitatæ confessionem, quemadmodum Aristotelis Peripateticorumq;, non esse dæmones in rerum natura contendentium, placita prorsus reijcio: sic & Platonis commenticiam distinctionem omnino approbare, aut etiam Porphyrij, Pselli, Procli, Plotini & Iamblichi opinionibus subscribere nequeo, qui copiosè quidem de dæmonibus, uerùm multa quæ non uidêre aut cognouêre, tanquam rei notæ historiam conscripserunt.

Non esse dæmones putauit Aristoteles.

De dæmonibus finxerunt multa Platonici.

Omnipotentem itaq; uniuersi architectum

Deum,

Gen. 1. Hebr. 1. Angeli quã do creati. Exodi 33.

Deum, ante aſpectabilis huius mundi opificium, incorporeum illum admirandis ſpirituum ordinibus in miniſterium pulchrè ornatũ condidiſſe, ex hiſtoria ſancta Moſis, diuinæ Maieſtatis legati, atque fideliſsimi ſcribæ (cum quo facie ad faciem quaſi cum amico loquutum eſſe Deum, perhibet ſacrarum literarũ ueritas) firmiter credendum eſt. Boni uerò hi ſpiritus erát omnes, quemadmodum omnia à ſummo bono creata: naturæ nimirum intelligentes, abſque corporibus: eſſentia diuinæ naturæ quadantenus conformi, ſed finita: à quib. agnoſceretur & coleretur Deus eo, quo ipſe uellet & præſcriberet, modo: quibus & ſuam uiciſsim bonitatem in omni æternitate communicaret. quare illis excellentem intelligentiam, eximiam perſpicaciam, notionesq; æternæ & immotæ iuſticiæ ſuæ illuſtres, tanquam radios de æterna ſapientiæ ſuæ luce accenſos indidit.

Angeli quid.

Dæmonum origo. 2. Pet. 2. Iud. epiſt. Iob 4. Luca 10.

Sed ubi quidam, ob dotes quibus condecorati erant, præſtantiſsimas, proprio efferrentur arbitrio, & adeò inſoleſcerent, ut ſeſe tandem Deo conferrent, non ſeruantes ſuam originem, relinquentes ſuum domicilium, ac peccantes: eos honoribus nudatos, miniſtrorum ſuorum numero excluſit iratus Deus, repulit ac præcipites egit, uinculiſque perpetuis ſub caligine ad magni illius diei iudicium ſeruauit. Huc Eſaiæ uaticinium de ſuperbiſsimi Babyloniæ regis (quem Luciferum uates nuncupat) faſtu & altiſsimo lapſu contorquent quàmplurimi. Hic draco ille magnus, in terrá proiectus cum ſuis angelis,

Eſaia 14. Apoc. 12. Eſaia 27.

angelis, serpēs antiquus, qui uocatur Diabolus & Satanas, ut Ioānes ait, tortuosus serpēs Esaię. Hūc casum, nō solùm nostri & Hebręorū Theologi docēt: uerùm etiā Assyrij, Arabes, Aegyptij & Græci suis dogmatibus cōfirmant. Pherecydes dæmonum lapsum describit: & Ophin, hoc est serpētem dæmoniacum, rebellantis, & à diuinę mentis placito deficientis exercitus caput & antesignanum fuisse tradit. Eandem ruinam & Trismegistus in Pimandro depingit: & uetustissimum Empedoclem, dæmones οὐρανοπετεῖς cœlo ruentes uocantem, eorum casum nouisse, significat Plutarchus in sermone de Fœnore. *Ophin.*

Eleganter hic Augustinus: Quæris unde diabolus? Inde utique, unde & cæteri angeli. Sed cæteri angeli in sua obedientia perstiterunt: ille inobediendo & superbiendo lapsus est angelus, & factus est diabolus. Item de Vera religione, cap. 13. Diabolus inquantum angelus est, non est malus: sed inquantum peruersus propria uoluntate. Magis enim seipsum quàm Deū diligendo, subditus ei esse noluit, & intumuit per superbiam, & à summa essentia defecit. *Tract. in Ioan. 42.*

Hi ergo spiritus antea diuini, cœlestes, puri, lucidi, nullius maliciæ conscij, Dei solius nutū obseruantes, in ministerium emittēdi propter eos qui hęredes futuri essent salutis, angelicam essentiam non omnino perdiderunt: sed perditissimè, lumine gratiæ priuati, uitiarunt, denigraruntque, ut iam aerei, mundani, obscuri, tenebricosi, & (uno uerbo) immundi maliq; dicantur & sint; ac licet lumen intellectus natura- *Hebr. 1. Psal. 103. & 104. Spiritus immundi & mali. Ephes. 2. 6. 1. Corinth. 2. Zach. 13. Matth. 8. 11. Marc. 1. 3. 5. Luc. 8. 9. 11.*

Actor. 19. Iudic. 9. lis etiamnum obtineant, lapsus tamen pœnam infinitis partibus duriorem, obscurata obfuscataque diuinæ sapientiæ luce sustinent: & grauiorem expectant, quàm ex transgressione genus humanum. Quanquam si hoc quoque supremę prudentiæ radios, quos in primorum parentum animis de suo æterno lumine Deus incenderat, retinuisset, plurima acumine mentis perspicacissimo intueretur clarius, penitius intelligeret, certiusque dijudicaret: quæ nunc hebetato mentis oculo, ceu solis faciem, per densas nubes aut atras in aere nebulas conspicit.

Quare & quomodo Euam deceperit diabolus, & primùm corruperit mundum.

Cap. II.

Diaboli erga Deum odiũ immedicabile.

POrrò ex hac sui exclusione, repulsa, ac ĩgnominiosa ex patrijs sedibus deturbatiõne, tam ingens & immedicabile erga Deũ odium conceperunt hi spiritus, ut quę eum offendere, uel eius gloriam labefactare, aut quod admiranda prouidentia fabricatus fuerat mũdi opificium, deformare, uitiare & corrũpere posse uiderentur, acerrima indagine inuestigare, & studio indefesso conari cœperint. Ac primùm nobilissimam inter creaturas, clarissimo sapientiæ cœlestis lumine illustratam, absque labe Deo fœdere consociatam, primã parentem nostram Euam adoriuntur: quam partim amissi status dolore, partim alienæ felicitatis inuidia à Deo alienare, suique exitij sociam reddere satagunt, deluduntque astu quàm blandissimo, ubi nullus

nullus uidebatur ſubeſſe fucus, ſubmota mortis minarum opinione, his quippe uerbis: Nequaquam moriemini. Deinde fraudulenter eluſis & abiectis præceptionibus à Deo impoſitis, Euam erigunt falſis pollicitationibus in ſpem longè maiorum ornamentorũ, excellentiorisq; potentiæ, hoc modo ſcilicet: Deus nouit, quòd ipſo die quando comederitis ex ipſa arbore, aperientur oculi ueſtri, eritiſque ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Idem profectò laqueus, quo ſemetipſos ſtatim à creatione ſua & allectos, & irretitos fuiſſe ſentiebant. Sic perfecerunt tandem, ut miſera à mandato deſciſceret, ſequereturque conſilia in ſuam internecionem contra Deũ inſtituta atq; ordinata. Nam ſatan iam malus, malumque trangreſsione edoctus, & cauſæ ſui lapſus probè cõſcius, quòd nimirum præſcriptas ſui miniſterij metas factũ trãſilire cogitaſſet, in idem ſtudium Euam pertrahere conatus eſt gratę perſuaſiõis illecebris, quòd ab eſu uetito oculis Euę & Adę reſeratis, dijs adæquarentur, ſcientes bonum antea ſolummodò cognitum, & malum nondum notũ. Nec illi, ſubſequuturæ ex in obedientia calamitatis præſcio, labor fuit inanis: licet illa ſe à ſerpẽte falſam, ſerò agnoſceret, confitereturq;. Violata ſiquidem obedientia, factus eſt hoſtis Dei homo, in pœnas illapſus tranſgreſsioni diuinitùs conſtitutas: condemnationem nempè, diaboli tyrannidem ac mortem tum hanc, tum æternam: deniquè & exutus honoribus, dignitate & dominatu, quibus maxima cum autho-

Gen. 3.

Hoſtiũ Dei factus homo ex inobedientia.

ritate ipsum ornarat Deus. Proinde Tatianus Assyrius contra Græcos: Verbum, inquit, ante creatos homines produxit angelos: utraq; uerò creatura, arbitrij sui libertati pmissa est, &c. & paulo pòst: Postquam uerò homines callidiorem quendam, utpote prouectiorem ætate, sequuti sunt, & diuinæ legi se opponentem pro Deo habuerunt, tum uerbi potẽtia & huius dementiæ authorem, & obsequutos ei homines, commercio suo priuauit: & qui ad imaginẽ Dei factus erat homo, potentiore spiritu iam exutus, mortalis fit: angelus autem ille primogenitus in dæmonem mutatur: & alij phantasmata eius sequuti, dæmonum exercitui deputantur, & propter arbitrij libertatem stulticię suę permittuntur. Scitè admodum quoque Augustinus hic scribit ad Iulianum Comitem: Diabolus est angelus per superbiam separatus à Deo, qui in ueritate non stetit: & doctor mendacij, quia ab ipso primùm inuentum est mendaciũ. Ipse est aduersarius effectus generis nostri, inuentor mortis, supbię institutor, radix maliciæ, scelerum caput, princeps omnium uitiorum, persuasor turpium uoluptatum. Hinc ergo, cùm illum primum hominem à Deo factum, Adam patrem omnium nostrûm intueretur, uideretque hominem ex limo terræ ad imaginẽ Dei factum, pudicicia ornatũ, temperantia cõpositum, charitate circũdatum, immortalitate uęstitum: æmulus atque inuidus tantam beatitudinem hominem accepisse, quam ipse dum angelus esset, per superbiã agnoscitur amisisse, inuidit

Diabolus quid.

inuidit statim insatiabilis homicida, primumq; parentē nostrum tantis & talibus bonis expoliauit, & nos interemit.

Hoc auspicato primi conatus successu effrenatius insolescentes hi maligni spiritus, potissimùm recepto à Deo rursus in gratiam homine, mulcta imposita. ac ꝓmissione facta de CHRISTO, mulieris semine caput serpentis contrituro, λύτρῳ & mediatore apud Deum, pro genere humano, aduersus eorum uiolentiam: deinceps porrò furere, uarijsque modis ferocius insidiari occipiunt, & machinari omni arte dolóque ea quæ ad promissionis huius deprauationem, abolitionemque in Dei contumeliam, & hominum perniciem facerent. Sic Cainum, tertium hominem, inuidiæ facibus mox inflāmant in Abelis iusti, numero quarti, crudelem cædē, homicidæ ab initio: sic deinde Caini sobolem, & uniuersum generis humani figmentum paulatim ea maliciæ exuperantia & enormitate deprauarunt, ut Deum fecisse hominem pœnituerit: eumque prorsus, exceptis octo in arca conseruatis, aquarum inundatione absorpserit.

Cain Abelē fratrem occidit.
Genes. 4.
Ioan. 8.
Gen. 6.
Gen. 7.

Quid in alterius mundi initio machinatus sit diabolus in Nohæ *sobole, & quando* Ma*gia infamis cœperit.*

Cap. III.

HIc deleto propemodum homine ob prosperas horum spirituū machinationes, triumphū se acturos ipsi sperabant. Quapropter siccata aquarum diluuie, statim in alte-

Diluuio mūdus interyt.

rius huius mundi renaſcentis quaſi infantia, in Nohę patris inebriati irriſionem, uerendis eius denudatis, Chamum filium minorem, ut inde patris execrationem audierit, extimulant: cuius filium Miſraim, ab his ſpiritibus haud dubiè inſtitutum, magiæ infamis blaſphemam impietatem primùm comperiſſe, atq; hinc Aegyptiorum, Babyloniorum & Perſarum duci originē, poſtea docebitur. Ad Nohæ item ſobolem, Iouis Hammonis oraculum, tanquam à Chamo (quod nomen Hebræi aſpiratione paulò durio re pronunciant) refertur alicubi: quemadmodum Dodonæum ad Dodanim, Nohæ nepotem, qui Epirum, Dodonam prius uocatam, occupauit, excoluit, ſuoque inſigniuit nomine: ut ſanctas patrum Eccleſiæ ſedes in proſtibula dæmonum, impendiò flagitioſa, degeneraſſe ſit ueriſimile. Horrendas uerò idololatrias cōfeſtim à diluuio, Noha adhuc ſuperſtite, indefeſſo dæmonum ſtudio in Eccleſiam Dei irrupiſſe, quas in ſua poſteritate non ſine ingenti animi dolore miſerum ſenem cōtueri & tolerare oportuit, cum prohibere non poſſet, teſtatur ſacra Hiſtoria. Inde tam inauditis turpiſsimæ libidinis furijs, populoſiſsimas Sodomorū & Gomorrę ciuitates exagitat ille ſpirituū cœtus, ut ne decē quidem in tanto numero inuenti ſint iuſti: & miſsis à Domino de cœlis ſulphure & igne, ſub uerſæ ſint ciuitates illæ, & in cinerem redactæ, cum tota illa planicie, omnibus quoque habitatoribus illarum urbium, ſimulque germine terræ. Hinc e ueſtigio Loth egreſſum, ebrietate & inceſtu

Execratio Chami. Gen 9. *Magia infamis quādo cœperit.* *Clem. lib. 4. Recog.* *Iouis Hammonis oraculum à Chamo deductum.* *Dodonæum à Dodanī, Nohæ nepote.* *Epirus prius uocata Dodona.* *Sodomæ & Gomorræ exitium. Gen. 19. Eſaiæ 13. 2. Petr. 2.*

incestu cum filiabus nefario grauiter uulnerat. Non'ne & Esau de innocentis fratris Iacobi nece inferenda, strenuè sollicitat? Pòst & in iustū Iosephum æmulatione fratres excitauit, propemodum fratricidas factos: illum etiam, obiecta adulterij occasione captiosa, tandē perdere uoluit. Non'ne etiam, quò Israelē numeraret, Dauidem excitauit satanas? ut pestilētia inde ceciderint uirorum septuaginta millia.

Loth ebrij incestus cum filiabus.
Gen. 27.
Gen. 37.
Gen. 39.
2. Regum 24.
1. Paral. 21.

Quomodo pro dijs haberi uoluerint dæmones, & præsidere regionibus: eorumq; in hoc officio nomenclaturæ.

Cap. IIII.

EIusmodi denuò felicibus auspicijs audaciores redditi dæmones, in huius mundi principatū exules ꝑteruius grassati sunt: cultusque simul multifarios & oracula inde diuersa diuinis contraria effinxerunt: ac ad ea inuitarūt pellexeruntque animas uacillantes, ita ut uniuersum propè orbem pedetentim quasi obsidione quadā subiugarint: obstreperumque diuinæ legi, contumacem, idololatriarū & contemptus eorum quibus morem gerere decuit, ac cuiuscūque uitiositatis plenum reddiderint. Eò demum audaciæ & petulantis fastus excreuit horum insolentia & ars, ut pro dijs haberi apud peritos imperitosque uoluerint, & præsidere regionibus, populis, insulis, mōtibus, fontibus, locis, urbibus, uicis, familijs, tāquam dij proprij, tutelares & patrij: quorum nomenclaturas partim Historia sacra, partim Origenes,

 Ter-

Tertullianus, Apuleius, Diodorus Siculus, partim alij recenſent hiſtoriographi & ſcriptores haud ignobiles. Eorum uerò nominum explicatione, utplurimùm ſtudia dæmonum prodi non dubium eſt. Sic Bel, uetuſtum, nihil, confuſum ſonás, Babyloniorum habebatur deus: Eſaiæ 46. Daniel. 14.

Beelzebub, dominus muſcæ: qui omnibus retia tendens, muſcam ſaltem, id eſt infirmum capit. Spurciſsimum Accaronitarum idolum, qui ſunt quidem in regione Iudææ, ſed impij. 4. Reg. 1. Ab hoc, principem dæmoniorum Beelzebub nuncuparunt Hebræi: Matth. 12, Luc. 11. Plutonē Græci Δαιμονάρχην dixerūt: à gentib. Priapus appellabatur. Serapin & Proſerpinā, malignorū dæmonū primarios uocat Porphyrius.

Baal, idolum aut dominans uel ſubijciens, aut poſsidens, nomē idoli à Sidonijs ad Iudæos profecti, Samariæ & Moabitarū numinis: Martem Græci putant. Num. 22. Rom. 11. Id Gedeon deſtruit, Iudic. 6.

Beelphegor, dominus hians, aperiens, nudus, aut dominus hiatus ſiue nuditatis, Moabitarum deus: Oſeæ 9. 11. Num. 25. Deut. 4. Sic & Phegor: Num. 25. Deut. 3. 4. Ioſue 22.

Adramelech, pallium regis, ſiue magnitudo uel potentia regis uel conſilij, idolum Sepharuaim: 4. Reg, 17.

Anamelech, afflictio ſiue reſponſio regis, deus Sepharuaim. Succot Benoth, tabernacula filiarum, Babyloniorum numen.

Nergal, explorans, aut lucerna tumuli, idolū Cuthæorum.

Tertull. in [illegible]. ad- [illegible] ntes [illegible] 23. [illegible] o- [illegible] Li- [illegible] gor. [illegible] raldi: itē [illegible] es libri de Cognominibus deorū, Iuliani Aurelij Leſſ. de quibus etiā Germanicos libros ſex edidit Ioannes Herold.

Dæmones pro dijs habiti, & eorū nomina.

Bel.

Beelzebub.

Lactant. lib. 2. cap. 15. de orig. err.

[illegible] De priapo, [illegible] hrodi [illegible]

4. Reg. 17.

Asima, delictum, idolum uirorum Emath.

Nibhas, prophetans, aut potius loquens uisionem, aut fructus uisionis, deus Heueorum.

Thartac, concatenatus, Heueorum numen. 4.Reg.17.

Nisroch, tentatio delicata, idolum adoratum à Sennacherib: 4.Reg.19.

Chamos, quasi palpans, aut quasi recedens, uel auferens, Moabitarum numen: Numer. 21. 3.Reg.11. 4.Reg.23. Ierem.48.

Melchom, rex uel consiliator eorum, idolum quod colebant filij Ammon: 4.Regum 23. 1. Paralip.20. Ierem.49.

Dagon, frumentum, aut dolor, uel denique piscis eorum, Philistinorum idolum: Iudic. 16. 1. Machab.10.

Astarte, quod à caula siue grege dici uidetur, nomen deæ Sidoniorum, à Salomone cultæ: 3. Reg.11. 4.Reg.23.

Sumpsisse præterea quandoque nomina hos spiritus à pessimis hominibus, aut pessimorum hominum habitationibus, in literis Sacris comperimus. sicut Astaroth, Palæstinorum fuit deus, Iosepho teste: quem sustulerunt Iudæi Solomonis iussu, 1. Reg.7. Item deus à Salomone adoratus, 4. Regum 23. Et quanquam significet greges, aut etiam diuitias, faciens explorationẽ siue tineam legis: fuit tamen olim nomen ciuitatis Og regis Basan, in qua habitarunt Gigantes: item urbis Amorrhæorum.

Astaroth. *Lib.6.ca.14. antiq. Iudai.*

Legunrur & aliæ in Biblijs, horum numinum nomenclaturæ: ut Baalim, plurali nume-

ro: 1.Reg.7.2.Paralip.28.Ierem.2.

Baalberith,dominus fœderis:Iud.9.

Rempha:Actor.7.

Remmon,id est altitudo:4.Regum 5.

Adonis,in Hebræo Thamuz,hoc est consumptus,seu incendium,Syrum est:Ezech.8.

Narrat Philo, fuisse Amorrhæis septem simulachra aurea,quas uocabant nymphas sanctas: quæ inuocatæ ostenderunt Amorrhæis per singulas horas opera eorum,& nomina eorum:nomina mulierum,quæ fuerunt uxores septem uirorum peccatorum,qui eas consecrauerũt post diluuium, uidelicet Chanaan, Phut, Selath, Nembroth,Abirion,Elath,Desuat.

Deus Vualdath:Abd.episcop.Babyl.libro 8. Hist.apost.

Adorabantur & uituli aurei:3.Reg 12.Militia cœli:4.Reg.17.Regina cœli:Hierem.44.

De prouinciarum dijs, Græcorum idololatria, Romanorum deorum distinctione & sacrificiorum numero, item quòd in Dei populum peruaserit idololatria.

Cap. V.

Prouinciarum dij. Soluerunt & reliquæ prouinciæ suos deos: Aegyptij, Osirim & Isidem: Aethiopes, Meroen incolentes,Iouem & Bacchum: Arabes, cum Baccho Venerem, & Diasaren: Bœoti Amphiaraum, Aphri Mopsum, Scythæ Mineruam, Naucratitæ Serapim, Syri Astartẽ, Norici Tibilænum, Mauri Iubam,Macedones Gabirum,Pœni Vranum,Samos Iunonem,Paphos

phos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum. in Diomedea insula, Diomedē: in cuius templo, mirabili obsequio aues aquam rostris adferunt, aduenas exteros infestè persequūtur & pellunt: Græcos homines non solùm admittunt, sed ipsis etiam adulantur, idque dæmonū instinctu, quorum interest persuasisse deum factum esse Diomedem. Sic Delphi colunt Apollinē: & quemadmodū canit Ouidius in Fastis, *August. lib. 18. de ciuitate Dei, cap. 18.*

Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylæa colit:
Iunonem Sparte, Pelopeiadesq; Mycenæ,
Pinnigerum Fauni Mænalis ora caput.

Græci ad hæc, quorum post Aegyptios uanitas præcipua & superstitio celebratur, cœlo Iouem, Mari Neptunum, intimis terrę cauernis & recessibus Plutonē præfecerunt. ac horum singulis alios infinito numero adiūxerunt. Saturnum & Cybelem Ioui: item Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem, Mineruam, Venerem, Dianam Ephesiorum deam, Actor. 19. Neptuno Nereum, quem ἁλιμαχὴν & πόρθμον nominarunt, Latini Portumnum, & cohortes Nympharum. Imò singulis in natura corporibus adesse peculiare numen, ut crederetur, persuasit diabolus: eamq; opinionem, numinum illorū sese specie ostentans, auxit & confirmauit. *Græcorum idololatria.*

Nec ferè pauciores deos Romani habuerūt: inter quos numerātur ab antiquioribus pro euocandis fulminibus, Statores, Tonantes, Feretrij, Iupiter Elicius: deinde dij maiorum gentium, Iuno, Vesta Troianorum dea, quam profugus *Romanorum dij. Statores. Tonantes. Feretrij. Dij maiorū gentium. Vesta.*

fugus Aeneas in Italiam transtulit: item Minerua, Ceres, Diana, Venus, Iupiter, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo, qui ab Ennio enarrãtur, & Consentes dicũtur, cum Ioue de rebus omnibus consultantes: quibus octo adiungebantur, ut coadiutores, selecti dij nuncupati, Ianus, Saturnus, Genius, Plutus, Bacchus, Sol, Luna, Tellus: Penates, Iuno & Minerua: dij communes, Mars Latio uenerãdus erat, quia præsidet armis: item Bellona, Victoria: dij geniales, Terra, aqua, aer, ignis, sol & luna, quibus natali die quisq; sacrũ faciebat, quòd rerũ gignendarum & producendarũ uim obtinere existimarentur. Genij duo, Lares, quos priuatarum rerum, triuiorum uiarumq; & urbis curam agere opinio erat.. Vnde & appellabantur inferiores ac minorum gentiũ dij, & Præstites Ouidio 5. Fastorum dicti,

Consentes. *Penates.* *Dij selecti.* *Dij communes.* *Dij geniales.* *Genij.* *Lares.* *Præstites.*

Quòd præstent oculis omnia tuta suis:

id est, quòd res omnes conseruent & tueantur in ædibus: pacato enim & quieto numine domum posidere putabantur.

Affinxerant & deos indigetes: qui ex hominib. ob eximias belli & pacis artes & bene merita, inter deos erant relati. His accedebant dij patrij & tutelares, & reliqua familia Faunorũ, Syluanorum, Satyrorum, Lemurum. Potentissimum suum numen Thor appellarunt Gothi, alterum Odhen, tertium Frigga. Varro, qui Ethnica numina singulari conquisiuit diligẽtia, supra triginta millia commẽticiorum deorum reperisse se, literarũ monumentis tradidit. Hinc

Indigetes. *Dij patrij & tutelares.* *Olaus Mag. li.3.ca.3.hist. Septent.* *Commenticiorum deorum numerus.*

etiam

etiam rituum & sacrificiorũ excreuit numerus, quorũ sexcenta sexagintasex genera Aegyptijs in usu fuerunt: Græcis & Romanis non multo pauciora. & quanquam hi ab illis deorum numero & sacrificijs olim superati putantur, factā tamen temporis successu multā uicissitudinẽ, Romanosque superstitionis uictoria potitos esse, dolens uereor.

Sacrificiorum numerus apud Aegyptios.

Prolixior uerò in recitando gentiliciorum deorũ catalogo fui, ut in suis exorcismis & preculis sub barbararum & ignotarum uocum pallio sæpe dæmonia tegi meminerint, qui illas usurpant liberius. Deos gentium dæmonia esse, affirmat regius ille uates Dauid: quæ dicuntur etiam in Sacris literis dij gentium, terrarum, & dij populorum terræ, 2. Paral.32. dij populorũ, 1.Paral.16. dij terræ, Iud.3. Idola nationum, Sapient.15. dij montium, 3.Reg.20. dij filiorũ Seir, 2.Paral.25. dij Damasci, 2.Paral.28. Dij autem alieni frequenter nuncupantur, quales ex æde Domini abstulit Manasses, 2. Paral. 33. item Iosias, 4.Reg.23.

Dij gentium dæmonia.
Psal.95.

Nec solùm abominanda hæc idololatriȩ portẽta inualuerũt, peruagataq; sunt omnes gẽtes: uerùm etiam in populum Dei, molimine diaboli peruaserunt, uirusque seminarium sparserunt. Nam deos Laban patris sui, & soceri Iacobi, furabatur Rachel fugiens. At Iacobus tandem domui suȩ, & omnibus qui secum erant, prȩcipit inquiens: Abijcite deos alienos qui sunt inter uos, mundamini, & immutate uestimenta uestra. Itaque eos illi cum inauribus quȩ

Idololatria in pop. Dei.
Gen.31.
Gen.35.

in illorum auribus erant, dederunt Iacobo: quos subter quercum, quæ erat iuxta Sichem, ille defodit. Vituli item simulachrum adorat, eique sacrificat populus Israel in deserto, dicens: Isti sunt dij tui ô Israel, qui fecerunt te ascendere de terra Aegypti. ac tria millia uirorum è populo ob hanc impietatem interficiuntur à Leuitis, uno die. Et Iudic. 10. filij Israel rursus fecerunt malum in oculis Domini, colueruntque Baalim & Astaroth, & deos Aram & Syriæ, deos Zidon, & deos Moabitarum, & deos filiorum Ammon, deos denique Palæstinorum: deserueruntque Dominum, & non seruierunt ei. Item, particeps idolorum Effraim. Oseæ 4. & Ezechielis 8.18. & multis alijs locis.

Exod. 32. Vituli adorantur.

De humani sanguinis uictima, à diabolo inuenta, celebrataq; in populo Dei, apud Græcos, Romanos & alios: item de diuinatione ex mactatorum hominum uisceribus. Cap. VI.

SVb hoc quoq; fraudulēto blasphemiarū, sacrificiorum & uaticiniorū prætextu (quod magis deplorandum) teterrima flagitia & horribiles cædes fabricatus est mille artifex ille, in cœtu Israelis sancto: ut is abiectis cōtumacissimè legibus cœlestib. & oraculis, sanguine humano litauerit, filiosque & filias per ignem duxerit, in gratiam & cultum Moloch idoli Ammonitarum, in ualle Gehennō, crudelitate plus quàm ferina.

Humani sanguinis uictima. 2. Paral. 33. Hierem. 32. Psal. 106.

Quum

Quum etiam Græcis & Romanis, in nefanda ac multiplici idololatria, multa sint communia: & ut alia plura, ita quoque ritus certorum sacrorum Romani à Græcis sint mutuati: eò demum insaniæ & inhumanitatis utrosque redegit diabolus, út ad sua ipsius iussa humano quoque sacrificarent sanguine. Hoc enim authore, uaticinia Tiresiæ & Calchantis iubebant mactare humanas uictimas: sanciebantque præsentem εἰδωλομανίαν, atque prodigiosam illam de plurium deorum numero opinionem. Tiresias pollicetur Thebanis uictoriam: sed ea lege, ut Creontis filius mactatus sit uictima pro patria. Calchas uaticinatur de Troiæ excidio, & successus spondet: at simul Agamemnonis filiam Iphigeniam immolari iubet. Ionibus remedium desiderantibus ab oraculo Delphico, aduersus sęuissimam luem in tota uicinia horribiliter grassantem: respondet Delphicum numen, Non remittendam pestem, nisi offeratur Dianæ Triclariæ Menalippus cum Comethone, quam in Dianæ templo ipse stuprauerat: & nisi annuatim eodem tempore pro Menalippo elegantissimus iuuenis, pro Comethone puella uenustissima ad Dianæ aram mactetur. *Sapient. 14.*

Idem in Messenijs, in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedæmonijs gesserunt, consulentibus de exitu, prædicit uictoriam: uerùm ea conditione, si uirginem incorruptam de Aepytidarum familia Deo sacrificarēt. Ibi quùm Aristodemus, unus ex præcipuis

familiæ

familiæ Aepytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat unicam, destinasset immolationi: alius quispiam amore puellæ adactus, quò miseram seruaret, ex se grauidã esse, & idcirco Deo litari non posse, fingit. Quo audito, pater effreni exardescens iracundia, euestigiò interemptam filiam dissecat: paulo pòst noctu secundùm quietẽ fœda specie sauciatæ & concisę filię à sathana repręsentata, grauiter animo deiectus, ad tumulũ eius semetipsum iugulat.

Aristodemus filiam & ipsum iugulat.

Lib. 6. de bello Gall.

Nationem esse omnium Gallorum admodũ deditã religionibus, scribit Cæsar: atque ob eã causam, qui sunt affecti grauiorib. morbis, quique in prælijs periculisque uersantur, aut pro uictimis homines immolant, aut se immolaturos uouẽt, administrisque ad ea sacrificia Druidibus utuntur: quod pro uita hominis nisi uita hominis reddatur, non posse deorum immortalium numen placari arbitrantur, publicaque eiusdem generis habent instituta sacrificia. Alij immani magnitudine simulachra habent, quorum cõtexta uiminibus membra uiuis hominibus complent: quibus succensis, circumuenti flamma exanimantur homines. Supplicia eorum qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxia sint comprehensi, gratiora dijs immortalibus esse arbitrantur. Sed cùm eius generis copia deficit, etiam ad innocentium supplicia descendunt. Tertullianus in Apologet. refert, in Aphrica infantes palàm Saturno fuisse oblatos usque ad proconsulatum Tyberij, qui sacerdotes eius religionis in patibulis suspendebat.

Summè

Summè id placuit illi, qui ab initio homicida fuit. Eodem authore, à Gallis seniores Mercurio offerebantur: eiusmodi oblatio ludus erat lætus Tauricis. In ciuitate Enchadarum, quidam Iupiter in ludis sanguine humano perfundebatur. Cum Bellona, belli dea, paciscuntur sanguine ex lumbis effuso. In officio diuino nobiles pueri cæduntur omnes, astantibus parentibus, qui ut perdurent hortantur. Temixtitæ in America, idola sanguine hominum oblatorum conspersa fuisse, author est Ferdinádus Corthesius.

Gothi quoque suum maiorem deũ Odhen, id est fortiorem, armis præsidentem, semper crudelissimo placauêre cultu, morte scilicet captiuorum: arbitrati, bellorum præsidem conuenientius humano conciliari cruore, à quo omnem belligerandi industriam tam absolutè didicissent, ut deuictis Europæ & Asiæ potentissimis imperijs, summum fortitudinis nomen reportarint. Item Froe, Vpsalensis deorũ satrapa, deus sanguinis postea habitus, humanorum corporum hostias mactauit. *Olaus Mag. de gentibus Sept. lib. 3. ca. 3. 4.*

Talia certè non ab illa æterna mente, iusta, casta, misericorde, rerum tam conseruatrice quàm conditrice: sed proculdubio ab authoribus dæmonibus oriebantur, qui ueri Dei odio, inde usque à rerum primordijs, in conscientias & corpora hominum quauis occasione immanissimè sæuierunt, & multiplici eorum cæde plurimùm delectati sunt. Hinc philosophi tradunt, dæmones nidoribus sacrificiorum affici:

incantationibus item, quæ plerunque sanguine fuso, suffumigationibus adhibitis celebrabantur, præfuisse. At ô miseræ deceptionis errorem, tale numen colere, quod hominum morte placatur: ait Cassiodorus in Epist.

Diuinatio ex uisceribus mactatorum hominum. Atqui κἀνθρωπομαντείας, id est, diuinatione ex mactatorum hominum uisceribus, primum solumque diaboli instigatione usum Heliogabalum imperatorem, turpissimũ & flagitiosissimum monstrum, accepimus: qui paulo pòst huius immanitatis plusquá beluinę pœnas meritò dedit, quando crudeliter interfectus, & in latrinam abiectus, inter excrementa computruit.

De diaboli uatibus, Enthusiastis, Pythijs mulieribus, & Sibyllis. Cap. VII.

Enthusiastæ. VT porrò suam in hoc mundi theatro tragœdiam idoneis dein cohonestaret organis, & suis undiquaque communiret membris, enthusiastas & uatidicos ministros quoque finxit dæmon, æmulatione ueri Dei, qui per prophetas sanctos cum patribus loquutus est, ne cedere Deo uideretur scilicet, & in grauiorem hominum ruinam.

Pythiæ uates. Adhibuit insuper eiusdem artis fœminas, uates Pythias, quę penè apud singulas fuêre gentes, atque adeò Dei populum etiam conspurcarunt: ut Moses lege lata strictissimè cauerit, ne consulerentur, easque lapidibus obrui iusserit. Eiusmodi consultationis diras luit pœnas Saul rex. Huc pertinent pleræque famosæ Sibyllæ, à dæmone uelut conductæ, ad ipsius regni quod in genere humano instaurarat, conseruatio-

Leuit. 19. 20.
1. Reg. 28.
Sibyllæ.
Ambros. in cõment. in epistolã prior. ad Corinth.

uationem & confirmationem. ex quarum libris ad uarias insanias compellebantur Romani: ut apud alios plerosque, tum apud Zozimũ uidere est, à quo multa citantur carmina Gentilium superstitione plena: licet Sibyllæ uel Erythreæ uel Cumanę opus heroico scriptum carmine, Christi præconia declararit. Ex prophetarum enim uaticinijs, potissimùm Esaiæ & Dauidis, non obscurè ea colligere potuit diabolus. Mansit tamen eiusmodi uatum præcipua authoritas & obseruantia usque ad Christum, ęterni Dei filium: quo nato, prodeunteque, ut legationis suę ministerio ex patris cœlestis uoluntate perfungeretur, cessarũt passim in orbe terrarum oracula, & quęcunque impiarum diuinationum genera: testibus Athanasio, Augustino, Eusebio, Lactantio, Plutarcho, Plinio: conticueruntque dęmones ubique, & tanquam ranæ Seriphiæ obmutuerunt: ac desertis quibuscũq; enormis suę neqtię latebris, cesserũt, nõ quidẽ ultrò, uerùm cõpulsi, partim quidẽ horrendo metu omnipotentię uindicis CHRISTI, partim uerò condemnationis sui, quã prę foribus iã esse cernebãt. Quandoquidẽ eò CHRISTVM missũ probè norãt, ut satanę opera pessundaret, demolireturq;, & genus hũmanũ in integrũ restitutũ uindicaret aduersus diaboli technas, rabiemq;, ex his Zacharię uaticinijs diuina uoce longè antea traditis: Eritq; die illo, dicit Dominus exercituũ, excindã nõmina idolorum è terra, ne ultrà eorum fiat mentio: & pseudoprophetam & immundum spiritũ

Christo nato cessarunt oracula, conticuerũt dæmones.

Athanas. de humanitate uerbi, eiusq; corporali aduentu.

Aug. de ciuitate Dei.

Euseb. lib. 7. cap. 6. & li. 5. cap. 1.8.

Plutarch. de abol. Orac.

Plin. lib. 30. cap. 1.

Zach. 13.

de terra auferam. Si postea tamen adhuc fuisse audita responsa quis obijciat, ea certè tam fuerunt rara, læsa, manca, & omnino inutilia, ut nullo haberi loco debeant. Pulchrè igitur & uerè Athanasius inquit: Olim dæmonia inani specie ludibrijsq; rerum intricabant homines, insessis alibi fontibus, alibi fluuijs, lapidibus aut lignis, atq; ita præstigijs fatuos in furorem agebant: nunc uerò quum apparuit Dei uerbũ, spectra huiusmodi & ludibria imaginũ cessauerũt.

De uno eodemq; diaboli cultu in dißitißimis regionibus, & quàm uariè in Christiana Europa illudat.

Cap. VIII.

TAndem & hoc non sine singulari studio & ratione machinatus est diabolus (quanquam peculiares quasdam cæremonias coluisse plerosque non diffitear) ut non solùm in longisimè disitis totius orbis partibus, uti olim apud Gallorum Druidas, & remotisimos Indorum Gymnosophistas, unus idemque eius cultus obseruaretur: sed & (quod multo magis mirandum, uel potius dolendum) in Christiana nostra Europa apud diuersisimas regiones, in cuiuscunque materiæ uel nominis idolis, non disimili ritu honor sibi haberetur. Hanc cæcitatem apud commoda suis præstigijs organa auxit, uoce, cantu, capitis nutu, auersione, inflexione ad latera, manuum gesticulationibus, aut alijs motibus: eoque modo indicia propitiæ uel auersantis atq; abhorrentis uolunta-

In cuiuscunq; materiæ uel nominis idolu colitur diabolus.

luntatis edidit ex ſtatuis: prophanauitq́ue loca, quæ certè erant domicilia & ſedes doctrinæ cœleſtis, ſanctiſsimæ ſcholæ patrum, & ναοὶ ἅγιοι, καὶ κατοικητήρια τοῦ θεοῦ, in quæ uelut conuerſa ſuę impietatis & ſuperſtitionis latibula, ſuas blaſphemias in Deum contumelioſas, & hominum generi exitiales eructare atque euomere conatus eſt. Imò in hac mundi ſenecta nutantibus technis illis manifeſtis, ſe in uero Dei templo collocat, & hominum mentibus dominatur, in lucis angelum transformatus. Hac ratione, ſe grauiori diuinæ maieſtatis contemptu, atque hominũ exitio magis ulciſcitur.

Sapien.14.15

In uero Dei templo ſe collocat diabolus.

1.Cor.3.6.
2.Corinth.11.

Huc pertinent ludibria quibus noſtros homines etiam adegit, ut niſi ſacro baptiſmo, regenerationis lauacro ad Chriſti ſolummodo mẽbra pertinente, & exorciſmis tantum ubi è ſua ſede deturbandus eſt dæmon, ab illis qui eius pellendi ſingulare donum habent applicandis, campanæ & tintinnabula expientur, ſanctificenturq́ue, ſponſoribus & teſtibus in ſacrilegam uberioris auri expilationem undique conuocatis, res illas inanimatas mortuasq́ue è turribus à diabolo ablatum iri, ſimplicibus perſuaſum ſit. Quinimò foueæ & ſtagna oſtenduntur, quæ etiam uidi, ſi dignus ſum, quò eiuſmodi nõ baptzatas conſecratasq́ue campanas à dæmone ex turribus proximis inuectas eſſe, aſſeueranter dicunt: audiriq́ue earum ſonum nocturna hora duodecima in Natiuitatis Chriſti ſolennibus, uel etiam ſingulis quatuor anni temporibus, quę uocant: & eum commori, qui audierit.

Sic fit, ut à ſono caueant imprudentes, nec inueniatur qui audierit: & ſi aliquem audire contingeret, is proculdubio à dæmone ob impietatem illuderetur: interim tamen hiſce religionis noſtræ præſtigijs illi detinentur. nec ita pridem eò loci prope Abbatiam Knechteſtein ductus ſum, ubi firmiter adhuc credi hoc ſacrilegium corám audiui: monſtratur fouea, turrisq; oſtenditur. Propterea perquàm prudenter & piè Cæſar Maximilianus inter grauamina ſedis Romanæ à Germanis non toleranda, campanarum conſecrationem recenſuit in hæc uerba: Suffraganei excogitauerunt, ut ſolum ipſi, & nullus alius ſacerdos, laicis campanas baptizarent. Credunt deinde ſimpliciores, ita affirmantibus ſuffraganeis, tales campanas baptizatas, dæmones & tempeſtates pellere. Quapropter innumeri plerunque adhibentur compatres, præcipuè uerò qui fortuna pollent: exorantur, qui baptizationis tempore funem, quo campana ligata eſt, tangunt, ac ſuffraganeo præcinente (quemadmodum in paruulorum baptizatione fieri ſolet) omnes pariter reſpondent, ac campanæ nomen ingeminant, ueſteque noua (quemadmodum & Chriſtianis fieri ſolet) campana induitur. Inde ad ſumptuoſa properatur conuiuia, quibus præcipuè compatres, ut eo largius munera offerant, adhibentur: necnon ſuffraganei, & eorum capellani cum multis alijs miniſtris regaliter paſcuntur. Nec hoc ſatis eſt, ſed & ſuffraganeo mercedem perſoluere neceſſe eſt, quam illi munuſculum uocare

care solent. Inde euenit, ut aliquando etiam in paruis uillis centum floreni in tali absumantur & expendantur baptizatione. Quæ res non solùm superstitiosa, sed etiam Christianæ religioni contraria, ac simpliciorum seductio & mera est exactio. Veruntamen episcopi ut suffraganeos uel uilissima obærare possint mercede, talia & adhuc absurdiora tolerant. Res igitur tam nephanda & illicita meritò aboleri debet.

Scribit itaque in hæc uerba, scitè admodum Lactantius: Ita hominum crudelitatem mentita diuinitate deludunt dæmones, quòd illis uerum aperire non expedit. Hi sunt, qui imagines & simulachra fingere docuerunt: qui ut & hominum mentes à cultu ueri Dei auerterent, & fictos mortuorum regum uultus & ornatus exquisita pulchritudine statui consecrarique fecerunt, & illorum sibi nomina quasi personas aliquas induerunt. Sed eos magi, & ij quos uerè maleficos uulgus appellat, quùm artes suas execrabiles exercent, ueris suis nominibus cient, illis cœlestibus quæ in Sacris literis legũtur. Hi porrò incesti ac uagi spiritus, ut turbent omnia, & errores humanis pectoribus infundant, serunt ac miscent falsa cum ueris. Ipsi enim cœlestes multos finxerunt esse, sed ueritatem mentitis nominibus inuolutam ex oculis abstulerunt. Et paulo pòst: Illi autem qui desciuerunt à Dei ministerio, quia sunt ueritatis inimici & præuaricatores, Dei nomen sibi, & cultum deorum uen(i)ari conan-

Lib. 2. cap. 17. de Orig. err.

Magi. Malefici.

conantur: non quòd ullum honorem deſiderent (quis enim honor perditis eſt?) nec ut Deo noceant, cui noceri non poteſt: ſed ut hominibus, quos nituntur à cultu & noticia ueræ maieſtatis auertere, ne immortalitatem adipiſci poſsint, quam ipſi ſua nequitia perdiderunt. Offundunt itaque tenebras, & ueritatem caligine obducunt, ne Dominum, ne Patrem ſuum norint. & ut illiciant facilè, in templis ſe occulunt, & ſacrificijs omnibus præſto adſunt. Eduntque ſæpe prodigia, quibus obſtupefacti homines, fidem commodent ſimulachris diuinitatis ac numinis. Et pòſt: Itaque ſibi apud homines qui eos neſciunt, authoritatem ac timorem pariunt. Hac uerſutia, & his artibus, noticiam ueri & ſingularis Dei apud omnes gentes inueterauerunt. Suis enim uitijs perditi ſæuiunt, & graſſantur ut perdant. Idcirco etiam humanas hoſtias excogitauerunt, ipſi hoſtes humani generis, ut quàm multas deuorarent animas. Plura ibidem.

Obſcœnum diaboli ludibrium. lib. 14. de reg. Daniæ.

Nec mirum, ait Saxo Grammaticus de Rugianis, ſi illorum numinum potentiam formidabant, à quibus ſtupra ſua ſæpenumero punita meminerant. Siquidem mares in ea urbe Karentina, cum fœminis in concubitum accitis, canum exemplo cohærere ſolebant: nec ab ipſis morando diuelli poterant. Interdum utrique perticis ediuerſò appenſi, inuſitato nexu ridiculum populo ſpectaculum præbuêre. Ea miraculi fœditate ſolennis ignobilibus ſtatuis cultus acceſsit; creditumque eſt, earum uiribus

bus effectum, quod dæmonum erat præstigijs adumbratum: qui statuis demolitis, Rugianorum templa & urbes destituerunt.

Sic dæmonem, eiusque studia depingit Tertullianus: Agnoscimus unde talia suggerantur, quis totum hoc agitet: & quomodo nunc astutia suadendi, nunc duricia sæuiendi, ad constantiam nostram deijciendam operetur. Ille scilicet spiritus dæmoniacæ & angelicæ paraturæ, qui noster ob diuortium æmulus, & ob Dei gratiam inuidus, de mentibus uestris aduersus nos præliatur, occulta inspiratione modulatis & subornatis ad omnem, quam in primordio exorsi sumus, & iudicandi peruersitatem, & sæuiendi iniquitatem. Nam licet subiecta sit nobis tota uis dæmonum, & eiusmodi spiritus; ut nequam tamen serui, metui nonnunquam contumaciam miscent, & lædere gestiunt, quos aliàs uerentur. odium enim etiam timor spirat: præterquam & desperata conditio eorum ex prædamnatione, solatium reputat fruendæ interim malignitatis de pœnæ mora: & tamen apprehensi subiguntur, & conditioni suæ succidunt: & quos de longinquo oppugnant, de proximo obsecrant. Hos Augustinus describit spiritus esse nocendi cupidissimos, à iusticia penitùs alienos, superbia tumidos, inuidentia liuidos, fallacia callidos: qui in hoc quidem aere habitent, quia de cœli superioris sublimitate deiecti, meritò irregresibilis transgresionis in hoc sibi congruo uelut carcere prædamnati sunt. Proinde eos potissimùm

ca. 27. in Apologet. aduers. entes.

simûm infestant, quibus beatitudinem, quam ipsi amiserunt, promissam cognoscunt. Item in Sermonibus communibus: Quid prauius, quid malignius, quidúe aduersario nostro nequius? qui posuit in cœlo bellum, in paradiso fraudem, odium inter primos fratres, & in omni nostro opere zizania seminauit. Nam in comestione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignauiam, in conuersatione inuidiam, in gubernatione auariciam, in correctione iram, in præsulatu siue dominatione superbiam. In corde posuit cogitationes malas, in ore posuit loquutiones falsas, in membris operationes iniquas: in uigilando mouet ad praua opera, in dormiendo ad somnia turpia. Lætos mouet ad dissolutionem, tristes autem ad desperationem. Sed, ut breuius loquar, omnia mundi mala sunt ipsius prauitate commissa.

Serm. 4.

Simile quiddã apud Gregoriũ legitur lib. 29. Moralium, super illud Iob: Diui ditur æstus super terram. Itẽ apud Leonẽ Pont. ser. 8. Natiuitat.

Vnde tam admirandas res, & potißimum uaticinari possunt dæmones.

Cap. IX.

Vnde tam admiranda possunt dæmones.

NEc mirum est uaria & infinita eius generis hos spiritus conari. quum etenim tenuis sint substantiæ, sua tenuitate, subtilitate, celeritate incredibili, sensuum acrimonia, & lumine naturæ lucidiore, quibus omnibus terrenorum corporum inhabilitatem & sensuum tarditatem longè latéque præcellunt, multa Dei permissu, partim uerè, partim præstigiosè intelligunt, & possunt. Quibus accefsit,

cessit, teste Augustino, diuturnioris tempo- *De spiritu & ani. cap. 28.*
ris beneficio, quo eorum uita à primo quo protenditur, comparata insignis rerum longè maiorum experientia, quàm hominibus ob breuitatem uitæ momentaneam potest euenire. Idcirco quædam admiranda faciunt: & quædam, potissimùm ob Scripturæ sanctæ & uaticiniorum cognitionem, prædicunt, uel etiam probabili coniectura consequuntur: nonnunquam etiam quæ ipsi facturi sunt, prænunciant, quibus homines alliciunt, inescant, seducunt & defraudāt: quo nomine illis mirabilem prudentiam, acutum ingenium & tenacem memoriam tribuit Plato in Epinomide. Quapropter tradit Clemens, istos, quùm sint dæmonia *Li. 4. recogni.*
et spiritus, & multo citius scire aliqua, & multo perfectius: non enim tarditate corporis degrauantur. Hinc addit: Et ideo quæ medici longo tempore & labore plurimo assequuntur, hæc illi, tanquam spiritus, absque mora ulla, & sine difficultate cognoscunt. Non ergo mirum est, si plus etiam aliquid quàm homines, sciunt: sed hoc metuendum est, quòd ea quæ sciunt, non ad salutem, uerùm ad deceptionem proferunt animarum, ut per hæc eas cultum falsæ religionis edoceant. Hic Tertullianus *In Apologet. aduersus gentes, cap. 22*
sic differit: Omnis spiritus ales est, hoc angeli & dæmones, igitur momento ubique sunt. To- *Diuinationes dæmonum unde.*
tus orbis illis locus unus est: quid ubique geratur, tam facilè sciunt, quàm enunciant. uelocitas diuinitas creditur, quia substātia ignoratur. Sic & authores interdum uideri uolunt eorum

quæ

quæ annunciant, & ſunt planè malorum nonnunquam, bonorum tamen nunquam. Diſpoſitiones etiam Dei & nunc prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus reſonantibus carpunt. Ita & hinc ſumentes quaſdam temporum ſortes, diuinitatem ęmulantur, dum furantur diuinationem. In oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent in euentus, ſciunt Crœſi, ſciunt Pyrrhi. Sic præſciuit diabolus ex Eſaiæ & Danielis oraculis (quorum uterque adoleſcentem Alexandrum expreſſè delineat) eum ipſum Alexandrum ſuperato Dario, potiturum Aſia uniuerſa, & translaturum imperium à Babylonijs ad Græcos. Propterea Delphicam uatem conſulenti, & ab inuita reſponſum extorquenti, tandem ipſa in hæc uerba prorumpens, reſpondi: Inuictus eris Alexander. Poſtea ad Perſas exercitum traducenti, prodigia offudit multa. In aditu Aſiæ, ſimulachrum Orphei ſudore maduit. Hinc Alexandro ad extremum cum Dario confligente, aquila è ſublimi ſupra eius uerticem ſeſe librare, & in aduerſos hoſtes traijcere uiſa eſt. Ludibria haud dubiè dæmonij hæc erant, adornata ad prodigiorum & auguriorum, quibus tunc fidebatur, obſeruationes confirmandas. Darium ediuerſò, ancipitibus ſomnijs in falſam uictoriæ ſpem erexit. Prænouit ex Eſaiæ prophetijs, fore ut Tyrus deſtruatur à Macedonibus. Ita enim ille ait: Vlulate naues maris, quia uaſtata eſt domus, unde uenire conſueuerant. De terra Cethim reuelatum eſt

Daniel. 8.

Eſaiæ 23.

eis,

eis. Terram uerò Cethim Macedoniam esse, asserunt plerique, & ab Homero ἠπειρῶται Macedones uocatos. Quidam tamen per terram Cethim, Cyprios intelligunt. Inde quum fuso fugatoque Dario, copias ad Tyrum admouisset Alexander, præmonuit quendam qui ciuibus prænunciaret, Apollinem ciuitatem deserturum esse: ut quum euentus responderet, idolorum existimationem stabiliret. Ex ijsdem Esaiæ & Danielis uaticinijs præsciuit, fore ut Assyriorum monarchia pessum iret, & in potestatem redigeretur Medorum ac Persarum: & quidem à Cyro, cuius nominatim Esaias meminit. Vnde coniectatus est, Crœsum etiam de regno Lydiæ periclitaturum esse. Quare & aliquanto ante τὸν πέμπτον ἀπόγονον Gygis, quòd in Cyri tempora incidere eum prospiciebat, amissurum regnum Lydiæ prædixit, consultus ex oraculi Delphici sede: & postea cùm regnum adeptus esset Crœsus, ut opum suarum fiducia insolescentem, superbientem, & regnum Persicum affectantem euerteret, χρησμῷ κιβδήλῳ uictoriam in speciem ipsi annuente, ad bellum Cyro inferendum perduxit: quo modo uictus, captus, & regno exutus, uitam in Persia finiuit. Infinita eiuscemodi in historijs obseruantur exempla: sed ad posteriora, nec obscura, conuertamur.

Vide Ioseph. lib. 1. antiq. Iud. cap. 6.

Esaia 44.

Christum

Christum, & ad quid missus esset, prius norunt dæmones, quàm Apostoli: & quare illum tentarit diabolus.

Cap. X.

PErhibet sacræ Scripturæ authoritas, diabolum prius CHRISTVM penitius nouisse, quàm ipsi quibuscum ille loqueretur & familiariter degeret, Apostoli: ut etiam ante CHRISTI mortem resurrectionemque sciuerit, testatusque fuerit inuitus, ad quid uenisset CHRISTVS: nimirum, quò cognitum faceret satanam, ejusque fraudes: illius actiones demoliretur, atque regnum euerteret. Quapropter metu iudicij diuini æternarumque pœnarum contremiscens, & penè deficiens, in obsesso ante CHRISTVM procidente, magna exclamauit uoce: Ah, quid rei nobis tecum est IESV Nazarene? uenisti ad perdendum nos. Noui te qui sis, nempe sanctus ille Dei. Et increpauit illum IESVS, dicens: Obmutesce, & exi ab homine. & cùm proiecisset illum dæmon in medium, exijt ab illo, nihilque illi nocuit. Et pòst: Exibant & dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Tu es CHRISTVS ille filius Dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quòd sciebant ipsum esse CHRISTVM. Hic Anastasius: Dæmonis, inquit, sermonem compescebat CHRISTVS, ne simul cum ueritate, etiam suam iniquitatem promulget: ut nos etiam assuefaciat, ne talis

Marc. 1. Luca 4.

ita caueamus, etiamsi uera loqui uideantur. Illud aliàs etiam pios postea latuisse, Sacrarum literarum testimonio docetur: ut alij eum Heliam, alij Iohannem baptistam, alij Hieremiam, alij unum de prophetarum numero esse dicerent. Petro autem pronuncianti, Tu es CHRISTVS ille filius Dei uiuentis: respondit CHRISTVS, Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Id quod Petro à patre cœlesti hic reuelatum asserit CHRISTVS, hoc ipsum & satan nouit, & palàm testatus est, non rogatus. Hinc ipsius ingenij acumen liquet, cuius opes etiam abstrusissimas, nostrisq; sensibus apprimè alienas, nouisse potest. *Matth. 16. Marc. 8. Luca 9. Ioan. 6.*

Huc facit illud puellæ Pythiæ, de Paulo & Barnaba clamitantis testimonium: Isti homines serui Dei excelsissimi sunt, qui annunciant uobis uiam salutis. Atque id genus testimonia ab Astaroth & Berith idolis, & à dæmonio obsessis, de Bartholomæo apostolo, Thoma & alijs data legimus. Veritatem uerò hic confitentur dæmones, non ut populum ad audiendam amplectendamque eorum doctrinam permouerent: sed exhorrescentes & reformidantes ministerij Euangelici uirtutem, & sui condemnationem ac expulsionem ex obsessis: quæ hospitia si obtinuissent, statim Apostolorum ministeria seditione potuissent conturbare, aut inchoata post opprimere, nouis rumoribus disseminatis *Actor. 16.*

per

per Pythiam uatem, obſeſſos & idola, quæ apud ſtultum uulgus magno habebantur loco. Addatur & illud mali ſpiritus reſponſum: Ieſum noui, & Paulum ſcio, uos autem qui eſtis?
Act. 19. Item: Quid rei nobis tecum eſt IESV fili Dei
Matth. 8. altiſsimi? Veniſti huc ad cruciandum nos ante tempus. Obſecro ne nos torqueas.

Marci 6. Enimuerò ſemen mulieris contriturum
Luc. 8. caput ſerpentis, prophetarum de CHRI-
Geneſ. 3. STO naſcituro etiam in Bethlehem Iudææ
Michea 5. uaticinia: præfinitum hinc tempus, IESVM
Matth. 1. 2. in Diuæ uirginis utero, ſuperueniente Spi-
Luc. 1. 2. ritu ſancto, & uirtute Altiſsimi obumbrante
Eſaia 7. conceptum, ex angeli Gabrielis annunciatione, admirandam eius natiuitatem, longinquum magorum ex Oriente iter, ut eum adorarent, ſciuerat dæmon. Quapropter inter ſpem & metum, Herodis animum diris contra IESVM inflammauit facibus, ut inter infantium Bethleemiticorum bimulorum ætateque iuniorum deplorandam cladem, IESVS ſimul internecione abſumeretur. atqui ſalutifero magis Dei conſilio ſuos collabeſcere conatus, infringiq́ue, reipſa experitur diabolus.

Ne quid tamen incredibili eius audaciæ & faſtui incomparabili decederet, atque ut adoratione, peculiari Dei prærogatiua honoraretur, uel Chriſtum certius tunc cognoſceret, ipſum in ſolitudine tentat: illiq́ue in præaltum montem adducto, omnia mundi regna, ac eorum gloriam oſtenſam ſe daturum, ſi ſe pro-

si se prostratus adorauerit, ausu plusquam sacrilego pollicetur: quum diuinam maiestatẽ in hominum regnis atque imperijs solam dominari, eaq; cui libet tradere constet. Porrò Christum iam certò cognitũ, uoluit etiam perditum: quare ut eum proderet, in cor Iudæ Simonis Iscariotæ immisit, in quem post offulam à Christo porrectam ingressus est. Tantum enim huius sollertissimi artificis cõtra Deum & genus humanum est odium, ut quicquid machinetur, sit in Dei contemptum, & hominum detrimentum perniciemq;, fraude & extremo dolo cautè tectum.

A Christo uult adorari diabolus.
Matth.4.
Marc.1.
Luc.4.
Daniel 4.
Ioan.13.

Multa studia diaboli, & opera breuiter comprehensa. Cap. 11.

CAeterùm ut instituti mei ratio certius citiusq; innotescat, paucis, ueluti fasciculo uno, quædã ex dęmonis actionibus & potentia colligam. Quũ angelica eius essentia nõ interierit, sed malè proprię uolũtatis affectu degenerarit, accreueritq; tam diutino tẽpore eximia rerum obseruatio & usus insignis: magnę illum esse constat uirtutis, calliditatis incredibilis, sapientiæ plus quàm humanæ, perspicacitatis acutissimæ, uigilantiæ summæ, artificij technas struendi perniciosissimas fuco speciosissimo incomparabilis, maliciæ infinitæ, odij erga genus humanum ἄσπονδον καὶ ἀνήκεστον: atq; hoc nomine eum sæpenumero (permittente, uel saltem conniuente Deo) admirandas facere res, & se in bestias, statuas, specus, latebras, cauernas ingerere:

Diaboli studia & potentia.

gerere:

Strab. Geog. lib. 16. gerere: in quercus Dodonæ Molossidis in Epiro, unde Dodonæum oraculum frequentatum est, insinuare: apud Aegyptum ex Hercule, Apolline, Minerua, Diana, Marte, Ioue, Api boue, Latona in urbe Buti, furiosis sacerdotibus Apollinis in Colophone, Thebis in Bœotia, & in Lœbadia ex Trophonio, ex uacca Memphi, ex boue Mneo Heliopoli, ex crocodilis in Arsinoe, ex Amphiarao uate in Attica, responsa dare, humana uoce, nutu, alioue gestu, affictis subinde gestibus furentium, nonnunquam ebriorum, aliàs trementium, aut ridiculè gesticulantium: quandoque somnijs, amphibolijs interdum, plerunque & ænigmatibus: quia ignorat diabolus quò usq; toleraturus sit Deus, aut permissurus, quæ intendit & struit. Potuit & ad Iouis Hammonis oraculum inquirendum in extimo sinu Libyæ, apud Garamantes, ultra Cyrenen, in solitudinibus uastis, torridis ac siccitate sterilibus, Cambysen Cyri & Alexandrum instigare: item Pythium Delphis præ cæteris, cultu, religione, fama, opibus & donarijs celebratius reddere. *Diabolus quomodo uaticinetur.* Nouit & uaticinari ex certis indicijs uel coniecturis, siue rerum retroactarum obseruatione, ut hinc etiam cogitatus & sensa peruidisse quandoque credatur: quanquam interim fallat & fallatur, tenebras offundat, ueritatem caligine obscuret, atque etiam mentiatur. Nam rogatus dæmon, Porphyrio teste, etiam quæ non nouit, constanter affirmat: & quæ nouit, si semel uerè, decies illa falsò refert. *Clem. lib. 4. Recog.* Potest quoq; plerisq; locis in simulachris sua exercere

ſere ludibria, ut ad ea ex lōginquis regionibus confluant imprudentes, ea uenerentur incauti, adorent, eorum opem implorent in rerum anguſtijs, in ualetudine aduerſa, & quacunq; afflictione: quo à ueri Dei cultu & inuocatione ad ſuas impoſturas in interitũ eos auocet. Sic Gallorum ruſticis hanc fuiſſe conſuetudinem ſcribit Seuerus Sulpitius, dæmonum ſimulachra candido tecta uelamine, miſera per agros ſuos circumferre dementia. Nec ſatanæ difficile eſt, animarum corporis mole exutarum figuram mentiri, circa monumenta uerſari, in cœmiterijs oberrare, ſpectris perterrefacere hæredes aut alios, ut ad illicitos cultus, uetitam religionis ergò peregrinationem, iuſtorum & parentalium præſcripta forma perſolutionem damnoſam, imperitos minusq; Deo fidẽtes cogat. Conatur itidem imbecilles fide præcipites agere, fortes uerò diuerſis modis ſemper impugnare, ſi qua ratione eos agere trãſuerſos poſſet: item deſperantes, credulos, maleq; ſanos pollicitationibus & gloria ditare, in ſpem felicium ſucceſſuum illectos perimere, aut triſtium euentuum metu iniecto cruciare. Nouit adhæc uarias oſtentare formas, inania idola arte mira conformare, uiſus organum turbare, oculos perſtringere, falſa pro ueris ſingulari dexteritate ne agnoſcantur proponere: quæ uerè ſunt, ut nõ appareãt, uelare: & quæ reuera nõ exiſtunt, ut eſſe appareant exhibere: ſe in mille ſpecies transformare, Proteumq; agere: & ut canit Poeta,

Li.1.in uita D.Martini.

Mich.Pſellus

Virg.4. Georg.

Tum uariæ illudunt ſpecies atq; ora ferarum.

Fiet enim subitò sus horridus, atraq; tygris,
Squammosusq; draco, & fulua ceruice leæna,
Aut acrem flammis sonitum dabit:
Omnia transformans sese in miracula rerum,
Ignemq;, horribilemq; feram, fluuiumq; liquentem.

Consueuit & hominum mentes multifarijs phantasmatum ludibrijs uitiare, uigilantes perturbare, dormientes insomnijs terrere, peregrinantes à recto itinere seducere, errantes atque etiam alios quandoq; ridere, aliàs terrore concutere, multa labyrinthis opinionum inextricabilibus implicare & innectere, tetriora mala plerunq; boni specie serere, & ueritatis confessione in suam illicere nassam, grauiusq; fallere. Solet quoq; lac uaccarum cohibere, & ne in butyrum coalescat impedire: uinum aliunde adferre, claustra reserare: præterea ocyssimè res uarias, uelut panni lacinias, ossa, ferramenta, clauos, acus, aciculas, fila, eorumq; globulos, intortum capillitium, ligna, idq; genus portenta in uiuorum extremas fauces, nec penitius, quò ore reijciantur, ingerere: in mortuorum uentriculū & partes alias præstigijs aptas, & post mortem sectas, ligna, cultros, & quæcunq; uis alia, fallaciter arte dolosa inter secandum inserere: ex parte postica & uteri collo, implicatos crines, arenæ copiam, clauos ferreos, ligna, uitra confracta, stuppam, lapides, ossa, & similia præstigijs mouere, offuscata interim oculorum acie: infecta auribus furtiuè immittere, quæ postea uel prodeant, uel euolent. Hæc à me uisa [illegible], ex auribus cuiusdam uirginis Henri-

cæ

cæ nomine, miserè à dæmonio exagitatæ de
sumpta. Procliuè illi quoq; est, ulcere corpus
defœdare, pudenda meliceride uel ulcere sanio
so inficere, euirationis persuasionem falsò indu
cere, corpora tota obsidere, eaq; sursum ac de-
orsum distrahere, quando & quamdiu à Deo
permittitur. Illam uirginis prędictæ uiolentam
sublationem in arce Caldenbroce apud Gel-
dros, Deo iuuante, aliàs intrepidè reluctando
impedire ualui: à morsus tamen interim infli-
ctu, quo manus meas mirè impetebat, in horri-
bili illa subuectione, anxiè cauendum erat. Cur
enim non tam meos promouere conatus in iu-
uando, quàm dæmoni permittere sua studia in
lædendo, potuit Deus? Assueuit prętereauariè
corpora transferre, eorumq; humores commo
uere, originem neruorum in cerebro turbare,
quò atrocissimis rarissimisq; conuulsionis spe
ciebus, iactu tractuq; incredibili, & quasi crepi
tantibus sonitu horrifico iuncturarum compa-
gibus, in admirationem, diffidentiam, sinistram
de alijs opinionem, ad mendacia, uetita auxilia
& cędes, homines compellat. Ad hunc modum
neruos & musculos præter uoluntatem inordi
natè crudeliterq; conuellere potest: plerunque
τέτανον ciere, ut ceruix unà cum corpore immo-
bilis maneat, & in neutram inflectatur partem,
sed iuxtà in utranque partem intendatur: subin
de ἐμπροσθότονον uel tensionem ad anteriora exci-
tare ualet, ut caput, ceruix, reliquumq; corpus,
iugularibus uenis mirum in modum circũ col-
lum distentis, contrahatur: quandoq; ὀπισθότονον

uel tenſionem ad poſteriora citare tam uehementem ſolet, ut caput in dorſum & ſcapulas grauiter conuellatur, cruribus interim contractis: item diuerſas horribilium conuulſionum facies, multifariam & inæqualiter in membris producere: nonnullis totum corpus, ceu articulis tormẽto luxatis diuulſisq; eneruare, aut palpitantium, trepidantiumúe muſculorum ſpeciem inferre: quibuſdam os & oculos truculenter intorquere, ſeptum tranſuerſum in homine ita conſtringere ut ſpiratio uix difficulter duci queat, arterijs interim pulſantibus leuiculũ inferens impedimentum, ſed uentriculum ſingultibus frequentibus conuellens. Interim hic præſtantiſsimos ſæpe Medicos ludificat, qui eiuſcemodi morborũ dira contuiti ſymptomata, imò laruas, ad naturales ea referentes cauſas, fruſtra curationem medicamentis tentant.

At aquam etiam coniurationibus ſacratam ſe formidare impenſe, geſtibus & uoce in corporibus quæ obſidione coercet regitq;, ſimulat: quemadmodum ſe naribus extrahi, uirtute radicis incluſæ annulo ex Solomonis, ut fertur, doctrina naribus admoto. Deinde multa obſeruare aſſolet, artificioſeq; imitari, ſeu uerè ſeu falſò: plurima eorum quæ acta aut prodita ſunt, incredibili ſolertia ratiocinari & colligere: uaria ex notis naturalib. argutiſsimè elicere, penitiſsimeq; eruere: diuerſa in imperiorum & hominum priuatorũ negocijs moliri, mira aſtutia contexere telam longam, uariam, nobiſq; inextricabilem, qua inopinatò inſperatoq; implicantur

Ioſeph. lib. 8. antiq. Iudai. cap. 2.

cantur & irretiuntur certè plurimi: tandem homines, bestias, aerem conturbare, prodigia meteoris similia in cœlo effingere, figuras confligentium exercituum exprimere, clangores tubarum, armorum strepitus, ferientium se mutuò & ex ictibus collabentium sonitus: uoces eiulantium aut exultantiũ imitari, sceleratè abuti natura rerũ ad generis humani perniciem, callidè exitiosas præstigias physicis effectibus conformare, & multa in ordine causarũ suo tenore progressuq; agentium confundere, mala quanta potest calliditate attrahere & urgere, in ceruices nostras cogere & contorquere, bona abigere atq; excludere: quinimo ea interdũ suadere, sed propter mala: suadere quoq; mala sub specie bonorũ: dissuadere mala, ut ducat ad peiora, tandẽ etiã cœlũ terrę miscere & inuoluere.

Proinde in Apologetico scitè testatũ reliquit Tertullianus, inquiẽs: Dæmonum operatio est hominis euersio. Sic spiritalis malicia à primordio auspicata est in hominis exitium. Itaq; corporibus quidem & ualetudines infligunt, & aliquos casus acerbos, animæ uerò repentinos & extraordinarios per uim excessus. Suppetit illis ad utramq; substantiam hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multum spiritualibus uiribus, licet & inuisibiles & insensibiles in effectu potius quàm in actu adpareant: si poma, si fruges nescio quod auræ latens uitium in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate conuulnerat: si cæca ratione tentatus aer, pestilentes haustus suos effundit, eadem igi

Aduersus gentes, ca. 22.

tur obſcuritate contagionis, aſpiratio dæmonum & angelorum mentis quoq; corruptelas agit furoribus & amentijs, fœdis ac ſæuis libidinibus, cum erroribus uarijs: quorum iſte potiſsimus, quòd eos ipſos captis & circumſcriptis hominum mentibus comedat, ut & ſibi pabula propria nidoris & ſanguinis procuret, ſimulachris imaginibus oblata: & quæ illi accuratior paſcua eſt, qua hominem è cogitatu ueræ diuinitatis auertat falſis pręſtigijs: quas & ipſas quomodo operetur, expediam. Omnis ſpiritus ales eſt. Reliqua Tertulliani uerba ſuprà recitantur cap. 9.

Quomodo & qua ſubſtantiæ commoditate tam uaria machinetur diabolus, ex Pſello: interiecta hiſtoria de beſtiola ex militis dormientis ore egreſſa, & rurſus ingreſſa. Cap. 12.

Pſellus de dæmonibus.

Atqui fuſiorem, ea quæ diximus, aliaq; ſimilia agendi modũ & rationem, Michaeli Pſello explicauit quidam Marcus, dæmonij cultor eximius, in Cherſoneſo Græciæ contermina uitam ſolitariam degens: Dęmones (ait) licet ſexu & propria lingua careant, corpus tamen illud aereum ſibi conceſſum, pro arbitrio uelut nubes uento flante, in uarias formas mutant, contrahuntq; atq; extendunt, quemadmodum lumbricis uidetur accidere ob ſubſtantiã meliorem, ductuq; facilimam: neq; ſolum magnitudine diuerſitas in eis accidit, uerùm etiã figuras coloresq; uariant multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrunq; eſt naturâ paratum.

qua

qua enim ratione eſt natura facilè cedens, ſic in uarias figurarum ſpecies trāsformatur: qua uerò aereum eſt, diuerſos aeris inſtar colores ſubit. Sed aer quidem extrinſecus coloratur, corpus uerò dæmonis iuxta animi ſui affectus ſpecies colorum mutat, uelut & hominis: ſed longê melius, ut quod animæ ſit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur, ob corporis mobilitatem, tenuitatemq́;. Sic tanquā uir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, ſaltat ut pardalis, latrat ut canis, atq; ad utris uaſisq́; formam ſe aliquando transfert.

Lubet non inelegantem hoc loco hiſtoriam aptè interponere. Refert Helinandus monachus, ſe audiuiſſe ab Ebaudo patruo ſuo, qui à cubiculis erat Henrico Remenſi archiepiſcopo, Ludouici Gallorum regis fratri: quòd Henrico archiepiſcopo æſtate quadam in itinere ſomnum meridianū capiente, miles quidam inter cæteros aperto & hiante ore poſt prandiū dormiret, è cuius ore uiſa eſt ab alijs uigilantibus quædam alba beſtiola muſtelæ ſimilis exijſſe, atq; ad uicinū ibi riuulum procurriſſe. Cumq́; ſurſum deorſum in ripa riuuli anxia cucurriſſet, nec tranſeundi uiam inueniret, quidam ex aſtantibus accedens, euaginatum gladiū riuulo anguſto ueluti pontem faciens, imponit. Beſtiola ilicò riuulum ſuper gladiū tranſgrediens, longius procurrit, & ſeſe ſubduxit. Paulo pòſt redire uiſa, cum iterum notum pontem quæreret, atq; eo iam ſublato diſcurrens tranſire non ualeret, idem ille qui antea, rurſum riuuli ripas

Libro Chronicorum 13.

Muſtelæ ſimilis beſtiola uidetur ex militis dormientis ore egredi, rurſusq́; ingredi.

impoſito gladio coniungit, atq; abſcedit. Tum tranſit beſtiola, & ad dormientis adhuc patulum os rediens, uidentibus omnibus ingreditur: ac ilicò qui dormierat expergiſcitur. rogatusq;, num quid in ſomno paſſus eſſet? reſpondit, ſe feſſum eſſe, & fatigatum, tanquam ex difficili & lõgo itinere: in quo bis ſuper pontem ferreum, flumen tranſiuiſſet. Vnde ſocij collegerunt, eum (quæ ipſi uiderant) uerè ſomniaſſe. Mihi uerò diaboli ludibrium eſſe uidetur, qui ut uigilantes ſocios falleret, aut animam hominis corpoream eſſe, ideoq; interiturã cum corpore, ipſis oſtenderet perſuaderetq;, idolũ hoc, exiens dormientis corpus, & ingrediens, oculis obiecit. Reperimus, inquit etiam Plinius, inter exempla Hermotinij Clazomeni, animã relicto corpore errare ſolitam, uagamq; è longinquo multa annunciare, quæ niſi à præſenti noſci non poſſent: corpore interim ſemianimi, donec cremato eo inimici, qui Cantaridę uocabãtur, remeanti animę uelut uaginam ademerint: Ariſtei etiam uiſam, euolantẽ ex ore, in Proconneſo corui effigie, magna quæ ſequitur fabuloſitate, &c.

Lib. 7. ca. 52.

Simile quiddam de Gũtiano rege legitur: neque id mirũ eſt. nam ut idem Marcus loco paulo antè citato deinde refert, ſpiritui qui nobis ineſt phantaſtico propinquant dęmones, utpote qui & ipſi ſpiritus ſint: uerba perturbationũ & uoluptatum nobis inſinuant, non emittẽtes quidem uocem, pulſatione quadam & ſonitu, ſed ſermones ſuos abſq; ſonitu immittentes. At

quónam pacto inquam (respōdet Psellus) sine uoce sermones nobis ingerere possunt? Quid mirum (ait Marcus) si modò illud animaduertas, quemadmodum uidelicet qui loquitur, si procul loquatur, uehementiore clamore eget: factus uerò propinquior, in audientis aurem susurrando subloquitur: qui si posset cum ipso animæ spiritu copulari, nullo sono prorsus egeret: sed sermo eius uoluntate conceptus, nullo penitùs sono audiēti illaberetur. Et paulo pòst: Sicut aer præsente lumine colores & formas accipiēs, traducit in illa quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis, rebusq; quasi specularibus: sic & dæmoniaca corpora, suscipientia ab ea quę intus est essentia phantastica, figuras atq; colores, & quascunq; ipsi uoluerūt formas, in ipsum animalem nostrumq; spiritū transmittunt, multa nobis negocia præbent, uoluntates & consilia suggerentes, formas subindicantes, suscitantes memorias uoluptatūm, simulachra paßionum frequenter concitantes uigilantibus atq; dormientibus: nonnunquam uerò femina nobis & inguina titillantibus incitantes, insanos & iniquos amores subijciunt & subacuunt: præcipuè autem, si humores calidos humidosq; ad id cōducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeam subinducentes, perturbant animas arte quadam, & sophistica fraude. Hactenus Marcus.

Exempla

Exempla uariæ formæ laruarum & actionum dæmoniacarum memorabilia.

Cap. 13.

Lib. 8. epiſt. ad Suram.

MEmorabilia uariæ formę laruarum & actionum dæmoniacarum exempla deſcribit C. Plinius iunior, in hæc uerba, primùm de Curtio Rufo: Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat. Inclinato die ſpaciabatur in porticum: offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchriorq́; : perterrito, Africam ſe futurorum prænunciá dixit. iturum enim Romam, honoresq́; geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eandem prouinciam reuerſurum, ibiq́; moraturum. Facta ſunt omnia. Pręterea accedenti Carthaginem, egredientiq́; nauem, eadem figura in littore occurriſſe narratur. Ipſe certè implicitus morbo, futura præteritis, aduerſa ſecundis auguratus, ſpem ſalutis, nullo ſuorum deſperante, proiecit.

Dæmon mulieris forma Curtio Rufo apparet.

Sabellic. lib. 10. Exempl. cap. 3.

Dæmonis idolo infamis domus Athenis.

Iam illud nónne & magis terribile, & non minus mirum eſt, quod exponam ut accepi? Erat Athenis ſpacioſa & capax domus, ſed infamis & peſtilens: per ſilentium noctis ſonus ferri, & ſi attenderes acrius, ſtrepitus uinculorum longius primò, deinde proximè reddebatur. mox apparebat ſenex idolon, macie & ſqualore confectus, promiſſa barba, horrenti capillo: cruribus compedes, manibus catenas gerebat, quatiebatq́;: inde inhabitantibus triſtes diræq́; noctes per metum uigilabantur: uigiliá morbus, & creſcente formidine mors ſequebatur. Nam interdiu

interdiu quoq; quanquam abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis inhærebat, longiorisq; cauſa timoris timor erat. Deſerta inde & damnata ſolitudine domus, totaq; illi monſtro relicta: præſcribebatur tamen, ſeu quis emere, ſeu quis conducere ignarus tanti mali uellet. Venit Athenas philoſophus Athenodorus, legit titulum. auditoq; precio, quia ſuſpecta uilitas, percunctatus, omnia docetur: ac nihilominus, imò tanto magis, conducit. Vbi cœpit aduesperaſcere, iubet ſterni ſibi in prima domus parte: poſcit pugillares, ſtylum, lumen, ſuos omnes in interiora dimittit: ipſe ad ſcribendum, animum, oculos, manum intendit, ne uacua mẽs audita ſimulachra & inanes ſibi metus fingeret. Initio, quale ubiq;, ſilentium noctis: deinde concuti ferrum, uincula moueri. ille non tollere oculos, non remittere ſtylum: ſed obfirmare animum, auribusq; prætendere. tum crebreſcere fragor, aduentare etiam, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri: reſpicit, uidet, agnoſcitq; narratam ſibi effigiem. ſtabat, innuebatq; digito, ſimilis uocanti. hic contrà, ut paululum expectaret, manu ſignificat: rurſusq; ceris & ſtylo incumbit. illa ſcribentis capiti catenis inſonabat, reſpicit rurſus idem quod prius innuentem: nec moratus, tollit lumen, & ſequitur. ibat illa lento gradu, quaſi grauis uinculis: poſtquàm deflexit in aream domus, repentè dilapſa deſerit comitem: deſertus, herbas & folia concerpta ſignum loco ponit. Poſtero die adit magiſtratus, monet ut illum locum effodi iubeant.

Athenodori philoſophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus.

beant. Inueniuntur ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus æuo terraq; putrefactum, nuda & exesa reliquerat uinculis: collecta publicè sepeliuntur, domus postea reconditis manibus caruit.

Valer. Max. li.1.ca.5.5. κακοδαίμων apparet Cassio Parmensi.

Item, apud Actium M. Antonij fractis copijs, Casſius Parmensis, qui partes eius secutus fuerat, Athenas confugit. Vbi cõcubia nocte, cum solicitudinibus & curis mente sopita, in lectulo iaceret, existimauit ad se uenire hominẽ ingentis magnitudinis, coloris nigri, squallidum barba, & capillo demisso: interrogatumq; quisnam esset, respondisse, κακοδαίμονα. Perterritus deinde tam tetro uisu, & nomine horrendo, seruos inclamauit: sciscitatusq; est, si quem talis habitus aut intrantem cubiculum aut exeuntem uidissent? quibus affirmantibus, neminem illuc accessisse: iterum quieti & somno se dedit: atque eadem animo eius obuersata est species. Itaque fugato somno, lumen intrò ferri iussit, puerosq; à se discedere uetuit. Inter hanc noctem & supplicium capitis, quo eum Cæsar affecit, paruulum admodum tempus accessit. Facilè huius mortem poterat diabolus prænouisse, ex Cæsaris in hanc rem apparatu & uerbis.

Li.1.ca.6.9.

Describit quoque Valerius, Iulij simulachrum, quo post mortem C. Casſio suo interfectori apparuerit.

Dionysiũ Syracusanũ exterruit spectrum.

Dionysius Syracusanus breui antea quàm interimeretur, consedit in sua domo, cogitationibus molestis grauatus: tum illi apparuit imago illa deformis, habitus satanici, scopis domũ

uerrens & expurgans. unde ille usq; adeò extimuit, ut noctu solus in ædibus manere noluerit: sed quosdam amicos rogarit, qui cum ipso pernoctarent.

M. Brutus, quum ex Asia contra Octauianũ & Antonium aliquid graue moliretur, contigit ut in suo cubiculo apud lumen consideret, ardua meditatus & animo uolutans: interim animaduertit aliquem ad se cubiculũ ingredi. Apertis oculis circũspiciebat, num aliquis ex familia uel ministris aliquid uellet: inopinatò uidet imaginẽ formidabilem & admirandam corporis tyrannici & agrestis. Hic Brutus multo animosior liberiorq; Dionysio, sciscitabatur, Nũ spiritus esset, uel aliquis deorũ, & quid uellet? Cui occulto murmure respondet spiritus: Diabolus sum, & spiritus malus: in Philippis denuò me uidebis. Inquit Brutus ingenuè, ut uir Romanus, & magnanimus: Imò sine metu te iterum uidebo. Quum autem ex famulis studiose inquireret, num ingredi aut egredi aliquem obseruassent? respondebant, Non. Hinc perterritus Brutus, infœlicem instituti sui prælij successum uerebatur: quemadmodum euenit. *Plutar. in uita Cæsaris paulo aliter.* *Contra diabolum magnanimitas M. Bruti.*

Saxones armatos, tradit Saxo, à Sclauis horrenda forma, tanquam bono & optato omine, supernè in uertice montis uiso dæmone, fuisse interẽptos: quia eo mõstro ueluti diuinitùs dati ducis aduẽtu firmati, sumptis uictoriæ auspicijs, ex im:puiso Saxones eosdẽ prorsus occiderũt. Quũ bellũ inter se Romani Albaniq; gererent, *Lib. 4. Hist.* *Aug. Pol. in Mis. ca. 58.*

Mõstrosa specie apparet diabolus. rent, & utraq; in procinctu iam staret acies, extitit repentè quidam monstrosa specie, pelle amictus furua, uociferás: Iubere Ditem patrem, deamq; Proserpinam, fieri sacrum sibi, priusquam committeretur prælium. Quo perterrefacti uiso Romani, protinus aram sub terra ædificarunt: & statim sacrificio facto, pedum uiginti aggere contexerunt, ut ea ab omnibus præterquam Romanis ignoraretur.

Li. 2. Genial. dierum ca. 9. Alexander ab Alexandro scribit, quendam suum familiarem, non ambiguæ fidei hominẽ, amici funus curasse: & cum inde Romam reuerteretur, nocte adueniente in hospitium uiæ proximum diuertisse, & ibi se animo & corpore fatigatum quieti dedisse. *Spectrum mirum.* Cumq; solus degeret, & adhuc uigilaret, ait repentè amici nuper defuncti imaginem summo pallore & macie, ac eo fermè habitu oris, quali illum cum ægrotaret dimiserat, ad se accessisse: quem quum fuisset intuitus, & præ timore nec animo nec mente satis constaret, quis'nam esset interrogauit. Ille autem cum nihil respondisset, exutis ut uidebatur uestibus, in eodem cui ipse incumbebat lectulo se collocauit, ac propè accessit quasi eum amplexurus. Alter uerò cùm ferè iam metu exanimis uideretur, ad lectuli spondam secessit, illumq; propius accedentẽ abegit: qui se repulsam pati uidens, alterum toruo & minus familiari uultu aspectat: resumptisq; mox uestibus è lectulo surrexit, & cinctus calceatusq; inde abiens, nunquam postea apparuit. Quo timore familiaris ille perculsus, graui cor-

ripitur morbo, ut propemodũ interierit. Addebat his, dum in lectulo cum illo luctaretur, se nudum illius pedem usq; adeò gelidum cõtrectasse, ut nulla glacies huic frigori potuerit comparari. Adhæc, Gordianus amicus meus spectatæ fidei homo mihi retulit, quum Aretium cum familiari suo proficisceretur, & ab itinere, ut fit, lõgè aberrassent per difficilia & deuia loca, ubi nihil uiderent culti, sed saltem nemora, saltus niuei & inaccessi obijcerentur oculis, & ipsa terreret solitudo: uergenteq; ad occasum sole, labore fessi consedissent: tandem hominis uocẽ procul audiri uisum est, quam sequuti, in proximo fastigio trium hominum conspiciunt imagines immanes & formidabiles ultra humanum modum, nigris & demissis tunicis, in ueste lugubri funestaq;, barba capilloq; summisso, horribili facie. qui quum uoce gestuq; ad se ipsos aduocarẽt, ac iam propè illexissent, ingẽte interim corporis mole, lõgè humana maiores apparuerunt: atq; alius specie nõ absimili nudus, mirificos edidit saltus, gestusq; indecoros. Quo spectaculo consternati fugam hi cępêre: uiáq; arduam & præcipitem emensi, uix rustici demum uile hospitiũ, ubi diuerterent, inuenêre.

Tres uisi demones.

Idem Alexander eiusdem argumenti historias describit lib. 4. in hæc uerba: Nuper amicus meus summus, ingenio & fide singulari, rem dictu admirabilem sibi euenisse narrauit, eius ueritatem multorum comprobans testimonio: se uidelicet, cùm apud sibi familiarem & coniunctissimũ Neapoli diuerteret & nocte intempe-

Genial. dier. lib. 4. ca. 19.

f stà

ſta hominis in uia clamantis,opemq; imploran tis uocem audiſſet, accenſo lumine accurriſſe, quid rei eſſet inquiſitū. ibiq; dæmonem & dirū quoddā numen tetra & horribili ſpecie conſpexiſſe,quod iuuenem uociferantem & reluctantem in uia infeſtis manib. inuadere nitebatur. Ad hunc propè accedentem miſer ille accurrit, ueſtemq; & manum quàm potuit tenaciſsimè apprehendit: multūq; & diu fruſtra reluctatus, inuocato numinis diuini auxilio, uix tandem à dæmone ſe uindicat. Quum uerò iuuenem animo turbatum in domū recepiſſet,ut ab ipſo dimitteretur,aut pallium relinqueretur, nunquā potuit effici:tantus enim illū inuaſerat horror, ut mente euicta ſui non eſſet cōpos,quū illi perpetuò ob oculos uerſari uideretur illa ſpecies. Vbi tandem ad ſe redijſſet, rem omnem quo pacto habuerat, expoſuit.Fuerat aūt ſceleratæ uitæ,contēptor Dei,& parentibus immorigerus: quos tunc obiurgarat,contumeliasq; & intoleranda probra in eos cōgeſſerat,ut ab illis conſecratus diris execrationibus abierit. At ne cui hæc uana fictaq; appareāt,Thomas monachus, homo minimè malus, cuius fidem probitatēq; in rebus non paucis expertus ſum,ſeriò mihi retulit,quum in monaſterio & ſacris ædibus,ſitis in Lucanis montibus, cum pluribus altercatus fuiſſet,& poſt multa cōuicia rixasq; animo perturbato ſolus ſeceſsiſſet per nemora,ſe ſpeciem hominis uultu tetro, aſpectu deformi ſæuoq;, nigra barba,promiſsis tunicis, obuiam habuiſſe. qui rogatus, quid ſolus per deuia oberraret loca?

De iuuene parentibus immorigero, & ab illis execrato, insigne exemplum.

Monacho dæmon apparet.

loca? respondit, Se equũ, quo uehi solet, amisisse, & sua opinione in proximos excurrisse campos: cũq; per sinus inuios equũ unà quęsitũ pergerent, ad riuulum in cuius alueo gurgites latebant formidabiles, deuenerũt. Quare monachũ calceos exuentem in faciliorem transitum, magnopere urgebat alter, ut in ipsius conscenderet humeros, transferendus ab eo qui maior erat corpore. ille acquiescẽs, collumq; amplexus alterius uada inquirentis, pedes ipsius non humana, sed tetra & deformi specie cõtuetur. Quare animaduersa, terrore perculsus, diuinam implorat opem: atq; euestigiò dæmonem & simulachrum illud dirum, audita inuocatione diuina, murmure querulo & turbine usqueadeò ualido profugisse asseuerat, ut imminentem quercum ingenti colliserit impetu, & infractis ramis radicitus euerterit: se autem consternatum, & uelut exanimem diu iacuisse: & nisi prȩuidisset, diabolum in uortices & uoragines fluuioli prȩaltas ipsum præcipitaturum fuisse, atq; interempturum, persuasum habet.

Sed præ omnibus quæ audiuerim aut uiderim, res est admiratione digna, quá recenti memoria euenisse Romæ comperimus. Quũ apud Gabios quidam infimȩ sortis & obscuris natalibus adolescens, furiosus, corruptorum morum & facinorosæ uitæ, parentem obiurgasset, conuicijsq; proscidisset, ijs agitatus furijs dæmonẽ inuocat, cui se deuouerat: Romáq; meditatur; ut grauius aliquod flagitium in patrem moliretur. In itinere dæmonẽ facie hominis truculen-

ta, ſordida barba & capillo, ueſteq; obſoleta & ſqualida obuiá habuit: qui comitatus, triſticiæ & anxietatis cauſam ex iuuene percunctatur. Hic, ſibi quid altercationis fuiſſe cum patre, & ſcelus aliquod iam animo conſtituiſſe reſpondit. Cui dæmon, ſibi eandem obueniſſe ſortem ait, pergendumq; ut ſuas ſimul ulciſcantur iniurias. Cumq; nocte appetente ad urbem peruenissent, in proximo diuerterunt hoſpitio, unaq; incubuerunt. Iuuenis uerò ſomno oppreſsi iugulo manus inijcit peſtilens ille comes: quod iam infregiſſet, niſi alter expergefactus Deo ſupplicaſſet. Vnde furiam illam teterrimam tanta ui ſtridula & impetu cubiculũ dicitur exeundo colliſiſſe, ut tigna & tectũ diruerit, tegulasq; penitùs perfregerit. Hoc ſpectaculo perterritũ & ferè mortuum adoleſcentem, uitioſitatis & anteactæ uitæ pœnituit: qui alio afflatus ſpiritu, peroſus ſcelera, boni exempli uitam procul à populari tumultu egit. Hæc Alexander.

A dæmonio exagitatus iuuenis parentibus immorigerus, reſipiſcit.

Tibicen quidam Hammelę ad eliciendos glires cõductus, ſequenti rependit facinore ingratitudinem, cum illi ex pacto nõ ſatiſfieret. Nam anno milleſimo ducenteſimo octageſimo quarto, die uiceſimoſexto Iunij, hunc tibicinem Omnicolorem nuncupatũ ob ueſtis uarietatem, centum & triginta pueri Hammelæ nati ſequuti ſunt, & Caluarię ſub monte Koppen dicto perierunt. Vnus ſuperſtes relictus narrauit, En dęmonem tibicinem ſanguinarium.

Platina de uitis.

Sunt item qui referunt, epiſcopum quendã die in ſolitudine uidiſſe Benedictum octauum pontificem

pontificem 151. post mortẽ equo nigro insidentem: eumq; interrogasse, quid causæ esset, cur mortuus equo nigro ueheretur? tum Benedictum hominẽ rogasse, ut pecunias quas occultauerat (locum indicat) pauperibus suo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemosynarum nomine, nihil ei profuisse, quia ex rapinis partas constabat. Facit mandata episcopus: & statim episcopatu se abdicat, monasticam amplexus uitam. Legitur etiam, pontificem Benedictum 9. anno 1056. à diabolo in sylua iugulatum fuisse, uisumq; postea ab heremita horribilẽ hirsutũq; uelut ursum capite asinino. Rogatus metamorphoseos huius causam, respondit: se talem apparere, qualis uixisset. Id genus similia, & alia tum uetera tum recẽtia terriculamentorum ludibriorumq; diabolicorũ testimonia, possem recensere multa: at quũ ea infinita multifariaq; sint, & cuiuis obuia, cognitaq;, ijs longiori enarratione immorari, superuacaneũ existimo: potissimùm, quoniá multiplicem eius argumenti historiam, commodiori occasione sequentes suppeditabũt libri. In Vitis patrũ quoque, ut D. Martini, Antonij, Eulogij, atq; aliorũ exempla extant nõ pauca. Inter alia legitur, monachũ quendam ἀναχωρήτην, habuisse patrem non procul degentem: qui filium inuisurus, securim comportabat, qua in reditu ligna domũ conferenda cęderet: quare dæmon in angeli specie huic apparuit monacho, diabolum in patris forma cũ securi aduentare, ut eũ iugulet, nunciás, affirmansq; se ea causa præuenire admonitum eremitam,

Benedictus 8. pontifex equo nigro post mortem uectus.

Naucler. 2. generat. 35.

Seuer. Sulpit. in uita Martini lib. 1. itẽ in uita Clementis.

eremitam, ut is satanæ conatus præuerteret, prius illum occidens, quàm ab eo interficeretur. Itaque ratus patrem accedentem salutantemq; esse diabolum, confestim illum interemit, & uicissim monachum dæmon euestigiò strangulat. Fabula esse uidetur: si tamen uera sit historia, diabolum spiritum non alio conuinci oportuisse gladio, quàm spirituali, ignorauit monachus.

Huc apparitionum & figmentorum sathanicorum ingentia possent conuehi plaustra ex libro Conformitatum, ob conformitatem B. Francisci cum uita Domini nostri Iesu Christi, sic inscripto à fratre Bartholomæo Pisano, approbatoq; à fratre Henrico ordinis fratrum Minorum generali ministro, anno millesimo trecentesimo octuagesimonono, secundo Augusti, ac impresso Mediolani apud templum sancti Satyri anno millesimo quingentesimo decimo, finitoq; die decimo Aprilis: hic Alcoranus Franciscanorum alicubi nuncupatur. In eo legitur, dæmonem per mulierem Rauennatem nomine Zantesem, confessum fuisse cuidam Iacobo presbytero Bononiensi, Franciscum occupare Luciferi cathedram: eundem quoque Iesu Christi esse uexilliferum, atque ea ratione Regi proximum, nec ullum ecclesiasticum ordinem esse Christo uiciniorem cœtu Franciscanorum, & Franciscum gloriose latus Regis regum claudere: sedere item supra omnes cœli sanctos, excepta Dei matre, S. Ioanne Baptista, & Ioanne Euangelista, & Apostolis.

lis. Mirum est cognouisse satanam, Franciscum in eius successisse locum, & illum in cœlis seruari ordinem, quum à lapsu reuocare eò gradum nequiuerit. At id ipsum uisione obseruasse Rudolphum episcopum Erfurtensem, factum eo nomine monachum gregis Franciscani: duos item ciues Venetos hoc uidisse scilicet, uelut & fratrem Pacificum extasi in cœlos raptũ, alibi in eodem ueritatis opere narratur. Legenda item antiqua asseuerat, monachum expulisse dæmonem, qui de Francisci sanctitate rogatus, respondit: nato Francisco, mox metu tanto fuisse perculsum uniuersum illud dæmonum collegium, tamq; graues turbas motas, ut extremum adesse diem fuerint ueriti. Quum uerò hic se falsos uiderent, inter sese dicebant, puerum certè natum esse, qui Auerno grauiter turbato, horrenda nos clade afficiet. Quare Beelzebub princeps euestigiò in omnem terram suos ablegat inuestigatum, ubi'nam locorum hic puer mundo apparuisset. Tandem intellexêre, Franciscum esse hunc, quem nimis coarctaturum Tartara, habuerunt persuasissimum. quocirca ut è medio tolleretur, infanti insidiabantur: sed frustra. Angelus enim Domini in peregrini forma uenit ad Francisci matrem, domusque famulam, præmonitum ut ob diaboli insidias singularis haberetur pueri ratio. Quare dæmones indignanter dixêre: Esto, si Franciscus tolli nequit, eius tamen ordinem persequemur, uexabimus & affligemus.

2. Pet. 2.

Visionis author manifestus.

Alibi adhęc in dicto uolumine ſcribitur, ſatanã ex obſeſſa fœmina faſſum eſſe, quum Chriſtus deum patrem feſtinare uideret ob populi peccata ad extremam mundi punitionem finemq́;, eũ rogaſſe patrem, ut Franciſcũ ſibi adiũgeret, in portãda cruce manus auxiliatrices ſubminiſtraturũ. Inde in Frãciſco apparuêre quinq; uulnerũ ſtigmata, à Chriſto illi, ut ſuo coadiutori & in omnib. ipſi ſimili impreſſa. Sed ne ultra clepſydrã in hac narratione morer, manũ de tabula.

De ſtudijs dæmonum paucæ Patrum ſententiæ, cur hominum corporibus ſe immergere cupiant, & quomodo eam ſortiantur poteſtatem, & quare eos hominibus aduerſarios conſtituerit Deus. Cap. 14.

VT porrò latius dæmonũ innoteſcant ſtudia, citiusq́; finiã, adhuc paucas huc ſpectantes, nec ad noſtrã inſtitutionem inidoneas Patrum ſententias obiter annectere placuit. Amare, docet D. Clemens, immũdos ſpiritus, inhęrere corporibus hominũ, ut ipſorum miniſterio cupiditates ſuas expleãt: & ad ea quę ipſi deſiderant, inclinantes animæ motus, ſuis eos parêre libidinibus cogant, ut efficiantur ex integro uaſa dæmonũ. Et li. 4. Dæmones habere deſideriũ immergendi ſe corporibus hominũ, hęc cauſa eſt. Spiritus ſunt, habentes propoſitũ conuerſum ad maliciã: per cibos ergo & potus immoderatos ac libidinẽ, perurgent homines ad peccatũ, eos tamen qui peccandi propoſitũ gerunt: qui dum uidentur naturæ neceſſaria uelle complere,

Lib. 2. recog. Cur hominũ corporibus ſe immergere cupiant dæmones

Quomodo in corpora ingrediendi locus datur dæmonibus.

complere, nō tenentes modum per luxū, ingrediendi in ſemetipſos dæmonibus faciunt locū. donec aūt naturæ menſura ſeruatur, & modus legitimus cuſtoditur, Dei clementia ingrediēdi in homines non eis tribuit facultatem. Vbi uerò aut mēs ad impietatem declinauerit, aut corpus immoderatis cibis & potibus adimplebitur, tanquam uolūtate & propoſito eorū qui ſe ita negligunt inuitati, quaſi aduerſum eos qui à Deo poſitā legem ſoluerint, accipiunt poteſtatem. Et pòſt: Dæmones quantū uiderint fidē in homine creſcere, tantū ab eo refugiunt. Si tamē in aliqua infidelitatis parte reſederint, cùm tempus inuenient, cogitationes ſubijciunt cordibus hominū: & illi neſcientes unde hæc ueniant, ſuggeſtionibus dæmonū quaſi animæ ſuæ ſenſibus credunt. Suggerunt ergo alijs, occaſione corporeæ neceſsitatis delicias ſequi: aliorū iracundiam excuſant per abundantiā fellis, aliorum inſaniam nigri fellis uehementia colorant, ſed & ſtulticiā quorundam ob phlegmatis multitudinem extenuant. Quod etſi ita eſſet, tamen hæc ſingula moleſta eſſe corpori nō poſſent, niſi ex ciborū, potuumq; redūdantia: qui cùm iuſto amplius ſumuntur, abundantia eorū quam decoquere naturalis nō ſufficit calor, crudeſcit in uenenū quoddam: idq; in uiſceribus uenisq; omnibus ſentinę in modum redundans, motus corporis inſanos reddit, & turpes. Cyprianus in ſerm. 2. de zelo & liuore: Circuit ille nos ſingulos, & tanquā hoſtis clauſos obſidens muros explorat & tentat, an ſit aliqua pars membrorū

Auguſt. ſuper homil. 3.

minus stabilis & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles uoluptates, ut uisu destruat castitatē. Aures per canorā musicam tentat, ut sonus dulciori auditu soluat & molliat Christiani uigorē. Linguā ad conuiciū prouocat, manus iniurijs lacessentib. ad petulantiā cędis instigat. Vt fraudatorē faciat, lucra opponit iniusta: ut animā pecunia capiat, ingerit perniciosa cōpendia: honores terrenos promittit, ut cœlestes adimat: ostēdit falsa, ut uera subripiat. Et quū latēter nō potest fallere, exertè & apertè minatur, terrorē turbidę persecutionis intentās, ad debellādos Dei seruos inquietus semper, & semper infestus. in pace subdolus, in persecutione uiolētus. Idē epist. 8. l. 1. Vitate linguā diaboli uenenatā, qui ab initio mūdi fallax semper & mēdax, mētitur ut fallat, blāditur ut noceat: bona promittit, ut malū tribuat: uitā pollicetur, ut pimat. Lucent nūc quoq; uerba eius, & uenena manifesta sunt: pacē pollicetur, ne peruenire posit ad pacē: salutē promittit, ne, cui promittit, ueniat ad salutē: Ecclesiā spōdet, quū id agat, ut qui illi credit, in totū ab Ecclesia pereat. In tract. de Idolorū uanitate, ubi de Romanorū dijs & de dæmone Socratis quoq; agitur, hæc legūtur: Spiritus insinceri & uagi, q postea quā terrenis uitijs immersi sint, & à uigore cœlesti, terreno contagio recesserūt, nō desinūt perditi perdere, & deprauati errorē prauitatis infundere. Docet Augustinus, illos spiritus q decipere uolūt, talia procurare cuiq; qualib. irretitū cū per suspiciones & consensiones eius uideāt. Rectè itaq; Lactantius: Illicita, inquit,

lib. 2. de doct. Christ. ca. 24.

inquit, desideria immittit dęmon, ut aliena cõtaminẽt, quib. habere ꝓpria sine delicto licet. Obijcit quippe oculis irritabiles formas, suggeritque foměta, & uitijs pabulũ subministrat: tũ intimis uiscerib. stimulos omnes cõturbat ac cõmouet, & naturalẽ illũ incitat atq; inflammat ardorẽ, donec irretitũ hominẽ implicatũq; decipiat. Eadẽ sensit & prodidit Athenagoras philosophus Christianus: ὅταν ὁ δαίμων ἀνδρὶ πορσύνῃ κακὰ, τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον: Si quãdo dęmon cuipiã cõparet mala, mentem labefactat prius. Tatianus scriptũ reliquit ad Gẽtes in Apologetico: δαίμονες εἰς πολλὴν κακίαν ἐξοκείλαντες, τὰς μεμνημένων παρ' ὑμῖν ψυχὰς διὰ ἀγνοιῶν καὶ φαντασιῶν ἐξηπατήκασι. Dęmones, ait, in multũ scelus prolapsi, animas apud nos initiatorũ ꝑ inscitias & apparentias deceperũt. Proinde uoluit Deus (authore Lactãtio) qui *Li. 6. de uero cultu. ca. 4.* homines ad hãc militiã genuit, expeditos in acie stare: & intẽtis acriter animis, ad inuisibilis hostis insidias uel apertos impetus uigilare: qui nos, sicut periti & exercitati duces solẽt, uarijs captat artibus, pro cuiusq; natura & morib. sæuiẽs. Alijs enim cupiditatẽ insatiabilẽ immittit, ut opibus suis tanquã cõpedibus illigatos, à uia ueritatis excutiat. Alios inflammat iræ stimulis, ut ad nocendum potius intentos à Dei contemplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immergit, ut uoluptati & corpori seruiẽtes, ad uirtutẽ respicere nõ possint. Alijs uerò inspirat inuidiã, ut suis ipsi tormẽtis occupati, nihil aliud cogitẽt, nisi eorũ quos oderint felicitatẽ. Alios inflammat ambitionibus. Ii sunt,

qui ad gerendos magiſtratus omnem uitæ ſuæ operam curamq; conuertunt,ut faſtos ſignent, & annis nomen imponát. Quorundá cupiditas tendit altius, non ut prouincias temporali gladio regant,ſed ut infinita & perpetua poteſtate dominos ſe dici uelint uniuerſi generis humani. Quos aũt pios uidet, inanibus implicat religionibus,ut impios faciat. Iis uerò qui ſapientiam quęrunt,Philoſophiá in oculos impingit,ut ſpecie lucis excęcet,ne quis comprehendat aut teneat ueritaté. Sic hominib. obſtruxit aditus omnes, & obſepſit omnes uias publicis latas erroribus: quos ut diſcutere poſſemus, ipſumq; authorem malorum uincere, illuminauit nos Deus, & armauit uera cœleſtiq; uirtute. Et in procemio de Opificio Dei:Ille colluctator & aduerſarius noſter,ſcis quàm ſit aſtutus,& idẽ ſæpe uiolẽtus. Is hæc omnia quæ illicere poſſunt, pro laqueis habet:& quidé tã ſubtilibus,ut oculos mẽtis effugiát, ne poſsint hominis prouiſione uitari. Eius cibus eſt ebrietas,inq̃t Hieronymus,luxuria, fornicatio,& uniuerſa uitia. Hæc bláda ſunt,& laſciua,& ſenſus uoluptate demulcét:ſtatimq; ut apparuerit,ad uſum ſui ꝓuocát.

In epiſt. ad Damaſum. Cibus diaboli.

Hunc auté, Lactantio teſte,conſtituit homini Deus aduerſariũ, nequiſsimũ & fallaciſsimũ ſpiritũ, cum quo in hac terreſtri uita ſine ulla ſecuritatis requie dimicaret. Nam ut uictoria cõſtare ſine certamine non poteſt: ſic nec uirtus quidem ipſa ſine hoſte. Ita, quoniá uirtutem dedit homini,ſtatuit ei econtrariò inimicũ,ne uirtus torpens naturam ſuam perderet. Noluit enim

Lib. de opif. dei ca. 19.20. Quare dæmonem hominibus aduerſarium cõſtituerit Deus.

nim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere peruenire.

Nomina diaboli, ipſius ſtudium prodentia, quibus nuncupatur in ſacris literis. Cap. 15.

SVa uerò nomina, aptè ipſius ſtudium & fabricã prodentia, ſortitur diabolus tum alibi, tum maximè in ſacroſanćta Scriptura: quæ hic recenſere lubet, ut præter nomẽclaturas ſuprà recitatas copioſius, quibus Deum mentiebatur ſatan, eiusq; ſibi honorem aſſumebat, denominationibus nunc his, qualis eſt affećtu & opere, cognoſcatur plenius. ipſa ſiquidẽ nominum diuerſitas, diuerſa illius uitia commõſtrat, cui nomina mille, mille nocendi artes: ne quis præter ordinem, nouum hic dæmoniacorũ nominum catalogum contexi arbitretur.

Elephas ubi in Iobo deſcribitur, Behemoth uocatur, id eſt bruta, ut Græcis frequenter θήρια. Et quidẽ plurali numero, deſignatur eius uaſtitas. Sub allegoria uerò elephantis, ſatanę potentia docetur. Behemoth (reſpondens Dominus è turbine, ipſi Iobo inquit) fœnum comedat ritu bouis: hoc eſt, paleas igne comburendas. Ecce uirtus eius exiſtit in lumbis eius, & robur illius in umbilico uẽtris ſui. Illecebris enim uenereę uoluptatis, quę circa lumbos & umbilicum præcipuè ſentitur, frequenter impugnat. Oſſa eius uelut fiſtulæ æris, & cartilago eius quaſi laminæ ferri. Ad duritiem diaboli iſta referuntur; quoniã à malicia, quam ſemel amplexus eſt, nequit dimoueri, ære & ferro obduratior. Quem

Behemoth. Iob. 40.

Dæmonũ nomina, ipſorũ ſtudia prodẽtia.

arbuſta

arbusta tegũt umbra sua. Hoc illud est quod in
Psal.9. Psal. legitur de impio: Sedet in insidijs in occultis, ut interficiat pauperem, dum attrahit eum.

Leuiathan. De Leuiathan idem ferè alijs uerbis prædicatur, quod de Behemoth: & uis naturę dæmoniacæ exprimitur, supra modum potens atq; uersuta: quæ utiq; cuncta humana subuerteret, nisi diuini arbitrij habenis coerceretur. Vide integrũ Iobi caput 40 & 41. Sonat aũt Leuiathan, sibi traditus, uel appositio: qui uerbo Dei & rebus quibuscunq; addit. Esaiæ 27. Iob. 3.

Asmodæus. Asmodęus, spiritus uel deus cęcitatis, destructor, dissipator, aut delicti abundantia, uel peccatum abundãs, siue ignem mensurans. Tob. 3.

Mammona. Mammona, uoce Syriaca, cupiditas pecunię, aut diuitiæ: Matt. 6. His ille imprudentiũ mentes implicat, ne Deo seruire queant, cùm mammonæ cœperint famulari.

Diabolus. Diabolus Græcis, calũniator. Matt. 4. Ioan. 8 Apocal. 12. & alibi sæpius.

Dæmon. Dęmõ & Dęmoniũ, sciẽs, callidus, & multarũ rerũ peritus. Matth. 8. Iac. 2. ἀπὸ τοῦ δαίω, scio. Plato quoq; in Cratylo arbitratur ex Hesiodi sentẽtia, dęmones quasi δαήμονας dici, hoc est prudẽtes & scientes. Sic aũt eos dici ob terrorẽ, uult Euseb.

Cacodæmon. Cacodæmon, peruersè sciens. Quoscunq; uetustas deorũ cultu uenerata est, omnes κακοδαίμονας fuisse, author est Porphyrius. Dicitur & malus dæmon. & dæmon βιαβιεώτατος, id est nocentissimus, in Sympòsio septem sapientum.

Satan. Satan, Hebræis aduersarius, qui obsistit atq; obturbat. Iob. 1. 2. Zachar. 3. item Satanas. Matt. 12. Marc.

12.Marc.1.Apocal.12.

Abaddon Hebraicè, perditor, aut perdens: Græcè ἀπολλύων, Apoc.9. Abaddon. ἀπολλύων.

Principatus, poteſtates, mũdi domini, rectores tenebrarũ huius ſeculi, ſpirituales aſtutię in cœleſtibus, à Paulo inſcribũtur hi ſpiritus: Eph. (6.

Legio, quia multi ſunt: Marc.5.Luc.8.

Itẽ, Princeps cui poteſtas eſt aeris, qui eſt ſpiritus nũc agens in filijs contumacibus: Eph.2.

Deus huius ſeculi, ſenſus incredulorum excæcans.2.Corinth.4.

Princeps huius mundi: Ioan.8.12.14. Habens mortis imperium. Heb.2. Qui ſeducit totum terrarum orbem. Apoc.12.

Spiritus mundi.1.Corinth.2.

Rex ſuper uniuerſos filios ſuperbiæ. Iob.41.

Celſitudo quæ tollitur aduerſus cognitionẽ Dei.2.Corinth.10.

Spiritus Dei, ſpiritus Dei malus.1.Reg.16.

Spiritus malus.1.Reg.16.Act.19.

Spiritus ad uindictã creati, qui in furore ſuo confirmauerunt tormenta ſua, & in tẽpore conſummationis effundent uirtutem: & furorem eius qui fecit illos, confundent. Eccleſ.39.

Aduerſarius noſter diabolus, qui ut leo rugiens obambulat, quẽ deuoret inquirẽs.1.Pet.5.

Homicida ab initio, qui in ueritate non permanſit: mendax, & pater mendacij. Ioan.8.

Author peccati.1.Ioan.3.

Spiritus qui nón confitetur Chriſtum in carne ueniſſe, ſpiritus Antichriſti.1.Ioan.4.

Spiritus Aegypti, & uertiginis, qui fecit erra re

re Aegyptum in omni opere ſuo, ſicut errat ebrius & uomens Eſaiæ 19.

Spiritus Pythius, uel diuinationis. Leuit. 20.

Spiritus mendax. 3. Reg. 22.

Spiritus immundus. Luc. 11.

Spiritus impoſtor. 1. Timoth. 4.

Spiritus dæmoniorum Apoc. 16.

Spiritus mutus & ſurdus. Marc. 9.

Spiritus iræ. Iob. 4 Pſal. 17.

Spiritus ſoporis. Eſaiæ 29.

Spiritus timoris. 2. Timot. 1.

Angelus Domini. Pſal. 34. Itá uult Hieronymus. 1. Paral. 21.

Angelus uel nuncius ſatanæ. 2. Corint. 12.

Angelus crudelis. Prouerb. 17.

Angelus abyſsi. Apoc. 9. Habẽs iram magnã. Apoc. 12.

Accuſator ſanctorum fratrum. Apoc. 12.

Loliorum ſeminator. Matt. 13. Marc. 4. Luc. 8.

Malus. Epheſ. 6. 1. Ioan. 2. Malus ille. Matt. 13. Quoniam omnium ſcelerum princeps eſt, & inuentor, per excellentiam uocatur ὁ πονηρός.

Inimicus. Luc. 10.

Inuidus. Sapient. 2.

Meretrix Babylonica, beſtia habens ſeptem capita, &c. Apoc. 13. 14. 16. 17. 18.

Abominatio deſolationis. Matt. 24. Dan. 9.

Venator: illius aſtus, laqueus: timor nocturnus, ſagitta uolans in die, peſtis in tenebris graſſans, exterminium meridianum. Pſal. 90.

Volucres cœli. Matt 13. quia ſemẽ uerbi Dei, quod in duro ſolo & nullo cõpũctionis uomere

proſciſſo

profciffo cecidit, rapiunt protinus, & abfumũt.

Afpis & bafilifcus illis dicitur, quos primo congreffu fuperat: afpis quippe morfu, bafilifcus afpectu ftatim perimit. Pfal. 90.

Leo, quia aperto marte nos inuadit ut dilaniet: Draco, quia occultè nobis infidietur, uiro fo afflatu perdens. Efaiæ 13. 34. Pfal. 90. Apoc. 16. 20. Viro autem iufto promittitur: Super afpidem & bafilifcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

Draco magnus, Apoc. 12.

Serpens, fcorpio: Genef. 3. Luc. 10. Mera enim uenena funt, quicquid diabolus fuadet. Vnde tamen fuos liberat Saluator dicens: Ecce dedi uobis poteftatem calcandi fuper ferpentes & fcorpiones. *Luca 10.*

Serpens antiquus, Apoc. 12.

Serpens tortuofus, Efaiæ 27.

Ohlim, onocrotalus, ericius, ibis, coruus, ftruthio, onocentaurus, fatyrus, lamia, miluus, ululæ uel zijm Hebraicè. Efaiæ 13. 34. Perdix, malleus, thaninim: Hieronymus in epiftola ad Damafum.

Locuftæ fimiles equis in prælium paratis, quia feroces dæmones: & fuper capita earum tanquam coronæ fimiles auro, quia fuperbi: facies earum uelut facies hominum, & capilli ficut capilli mulierum, quia utrique fexui infidiantur: & dentes quafi leonum, quia quos uicerint, perimunt: loricas ficut loricas ferreas habent, quia in malicia obduruerunt: alis perftrepunt, quia uelociter omnia permeant: caudas

scorpionum aculeatas gerunt, quia unus eorum finis est nocendi hominibus. Et habent super se regem, angelum Abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon. Apoc. 9.

Greg. lib. 14. Moral. Iumentum ijs quos luxuria inflammat, auis ijs quos superbia euehit.

Diaboli mem bra & expressæ imagines. Plerisque tamen hisce nominibus satanę quoque membra nuncupari possent: uelut Ioannis sexto, Iudas diabolus à Christo nominatur. Sunt & eius figuræ imaginesque expressę, Pharao, Antiochus, rex Babylonis, Assur, & omnes impij.

Nomina dæmonum ex actionis uarietate apud Ethnicos: distincta quoque ex officijs apud Latinos: dæmonum poeticorum nomenclaturæ, terrißtratores, uirunculi terrei & montani, dæmones familiares, Sibyllæ albæ, atque quorundam gentilitiorum dæmonum nomina.

Cap. XVI.

DIuersè, adhæc pro actionis uarietate frequenter Ethnici dæmonio commutarunt nomina. ut quod uarijs formis aut spectris sub meridiem, quando inferis parentatur, calamitosis iubente Hecate obuersatur, ἔμπουσαν nominant: quemadmodū Aristophanis interpres docet. nominis ratio est, quia uno incedat pede ut Eustathio placet: uel (ut alijs) quia alterum pedem habeat æneum. Id genus terriculamenta dicuntur quoq; à Gręcis Hecatæa, quòd ab Hecate immittantur.

De spiritibus quoque alijs Suidas in dictiō: ἔμπουσα.

Hecatæa. Δαίμων. Δαίμων etiam uocant, quòd terrorem incutiat repre-

representatione uel imitatione. Erant & dæmones quidam Dionysiaci, asperi & immites: sunt quos κοβάλους nuncuparũt, quasi dicas ludificatores Qui uerò dęmon interuertere & elidere res bonas ac salutares, calamitates autem & incommoda tum inferre, tum si impenderẽt, maturare atq; in capita nostra cogere, & uelut ꝑ præceps agere, omninoq; ad scelera & flagitia ꝓpellere, indeq; in discrimina uitæ adducere, uel in subitum pręcipitare exitiũ putabatur, ἀλιτήριον, προστρόπαιον, παλαμναῖον, & δαίμονα κυρῶντα τὰς ἄρας appellarũt antiqui. Qui ad uitæ tædiũ & dispendiũ urgent dęmones, πάρεδροι, assessores illis uocantur. Diabolicam uirtutẽ, cuiusmodi fuerat in Simone mago, paredrum dici, annotauit Eusebius: & sic deinceps.

κόβαλοι.

πάρεδροι.

Ex officijs quoque dæmones distinxêre Latini. ut hi qui regionum administrationi præsidere censentur, antè recitati, Penates dicantur: qui pacatius ædes possident, Lares: aut si quando exterreant, domosq; incursionibus infestent, Laruæ. Qui autem nobis singulis designati sunt, genij mali: item manes, quos Græci Heroas indigitarunt: & iracundos occursantibusque infestos fuisse, Menander signat. Hos Lemures Latini ueteres appellare solent, Italis Folleti dicuntur, & Empedusæ.

Penates. Lares. Laruæ. Genij mali. Manes. Lemures. Folleti. Empedusæ.

Dęmones ficticij & poetici, ut Matuta, Oceanus, Galacia, Phorcis, Saturnus, Opis, Iupiter, Iuno, memorãtur à Platone in Timæo, à Marco in lib. de Vniuersitate. Ternistratores dicuntur etiam dæmones, quòd triplici calle ad animarũ pro-

Dæmones poetici.

Ternistratores.

properent interitum: uerbo nempe, cogitatione, & opere.

Terrei uirunculi. Sunt ex Larum & Laruarum familia, qui uulgò noſtrati dicuntur terrei uirunculi, iam detectis nonnihil manifeſtis dæmonum imposturis infrequentiores quàm olim. Horum duplex genus. Sunt enim aliqui mites, meritò Lares familiares nuncupandi, qui in domibus concubia potiſsimùm nocte uerſantur, atque miniſtrorum munia peragere, auditui apparent, deſcendere ſcilicet è gradibus, oſtia aperire, ſtruere ignem, haurire aquam, cibum & quæcunque alia cuique domui conſueta apparare, quum prorſus nihil faciant. Horum plerique rerum quoque futurarum ex occultis indicijs præſcij, ea quæ paulo pòſt comperimus perfici, antea adminiſtrare audiuntur: ut etiam breui adfore mercatores ſignis prænuncient, qui merces uenales ſint ablaturi. Id quod aliquoties in ædibus parentum Theodori & Agnetis (quorum Deus pro ineffabili ſua miſericordia meminerit in reſurrectione iuſtorum) obſeruaui puer, admodum territus, unà cum fratribus Arnoldo & Matthia: ubi quum in tabulato ingens lupuli aſſeruaretur copia, ſi quando uenturi eſſent emptores, præcedenti nocte per gradus deijci eo modo audiebantur ſacci, quo ueritatem ſubſequens oſtendebat dies. Omen id ut fauſtum, plauſu ſemper excipiebatur. Quum enim de rebus ſuis ſtatuunt mercatores, aliquò mercium cauſa profecturi, de ijs antea loquuntur, ingredique ſe earum

rum nomine iter fatentur. Quod intelligens diabolus, ſua his ad quos contendunt mercatores antè oſtendit ludibria, quàm illi adueniant. Tempus ſiquidem ſuppeditat locorum diſtantia. Ita & prænouiſſe & prænunciare uidetur dęmon, quæ iam fieri cœpta ſunt. Alij tetrici ſunt, familiam quocunque modo uel turbantes, uel exterrentes. Hos dæmones etiam in ſubterraneարum, ut Theologis placet, ſubſtantiarum numero habitos, in quibuſdam uerſari fodinis, tradit uir eruditiſsimus ac metallicarum rerum inueſtigator acerrimus, Georgius Agricola: truculenti autem & aſpectu terribiles, plerunque metallicis infeſti atque inimici ſunt. Talis fuit Annebergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu interfecit in ſpecu, qui Corona roſacea appellatur: eo nomine relictus, quantumuis argento diues eſſet. Flatum uerò emittebat ex rictu. equi enim ſpecie, habentis procerum collum, & truces oculos, dicitur uiſus. Eiuſmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo ueſtitus, qui in fodina Georgiana operarium è ſolo ſublatum, in ſuperiore loco maximæ illius concauitatis quondam feracis argenti collocauit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admodum fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. Pſellus certè, cùm ſex genera dęmonum definiat numero: hoc cęteris peius eſſe dicit, quòd ipſi amictui ſit craſsior materia. Quidam philoſophi hos & ſimiles dæ-

Tetrici familiares dæmones.

In lib. de animant. ſubterraneis.

Annebergius dæmon.

Snebergius dæmon.

mones, qui nocentes sunt, & naturâ improbi, nominant brutos, & rationis expertes. At sedatos illos Germanorum alij, ut etiam Græci, Cobalos uocant: quòd hominum sunt imitatores. Nam quasi lætitia gestientes rident, & multa uidentur facere, interim nihil planè efficientes. Alij uirunculos montanos nomināt, staturam significantes, qua plerunque apparēt; nempe nani, tres dodrantes longi. Videntur autem esse seneciones, & uestiti more metallicorum, id est, uitteto indusio, & corio circum lumbos dependente induti. Hi damnum non solent dare metallicis, sed in puteis & cuniculis oberrant: & quum nihil agant, se tamen in omni laborum genere uidentur exercere, quasi modò fodiant uenas, modò id quod effossum est in uasa infundant, modò machinam uersent tractoriam. Quanquam uerò interdum glareis operarios lacessunt, rarissimè tamen eos lædunt. Nec lædunt unquam, nisi prius ipsi cachinno aut maledicto fuerint lacessiti. Itaq; non admodum sunt absimiles dæmonibus, tum his qui rarò hominibus apparent, quum quotidie partem laboris domi perficiant, & curent iumenta: quibus quòd nostri causa benignè faciant, generique hominum sint, aut saltem uidentur esse amici, nomen imposuerunt Germani (Gutelos siquidem appellant:) tum Trullis uocatis, quos sexu tam mulieris quàm uiri ementito, cùm apud alias nationes, tum maximè apud Suionas in famulatu fuisse ferunt. Sed dæmones montani potissimùm laborant

Cobali. *Virunculi montani.* *Guteli.*

borant

borant in his specub è quibus metalla iam effodiuntur, uel ea effodi posse spes est. Quocirca à laboribus non deterrentur metallici: sed omen inde capientes, alacriori sunt animo, & uehementius laborant, eosque exoptant. *Daemones montanae.*

Familiares quoque refer.untur dæmones priuatorum hominum se nutum obseruare simulantes. Tali consiliario fretus legitur Socrates, quem deum appellauit Apuleius: de quo peculiarem huius uidi librum, & Sermonem 26 & 27 Maximi Tyrij philosophi Platonici: unde hoc consequutus est, ut nihil suo iuuante deo, uitæ finem ueneno coactus sit facere: quemadmodum Q. Sertorius, qui ceruam Dianæ, ut prædicabat, numine afflatam, consultricē habuit, nullo suæ deæ monitū edoctus, domestica fraude perijt. Eâdē ratione Numā quoq; Romanorū regem, nymphā Aegeriā coluisse, consuluisseq;, memoriæ proditum est. *Daemones familiares.*

Pueri quoq; incorrupti & uiolenter necati animā, adiuramētis ineffabilibus à se euocatā assistere sibi, & per eam omne quod iuberet fieri, iactabat Simō Samaræus. Erat aūt familiaris illi diabolus, quē pueri animā esse prędicabat, ut diuinitatem suam mentiretur cautius. *Clem. lib. 2. Recogn.*

Benedicti tertij pontificis Romani tempore, in urbe Moguntinensi dæmonium quoddam, sub cuiusdam sacrifici pallio, dum aquam lustralem spargeret, quasi familiare esset, latitans, illum accusabat, quòd ea nocte cum procuratoris filia concubuisset: ut Sigebertus atque Vincentius tradunt.

Huic numero accenſendi dæmones, qui hominibus pleriſque peculiaribus tanquam familiares, morituri alicuius notas uel gemitu uel ſtrepitu uel pulſatione in claudenda clauis theca futuri cadaueris, ſiue etiã in cõmmõſtrando pullato funeris adhuc ignoti, ſubſequuturi tamẽ comitatu, ſub ipſa meridie uel aliàs oſtẽtãt.

Ludibria inſuper quædam diaboli ad noſtræ ætatis crepundia, ante doctrinam Euangelij, è ſuperſtitionum tenebris minus euolutam repurgatamque, in Germaniæ noſtræ locis plurimis obſeruabantur, familiaria adeò, ut publicæ lemurum (albas mulieres, & Sibyllas albas, uernaculo ſermone appellabamus) choreæ hoc uel illo loco, celebratæ narrarentur. Eratque hoc laruarum genus apprimè infeſtum puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhęrentibus. Quod etſi olim erat frequentiſsimum, cum ſatanæ pręſtigijs nimium tribueretur, Chriſtoque eius ſupplantatori ac noſtro patrono unico ignauius adhęrerẽt animi, diabolo ludente, ridente, uarijsque artibus, quibus ad ſe imperitam multitudinem illexerat, impium cultum ſtabiliente: tamen poſt puriorem feruentioremque Euangelij prædicationem mentibus hominum inſonantem, id uſque adeò euanuiſſe, eſt quod Deo gratias agamus ſummas, ut ne leuia quidem eius ueſtigia uideantur reliqua. Hoc dæmoniorum genus intellexiſſe apparet Hieronymum, ad Paulam ſuper obitu Bleſillæ in epiſtola ſic ſcribentem: Quid cauſę eſt, ut ſępe bimuli & trimuli, ac ubera

Albæ mulieres.
Sibyllæ albæ.

bera materna lactantes, à dæmonio corrumpantur?

Deumum nũcupatum cacodęmonem ueneratur rex emporij Indię celeberrimi Calechut, confisus illi factam à Deo potestatem iudicandi orbis terrarum, & tribuendi unicuique pro benefactis uidelicet & malefactis mercedẽ meritam. Eius imaginem ut monstrum horrendum ingens, sedentem capite redimito diademate, Romanorum pontificum modo, scribit Ludouicus Romanus patricius regem habere in sacello suo. Hoc autem illi accedit, quod diadema ipsius ternis insignitur cornibus. Deum uerè maximum Tamerani appellant incolæ. *Deumus* *Lib. 5. nauigat. cap. 2.* *Tamerani.*

Agnan uocatum dæmonem nunc hac, nunc alia forma uidere Americos, ab eoque multum infestari, tradit frater Andreas Theuet Angoulesme, in obseruationibus suis in America cap. 35 & 36. *Agnan.*

Grigri dictum dæmonium apud eosdem in Canada & Guinea, maximè uerò in eorum syluis conspicitur. *Grigri.*

Habent etiam suos dæmoniorum sacerdotes aut uates, Pages uel Charoibes uocatos: horum aliquis postquam dies nouem ab uxoribus abstinuit, in nouo quodam tuguriolo importatis ad uictum, ut regio fert, necessarijs, mundo lecto à uirgine annorum duodecim strato, totus decumbit solus, semoto populo inuocans dæmonem quem Houioulsira nuncupant, per horæ & amplius spacium, adhibitis suis ceremonijs. Facta deinde inuocatione, dæ- *Houioulsira.*

mon tandem accedit, inspirans quæ scire desiderabat uates. Exauditur etiam aliquoties aduenientis strepitus & rugitus ab astante populo, qui tum acclamat: Precamur ut uera proferas, & denuncies prophetæ nostro intus operienti. Paulo pòst rebus intus peractis prodit uates, ac à dæmone intellecta, longè explicat.

Vide lib. 3. cap. 9. Nomina adhæc ridicula admodum, frequenter sibi dant dæmones rogati. Sic cùm in obsessis nomen alter alterius haud ita pridem Hammone coram pastore inquireret, unus plumarum fascem, uel plumifascem se nuncupari, alter planipedis sibi nomen esse, tertius roseam arborem se appellari respondit: ita qui scelestus & uafer eas in Kentorpio cœnobio tragœdias tum mouebat, Elsæ familiaris, Hornuar se uocari dixit. *Plumifascis. Planipes. Rosearbor. Hornuar.* Commenticiorum horum & futilium nominum, quorum nullus est finis, enarrationi diutius immorari tædet. Orandus sedulò & ardenter Deus, per filium, ut nostros animos, natiuum suum templum, ab illius maligni conspurcatione & sordibus expiare, clementerque conseruare dignetur. *1. Cor. 3. 5.*

Distinctio dæmonum secundum Theologos & philosophos: item bonorum & malorum dæmonum differentia.

Cap. XVII.

SVnt etiam ex Theologorum schola, qui malos dæmones in nouem distribuunt gradus, ueluti ipsis nouem angelorum ordinibus aduersantes: quorum primi, ψευδόθεοι, *ψευδόθεοι.* hoc

hoc eſt falſi dij dicũtur, qui aſſumpto diuinę maieſtatis nomine, pro dijs coli uolunt, ſacrificijsque & adoratione honorari: ſicut ſatan ille Matthæi 4. Marc. 1. Luc. 4. eos ſuprà latius recenſui. Secundo habetur loco ſpiritus mendaciorum: cuiuſmodi fuit ille, qui egreſſus eſt ſpiritus mẽdax in ore prophetarum Achab. Hoc dæmoniorum genus ſeſe oraculis inmiſcet, & Pythiorum uatum diuinationibus ac prædictionibus homines ludificat. Tertio ordine cenſentur iniquitatis uaſa, qui ſpiritus ſunt inuentores malorum, omniumque artium prauarũ: qualis apud Platonem Theutus ille dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vaſa furoris, Eſa. 13. uaſa irę, Ieremię 50. uaſa mortis, Dauid Pſal. 7. Quarto loco, ultores ſcelerum. Quinto, præſtigiatores, q̃ miracula imitantur, & Magis infamibus maleficisque inſeruiunt, atque ita populum ſeducunt. Sextæ claſsi aſsignantur aereæ poteſtates, ſe tonitruis, fulminibus & fulguribus miſcentes, corrumpentes aerem, peſtilentias & alia inducentes mala. Septimam manſionem tenent furiæ, ſeminatrices malorum, diſcordiarum, bellorum & uaſtationum. Octauam, criminatores & exploratores. Poſtremam, tentatores & inſidiatores, qui ſingulis adeſſe hominibus credũtur, mali Genij idcirco nuncupati.

3. Reg. 22. *Eccleſ. 39.* *Apoc. 13.* *Apoc. 7.* *Apoc. 9.* *Mali genij.*

Nolo hic dęmões in igneos, aereos, aqueos, terreos, ſubterráeos & lucifugos, in Iouiales, Saturnios, in oriẽtales, occidẽtales, meridionales, ſeptentrionales, in diurnos, nocturnos, meridiáos, in ſylueſtres, mõtanos, cãpeſtres, domeſticos,

Dæmonum uaria apud diuerſos diſtinctio.

sticos, cum Psello & reliquis Magis secernere: nec eorum itidem numerum & officia secundũ duodecim signa zodiaci, iuxta decurios cœli, quinarios, triplicitates, elementa, planetas, & reliquam Magorum, bonos interim dęmones prętexentium, commenticiam scenam recensere: aut Marci cuiusdam imbibitas ex dæmonum institutione opiniones, à Psello recitatas & creditas, enarrare inquam nolo, hic doctrinæ sacrosanctę & religionis nostræ (ut in exordio fassus sum) limitibus contentus.

Dæmonum differentia secundum philosophos.

Philosophi, qui dæmones esse crediderunt, trifariam eos diuiserunt. Alij immortales, & omnes malos esse putant, ac imbecilles: ut Psellus, qui cum esset Christianus, Christianorum sententiæ subscripsit: Alij mortales, aliosque bonos, alios malos, potentes, sed qui metu mortis sibi prospicerent. Tertia Platonicorum est discretio, qui eos immortales, potentesque, ac nobis familiares, partimque bonos, partim malos esse affirmant. Omnium adhęc philosophorum is est consensus, naturales esse dæmones, quos Plato ueneficijs, incantationibus, magicæ, γοητείᾳ, sacerdotumq; artibus & oraculis præficit.

Bonorum & malorum dæmonum distinctio.

Porrò clarè, & Proclo apertius, bonos à malis dæmonibus distinguit Iamblichus de mysterijs: Dij (inquiens) angeli, dæmones boni non apparent phantastico modo, sed proprio prorsus, & uero: at spiritus mali, phantastico, fallacique, simulant deorum præsentiam, dæmonumque bonorum: idcirco cultorem suum iubent esse iustum, ut ipsi uideantur boni, sicut

ni, ſicut & dij. Quoniam uerò natura ſunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniuſta conducunt. Hi ſunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia conſulunt atque peragunt. Dij autem boniq́ue dæmones neque fallunt unquam, neque conferunt ad iniqua. Eſt inſuper malorum natura dæmonum ſibimet inconſtans, inſtabilis, ſecumq́; diſsidens, aliàs alia ſuadens. Superiorum uerò natura ſibi conſtat aſsiduè, eundemq́ue ſeruat ſemper in actione tenorem. Dæmones malos arbitratus eſt bonos Plato interdum, & Porphyrius, & multi alij Platonicorum. nam Plato ſuã eam philoſophiam ab Aegyptijs, cæteriſq́ue barbaris, Plutarcho iudice, hauſerat. Amuſsis autem qua interſtinguũtur ſpiritus, ita proponitur à Petro apud Clementem lib.3. Recog. Ille qui à malo eſt, ſigna quæ facit, nulli proſunt: illa uerò quæ facit bonus, hominibus proſunt. Nam dic quæſo, quæ utilitas eſt, oſtendere ſtatuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes, ſalire montes, uolare per aerem, & alia his ſimilia, quæ dicitis feciſſe Simonem? Sed quæ à bono ſunt, ad hominum ſalutem deferuntur: ut ſunt illa quæ fecit Dominus noſter, qui fecit cæcos uidere, fecit ſurdos audire, debiles claudos erexit, languores & dæmones fugauit, mortuos fecit reſurgere, & alia his ſimilia, quæ etiam per me fieri uidetis. Iſta ergo ſigna quæ ad ſalutem hominum proſunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere nequit.

Clem. lib. 4. Recog.

Machi-

Machinationum diaboli finis: & quòd sine Dei consensu nihil potest: & quare Deus illi multa permittit, constitutis limitibus.

Cap. XVIII.

Machinationum diaboli finis.

ATqui miraculorum, machinationum, & apparationum diaboli, quis finis unquam, & uelut ex professo alius, quàm erroris furoris'ue manifestè impij, blasphemi, & in Deum contumeliosi, aut sceleris alicuius confirmatio, præceptio'ue, aut approbatio, uel porrectio? Hinc eleganter scribit Lactantius: Hi spiritus, inquiens, contaminati ac perditi, per omnem terram uagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaque omnia insidijs, fraudibus, erroribus complent. Adhærent enim singulis hominibus, & omnes ostiatim domos occupant, ac sibi Geniorum nomen assumunt: sic enim Latino sermone dæmonas interpretantur. Hos in suis penetralibus consecrant, hos quasi terrestres deos uenerantur, & quasi depulsores malorum, quæ ipsi faciunt & irrogant. Qui quoniam spiritus sunt tenues & incomprehensibiles, insinuant se corporibus hominum, & occultè in uisceribus operti ualetudinem uitiant, morbos citant, somnijs animos terrent, mentes furoribus quatiunt, ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere.

Lib. 2. cap. 15. de Orig. err.

Genij dæmones.

Et quanquam Deus suo consilio, & nostro merito, ut dæmon sua ludibria & tyrannidem in cu-

in cuiuſcunq; ordinis homines exerceat, quandoque permittit: non tamen indulget ei, conniuetque ad omnia: nec infinitam, nullisúe aſtrictam limitibus licentiam concedit: alioqui uno momēto à diabolo enecti interiremus omnes: ſed metas conſtituit, quò uſque illius actiones tolerare uelit (interea tamen nos clementiſsimè alarum ſuarum umbraculo complexos cuſtodit, fouet & patrocinatur) quibus tam anguſtè ſatanam coercuit, ut citra eius aſſenſum, ne in beſtias quidem aliquid poſsit, multo minus in homines. Exemplum habes Matthæi octauo: ubi porcos ingredi nequiuit, niſi ſingulari CHRISTI permiſsione. Nec unquam illi Deus in homines uel tantillum concedit, niſi ut uel probentur, ſi boni ſunt: uel caſtigentur puniantur que, ſi peccatores. præfixis terminis, ultra quos ferri non ſinitur. Vt infideles (ait Clemens) à fidelibus, & pij diſcernantur ab impijs, permiſſum eſt maligno uti his artibus, quibus ſingulorum erga uerum parentem probentur affectus: Sic Deuteronom. capite 13. permiſſæ tentationis explicatur cauſa: Si ſurrexerit in medio tui propheta, aut qui ſomnium ſe uidiſſe dicat, & prędixerit ſignum aut portentum, & euenerit quod loquutus eſt, & dixerit tibi, Eamus, ſequamurq; deos alienos quos ignoras, & ſeruiemus eis: non audias uerba prophetę illius, aut ſomniatoris: quia tentat uos Dominus Deus, ut palàm fiat an diligatis eum, an nō. Pulchra Gregorij eſt ſententia: Diabolo ex ſe uoluntas ſemper mala eſt; ſed potentia eiu[illegible] à Deo

Agendi limites diabolo cōſtituuntur.

Citra Dei aſſenſum, ne tātillum quidē poteſt ſatan.

Quare diabolo aliquid in homines permittitur.

Auguſt. in Euang. Ioan. tract. 7. item ſerm. 241. de tempore. Lib. 2. Recog.

Li. 2. Moral.

à Deo habet, nunquam. Voluntatem etenim iniquàm non permittit illi Deus: sed ut rectè agat, quemadmodũ ipse uult. Propterea non est iniustè timendus, qui nihil quàm quod Deus uult & permittit, potest. Terminum uerò hunc statutum esse, author Clemens existit, ut nisi quis prius fecerit dęmonum uolũtatem, dęmones in eo non habeant potestatem.

Lib. 4. Recog.

Permittit Deus, ut præstigijs miracula quædam Mosis, adminiculo diaboli imitentur magi Aegyptij, uirgasque in dracones uideantur uertere, flu mina sanguine tingere, ranas ex fluminibus euocare: at cyniphes ex terræ puluere productos, uel muscas domus Aegyptiorum solas infestantes, uel fœda hominum & pecorum ulcera, aut reliqua Mosis opera imitatione mentiri, minimè conceditur, ut à solo Deo ea proficisci cogerentur fateri. Annuebatur satanæ, ut regem Babyloniorum Nabucadnezar in furorem actum, & ab hominum usu in solitudinem propulsum, forma miserè defœdata, durissimè affligeret & exagitaret totum septennium: ne autem animæ uim faceret, prohibebatur. Interea nec penitùs illum reijcit Deus, nec pœnis obrutum deserit: sed exacto septennio liberatũ à furijs, regno restituit. Itidem illi Deus assensit, ut in fortunas & corpus Iobi sæuiret: ne tamen animam illius læderet, mandato cauit. Cõcedit ut septem uiros Saræ uirginis uita priuaret dęmon, propter effrenem in illam affectum, cuius illi erant indigni matrimonio: at in castũ iuuenem Tobiam, nihil illi licuit. Quum Iosue prin-

Exodi 7. 8.
Daniel. 4.
Iob. 2.
Tobiæ 3.
Zach. 3.

princeps ſacerdotum (per quem Ieſus ſignificatur) coram Dei angelo conſiſteret, permiſſum eſt ſatanæ ad eius dextram ſtare, ut ei aduerſaretur. Chriſtum adhæc tentare permittitur, ſed uſque ad aras. Petrum expetiuit ſatanas, ut cribraret ſicut triticum: nec illi conceſſum eſt. *Matth. 4. Luca 22.*
Nec ullo modo admittendum ſentio, uel leuiſſimum quiddam illũ poſſe, cui ex ſacroſanctis literis uel probæ monetæ libris exemplum uel ἀναλογία non atteſtentur: quum huc maximè ueteris & noui Teſtamenti monumenta, prophetarum concio, Chriſti aduentus ſpectẽt, ut diabolus, eius artes, conatus & potentia innoteſcant, neruus illius infringatur, opera diſſoluãtur, regnumq; peſſum eat. *1. Ioan. 3.* Quapropter ſi quid præter omnem fidem ad diaboli potentiam relatum audiatur, non confeſtim confugiendum eſt ad illud imperitorum axioma, diabolum uidelicet Deo permittente hæc & illa indiſcriminatim poſſe. Conſiderandum ſiquidem, quis ea in re maieſtatis diuinæ à rerum primordijs fuerit ordo & modus, nũ hunc contraueniat quod accidiſſe narratur, quum nihil promiſcuè aut citra ordinem condiderit uniuerſi ordinis cauſa, imò ipſus ordo. *Quid in diaboli permiſſa potentia conſiderandum.* Quare nec quiduis permittere poteſt, ſed ea ſolum quæ naturalis ordo diuinitùs conſtitutus poſtulat: in cuius notionẽ ſi ex ordinatis rerum principijs & ratione peruenire nequiueris, in ueritatis libros mentis oculos conuerte, lucidoque radio contemplare quid hactenus diabolo cõceſſum ſit: in ijs enim uelut in terſiſsimo ſpeculo, totius harmo-

niæ & diuinę ordinationis idæam, euidentissimè cernes: ad quam ἀναλογίᾳ quadam facilè referri poterit, quicquid in huiusmodi meditatione tibi remoram obijcit.

Quæ diabolo sunt impoßibilia: ubi multa maleficia illi hactenus falsò attributa recensentur. Cap. 19.

PORrò quemadmodum mirificas satanæ uires actionesq; pręstigiosas confessus sum: ita quoque machinetur, fabricetur, architectetur, moliatur, formet, reformet, fingat, mutet quadrata rotundis, artem quancunque iactet, oculos præstringat: plurima tamen illi ἀμίμητα atque impossibilia proponam, constanter negans, illum aut illius angelos uel minimum corpus posse creare, siue res ex nihilo condere, aut uerè pro suo nutu transmutare, aut ijs aliam induere formam, uirtutem, uel proprietatem. Nequit corpus in salis petram reuera immutare, quod uxori Loth contigit. Nec potuit uirgas in dracones uerè conuertere, nec aquam in sanguinem, nec gignere ranas, nec cyniphes uel pediculos ex puluere producere, nec mare seiungere ut nudis transiretur pedibus, nec aquam amaram reddere dulcem, neque eam ictu è petra elicere, quæ cuncta Moses præstitit. Non item res exiguas reddit ampliores, quod in seminibus & quibuscunque creatis à Deo quotidie fieri uidemus. oleum quoque in uasibus uiduæ uacuis auxit Helisæus: & panibus quinq; hordeaceis piscibusq; duobus tot hominum

Diabolo impossibilia.

Genes. 19.

Exod. 7 8.

Vide lib. 2. cap. 8.

Exod. 14. 15. 17.

4. Reg. 4.

Ioan. 6.

hominum millia cibauit Christus, relictis duodecim fragmentorum cophinis. Nec sua uirtute potest aquam in uinum transformare, elephantiacos mundare, cæcis uisum, surdis auditum, claudis gressus firmitatem restituere, aut ullum morbum uerè sanare, uel steriles fœminas fœcundas reddere. Nequit etiam diabolus cum suis membris, alicui uitam dare, aut extinctos ad uitã reuocare: aut eorũ animas in manu Dei existẽtes, & in Domino obdormiẽtes, è sua quiete turbare, uel institutũ diuinitùs naturæ cursum impedire (quemadmodũ Iosue Amorrhæos expugnãte & postea Ezechia cõualescente, ac Domino nostro IESV in cruce pendẽte, reuera factum legimus) destruere aut mutare. *Sapient. 3.* *1. Thess. 4.* *Iosue 10.* *Esaia 38.* *Eccl. 46.* *Dionys. ad Polycar.*

Nec quoque penitùs destructa redintegrare potest: non cœlo deducere lunam: nec quæ adhuc in herba sunt, aut satas aliò traducere messes: non honestos bonosq; homines diligere, non improbos odisse: non introspicere ac integrè pernoscere sensus & cogitata hominum, contra Platonem in Epinomide: nõ duras, asperas & acutas materies, per solidas corporis partes illæsè, aut per strictiores meatus magnitudini materierum certa proportionè aut dimensione secundum naturæ legem neutiquam respondentes, in ipsa corpora immittere: non ad ullum malum (in quod nocte diuq; ipse totus malus, malignaq; uoluntate quoscunque pessimos mortales uincens, sponte propendet, nec uitiata natura aliter potest) ullius hominis imperio uel arte, uel ex fœdere compelli: non se in *August. de Diffinit. Ecclesiastic. dogmatum.*

hominum corpora pro sua uoluntate, aut ad alicuius maliciosæ & maleferiatæ anus arbitriũ imprecationemúe insinuare, nec eiusdem edicto è corporibus egredi:non denique præuidere prius, quomodo fata mundi, imperiorum aut priuatarum rerum dispensaturus sit Deus, quàm illa uoce diuina promulgantur, declaranturque.

1.parte.26.q.5.episcopi. In Decretis est: Quisquis credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe immutari, aut in aliam speciem uel similitudinem transformari, quàm ab ipso omnium Creatore, pagano & infideli deterior est. Omnibus itaque publicè annunciandum est, quòd qui talia credit, & his similia, fidem perdidit. &, qui rectam fidem non habet, hic non est eius: sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est: Omnia per ipsum facta sunt. Ioan. 1. Scribit Psellus Platonicus & Christianus, dæmonia sæpe hominibus diuitias polliceri, item & gloriam, uictoriam, amorem, cum tamen tradere ex se non possint: quippe quòd nullum imperium habeant. sed uisu tandem quædam inania suis cultoribus afferunt, uaria prorsus & instabilia, quæ tamen impij diuina esse spectacula putant. Hinc multa, quæ tanquam uerè gesta, hactenus diabolo & illius mancipijs attributa sunt, ut fraudulenta aut præstigiosa, uel non eo quo apparuêre modo, reuera existentia, collabascere oportet: quemadmodum luculentis porrò demonstrationibus, fusius in sequentibus docebitur libris.

DE

DE MAGIS INFAMIBVS, Lamijs & ueneficis, eorumq; potentia. Liber II.

Quibus nominibus magi infames & uenefici, in ueteri Testamento significentur. Cap. I.

QVAN QVAM mota interdum quæstione, uel disputatione instituta de Lamiarũ actionibus, sacræ mox obijciantur Scripturæ testimonia, in quibus magi uel malefici, siue incantatoris aut uenefici, uel etiam præstigiatoris, ut alij interpretãtur, nomen legitur: eoq; denotari nuncupatas uulgò Lamias uel sagas, mox indistinctius asseratur: cõperio tamen, prodigiosos hos homines cum suis artibus, præstigijs, illicitisq; diuinationibus, uariè à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diuersis etiam nominibus reddi à nostris Latinis: nec Hebraismo exactè, uel Latinæ translationi consonare Græcá. Manifestum id erit, si contextum Hebraicum cum quacunq; uersione nõ oscitãter contuleris, Rabinorumq; & interpretum iudicia attentius obseruaueris omnibus his locis, ubicunq; ulla horum portentorum fit mentio: uelut Exodi cap. 7.9.22. Leuit.19.20. Deuter.18. Hier.27. Daniel. 2. 4.Reg.21. 2.Paral.33. Ob eiusmodi diuersitatẽ interpretum, & dissidia, prædictis in locis uirũ undequaque doctissimum, & linguarum peri-

tissimum D. ANDREAM MASIVM consului, qui uoces Hebraicas, rem magicam spectantes, atq; hic usurpatas numero septé, his explicuit uerbis. Primam, uidelicet כשף Chasaph, uideo constanter in uulgaribus Latinis Biblijs ita redditá, quasi id maleficium significet, quo à dęmone demētati homines, per malas artes pecudibus, segetibus, imò etiam ipsis hominibus nocent, aut saltem nocere se existimant: à quibus facinoribus malefici uocãtur, quos lex Mosi è uita sublatos uoluit Exodi 22. hoc decreto, מכשפה לא תחיה: hoc est, Maleficam non patieris uiuere. Nomen enim מכשפה Mechassepha, quo lex hic utitur, à כשף Chasaph deflectitur: positumq; est in fœminino genere, ut aiunt interpretes: non quòd uiros impunes lex esse uelit, sed quia ille sexus ob genuinã simplicitatem dæmonis insidijs frequentius patet. Quare Gręca tralatio, quam Septuaginta senioribus ascribimus, decretũ illud liberius reddidit, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε: hoc est, Veneficos (ut masculino genere fœmininum comprehendam) non retinebitis in uita. Animaduerto autem prædictũ uocabulum כשף Chasaph, & quæ ab ipso deducũtur, uix usquam in prædicta tralatione Græca aliter exponi, quàm ut ueneficium significent: hoc est, hisce Græcis uocabulis, φαρμακὶς, φαρμακεὺς, φάρμακα, & quæ huius sunt inflexionis. Nam & uulgò etiam creduntur illi quos uocamus maleficos, nefarias suas artes non sine medicatis quibusdam rebus exercere atque efficere: ut taceam authores tum Græcos, tum Latinos.

Chasaph.

Mechassepha.

φαρμακὸς. φαρμακεὺς,

Aben-

Aben ezra autem apud Hebræos magni nominis scriptor, dicit uocem כשף Chasaph propriè ad præstigias spectare: hoc est eas delusiones, quibus res aliter atque se habent, nostris oculis exhibentur. Quod ut ipsi concedamus, tametsi mihi sanè non uideatur facilè ex sacra Scriptura id euinci posse: tamen Danielis secundo capite ubi legimus, Nabugodonozerem inter alios somnij sui interpretes adhibuisse etiã מכשפים Mechassephim: si præstigiatores uertas, non uideo quid illi ad explicandũ somniũ adferre sua arte potuissent, quæ tota fallax & delusoria est. Quare eius loci interpres, Leui Gersonis filius, summus in illa gẽte philosophus, ait, Machassephim esse eos qui artẽ ꝓfitentur astrorũ, genios cœlo deducẽdi, atq; in characteres quosdã certis horis siderumq; cursib. fabrefactos cõcinnatosq; pelliciendi, & illectos in eorũ hominum quos uelint, aut cõmodũ aut incõmodũ incitãdi, uel ad quæuis etiam alia officia adiẽdi, ueluti ad præsagia significationesque rerum abditarũ. Ego uerò, si meum iudicium etiam requiris, putarim illud uocabulum latè patêre, atq; ad quãuis magicam artem spectare: & in hac sententia uideo etiam esse uulgus Hebræorum. Secunda uox erat קסם Kasam. ea uidetur, etiam Hebræis autoribus, peculiariter ad futurarum rerum præsagia pertinere. Quare & in Græcis Biblijs ubique, quod sciam, significatione uerbi μαντεύεσθαι, quod uaticinari significat, redditur: ueluti Deuter. 18. Hierem. 27. & alibi: in Latinis uerò Biblijs (loquor autem semper de uulgari tra- *Kasam.* *μαντεύεσθαι.*

latione) interdum uertitur hariolandi, interdũ diuinandi uerbo: ut in ijs locis quos iam citaui. Tertia עונן Onen, in Latinis Biblijs aliquando obseruare somnia, ut Deuteronomij 18. & 2. Paralipom. 33. aliquando augurari, ut Hieremiæ 27. interdum etiam diuinare, ut Micheæ 5. uertitur. In Græcis uerò, nonnunquam οἰωνίζεσθαι, id est augurari, ut Hieremiæ 27. plerunque etiam ἀποφθέγγεσθαι, oracula edere, Micheæ quinto. Veteres Hebræorum dicunt id uerbum ad eos propriè pertinere, qui temporum momenta superstitiosè obseruant, atque alia fausta rebus gerendis, alia infausta præscribunt. Quarta נחש Nahas, Deuteronom. 18. & 2. Paralip. 33. Latinè uertitur, obseruare auguria: Græcè uerò, ut ea quæ proximè precesſit, οἰωνίζεσθαι, uox est in Biblijs frequens. Hebræi dicunt, ad eas coniecturas accommodari propriè, quibus rerum præsentium futurarumque statum nimis curiosa & sanè delira religione conijcimus ex fortuito quopiam euentu: uelut ex dextro aut sinistro auium uolatu, aut animalis cuiuspiam occursu, uel membri nutu, tinnituúe aut lapsu, sternutatione item, singultu, cãtu, cribri motu: & quæ sunt aliæ huius generis mille superstitiones apud mulierculas in uanissimo usu. Quinta חבר Habar, Latinè incantare, Græcè ἐπάδειν traducitur. Vtuntur Hebræi ea, quando arcana quædam uerba à Magis mussantur, quibus efficacia inesse mira putatur. Quale illud est Virgilij nostri:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Onen. οἰωνίζεσθαι. ἀποφθέγγεσθαι. Nahas. Habar. ἐπάδειν.

Et

Et ego uidi qui uerbis sisterent feras, teliq́ue iactum expectare cogerent: & qui fœdum illud & domesticum animal quod Rattum dicimus, simulatq; conspexissent, quouis loco quasi attonitũ aut stupidum subsistere, nec se loco mouere compellerent(siue id uisu solo, siue incantatione effecerint) donec non ex insidijs, sed protensa manu apprehensum strangularent. Quin & Dauid eiuscemodi miracula fieri per incãtationes, satis uidetur de aspide surda significare, cuius mentionem facit Psal. 57. aut iuxta Hebraicos codices, 58. Quo loco utitur uerbo isto חבר Habar: & simul etiã uerbo לחש Lahas, quod idẽ significat. Sexta uox אוב Ob, plerunq; redditur in Latina translatione Python, aut Pythonicus spiritus: ut Deut. 18. Esa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi crebrò, interdum etiam, sed ut mihi uidetur, minus propriè, magus: ut 2. Paral. 33. In Græca autem ferè semper ἐγγαστρίμυθος; nisi quòd 4. Reg. 21. & 23. interpretetur θελητὴς, & nescio an usquam alibi. Significat uerò uox אוב Ob, Hebreis utrem aut lagenã: unde & eos dæmonas qui obscuris uocibus, ex semotioribus corporis humani partibus (ueluti ex axillis, aut fœminarũ pudendis responsabãt, quasi ex utre aut laguncula, אוב Ob, aut plurali numero Oboth, ea gens uocauit. Græci uerò apposita uoce appellarũt ἐγγαστριμύθους, aut ἐγγαστρίτας, eo quòd ex uentribus hominũ profarentur. Quam uocẽ Græcam imitati Latinorũ quidam, non ineptè uentriloquos dixêre. Accommodantur autem illa uocabula propriè ad ipsos malos spiritus: interdum

Lahas.

Ob.

ἐγγαστρίμυθοι.

ἐγγαστρίται.

Part. 2. caus. 26. q. 3.

interdũ tamẽ etiam ad ipsos homines qui illos patiuntur. Eius generis dæmoniũ nobilitauit olim apud Athenienses quendam Euryclem magum, ut author est Aristophanes in Vespis: ubi ait, se suppositicijs suis comœdijs multum commodi attulisse Reipub. Atheniensiũ, quas, Euryclis imitatus oraculum & morem, in aliorum poetarum uentres ingressus, clàm recitandas curarit. Ab illo Eurycle (ut doctissima cõmentaria Græca ostendunt) uates eius generis postea dicti sunt εὐρυκλῆται, & ἐγγαστρίμυθοι, uel etiã ἐγγαστρίται. Memini etiã me legere, Delphicũ illud celebre oraculum per uatidicæ Pythiæ, diuaricatis cruribus, diductisque feminibus tripodi insidentis inguen cõcepto dæmonio pronunciari solere. Puellam quoque cuius in Actis Apostolorum cap. 16. fit mentio, uentriloquam fuisse, author est diuus Augustinus in eo libro quem de Doctrina Christiana composuit. Quin & Tertullianus, author grauissimus, affirmat, se uentriloquas uidisse fœminas, è quarum pudendis uocula quædam, dum sedebant, excitabatur, respondebatque sciscitantibus.

Ventriloquæ.

Denique Cælius Ludouicus, patrum nostrorum memoria fœminam se uentriloquam crebrò uidisse Rhodigij, Italiæ urbe, scribit: ex cuius pudendis uocem immundi spiritus prætenuem quidem, sed tamen prorsus intelligibilem, sæpe audierit, de rebus præteritis aut præsentibus mirificam, at de futuris plerunque incertam, sæpe etiam uanam & mendacẽ. Sed de hoc satis. Postrema uox Hebræa erat ידעני Iidoni,

Lib. 8. antiq. lect. cap. 10.

doni, quàm ab Hebræo uerbo ידע iada, quod *Iidoni.* scire atque cognoscere significat, deductam pu to: quanquam non ignorem quas nugas Hebręi adferant de animali quodam terrigeno, humanâ forma, cui nomen Iadua fingunt, & cuius osse uaticinentur ij qui Iidonijm uocentur. Est enim illa gens nimis quàm stulta, in eiusmodi anilibus delirijs & fingẽdis & credendis. Vocabulum Iidoni uertitur Latinè aliquoties Diuinus, ut Deuter. 18. Leuit. 20. & fortasse alibi: nonnunquam etiam hariolus, ut Leuit. 19. item 4. Reg. 23. Esaiæ 19. Græcè uerò interdum ἐπαοιδὸς, ut 2. Paralip. 33. Leuit. 19 & 20. interdum autem γνώστης, quod illi (quam dixi) etymologiæ appositissimum est, ut 1. Reg 28. 4. Reg. 21 & 23. Est autem ubi uertitur, ἐκ τῆς γῆς φωνοῦν, qui è terra clamitet: ut Esaiæ 8 & 19. Quod an ad oraculum è terra redditum spectet, an uerò ad manes sepulchris exciendos, quale 1. Reg. 28. narratur factum, non satis scio. Equidem putarim, uocabulũ hoc Iidoni, omne dæmonum uaticinantium atq; responsa dantium genus complecti: illosque ab rerum omnium cognitione, quã profitẽtur, sic esse appellatos. eã uerò quæ hâc proximè antecedit, dico אוב Ob, horũ certã speciẽ, ex uẽtribus scilicet aut axillis, aut alijs secretioribus humani corporis partib. obscura uoce ꝓfantiũ significare. Cuius rei uel id argumentũ esse potest, ꝙ in uniuersis Biblijs hę duę posteriores uoces, uix altera sine altera scriptę usquã habeantur: certè ultima hęc Iidoni, nusquam omnino nisi mox post illã penultimam.

Atque

Atque ita fiet, ut illarum septem uocum quas commemorauimus, priores quinque ad hominum superstitiosas uanitates, aut ueneficia etiam, quibus uel res abditas cognoscere, uel miracula efficere se posse putant, uideantur spectare: duę uerò postremæ, ad ipsa malorum dęmonum, aut dæmoniacorum hominum (ut sic dicam) oracula. Hucusque Masius.

Hic præcipua illa horum monstrorum uox non erat prætermittenda, nimirum Hartumim. sic eos dici ait Rabbi Leui, qui naturali modo mirabilia faciunt, aut facere censentur ab his qui eorum dexteritatem minus diligenter obseruant. Aben Esdra interpretatur, qui secreta qualitatũ rerum & naturę cognoscunt. At tales non fuisse, res ipsa docet, quum naturali potentia illi produci effectus, quales Exodi 7 & 8. leguntur, nequiuissent. enimuero sic fuissent magi naturalium rerum periti, Deo grati, nihil in eius contumeliam præfractè molientes. At Hartumim in Exodo, potius magi fuére infames, qui ut diaboli mácipia, nihil non præstigijs dæmoniacis conati sunt, ut Mosi & Aaroni legatis Dei fides derogaretur.

Magus illusor, & Lamia delusa, & ueneficus, eodem nomine à Germanis dicuntur.

Nostris adhęc Germanis uno eodemque nomine Zauberer nuncupatur magus, ex professo illusor, & frequenter eruditus, saga uel Lamia ob mẽtis imbecillitatem & corruptá phantasiam á diabolo delusa, & uenenum studio usurpans ueneficus. Hinc euenit, ut quando sagarum fit mentio, uel ueneficorum, mox Pharaonis præstigiatores, longè à sagarum & ueneficorum

ficorum actionibus alienos opponant, ęquiuoco Germanico falſi. Proinde omnes ſcriptores Germanicos, quotquot me hactenus in ea lingua legiſſe contigit, grauiter in hoc argumenti genere impegiſſe, etiamſi ſpecioſos librorũ foribus præfixerint titulos, atque ſacræ Scripturę teſtimonia produxiſſe uideantur, palàm teſtari minimè pudet: maximè quòd in aere turbando morbisq́; conciliandis nimium eos Lamijs tribuere, gladiumque ſtrictum & faſces inflammãdos crudeliſsimis carnificibus ſine iudicio, diſcretione, uel ulla commiſerationis nota imprudentius ſubminiſtrare uideam. In ea opinionũ uarietate, ne tenebras offundat nominum confuſio, ad hoc noſtrum inſtitutum uarijs de cauſis libuit, Magum infamem à Lamia & uenefica ſeiungere: ut clarius, exulceratiſsimo hoc noſtro ſeculo, & adhuc (in hoc negocio) tam indocto, res innoteſcát (cui uſui uoces ſeruire oportet) & hi internoſcantur de quibus mihi ſermo eſt: atque palàm uideatur, ubi ab aliorum malè inolita opinione, rationis & ſacroſanctæ Scripturæ baſi innixus firmiſsimè, non temerè diſſentiam. licet his hominibus, ac eorum artibus, quædam eſſe communia non diffitear.

Quid Magus infamis, γοητεία & θευργία.

Cap. II.

MAgi itaque infamis nomen generalius erit, nec tam anguſtis conſtrictum cancellis: Lamiarum uerò & ueneficarum appellatio, ſtrictioribus circumſcribetur limitibus. Magum enim nuncupo, qui à dæmone *Magus infamis.*

uel

Magiã Aegyptiorum in auspicatam Calasiris apud Heliodorum. de Histor. Aethiopica ex Aegypto προφήτης, id est magiæ antistes, duplicem facit.

uel ab alijs, aut è libris uoluntariè edoctus, præscripta aut barbarorum, ignotorum aut cognitorum uerborum formula recitata, submurmurata, applicatâue, uel characteribus quibuscunque; aut exorcismis, dirisque execrationibus aut ceremonijs, solennibus ritibus, aut rebus plerisque adiunctis, pro suo arbitrio, dæmonium in præstigiosum, fallax, uel alioqui ludicrũ ministerium, illicitè euocare conatur, ut ascititia sese uel conspicua ostendat imagine, uel aliter prodat, ad quæsitaqua uel uoce uẽl susurro respondeat, uel picturis, uel notis, uel quocunque alio modo: uel qui aliud opus, simili ratione pręter naturę legẽ, perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos omnes comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic uarijs dicti nominibus, superstitiose modoq; uetito futura prædicunt. Ferè etiam ad hunc numerum, quanquã impropriè, ob συμπάθειαν tamẽ, illorũ quodã merito, eos asscripsero, qui uaticinijs his superstitionẽ, impietatẽ & dęmonẽ authorẽ redolentibus fisi, eorum architectos consulunt.

Hunc magum γόητα uel ἐπῳδὸν (licet hæc uox minus generale magorum sit nomẽ) Græcis dictum, supra naturę ordinem sæpe etiam aliquid moliri apparet, in formando multifariã ficto aere, in quacunq; specie ostentanda, in mortuorũ spectris educendis, in rerum abstrusarũ, aut alioqui longissimè dissitarum commonstratione, uel etiam de ijs diuinatione: breuiter, miracula extra rerũ naturã hic facere creditur. Magorum artem omnẽ ac potentiã aspirationibus dęmonum

num conſtare, perhibet Lactantius: à quibus inuocati, uiſus hominum præſtigijs obcæcantib. fallunt, ut non uideant ea quę ſunt, & uidere ſe arbitrētur ea quę nō ſunt. Sic Clemētis & fratrū oculos effaſcinârat Simō magus, ut patris Fauſtiniani uultui facies uideretur impreſſa Simonis: Petrū uerò deludere poterat minimè. Hoc uerè incantare, faſcinare, effaſcinare dicitur: γοητεύειν Græcis, ἐπᾴδειν, uel etiā βασκαίνειν (quanquā duę hę uoces minus generales exiſtant) qua dictione Paulus uſus eſt: Oˋ inſenſati Galatæ, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε; quis uos incantauit, & oculis ueluti præſtigio impoſuit, ut non crederetis ueritati? De oculis deluſis Paulū intellexiſſe, teſtātur ſequentia. Eſt aūt planè pręſtigij genus, ut id qđ ſit, non uideas: tum quod non eſt, te uidere putes: ita uiſus intuentiū pręſtringitur. Faſcinū id, faſcinationē, incantationem, maleficiū uel carmen appelles licet: Magiā uoce Perſica, magicē, magiā infamem, magicā artē, immundorū ſpirituum cōmercijs inauſpicatam: Gręcè ἐπῳδὴν & ἐπαοιδὴν, quaſi dicas excantatricem: uel celebriori uoce, γοητείαν, incantationibus & carminibus nefariæ curioſitatis arte compoſitis concinnatam, quam honeſtiore uocabulo etiam θεουργίαν uocare audent, licet quodam diſcerniculo: quaſi illius cultores, ut artibus illicitis deditos, putent damnandos: huius uerò patronos, laudabiles. quamuis utriq; ſint ritibus dæmonum fallacib. obſtricti, ſub angelorū nominibus. Quandoquidē & Porphyrius quandā quaſi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamē & pudibun-

Li.2.ca.15. de Orig.err.
Clem.lib.10. Recóg.
Incantare.
Faſcinare.
γοητεύειν.
ἐπᾴδειν.
βασκαίνειν.
Gal.3.
Præſtigium.
Faſcinum.
Magia infamis.
ἐπῳδή.
γοητεία.
θεουργία.

pudibunda quodammodo diſputatione promittit:reditum autem ad Deum hac arte præſtari cuiquam,inficiatur omnino. Quibuſdam uerò

τελεταί.

conſecrationibus theurgicis,quas τελετὰς nũcupant,idoneam fieri atque aptam ſuſceptionẽ ſpirituum & angelorum ad uidendos deos (uel certius, meo quidem iudicio, dæmones colludentes) arbitratur. Hanc & Auguſtinus reijcit.

μαγεία quorundam Græcorum.

At μαγείαν eſſe boni, ad bonum aliquod, dæmonis aduocationem, Grȩci quidam fuco illito uolunt:cuiuſmodi fuerunt Tyanei Apollonij uaticinia. γοητείαν autem mortuos excitare:unde etiã ἀπὸ τῶν γόων, id eſt à luctibus deducunt, qui ad ſepulchra edi noctu aſſueuerunt, atq; noxios dæmones in ſubſidium permouere & excire credebantur:& ob id illa aſpergine luſtralis aquæ & tedarum igne expiabantur, ne dæmones ea uel obſiderent, uel læderent. Hanc artem omnium placita legum exterminant, execranturq́;. Hinc inter ſacrilega Manaſsis regis flagitia, quibus Deum irritauit, connumeratur, quòd fuerit maleficus, magiam exercuerit, & Pythonem conſuluerit.

Athenæus ex Clidamo, lib. 9.
4. Reg. 21.
2. Paral. 33.

Magiæ origo, & qui primi eius cultores: inſuper Magici libri patribus falſo inſcripti.

Cap. III.

Lactant. Euſebius.

HVuius artis originem ab angelis præuaricatoribus deducit apud Clementem Petrus libro 4. Recog. referens, eos docuiſſe homines, quòd dæmones artibus quibuſdam obedire mortalibus, hoc eſt magicis inuocationib. cogi poſſent: ac uelut ex fornace quadam & offi

cina

cina maliciȩ, totum mũdum, subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerint. Ita introductum diluuium. Cham uerò superstitis Noe filius, cuidam ex filijs suis qui Mesraim appellabatur (à quo Aegyptiorum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus) malè compertam magicæ artis tradidit disciplinam. Hunc gentes quȩ tunc erant, Zoroastrem appellauerunt: admiratȩ primum magicæ artis authorem, cuius nomine etiam libri super hac plurimi habentur. Hic à dæmone, quem importunius fatigabat, igne succensus concrematur. Huius cineres, tanquam fulminei ictus reliquias, colligentes hi qui erant primò decepti, deferunt ad Persas, ut ab eis tanquam diuinus è cœlo lapsus ignis, perpetuis conseruaretur excubijs, atque ut cœlestis Deus coleretur. Plura ibidem: & quomodo hinc templa sint constructa, imagines erectæ, mysteria, ceremoniæ ac sacrificia instituta, ut eo licentius peccarint homines, idola nec uidere, nec audire, nec in aliquo moueri scientes. Sic Plinius quoque in Perside à Zoroastre (qui Persa Oromasi filius erat, quem aliqui filium Nohæ Cham putant) ortam magiam commemorat: fusius eius originem, quando & à quibus cœperit, & celebrata fuerit, enarrans. Iustinus in sua Epitome hunc Zoroastrem, qui magicam reperit artem, Bactrianorum regem fuisse scribit, qui (teste Eusebio de Temporibus, & in decimo de Præparatione Euang.) plus 800 ferè annis ante tempora Troiana fuit: quo etiam tempore Abra-

Non multò secus Berosus scribit.

Li. 30. cap. 1

ham & Ninus uixerunt, cùm ageretur annus ab orbe condito ter millesimus ac centesimus octogesimusquintus. Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitasse, uel potius propagasse, ut à patre diabolo haud dubiè natá ferunt alij. Ex Perside in Græciam illatam prodiderunt Græci, à quodam Osthane, qui Xerxem Persarum regem bellum Græciæ inferentem comitatus, semina artis portentosæ obiter dispersérat, infecto quocunque commeauerat mundo. Hunc ad rabiem, nō auiditatem modò scientiæ eius, Græcorum populos egisse, certò asserit Plinius.

Zamolxis Pythagoreus dicitur Strabo-ni lib. 6.

Magi

Horū uestigia sequnti sunt Almadal, Alchindus & Hipocus ex Arabū turba, Apuscorus & Zaratus apud Medos, Marmaridius apud Babylonios, Zarmocenidas apud Assyrios, Abbaris itē apud Hyperboreos, Charondas, Dæmogorgon (alijs Damigeron) Eudoxus, Hermippus: extiterūt & alij clariores antistites, ut Trismegistus Mercurius, uel Hermes, qui tempore Mosis uixit apud Pharaonē, quem mare rubrum absumpsit: Apollonius Tyaneus, Dardanus, Gog Græcus, Germa Babylonicus, Porphyrius à posteriore gentilitate maximè cultus, & inter Platonicos ob excellētiá philosophus cognominatus, sed hostis ille Christi asophos uel misosophos potius appellandus, cuius præceptor Plotinus Italicæ scholę Platonicę patronus, ut Iamblichus Aegyptiacę, & Proclus Asiaticæ: hic habitus omniū Platonis mysteriorum consultissimus, cuius librū de Sacrificio & magia non minus

Cōtra Almadalem & Alchindum de effectu præectuq; radiorū Ioan. Fr. Picus li. 7. cap. 5 & 6. ex professo.

Aduersus Apollonij Tia. magica, idem li. 7. ca. 10. contra Porphyrium & illius lib. de responsis, idem lib. 7. cap. 4.

Porphyrius. Plotinus. Iamblichus. Proclus.

nus grauiter quàm acerbè perstringit Ioannes Franciscus Picus lib.7.cap.5. de Prænotione superstitiosa. Hi simul operã dedêre, ut cũ studio & labore insanirẽt, philosophi alioqui sua laude digni. Amphionẽ quoq; & Orpheũ magicis artibus ualuisse, tradit Pausanias. His adde Apuleium, & Artephium: qui in Compendio studij Theologię affirmat, se peragrasse omnes Orientis regiones exquirẽdę sapiẽtię gratia: & ad Tantalũ peruenisse in aureo throno sedentẽ, deque cœlestib, de natura, de morib. docentẽ, qui nihilominus ab Artephio sit doctus. Illustrata hæc magia est, & ferè absoluta, à Democrito Abderite, qui Dardani Aegyptiorũ magi peritissimi libros de Magia cõscriptos, & in eius monumento abditos eruit, atq; iustis cõmentariorũ uoluminib. ex disciplina Apollonicæ, Captidenis & Dardani Phœnicũ explicauit. Eodem Dardani exẽplo duodecim libros à se de hoc pręstigiarũ genere cõcinnatos, in sepulchro secũ recõdi uolait Numa Pompilius, rex & pontifex Rom. Extant & de hoc artificio Hermetis libri.

Ioan. Pi. li. 7. c. 5. de Prænotione

Ad hanc præterea artem discendam Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato (Plinio authore) nauigarũt, exilijs potius quàm peregrinationibus susceptis. Hanc reuersi prędicarunt, hanc in arcanis habuerunt. Quin & Pythagoram, Platonemque, ob eam capessendam Memphiticos uates accessisse, & penè totam Syriam, Aegyptum, Iudęam, & Chaldęorũ scholas perlustrasse, compertum est. Enimuero hãc apud Chaldæos, religionem etiam in sapientiã

Lib. 30. cap. 1.

philosophicam commutantes, Assyrios, Persas, Arabes, Aethiopes & Indos plus ab initio cultā fuisse atque celebratam, quàm apud ullas alias gentes, constat: Aegyptios adhæc, natura superstitiosos, ac in aniles fabulas & histrionica commenta religionem uertentes, in primis ea claruisse, quòd potissimùm apud eos dæmonum uiguerit cultus: quibus nihil studio maiori fuit unquam, nihil prius, quàm ut quibuscunq; possent modis, à uera Dei & naturæ contemplatione abreptos, transuersos homines suis illaquearent uafrramentis. Ita Greci amātes & perquàm studiosi nouarum & ingeniosarum inuentionum, in Pyrronias disputationes religionē trāsfuderunt: quemadmodum Romani dominationis naturâ cupidi, eam ad suos similiter inflexerunt, attemperaruntq; affectus, & imperio conformarunt politico: qua ratione utriq; dęmonū artibus manum quoq; pronius dedêre.

Aegyptij natura superstitiosi.

At quanquam naturalem magiam plerosque eos coluisse authores obijcietur, plurimum tamen eosdem superstitionis impiæ infamisque magiæ admiscuisse comperitur: ut naturalis illa goetiæ & theurgiæ illecebris confusa, malorúmque dæmonum imposturis irretita, non satis secernatur. aliàs penitissima illa rerum naturaliū abstrusarum speculatio & cognitio, uera nimirum philosophia, sanctiorque magia, à sapientibus solenni plausu excipienda, colendaq;, à me hic non eleuatur, cui etiam nulla ex parte quicquam derogatum uolo. Nam quos Græci sophos aut philosophos, Chaldæi etiam magos uocant,

Naturalis magia quid, & eius commendatio.

uocant, ut in Danielem teſtatur D. Hieronymus: hos commendat ueritatis hiſtoria, Matth. 2. momentum enim, locumque nati filij Dei, ex prophetijs, quas in illo regno & Babylonico Iſraelitæ captiuitatis tempore ſparſerant, ſtellæ monitu agnoſcunt. Quam quidem ſtellam non fortuitò illuxiſſe, neque ex materia phyſica naturæ ductu inflammata exarſiſſe, uerùm diuinitùs accēſam, ut Chriſti natiuitatem deſignaret, ipſosque ad locum in quo erat deduceret, intelligunt. Superiorum uerò infamia uel hinc magis eluceſcet, quod in Diuinationibus Cicero ſcribit, in Perſis augurari magos, & diuinare, congregarique in phano commentandi cauſa, atq; inter ſe colloquendi. Et quod grauius multo eſt, in libro de Sacrificio & magia Proclus, dum hanc naturalium ſympathiam cognationemq;, & ſi uoles, compaſsionem latiſsimè demonſtrat, etiam numinum aduocatione uti ſolitos magos, per huiuſmodi rerum conſenſum, tradit. Eos quoque multæ idololatriæ occaſionem dediſſe, fabricatos temerè ſuperſtitionum & falſæ credulitatis plurima genera, teſtatur Laertius. Ex quo artis liquet ignominià, quòd numinis appellatione prætenta, ad dæmonum inclinans uerſutias, impeditiſsimis & ipſa erroribus obretita, minus prouidos in interitū præcipites rapiat.

Sed utinam poſterioribus Magis ea manſiſſet religio, quæ Magorum Perſarum erat, & Aegyptiorum ſacerdotum, & Druidum Gallorū: qui nefas eſſe arbitrabantur, ea magiæ ſacra lite

rarum monumentis committere, ne uulgò innotescerent. Ita tandem fuisset sperandum, illud prodigiosum diaboli artificium, atque generi humano exitiosum, prorsus interiturum: quemadmodum & iam Theologis & Medicis quocunque moliminis genere conandum, ut artium hæc perniciosissima, fraudibus plena, è religionis nostræ sacris quàm longissimè exulet, & è diuinæ Medicinæ castris omnino procul exterminetur, quum utranque suis fucatis exorcismis, barbaricarum uocum preculis, obscurorum nominum recitatione, sacrosancti eloquij abusu, ligaturis, periaptis, carminibusque ad salutis & uitę hominum perniciem conspurcarit. sicuti apud Iudæos secretiorem diuinæ legis interpretationem Cabala nuncupatam, identidē ab ea defœdatam uitiatamque legimus: ut Cabalistica eiusmodi magia, Christum incomparabilia effecisse miracula, astruere non exhorrescant perfidi Iudæi.

Cabala à magia infami uitiata.

Et hodie adhuc titulis, quos præ foribus splendidos suspendunt hi magi, ementitis circunferuntur libri sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch (quem diuiniorem ante cæteros fuisse asseruit uetustas) item Abrahæ, Aaronis, Danielis ob somniorum explicationem, Solomonis (insigni coniectura ita ex Iosepho augurantur sacrilegi, indoctis auribus irrepentes) adhæc Zachariæ Babylonij, Pauli, Honorij, Cypriani, Thomæ, Hieronymi & Eboracensis cuiusdam: ut ob speciosa hæc nominum lenocinia magis arrideant, illiciantque, & citius fidem

Libri magici.

Enoch.

Lib. 8. antiq. Iud. cap. 2. Vide sequenti lib. 4. cap. 18. eam de Solomone opinionem scite dilutam.

dem sortiantur. Verùm acrius intuenti, apertè se prodit horum furciferorum circulatorumq; fallax præstigium, & nostro æuo iam pridem conficta sese profitentur ipsa uolumina Ioseph quoque Israelis filio, ex peculiari Dei munere uaticinanti, somnia interpretanti, in fratrum ministerium à prouidentia diuina segregato, Christique typum gerenti, eam aspergit maculam Iustinus, illum magicas nouisse artes, easque ad Mosen & reliquos peruenisse scribens. Idem de Mose tradit Plinius, & Tacitus: quem etiam Aegyptium sacerdotem dixêre non ualde diligentes (teste Capnione) quidam rerum scriptores, ut Strabo Cosmographiæ libro sexto decimo. Magum item & fallacem eum appellat Posidonius, & Lysimachus, & Apollonius Molon, & plerique alij, similiter Apion: quos mendacij, ignorantiæ & insaniæ insimulat Iosephus multis argumentis. Eam labem in primitiua Ecclesia quoque multis Christianis illeuerunt gentes, qui tantum differebant à magis, quantum à tenebris lux, à mendacio ueritas, ab ima uanitate, summa & syncera pietas. Hos Origenes defendit.

Iustinus li. 16.

Lib. 30. ca. 1.

Li. 1. & 2. contra Apionē.

Magi prophani.

Ex eo magorum collegio etiam ingens hæreticorum numerus in Ecclesiam irrepsit, qui sicut Iannes & Mambres restiterunt Mosi, sic & illi Apostolicę ueritati oblatrarūt. Horum princeps extitit Simon Samaritanus, qui Romę sub Claudio Cęsare propter hanc rem statua donatus est, cum hac inscriptione: SIMONI SANCTO DEO. hic tandē uelut in aere uolans,

Ex magis multi hæretici prodiêre.

2. Timot. 3.

Simon Samarit. magus hæresium seminarium.

Abdias episcop. Bab. lib. 1. certam. apostol.

à dæmonibus uectus, Petro orāte, exaltatus dilabitur, misereq; interijt. Eius blaſphemias prolixè recenſent Clemens, Euſebius & Irenæus. Ex hoc Simone tanquam ex hæreſium ſeminario, pullularunt per multas ſucceſsiones, monſtroſi Ophitæ, turpes Gnoſtici, impij Valētiniani, Cerdoniani, Marcioniſtę, Mōtaniani, & multi alij hęretici, propter quęſtus & inanis gloriæ aucupium mentientes aduerſus Deū, nec quicquam utilitatis aut beneficiorum conferentes hominibus: at decipientes, & in errorem perniciemque præcipitantes, Huc pertinet famoſiſsimi magi Cynopis hiſtoria, qui cum Ioāni euangeliſtæ, iuſſu Domitiani, in Pathmo exultanti, controuerſia erat. Exempla quoque leguntur apud Ioſephum lib. 20. antiq. Iud. cap. 6.

Qui Magiam infamem poſtea coluēre, & funeſtus quorundam interitus. Cap. IIII.

In Rogerium Bach. ſcribit Ioan. Franc. Picus li. 7. ca. 7. & cōtra Petrum Apon. & Albertū lib. 4. ca. 9. & lib. 7. cap. 5. & 7. de Prænot. ſuperſt. uelut & aduerſus Indorum Brachmanū & Gymnoſophiſtarū Aethiopū magica, ca. 9. li. 7.

SVperiorum magorum nugamenta inſulſè ſequuti ſunt, Appion Grammaticus, Iulianus apoſtata, Artephius, Robertus Anglicus apud Heluetios miſerè mortuus, Rogerius Bachon, Petrus Aponenſis Conciliator dictus, Albertus Teutonicus, Arnoldus de uilla noua, Anſelmus Parmenſis, Picatrix Hiſpanus, uel author libri ad Alfonſum ſub Picatricis nomine, Cicchus Aſculus Florentinus, & plerique alij obſcurioris nominis ſcriptores, deplorati certè ingenij homines; qui quum ſe magiam tradere pollicentur, non niſi aut deliramenta quædam, nulla ratione ſubnixa, aut ſuperſtitiones,

pijs

pijs omnibus indignas congesserunt: quorum plures etiam in hac arte florentissimos, fama mulctatos, & quàm miserrimè hoc mundo defunctos fuisse, se partim cognouisse, partim testantibus fidelissimis hominibus audiuisse, asserit eximium illud olim Germaniæ decus Ioannes Reuchlinus, linguarum peritissimus. Quandoque enim eiusmodi societatis iure deuinctos, uel ancipitibus falsisúe præstigijs ad mentiendum permotos perdunt dæmones, & iudicibus uinciendos, excarnificandos, enecandosque produnt: uel ipsi tragico aliquo tristique supplicio interemptos abripiunt. Solent eiusmodi quidem honore, tenebrarum potestates suam afficere clientelam. Zaroes & Arfaxat magos in Persidis ciuitatibus ludificantes homines, ipsa hora martyrij Simonis & Iudæ apostolorum fulguris ictu exustos fuisse, tradit Abdias Bab. episcop. libro sexto certam. Apostol. Sic & Cynopem magorum principem, Ioanne euangelista orante, fluctus absorpsisse legimus. L. Piso primo Annalium auctor est, Tullum Hostilium regem, ex Numæ libris, eodem sacrificio quo Iouem cœlo deuocare conaretur, quoniam parum ritè quædam fecisset, fulmine ictum.

Lib. 2. de uerbo mirif.

Zaroes et Arfaxat Ma. fulguris ictu mortui.

Cynops magus à fluctib. absorptus.

Scribit Olaus Magnus lib. 3. cap. 4. de gent. Septent, quòd Methotin quidã arte magica insignis, excellentem fictæ dignitatis, uel potius diuinitatis opinionem sibi assumens: simpliciũ animos præstigiosæ artis fama seductos, ad prestigiosa libamenta sibi pendenda adduxerit.

Methotin magus occiditur.

Hic cùm esset summus deorum pontifex, sacrificia ceremoniasque ita distinxit& ordinuit, ut discretus superûm cuique cultus & libatio obseruaretur, asserens deorum offensas communibus sacrificijs aut permixtis ceremonijs expiari non posse. Tandem sceleribus eius detectis, concursu populi occiditur: occisusq; pestifera cadaueris sui contagione plurimos perimens, tumulo extrahitur, ac palo infigitur, quemadmodum uanitatis ipsius meruerāt præstigiæ. Et eiusdem libri capite 18. hæc narrat: Colebatur etiam, inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, non minori fraude, quàm singulari superstitione, diuinitatis opinionem & cultum sibi in gente curiosa uendicans. Is siquidem parem cum Othino amplitudinem in medio deorum assecutus, adeò armorum & præstigiarum usu clarus euasit, ut ad traijcienda maria osse, quod diris carminibus obsignauisset, nauigij loco uteretur: nec segnius eo, quàm celerrimo uelorum uentorumque usu præiecta aquarum impedimenta superaret. Tandemque ut diuinitas eius ostenderetur esse mortalis, ab æmulis suis truculentissima morte est interemptus. Præterea Oddonem, Danicum piratam maximum, tradit absque carina altum pererrasse mare, & hostilia sæpe nauigia concitatis carmine procellis euertisse: ac postremò peritiore hoste circumuentum, gurgite submersum esse, qui marinos uortices præstigiosis carminibus olim calcare consueuit.

Hollerus magus trucidatur.

Oddo magus submergitur.

Allo-

Alloquutum se plurimos asseuerat Ioannes Franciscus Picus, qui uana spe futurorum delusi ab apparente sibi dæmone, per inita pacta uocato, usque adeò uexati fuerunt postremò, ut optime secum putarint actum, ne uitam amiserint. Alium quoque intellexit ab eiusdem socijs adhuc uiuis, à dæmone quinquaginta fermè abhinc annis uiuum ablatum, nusquam comparuisse, dum curioso cuidam & malè sano principi Troiæ oppugnationem repræsentare, quasi in scena, pollicitus esset, Achillemque & Hectorem introducere præliantes. Comes item Matisconensis magicæ factionis, hora prandij coram multis Baronibus & militibus abreptus fuisse à dæmonibus legitur, ac ter circum ciuitatem Matisconensem uelocissimè uectus cunctis uidentibus, atque ter miserabiliter exclamasse, Succurrite ciues, succurrite: unde tota ciuitas fuit commota, atque ille factus perpetuus dæmonum comes, ut fusius docet Hugo Cluniacensis. Recenti adhuc memoria, anno 1530, sacerdoti in crystallo thesauros Noribergæ ostenderat dæmon: hos cum loco perfosso ante urbem quæreret sacerdos, adhibito amico spectatore, & iam in specu arcam uidisset, atq; ad eam cubantem canem atrum, ingressus sacerdos in specum, opprimitur interficiturq;, ruente cacumine & specum rursus complente. Saltzburgi incantator iactabat, se omnes in uicinia ad miliare serpentes posse in unam perducere foueam, & interimere: quod cum tentaret, tandem antiquus

De prænot. superst. lib. 4. cap. 9.

Magus uiuus à diabolo ablatus.

Sacerdoti in crystallo thesaurus ostenditur à dæmone, & ab eodem opprimitur in specu.

A serpente magus enecatur.

& ingens proserpit serpens, quem quum carmine in foueam compellere niteretur, ille exiliens, incantatorem uelut cingulum amplectitur, trahitque in foueam, & enecat. Hæc magiæ huius stipendia, hi simulatæ fructus amicitiæ, hæ ementitę phialæ, annuli, carceres, ficti compedes, & uesana perniciosaque ludibria.

Lib. 1. Sententiarū, dist. 7. Rectè igitur ac piè Petrus Lombardus ait: Dæmonum scientia & uirtute exercentur artes magicæ, quibus tamen tam potestas quàm scientia à Deo data est uel ad fallendū fallaces, sicut Aegyptios: & etiam in ipsos magos data est, ut eorundem spirituū operatione uiderentur admirandi, à quibus erant damnādi: uel ad monendum fideles, ne tale quid facere pro magno desiderent, uel ad exercendum seu probandum iustorum patientiam. Nec putandum est dæmonibus, hanc rerum uisibilium materiam ad nutū seruire: sed Deo potius, à quo hæc potestas datur.

De libris quibusdam magicis.

Cap. V.

PRæterea non eximios tantum uiros, sanctos patriarchas & Dei angelos tam sceleratorum execrādorumque dogmatum iactant authores, hi magi: uerùm etiam libros à Raziele & Raphaele, Adæ & Tobiæ angelis, traditos ostentare non erubescunt, ut hoc fuco suam pulchrè adornent Empusam: qui tamē libri, *Libri magici.* ut & superiores, penitius introspicienti præceptorum canonem, rituum modum, uerborum consuetudinem, characterum genus, barbarū constru-

constructionis ordinem, indoctam phrasim, sétentiarum uim, res insulsas, manifestè sese produnt, & inscriptiones esse adulterinas suppositiciasque, nec nisi meras nugas imposturasque eos continere, nec non ita pridem ex unius cõspirationis uolutabro cunctos nostra ætate scaturijsse, minimeque Chaldæorum & Hebræorum linguam uetustatemque resipere: nec duplicem Aegyptiorum characterem, unum in sacris, alterum in prophanis agnoscere, certum est: ac interim à perniciosissimis abominationum architectis uerę sapientiæ ignaris fabricatos esse ex gentilitijs quibusdam obseruationibus, nostræ religionis ceremonijs, ueluti ex insidijs, ut circumueniát citius, studiò immixtis, insertisque multis ignotis nominibus & signaculis, ut stupori terrorique sint rudioribus, simplicibus & incautis.

Optimo iure his annumeretur abominabilis libellus nuper in lucem ab impio homine emissus, tributusque Henrico Cornelio Agrippæ, meo olim hospiti & præceptori honorando, circiter annos uigintiseptem iam mortuo, ut hinc falso eius manibus iam inscribi sperem, sub titulo quarti libri de Occulta philosophia, seu de cerimonijs magicis: qui insuper clauus librorum trium de occulta philosophia, omniumque magicarum operationum iactatur. Sed

Quartus liber de occulta philosophia impius.

Cardan' li. 18. de subtil. alio titulo eius libri meminit.

Parturiunt montes, generatur ridiculus mus:

meræ sunt nugæ, & scopæ dissolutæ, ut nihil ex eo certi constituere queas, etiamsi huius uanitatis studiosissimus singula quo iubet author

ordine,

ordine, induſtriè proſequaris, inchoesque ex figura mundi, collectis literis ab ortu corporis planetę ſecundum ſucceſsionem ſignorum per ſingulos gradus, atque ex ſingulis gradibus ab ipſo planeta aſpectis, facta proiectione à gradu aſcendentis, ut ille proponit, & fuſius nugaciusque docet. Idem dictum uolo de tabulis, per quas malorum ſpirituum nomina extrahũtur: & de calculatione quam Aegyptijs literis tradidiſſe Triſmegiſtus dicitur, qui etiam omnium primus extitiſſe fertur qui de nominibus ſpirituum eiiciendis tractarit. Fabrica quoque exquiſita in hoc libello ſubſequitur de characteribus bonorum & malorum ſpirituum, quos tamen ita effictos eſſe ad deceptionem, nec ijs quicquam ineſſe uirium, quilibet ſanæ mentis haud difficulter iudicabit. Accedit & tabula, per quam figuræ quædam malorum ſpirituum familiares, & imagines inueniuntur, ſub quarum forma inuocantibus occurrere & comparere illi ſolent: item formæ familiares ſpiritibus Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, Lunæ. Pentacula deſcribuntur quoque tanquam figura quædam ſacra, à malis euentibus nos præſeruantia, & ad malorum dæmonum conſtrictionem, & exterminationem adiuuantia: malos etiam ſpiritus allicientia, nobisque conciliantia, quę ex characteribus, picturis, nominibus bonorum ſpirituum uariè componuntur, quibus abominabilis, imò blaſphemus ſacræ ſcripturæ adhibetur abuſus. Inter reliquas preces, rogatur etiam malus ſpiritus ad cogendos ho-

dos ho-

dos homines, cuius nomen similiter inseritur: sitque hoc, si ad malum tendit operatio, ut ad uindictam, pœnam uel destructionem. Præterea si quis uersiculus in Psalmis, uel aliqua parte literarum sacrarum, desiderio nostro congruus habetur, ille orationibus immiscetur: & post orationem ad Deum, quandoque oratio conuertitur ad exequutorem illum, qui minister in præcedenti oratione optatur, siue unus sit, siue plures: siue angelus, uel stella, uel anima, uel ex Heroum numero aliquis.

Subsequuntur & uariæ consecrationes rerum aliarum, tum libri, per quē malorum dęmonum ministerio plurimùm quidam utuntur, cui spiritus inscripti procliuem obedientiam sacro quodam suo iuramento uouerunt. Hic post consecrationem conseruatur religiosè, ne extra institutum aperiatur. Fumi certè & anicularum deliramenta. Idem sentiendum de inuocatione bonorum spirituum ibi descripta, ubi post deliria multa, recitatur genibus flexis psalmus, Beati immaculati in uia, cum diuinis & angelicis nominibus: eoque finito surgit actor, & incipit ab Oriente in Occidentem continuo uortice intra consecratum circulum circuire, donec uertigine correptus humi in circulo procumbat, ubi quiescens statim in extasin rapitur, in qua is se prodit qui cuncta annunciabit. Sic & oracula per insomnia redduntur, si post alia ex præscripto administrata, lectum ingrediatur actor cogitatu illi rei inhærente, quam cognoscere desiderat, eoque

indor-

indormiat modo. Hisce somnijs haud dubiè insinuat se diabolus, quando res imaginationi cogitationique tam ualidè impressæ adhuc in organis imaginationi inseruientibus hęrent. Quę etiam in mali spiritus inuocatione requirátur, eadem religione prosequitur. Vbi adhibentur quoque consecratę res, necessariè tam ad defensionem inuocantis & sociorum eius, quàm etiã ad uincula & constrictionem spirituum: quales sunt sacræ chartæ, laminæ, picturæ, pentacula, gladij, sceptra, uestes, ex materia & colore conuenienti. Apponuntur & sedilia pro spiritibus, qui quoque inuocati ad potum & esum inuitantur. Inde pestilentissimus subiungitur libellus, Heptameron inscriptus, siue elementa Magica Petri de Abano: quem, ut reliquos id genus omnes, inter lectionis reiectę libros, Vulcano cum primis consecrare decet. In eo circulus & eius compositio describitur, item nomina horarum & angelorum eis pręsidentium, barbara nimis, quemadmodum & angelorũ quatuor anni temporum nomenclaturæ: consecrationes quoque & benedictiones circuli ac suffumigiorũ, exorcismus ignis cui superponuntur fumigia, uestis & pentaculum factum die & hora Mercurij, crescente luna, in charta, membrana scilicet hœdi, ubi prius super illo dicta fuerit missa spiritussancti, & aspersa baptismatis aqua. Succedit modus operationis, exorcismus spi[illegible]tuum aereorum impius, oratio ad Deum blasphema, in quatuor mundi partibus recitanda in circulo, deinde uisiones & apparationes uirtute exorcismi excitatæ,

Elementa Magica Petri de Abano.

Vsus missæ & aquæ baptismatis.

excitatę, cum inuocatione horrenda exorcistę: nomina item angelorum absurda diei Dominici, & eius coniuratio, ut & singulorum totius septimanæ dierum.

De Ioanne Tritemio, eiusq; libro Steganographia inscripto.

Cap. VI.

HVc pertinet Steganographiæ opus Ioannis Tritemij abbatis Spanhemensis, cuius in hęc uerba meminit Carolus Bouillus: Ad Tritemium diuerti, quem reperi magum, nulla philosophiæ parte insignem. Eius Steganographiam euolui uelitatim, nonnullorum capitum perlegens initia. uix horas duas librum in manibus habui: abieci enim eum ilico, quòd terrere cœperant me tantæ adiurationes, ac tam barbara atque insolita spirituum (ne fortè dicam dæmonum) nomina: uniuersa uerò huiusmodi nomina (quoad uidere uisus sum) ignotæ linguæ sunt. Aut enim Arabica, aut Hebraica, aut Chaldaica, aut Græca: Latina pauca, aut fermè nulla. Innumeri autem sunt characteres, quibus adiurationes singulæ notantur. Quod in epistola ad Boscium Tritemius scribit, uerba esse plana, lucida, sine omni literarum aut uocabulorũ transpositione, ita ut omnes legant & intelligant: secretum tamen illius qualecunq; erit, manere ignotum: hactenus uera loquutus sit. Nam in tota huiusmodi Steganographia passim sanctissimas ac pijssimas orationes inserit, quæ ad amicum epistolarum loco mittantur: re autem

In epist. ad Germanum Gauaium Reg. cõsiliar. *Tritemius magus.* *Steganographia Tritemij.*

k uera

uera lachrymæ ſunt crocodili. Id enim mihi facere uidetur, quod D. Dionyſius in epiſtola ad Soſipatrum de Apollophane ſentit: Diuinis aduerſus Deum nefariè utitur, ac per mundanam inanemque ſapientiam, diuinam ſapientiam euacuare molitur. Quod autem ſine adiutorio ſpirituum omnia pollicetur ſe facturum, rectè

Daniel. 13. (ut ait Daniel) in caput ſuum mendacia confingit: manetque puto angelus Dei bonus, ut ſecet eum medium, diſſoluatq; fœdus iniquum, quod cum nocentibus angelis iniiſſe ac ſanxiſſe, palàm ex ipſo opere declaratur. Porrò, ſi ritè

Ord. Steganographiæ. memini, hunc ipſum in Steganographia illa ordinem ſeruat: in primis ſpirituum ipſorum nomina digerit, hinc eorũ adiurationes diſponit, ac ſingulorum characteres ſubſcribit: poſtremò figuras diſtinguit, è quibus pro adiurationibus ſingulis apta ſpirituum nomina, quoties neceſsitas ingruerit, depromere atque elicere liceat. Partitur autem in huiuſmodi figuris, ſpiritus ipſos in quatuor, Imperatores, Duces, Comites, & Seruos: Imperatores uerò totius orbis eſſe tantum duodecim, quotquot & uenti à philoſophis eſſe traduntur. Ex his quoque quatuor deſignat præcipuos, Orientis, Meridei, Occidentis & Septentrionis: quos, ut magnos, Imperatores appellat. Sub quolibet Imperatore ſtatuit Duces, puto trigenos aut quadrigenos. Sub Ducibus ſingulis rurſus Comites, maiore numero: & Seruos ſub Comitibus innumeros. Hoc igitur pacto, ad artis ſuæ effectũ conuertitur. Cum uult diſsito amico ſua ape-

rire

rire consilia, (hæc enim sua uocat secreta) scribit epistolæ loco orationem quandam miræ sanctitatis & deuotionis fuco affectatam, eámque charactere cuiuspiam duodecim Imperatorum imprimit,& ad amicum, qui (ut ait) nouerit artem, mittit. Exceptam igitur chartam aperit is amicus ; & in calce epistolæ, characterem in primis cuius nam sit Imperatoris, attendit. Si est Orientis princeps, uersus ad Orientem,literas in eam cœli plagam patentes expandit : requiritque confestim ex suis libris, quibus adiurationibus princeps ille cogatur, ut suorum quempiam subditorum ad se mittat. Elicit autem adiurationes duas, ac primam quidem super patentes adhuc literas: spectansque in auroram profert. qua ritè prolata, mittit ilicò Imperator ille quendam suorum aut Ducum aut Comitum aut Seruorum, qui protinus aduolans, fit uiro eminus uisibilis, uelut nebula aut caligo in aere pendula. Vbi deinde secundæ coniurationis uerba expleuit, spiritus ille propius accedit, cominusque ad eius aures expetita amici secreta propalat & nunciat. Sunt autem (quod sentiam) adiurationes ipsæ haud continua oratio, sed aggregatio quædam nominum ipsorum spirituum, ad uarium quendam magicæ artis modum ordinatorum : suntque huiusmodi nomina (ut dixi) omnia fermè ignota, uelut Arabica, &c. Memini item me in ipsius Opere ita legisse: Hi autem spiritus perniciosissimi sunt, & nequam. Odio quàm maximè habent lucē, tenebras dili

gunt. Forti adiuratione opus est, ut ad necessaria nostra cogantur. Quòd si in his adiurandis territus, pauxillum trepidaueris, aut in explenda adiuratione (siue uocabuli omissione, siue seriei immutatione) aberraueris, te ilicò necabunt. Hos igitur tam in uindictam paratos, quis adeò erit mente captus, ut bonos clementesque spiritus esse probet? Vidi in eo Opere adiurationes nonnullas, quas uocat potentes, quibus possit unusquisque, qui assiduè cupit spirituum uti ministerio, alligare apud se spiritum, ac cogere ut in eius domo maneat semper, eique in cunctis famuletur. cæterùm in semotissimo (ut ait) à turba loco is spiritus locandus est, ne temerè ad se ingredientes necet, &c. Satis superque me fecisse uideor, si tibi hæc exposui, quibus liquidius & uiri, & artis quam pollicetur, fuci, ne dicam mendacia, tibi patescant. Hactenus Bouillus: quem licet mendacij & impietatis accuset Tritemius, se purgans in Præfatione lib. Polygraphiæ ad Maximilianum Imperatorem: res tamen ipsa secus docebit, si quis Steganographiæ libros accuratè legerit: quorum partem scriptam cum figuris & spirituum nominibus, apud Henricum Cornelium Agrippam fœlicis memoriæ, ego ipse olim legi, atque eo inscio exscripsi. Studiò in argumentis famosorum horum librorum describendis longior fui, ut ijs cognitis promptius de reliquis eius farinæ blasphemijs cēseatur. Congestos eiusmodi tenebrarum libros, ut damnabiles, improbatę lectionis uocat Vlpianus, pror

fusq;

fusq; corrumpendos esse statuit. Eosdem ignibus absumi uoluit Paulus apostolus. *Actor.16.*

Hic disciplinæ & artis fons, origo & firmamenta, ac sacrilegi negocij methodus: cuius tamen ui, obedire manes, cogi numina, turbari sidera, elementa seruire, eiusq; inexpugnabili potestate & cęca numinum coactorum uiolentia, stupenda supra naturam se opera perficere, sibi persuadent, iactantq; in sinu ridentes, bis certè miseri homines: quod uani testantur exitus, & post immensa laboriosaq; studia frustrati euentus. Præstigias ostentant, non miracula: quæ nō Dei assistentia, sed Dei permissione ob hominum incredulitatem, & dęmonum pactione sortiuntur effectum.

Huius scholæ artes iactantur, ars Almadel, ars Notoria, ars Bulaphiæ, ars Artepij, ars Paulina, ars Reuelationum, & similia impietatis monstra plura, neutiquam toleranda: quæ hoc ipso sunt magis exitialia, quo indoctis apparēt diuiniora. *Magiæ artes quædam.*

Incantationum uarij modi: de expedita quoque manuum agilitate, & præstigijs.
Cap. VII.

INcantationum uerò diuersi admodum omnibus seculis extiterūt modi, quorum unus alio crebrior, hoc uel illo tempore fuit, atque hi sce uel alijs locis celebrior. Huc refer uniuersum illud pręstigiarum genus & illusionum, quibus malefici hi, qui se honestiori Magorum nomine appellari malunt, phantasmata phasma-

taque edunt, multa miracula fraudulenter oſtentantes, plerunque Goeticis incantamentis, coniurationibus ineptis, illicitis gentilitijs ſacrificijs, imprecationibus, mentione diuinorum nominum, recitatione uerborum ſacrorum aut barbarorum, ſiue adhibito quocunque murmure: nonnunquam plantis, animalibus, eorumque partibus, præter rem uel ſuperſtitioſe uel doloſè admotis: interdum etiam certis ſuffumigijs, luminibus, collirijs, περιάπτοις ſeu alligationibus & ſuſpenſionibus: inſuper metallis, aut artefabrefactis corporibus, ſimulachris, imagunculis, annulis, ſigillis: characteribus hoc uel illo modo uſurpatis, quibus admirandas rebus imprimi uires commentantur: item ſpeculis, & ſimilibus huius magicæ artis monſtris organiſque: quibus licet interdum aliquid uirtutis naturalis ineſſe poteſt, tamen ut plurimum ad eorum conſtructionem aut uſum adhibentur nefandè uel ſacra Dei oracula, uoces ſiue ſententiæ, uel blaſphema uocum diabolicarum deblateratio, à quibus uim omnem manare propagarique in hæc media, ac ab ijſdem pendere confidunt, dæmonio interea colludente cooperanteque: immò rem omnem Dei permiſſu, ob magi impietatem & aſtantium incredulitatem expediente, quam eluſus incantator alioqui fruſtra machinaretur: quod equidem ad omnes horum hominum mirificas, naturaliſque potentiæ curſum & modū exuperantes actiones, ſemel hic dictum reſponſumque uolo. Enimuerò eò uſque horum hominum

In actionibus illis magorum naturæ curſū ſuperantibus dæmon operatur, Dei permiſſu, ob magi impietatē, et aſtantiū incredulitatem.

minum animos sathanicæ huius professionis œstrum peruasit, ut creditum sit, id genus imposturis dæmoniacis omnino perfici quę requiruntur, aut naturis rerum uel nouas indui uires, uel priores adimi, infirmari aut uegetari, siue naturæ cursum mutari, fulmina cieri, tonitrua, uentos, pluuias inopinatò concitari uel sedari, serpentes feritate uirulentiaque exui, bestias indomitas coerceri, ferrum rumpi, morbos infligi & curari, manes ac umbras euocari, & (ut Apuleius ait) animas agiles reuerti, pigrumque mare colligari, & noua corpora creari. Nec portentosas eas res enumerare hic lubet, quas cum Coracesia, Callicia, Menaide, Corinthade, Aproxi, à Pythagora celebratis herbarum nominibus, ad hoc certè aptis, si nō excogitatis, ut sono terreāt: & cum Democriti Chirocineta, Aglaophotide, Marmaritide, Achemenide (qua in hostium aciem coniecta, trepidare agmen, & terga dare, scribit Plinius) Li.26.cap.4. Hippophanade, Adamantide, similibusque terrificis plantarum monstris, apud magos usurpatis, & iam singulari Dei bonitate in hominū utilitatem memoriæ excussis, penitusque abolitis, quandoq; prorsus sublatas uolet Deus. Immensus siquidem est harum fallacium actionū & rerum numerus, quas latêre præstat: saltē incautos nimisq; credulos præmonuisse utile est, ne impiè attractis diuinis nominibus, uel sacræ Scripturę uerbis iniquè cōtortis fallātur, seducāturq;, quemadmodū hactenus factū animaduertim⁹: ut hoc nomine, quo grauissimè delinqui-
 tur,

tur, se purgent excusentque, quòd nimirum nomina sacrosancta inuocent, uerbumq; Dei cõmisceant in hoc opificio diabolico, ubi scelere horribili sanctissimum Dei nomen prophanatur, atque abusu abominando Scriptura conspurcatur diuina.

Et quanquam iniquis impijsque his rationibus dæmones se accersere, aut ijs imperare posse, maleferiati hi homines gloriosius iactẽt, & ad horum illicita murmura nutumque illi obedire uideantur quasi obstricti compulsique: interim tamen suos hos dominos & imperatores, sibi magis deuinctos seruilesque habent, ut quibuscunque dæmonum spectris, laruis aut propositis imaginum dolis seu ludificantibus formis, fidem adhibere cogantur: unde tamen ipsis nunquam usqueadeò multum commodi sperãdum, nisi quod sibi hac ratione magis placeant, aliosq; in admirationem pertrahant, tanquam rerum non uulgarium, at curiosarum periti. Interim ab his cogi se simulant dæmones: quanquam uenire optent, teste Porphyrio, ut suis deinde alios præstigijs irretiant. Sic quendam uidisse Ioannes Fernelius scribit, ui uerborum spectra uaria in speculum deriuare, quæ illic, quæcunque imperaret, mox aut scripto aut ueris imaginibus (ut ille ait) ita dilucidè exprimerent, ut promptè & facilè ab assidentibus omnia internoscerentur. Audiebantur quidem uerba sacra, sed obscœnis nominibus spurcè contaminata. cuiusmodi sunt elemẽtorum potestates, horrenda quædam & inaudita principum,

Lib. 1. de abditis rerum caus.

pum nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquiloniſque regionibus imperent. Hæc ille. Etſi uerò huiuſmodi formę & literę appareant, à præſtigiatore mendacijque parente noſtris oculis obiectæ: non tamen non debent eſſe pręſtigioſæ, mendaceſque uel mendacijs inuolutæ, ut mercedem requiſitam dignamque curioſo hominum ſtudio reponat liberaliter, naturæ ſuæ immemor nunquam.

Incantamentorum etiam peculiares modos apud Septétrionales obſeruatos, his uerbis deſcribit Olaus Magnus: Inter Bothnicos homines Septentrionis paſsim reperiebantur malefici ac magi, tanquam in proprio loco, qui per ſummam ludificandorum oculorum peritiam ſuos alienoſque uultus uarijs rerum imaginibus adumbrare nouerant, fallacibusq; formis ueros obſcurare conſpectus. Nec ſolum pugiles, uerùm etiá feminæ & teneræ uirgines pro uoto ſuo laruas liuido ſqualore terribiles, facieſq; adulterino pallore diſtinctas, ab aeris teneritudine mutuari conſueuerunt: & rurſus ablegato nubilæ inumbrationis uapore, prætentas ori tenebras ſudis perſpicuitate diſcutere. Tantamque uim carminib. eorum adfuiſſe conſtat, ut rem remotiſsimè poſitam, & quantalibet nodorum cõſertione perplexam, è longinquo ſoli ſibi conſpicuam ad cõtactum euocare poſſe uideretur. Talibusque pręſtigijs idipſum hoc modo demonſtrant. Scire cupientes ſtatum amicorum aut inimicorum, longinquo terrarum ſpacio quingentorum uel mille miliarium inde di-

Lib. 3. cap. 19. Hiſtor. de gent. Septent.

Incantationũ modi apud Septentrionales.

Saxo Grammat. in initio lib. 7. Hiſtor. Dan.

stantium, Lapponem seu Finnonem huius rei peritum, dato munere, lineæ scilicet uestis aut arcus, rogant ut experiatur, ubi' nam fuerint & quid agant amici uel inimici. Quocirca conclaue ingreditur, uno comite uxoreque contentus, ranam æneam aut serpentem malleo super incudem præscriptis ictibus cócutit, carminumque murmure hinc inde reuoluit: continuoque cadens in extasin rapitur, iacetque breui tempore ut mortuus. Interea diligentissimè à prædicto comite, ne quoduis uiuens culex aut musca, uel aliud animal eum contingat, custoditur. Carminum namque potentia spiritus eius malo dęmone ductore à longinquis signa (annulum uel cultellum) in testimonium expeditæ legationis seu commissionis reportat: ilicoque resurgens, eadem signa cum cæteris circumstantijs conductori suo declarat. Idem capite 18. libri 3. de Ventis uenalibus, illud miraculum tradit: Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negociatoribus in eorum littoribus, contraria uentorum tempestate impeditis, uentum uenalem exhibere: mercedeque oblata tres nodos magicos, non Cassioticos loro constrictos, eisdem reddere: eo seruato moderamine, ut ubi primum dissoluissent, uentos habere placidos: ubi alterum, uehementiores: at ubi tertium laxassent, ita sæuas tempestates se passuros, ut nec oculo extra proram in euitandis scopulis, nec pede in naui ad uela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris uiribus potirentur.

Venti uenales.

His

His addit Olaus: Insana certè sunt documenta, quæ nostra excogitauit credulitas, ut acrius torqueremur. Vtinam facesseret à mentibus hominum tale figmentum: quod esse falsum, & nullius momenti, etiam à maioribus est ostensum. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac post susceptam Christianæ religionis confessionem, legis inhibitione, nunquam uisa est uti palàm: nec alios eam, nisi cum uitæ discrimine, docuit. Multa alia eiusmodi maleficorum opera enarrat Olaus, impudenter satis, in eiusdem libri capitibus diuersis, quæ profectò non semper fidem merentur: proinde in ijs recensendis breuior esse uolui. Ventos tamen ita magis sedari, testatur Herodotus quoque libro 7. de præfectis Xerxis: quòd ij triduana tempestate quadringentas naues amisere, donec quarto die magi incisiones faciendo, & ueneficijs incantando, uentũ Thetidi & Nereidibus sacrificando, tempestatem compescuerunt: siue eadem tempestas aliter cessarit.

Interijciatur hic Apuleij cõmentũ, cuius hęc sunt uerba: Athenis, ꝓximè & ante Pœcilẽ porticũ, isto gemino obtutu circulatórem aspexi equestrem, spatham pręacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundẽ inuitamento exiguæ stipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse: & ecce ponè lanceæ ferrũ, qua bacillum inuersi teli ad occipitiũ per inguẽ subit, puer in molliciẽ decorus insurgit, inq; flexib. tortuosis, eneruã & exꝓssam saltationẽ explicat, cũ oĩum q̃ aderamus admira- *Li. 1. de Asino aureo.*

stantium, Lapponem seu Finnonem huius rei peritum, dato munere, lineæ scilicet uestis aut arcus, rogant ut experiatur, ubi' nam fuerint & quid agant amici uel inimici. Quocirca conclaue ingreditur, uno comite uxoreque contentus, ranam æneam aut serpentem malleo super incudem præscriptis ictibus cõcutit, carminumque murmure hinc inde reuoluit: continuoque cadens in extasin rapitur, iacetque breui tempore ut mortuus. Interea diligentissimè à prædicto comite, ne quoduis uiuens culex aut musca, uel aliud animal eum contingat, custoditur. Carminum namque potentia spiritus eius malo dæmone ductore à longinquis signa (annulum uel cultellum) in testimonium expeditæ legationis seu commissionis reportat: ilicoque resurgens, eadem signa cum cæteris circumstantijs conductori suo declarat. Idem capite 18. libri 3. de Ventis uenalibus, illud miraculum tradit: Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negociatoribus in eorum littoribus, contraria uentorum tempestate impeditis, uentum uenalem exhibere: mercedeque oblata tres nodos magicos, non Cassioticos loro constrictos, eisdem reddere: eo seruato moderamine, ut ubi primum dissoluissent, uentos habere placidos: ubi alterum, uehementiores: at ubi tertium laxassent, ita sæuas tempestates se passuros, ut nec oculo extra proram in euitandis scopulis, nec pede in naui ad uela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris uiribus potirentur.

Venti uenales.

His

His addit Olaus: Insana certè sunt documenta, quæ nostra excogitauit credulitas, ut acrius torqueremur. Vtinam facesseret à mentibus hominum tale figmentum: quod esse falsum, & nullius momenti, etiam à maioribus est ostensum. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac post susceptam Christianæ religionis confessionem, legis inhibitione, nunquam uisa est uti palàm: nec alios eam, nisi cum uitæ discrimine, docuit. Multa alia eiusmodi maleficorum opera enarrat Olaus, impudenter satis, in eiusdem libri capitibus diuersis, quæ profectò non semper fidem merentur: proinde in ijs recensendis breuior esse uolui. Ventos tamen ita magis sedari, testatur Herodotus quoque libro 7. de præfectis Xerxis: quòd ij triduana tempestate quadringentas naues amisere, donec quarto die magi incisiones faciendo, & ueneficijs incantando, uentũ Thetidi & Nereidibus sacrificando, tempestatem compescuerunt: siue eadem tempestas aliter cessarit.

Interijciatur hic Apuleij cõmentũ, cuius hęc sunt uerba: Athenis, ꝓximè & ante Pœcilẽ porticũ, isto gemino obtutu circulatórem aspexi equestrem, spatham pręacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundẽ inuitamento exiguæ stipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse: & ecce ponè lanceæ ferrũ, qua bacillum inuersi teli ad occipitiũ per inguẽ subit, puer in molliciẽ decorus insurgit, inq; flexib. tortuosis, eneruá & exꝓssam saltationẽ explicat, cũ oĩum q adẹramus admirą- *Li. 1. de Asino aureo.*

admiratione: diceres Dei medici baculo, quod ramulis ſemiamputatis nodoſum gerit, ſerpentem generoſum lubricis amplexibus inhærere.

Ritus incantationũ Artephij. *De varietate lib. 16. cap. 91.* His adde uarios incantationum ritus cultoris magicæ ſtulticiæ maximi Artephij, à Cardano enarratos: ut hinc non ſolùm doloſos, ſed & mente captos eſſe eiuſmodi magos, quis iurè cenſeat. Adhæc, à Græcorum pleriſque, literis *Paſetes ludificator magicus.* proditum eſt, fuiſſe Paſetem quendá, inter magicæ uanitatis conſectatores primæ notæ, qui carminum potẽtia refertiſsimum repentè conuiuium hoſpitibus diſcubituris præmonſtrare cõſueuerit: idq́;, cum libuit, mox euanuiſſe rurſus, ut nihil omnino apparatũ uideretur, diſcũbentib. omnibus fame & ſiti eluſis. Si quid precio comparaſſet, id agebat, ut erogati nummi in uenditorum loculis apparerent, illis interim ludificatis. *Menippus Lycius deluſus à ſua ſponſa.* Simile quid paſſum eſſe Menippũ Lycium machinatione ſponſæ, literarum monumentis traditum inuenitur, in nuptijs: ubi aurea ſupellex & imaginarium argentum, uelut fumus effluxêre, adminiſtriq́; & coqui ac reliqua *Aqua cribro hauſta.* familia increpata euanuit. Tucciam uirginem Veſtalem inceſti criminis ream Romę, cum pre*Lib. 28. cap. 2.* catione certa aquam cribro hauſiſſe, anno urbis *Valer. Max. lib. 8.* 609, commemorat Plinius. Huius & Tertullia*In Apologet. aduerſus gentes cap. 22.* nus meminit in hæc uerba: Quid ego de cæteris ingenijs, uel etiam uiribus fallaciæ ſpiritalis edifferam? phantaſmata Caſtorum (qui ſcilicet toties Romæ uictorias nunciarunt) & aquam cribro geſtatam, & nauem cingulo promotam (à Claudia Veſtali) & barbam tactu irrufatam?

ut &

ut & numina lapides crederentur, & Deus uerus non crederetur. L. Domitio rure quondam reuertẽti, iuuenes gemini auguſtiore forma ex occurſu imperaſſe traduntur, nunciaret Senatui ac populo uictoriam, de qua incertum adhuc erat. atq; in fidem ueritatis adeò permulſiſſe malas, ut è nigro rutilum, æriq; ſimilem capillum redderent: unde Aenobarborum cognomen. Suetonius. Habet etiam hoc hominum genus ſuos modos, quibus uinum uel butyrum & id genus alia, numerata prius pecunia, ex locis diſsitis, ſatanæ opera adferri iubet. Tales aliquot inſignes noſtro æuo nouit Germania.

Aenobarborum cognomẽ unde.

Magos quoq; ipſos, quibuſcum dæmon colludit, non eſt mirum quandoq; uel transferri ſubitò, uel ita apparere: quum pleroſq; dęmonum uexationib. obnoxios, uel eorum ludibrijs deditos, tranſuehi nonnunquam aliò ſciamus. ſic Pythagoram uno momento & in Thurijs & in Metapontijs fuiſſe, Apollonium adhæc è Smyrna celerrimè Epheſum uerbo dicto translatum eſſe, ferunt hiſtoriæ. Atqui meritò omnem dæmonum quauis arte comparatam neceſsitudinem, cunctamq; harum deluſionum rationem, peſtiferam fraudem eſſe, in extremum hominũ exitium introductam, in confeſſum uenit.

Magi & dæmoniaci trãſferuntur interdum.

Multa inſuper imperitioribus uiſa miracula, manuum expedita agilitate & induſtria quotidie ab hiſtrionibus & ioculatoribus fieri uidemus, miramurq;. Narrat Pomponatius, ſe Mantuę & Patauij quendam eius generis hominem Reatium nunçupatum uidiſſe, qui incredibilia

Miracula manuum agilitate quandoque à ioculatoribus edi uidentur.

Lib. de incantat.

opera-

operabatur, eaq; dæmonum arte perfici uulgò credebantur: quare ab hæreticæ prauitatis inquisitoribus subditus quæstionibus, bona fide occultò ostēdit fraudulentas esse suas actiones, merasque manuum agilitates, & multis secreta intelligentia colludentibus peragi. Proinde dimissus, interimitur tandem à quodam quem deceperat. Turca quidā passim per Italiæ urbes oberrans, inter cætera miranda, quæ uidenda populo exhibebat, manuum dexteritate peracta opera, pistillum ferreum prægrandem pugni illisione, item contorsione manuum sola cō fringere uidebatur. Præstigiator quidā magicus Magdeburgi equulum in theatro frequenti per circulum transilientem ostentabat certa stipe: in fabulæ exitu paucā se apud mortales collegisse pecuniam questus, se in cœlum conscendere uelle ait. Hinc in sublimi eiecto fune, consequitur in altum equulus: præstigiator quasi cum cauda retenturus, quoq; ascendit: cuius uxor maritum apprehendens affectatur, itidem ancilla, ut uiderentur ascensu cōtiguo uelut cōcatenati, simul aera petere. Hæc dum populus ad stuporem spectaret, cuidam ciui eò fortè declinanti, quærentiq; quid'nam rerum ibi ageretur? responsum est, circulatorem cum equulo in aera conscendere: hic se statim uidisse eum in uico ad diuersorium abeuntem asseuerauit. Illusos itaque se ubi animaduerterent, discesserunt.

Præstigiator magicꝰ in aera cum equulo conscendere uidetur.

Magerus

Magorum Pharaonis actiones præstigiosæ. Cap. VIII.

CAeterùm ut omnium obtutui hæc magorum fabula & potestas, uel potius ludibria magis pateant, penitiusque cognoscantur, agite oculis non delusis contemplemur, solertique indagine inuestigemus magorum uel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam: sic & illis satis fiet, qui, cùm deceptarum menteq; læsarum quarundam muliercularum fit mentio, confestim ad uoluntarios Pharaonis magos confugiunt, quasi eadem utrorumque sit professio: quam longè lateque differre sentio.

In manu Mosis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonem legati, uirga reuerà in uiuum, Dei uerbo, transformatur draconem. Quo argumento se, à Deo cœli & terræ, & omnium quæ in eis sunt, conditore unico (cuius quippe solius est creare, & res uerè transmutare) missum esse testatur. Quòd autem idipsum à Pharaonis Magis, carminibus factum dicit Scriptura, rem altius introspiciens, non eandem quæ à Mose uerè ostensa est, metamorphosim intelliget: sed saltem draconis præstigiosam formá, obtutibus regijs offusam apparuisse. quare etiam mendax draconis magicæ uanitatis facies, in præstigij reuelationem, à uero Mosis dracone deuorabatur: ut mendacium à ueritate absorbetur, uinciturque. Propterea, Iosepho teste, Moses inquit: Iam declarabo manifestè, nó esse

Exodi 7.

Veritas trāsformationis in opere Mosis.

Præstigiæ magorum Pharaonis.

Li. 2. ca. 5. antiq. Iudaic.

hæc

hæc præſtigias ueritatis ſpecie parum cautis im ponentes: ſed ipſiſsimam Dei uirtutem, argumentum omnipotentis illius uoluntatis apud incredulos futurá. & cum dicto, uirgam in terram mittit, iubens ut fiat draco: quę mox dicto parens, Aegyptiorum uirgas, quę draconũ ſpecie reptabãt, unam poſt aliam aggreſſa, omnes ad unam deuorauit. Enimuero ſi uerus extitit magorum draco, dęmonis ope ex uirga ita tráſformatum eſſe oportuit. ineptam autem prorſus eſſe in uiuę beſtię tranſmutationẽ uirgę materiem, cuius liquidò cõſtat: quemadmodum creare etiam ex nihilo, uel rem in multo diſsimillimam, aut etiam contrariam pro ſuo arbitrio uerè transfundere eſſentiam, penes diabolum eſt minimè. Corpoream materiam nõ ſubijci potentiæ dæmonis, quantum ad tranſmutationem ipſius ad formam, confirmat Auguſtinus: Non eſt putãdum, inquiens, iſtis tranſgreſſoribus angelis ad nutum ſeruire hãc rerum uiſibilium materiem, ſed ſoli Deo. Fatendum tamen, dęmones etiam celeritate incredibili, quibuſdam rebus emotis, ſerpentes, dracones, uel quid aliud earum loco ſubijcere poſſe. Magi ſigna uidebantur potius facere, quàm faciebant: ait Clemens. Rectè item Iamblichus de Myſterijs: Quę faſcinati imaginamur, præter imaginamenta, nullam habent actionis & eſſentiæ ueritatem. Eiuſmodi namque finis eſt magicę artis, non facere ſimpliciter, ſed uſque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec uola (quod dicitur) nec ueſtigium apparet.

August. 3. Trinit.

Lib. 3. Recog.

Eodem

Eodem censendum modo de reliquis signis: quòd nimirum Moses eleuans manum, uirga fe rierit fluminis aquam coram Pharaone & ser- *Aqua in sanguinem mutata.* uis eius, quæ tota mutata est in sanguinem: mor tuisque piscibus tantus extitit fœtor fluminis, ùt Aegyptij de eius aqua bibere non possent, to taq; Aegyptus sanguine redundaret. Idem suis Incantàtionibus Aegyptiorum magi effecerũt, à quibus plerique omnes Aegyptij, idololatræ & idonea satanę organa pendebant: quorum o- culis cuiuscunque coloris aut imaginis spectrũ fraudulenter offerre, Dei permissu, dæmonio fa cile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus præuidebat fore ut induraretur) iusto Dei iudi cio, maiori occallesceret duritie, meritamque tandem ille lueret pœnam. Magorum autem fuisse præstigias facinus illud, uel hinc palàm est, quòd unicus ille Aegypti fluuius Nilus in sanguinem conuersus erat, eiusque pisces com putruerant opera Mosis serui Dei. Nec ulla prę terea erat reliqua uniuersæ Aegypti aqua non tincta: ut Aegyptij omnes undique circum flu- men aquam effodere cogerentur, quam bibe- rent. Vnde proculdubio colligendum, magos tantummodo pauculæ aquæ antea in uase con seruatæ, uel effossæ, rubicundam præstigiose fa ciem ostendisse suis carminibus uel fascino, ut Scriptura testatur. hoc est, ludificante dæmonũ operatione, qui etiam agitatis ad hanc delusio- nem commodis humoribus, spiritum opticum uel uisualem quibuscunque imaginibus imbue re queunt: quemadmodum plerisq; melancho-

licis uſuuenire obſeruamus, atque in hypochy matis uel ſuffuſionis oculorum initio ex humoris affluxu ad uiſus organa ueluti puſillos culices obuerſari intelligimus, interdum quaſi lucentia quædam corpuſcula, plerunq; ueluti caliginoſa ſe oculis offerre, nonnullis tanquam lanarum filaméta & aranearũ telas apparere, quibuſdam circa lucernas circulos uideri: item pleriſque regio morbo laborantibus, propter ſuffuſam bilem omnia lutea & flaueſcentia ſeſe oſtendere: atque hęc fiunt magis uel minus, hac uel illa forma, ſecundum humorum & ſpirituũ uiſoriorum conſtitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum & perſpectum eſt.

Quid aliud dicendum de ranis ex Aegypti fluminibus eductis, quibus terra cooperta eſt, *Exod. 8.* Dei mandato, Aarone manu uirgam in fluuios & lacus protendente? Magorum ranas ſolummodo fuiſſe eadem ratione merè imaginarias, *Ranæ Aegyptiæ.* hinc luce meridiana clarius euadit, quòd tantam ranarum colluuiem eos creare oportuiſſet, munus Deo omnino peculiare, nec ulli *Geneſ. 1.* unquam creaturæ, multo minus ſatanæ eiúsue clientelæ conceſſum. Singularis hæc Dei *Creare ſolius Dei eſt.* ab initio fuit & manſit prærogatiua, qua neminem dignatus eſt. Præterea ſi ueras in terram ex aqua magi produxiſſent ranas, utique & reducere uniuerſum hoc ranarum genus eadem arte potuiſſent. Procliuius etenim multo fuit, uiſas in natiuum naturalemq; ſuum locum, fluuium nimirum & lacus repellere, quàm in domos, penetralia, cubicula, cubilia

bilia, furnos, cellas, loca hisce animalibus aliena, immò aduersissima, primùm eas non apparentes excire, ubi illis moriendum est. quum in aquis, ut designato his uiuario, liberè uictitent: aut saltem uitam illis adimere, quibus donasse uidebantur, facilimum fuisset. Vel quam sortitos credemus magos nocendi aut perficiendi potentiam, si ne ranas quidem lædere, aut carminibus, quibus eductæ putabantur, tantum abigere ualuerunt? Hoc usque adeò nequiuerunt, ut Pharao rex posito priore supercilio, coactus fuerit suos aduersarios Aaronem & Mosem hortari, ut Deum pro depellendis à se suoq; populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factum est, definitoque die ranæ sunt exterminatæ à domibus: ijsque mortuis in cumulum coaceruatis fœtebat regio. Sic Pharaonem etiam inuitum Domino Deo incomparabili honorem deferre oportuit: quemadmodũ & ipsos magos, penes quos ea potestas minimè fuit. Nam quum Deo non amplius præstigias permittente, cyniphes uel pediculos, tum homines tum bestias infestantes producere, Aaronem & Mosem imitati, nequicquam tentassent: coram Pharaone confessi sunt, Digitus Dei est hic. quasi dicerent: Digitus uel potẽtia Dei est, quæ uerè progignit & condit ex puluere, uel etiam nihilo, quicquid pro suo arbitratu uult, & quando illi placitũ est. Id uerò quod à nobis effectum uidisti, satanę digitus est, qui nihil unquã reuerà procreare, sed phantasticam solum rerũ imaginem dolose ostentare potest. quare nos

eius clientes, miniſtrorum ipſius omnipotentis Dei ueritatem imitati ſumus præſtigijs, quibus te ac tuum populum hactenus illuſimus, Deo uero ob tuam incredulitatem & cordis duriciem conniuente. At ceſſat iam illa permiſsionis hora, ut non amplius ſatanæ ludibrijs ſuperſit locus, ſed Dei uiuentis ueritati teſtimonium perhibere cogamur. Ita Dei manum iam agnoſcunt, qui ei antea ſuis impoſturis derogarunt: Dei gloriam prędicant, qui eam ſuis fucis prius obſcurarunt. Nec poſtea uiuum uſque adeò glorificaſſent Deum, niſi antea impediti, fruſtra ſuam tentaſſent artem. Nec Deo tam iuſta puniendi contumaces occaſio fuiſſet reliqua, niſi prius ad præſtigias conniuiſſet: deinde impedijſſet, quo ſe ſuamq́ue potentiam notam faceret, oſtenderetq́ue illam longè eſſe aliam, ac ueluti ex diametro pugnantem cum ea quam Aegyptij idololatrę & magi in ueri Dei contemptum hactenus adeò uenerati eſſent.

In 2. parte. cauſ. 26. quæſtion. 5. epiſcopi. August. de Ciuit. Dei.

Non abs re hic Decretorum teſtimonium acciuero, in quibus hæc leguntur: Nec mirum de magorum præſtigijs, quorum in tantum prodiêre maleficiorum artes, ut etiam Moſi in illis ſignis reſiſterent, uertentes uirgas in dracones, & aquam in ſanguinem. In gentilium etiam libris legitur, quòd quędam maga Circe ſocios Vlyſsis mutauerit in beſtias: item de ſacrificio, quod Arcades de ſuo Lycęa immolabant, ex quo quicunque ſumerent, in beſtiarum formas conuerterentur. Sed hęc omnia magicis pręſtigijs potius fingebantur, quàm rerum ueritate com-

complerentur. Vt ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorum proprietate atq; inuentoribus iuxta traditionem maiorum patrum dicere congruum arbitramur. Magi sunt, qui uulgò malefici ob facinorum magnitudinē nuncupātur. Hi sunt, qui permissu Dei elementa concutiūt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, &c. Hucusque decreta.

Pythia mulier in Endor, non Samuelem, sed huius imagine diaboli spectrū excitauit.

Cap. IX.

Hinc, ut ad mulierē in Endor maleficam, uel Pythonis spiritu imprægnatam, meo proposito obijciendam, cōfugiatur, per me licet: quum nullum hic æquè atq; sacræ Scripturæ testimonium admittam. Ea Samuelem excitasse legitur, è terra ascēdentem, solito corporis habitu & uestitu, ac futura in Dei manu adhuc posita prædicentem. Ecclesiastici quoq; author tradit, ipsius Samuelis hæc acta & uaticinia fuisse, quum ait: eum dormiuisse, regi notum fecisse finem uitæ suæ, exaltauisse uocem suam è terra, & uaticinatum esse, delendam esse impietatem gentium.

1. Reg. 28.

Eccles. 46.

Etsi uerò historiæ circumstantiæ, & Iesus Syrach asserere uideantur, ipsum apparuisse Samuelem: penitius tamen rem intuenti ostendā, non ipsum Samuelem, sed illius imagine diaboli spectrū, Pythiæ fœminæ libenter obsequutum, ut ludificaret, uisum fuisse: ubi ob Pythiæ uocem præmonuero, Pythium quibusdam dictum Apollinem, ob nocentissimum draconē

A Pythia fœmina non Samuel, sed huius imagine spectrum diaboli excitur.

πύθωνα, in infantia, eius iaculis interemptum: unde spiritus ille, quo afflati futura prædicebant, Pytho uocari cœptus est. Alijs Pythium oraculum ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, id est, à sciscitando, sortitum nomen putatur, quod de futuris occultisque & ignotis consulebatur. Ab oraculo autem oppidum, cui alioquin Delphorum nomen erat, πύθων: & Apollo, quem hominis specie ex solido auro conflatum, in templo uenerabantur, ac præsidere loco fingebant, Pythij nomen adeptus est. Mulierem quæ cum halitu dæmonem excipiebat, atque ipsius incitatione Græcè uaticinabatur, Pythiam ob eandem causam, & πρόμαντιν uocabant. Chrysostomus de Pythia, uel Apollinis oraculo ita perhibet: Dicitur hæc Pythia fuisse fœmina, quæ super tripode cruribus diuaricatis malignum spiritum inferius immissum, partesque genitales è quibus loqueretur, subeuntem excipiens, furore repleretur, & crinibus sparsis spumansque ore debaccharetur, funderetque insana oracula. Methodius, Hieronymi testimonio, aduersus Origenem librum condidit περὶ πυθωνίσσης, ut ait Sophronius. Nam tertio περὶ ἀρχῶν Origenes, dæmonem Pythonicum quosdam à tenella ætate possidere scribit. Diuinando etiam magnum præstabat quæstum suis dominis puella illa in Actis Apostolorum, Pythonis spiritum habens. Iam ad laruati Samuelis explicationem progrediamur.

Primò disertè seueroque edicto à mortuis quæri ueritatem uetuit diuina uox, mulcta mortis

Pytho unde, & Pythium oraculum.

Pausanias in Phocicis. Strabo li. 9. Pythia mulier. πρόμαντις.

Act. 16.

A mortuis non quærid a ueritas.

tis constituta: nec per eos doceri uult uiuos, nec ab ijs aliquas expectare patefactiones. Non *Leuit. 19. 20.* inueniatur in te consulens mortuos: qui hoc fa *Deut. 18.* cit, est βδέλυγμα Deo suo: hoc est, res talis, quam *βδέλυγμα.* odit Deus, abominatur, & in æternam abijcit damnationem. Proinde nos suo uerbo, in quo sese & uoluntatem suam expressè declarauit, in niti firmissimè uoluit Christus, inquiens: Mo- *Luca 16.* sen habent, & prophetas.

Adhæc, animas maleficarum carminibus è designata à Deo sede euocari, & in corpora *Magorū carminibus non* inhumata compelli, uel falsissimum est: uel ne *obediunt beatorū animæ.* in sinu quidem Abrahæ, loco beatis assignato, tutæ existunt eorum animæ, in Domini manu conseruatæ. At satanam nihil unquam ab hac morte in sanctorum animas potuisse, nec bonos spiritus magicis artibus obedire: nec secretas semel à corporibus & collocatas in definitis sedibus animas, si reuocétur, redire, ut Ethnicis persuasum erat, confessum est hactenus: sed aciticia se illarum imagine ostentant dæmones. Quocirca non à mortuis ipsis, uerùm à dæmonibus illorum habitu uestitis, νεκυμάντεις responsa accipiebant: quæ, si illi integris & expressis mortuorū corporib. cernerētur, νεκυμάν- *νεκυμάντεια.* τεια: sin uerò tenues, nebulosas & euanidas sibi circunfunderēt umbras, σκιμάντεια nūcupaban *σκιμάντεια.* tur. Verè D. Chrysostomus ait: Nō anima defun *In Matt. homil. 29.* cti est quę dicit, Anima talis ego sum: sed dęmō, qui hęc, ut homines decipiat, sic confingit.

Antea quoq; Samuel plus minus biēnio mortuus fuerat: & eius corpus si non omnino com-

putruerat, tamen ita deformatum fuiſſe certum eſt, ut eximia illa ſpecie uiua, qua antea innotuerat, & qua ſe nunc denuò fictus hic ſiſtit Samuel, apparere nequiuerit: neq; etiá deorũ magnificentiam referre potuiſſe cadauerosum corpus, quilibet nouit: quum tamen deos è terra aſcendere, ſe cõtueri affirmaret diuinatrix, multo quiuit minus loqui & uaticinari.

Quorſum etiam Samuelis pijſsimi uatis tam diu ſepulti corpus, pallium conſuetum eodem momento, ex impiæ faſcinatricis mulierculæ imperio incorruptum aſſumpſiſſet, quod in ſepulchrum ſecum non aſſumpſit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem ſanctiſsimi uiri ſpectrum oſtentare, facilè fuiſſe illi, inficias ire nolo: qui ſe in lucis angelum transformat, cùm primis apud impium regem, tum perditam ſatanæ ſeruulam.

2.Corinth. 11.

Deinde cũ ipſa hiſtoria paulo antè teſtetur, Deum contumaci & abiecto regi ipſum conſulenti, reſponſa dare noluiſſe, uel per uiuentes prophetas aut ſacerdotes, uel per ſomnia: multo minus per diuinum uatem ex morte ſuſcitatum, uel per angelum è cœlis miſſum, reſpondit regi, quẽ in furore ſuo omnino repudiarat. qui hoc etiam nomine motus, Pythiam diuinatricẽ profeſsionis ergò, publico edicto iuxta Dei uoluntatem ex Iſrael exulãtem, furtiuè uerò latentem, iniqua ratione conſulere uoluit: quaſi indignabundi animi inſtitutum fuiſſe:,

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo.

Ideo non potuit non odiſſe & execrari hoc factum

ctum Deus, & iusto iudicio deploratam illusio ne dæmoniaca Saulis impietatem contra suum & ipsius præceptum, contra etiam conscientiæ testimoniū designatā punire, ut in præfracti Sau lis mentem satanæ fascinum meritò permiserit. Nec nouum aut inauditū hoc est: ubi quos pertinacis impietatis homines esse præuidet, præscitq;, magis solet excæcare, indurare, spiritui mendacij relinquere, & in reprobā tradere mētem. Exemplo sit Pharaonis inuicta pertinacia, fides mendacibus spiritibus data, & extrema in de punitio. *Exod. 7. 8. 9. 10. 11. 14.*

Quod porrò historia commemorat, Samuelē senē pallium indutū indignè tulisse, quòd è sua quiete excitus esset, atq; eum Sauli regi loquutū uaticinatumq; fuisse: hinc non cōuincitur, uerum extitisse Samuelē hoc spectrum: quòd diabolo spiritui mille artifici non sit difficile quamcunq; formā mentiri, quiduis fingere, simulare, & de futuris iam antea uaticinio patefactis prædicere: maximè uerò, de quibus manifesta pręludia, & euentus minimè dubij indicia in forib. ferè uidebantur. Nec ignorauit satan, certissima esse quæ Sauli uaticinatus fuerat uir Dei Samuel: ideo à Samuele antea prędicta repetit, potuitq; non temerè coniecturam facere ex apparatu hostium magnifico & instructis copijs, itē ex dictis, factis & circumstantijs reliquis belli pręsentis, quam sortem in eo conflictu assequeretur Saul: potissimùm cum ipsum à Deo abiectum, nec resipiscentē, & aduersus Dei mādatū postremò Pythiā uatem diaboli mancipiū con-

sulentem, in sua haberet potestate, atq; pro suo impellere nutu, & præsentis prælij obijcere posset exitio. Ideoq; Saulem mortuũ testatur Scriptura in transgresione sua, qua preuaricatus erat contra Dominũ: nempe contra Domini uerbum, quod non custodiuit, & quòd Pythonem consuluit interrogando, neq; requisiuit Dominum: ob hoc interfecit eum, translato regno ad Dauidem filium Isai.

1. Paral. 10.

Iesu Syrach authoritas.

Porrò si Iesu Syrach testimonium urgeatur, quanquam (Hieronymo teste) illi ab Ecclesia non concedatur authoritas dogmata confirmãdi ecclesiastica, nec rerum earundem controuersias dirimendi: hæc tamen quoq; addere libet, ne pia huius libri doctrina eleuari putetur, Iesum Syrach solummodo ex primo Samuelis libro historiá proponere: quod factum est, simplici enarrare oratione, quemadmodũ legitur, ut ad auitæ uirtutis æmulationem posteros inuitaret, prouocaretq́; : Samuelis laudes succinctè recensere: minimè differere uoluisse, uerâne an ficta fuerit Samuelis apparitio.

Illusionẽ fuisse Samuelis apparitionẽ, censent Hebræi.

Inter Hebræorum Rabinos autem quanquá pauci aliter sentiant, tamen Pythonum opus esse, ferè omnes censent: & nihil aliud præter præstigias, uanitatem, mendacium & deceptionẽ. Samuelem intelligunt spiritum Pythonicum, qui induerat Samuelis speciem: item Samuelẽ uisum esse dicere Sauli. Mulier uidebat Samuelem, neq; tamen audiebat eum alloquentẽ Saulẽ: sicuti nec Saul uidebat Samuelẽ, hoc est, illusionẽ illá diabolicá, quę uidebatur illi Samuel.

Sunt

Sunt inter eos qui hæc omnia mulieris putant arte conficta, quæ ex certis coniecturis sic delu serit Saulem. Kimhi contra aduersarios sic arguit: Si Deus suscitauit Samuelem, ut futurum euentum indicaret Sauli: cur euentū illum non magis reuelauit per somnia, aut per prophetas, aut per sacerdotum oracula, quàm per maleficam mulierem? Saadias uerò, & Aias, quòd ipsa mulier, cum præter solitum morem mirāda uideret, stupefacta, cœperit magna clamare uoce, hanc ueram fuisse uisionem, nō quidem mulieris arte, sed Dei uirtute apparentem, falso existimarunt.

De uero Samuele non euocato à diuinatrice, Augustini sententiæ. Cap. X.

CÆterùm ut huic nostrę sententię roboris aliquid accrescat, audi argutissimū sanctioris Theologię cēsorē Augustinū, lib. Quæstionū ueteris & noui Testamēti: Indignū facinus æstimo, inquit, si secundum uerba historiæ commendetur assensus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur uir & natiuitate sanctus, & uitæ operibus iustus? aut, si non attractus est, consentit: quod utrunque de uiro iusto credere absurdum est. Si enim inuitus adductus est, nullum suffragium habet iusticia: si autem uoluntarius, amisit meritum spirituale, quod positus in carne quæsiuerat: quod ualde absurdum est, quia hinc qui iustus recedit, permanet iustus. Porrò autem hoc est præstigium satanæ, quo ut plurimos fallat, etiā in potestate se habere cōfingit, quod

Quæst. 27. itē part. 2. caus. 26. quæst. 5. Nec mirum.

2.Corinth.11. quod Apoſtolus inter cætera ait: Ipſe ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis. Vt enim errorem faceret, in quo & ipſe gloriaretur, in habitu uiri iuſti & nomine ſe ſubornauit: ut nihil proficere ſpem, quam prędicabant Dei cultoribus, mentiretur, quando hinc exeuntes iuſtos finxit in ſua eſſe poteſtate. Sed hoc quoſdam fallit, quòd de morte Saul & filiorũ eius non ſit mentitus: quaſi magnum ſit diabolo, ante diem, occaſum corporis præuidere, quum ſigna ſoleant quædam apparere morituris, quippe à quibus Dei ꝓtectio amota uidetur. quãto magis diabolus, quẽ angelica maieſtate ſublimẽ prophetica oracula fuiſſe teſtantur, de cuius magnitudine Apoſtolus ait: An ignoratis altitudinẽ ſatanæ? quid mirum ergo, ſi imminentem propè mortem potuit præuidere, cùm hoc ſit unde fallit, & ſe in Dei poteſtate uult adorari? Nam tanta hebetudine demens effectus eſt Saul, ut ad Pythoniſſam confugeret. Deprauatus enim cauſa peccati, ad hæc ſe contulit, quæ damnauerat. Sed ſi quis propter hiſtoriam, ut ea quæ uerbis expreſſa ſunt, putet non prætermittenda, ne ratio hiſtoriæ inanis ſit: rectè faciet quidem, ſi tamen minimè iſtud ad ueri rapiat rationem, ſed ad uiſum & intellectum. Saul namque reprobus factus, poterat bonum intellectum ha-
1.Reg.28. bere. Hiſtoricus enim mentem Saulis & habitum Samuelis deſcripſit, ea quæ dicta & uiſa ſunt exprimens: prætermittens, ſi uera an falſa ſint. Quid enim ait? Audiens in quo habitu eſſet excitatus, intellexit (inquit) hunc eſſe Samuelem.

muelem. Quid intellexerit, retulit: & quia non bene intellexit, contra Scripturam alium adorauit quàm Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolum, ut fructum fallaciæ suæ haberet satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quasi Deus. Si enim uerè illi Samuel apparuisset, non utique uir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad uirum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ, Cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodidit improuidus satanas: quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis, contra legem: & uirum peccatis pressum, quum magna distantia peccatorum & iustorum sit, quum Samuele iustissimo futurum mentitus est. Verum potest uideri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat. Ad eum enim transmigrauit, quem adorauit. In recitãdis his Augustini uerbis copiosior sum studiò: quòd haud ita pridem monachum audierim, qui in publica concione ipsius Samuelis spiritum uerè euocatũ fuisse, ex Augustino defendere conatus sit. Idem ad Simplicianum, ubi ultro citroque quæstionem de excitato Samuele agitasset, tãdẽ ait: Quanquã in hoc facto potest esse alius facilior intellect⁹, & expeditior exitus, nõ ut uerè spiritũ Samuelis excitatũ à requie sua credamus, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionem, diaboli machinationibus factam: quam propterea Scriptura nomine Samue- Li. 2. q. 3

ne Samuelis appellat, quia ſolent imagines, rerum earum nominibus, quarũ imagines ſunt, appellari. Quis enim, qui hominem pictum dubitet uocare hominem? quandoquidem & ſingulorum quorumcunq; picturam cum aſpicimus, propria quæque nomina incunctãter adhibemus: ueluti cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, Ille Cicero eſt, ille Saluſtius, &c. quum aliud nihil ſint quàm pictę imagines. Et paulo pòſt: Si uerò liquidò conſtat, nominibus earum rerum, quarum imagines ſunt, eaſdem imagines appellari: non mirum eſt, quòd Scriptura dicit Samuelem uiſum, etiamſi fortè imago Samuelis uiſa apparuit, machinamento eius qui transfigurat ſe uelut in angelum lucis, & miniſtros ſuos uelut miniſtros iuſticiæ. Iam
2.Corint.11. uerò, ſi illud mouet, quomodo à maligno ſpiritu Sauli uera prędicta ſint: poteſt & illud mirũ uideri, quomodo dęmones agnouerint Chri
Matth. 8. ſtum, quẽ Iudęi nõ agnoſcebãt. Cum enim uult Deus etiam per infimos & infernos ſpiritus aliquem uera agnoſcere, temporalia duntaxat, atque ad iſtam mortalitatẽ pertinentia: facile eſt, & non incongruum, ut omnipotens & iuſtus, ad eorum pœnam quibus iſta prædicantur, ut malum quod eis impendit, antequam ueniat prænoſcendo patiantur, occulto apparatu myſteriorum ſuorum, etiam ſpiritibus talibus aliquid diuinationis impertiat: ut quod audiunt ab angelis, prænuncient hominibus. Tantum autem audiunt, quantum omnium Dominus atque moderator uel iubet, uel ſinit. Vnde e-

etiam spiritus Pythonicus in Actibus Apostolorum attestatur Paulo apostolo, & euangelista esse conatur. Miscent tamen isti fallacias suas: & uerum quod nosse potuerint, non docendi magis quàm decipiendi fine prænunciant. Et fortè hoc est, quòd quum illa imago Samuelis, Saulem prædiceret moriturum, dixit etiam secum futurum: quod utique falsum est, &c. Hactenus Augustinus. Actor. 16.

De necromantia, quid sit, & qui ea usi fuerint. Cap. XI.

Νεκρομαντείαν uerò, & νεκυομαντείαν, eam uocant, quæ sacrificijs solenni ritu institutis & peractis, atque diris execrationibus ab Orco manes educit, accitosq; de futuris sciscitatur: ita Samuelem mulier excitauit in Endor. Hanc Aeneam quoq; exercuisse traditur, quum in Italiam uenisset, occiso Miseno tubicine. Apud Lucanum quoque Erichthonem maleficam Thessalam fascinatricemque euocasse mortuum narratur, qui belli Pharsalici euentum Sexto Pompeio denunciat. Dicitur & Apollonius Romę uerbis occultè pronũciatis, puellã nuptiarũ die resuscitasse, cuius illũ nobilẽ scriptorẽ Philostratũ testẽ esse miror. Idẽ gloriatur se Achillis animã ab inferis euocasse, ut corporis sui molẽ ostẽtaret, & ad interrogata de gestis in bello Troiano ipsi respõderet: Nõ, inqt, sicut Vlysses terrã effodiens, agnorũ sanguine manes Achillis eduxi: sed omnes adhibui preces, quas placãdis heroũ animab. sacerdotes Indorũ dici iubẽt. Appiõ quoq; Grãmaticus memoria

νεκρομαντεία. νεκυομαντεία. Lib. 6. Erichtone malefica. Philostr. lib. 4. in Apollonij uita. Horat. lib. 2. Ser. Sat. 8.

moriæ prodidit, se umbram Homeri euocasse, ut ab ea percunctaretur, cuias esset, & quibus parentibus editus. Sed eadem est ratio, & mera dæmonij ludibria, si ea uidebantur ita acta esse: ijs enim mirè erat exposita antiquitas, Dei ignara. quemadmodum ea & ad herbarum facultates usque adeò fuit attonita, ut ad uitam reuocari mortuos herba quapiam crediderit. Sic Xanthus historicus in primo libro historiarum scripsit, occisum draconis catulum herba quapiam resuscitatum, quã magi Balim uocãt: eadẽ Thilonem, quem draco interfecerat, uitæ restitutum: & Iuba rex Mauritaniæ, herba itidem in Arabia hominem uitæ redditum esse tradidit. Hoc autem quum fieri nequeat, illos in lipothymiam uel animi deliquium illapsos, uel alioqui morbo propè uictos, admota illa herba uires uel excitante siue recreante, uel etiam naturæ respirantis uirtute quasi reuixisse fuisse uisos, mea est sententia.

Plin. lib. 25. cap. 2.

Balis.

Nec uerò ex Israelis cœtu hic solus deliquit Saul, nec etiam soli Ethnici dæmones mortuorum umbris inuolutos consuluerunt: quos, quùm nescirent Deum, minus mirum est uarias exquirendæ uoluntatis diuinæ, placandorum numinum, & explorandorum futurorum rationes effinxisse: sed & in reliquum Dei populum peruasit furor ille, qui etiam usque ad hoc nostrum seculum in quibusdam malè sanis perdurauit ingenijs. Vsitatissimam etenim superioribus annis fuisse consuetudinem acciendorum & interrogandorum manium, norunt

runt maiores: & hac de re peculiaria & magna uolumina fuisse consarcinata, eademque in quibusdã scholis palàm proposita, sunt qui meminerunt. Nobis autem cura mandata incumbit, ut omnem cõsociationem cum dæmonijs & eorum ministris execremur, ne eorum usu polluamur, & oscitantia uel securitate eorum retibus implicemur incauti.

De diuinationibus Magicis.

Cap. XII.

PОrrò ritus, quibus commoueri ex imo animas, produciq; arbitrabantur, item uariarum diuinationum magicarum monstrosas species, prodigiososq; modos, satanæ artificio in æternam hominum perniciem dolose confictos, in historijs annotatos, & ab Ethnicis usurpatos, eruditè in doctissimis suis Cõmentarijs, de præcipuis diuinationum generibus, describit multijugæ lectionis uir GASPAR PEVCERVS: ubi plurima lectu dignissima, atque huc facientia, uberius comperies.

Λεκανομαντείαν describit Psellus, & eam fuisse in usu apud Assyrios ait: sed & Chaldæis & Aegyptijs familiaris fuit. ea etiammum hodie utũtur Turcæ, licet nonnihil diuersè. In peluim aqua repletam imponebãtur aureæ & argenteæ laminę, lapidesq; preciosi characteribus certis signati: & postquã consueta essent prolata uerba, quibus dæmon exciebatur, proponebatur quęstio. tum primò quidem sonitus tenuis absque uoce audiebatur, qui signum erat ingredientis dæmonis: pôst aqua inundante, uoces Λεκανομαντεία.

exiles ex ea emergebant, quibus ad quæſtionem reſpondebatur: at opera data exiles admodum, ne mendacij coargui poſſet dęmonium in his quæ non nouerat.

γαστρομαντέα. Γαστρομαντέα hoc à priore diſcrepabat, quòd non uoce, ſed picturis reſponſa expediebat. Collocabantur uaſa uitrea, rotunda, aquis conferta limpidiſsimis, & circum collocabātur accenſi cerei: cumque euocatio dæmonis ſecreto murmure finita & quæſtio relata eſſet, adhibebatur puer impollutus, aut mulier prægnans, quæ uitra ſtudioſe accurateq; intueretur, ac circumſpiceret, rogaretque, imperaret & flagitaret reſponſa. Ea tandem imaginibus aquæ impreſsis, & per uitra pellucida renitentibus, diabolus oſtendebat.

κατοπτρομαντέα. Κατοπτρομαντέα, ex nitidis terſisq; diuinat ſpeculis, in quibus propoſitarum rerum imagines effictę, redditæúe à diabolo fulgent. Ea uſus eſt Didius Iulianus imperator: & pleraque ſatanæ monitu prȩuidiſſe, quȩ acciderunt, ſcribitur.

χρυσταλλομαντέα. Χρυσταλλομαντέα, ex chryſtallis fabrefactis atque expolitis, colludente in his diabolo (in pleriſq; enim minuta ſpecie aliàs materiæ alterius conditus deliteſcit) depictas notas atque figuras euétuum ac rerum quæſitarum, quaſi uaticinans ſuis Magis renunciat.

δακτυλιομαντέα. Δακτυλιομαντέα appellatur, quando ex annulis ad certos cœli poſitus fabrefactis, uel diabolico ritu conſecratis diuinant malefici. At qui uetitis his diuinationum dæmoniacarum modis utuntur, nimis impunè inter Chriſtiani nominis

homines

homines degunt quàmplurimi. Ex simili officina nuper quidam annulum eadem religione sacratum heroi obtulit uiginti coronatis uenum, eius scilicet uirtutis, ut felicem consequeretur euentũ in quocunq; lusus genere, quamdiu hũc cõportaret. Cuius rei ut faceret periculũ, assum pto annulo lusit, & quidẽ fortuna annuẽte, benignaq;. Quo successu illectus coronatos numerat, reditq; ad consuetę negociationis exercitiũ & lusum, ac perdidit duplo plus quàm antea lucrifecerat. Expertus itaque se delusum, annulũ infringi permittit.

ὑδρομαντεία uariè usurpabatur. Aqua implebatur cyathus, annulusq; filo suspẽsus ex digito librabatur in aquã: atq; sic cõceptis uerbis postulabatur rei quęsitę declaratio, uel cõfirmatio. Si quod ꝓponebatur, uerũ erat, annulus suo nutu, nõ impulsus, cyathũ feriebat cõstitutis ictibus. Hanc exercuisse Numam Pompilium, & excitos in aquam deos consuluisse tradunt. Extant & alij eius modi. ὑδρομαντεία.

ὀνυχομαντεία perficiebatur oleo & fuligine in unguẽ pueri alicuius impolluti illitis, soliq; obuersis. Cõfici. n. ex mixtiõe olei, fuliginis & radiorũ solariũ simulachra rerũ expetitarũ, opinio erat: q̃ tñ formabat mille artifex diabolus, ut ex hac mixtura in ungue reddi ac refulgere uiderẽtur. ὀνυχομαντεία.

Κοσκινομαντεία & ἀξινομαντεία, ad perstringendos atq; detegendos occultos scelerum authores, & res alias obscuras manifestandas, Magi utuntur. Hanc securi perficiunt rotundo palo infixa, aptataque ad normam, & cum præfatione, κοσκινομαντεία. ἀξινομαντεία.

ordine enumeratis ſuſpectorũ nominibus. Ad cuius uerò mentionem ſecuris uel leui impulſu ſe circumagit aut nutat, eũ culpę reum peragunt. Illam adminiſtrant cribro forcipi impoſito, & forcipe binis tantum apprehenſo atque eleuato digitis: itidemque prę fatis precibus, & ſuſpectorum nominibus recitatis, quocunque nominato cribrum uel tremit, uel nutat, uel uolutatur, eum reum ſtatuunt. at quàm uerè, teſtatur omnis dæmonum ueritas. Potuit & ille qui cribrum in forcipe ſuſtinebat digitis, illud pro ſuo arbitrio commouere.

κεφαλαιονομαντία. Κεφαλαιονομαντία, aſini capite ſuper prunas aſſato, neſcio quibus perficitur ritibus.

κληρομαντία. Κληρομαντία, ſortilegium. Sunt autem ſortilegi, qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam quas Sanctorum ſeu Apoſtolorum uocant ſortes, diuinationis ſcientiam profitentur: aut quarumcunque Scripturarum inſpectione futura promittunt, ſecundum Iſidorum. Huc ſortes uariæ pertinent, puncta figuræ iactatæ, taxillorum iactus, plumbeæ figuræ in aqua proiectæ, in apertum librum repens oculorum intuitus: occurſus ex improuiſo ſententiæ, quæ ad quæſtionem conducat: & alia uæſana indicia, quæ uno ſortium nomine comprehenduntur. Superſtitionis autem genus eſt, cui occultò colludit dæmon.

Lib. 4. Etymol. & habetur 6. q. 1. Sortilegi.

Sternomãtia. στερνομαντία dicebatur, quando pectori uentriue incluſi ſpiritus uatidici uel ſuggerebant, uel uinctis compreſsiſque obſeſſorũ linguis ipſi efferebant & proloquebãtur requiſita præſcitaq; uaticinia.

Huic

Huic similis est γαστριμαντεία, aut etiam γαστριμυθία, quæ à superiori saltem differt ratione loci, quòd hæc uaticinia proferret è uentre spiritibus turgido: atque hoc diuinationis genere obsessos diximus ab Aristophane ἐγγαστριμύθους uocari. Cuius Vespas cum anno 1560 Parisijs Hadrianus Turnebus (tum Græcarum literarum, pòst Philosophiæ professor regius) interpretaretur, eosdem Pythonicos in Biblijs appellari probabat: & audientibus meis filijs, Theodoro iam Iurisconsulto, & Henrico Medico, persimilem Euricli Aristophanis, hominem astutum Petrum Brabantium se uidisse testabatur; qui quoties uolebat, toties ex ima corporis parte labijs immotis loquebatur: & hac siue arte, siue exercitatione, siue dæmonis impostura multis passim imponebat. Nam cum Lutetiæ uirginem quandam formosam, sed patre orbatam, deperiret, nec matrem superstitem inducere posset ut eam sibi desponderet: tandem cũ ultro citroq; hac de re colloquuntur, uocem edit è corpore, qua demortuus mulierculæ maritus de pœnarum grauitate conqueri uidebatur, quas ob uxoris diffidentiam in Purgatorio perpeteretur, quòd ea filiam à Brabantio toties expetitam, optimo uiro denegaret. Quibus illa questubus exterrita, uirique miserta, petitioni nebulonis assensit: quem tamen non tam filiam, quàm dotem ei à patre in testamento constitutã ambijsse, satis apparuit. Sex enim mensibus pòst, ubi puellæ bona decoxisset, uxore socruque relicta, Lugdunum aufugit. Ibi mercatorem quendam

Gastrimantia.

4. Reg. 23.

Conficta mortui de Purgatori querela.

ac trapezitam prædiuitem obijsse intellexerat. Qui cum haberetur iniustissimus, eo quòd omnia per fas ac nefas in uita corrasisset, filiũ Cornutum, eius unicum hęredem, in porticu pone cœmiterium obambulantem, adit: & eò se missum innuit, ut quid opus facto esset doceret. Cęterùm dum ei de patris anima potius, ac fama, quàm morte cogitandum esse dicit, uox inopinatò inter loquendum patrem referens exauditur: quam cum Brabantius ex uentre daret, se tñ expauescere mirũ in modum simulabat. Mouebatur autem hac uoce filius, quem in statũ pater iniusticia sua decidisset: & quantis purgatorij cruciatibus tum sui, tum ipsius causa exagitaretur, eo quòd iniquorum cum bonorum hæredem reliquisset: quamque nullo modo liberari posset, nisi iusta à nato expiatione facta, & debitis in eos eleemosynis collatis, q̃ maximè tum temporis egebant: eos autem esse, Christianos à Turcis captos. proinde uiro qui cum loqueretur crederet: hunc ad redimẽdos eos Cõstãtinopolim à pijs hominibus ablegatũ, eiúsque rei ergô diuinitùs ad eum missum. Cornutus, homo minimè malus, etsi his auditis dolũ haud animaduerteret: quia tamen durum uidebatur istud de pecunia uerbum, se deliberaturum respondit, & Brabantium eò loci postridie redire iubet. Interea anxius, de loco subdubitabat, in quo uocem exaudierat, quòd umbrosus esset, ac opacus, & hominum insidijs Echoque aptus. Quare postero die eum in alium apertum, planum, nullisque uepribus aut umbris

Alius eiusdẽ dolus.

bris impeditum locum deducit. Vbi nihilominus eadem inter loquendum repetebatur cantilena: hoc etiam addito, ut Brabantio statim sex Fracorum millibus numeratis, tres in singulos dies Missas redimeret ꝓ salute patris: alioquin nullá apud inferos fore redemptionem. Vnde filius conscientia ac religione obstrictus, licet ægrè, totidem tamen Brabantij fidei commisit, omni legitimo accepti solutique testimonio ne glecto. Pater ignibus ac Vulcani ictibus liberatus, in posterum quieuit, nec filium amplius interpellauit. Verùm miser Cornutus dimisso Brabantio, cum solito lętior esset, idque reliqui mensarij satis admirari nō possent, mox ut sciscitantib. causam aperuit, adeò statim irrisus fuit à cunctis, quòd & nummis & cerebro emunctus & expurgatus esset, ut præ mœrore post aliquot dies mortuus, & patrem ad inquirendā ex eo rei ueritatem insecutus fuerit.

Incantatores, ariolos, haruspices, augures, Pythonissas, genesianos, salitores, sortilegos, discernit Augustinus libro de Nat. dęmonum. Habetur item 26. q. 3 & 4. igitur.

Diuini autem omnes dicuntur, quum uel inita cum dæmonibus manifesta societate uaticinantur: uel superstitiosis quibusdá artibus, quæ ex occulto cum dæmonibus pacto scaturiunt, mancipati idem efficiunt. *Diuini.*

Hodie adhuc in cœmiterio uel foro publico Constantinopoli diuinandi artem profitentur, uictum hinc quæritantes, Turcæ uiri & mulieres, cum primis Aegyptiæ, ab initio idololatræ. *Turcarū magica diuinatio.*

Hi in arena notatis figuris, uel eiectis colligatis aleis, & notarum numero collecto, in libro neſcio quid legentes ſubmurmurantesque uaticinantur: uel ceram cum oleo confundentes, donec refrixerit expectant, ex apparentibus deinde characteribus diuinant: nonnunquam ex aqua, ſpeculo, uitro, & id genus ſimilibus organis præſagiunt, haud dubiè ab impietatis & τῆς ἀπιστίας magiſtro ita inſtructi, ut eos longa annorum ſerie quaſi ab uberibus maternis uirulentum eiuſmodi lac exuxiſſe, minimè hæſitem. Sic de quodam diuino, Diophanes nomine, refert Apuleius: Corinthi nunc apud nos paſsim Chaldæus quidam hoſpes, miris totam ciuitatem reſponſis turbulentat, & arcana fatorum ſtipibus emerendis edicit in uulgum, qui dies copulam nuptialem affirmet, qui fundamenta mœnium perpetuet, qui negociatori commodus, qui uiatori celebris, qui nauigijs opportunus. mihi denique prouentum huius peregrinationis inquirenti, multa reſpondit, & oppidò mira, & ſatis uaria. Sed hæc omnia falſa eſſe, teſtatur Sibylla Erythræa, ἐπεὶ πλάνα

Li. 2. de Aureo aſino.

Lact. lib. 2. de Orig. err. cap. 17.

πάντα τάδ' ἐστὶν, ἅπερ ἄφρονες ἄνδρες
ἐρευνῶσι κατ' ἦμαρ.

Magicorum

Magicorum natum oraculis non esse credendum, nec eos esse adeundos.
Cap. XIII.

AT omnes hi prædictionum modi ἀναιτιολόγητοι dicti, qui nullas in natura causas habent, seuerissimè in Lege diuina prohibentur, ubi diuersis appellátur uocibus: ut semper apud omnes gentes diuinationum imposturæ fuerunt uariæ. Mirandum uerò magnoperè, eò usque prudentiam hominibus eripi, ut audire, dicto parére, compelli, ligarique spiritum natura nobilissimum, malicia autem ob rebellionem nequissimum, ꝓpria uirtute hominis, natura eo inferioris, & malignitate pene nô imparis quandoque, arbitrentur: quasi se homini præter naturâ dedere uoluerit is, qui Deo creatori natura inuitante subijci recusarit. Qui ergo naturæ fœdus uiolarit, hic'ne in usum nostrum unquam seruabit pactionem? Adde, mendacem mendacijque parentem, quæcunque uera ad falsitatem, & quæcunque bona ad maliciam intorquere. Quis nisi luxatæ mentis huic fidat, ut de futura ueritate percunctetur, quam uel nullo modo sciat, quia eius naturæ est mīnimè nota, uel desuper non reuelata: aut si sciat, malicioso astu mendacijs inuoluat. quòd si purè eam quandoque proferat, uel coactus id facit: uel si sponte atque libenter, malo tamen animo, pessimoq; fine proposito, ut scilicet perniciosius offendat in posterum, & ueritate qualicunque quæ in rebus agendis parum emolu-

 menti

menti allatura sit, prolata, demum sub alia (quæ nisi integrè pernoscatur, sit graue incommodum uel exitium paritura) atrocius lædat, & mendacium ipsum ceu uenenatam escam & exitialem hamum cautius tegat Tartareus ille piscator. Stultus itaque ille, qui hunc cõsultum abit: at stultior multo, qui inde redit, nisi resipiscat. Interim non inficior, cum ille rerum naturas cognoscat, multa ex caufis naturalibus eũ prius scire, quàm ab humano intellectu percipiantur: & tanto exactius, quanto eius ingenium est sublimius: ea autem ignaris uelut fur prænunciat, præsertim quorum in actu uiderit initia, ut uaticinari & occulta rerum prænouisse credatur. Copiosè, doctè & piè in hanc rem, cõtra magicas prænotiones, disputat libris nouẽ de Prænot. maximè uerò lib. 7, Ioannes Franciscus Picus, philosophus insignis. Chrysost. in euangeliũ Ioannis, Homil 18. Prædictio, inquit, futurorum immortalis Dei duntaxat opus est. Quòd si aliquando dæmones aliquid prædixerunt, stultum & incautum uulgus deceperunt. eorum namque uaticinia passim falsa deprehenduntur. Nonnihil in hanc rem quoq; dictũ est lib. 1. cap. 9.

Lib. 14. cap. 1. Quare Phauorin⁹ apud Gell. deterrere uolẽs & depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdã alijs id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicẽtur, & persuadere eos nullo pacto adeundos esse consulendosq;, huiusmodi argumẽtis concludebat: Aut aduersa, inquit, euẽtura dicunt, aut prospera. Si

dicunt prospera, & fallunt, miser fies, frustra expectando: si aduersa dicũt, & mentiũtur, miser fies, frustra timẽdo. Si uera respondẽt, eaq; sunt nõ ꝓspera, iã inde ex animo miser fies, antequã è fato fias. si fœlicia ꝓmittũt, eaq; euẽtura sunt, tum planè duo erunt incommoda: & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudij fructum spes tibi iam deflorauerit. nullo igĩtur pacto utendũ est istiusmodi hominibus res futuras præsagientibus.

Proinde exquisitiorẽ artiũ harũ diabolicarũ enumerationẽ ꝑmitto illis q eas didicerunt, ac magistri doctorisq; sui cõsilio, ductu & opera, exercere perpetuò suo aliorũq; exitio audent, quos in nefariorũ suorũ scelerũ cõmunionem ꝑditissimè adducũt. Dolendũ aũt hãc pestẽ immaniter in totũ Christianũ orbẽ ꝓserpere, grassariq; nimis: maximè ubi uox Euangelij obscurius sonat, & nescio quib. gẽtilitijs, & dęmoniaco astu nõ dubiè in hominũ deceptionẽ excogĩtatis superstitionum ritibus, diuini cultus ueritas conspurcari uidetur.

De quorundam sacrificorum & monachorum magica diuinatione, medicationeq; falsissima: ubi de quodam parocho exempla adducuntur execrabilia. Cap. XIIII.

SVum adhuc locum in familia turgidorum Pythio spiritu, hic inueniunt, Magorum albo inscribẽdi meritò, nec ulla ratione prætermittẽdi, plerique sacrifici & monachi, ut indoctissimi, ita & incomparabilis impudentiæ, perditissimæque impietatis homines (uiris pijs,

pijs, quos unicè ueneror, nihil detractum hic uolo) qui medicinæ ſacræ, quam ne primis qui dem labris eos guſtaſſe conſtat, cognitionem mentientes, facile cuiuis uulgari (Conſulares, uel alicuius doctrinæ, iudicij, exiſtimationisúe uiros nominare pudet) de morbo ſciſcitanti, conſiliumq́ue quærenti, è maleficio uel incantatione eſſe morbum progenitum, ore mendaci reſpondere, perſuadereq́ue non uerentur. ac Pythij hi uates ſępenumero incantatricem uel ſagam notoria ſua arte perindicia, ſi dijs placet, indigitare nefariè audent: honeſtæ alicui, in culpatæ ac piæ matronæ hoc cauterium crebrò inurentes, à quo illa nunquam, uel eius ſoboles, ne in multam quidem poſteritatem, ſanari poterit. Enimuerò non rerum ſuarum ſategiſſe ſe arbitrantur, quòd morbum mendaciter commententur: niſi etiam inſontes calumnijs opprimant, odiaque plus quàm Vatiniana apud hoc credulum nimis hominum genus concitent, litibus integras uicinias perſonare faciant, amicitias diuellant, ſanguinis neceſsitudine conſtrictum unionis uinculum diſſoluant, ad pugnas promoueant, carceres procurent, cædes tandem uariè architectentur aut eorum qui inſontem denotatam huius maleficij ficti effectricem uel uindicare, uel illi patrocinari ſtudent: aut etiam huius feminæ ab alijs cæſæ, ſiue à magiſtratu malè inſtituto punitæ. Horum uiuum ſi me teſtem dixero, mentiar minimè, etiamſi indignatione rumpantur ilia Codro, aut eius ſectę aſſeclis. Ita hos eccleſiaſticos

Sacrifici & monachi hi quidã inepti, maleficij morbũ mentiuntur, & eius reas ſtatuunt inſontes.

ſcilicet

ſcilicet uiros, eximia ſui inſtitui mancipia, religionis potiſsimùm pallio, ſtrenuam ſibi nauare operam & experitur & gloriatur heros illorum Beelzebub: qui ob pecunię aucupium, aut falſæ exiſtimationis cupidine prurientes, hoc modo ſuas aliorumq; animas dęmonibus proſtituunt & deuouent: medicinam artium ut uetuſtiſsimam, ita & utiliſsimam, maximeque neceſſariam, eiuſmodi incantationum opinione in naturalibus morbis ad uitæ & ſalutis perniciem defœdantes.

Medicina artium uetuſtiſſima.

Ex horum numero quidam nugaci Dialogo nuper Germanicè (Latinè etenim ob inſcitiam non potuit) typis effuſo ſcribit, mulieri cuidam uentrem in eam extumuiſſe molem, ut uterum gerere cenſeretur: & quùm ante Bacchanalia ſe partum edituram ſperaret, eoque fruſtraretur, hanc ad ipſius opem confugiſſe: qui propinato pharmaco ſe expuliſſe duos nucleorum ceraſorum iam partim germinare inchoantium, partim ad digiti altitudinem natorum cantharos (quartas uulgus dictitat, ſex libris menſura propemodum æquiualentęs) addito iuramento aſſerit. Mendacij uerò impudentia hinc cognoſcitur, quòd nuſquam in alia cauitate huic excretioni idonea, quàm inteſtinorum ſinu contineri potuerint nuclei. ſi autem nouem circiter menſes, à ceraſorum poſtremò natorum tempore, in illis impacti, tumorem tantum excitarint iam egerminantes: qua uia quæſo interea temporis per inteſtina arctiſsimè nucleorum mole infarcta, diſtentaque, naturalibus

Commentum cuiuſdam paſtoris.

bus patuit excrementis? Mirum quòd eidem commento non aſſuerit fœminam hanc medicamenti oblati operatione, eadem opera nucleorum germen emittentium aceruo agrum conſeuiſſe: uel niſi eos expuliſſet, potuiſſe actis loco bene ſtercorato (cum uenia id mihi dicere ob rei inſulſitatem liceat) radicibus, poſt paucos menſes læta gignere protruderéque in apertum aerem ceraſa. Idem ille in celebri apud Geldros oppido, ubi olim medicinam publico feci ſtipendio, in uirginum arctius occluſarum cœnobio, uni ualetudinis nõ nihil afflictæ, maleficium eſſe quo exerceretur, perſuaſit: nec id niſi miſſæ ſacrificio ſuper puellæ uentrem celebrato, tolli poſſe, addit. quo permiſſo, peractoque, eam primùm maleficio cœpiſſe exagitari, quum leuiter antea naturali afficeretur malo, poſtea ſæpenumero monaſterij gubernatrix (quam matrem appellant) nobilitate, ætate & probitate ueneranda expoſtulauit. Suos interim, qui ipſum ob religionis fortaſsis nomen admirentur, habet ridiculus hic actor & ineptiarum ſcriptor, etiam officio paſtor: cuius, quanquam mihi intus & in cutè noti, nomini parcit calamus, ob conſcientiam, quæ modeſtiam imperat, aliorumque uitia tegi uult. Quare & alios ſimilium maleficiorum reos, eiuſdem ordinis homines penitiùs mihi cognitos, prudens prætereo. qui niſi reſipiſcant, quod ex animo illis optarim, timẽdum ne de ijs dixerit Iſaias: Percuſsimus fœdus cũ morte, & cum inferno fecimus pactum.

Maleficiũ paſtoris cuiuſdã ſacrilegum.

Huc

Huc referendus sacer ille magus, qui à dæmonijs edoctus, & ex tenebrarum officina proserpens, tragicæ comœdiæ actum nuper exhibuit ad hunc modum. Qui Hambachi suam præstat operam in cuniculis insidiandis Petrus, ubi haud ita pridem anno 1563. in principio Augusti, equum suspenso ceruici cymbalo, pascuis mandasset unde exilierat: ille ratus equum furto abductum, adijt sacrificum Pythium Gerardum nomine, uicariũ in Blatsum, diœcesis Coloniensis: qui consulto prius suo ueritatis magistro, furem cum equo Rhenum Bonnę traiecisse, ac in diuersorio proximo uenditurum asseruit. Ipse responsioni fide apposita, incunctanter insequitur, rogatque in Rheni traiectu, num talis equus ibi esset transuectus: quod factum esse intelligit, commonstraturque equi ductus ab uno loco in alium. Tandem post dies aliquot cõtinuo itinere peruenit Haeckenbergum in comitatu Senensi, ubi uirum offendit armatum, qui ipsius uidebatur insidere equo. hunc adortus; de equo sibi restituendo, quem suum esse asseuerabat, agit, meditaturque qua parte non satis munita hunc confodere posset, si fortè ad pugnam ueniretur: in quem solum finem fabulam hanc machinatus fuerat mendax ille & sanguinarius homicida ab initio. Post multam altercationem actor hic contrectat equi testiculos, quos suo equo exemptos sciebat, color alioqui & forma omnino respondebant. Ita hic culpam deprecatus, rem omnem ordine recenset, domumque redit.

In iti-

In itinere autem intellexit, mox post eius abitionem equum inuentum fuisse mortuum, altero pede posteriore casu traiecto per funem collo alligatum, unde solui nequiuerat: quæ mortis causa extitit. Sic innotuit huius execrandi uatis & sacrifici ueritas, digno certè flagello punienda. Alter autem sump tus & iacturam circiter dalerorum decem in eo itinere fecerat: hinc grauiter adhuc malefico sacerdoti coram me minitabatur.

In maleficium, & diuos, inscitiam suam & errores referunt indocti medici & chirurgi. Cap. XV.

Isaiæ 37. NEc interim aliorum quoque ineptorum hominum, medicinæ cognitionem impudenter doloseq; iactantium, unicum esse asylum inficias eo, ut quum morbi essentiã, multoq; magis eius curationem, ignorẽt, cogan turque ex imperitia uelut cæci de coloribus iudicare, maleficium mox esse affirment: hoc uelamine suam tegentes in artis sacræ operibus inscitiam, elabentesque non secus quàm indocta illa chirurgorum turba, confestim ad diuos, uelut Quirinũ, Antonium, uel qualemcunq; alium refert gangrænam uel sphacelum uel phagedænã, aut ulcera alia maligna siue curatu contumacia: quę tamen ab initio non usq; adeò fuerunt praua, quàm paulatim illorũ, solum ex quibusdã unguẽtorũ formulis incerta piculosaq; ἐμπειρίᾳ medicantiũ ignorantia, in eiusmodi maliciã degenerarunt. At calumniam, aut potius iustè in eos instituendã actionem, hoc maleficij nomi-

nominis prętextu cautè declinare ſtudēt hi uerè malefici. Cuiuſmodi exiſtunt quoq; noui illi homines, qui nuper ignis chymici fumo inſoleſcentes, ex cuiuſdam Theophraſti Paracelſi, hominis profectò maledicentiſsimi ſchola proſerpſere: peculiaria arrogantiæ, φιλαυτίας, & inanis gloriæ mancipia: qui uoce Stentorea, pollicitationibus & ſeſquipedalibus uerbis nihil nō poſſunt, in hoc pulchrè ſuum imitati magiſtrū: ex cuius libro Paragrāmon inſcripto, primùm memoriæ commendarunt uoces non ſani hominis ſpurciſsimas, quibus medicam artem ueterem & ſacroſanctam inſectantur, calumniātur, reijciunt, pedibusq; conterere ſatagunt, noua ementiti principia cum uocibus nouis: quę nec ipſi quidem intelligunt, nec rationibus defendent, contenti uerborūm inutilium, quibus ſuā Paracelſus oppleuit ſcripta, congerie & aceruo. Hic ſe medicinæ monarcham, ueræq; artis inuentorem iactat: talem illum quoq; habent, colunt & uenerātur eius ſectatores. Hactenus itaque latuit illa artium utiliſsima, & cumprimis in conſeruādo genere humano, ſi quid aliud, neceſſaria. Nihil hic eſt quòd ſingulorum à Deo creatorum uires à rerum primordijs cognouerit Adamus, nihil item quòd à medicis corpus *Geneſ.2.* patris aromatibus condiri uoluerit Ioſephus, *Geneſ.50.* nihil quoq; quòd pro medicis leges promulgarit ex Dei iuſſu Moſes: uanum ſimiliter elogiū *Exod.21.* Ieſu Syrach, quo medicos propter neceſsitatē ab Altiſsimo cōditos, honore debito affici uoluit: ineptum adhæc, quòd ſimilitudinem ab eo

Matth. 9. quod in rerum natura non existebat, sumpserit Christus, docens, medico nõ opus esse bene habenti, sed ægroto. Lucam quoq; medicũ, & qui
Coloss. 4. dem dilectũ, appellasse ac salutasse D. Paulum, testatur ueritatis liber. Hi certè ueterem coluere mediciná rationi innixam, usuq; ac ratione confirmatá, quam etiamnum nos usurpamus. Nihil hic de uenturo in extremis diebus medicinæ Monarcha & inuentore, Paracelso Theophrasto. Neq; hic chymiam haud leuem medicinæ partem eleuo, quá magni facio, uti & omnes mecum ueteres: eamq; nunc mirè exornari, est quod arti nostræ gratuler: at eius potentia contra quoscunq; morbos extrahi oleum, pulueres & sales cõfici ex sulphure, uitriolo, antimonio, & id genus mineralibus reliquis, uti & metallicis: nec tam eximijs dotibus herbas illas uarias multiplicesq;, uisu, odore, gustu & tactu cognitas, quas inde experiẽtiæ testimonio cõtra morbos tá felici hucusq; usurpauimus successu, ab initio fuisse ornatas, nondũ in animũ inducere queo. Vt uerò institutũ ꝓsequar, huius scholę antesignanus, & fictæ nobilitatis oberro, cuius nomen propalatione indignũ est, intra menses tres ad nobilé accitus, in terra Iuliacensi ischiade aliquandiu crudeliter excruciatũ, cui ex præpostera curatione in tumoré attolli cœperat femur sinistrũ, intra mensem huic bonæ ualetudinis restitutioné addixit: grauiter in eũ inuectus medicũ, qui sub iũcturis cauteriũ antea impressisset, quod tamẽ ab hoc Paracelsista denuò contra omnẽ rationẽ tempore & loco incõuenientissimo

tiſsimo inuſtũ eſt. Hic primũ exhibito aliquot diebus puluere ſudorifero, imbecillitatẽ corporis totius ęgroto acciuit. Elapſis diebus circiter tredecim, quum in deterius cuncta uergere animaduerteret ęger, inquit: Quid ſi iam primũ numerare mẽſis dies auſpicemur? reſpondit alter, nõ: quandoquidem Coloniæ oleum in igne adhuc foueo, quo femori illito, prodibit etiã ſi in eo lateat dæmoniũ. Hinc oleum applicat, & alternis ferè diebus coclear propinat uini ſublimati in puluerem purgantem aliquãdiu infuſi: cui ſuũ quoq; miſcuerat calcinatũ, ut ille uocat. ita factũ eſt, ut quartanã febrem ſimplicem, duplicem & triplicẽ ęgroto cõcitauerit breui. En huius artis potẽtiã: Probatũ eſt. Interim in horrendum tumorẽ excreſcebat femur illud, nulla imminutione facta ex ardẽti uino toties purgãte: dextrũ interea femur cõtabeſcebat ex diutini ulceris fluxione, quod ſpõte proruperat. Cruciatus præterea intolerabiles lenibat quãdoq;, uigiliasq; perpetuas horis pauculis infringebat exhibitione pilularũ ad formã ſtercoris muris apparatarũ, unde & Stercus muris Paracelſi nũcupatur: has cũ uino maluatico ꝓpinabat etiã in ipſa febre, quas multa cordis anguſtia conſequebatur. Hoc opiatũ ſtercus ex Ducatorũ ueterũ auro puriſsimo ui chymica extractũ ꝑdicabat: & quũ hac ratiõe ęgrotus ei ducatos Hiſpanicos & Roſeos nobiles, quos uocãt, in amplio rẽ eius ſtercoris confectionẽ numeraſſet, reuerſus ille ex dicta hoſpitij ſui urbe, aurũ illud nõ ſatis purũ fuiſſe aſſerit, ut aliud adhuc accederet,

ab hoc artifice alterius caloris naturalis quàm chymici potentia decoquendũ: id tamen quod impurius iudicabatur, ad nobilem non redibat. Hypericonis adhæc, fuga dęmonis nuncupatę, floribus ſacculo inſutis, capitiq; ſubditis: item corallo ceruici appenſo, circumligatoq; ſupra utrumq; carpum, maleficia arcere clàm conabatur. Vltra menſes duos in curatione hac Paracelſiſtica perſeueratum eſt. Simulatq; igitur extrema imminere uideret hic non medicus, ſed monarchæ Paracelſi ſectator primarius, domũ reuertitur, allaturus ex fumo chymico potentiora: reditur ũ autem ſe poſt biduum triduũue pollicetur. Proinde quibus ueheretur equis, mittit æger: morbum prætexit curator, & paucis diebus pòſt, ad ęgrotum hunc nobilem, nũcium ablegat cum literis fidele eius ſodalitiũ, quibus Paracelſiſtæ morbũ depingit: quod nimirum uoratis tribus uel quatuor granis pulueris, ab uno uomitu cum multa anguſtia poſtea euomuiſſet corium, carbones uarios, arenam lapideam, ſetas porcinas in crucium figurá compoſitas, & id genus monſtra plura: & quod aliud nullum ipſe pharmacum admitteret, quàm quod in ciſtula apud nobilem relicta conſeruaretur, eamq; ſe deſiderare. nec Paracelſiſtam ſecus credere ſubiungebatur, quàm Lamiam, quę ipſum hoc infeciſſet maleficio, ipſius quoq; probata ſępe medicamenta impedijſſe, ne ſuum ſortirentur effectum. calamitoſo adhęc morbo per incantamenta nobilem hunc mutilaſſe. eas penes me habeo literas: nam in extrema illa deſperatione,

ratione, ne noſtram ægroto afflictiſsimo denegaremus operá, rogabar uná cum docto exercitatoq; illuſtriſsimi noſtri Principis chirurgo M. Coſma Slotena. Temerè autem huic nihil polliceri uoluimus: ſolum uerò iam decem diebus admoliti manũ, cataplaſmatibus anodynis ſuppurantibusq; cruciatuum intolerabiliũm lenimen induximus, ac pus promouimus eo ſtudio, ut ex femore ante dies quinq; ſecto, pus album perfectiſsimum paulatim effluere ſiuerimus: & iam ultra libras eius decem fermè in olla reſeruatas effluxiſſe non mentior. Acceſsit etiam nonnihil mutationis in quartanarum triade: nõ enim tam facile omnino ſuperari poteſt, hoc potiſsimum anni tempore hyberno, in corpore uſqueadeò corrupto, labefactatis uiſceribus, & proſtratis ex dolorum immenſitate uiribus, qui menſes aliquot continuò eum decubitu ſupino affixère lecto. A` Deo interim ſperatur gratia & auxilium. En inſcitiæ pallium, carmina, incantamentum & maleficiũ. Naturales enim morbos pati nobilem ægrotum, experimur nimis. Nec pharmaca Paracelſiſtę alio fuiſſe læſa maleficio, quàm malefico igne chymico, & rei ignorantia, teſtatur ipſe effectus. Pulueris enim ſudorifici uncia media quotidie bisſumpta, ſudorem extorſit copioſum: uiui ſublimaticum cathartico puluere prius confuſi coclear, aluum turbauit, mouitq;: ſtercus muris narcoticum, ex opio nimirum (mea ſentẽtia, ſiquid iudico) apparatum, ſtuporem ſomnumq; induxit: cauterij actualis ulceratum ſtigma, cum e-

schara adhuc apparet: quorsum itaq; hæc à suo opere carminibus præpedita est? Si insup uera est epistolæ missæ narratio, Paracelsistarũ oculos fuligine chymico obductos facile suis quisquilijs perstringere ualuit indefessus ille ab initio impostor: figmentum uerò fuisse in eum finem adornatum, ne palàm fieret fucus & inscitia, censent cordatiores: quũ etiã intelligant, ex purissimo auro & làpidibus preciosis ui ignis dissolutis, eorũ medicamẽta nõ cõfici, id quod tamen impudenter satis iactant, ut millium exactione liberiori ægrotorum cistas exonerent: interim nihil minus quàm aurum uel gemmæ medicamentis inest: & quidem rectè, quum nihil ad rem nostram sæpe faciant: sed uenena, aut uenenata utplurimùm ægrotis ingerant. & si quæ salutaria per se noscuntur, ijs tale empyreuma ab ignis uehementia sæpenumero inprimitur, ut pro benignis reddantur uenenosa, urentia & caustica. Quanquam ignis chymici potentia liquores, olea & pulueres apparari, quibus summa inest tenuitas & uirtus admirabilis, nõ sum nescius. His nihil derogari, quinimò debitam attribui laudem uolo. Mihi solum controuersia est cum ijs, qui sub huius artis prætextu & ignorantia maleficiũ commentantur, falsoq; ægrotis eius rei fidẽ imprimunt. Memoriç ferme exciderat, eundem nostrum Paracelsistam magnifico LL. Doctori, uenerãdo seni, in maligna tibiæ exulceratione consuluisse, ut hydropiper aquç Rheni, in fluminis aduersi medio exhaustæ immersum, parti affectæ applicaret, & paulo

paulo pôſt aliud ſimiliter imponeret, atq; dies aliquot in ea curãdi methodo pſiſteret, ablatasque herbas inter tegulas lapideas curuas ſeponeret, uigilãti inſpectione obſeruás, nũ eę putreſcerent, contabeſcerentúe: quemadmodũ enim illæ ſiccarentur, eodem modo & tibiæ ulcus ſic ccitatẽ ſortiretur. Quatuordecim diebus mutatiõnẽ ulceris fore, ęgroto pollicebatur: qui men ſem integrum perſeuerauit, ſed fruſtra. Magica certè medicatio, hoc medicorum genere digna.

Ad diuos, morſus canis rabidi curationem, & epilepſiam, referunt inepti medici.
Cap. 16.

HOc item albo dignabor eos, qui canis rabidi morſus curationẽ apud D. Hubertũ Ardennatẽ, ex præſcripto emendicandã impiè cẽſent: & qui epilepſiã D. Ioanni, Cornelio, Valentino, aut Egidio conſecrãt. Næ hos, eorũ qui ad diuinos aut Pythiã familiã confugiunt, pœnam nõ immeritò ſubituros timendũ eſt. Non inconuenienter hic adducam obiter, ſententiã ex ſenioris Hippocratis, uel alterius memorabilis uiri (ut uult Galenus) libello de Morbo ſacro aut Comitiali, quẽ epilepſiam Græci dicũt: in quo, quum prius, diuini nihil amplius huic in eſſe malo quàm alijs morbis, demonſtraſſet, ſic inquit: Qui primi hunc morbum ſacrũ eſſe pronunciarunt, tales homines mihi fuiſſe uidentur, quales etiam nunc ſunt magi & expiatores *Diuis non eſt aſſcribenda morborum curatio.*

&c circulatores,&c quidam arrogantes, qui ſe uehementer pios eſſe ſimulāt,&c amplius quid ſcire. Hi itaque conſilij ac mentis inopiæ obuelantes ac prętexentes diuinitatem,quum nihil haberent quod exhibitum prodeſſet, ut ne manifeſta fieret ipſorum ignorantia,ſacram hanc eſſe affectionem pronunciarūt:&c rationibus idoneis collectis, curationem conſtituerunt ſibijpſis ſecuram,expiamenta offerentes,&c incantamenta,&c à balneis abſtinere iubentes,&c à cibis multis ac ineptis ad hominū ægrotorum eſum, &c. Deinde pallium nigrum non eſſe habendū præcepêre:niger enim color mortalis eſt. neq; pedem ſupra pedem habendum eſſe, neq; manum ſupra manum: hæc enim omnia curationis impedimenta eſſe. Omnia autem hæc diuinitatis gratia apponunt, uelut amplius quid ſcientes,&c alios prætextus proferentes, quò ſi ſanus æger euadat, ipſis gloria &c dexteritas aſſcribatur:ſin moriatur, in tuto poſitæ ſint ipſorum excuſationes : habeantq; prætextum, quòd ipſi non ſint in cauſa,ſed dij. Neque enim medicamentum aliquod edendum aut bibendum exhibuerunt, ut ipſi in cauſa eſſe uideri poſsint. Et paulo pòſt: Talia itaq; dicentes &c excogitantes, amplius quid ſe ſcire ſimulant, &c homines decipiunt, proponentes his luſtrationes ac purificationes, quum uerba ipſorum magna ex parte ſe ad Deum &c dæmonium extendant. Atqui mihi ſanè non de pietate uerba facere uidentur,uelut ipſi putant,ſed potius de impietate:&c quòd Dei non ſunt,pietasq; ac diuinitas

Contra uerſutos medicos,et ſacrilegos magos, eximia Hippocratis ſententia.

uinitas ipſorum impia eſt ac ſceleſta, uelut ego docebo. Si enim & lunam abolere, & ſolem obſcurare, tempeſtatemque & ſerenitatem facere, pluuias item ac ſiccitates, & mare ſterile, itemque terram, & alia huiuſcemodi omnia, ſe ſcire profitentur, ſiue ex ſacrorum myſterijs, ſiue ex alia quadam profeſsione aut meditatione hanc potentiam iactent: qui talia ſtudio habent, impij ſanè mihi eſſe uidētur, & deos non eſſe putare: neque ſi ſint, aliquid poſſe, neque ullum aliquod extremū etiam malum prohibere. Quod quum faciant, quomodo non ipſis infeſti ſint? Si enim homo incantamentis ac ſacrificijs utens, & lunam abolebit, & ſolem obſcurabit, & tempeſtatem ac ſerenitatem faciet: non utique ego horum aliquid diuinum eſſe putauerim, ſed humanum, ſi diuinitatis potentia ab humana uoluntate ſuperatur, & in ſeruitutem redacta eſt. Fortaſsis autem hæc non hoc ſe modo habent: ſed homines uictus indigi, multa & omnigena moliuntur & euariant, tum in alia omnia, tum in hunc morbum, in ſingulis affectionis ſpeciebus cauſam Deo aſcribentes. Non enim ſemel, ſed ſæpius eorundem mentionem faciunt. Siquidem enim capras imitentur, & ſi balatum edant & frendant, & ſi dextris partibus conuellantur, Matrem deorum cauſam eſſe aiunt. Si uerò acutiorem & concitatiorem ſonum emittant, equo aſsimilant, & Neptunum authorem eſſe dicunt. Sed ſi aliquid ſtercoris etiam emittant, quod ſæpe quibuſdam contingit, præ morbo coactis, Hecates

Qui ſe poteſtatē habere aeris iactant, impij ſunt.

Poſteri nimis religioſi, idolorum nomina cum noſtræ religionis diuis commutarūt, quibus uarias illas epilepſiæ ſpecies dedicauerunt.

Enodiæ appellatio additur. Si autem tenuiorem & densiorem uocem edant, uelut auiculæ, Apollo Nomius, id est pastor: si uerò spumã ex ore remittant, ac pedibus calcitrent, Mars causam habet. Quicunq; porrò pauores noctu ingruunt, timoresq; ac deliria, & exultationes è lecto, terroresq; ac fugæ forãs, Hecates insidias esse dicunt, & heroum insultus, expiamentisq; utuntur ac incantamentis, & scelestissimum ac impijssimum (meo sanè iudicio) faciunt numen. Expiant enim morbo correptos sanguine, itemq; alijs sceleribus inquinatos aut iniustos, aut ab hominibus intoxicatos, aut qui scelestum aliquod facinus perpetrarunt: quos contraria his facere oportebat, sacrificare nimirum ac precari, & ad templa progressos dijs supplicare. Nunc uerò horum quidem nihil faciunt: uerùm expiant, & alia expiamenta terra occultãt, alia in mare proijciunt, alia ad montes deferũt, ubi nemo attingat, neq; conculcet. Oportebat autem ea ad templa deferre, ac Deo contribuere, si quidem Deus est author. Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, sordissimum scilicet à purissimo. Verùm etiamsi contingat ab aliquo inquinari, aut quid perpeti, cupierit utique à Deo purgari ac purificari magis quàm inquinari. Deus itaque est qui maxima ac sceleratissima peccata purgat & purificat, & liberatio nostra existit: ipsiq; terminos templorum ac delubrorum dijs designamus, ut nullus qui non purus sit, eos transcendat: & ingressi respergimur, non uelut qui inquinemur,

Christiana Hippocratis sententia.

sed

sed si quod etiam prius scelus habemus, purificemur. Et de expiationibus quidē sic se res habere mihi uidetur. Hic uerò morbus nulla re diuinior reliquis mihi apparet: sed naturam habet quam etiam alij morbi, & causam unde singuli gignuntur. Naturā autem & causam ab eodem Deo fieri, à quo etiā alia omnia. Hactenus Hippocrates: cuius argumēta, ut nostro institu to nō inutilia, fusius commemorare uisum est.

Magicas artes esse uanas comperit Nero, *easq́; & earum sectatores damnauit* Moses. *Cap.* 17.

AT cum Plinio & Mosis edicto, telam enarrandis breuiter fallacium magorū operibus contextam absoluo. Tradit ille, ætate sua principem Neronē uanas falsissimasq́; comperisse artes magicas. Quippe, inquit, non citharæ tragiciq́; cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi uitijs: primumq́; imperare dijs concupiuit, nec quicquam generosius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Adhæc, non opes illi defuēre, non uires, non discendi ingenium, aliaq́; nō patiente mundo. Immensum & indubitatū exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero. Magus ad eū Tridates uenerat, magos secum adduxerat, magicis etiam cœnis eum * initiauerat: non tamen, quum regnum ei daret, hāc ab eo artem accipere ualuit. Proinde persuasum fuit, intestabilem, irritā, inanem esse, habentem tamē quasdam ueritatis umbras: sed in ijs ueneficas pollere artes, non magicas. Nero in

Lib. 30. *ca.* 2.

Magicas artes uanas esse comperit Nero.

* *aliàs inuitauerat.*

ro in exquirendis magicis artibus paulo curio ſior, quòd nullum certæ ueritatis ſignum argumentumúe perſpexiſſet, eas ſuſtulit. Eò etenim earum uanitas proſerpſerat, ut ſapientibus etiam ethnicis odio eſſent, & execrabiles. Interdicuntur quoq; & damnantur earum affectatores ſeueriſsimo Dei mandato in Leuitico, tum etiã Deuteronomio: Non inueniatur in te ducens filium aut filiam in ignem, diuinans diuinationem, obſeruans dies, non diuinans ex ſortibus, non incantans aut exercens præſtigias diabolicas: non cõſulens Pythonem, non interrogans mortuos: quia abominatio eſt Domino omnis faciens hæc. Quod hi tolerarentur, audirenturque, Eſaias uaticinatur caſum & interitum Babylonis, cui & in primis exitio fuit huius teterrimæ artis ſtudium, quum ad ultimum à Cyro rege ſub Perſarum imperiũ redigeretur. Ita clamat diuinus uates: Venient tibi duo hæc ſubitò in die uno, ſterilitas & uiduitas, propter multitudinem maleficiorum tuorum & propter duritiem incantatorum tuorum, uehementem. Et ſubijcit: Sta cum incantatoribus tuis, & cũ multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentià tua, ſi fortè quid proſit tibi. Meritò itaq; apud priſcos ſemper in quęſtione fuit, incantamẽta ualerent'ne aliquid, quum meræ ſint præſtigiæ.

Leuit. 19.20. *Deuter. 18.* *Eſaia 47.*

De Lamia, quid ea ſit. Cap. 18.

Lamiæ cur dictæ, indicat Duris Lybicorum lib. 2. *Faſt. 6.*

NVnc ad Lamiæ hiſtoriam me cõfero, uulgo ſtrigæ, à ſtrige aue nocturna & infauſta, quam pulchrè depingit Ouidius:

Sunt

Sunt auidæ uolucres, non quæ Phinæia mensis
Guttura fraudabant, sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canicies pennis, unguibus hamus inest.
Nocte uolant, puerosq; petunt nutricis egentes,
Et uitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia uiscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen: sed nominis huius
Causa, quòd horrenda stridere nocte solent.
Siue igitur nascuntur aues, seu carmine fiunt,
Næniaq; in uolucres falsa figurat anus.

Sagam quoq; nuncupant, à satagendo. hanc igitur appello, quæ ob fœdus præstigiosum aut imaginarium cum dæmone initum, propria ex suo delectu uoluntate, uel maligno dęmonis instinctu impulsuúe, illiusq; ope, qualiacunq; mala uel cogitatione uel imprecatione, uel re ludicra atq; ad institutum opus inepta designare putatur: uelut aerẽ insolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnosa grandinis insoliti multitudine ferire, tempestates excitare, segetem in agro lætam aliò transferre aut depopulari, morbos præter naturam hominibus bestijsq; ciere & mederi, paucis horis longissimè euagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, succubũ agere, homines in bestias commutare, & mille mõstrosa rerum ludibria ostentare. Ad cuius longiorem descriptionem faciẽt quorundam poetarum (licet peculiare illud nostrarum Lamiarum genus, quod ob opinione maleficij hominibus & brutis in exitiũ eo quo audietur

audietur modo illati, nostro seculo comburitur, eos non nouisse existimem) uersus, ex peruersæ opinionis officina deprompti. ut Virgilij libro quarto Aeneidos, ubi Dido ad Annam sororem ait:

Hinc mihi Maßilæ gentis monstrata sacerdos,
Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas uelit, ast alijs duras immittere curas,
Sistere aquam fluuijs, & flumina uertere retrò,
Nocturnosq; ciet manes: mugire uidebis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.

Et in Damone, seu Pharmaceutria, Ecl. 8.

Carminibus Circe socios mutauit Vlyßis. Item:
Picus equûm domitor, quem capta cupidine coniunx,
Aurea percussum uirga, uersamq; uenenis
Fecit auem Circe, sparsitq; coloribus alas.

Omnipotentiam quoq; Circes maleficæ prędicat Homerus. Item:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Quibus nō apud Ouidiū gloriatur malefica?

Cum uolui, ripis ipsis mirantibus, amnes
In fontes rediere suos: concussaq; sisto,
Stantia concutio cantu freta. nubila pello,
Nubilaq; induco: uentos abigoq;, uocoq;.
Vipereas rumpo uerbis & carmine fauces:
Viuaq; saxa, sua conuulsaq; robora terra,
Et syluas moueo: iubeoq; tremiscere montes,
Et mugire solum, manesq; exire sepulchris.
Te quoq; Luna traho. Item de Medea legitur:
Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ flumina concita sistunt.

Et paulo pòst:

Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem

Irrorauit

Irrorauit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit. Et de eadem:
Et miserum tenues in iecur urget acus. Item:
Carmine læsa Ceres sterilem uanescit in herbam,
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataq; uitibus uua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt. Horatius:
Quæ sidera excantata uoce Thessala,
Lunamq; cœlo diripit.
Et Tibullus de fascinatrice:
Hanc ego de cœlo ducentem sidera uidi,
Fluminis ac rapidi carmine uertit iter.
Hæc cantu funditq; solum, manesq; sepulchris
Elicit, & tepido deuorat ossa rogo.
Cum lubet, hæc tristi depellit lumina cœlo:
Cum lubet, æstiuo conuocat orbe niues.
Item de incantationis ui copiose scribit Lucanus:

Lib. 6. de bello ciuili.

Mens hausti nulla sanie polluta ueneni,
Incantata perit. Paulo pòst:
Cessauere uices rerum, dilataq; longo
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.
Et paulo antè:
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere ignes. Item:
Gens inuisa cœli, maculandi callida cœli,
Quos genuit natura mali; qui sidera mundi,
Iuraq; fixarum possunt peruertere rerum.
Nam nunc stare polos, & flumina mittere norunt,
Aethera sub terras adigunt, montesq; reuellunt.
C. Manilius Astronomices suæ lib. I.

Linguas

Linguas dixere uolucrum,
Consultare fibras, & rumpere uocibus angues,
Sollicitare umbras, imumq; Acheronta mouere,
In noctemq; dies, in lucem uertere noctes,
Omnia conando docilis solertia uicit.

Vbi uerò Lucanus agit de maga illa Thessala manes euocante, maleficij materiem affingit:

Huc, quicquid fœtu genuit natura sinistro,
Miscetur: non spuma canum, quibus unda timori est:
Viscera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla:
Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In medijs echineis aquis, oculiq; draconum:

& reliqua. Huc faciunt Grugnæ Stryacis Carossæ Macaronicorum libri 5. Carmen mirè festiuum est, ridiculumq;, Italicis dictionibus singulari lepôre & artificio ubiq; immixtis.

Quanquam poetarũ assertio, uel etiam contradictio, parum pôderis hic apud me obtinet: tamẽ ut curiosioribus satisfiat, libet paucis hæc tela obiter eodem retorquere arcu. Si quid Medea, hac arte cumprimis celebris, hic potuisset, minimè prætermissura erat, à Iasone uincta, cũ clamaret:

—— Si possem, sanior essem:
Sed trahit inuitam noua uis. ——

Maleficijs Medeæ præponderabat Iasonis forma. Adhæc Circe maga formosissima, quæ quicquid uellet, posse repellere, allicere, ligare, impedire, euocare credebatur, suum nequiuit remorari Vlyssem: magisque sine arte Vlysi deuincta est, quàm Vlyssem cum omnibus

suis

suis artibus uel uinxerit, uel deluserit. Sic de Vlysse cecinit Ouidius: *Lib. 1. de Remed. amoru.*

Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet uiuo sulphure uictus amor.
Quid te Phasiacæ iuuerunt gramina terræ,
Cum cuperes patria Colchi manere domo?
Quid tibi profuerint Circe Perseidos herbæ,
Cum tibi Neritias abstulit aura rates?
Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:
Longus in inuito pectore sedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi uertere iura tui.
Diceris his etiam, cum iam discedere uellet,
Dulychium uerbis detinuisse ducem:
Non ego, quod primùm (memini) sperare solebam,
Iam precor, ut coniunx tu meus esse uelis:
Et tamen ut coniunx essem tua, digna uidebar:
Quòd dea, quòd magni filia Solis eram.
Ne properes oro, spacium pro munere posco:
Quid minus optari per mea uota potest?
Et freta mota uides, & debes illa timere:
Vtilior uelis postmodò uentus erit.
Quæ tibi causa fugæ? non hic noua Troia resurgit,
Non aliquis socios rursus ad arma uocat.
Hic amor & pax est, in qua malè uulneror una,
Totaq; sub regno terra futura tuo est.
Illa loquebatur, nauem soluebat Vlysses,
Irrita cum uelis uerba tulêre noti.
Ardet, & assuetas Circe decurrit ad artes.
Nec tamen est illis attenuatus amor.

Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
Deme veneficiis carminibusq; fidem.

Porrò quòd Vergilius in Damone dicat,

Carmina uel cœlo possunt deducere Lunam:

Atq; apud Horatium glorietur Canidia,

Polo deripere Lunam uocibus possum meis:

Et saga apud Ouidium iactet,

Libel de epileps. *Te quoque Luna traho:* hoc scitè ab Hippocrate diluitur Si enim, inquit, homo carminibus Lunam deducere cœlo posset, tum certè Deus & mens diuina, astrorum conditor & rector, hominum potestati, magorumque incantamentis (quod dicere nefas est) esset obnoxius. Sed hanc fouet eiusmodi opinio causam. Aganice, De praecept. connub. ut Plutarchus refert, Hegetoris Thessali filia, siderum in plenilunijs defectus perita, ac temporis Luna unde dicatur cœlo deduci. gnara quo luna obiectu terræ umbra obnubilaretur, quum hæc mulierculis credulis præsaga futuri prædiceret, præcantatione lunam subducere cœlo credebatur. Tamen Pirithoum primum à cœlo detraxisse lunam, fingi à poetis, nō Lib. 1. ignoro. Hæc Propertius ita ridet:

At uos, deductæ quibus est fallacia lunæ,
Et labor in magicis sacra piare focis
En agedum dominæ mentem conuertite nostræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim uobis, & sidera & amnes
Posse Cyrenæis ducere carminibus.

Quorundam poematum huius argumenti explicationem, etiam circa Libri sequentis finem comperies.

Cap. 17. At apud hæc poetarū commenta locum merentur

rentur

rentur infinitę historiæ, fabulis fabulosiores, XI libris Metamorph. siue lusus asini conscriptæ à L. Apuleio Madaurensi, philosopho Platonico. Ex ijs accipe duas, ut cũ his conferantur, fidẽque parem sortiantur illa, quæ frequenter adhuc nostro hoc ęuo à malè credulo ac demẽtato uulgo tanquam uera narrãtur, licet sint mendacia mera, quibus etiam facilè ab alijs datur fides. Cauponam reginam hoc modo describit: Saga est, & diuinipotens, cœlum deponere, terram suspendere, fontes durare, mõtes diluere, manes sublimare, deos infirmare, sidera extinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quòd in aliũ temerasset, unico uerbo mutauit in feram castorem: quòd ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat: ut illi quoque simile, quòd Venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque uicinum, atque ob id ęmulum, deformauit in ranam: & nũc senex ille dolium innatans uini sui, aduẽtores pristinos in fece submissus, officiosis ronchis raucus appellat. Aliũ de foro quidem, quòd aduersus eam loquutus esset, in arietẽ deformauit: & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui uxorem, quòd in eam dicaculè probrũ dixerat, iam in sarcinã impręgnationis obsepto utero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione dãnauit. Et ut cuncti numerant, octo annorũ onere misella illa, uelut elephantẽ paritura, distenditur. Et lib. 2. de Pamphile Miloni nuptui tradita hæc scribit: Magæ primi nominis, & omnis carminis sepulchralis

Lib. 1. de Asino aureo, Apuleij fabula.

magiſtra creditur, quæ ſurculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnē iſtam lucem mūdi ſideralis, imis tartari & in uetuſtū chaos ſubmergere nouit. Nam ſimul quenquam conſpexit ſpecioſæ formę iuuenem, uenuſtate eius ſumitur, & ilicò in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & uiles faſtidiēs, in ſaxa & in pecua, & quoduis animal punctò reformat. Alios uerò prorſus extinguit. Longioris moræ in ijs recenſendis me pudet, quare figmentorum enarrationem obſignabo cum his Apuleij uerbis lib.1. Næ iſtud mendacium tam uerum eſt, quàm ſi quis uelit dicere, magico ſuſurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, uentos inanimes expirare, Solem inhiberi, Lunam deſpumari, ſtellas euelli, diem tolli, noctem teneri.

Lamiarum profeßionis modus ineptus, nec cohærens. Cap. 19.

Profeßionis Lamiarū modus ineptus, nec cohærens.

Prima ſecunda partis q. 1. cap. 2. 3.

Atqui ut omnia ſatanę inſtituta minimè cohærent, uariaq; & mendacia comperiuntur: ita & profeſsiōis modus ineptus mancusq; eſt, ac diuerſe à quolibet eius factionis reo, quæſtionibusque ſubiecto narratur. Exempla ſunt obuia in Malleo maleficarum, libro ſic inſcripto, ubi legitur: Modus profitendi duplex eſt. unus ſolennis, per ſimile, ad uotum ſolēne: alius priuatus, qui ſeorſum dęmoni quacunque hora fieri poteſt. Solennis inter eos fit, ubi Lamię in certam concionem ſtatuto die ueniunt, & dæmonem in aſſumpta effigie hominis uident: qui quum de ſeruanda ſibi fide admonuerit,

mouuerit, ſucceſſumq; in rebus mundanis proſperũ & uitæ longitudinẽ promiſerit, quæ præſentes ſunt, nouitiam ſuſcipiendam ipſi commendant. Et dæmon ſi in abneganda fide, cultu Chriſtianiſmi, & extenſa muliere (ſic enim beatiſsimam uirginem Mariam nuncupant) & in ſacramentis nunquam uenerãdis inuenerit nouitiam ſeu diſcipulum procliuem, tunc dęmon manũ extendit: ac uiceuerſa diſcipulus ſeu nouitia ſtipulata manu, illa ſeruaturum ſe pollicetur. hinc dęmon ſubiungit, ea non ſufficere: ſed omagium deinde petit, continens, ut anima & corpore ſe in æternũm illi dedat, & pro uiribus alios quoſcunque utriuſque ſexus illi adiungere uelit. Addit denique, ut certa unguenta ex oſsibus & membris puerorum, & præcipuè renatorum fonte baptiſmatis, ſibi conficiat, per quæ omnia ſua inſtituta ipſius adminiculo explere poterit. Hunc modum nos inquiſitores (ſcribũt Mallei maleficarum authores) cognouimus in oppido Briſiaco Baſiliẽſis diœceſios, plenè à ſaga iuuencula informati. Deinde pòſt legitur: Præfato inquiſitore mihi referente intellexi, in ducatu Lauſanenſi quoſdã magos coxiſſe & comediſſe ꝓprios infantes. Modus aũt diſcendi talem artem fuit, ut dixit: quòd magi in certam ueniant concionem, & opere eorum uериſimiliter dęmonem in aſciticia hominis ſpecie conſpiciant, cui diſcipulus neceſſariò dat fidem de abnegando Chriſtianiſmo, de eucharistia nunquam adoranda, & de calcando ſuper crucem, quando latenter poſſet. Fuit inſuper

Nõ manum, ſed eius formã extendit, cum ſpiritus carnem et oſſa nõ habeat: fallax itaque eſt ſtipulatio, nec ullius momenti.

fama communis, Petro iudice in Boltingē narrante, quòd in terra Bernensium tredecim infantes à Lamijs essent deuorati: quamobrem etiam in tales parricidas satis duriter exarserat publica iusticia. Alius postea iuuenis, tamen uxoratus, hūc refert ordinem: Oportet primò, Dominico die, antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurum cum magistris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagium præstat magisterulo, id est paruo magistro: ita enim dæmonem, nec aliter, uocant. Sequitur postremò: De utre bibit, ut audies: quo facto, statim intrinsecus sentit se imagines nostræ artis concipere, & principalibus ritibus huius sectæ imbui, confirmariq;. Quum autem modum quo infantes comederent, à saga capta inquireret Petrus: hæc respondit, illum talem esse. Infantibus nondum baptizatis insidiamur, uel etiam baptizatis, præsertim quando crucis signo & orationibus non muniuntur. Hos in cunabulis, uel ad parentum latera iacentes, ceremonijs nostris occidimus: quos, postquam putantur oppresi esse, uel aliunde mortui, ex sepulchro clàm suffuramur, & in olla decoquimus, donec euulsis osibus, uelut cera ferè potabilis efficitur. De solidiore materia unguentum facimus, nostris uoluntatibus, artibus & trāsuectionibus commodum. de liquidiore uerò humore, utrem implemus: ex quo quicunque biberit, additis ceremonijs paucis, euestigiò nostræ artis conscius redditur, & magister. Hæc ille.

Vnguentum terribile.

Potus tartareus.

Profes-

Professio Lamiarum diluitur, ostenditurq; foedus esse praestigiosum, stultum, & nullius ponderis. Cap. 20.

QVàm hęc nõ cohæreant, sint absona, indignaque quibus fides uel leuiter adiũgatur, quilibet, dummodò non omnino sit mentis inops, facilè iudicabit. Fœdus aũt esse præstigiosum, phantasmate aut imaginatione, uel phantastico præstringentis spiritus corpore fallaciter apparente: uel neruis opticis seu uisorijs indita subdolè, quam satan uult, specie, commotis huc humoribus & spiritibus idoneis: uel sibilo, susurro aut murmure in organis auditus, uitiatæ formis imagini respondente, spiritus maligni arte excito conflatum stabilitumque, ac inde nullius esse ponderis, facilè cognoscitur: potissimùm si diuersa contrahentium essentia, contractus forma, modus, & circumstantiæ, perspicaci mentis acie inspiciantur, atque rationis fideique nostræ æquilibrio exactius pensiculentur. Sic plerasque omnes actiones Lamiæ hactenus attributas, quas suas esse, malesana quoque fatetur, ex corrupta à præstigiatore uirtute imaginatiua, non Lamiæ, sed ipsius satanæ existere, palàm fit: cui minimè opus est alterius adminiculo in sua potentia ostendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius uolũtate aut imperio cogitur quàm Dei, & huius ministrorum bonorum: malis nõ coactus, sed sponte & quidem libenter obsequitur maliciosus ille ueterator, secus licet fingat, simuletque, teste Porphyrio, ut suis pręstigijs

gijs nos magis irretiat. Non autem ſtrictè colligari pactum imaginarium, doloq; malo mendaciter ab altera parte initum neceſſe eſt, quum à præſtringente ſpiritu apud ſtupentem, nec mētis compotem ſatis hominem, aliter fieri nō poteſt. Præterea doloſa hæc ſtipulatio, maximè in perniciosum finem cōficta, ſine teſtibus aut uadibus contra Dei uoluntatem, ſi tantū habebit momenti, ut nulla queat reſcindi ratione: at neceſſariò eius uirtute alter alterius uoluntatem ſequi, illiusque præcepto morem gerere compellatur: quur pactum illud prius in baptiſmo ex peculiari Dei uoluntate & mandato, ſolennibus uerbis uerè ſancitum, & quidem interpoſitis fideiuſſoribus, tanquam prærogatiua non præponderabit? Atqui, fidem Chriſtianam hic abnegaſſe anum miſeram, obijcies. Et nos, quot quot aliam ſalutis uiam quærimus, quàm Chriſtum IESVM, eius præcepta obſeruantes, ueſtigijsque inſiſtentes, uiua in ipſum fide per dilectionem operante, fidem abijcimus, reipſa teſtati mente ſana, quod illa uel ætate ſtupida, uel ſexu inconſtans, uel impotentia mentis lubrica, uel animi morbo deſperans, aut imaginariè aut maligni arte deluſa feciſſe putatur. Aures Pauli uerbis, quibus fidem Chriſtianā uerè abnegantes ſcitè depingit, pauliſper accommoda: Illud ſcito, inquit, quòd in extremis diebus inſtabunt tempora periculoſa. Erunt enim homines ſui amantes, auari, faſtuoſi, ſuperbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, neſcij fœderis, calumniatores, intemperantes,

Fidem Chriſtianam abnegantes.

Gal. 5.

2. Timoth. 3.
1. Timoth. 4.

perantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, uoluptatum amátes potius quàm amantes Dei: habentes formam pietatis, sed qui uim eius abnegarint. Et istos auersare: ex his enim sunt qui subeút in familias, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiscentijs uarijs, semper discêtes, nec unquam ad cognitionem ueritatis uenire ualentes. Quemadmodum autem Iannes & Mambres resistebant Mosi, ita et hi resistunt ueritati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Sed non proficient amplius. Siquidem amentia eorũ euidens erit omnibus, quemadmodũ & illorũ fuit. Hęc Paulus.

Pietatis uim qui abnegarunt, circa fidem reprobi.

Exod. 7.

Ad chrisma in fœderis contractu exemptum, ut fertur, si cõfugias, licet uel unico uerbo hic satis facere possem: id tñ ne plus facessat negocij, tutius erit respondere: Si qua uis sit chrismatis, eá nõ in externa illinitione magis cõsistere, quàm in externa aquę superfusione in sacramẽto Baptismi, qui fide intercedẽte sanctificatur, atque ita cõfirmatur, ut si postea centies aqua corpori infusa abluatur, imò tota cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impresso permanet bapt ismi essentia: etiási eius uirtuté homo quandoque lapsu abneget, tamen si resurgat, à peccatis ad uitę emendationẽ pœnitudine cõuersus, eadem stabit baptismi semel administrati energia. Ratio chrismatis erasi erit eadem apud resipiscentem, si ita uoles: alioqui uel uulnere syncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea in parte exorto, illud quoque interiro sequeretur:

Chrismatis uim, si qua est, non posse externa exẽptione tolli.

quanquam etiam non uerè syncipũt in fœdere collidi crediderim, sed imaginariè: quemadmodum reliqua multa hic contingere animaduertimus, quò credulum hoc malesanorum hominũ genus persuasione mala inducatur, ut se diaboli retibus iam inde implicitũ usq; adeò, seruũmque credat, quasi omnis resipiscentiæ uia deinceps sit præclusa, quò hac ratione tandem extrema cogitet, moliaturq;: quãuis non magis huic, imò multo minus, ut uitiata phantasia deluso, quàm quibusuis alijs grauiter peccantibus, cõuersionis locus erit præcisus. Petrus siquidem, antea breui à Christo præmonitus, contra conscientiæ testimonium ter Christum, addito etiã iuramento, negat: atqui agnito errore, lachrymisq; fusis, in gratiam recipitur.

Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 22. Ioan. 18.

Fœderis uani demonstratio reliqua.
Cap. 21.

ADhæc, quòd ullis ceremonijs pueros occidere quis possit, falsissimũ est, meraq; satanæ suggestio, ac inanis credulitas. Itẽ ꝙ illos ex sepulchris clàm effodiãt, nihil esse nisi diabolicam persuasionẽ ex imaginatiua ui corrupta, aut alto somno uitiata, palàm constabit, si monumenta inspiciantur, unde eos extractos esse narrant: ibi etenim reconditi adhuc inueniuntur. Nec hęsitare uolo, eodem modo in mentem illis inductã esse infantis decoctionẽ in olla confectam, donec exemptis ossibus caro redderetur potabilis. Tam enim id existit inhumanum, tetricum, crudele, & creditu difficile, ut si uel

Ceremonijs non posse occidi pueros.

Infantes mortuos ex sepulchris effodi, delusorium est. Potus ille Stygius imaginarius, ut & unguentum.

uel meis intuerer hoc oculis, citius huius horribilis spectaculi fascino eos mihi præstrictos crediderim, quàm nefandum hoc & plusquam tragicum, omnemque exuperans fidem cōdimentum uerè apparatum esse fatear. Sed esto, quòd ex Stygia palude proserpant eius unguenti artifices horrificæ striges, quæ omnem humanî sensus imaginem prorsus exuerint: cedo tamen, unde illi unguento ea uirtus, ut si quis eo inungatur, fiat sceleratarum uoluntatum, execrabilium artium, & transuectionum incredibilium particeps? uel si eo sedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus, per aera feratur: quemadmodum sagæ persuasum habent, & liber ille testatur? Non libet hic anxiè de mortuæ, putidæque & uirulentæ huius carnis decoctæ temperamento & uiribus disceptare. siquidem in rerum natura eam ita paratam non inueniri, firmiter credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum est, conseruatæ præparatione, potatione & uirtute dictum uolo. Interim negandum non est, miseras has mulierculas ita formis uirtuti phantasticæ impressis, à dæmonio dementatas, non aliter ac si hæc ita uerè fierent, scire: uti ferè omnes illarum pręter naturam actiones, imaginariæ saltem uidentur: & propterea quæstionibus adactæ, flammisq; propinquæ, sua apertè confitentur flagitia, per somnum uel simulachrum illis solummodo cognita. Idipsum confirmatur in Decretis, ad hunc modum: Quædam mulierculæ inseruientes satanæ, dæmonum illusionibus seductæ, *In secūda parte. caus. 26. q. 5. episcopi.*

credunt

credunt se alia nefanda quoque agere, puta paruulos à lacte matris auellere, assare & comedere: domi per caminos seu fenestras intrare, & habitátes uarijs modis inquietare: quæ omnia & consimilia solũ phantasticè accidũt eis. Cum ea uerò, quæ fossula facta, & lotio infuso uel aqua, digitoque moto se tempestatem ciere arbitratur, colludit dæmon aerem turbans, ut illam sibi addictam in officio contineat.

Huius ergo ex utre potionis tartareæ, sed imaginariæ in fœdere usus, ipsum quoq; præstigiosum esse, præter multã eius diuersitatẽ apertius demonstrat: lubetq; hic cũ Horatio dicere,

Ne quodcunque uolet, poscat sibi fabula credi,
Neu pransæ lamiæ uiuum puerum extrahat aluo.

Pacti item uanitatẽ id quoque docet, quòd eo inito ceremonias quasdam contra Ecclesiæ statuta cogantur obseruare: quemadmodum diebus Dominicis ieiunare, aut sextis ferijs (ut aiunt) carnibus uesci, aut crimina in confessione celare, uel tempore eleuationis in terrã spuere, uel sub Missæ actiõe uerba proferre inutilia, uel aliquid simile designare: ita Mallei referũt fabricatores. Hęc qualia & quãta sint delicta, quilibet pius, tenuiter modo sacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit. Etenim quũ dies Dominicus sit audiendo Dei uerbo, orationibus & diuino cultui cum primis consecratus, his nemo fructuosius uacarit, quàm q mentẽ à cibi nebulis serenã cõseruarit. Est (inquit Christus) aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationib. & ieiunijs eijcitur. Sobrios hinc

Die dominico utiliter ieiunari.
Matth. 17.

bos esse iubet Petrus, & uigilátes ad orandum, 1. Petr. 4.
quia aduersarius noster diabolus tanquam leo
rugiens obambulat, quærens quem deuoret. I-
tem Paulus docet suos Corinthios: Ne fraude- 1. Corinth. 7.
tis uos inuicé, nisi si quid ex consensu pro tem-
pore, ut uacetis ieiunio & precationi. Ita ieiu-
nium & oratio ferè coniunguntur, & quidem
ordine optimo: ut quod apud Tertullianum le-
gitur, ieiunare die Dominico nefas existimari,
non immeritò mirer.

Quòd uerò carnibus uesci, urgente necessi- *Carnibus uesci diebus à pont. Rom. uetitis quando liceat.*
tate (si modò absit offendiculum, contemptus
& gula) liceat diebus à Pontifice Romano ue-
titis, alij defendunt ex his Christi uerbis: Audi-
te & intelligite: non quod ingreditur in os, im- *Matth. 15.*
purat hominem: sed quod egreditur ex ore, hoc
impurũ reddit hominẽ. item ex Paulo ad Col. 2.
Ne quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in par
te diei festi, aut nouilunij, aut sabbathorũ, quæ
sunt umbra rerum futurarum, corpus aũt Chri
sti. Et pòst: Si mortui estis cum Christo ab ele-
mentis mundi, quid quasi uiuentes in mundo,
decretis teneminí? Ne tetigeris, ne gustaris, ne-
que contrectaris: quæ omnia ipso pereunt abu
su, iuxta præcepta & doctrinas hominum: quæ
uerbotenus quidem speciem habent sapientiæ
per superstitionem ac humilitatem animi, & læ-
sionem corporis, non per honorem aliquem ad
expletionem carnis. Ad Timotheum hic quoq; 1. Timoth. 4.
scribit: Spiritus certò loquitur, quòd in poste-
rioribus temporibus descíscent quidam à fide,
attendentes spiritibus impostoribus, ac doctri-
nis dæ-

nis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abstinere à cibis, quos Deus creauit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognouerunt ueritatem: quòd quicquid creauit Deus, bonum sit, & nihil reijciendum, si cum gratiarum actione sumatur: Sanctificatur enim per sermonem Dei, ac precationem. De his si commonefeceris fratres, bonus eris minister IESV Christi, enutritus in sermonibus fidei, bonæque doctrinæ, quam
1. Corinth. 10. Psal. 23. usquè secutus es. Cæterùm prophanas & aniles fabulas reijce. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello uenditur, edite, nihil interrogantes propter conscientiam. Domini siquidem est terra, & plenitudo eius.

Celare crimina in confessione. Adhæc, quòd ex pacto certa celare crimina in confessione cogantur: quis amabò singula distinctè enarrabit peccata, quum plerunque omnes nostri cogitatus, uerba & actiones sint peccatorum labe conspurcata? aut quò nam diuinæ uoluntatis testimonio, exacta illa nostrorum scelerum enarratione opus esse conuincetur? Quo ordine ea recensuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce? *Luca 18. & 23.*

In terrã spuere tẽpore eleuationis. Verba inutilia sub missa proferre. Crucem calcare secretò. Tam quoq; graue est delictum, in terram tẽpore eleuationis spuere, quàm sputũ in ore continere. & æqualem pœnam merentur uerba inutilia tam sine Missa, quàm sub eius actione prolata. Huc adducatur, cõmissum in calcãda secretò cruce flagitiũ: itẽ, quòd die Dominico ante lustralis

stralis aquæ consecrationẽ templum ingrediá tur: & mille alia anicularũ deliramenta, eo huc adducta à dęmone, ut sub religiõis prętextu superstitionẽ impietatẽq; inueheret & stabiliret. *Ante lustrale aqua consecrationẽ templum ingredi die Dominico.*

Hic præstigiosi fœderis neruũ palàm cernit quilibet pius. Rectissimè ergo Augustinus ait: Omnes artes huiusmodi uel nugatorię, uel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dęmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ, penitus sunt repudiandæ. *Lib. 2 de doct. Christ. & legitur 26. q. 2. illud quod est.*

Superioribus nugamentis ex Psello accensere libet de Euchetis & Gnosticis, qui nefanda sacrificia perpetrare dicuntur, ut dæmonia toto concipiant pectore. Conueniunt die quo passus est Saluator, uesperè statutum in locum, unà cum puellis sibi notis: & post quædam sacra extinctis luminibus, mistim congrediuntur siue cum sorore, siue cum filia, siue cum qualibet. Nono rursus mense reuertuntur, puellásque accersunt, & infantes iam natos ab his euellunt, perque totum corpus pueros circumcidunt, & circumfuso sanguine phialas implent, corpora cremant, cinerem cum sanguine miscent. Hoc condimento epulas & pocula condiunt, tum sua inter se, tum aliorum clam quorumcunque possunt. Existimant enim hoc sacrificij & alimenti genere, tanquam maximè profano, characterem diuinum nobis impressum, ac dæmonia procul arcentem, penitùs aboleri, itaque dæmonia liberius ingredi. Gnosticis (ut Irenæus attestatur, uir & Christianus & eruditus) præbuit incunabula Carpocrates: *Euchetæ & Gnostici.*

His

Carpocrates magiam scelestam publicè docuit. His enim præstigias Simonis magi, non ut illi clàm, sed publicè ac palàm tradebat: & uelut pro summis ac optimis studijs laudem confessam & publicam de nefarijs actibus, à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce publica perorabat, de amatorijs duntaxat somnijsque immissis, ac dæmonijs parædris, alijsque similibus fraudibus.

Qui homines dæmonum illusionibus artibusq; magis sunt expositi. Cap. 22.

Apta satana organa. HIc porrò id hominum genus potissimũ impetitur, quod tali est temperamento, uel à causis externis, ut à dæmonis spectro appetitum, uel illius suggestione tentatũ, seu uti organum illius uoluntati non ineptum, ex fucata inductione facile pręstet. Huiusmodi sunt melancholici, & ob iacturã uel qualemcunque aliam causam tristes, teste Chrysostomo, cuius hæc uerba sunt: Omni diabolica actione potentior ad nocendum est mœroris magnitudo: quiã dæmon quoscunque superat, per mœrorem superat. Sunt item Deo diffidentes, impij, illicitè curiosi, peruersè in religiõe Christiana instituti, inuidi, maliciosi, uetulę uix mentis cõpotes, similesq; lubricę fidei (qui enim facilè credit, facilè & recedit) uel insignis maliciæ muliercula. His ut instrumẽtis congruis insidiatur quibuscunq; potest modis, suo tẽpore & loco: singulos, ut cuiusque animi studia & affectus ex certis indicijs cognouerit, peculiari aliqua ratione adoritur, insectatur, illicit, uel assumpta plausibili forma, uel cogitatiõe imaginationeq; uariè agitata

Lib. 3. de prouidentia ad Stagiriũ monachum.
Ob mœrorem multos superat dæmon.
Clemens li. 2. Recog.
August. li. 2. de doctrina Christ. ca. 24.

igitata & corrupta, donec tandem ipsius proposito consentiant, se ipsius persuasioni dedāt, quicquid in mentem ille ingerat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipsi obtemperantes, uera omnia esse quæ suggerit rati, formas in imaginatiua uirtute uel phantastica ab eo ingestas reuera substantialiter (ut sic dicam) existere confidentes sanctissimè: nec aliter queunt, quum illorum mentem ex primo assensu imaginibus inanibus uitiarit, consopitis uel concitatis in hoc opus corporis humoribus & spiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata species aliquas inducat, perinde ac si extrinsecus eæ occurrerent uerè, non solùm dormientibus, uerùm & uigilantibus: atque hoc modo aliqua extrinsecus uel existere uel fieri putentur, quę tamen reuera nec sunt, nec fiunt, nec sæpe in rerum natura existunt. Ea est horum immundorum spirituum subtilitas incomprehensibilis propè, & fraus infatigabilis, sensus hominum eludens. Sic & ueterum Aegyptiorum sensus obsedisse dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus. *Li. 5. Recog.*

De sexus feminei credulitate ac fragilitate. Cap. 23.

PLurimùm uerò huc sexum femineum, nimirum temperamenti ratione lubricum, credulum, maliciosum, impotentis animi, & ob eius affectus quibus difficulter imperat, melancholicum: cumprimis autem effœtas, stupidas, menteque titubātes uetulas inducit subdolus ille ueterator. Quo nomine Euam con- *Sexus feminei credulitas.*

Geneſ.3. uenientius ſuæ perſuaſioni organum, non A-
1.Timoth.3. dam, in rerum primordijs, quum duo ſolùm exi ſterent homines, aggreſſus eſt: quam leui etiam diſputationis uelitatione uicit.

1.cap.3. Hinc D. Petrus non iniuria mulieres uocat infirmius uaſculum. Et Chryſoſtomus (ſi is eſt)
Homil.23. in princ. in 2. parte Homiliarum in Matthæum: Sexus, ait, mulierum incautus & mollis eſt: incautus, quia non omnia quæ uidet aut audit, cum ſapientia & ratione conſiderat: mollis autem, quia facilè flectitur, uel de malo ad bonum, uel de bono ad malum. Idem in epiſtolam ad Corinth. 2. Homil. 23 dicit, mulierum proprium eſſe decipi. D. Hieronymus, aut (ut uidetur) alius, in regula monacharum ad Euſtochium, capite decimoſexto: Debilis eſt nimiùm ſexus quem geritis, ac fragilis, & mobilis, ſi ſuo relinquatur arbitrio. Scitiſsimè item: Mulierum genus, inquit Eleazarus apud Ariſteam, ſuorum affectuum ſequax, atq; in lapſum procliue, propter imprudentiam, & eius naturam imbecillem.
Declamat. 338. Quintilianus auus, imbecillam rem eſſe ait fœminam. Mentis quoque imbecillitatem illis tribuit Valerius Max. libr. nono Rer. mem. cap. 1. Caius item pro Lucilla, apud Stobæum ſerm. 17. εὐάγωγον γάρ ἐστιν, εἰς πίστιν, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἀτυχῶν προσῇ. quibus ſignificatur, mulierem ad credendum facilem eſſe, præſertim in calamitatibus. Scribit autem Fulgentius, credulitatem deceptionum eſſe matrem. Mulieres facilè decipi, & deſperare citius quàm uiros, tradit Ariſtot. in princ. lib. 9. de Hiſtor. animalium, & Albertus

bertus in initio lib.8. de Animal. cuius bonã partem ex nono Aristotelis mutuatus est.

Hinc non ineptè mulier (ut Varro interpretatur, & repetit ipse Lactantius, & D. Augustinus, si is est, sermone de tempore 243) à mollicie dicta esse uidetur, immutata & detracta litera, quasi mollier. Quod & scribit Gratianus in §. sed illud. 32. q. 7. Ab Homero item mulieres peculiari epitheto ἑλκεσίπεπλοι uocantur, tanquam molles. Ad animum molliciem hanc trahit Gratianus : uti etiam facit Glos. in cap. 1. de claud. despon. Fragiles adhæc esse mulieres, imbecilles, infirmas, & proinde deceptu faciles, testimonio sunt leges, quæ ea ratione statuerunt multa, ut scribitur in l. si mulier. C. ad Velleianum. & in l. si pater. C. de sponsal. & in l. prima. §. penult. C. de rei uxor. act. & in l. ult. C. de donation. ante nuptias. & in l. sicut. ibi, sexus fragilitas. C. de præscript. 30 uel 40 annor. & in l. asiduis, post princ. C. qui potior. in pign. habean. & in l. quisquis. §. ad filias. C. ad legem Iul. maiest. & in §. 1. ad fin. Instit. qui alien. licet. & in capitul. ex parte abbatissæ, extr. de priuileg. & in capitul. Adam. 33. q. 5. & 24. quæst. quinta. Item l. 2. §. uerba. in fin. in illis uerbis, Infirmitas mulierũ. & l. regula. statim post prin. D. de iur. & fa. igno. & l. cuius bonis. D. de cu. fur. & l. deferre. in prin. D. de iure fisci. & l. 1. §. accusationem. ibi, propter sexus infirmitatem. D. ad S. C. Turpil. & l. 1. ibi, fœmineæ infirmitatis. C. quan. mulier. tut. offi. fung. pot. & l. quisquis, nuper allegata. Lib. 8. Iliad.

& l.nullus.C.de iur. fis. lib.10. & l.nullus solius. C.de decur.cod.lib. & § his consequens, uersic. unde uolumus . in Auth. de æqual. dot. & tex. in d.§ uerba,ibi, propter sexus imbecillitatem. & in l.Imperialis.in princ. C. de nupt. & in §.1. post medium,in Auth. ut immobi. ante nupt. dona.in illis uerbis,Mulier quippe mariti seductionibus facilè decepta, &c. & annotauit Lucas Penna in l. ult. col.3. C. de priuil. schol. lib. 12. Hinc secundum ueterum Græcorum instituta, prouidè admodum ex lege tutores & curatores mulieribus dari solitos legimus , sine quorum arbitrio & authoritate nihil eis agere licebat,ut retulit Harpocration. Martianus autem scribit , Mineruam natam esse sine matre, quoniam in fœminis prudentia non est. Illius leguntur uersus in hymno Palladis:

Hanc de patre ferunt sine matris fœdere natam,
Prouida consilia quòd nescit curia matrum.

Quare Plato satis inciuiliter dubitare uidetur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animalium,an brutorum.

De melancholicorum deprauata imaginatione. Cap. 24.

Melancholicorum corrupta imaginatio.

POrrò ne imaginatiuæ uirtutis instrumenta in his mulierculis hoc modo uitiari, & oculorum aciem perstringi,ut antè ostendi,usque adeò absurdum uideatur:animaduerte melancholicorum cogitatus,uoces,uisa & actiones : ac quàm omnes sensus ex humore melancholico cerebrum occupante, mentemque immu-

immutante, in his ſępe deprauētur intelliges, ut alij ſe eſſe bruta animalia credant, ipſorumque uoces & geſtus imitētur. Nonnulli ſe uaſa fictilia factos eſſe putant: ob id occurrētibus, ne collidantur, cedunt. alij mortem timent, quam ſibi tamen conſciſcunt interdum. Plerique ſe criminis reos imaginantur, ut pauidi quemcunq; uiderint ad ſe ingredientem exhorreſcant, ueriti ne manibus ipſis iniectis captiui abducantur, & ad tribunalia ſupplicio afficiendi pertrahantur. Quidam ſenex nobilis, quandoque è ſede exiliens ſubitò, ab hoſtibus ſe impeti credebat: quos arreptos, retrò ſe in furnum confertim, ſua quidem opinione, intrudebat. Alius metuebat, ne Atlas, uniuerſum terrarum orbem ſuſtinens ſuis humeris, defatigaretur, & onus excuteret laſſus, cuius intolerabili ruina omnes opprimerentur. Qui ſe totius mundi monarcham & Imperatorem eſſe, ac ad ſe ſolum id ſpectare nomē crederet, noui melancholicum Italum: alioqui bene habitum, eloquentem, nec alio morbo læſum. Vidi, qui cibum & potum pertinaciter auerſaretur, condemnationem imaginatus. Sunt quos tam miſerè exercet plena ſcrupulis conſcientia, qui nodos in lęui ſcirpo quęritantes, culpam imaginantur ubi nulla eſt: & diuinę miſericordiæ diffidentes, ſe orco deſtinatos, lamentatione ſedulò nocte diuq; deplorant. Noui, qui ſe fratrem multis inde miliaribus degentem uidere diceret: item qui ſuis aurib. ſemper obſtrepere (maſculorum concubitor) quemcūque obuium, etiam cōiunctiſsimū quereretur:

atque hoc nomine ad me is scribebat disertè, num quid consilij à me adhiberi ualeret: quum in auditus organo uitium esse alij existimarent. Mens autem huic sacrifico erat læsa: quemadmodum & illi, qui pollicebatur se Gabrielem aut Michaelem coacturum, ut ad se uenirent, & illos de rebus magnis interrogatos responsum daturos. Sed cum ille rogaretur à Cardinale Tournone, ut id efficeret: respondebat, Se non posse, nisi pręparato prius corpore multis ieiunijs & orationib. nec nisi pro rebus arduis reipublicę Christianę. Edidit hic librum de Phyala summi pontificis, & eius partibus.

Scio quoq;, ubi sulphur & picē redolere aliquē occlamaret melācholię uitiū patiens, & cibum oblatū piper resipere iudicaret: quę quàm alienissima esse à rei ueritate, cognoscebantur. Partes itē pudibūdas inflāmatione putoreq; ita uitiatas asserebat, ut gangręnā suboriturā pertimesceret, his interim locis ab omni uitio immunibus. Infinita alia huc coaceruari possent exempla, ubi sensus omnes multifariā uitiatos cernas, ex unico illo humore, uel fuliginoso atrę bilis uapore, mētis sedē inficiēte, unde phātastica illa procreari mōstra cōstat. Imaginatricem quoq; interdū totá ex alijs humoribus corrumpi, exoluiq;, docet Galenus de Sympt. differentijs, quemadmodū in catalepsi: plerūq; aūt uitiari, ut in delirio: est cum deficit atq; debilitatur, quod in lethargo cōtingit. Quare idē non licebit diabolo, tāquā spiritui, ut Deo cōniuente, in sensuū orgaua sese insinuet, & humores sibi com-

bi commodos uel uapores commoueat, uel aerem idoneũ cõferat ad organa: maximè delectu habito ex temperamẽto, ętate, sexu, uel alia causa externa aut interna apta: unde nouę species in imaginatiua ui conceptæ, plerunque etiam spiritui uisorio per neruum opticum communicentur, quò se uidisse uel designasse, mortis etiam periculo affirmare audeát, quæ nunquã uel uisa, uel in rerum natura extiterunt? Leuiaius rei argumenta in hypochymate oculorum uitio apparent. Meritò igitur Thomas frequenter allegat illud Augustini in libro 83. q. Serpit hoc malum dęmonis per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporibus.

De phantasia, & quomodo uitiatur.

Cap. 25.

DE phantasia sic scribit Iamblichus: Phantasia omnibus animę uiribus est adnata, omnesque figurat atque effingit similitudines specierum, & apparitiones, uisaque seu impresiones uirium aliarum transmittit in alias: quæ quidem à sensu micant, in opinionem excitat: quæ uerò ab intellectu, secundo loco offert opinioni, sed in se ipsa ab omnibus imagines suscipit. Hæc utique omnes actiones animę fingit & exprimit, atq; externas accõmodat intimis. Hic Marsilius Ficinus Platonicus, in explicatione Prisciani philosophi Lydi, interpretantis librum Theophrasti de phantasia & intellectu, capite 2. ait: Imaginatio actiones rationis *Phantasia.*

effingit sub rerum sensibilium conditione, ac potest ultra sensuum actus latius phantasmata promere. Superat sensum: quia enim nullo mouente, imagines edit, imaginatio est tanquam Proteus uel chamæleon. Idem libro 13. capite 1. de Theologia Platonica: Phantasiam, inquit, quatuor sequuntur effectus: appetitus, uoluptas, metus, dolor. Hi omnes, quando uehementissimi sunt, subitò corpus proprium omnino, nunquam alienum afficiunt. Quid non fœtui adhuc matri unito, subita spirituum uibratione per neruos, quibus matrix cerebro coniuncta est, imprimit impregnatę imaginatio? ut si imaginetur malum granatũ, illius secũ notas proferat fœtus: si leporem, infans editur labello supremo bifido ac dissecto. Vehemens siquidem cogitatio, dum rerum species uehementer mouet, atque identidem uersat, formam quam continua imaginatione reuoluit, fœtui imprimit. Spiritus enim interni atque humorum affluentia, rei firmiter cogitatæ inducit figuram. Quum amaram potionem alicui offerri contue antur plerique, in ore mox amarorem sentiunt, quem haud dubiè uehementem mouere imaginationem credendum est. Quibusdam eiusmodi cogitatione aluus cietur: nonnullis, quod mirabile est, ex alicuius rei aspectu, uel etiam auditu (quod mihi usuuenit) stupescere uel horrere uidentur dentes. Theodorus Byzantinus in ea est sententia, uiros fortes raro uel nunquam spectra uidere: quòd ipsi ob innatam constantiam hæc minimè imaginentur. Nam solet timor, prę omni-

Imaginationis uis.

Imagines fortes gignunt timor & amor.

Spectra nō uident fortes.

omnibus alijs affectibus, firmas in nobis gignere imagines: pòst amor. Scythæ, apud quos homines occidere sacrificium est, cùm fortes natura sint ac institutis, neque mortuos neque lemures uident: sic nec latrones. eiusmodi autem simulachra frequentius obuia sunt pueris, mulieribus, uæcordibus, mollibus atque ægrotis, qui propter imbecillitatem animi & corporis, assidua formidine uanisq; insomnijs quatiuntur.

Aristoteles libro de Motibus animaliũ secundum communem commentationem, cap. 6. Alterant autem, ait, phantasiæ & sensus, meditationes. Phantasia uerò & intelligentia habent rerũ uirtutem: aliquo enim modo species intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis aut tristis, talis existit, qualis quidem & rerum unaquęque. Propter quod tremunt & timent intelligentes solum. Adde item, quòd absentibus sensibilibus, phantasmata remanent, & imaginationes, teste Aristot. 2. Anim. & inde ex motu locali formarũ sensibilium remanentium in uirtute phantastica, cum humoribus in quib. sunt ut in subiecto, apparẽt aliqua quæ nõ sunt. Sic in libro de Somno & uigilia idem inquit: Descendente plurimo sanguine ad principium sensitiuum, simul descendunt formæ in imaginatione cõceptæ. Est enim imaginatio thesaurus quidã formarũ per sensum acceptarũ. Qua ratione possunt dæmones humores & spiritus mouere interiorũ exteriorumq; sensuum, atq; ita ad organa species aliquas inducere, quasi extrinsecus dormientibus nobis & uigilantibus uerè occurrerẽt res ipsæ.

Tradit præterea Aristoteles de Somnio, imagines quæ apparent in somnijs ferri ad caput & sensuum organa, sicut nubium eleuantur imagines, & diuersæ animalium facies repræsentantur in uapore aqueo uel terreo, q̃ à terra p̃ solis calorem ad aeris medium effertur: sic & somniorum imagines figuras capiunt diuersas, halitus eleuatos consequentes, unde uapor cholericus calidus & siccus flammam mouere uidetur: qui autem surgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quando ad gustus organum fluit, cognoscitur, somniaq; aquá spectantia gignit: sed ex uapore melancholico nigro apparet quiddã horribile, & quasi dæmonũ imago: proinde huic uelut materię suis ludibrijs conuenientissimę, diabolus se non illibẽter insinuat. Quod autem ex cholera adusta, quæ melancholia est accidentalis, ascendit, sentitur ut mordax, uulnerás, acre, fellea amaritudine imbutũ. sic etiá quod ex sanguine puro euaporat pulchrum apparet, & delectabile: cuiusmodi est rosarũ aut florum aspectus, choreę, musica, & quæcunque uoluptaria cum uanitate coniuncta. Et ad hunc modum fit illusio, ut pro qualitate imaginum, per somnum ex humorum halitu firmius inuectarum, res ita uisæ credantur esse ueræ.

Dæmões uerò nacti à Deo potestatẽ species eiusmodi formãdi, & eas in animales spirit⁹ imprimẽdi, talib. formis ostendũt p̃sonas modò lętas, edẽdo, bibẽdo, saltãdo, canẽdo, Venerẽ exercendo: modò tristes, q̃ nihil nõ mali fabricẽt uel patiãtur: modò humanas, modò bestiales, modò

oppri-

opprimẽtes, modò uolãtes, & aĩæ sensus ijs infigitur tanq̃ reb. ipsis. Hinc fit, q̃ homini aliquãdo uideatur, se esse asinũ sacco coopertũ, plerũq; aquilã uolantẽ, nonnunquã cũ Diana & eius nymphis uel etiã alio muliercularũ cœtu de loco ad locũ trãsferri, ducere choreas, longius peregrinari, & quibuscũq; alijs interesse delirijs. Ideoq; talia ijs frequenter in somnijs & nocte contingunt, interdiu non item, nisi melancholicis quibusdam & insanis: qui idem uigiles patiuntur, quod alij in somnis. Somnorinas eiusmodi imagines appellat Varro, teste Nonio. *Somnorinæ imagines.*

Nec mirũ uideri debet, dęmonẽ potentia sua naturali id ualere, cũ etiã homo insomnis & sanę mẽtis ꝓ suo arbitrio, quas uelit in suis organis proponere producereq; formas, atq; in ijs imaginatione conquiescere, posſit facilè: quẽadmodũ ij omnes qui rerũ expetitarũ & absentium desiderio languent, experiũtur. Poteſt aũt diabolus id facilius in consentaneis ipsius fuco instrumentis, puta fœminis, aut animi morbo saucijs: quos eiusmodi simulachris, quibus delectari uidentur, illudit, effascinatq;. Et sicut in ebrijs, phreneticis & melãcholicis usus rationis uitiatur, humorũ & uaporũ causa: nõ minus diabolus, qui spiritus eſt, eos concitare, suisq; illusionib. accõmodare, & rationẽ corrũpere Deo cõniuente poteſt, ut formæ rerũ nõ exiſtentiũ, tanquã res ipsę apprehendantur, cogitatus uinciant, obuersentur defendãturq;. Hinc Thomas etiã docet, diabolũ efficere poſſe, quòd imaginationi formę aliquę præsententur imaginariè. *p. p. 2. q. 70 ar. 2.*

Adhæc

Adhæc, intellectum humanum posse iuuari ab angelica intelligentia bona, ut aliquid cognoscatur cuiusdam illuminationis ratione, testatur Dionysius. Quum enim intelligere censeatur quiddam pati, potest illa speciem quandam in intellectum imprimere, unde intelligendi actus elicitur. Diabolum aūt idipsum posse uirtute sua naturali, quæ non est imminuta, persuadendo, non illuminando, quemlibet fateri oportet: quo uerò quis illustratur magis, eo in ueri cognitiōe accrescit uberius, magisque prouidè sibi ab imposturis præcauet, quas solas suis persuasionibus meditatur dæmonium.

Quomodo phantasiam hominum corrumpat, & uaticinari uideatur diabolus, sententiæ Augustini.

Cap. 26.

Lib. de Diuinat. dæmonū, cap. 3. & 5 itē lib. de Spiritu & anima, cap. 28.

VT autem supradictis pondus accedat, Augustinum latius hic differentem adducere placuit: qui dæmones eiusmodi multa posse docet, duabus rebus ueluti quadam prerogatiua, sensus nimirum acrimonia, & motus celeritate: sicque hominum sensibus uel ingerere, uel prænunciare, quæ ipsi dæmones facturi sunt, nec ita ab hominibus præ terreni sensus tarditate dignoscantur, discernantúrue. Accipiunt enim, ait ille, potestatem, & morbos immittere, & ipsum aerem uitiando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorū malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem miris & inuisibi-

inuisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentiẽtium penetrando, seque cogitationibus eorum per quædam imaginaria uisa miscendo, siue uigilantium siue dormientium. Aliquando uerò non quæ ipsi faciunt, sed quę naturalibus signis futura prænoscunt, quę signa in hominum sensus uenire non possunt, antè prædicunt, &c. Et pòst: Quid autem mirum, si quemadmodũ medicus in corporis humani uel turbata uel modificata temperie, seu bonas seu malas præuidet ualetudines: sic dæmon, in aeris affectione atque ordinatione sibi notas, nobis ignotas præuidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones, non solùm uoce prolatas: uerùm etiam cogitatione cõceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt, atque hinc etiam multa futura prænunciant, alijs uidelicet mira, qui ista dispo sita non nouerunt. Sicut enim apparet concitatior animi motus in uultu, ut ab hominibus quoque aliquid forinsecus agnoscatur, quod interim secus agitur: ita non debet esse incredibile, si etiam leuiores cogitationes dant aliqua signa per corpus, quæ obtuso sensu hominum cognosci non possunt, acuto autem dæmonum possunt. Ad hæc libro 3. de Trinitate docet, facile esse spiritibus nequissimis, per aera corpora facere multa, quæ mirentur animæ terrenis cor porib. aggrauatę, etiã melioris affectus. Si enim corpora ipsa terrena nõnullis artib. & exercitationib. modificata, in spectaculis theatricis tãta *Cap. 11.*
miracula

miracula hominibus exhibent, ut hi qui nunquam uiderunt, talia narrata uix credant: quid magnum est diabolo & angelis eius, de corporeis elementis per aera corpora facere, quæ caro miretur: aut etiam occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus, phantasmata imaginum machinari, quibus uigilantes dormientesúe decipiat, uel furentes exagitet? Quare ad Simplicianum scribit: Fallacia satanæ, atque imaginum simulãdarum callida operatio, decipiendis humanis sensibus multiformis inuigilat. Fallit autem studio fallendi, & inuida uoluntate, qua hominum errore lætatur. Sed ne apud cultores suos pondus authoritatis amittat, id agit, ut interpretibus suis signorumque suorũ coniectoribus culpa tribuatur, quando uel deceptus fuerit, uel mentitus. Vitiatam quoque phantasiam pulchrè depingit libro de Cura pro mortuis agenda, his uerbis: Similia sunt somnijs nonnulla uisa uigilantium, qui turbatos habent sensus: sicut phrenetici, uel quocunque furentes modo. Nam & ipsi loquuntur secum quasi uerè præsentibus loquantur, & tam absentibus quàm præsentibus, quorum imagines cernunt siue uirorum siue mortuorum. Sed quemadmodum hi qui uiuunt, ab eis se uideri, & cum eis se loqui nesciunt (neque enim reuera ipsi adsunt, aut ipsi sermocinantur, sed turbati sensibus homines talia uisa imaginari patiũtur) eodẽ modo & hi qui ex hac uita migrarũt, sic affectis hominibus uidentur quasi præsentes, cũ sint absentes: & utrũ eos aliquis imaginariè

Lib. 2. quæstion. 3.

Li. de Diuin. dæmonum cap. 6.

Cap. 12.

maginariè uideat, omnino nescientes. Huic rei simile est etiam illud, cũ homines altius quàm si dormirent, subtrahuntur corporis sensibus, & occupantur talibus uisis. Et his enim apparent imagines uiuorum atque mortuorum: sed cum fuerint sensibus redditi, quoscunque mortuos uidisse se dixerint, uerè cum eis fuisse creduntur: nec attendunt qui hæc audiunt, similiter ab eis absentiũ atque nescientium quorundam etiam imagines uisas esse uiuorum.

Huc facit, quod lib. de Spiritu & anima tradit Augustinus, & Decreta docent: Quędam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & seducunt. Vnde quædam mulierculæ post satanam conuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, uel cum Herodiade, uel Minerua, uel innumera mulierum multitudine equitare, uel earum iussionibus obtemperare. Quapropter sacerdotes Dei prædicare debent populo, ut nouerit hæc falsa omnino: & non à diuino, sed maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ipse namque satanas, qui transfigurat se in angelum lucis, quum mentem cuiusq; mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subiugarit, ilicò transformat se in angelum lucis, in diuersarumque formarum species & similitudines: & mentẽ quam captiuã tenet, in somnis deludẽs, per deuia quæq; deducit. Et quoniã solus hoc patitur spiritus infidelis, nec in animo, sed in

Cap. 28.
26. q. 5. episcopi ex cõcilio q.
Lamiarũ nostrarum confeßionem phãtasticam esse, ex August. & Decret. constat.
2. Corinth. 11.

ſed in corpore euenire opinatur. Quis enim in ſomnis & nocturnis uiſionibus non extra ſeipſum deducitur, & multa uidet dormiẽdo quæ nunquã uigilando uiderat? Idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hęc omnia quę in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: cùm Ezechiel & alij prophetæ, Ioannes etiam euãgeliſta & Paulus in ſpiritu, nõ in corpore uiſiones uiderint. Hinc Syneſius de Somnijs rectè inquit: Anima faſcinata materiæ donis, perinde afficitur atq; illi, qui cum liberi ſint, ad certum tempus mercede conducuntur ad opus, ubi ancillæ cuiuſdam pulchritudine capti, moras trahere uolunt, ipſius amatæ domino ſeruire conſtituentes.

Ezechiel.3.
1. Corinth.12.

De phantaſtica transformatione hominum in beſtias. Cap.27.

DE phantaſticæ porrò mutationis hominum in beſtias opinione, recentior eſt memoria noſtrorum ferè temporum, quàm ut inter obliterata poſsit neſciri. Refert enim Guilielmus Malmes, Berienſis monachus, in ſua hiſtoria, tempore Petri Damiani fuiſſe duas uetulas in uia publica qua Romam itur, quales Auguſtinus appellat ſtabularias, id eſt tranſeuntes ad hoſpitia pro mercede ſuſcipientes (nam ſtabulum propriè hoſpitium uenale & publicũ dicitur) quę in uno commorantes tugurio, unaquoq; arte malefica imbutæ, hoſpitẽ quandoq; ſolum aduenientẽ, in equum uel ſuem uel aſinũ mutabant, & certo precio mercatoribus diuendebant. Quodã die iuuenẽ hiſtrionicis geſticulationi-

Vide lib.3. ca. 18. & li.5. ca. 14. huius Operis.
Vincent. in Spec. natur. lib.3.ca. 109.
Stabulum.

lationibus uictum exigenté, hoſpitio excepe- runt, & in aſinum uerterunt, multum eo lucrifacientes, qui geſtuum miraculo diſtineret tranſeuntes: nam ad anus mandatum nutumq; quocunq; modo mouebatur. Non enim illi intellectus perierat, ſed loquela. Ingentem inde quæſtum fecerant uetulę. Quo cognito, uicinus carè aſinum redimit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita eſt, ut cuſtodiretur ne in aquam deſcenderet. Seruatus diu ab aqua, & tandem incautiorem nactus cuſtodiam, in lacũ proximum ſe coniecit: & ibi ſe aliquandiu uolutans, propriæ reſtituitur formæ. Cumq; ab eodẽ obuius ſciſcitaretur eius cuſtos, num aſinum uidiſſet? ille ſe eſſe reſpondit. famulus ad herum retulit: herus ad Apoſtolicũ Leonem, uirum eo ſeculo ſanctiſsimum. Conuictæ anus idem fatentur: dubitantem Papam cõfirmauit Petrus Damianus, uir eruditiſsimus, prolato exemplo de Simone mago, qui ſuam Fauſtiniano imaginẽ impreſſerat. At hæ & ſimiles nugæ eandem ſortiantur fidem, quã Apuleij & Luciani metamorphoſis meretur. Ex Vincentio hic adde: Pudicam fœminam, in quam amore ueſano exarſerat Aegyptius quidam, à malefico in equam uerſam, & à D. Machario Aegyptio heremita reſtitutam. Si qui uerò obuagari in Liuonia & locis finitimis uideantur lupi noxij, quos Lamias putant, Germanis *vueruuolff* dictos: ij certè uel ueri ſunt lupi, in eiuſmodi tragœdiam exagitati à dæmone, qui interim horum uagis erroribus & actionibus, delirorum λυκανθρώπων phantaſiæ

Mutati in aſinum iuuenis figmentũ.

Lib. 18. Hiſt.

Vueruuolff.

q organa

organa imbuit, uitiatq́;, ut ij ſe eſſe excurſionum erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur, fateáturq́;: quod quidem diabolo non eſſe difficile, ex deſcripto
Lib.3. ca.18. λυκανθρωπίας morbo cuilibet conſtat, dum humores & ſpiritus in hæc ludibria idoneos commouet, potiſsimùm quibus atræ bilis nebulæ cerebrum uitiare ſolent, cuiuſmodi exiſtit fatuum monſtroſumq́; id genus hominũ: uel certè dæmones cenſendi ſunt eiuſcemodi lupi, qui eam aſſumpſere formam, ut malè credulum hoc hominum genus magis irretirent ſuis uaframentis, inſontes grauarent, & ſanguinis innocentis reum redderent magiſtratum. Interea ij qui ſe in lupos credunt transformatos, alto immerſi ſomno, diaboli ſtudio, alicubi iacere comperiuntur, quorum ſomnia ijs confundit imaginibus, quas hominum oculis præſtigioſe in pueris uel inſectandis uel uorandis, ſiue armento lædendo, aut longè lateq́; hinc inde uagando obijcit ueterator ille: ut certè non leuiter mirari oporteat, inueniri uiros cordatos, qui deluſorum horum hominum confeſsioni tanquam ueraci innixi, mortis ſententiam contra eos pronunciare non grauentur. Sed uno ab illis uerbo mihi reſponderi uelim, utrum uerè in lupos tranſmutari homines credant, nec'ne. Nec condere, nec uerè tranſmutare creaturas diabolum poſſe, ſatis ſuperq́; demonſtratum eſt lib.3. & 5. ubi ex profeſſo penitiſsimè excutitur hoc argumentum. Iam ualeant hæ nugæ. Nullum hic locum habet, quod de fœminis in mares uerſis ab

ſtruſo

ſtruſo naturę miraculo, Plinius, Sabellicus, Pontanus, & pleriq; alij ſcriptores non obſcuri, qui libro ſequenti adducuntur, tradunt: quum hic ſolum de phantaſticis dæmonum illuſionibus agatur. *Sabell. lib. 9. cap. 8. de oſtẽtis.*

Quomodo & quare à dæmonio dementenentur Lamiæ, ut credant fateanturq́; ſe feciſſe, quæ prorſus non potuere. Cap. 28.

CAeterùm uetulæ illæ, de quibus hic inſtituta eſt oratio, non abſurdè ἐκστατικοῖς aſsimilari poſſent: qui uelut rapti extra ſeſe, ſenſuq́; omni & motu priuati, iacent exanimis ſimiles, & pôſt ceu ex profundiſsimo expergefacti ſomno, aut à morte ad uitam reuocati, redeunt ad ſeſe, & miras fabulas, miraq́ue commenta narrant. at in has cogitationes ſe ingerens dęmon, earum ſeriem texit, hancq́ue uariat mira arte & ſcitè, repetitis præteritis, annexis præſentibus, & aſperſis etiam quibuſdam admonitionibus de futuris, ne in ſuſpicionem anilium fabularũ, aut temerè cogitatarũ ineptiarum ueniant: inductá etiã perſuaſione, ut coràm ſpectaſſe quæ diabolus offudit, imaginentur. ità dementat eos, quos ad talia uſurpat miniſteria, ut ſui prorſus non ſint compotes: ſed uelut καταδεδωκότες, ea agitent mente, in eaq; intueantur, quæ dæmon obijcit: ex ſeſe nihil faciant, niſi quantum aliquando permittitur, & id quidem ut plurimum eſt ridiculum. *ἐκστατικοί.*

At homines, Auguſtino teſte, malarum rerũ

Dæmonis ludibrijs qui magis expoſiti. cupidi, occulto quodam iudicio diuino tradun tur illudendi & decipiendi pro meritis uoluntatum ſuarum, illudentibus atq; decipientibus eos præuaricatoribus angelis, quibus iſta pars mundi infima ſecundum pulcherrimum ordinem rerum diuinæ prouidentiæ lege ſubiecta eſt. Idipſum docent decreta his uerbis: His portentis per diabolorum fallaciam illuditur curioſitas humana, quando id impudenter appetunt ſcire, quod nulla ratione competit eis inueſtigare. Hæc poteſtas immundis ſpiritibus ideo datur, ut pernicioſos ſibi aptēt, hoc eſt prauos homines ſeducant: illos ſcilicet, qui ſpernunt ueritatem, & credunt mendacio, iuxta Pauli ſententiam: Sanam doctrinam non ferent, ſed ad ſua deſideria coaceruabūt ſibi magiſtros, prurientes auribus: & à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autē conuertentur, onerati peccatis: ducentur uarijs deſiderijs, ſemper diſcentes, nunquam ad ſcientiæ ueritatem peruenientes. Hos Paulus uocat filios cōtumaces, in quibus agit ſpiritus ille cui poteſtas eſt aeris, eludens ſubtilitate & dolo inimitabili hæc ſua inſtrumenta, in ipſius inductiones propendentia: nimirum has mentis acie læſas, effaſcinatas, maleq; feriatas mulierculas: quas ita demētat, ut quicquid illarū phantaſiæ ſuggerit, aut quodcunq; etiam malum ab ipſo, uel etiam hominibus, Dei abſtruſa permiſsione perpetratum eſt, aut quæcunq; ludibria præſtigijs conſpicienda illis oſtendit, eius maleſuadi ſuggeſtione à ſe deſignata (licet phantaſmate uel inſomnijs ſolummodo

In 2. Parte, cauſ. 26. quæſtio. 5. epiſc.

2. Timoth. 4.

2. Timoth. 3.

Epheſ. 2.

modo nota) perperam credant bis miſerę, quæſtionibus ſubiectæ confiteantur, à propria confeſsione mortis ſententiam audiant, dirisq; tandem flammis deuoueantur. Sic in ipſius uerba iuratis, animi & corporis oculorum aciem perſtringit cacodæmon, ſic ſibi addictos demeretur, hoc deuotæ illi mentis autoramentū. Hinc pulchrè Auguſtinus: Maligni (inquit) ſpiritus, quos iſti deos putant, etiam flagitia quæ nō admiſerint, de ſe dici uolunt: dum tamē humanas mentes his opinionibus uelut retibus inducāt, & ad prædeſtinatum ſupplicium ſecū trahant.

Lib.2. de Ciuit.Dei,c.10.

Deluſionum eiuſmodi modus, & quid in ijs dæmon ualeat, & quid item nequeat, non inſcitè deſcribitur in eo libro cui Fortalitium fidei inſcriptio eſt, ubi ita legitur: Decima differentia dæmonum eſt, eorum qui decipiunt quaſdā uetulas, quæ Xurguminæ ſiue Bruxæ nuncupantur. Sciendum ergo, eſſe quoſdam homines apoſtatas in fide, hæreticos & falſos, qui ſeipſos uoluntariè offerunt diabolo: qui & eos recipit, traditq; artes inanes, quibus uidentur ducenta euagari miliaria, & quatuor aut quinq; horarū ſpacio redire: item deſtruere creaturas, ſugentes eorum ſanguinem, atq; alia perficere maleficia pro ſuo nutu ex dæmonis uoluntate. At à ſatana miſerè decipiuntur, illuduntur q; nō ſolum hæ, ſed & qui eis fidem accommodant. Veritas autem rei ſic habet. Quando peſsima hæc figmenta uſurpare ſtatuerint malæ mulieres, ſe uerbis & unctionibus conſecrant dæmoni, qui eis ad opus ſuum utitur, & cuiuslibet earum

Li.5. de Bello dæmonum.

Phantasiam Lamiarum quomodo regit dæmon. phantasiam regit, ducitq; per loca ab ipsis desiderata: corpora uerò earum sine sensu permanent, quę umbra cooperit diabolus, ut nulli sint conspicua. Et cum in earum phantasijs impleta esse, quæ uoluerunt, obseruarit, umbra sublata, proprijs motibus illas permittit. A loco autem non fuerunt amotæ, sed phantasiæ idolum extitit, quale cacodæmon efformauit. Ad illum enim errorem tollendum, quòd corpore transferuntur, emanauit illud c. episcopi, quod ex distinctione ac recitatione eius ita probat Ioan. Francisc. Ponziuibius I. V. doctor: quia postquam fecit mentionem, quòd illæ mulieres testarentur se inequitare bestijs noctu, multaque terrarũ spacia peragrare: dicatq; plurimos hac opinione deceptos, existimantes aliquid numinis ac diuinitatis esse extra unum Deum: mandat, ut patet in uers. quapropter. ea omnia reputari falsa, & non à diuino spiritu, sed à maligno talia phantasmata mentibus hominum irrogari. Et reddens rationem in uers. siquidem: quia ipse Satan transfigurat se in angelum lucis. cum mentem cuiusque mulieris cæperit, & eam per infidelitatem sibi subiugauerit, ilico se transformat in diuersarum species personarum, atque similitudines: & mentem quam captiuam tenet, in somnijs deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostendens, per quæque deuia deducit. Subiungit postea, quòd hoc solus spiritus patitur: & quòd infidelis hoc non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Et adducit

Explicatio, primi canonis ex Concilio Aquir. 2. part. caus. 26. q. 5.

Volum. 10. Tract. de Lamijs. nu. 49.

2. Corinth. 11.

Lamias in spiritu equitare.

cit exemplum de Ezechiele propheta, qui uisiones Domini in spiritu, non in corpore uidit: & quòd Paulus non audet dicere, se raptum in corpore. Ergo constat, quod uenit ad determinandum, non solum talia fieri à spiritu maligno, non diuino: sed etiam ea & illis similia fieri in spiritu, non in corpore. Et propterea sequitur, quòd etiam in casu nostro, licet uideantur hæ personæ dicere, se portari à dæmonibus sub hircorum forma, & similiter dicant se credere dominam in cathedra sedentem, esse dæmonem transfiguratum: quòd tamen debet dici, hęc & alia quæ se facere confitentur, phantasticè & in spiritu sibi obuenire. Hæc Ponziuibij conclusio: qualis etiam est Grillandi, eam exemplo probantis, quòd in agro Sabino accidisse commemorabimus infrà.

Eccles. 49. *2. Corinth. 12.* *Tract. de sortileg. q. 7. num. 6.*

An & quomodo & quando corpora per aerem deferre diabolus poßit.

Cap. 29.

NEc mirum est hoc dæmonis studium, quo miseras animas ludificari, deridere ac torquere conatur, uolens imitari atque æmulari, uelut simia, quæcunque Dei opera, per angelos bonos expleta: quemadmodum Abacuc prophetam coma capitis ex Iudæa in Babylonem reuerà breui momento translatū legimus, & postquam suis Danielem placentis refecisset, in eundem locum restitutum. Nec uerò phantasticè tantum in hominum mentibus eum hęc efficere, sicut dictum ac probatum est:

Diabolus simia Dei. *Daniel. 14.* *An spiritus poßint corpora transferre.*

ſed etiam uerè corpora ſurripere,ac per aëra ferre, tum ipſius & angelorum naturalis facultas ac δύναμις, tum uſus & experientia teſtatur. Ac primò quidem,quod omnium certiſsimum eſt, cũ Dominũ noſtrum IESVM CHRISTVM in pinna templi conſtituit. Neque dubium eſt quin omnia tentationis illius opera corporaliter ac ſenſibus corporeis ſint peracta, cum diabolus ei tũ in humana ſpecie appareret. Eſt ea Theologorum unanimis ſententia. Verùm in hoc diſcrepát,an Chriſtus à dæmone fuerit delatus,& raptus:an uerò deductus ſaltem,ut ipſe pedibus eò conſcenderit. Sed quoniam diabolicis hoc perſuaſionibus fieri oportuit, ut Chriſtus eum ſequeretur: ſecũda opinione reiecta, primam cum maiore Doctorum parte amplectemur. Dicit enim Euangeliſta, Statuit: nõ, adduxit.quemadmodum paulo antè,quòd adduxiſſet eum in ſanctam ciuitatem. Conſtat igitur,quo ad Chriſtum,eum corpore fuiſſe tranſlatum à Satana. Rectè autem argumentatur Thomas, quòd data poſsibilitate in uno, per conſequens datur in omnibus alijs qui ſunt eiuſdem ponderis & magnitudinis. Chriſtus ergo cum per omnia nobis fuerít cõformis, excepto peccato: hominibus idem euenire poſſe dæmonis inſultu, quid obſtat? Proinde dæmones nihil agere, nihil efficere, niſi quod κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, ac naturæ ſuæ proprietatẽ ſit, poſſe, iá antè libro primo demõſtratum fuit. Quicquid igitur agunt, non niſi uolente quidem ac permittente Deo faciunt, ſed ſua tamen quadam

naturæ

Matth.4.

Thomas in 4. cap. Matth. uerſ. diabolus autem.

Diabolus Chriſtũ corporaliter tranſuexit.

Thomas d. gl. Albert. Magn. ibid. Bonauent. 2. ſententi. li. 2. diſt. 7.

Dæmones, homines per aerẽ uehere poſſe. Tract. qq. 1. part. q. 5. titul. de mirac. & tit. de dæmon. q. 16. artic. 10. in fin.

Heb. 2.

Rom. 9. 1.

naturæ facultate: ut ſemper in habitu & potentia maiora poſsint, quàm ipſo actu, quem nos plerunque ſpectamus: nec ex eo reliquas eorũ artes naturales expendimus, quas præſtare nõ aliam ob cauſam nequeunt, quàm quòd nõ permittãtur. Etenim angelicæ naturæ ac ſpiritibus nõ eſt contrariũ, ut corpora quò Deus permittit deferant. Satan aũt ſpiritus adhuc eſt: nec ex lapſu ſpiritualem eius eſſentiam interijſſe, iam in principio oſtendimus. Atqui angelus per aerem detulit Abacuc: angelus Philippum ex itinere rapuit, ut inuentus ſit in Azoto: cur idẽ ergo dæmonem præſtare non poſſe dicemus, ſi Deus permittat? ut omnes ſentiunt Doctores & Canoniſtæ. Quæritur tamen haud temerè, corpore'ne aſſumpto, an ſine corpore, per ſe, corpus è loco naturali ſurſum (quod eſt contra motus corporei naturam) euehere poſsint. Et Thomas quidem eos corpora putat aſſumere, ut naturaliter ac uerè, ſicut noſtrûm aliquis, hominẽ tranſportent: idq; duplici ratione motuum oſtendere nititur. Ego uerò reſpondeo, primùm hoc dæmones eodẽ facere modo quo angelos: & cũ diuo Auguſtino. An uerò, ſi hoc angeli faciunt, ut quælibet animalia terreſtria rapiant unde libet, conſtituantq; ubi libet: aut eos ſine labore non poſſe, aut onera ſentire, credendũ eſt? Quomodo omnia primogenita Aegypti, tantamq; hominũ multitudinem unica nocte potuit angelus occidere, ut non præ laſsitudine deſtiterit? Secundò reſpondeo ac quæro, quî corpus illud aſſumptum, quod hominẽ baiulat

Aug. lib. 3. de Trin.

Act. 8.

Quomodo dæmon. corpora tranſportet.

Tit. de dæmon q. 16 art. 10. prima parte Tract. qq.

Lib. de ciuit. 13. cap. 18.

Sine corpore an dæmon corpora ferat.

baiulat ac portat, sine alio item corpore per aerem feratur? Naturale enim sit oportet. At sic in infinitum quęreremus. Quare non est quòd dicatur, aut angelis aut dæmonibus corpora assumenda ad delationem alicuius circumscripti. Tertiò, quotidiana experientia testatur, eos corporibus ad hanc rem nec egere, nec uti: quod ego uidi, & impediui Dei auxilio, sicut Libro primo narraui. Sunt alia multa exempla, quibus & homines à dæmonibus è loco in locum, per iusta tamen spacia, deferuntur, & id ne assumpta quidem humana forma. Neq; hinc absurdi quid consequitur, dæmonem scilicet hac ratione multa contra magistratum ac principes, adeoq; rerum omnium ordinem effectum: ueluti captiuos è carceribus eripere, deliberationes ac arcana principum per homines ipsos manifestare, & eos qui in aliorum sunt potestate ac ditione, quocunque iure, suis restituere: quemadmodum dicitur, quo tempore Francisci primi regis Gallię filij detinebãtur ob fides in Hispania, magum in Galliam euocatũ è Germania fuisse, qui tanta credebatur præditus potestate, ut posset regios pueros per aera reducere, thesaurosq; inuestigare & transferre.

Non semper diabolũ corpora per aerẽ ferre posse.

Boccatius etiam refert fabellam de nobili Lombardo, qui in uniuersali expeditione Hierosolymitana, se meritum ingens existimãs ob tenturum, militiæ nomẽ dederat, ad occupandam terram Sanctam: discedensq; coniugi suæ partem annuli signatorij reliquerat, cum hoc pacto, ut si intra triennium ab ea die nõ rediret, uxori

Decameron. Falsum, arte magica homines deferri per aerem.

uxori liberum foret, arra hac & symbolo neglecto, alteri marito nubere. At ille cum in Iudæa militaret, captus, ac in Aegyptũ abductus, Sultano, (quem iam olim in Europa peregrinãtem, attamen ignotum, hospitio receperat pater eius) propter parentis hospitalitatem, uiriq; prudentiam ac dignitatẽ, mox adeò placuit, ut probatis diutina familiaritate eius moribus, tãdem eum post se secundũ omnib. rebus suis prę fecerit Interea cedente die, ac uertente triẽnio, postremũ in extremã incidit tristiciã. Cuius ubi causam Sultanus expiscatus fuerat, magũ aduocauit, qui illũ in lectulo precioso consopitũ, & magna auri gemmarũq; ui onustum, postrema triũ annorũ nocte Papiam in summũ templum deferendũ curauit. Vbi æditiuus eum mane conspiciẽs, refugit: ac interea dũ alijs de spectro narraret Aegyptio, obuiã eum habuit ad ędes uxoris properantẽ. Quòd nisi tũ redisset, ea domũ ab alio spõso uesperi ducta fuisset. At illud de Galliæ Delphinibus non successisse, quęstores ærarij tã Caroli V. quàm Frãcisci primi norunt, & Heleonorę nuptiæ satis indicãt. Hoc aũt Boccatij figmentũ est: ut & illud, quod ita referã, ut tradũt Galli, de S. Nicolao de Varẽguille, quod duobus leucis distat à Nanceo: simile illi quod in Legẽda S. Antonij de Hermogene legitur. In ergastulo detẽtus Lotharingus quidã Constantinopoli, tam robustus erat, ut Turcæ ueriti ne catenas ac uincula disrũperet, torquẽ eius collo ferreũ applicarẽt, V digitorũ crassitudine latum, ac trium crassum, ferreis catenis innexum.

Libello, de præcipuis. Galliæ ciuitatibus & sanctuarijs.

Ingẽs robur.

Huic

Huic cum in memoriam rediret ſanctus patriæ ſuæ Nicolaus, eum comprecatus ut intercedat pro ſe apud Deum, ita conſopitur. Poſtero mane cum pagi æditiuus templum reſeraret, captiuum hunc in uinculis dormientē ad fores offendit: ille uerò è ſomno excitatus, in fano S. Nicolai, quem inuocârat pridie, ſe eſſe agnouit. Re peruulgata, populus accurrit: & poſt aliquot Alleluia decantata à ſacrificis, quatuor acceſſiri iubet fabros ferrarios, qui uinculis eum exonerent. Quæ cum nulla uiderentur humana ui poſſe diſſolui, ecce in conſpectu omnium torques diſsilijt, & ueluti Cerbero,

Tum ſtridor ferri, tractæq; catenæ.

Quando corpora deferat dæmon, & an lamiarum.

Sed hæc & eiuſmodi conficta ſunt: & ut accidāt, minimè uerendū eſt. Neq; enim iuſtiſsimus optimusq; Deus omnia permittit, omnia concedit Satanæ, quæ uel is uellet, uel ſuæ naturæ ſubtilitate poſſet: ſed ea demùm, quæ decreuit ipſe non ad ſuperſtitionem ſtabiliendā, ſed tum ſaltem, cū aut nos ad frugem reuocare uult, aut impios punire. Videbimus hoc in caupone, qui propter furtum ac periurium eueſtigiò ſublatus à dæmone, nūquam poſtea uiſus fuit. Quare nec in lamias noſtras, quibus ætas decrepita, fantaſia corrupta, & mens læſa, pœnę ſatis ſunt, dæmonibus hæc uiolenta ludibria exercere Deus patitur: non enim dęmoni colludit. Cæterū quomodo ſine corporibus ſpiritus hi corpora per aerem geſtent, etſi nos tam exactè nequeamus intelligere, quàm poſſumus noſtri motus tarditatem ac rationem: tamē haud admodum

Libro 3. infrà.

Quî ſine corpore aſſumpto, corpus per aerē ferre poſſit dæmon.

modum mirabimur, si consideremus quàm faci le anima nostra carcerem suum & corpus hoc moueat, ut currat, saltet, ascēdat. Spiritus enim & liberior & leuior est substantia, ducens originem suā ex ipso lumine, quod aut supra omnia est elementa, aut ex summo certè elementorū. Tum uerò, si quæ uentorum sæpe ui contingunt recolamus: ueluti, uaccas ex Iberia cis Pyrenæos delatas. Ecnephias enim & Typho non nisi repentini sunt flatus, quorum hic effert, ille defert, & illisu ipso repercussus correpta secum in cœlum refert, sorbetq; in excelsum. Ideo lapidibus pluit sæpè, quòd uento sint rapti, & coctis lateribus. Romæ in Auentino, in templo S. Sabinæ, quod olim fuit Dianæ fanum, saxum nigrum rotundum pendet ab uno aræ latere, quo monachi dicunt diabolum petijsse S. Dominicum, Deo supplicantem: læsisse tamen, adeò tremebāt ei manus & brachia. Atq; hic etiā mihi uidetur esse modus, quo illum res quasq; corporeas sursum deorsum agere posse existimo, non tamen sine Dei arbitrio ac nutu.

Li. 1. cap. 1. suprà.

Plinius lib. 2. ca. 38. 54.

Corpus non nisi per iusta spacia ferri, nec eodem tempore diuersis in locis existere potest. Cap. 30.

Atqui mutare essentiam creaturæ, aut efficere ut unum corpus per aliud sine unius uel amborum iniuria transeat, aut maius corpus penetret per spacium improportionatum, ut ita dicam, loco, uidelicet quòd per foramina domorum exigua ingrediantur tales fœminæ: hæc

Locale loco suo conuenire debet.

Matth.19. *Marc.10.* *Luc.18.* hęc per dæmones nō magis fieri possunt, quàm ut camelus transeat per foramen acus. Habetur hoc à CHRISTO ipso pro ἀδυνάτ8. Corpus enim, & quicquid loco circumscribitur, hoc est, ut ita loquar, omne τοπικὸν ac locatum, debet esse suo loco proportionatum. Alioquin corporum penetratio admittenda esset: quod contra naturam & omne physicum principium est. Nam quòd ipse CHRISTVS clausis ianuis ad discipulos intrauit, id nihil aliud sonat, quàm quod indicant præcedentia: Cū clausæ essent ianuæ præ metu discipulorum, Christus uenit ad eos. Non autem, quòd non reseratæ uel apertæ fuerint. Cur enim non cederent præsentiæ corporis Christi, & eius aperirentur clauderenturq́; uirtute? Ita ueteres omnes sensere. Nam ingressus, corporis sui ueritatē ostendit & Thomæ, cui manus suas & latus: & reliquis, quibus pedes porrigens ait: Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet. Nihil igitur istorum quæ diximus, efficere poterit dæmon: multo minus, ut unum corpus uno momento diuersis in locis existat. Cum enim omnia in mensura, numero & pondere disposuerit Deus, singula suum habent & pondus, & mensuram, & numerum. Quod ἄτοπον, ἄμετρον & ἀσχημάτιστον, sine tempore & loco mouetur, infinitum est: id uerò non nisi unum est. Reliqua ergo, ueluti spiritus & corpus, & tempore mouentur, & loco. Spiritus etiam corporeæ substantię sunt, qui à loco circūscribuntur: sicut & anima nostra in loco est, quia hic alicubi præsens est: & loca-

Corporum penetratio.

Aristotel.8. Physic.

Ioan.20.

Luc.24.

Corpus unum duobus in locis non est. *Sapient.11.*

Vnus Deus ubiq;. Quæst. ad Oros. q. 41. Aug. August. de Spir. & anima, cap.18.

& localis, quia quòd alicubi præsens est totum, alibi nõ est. Dicunt Iureconsulti: Qui ubiq; est, nullo in loco esse censetur. At non inest animæ linea, superficies & punctum, sicut corpori: finita tamen est. Vbiq; uerò infinitum est. Finiti autem ad infinitũ nulla est proportio. Quod si anima tam est circumscripta, ut cum alicubi est tota, nõ possit esse alibi: quanto magis terrena corpora? Diuus Augustinus etiam de Christo post resurrectionem ita sensit, ut dicat: Quomodo discipulorum, cum esset in terra, contrectatus est manibus: sic eorum, ascendens in cœlum, deductus aspectibus: & ita uenturus est, hoc est in eadem carnis forma & substantia, cui profectò immortalitatem dedit, naturã non abstulit. Secundũ hanc formã nõ est putandus ubiq; diffusus. Corpus enim non est, nisi quod per loci spaciũ aliqua longitudine latitudine altitudine ita sistitur, uel mouetur, ut maiore sui parte maiorẽ locũ occupet, & breuiore breuiorẽ, minusq; sit in parte quàm in toto. His proculdubio de causis beatus Germanus existimauit fieri nõ posse, ut mulieres nocte simul in caupona essent, & mariti laterib. accubarẽt. Legitur enim in eius Legẽda, quòd cũ nocte quadã in diuersorio mẽsa iterũ à cœna sterneretur, admirans inq̃sierit ab hospitibus, cui cœna pararetur? eiq; respõsum sit, bonis illis uiris ac fœminis quæ nocte uagãtur. Itaq; sanctus uigilare statuit. & ecce multitudinem ad mensam uirorũ ac mulierũ uenientem: quibus ille mandãs ne abirent, tota familia excitata quæsiuit, nũ quẽ ex ijs cognoscerent? His omnes

L. filiusfam. §. secundum. de leg. 1. Aristot. 8. Pysic.

Epist. 146 ad Consentium.

ad Dardan. epist. 17. lib 1. ca. 2. de orig. animæ, ad Hieron.

Quid corpus?

In uita S. Germani.

Lamias nõ esse domi simul, & alibi.

omnes uicinos ac uicinas esse dicentibus, singulorum ædibus perscrutatis, omnes in suis lectulis decumbêtes inuenit. Itaq; statim omnes adiurauit: qui se dæmones esse côfessi sunt. Sic & Simon magus eadem hora in conclaui cum Nerone, & foris cum populo loqui credebatur. Huc etiam pertinet, quod suprà cap. 7. huius secundi Libri, de præstigiatore magico, Magdeburgi cum equulo in aera conscendere uiso, recensuimus.

In S. Petri legenda.

Lamias non inuehere eos morbos, quorum se fatentur effectrices esse: nec locum mereri in historijs, sed inter fabulas, quæ hac de re leguntur, exemplis ostenditur. Cap. 31.

ADmirabilem huius argumenti historiam ex Hectore Boethio historiographo proponam, ab Hieronymo Cardano tamen refutatam: ut hinc de reliquis eiusmodi enarrationibus eodem censeatur modo. ea ita habet. Duffus rex incidit in morbum, non tam grauê, quàm cunctis uel eruditis medicis (Scotorum tunc uiuendi modi, corporeęq; constitutionis, quos nondum peregrini inuaserant morbi, habita ratione) cognitu difficilem. Siquidem sine ullo signo bilis, pituitę, alteriusúe peccantis humoris redundantiæ, uel ab humano temperamento lapsus, Duffum sensim afflixit. Noctu enim sub perpetua uigilia decumbens, in sudorem immensum soluebatur: interdiu uix dolore, quo nocte laborauerat, leuatus, quieti se dabat. Corpus lenta conficiebatur tabe, effœto simillimum.

Lib. 11. Hist. Scotor.

lib. 15. ca. 80. de uariet. rerum.

Historia mira de Duffo rege maleficio læso, si uera esset.

millimum. Hærebat cutis rigida, uenas, neruos, & qua forma ac ſitu conſtituta eſſent oſſa humana, ſpectantibus oſtendēs. Suauis ac uniformis ſpirituum à corde motus: quod tactu cordialis uenæ, arteriæ deprehendere uitale humidum nihil temperie exceſsiſſe; demonſtrauit. Viuidus illi color, aurium oculorumque uigor integer aderat, & temperatus: frequentior cibi potusque appetitus. Hæc ſanitatis ſigna in languente, multoque dolore afflicto, cùm medici admirarentur, & quæ ſuarum erant partium egiſſent, nihilque inueniſſent quo ſuperfluus noxiusque ſudor coerceretur, aut quod ſomnum prouocaret; ſed rex in horas magis magisq; ſudore & continua uigilia angeretur: uerſi ad patientis conſolationem (nam eorum ſententiâ, huic ſoli locus ſupererat) precati ſunt ut benè de ſalute ſperaret, nec ſibi deeſſet: fore ut externorum medicaminum medicorumque, quos ipſi ocyus accirent, ope, quòd peregrinus & parum eis cognitus eſſet morbus, aduentāte uere, ſoleque (uitæ in animantib. aſſertore) ad nos redeunte, ſanitatem conſequeretur. Obortus eſt ſub id tempus incerto authore rumor populanbus ſuſurris, regem ueneficarum mulierum arte dæmoniaca, & non naturali morbo tabeſcentem, per tam longa tempora corpore & uiribus confici: eaſdemque apud Forres Moraviæ oppidum, magicam & ſortilegam artem in regis perniciem exercere. Horum fama ilico ut ad regis aures peruenit, ne auctus rumor, re ꝓpalata, faſcinatrices ut ſuppliciciuṁ euaderēt,

Rumoris huius autor eſſe potuit ſatan. Quorſum hæc aliquis nouiſſet; niſi dæmō locū deſignaſſet, ubi dementatas anus ad ſicticium eiuſmodi opus permouere ſe poſſe ſciuerat.

r in fugam

in fugam ageret: mittũtur in Morauiam, qui an uera essent quæ ferebantur, perquirerent. Missi nuncij, itineris causam dissimulabant, & uelu-ti ineundæ pacis gratia inter Duffum regem & coniuratos Morauos, Forres adière: noctuque in arcem admissi (steterat ea adhuc in regis fide) ob quam uenerant causam, Donevaldo arcis præfecto, ut imperatum eis erat, exponunt, eiusque fidem & auxilium ad negocium conficiendũ implorant. Milites qui in arcis erant præsidio, tenuit nonnihil huiusmodi rei suspicio. Nam ex prostituta quadã (erat huic mater sortilega & incantatrix) dum blandiusculè eam tractaret amator, de regiæ ualetudinis tempore, modo, perpetuitate, quibus sortibus, quibus magicis carminibus uterentur Lamiæ, posteaquam nonnihil audiuerat, sodalib. indicauit, & illi Donevaldo, Donevaldus autem regijs legatis: meretricemq; tempestiuam tanti facinoris nunciam (erat ea tum fortè in arce) Donevaldus ad se accitam, quæstionibus quo ordine cuncta gerebantur, & in quibus ędibus, ubi fateri coegerat, mittit intempesta nocte milites ad rem omnem explorandam. Hi in sortilegarum ædes foribus ui reclusis irrumpẽtes, sagarum unam cereum simulachrum ad regis Duffi imaginẽ dęmoniaca arte (ut credere par erat) confectum, ligneo affixum ueru ante ignẽ torrentem: alteram, carminibus recitatis

Sparso dæmonis opera eo rumore, de Duffi ualetudine apud Forres uitiata à Lamijs, mulierculas demẽtatas dein in eiusmodi ludibriorum apparatũ excitare potuit, ut Duffum & subditos in incredulitate confirmaret, cædem feminarũ procuraret, nouasq; in Morauos faces mendacijs incenderet: si uera sit historia, quod minimè credo.

Quomodo simulachrum cereum liquefactũ potuit ad regis imaginem confectum esse cognosci. Vnde in sejunctissimo interuallo, uis tostionis, liquoris infusi, si-

tatis liquorem quendam fundentem ſenſim ſupra ſtatuam inuenerunt. Pre[illegible]nſæ itaque ocius ſagæ, coniectæ[illegible]ue in uincula, & tractæ ſimul cum ſi[illegible]ulachro in arcem, rogatæque ad quid ſub noctem carmina recitantes, effigiem regis igni exponerent? reſponderunt, dum ſimulachrum igni adhibitum torreretur, Duffum regem in ſudorem ſolui: carminibus uerò recitatis, perpetua teneri uigilia, & ad liqueſcentem ceram macie confici: conſumptam autem ceram, regis mortem continuò ſubſequuturam. ita ſe malos dæmones docuiſſe: ad facinusque exequendum, mercede à Morauorum primoribus conductas fuiſſe. Perciti ira aſtantes ad anus uerba, confracto ſimulachro, ut ſagas ſcelus graui luentes ſupplicio, flamma conſumeret, extemplò curarunt. Ferunt, ſub tempus quo hæc in Forreſſenſi arce ſunt acta, regem languore leuatum, & nocte abſque ſudore quieuiſſe: poſtridieque redeuntibus uiribus, quæ erant humanæ facultatis, promptè egiſſe, perinde ac ſi nulla aduerſa ualetudine antea fuiſſet detentus. uerùm† utut res ſe habuit, Duffus recreſcentibus uiribus ſanitati breui reſtitutus eſt.

mulachri & carminum recitatorum, in Duffum reſultare potuit? Quomodo item rex in ſudorem ſolui potuit, & macie confici liqueſcente cera, quum cera igni admota facile & breui tempore defluat, rex aūt longo tēpore morbo hoc contabuiſſe narratur? Quomodo etiā ex conſumpta cera mors ſubſequi? Ob præfractiores in figmentum hæc annoto. Deluſus itidem fuit magiſter Ioannes Legerets præſidens Sabaudus, qui ſe magicas cōponere imagines potuiſſe confeſſus eſt, quib. Philippum Sabaudiæ ducem læderet.

Huc ſpectabat illa ſathanæ uox, ut nouas faces inter regem & Morauos incenderet, præterquam quòd illæ mente deluſæ, morti ob falſam perſuaſionem obijcerentur: ſi uerum eſt quod ſcribitur.

† Hic hiſtoriographi [illegible] ſitare uides, an ſagarum [illegible] pera, uel quomodocun[illegible] factum ſit, ut Duffus conualuerit.

Poſt huius hiſtoriæ, atque eius argumenti a- liarum

De uariet. rerum lib. 15. cap. 80.

Superioris hiſtoriæ de Duffo refutatio.

liarum enarrationē, in hunc ſcribit modū Cardanus: Doceamus, an inter tot miraculorum commenta quicquam ueri ſubſit. nam maximam eorum partē fabuloſam eſſe, atque conficta, uel ipſi qui hæc conſtantiſsimè aſtruunt, negare non audent. Quæ igitur Boethius refert, condendę hiſtorię haud iucundæ non ignauus author, alliciēdi lectores cauſa cōſcripſit: ut quos Scythica facta moresque, tum regionis deſcriptio non delectarent, fabulę ſaltem tædium minuerent. Neque id uitioſum hiſtorico: ſed ubi hiſtoria per ſe ſterilis eſt, licet eam iocis ac fabulis exornare. Quamobrem & iure ab his T. Liuius abſtinuit: & Herodotus iuſtè damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur. Tum uerò maximè accedit, quòd hęc Boethius ſcripta inuenit, & factum ipſum extra hiſtoriam eſt. In ipſa aūt hiſtoria enarranda, utpote moribus gentis, bellis, prælijs, numero cæſorū, aut nominibus eorum qui prælijs interfuerunt, quiúe ſtrenuè ſe geſſerunt, familiarum initijs, cauſis bellorum, temporum ratione, geſtis ac ſerie principum, quibus tanquam membris hiſtoria conſtat, fuit diligentiſsimus. Quinetiam in his quę ad hiſtoriam pertinent, nihil tam exiguū fuit (talia aūt ſunt, regionis & urbium ſitus, magnitudo, oppida, inſulæ, nemora, montes, plantarum noua genera, animalia quadrupeda, aues, ſerpentes, piſces, ſoli fœcunditas, uentorum uiciſsitudines, cœli clementia, ſtagna, paludes, diſtantiæ, cæteraque omnia quæ rara ſunt, intelligendæ hiſtoriæ accommodata) quod neglexerit, omiſerit-

serit ue, aut secus quàm esset enarrauerit. In talibus uerò existimauit ornãdam historiam, seu quòd uera esse crederet, alioquin sacris philosophiæ haud initiatus. Quæ autem Berna & Pinnetus (quorum pòst, ubi de Incubo agitur, meminimus) & noster ille rusticus, uitrum capillos clauosque euomens, & sonum confracti uitri in uentre, & horarum ictus in corde sentiẽs, aut uidere, aut audire sibi persuadebant, partim uera, partim falsa esse reor. nam uerè aliquid uidere, diuque in uisione perseuerare, ni aliquid sit quod uideatur, absurdum est. Vident tamen quædam, tum audiunt: atque causam horum in atram bilem reijcere oportet, quæ partim cibis & potibus, & aere & mœrore, timoreque paupertatis, partim à cœli cõstitutionibus, partim ex consuetudine aliorum delirantium contingit. Habebam ego olim amicum, cui contigit, ut in una harum uallium octodecim menses commorari cogeretur. Vbi redisset ad me, multa de his incredibilia, quamuis philosophiæ haud ignarus, enarrabat. admonui hominem, ne amplius talia proferret, ni pro fatuo haberi uellet, & uitæ periculum subire. Immiscuit itaq; se negocijs arduis: cõmutataque uictus ratione, dũ aliorum consuetudine fruitur, ad se redijt. Seminis quoque ac menstrui sanguinis retentio, pluribus causa est huius morbi, aut ortus, aut incrementi. In uniuersum, tribus maximè hæc deceptio constat: atrę bilis imaginibus, constãtia ipsorum qui hac labe correpti sunt, ac fraude iudicũ. Nam olim permissum erat, ut ijdem

Historia huius rustici lib. 3. cap. 7. describitur.

accuſarent, condemnarentque, ad quos damnatorum bona redibant. Vnde ne hos miſeros adeò iniuſtè damnare uiderentur, multa fabulę addebant. Cæterùm in illorum examine, confeſsionibusque nihil non inane aut falſum, aut inconſtans, aut nullius momenti reperiebatur, præter contemptam religionem. Quædã enim Chriſtũ abnegabant, aliæ ſacrificiũ ipſum inter ueſtes conſuebant, conſpuebãt alię imagines diuorum, atque alia ſimilia perpetrabant. Sublata primùm in hos miſeros ac inſanos poteſtas fuit à ſapientiſsimo ſenatu Veneto: cum animaduerteret eò progreſſam illorum luporum rapacitatem, ut omnino inſontes dãnarent ſpe prædæ: neque contemptor diuini cultus quærebatur, ſed diuitiarum poſſeſſor. Inter hæc exorta eſt Lutheranorum ſecta: cumque in hac, quòd per urbes propagaretur, non iam miſeri, ſed opulenti deprehenderentur, omiſſa priorum cura, ad hos conuerſi ſunt. Sed nunc cum illis mitius agitur, ut omnia uel ſtulticiæ uel auariciæ plena eſſe comperias. Hi ergo (ut ad propoſitũ redeam) quandoque ſibi uidere quædam perſuadebant, atq; audire: poſtmodum rem ipſam ex propria leuitate augebant mẽdacijs, tum uerò mutuis colloquijs (ut dici ſolet) è culice elephas exoriebatur. Nam & pleriſque hominibus quãdoque aliqua inſolita uidentur, audiunturque: ſed ea contemnentes, ſanoque iudicio abigentes negligunt Hucuſque Cardanus: qui interdum contigiſſe quoque perhibet, ut aliquis, quem maleficio affectum uoluerint hæ mulierculæ,

Dominicani.

Opes aliorũ, non religionẽ quærunt iniqui iudices & inquiſitores.

ulæ, naturali causa eodem tempore in morbū maleficio congruum inciderit: quo cognito, à maleficio prognatum esse credebatur, quoniā morbi natura & tempus cōueniebant. Sic anui denentatæ falsa suggestione phantasiam uitiat naturalis morbi, illiusque exitus conscius dæmon: & reliquos ob incredulitatem eo modo illudi permittit Deus. Quum uerò censores à rerum naturalium cognitiōe essent alieni, minusque in literis sacris exercitati, in historias (quicquid id est) ex sua opinione retulerunt: quod paulatim auctum, exornatumque, materiem uberem huic stulticiæ præbuit.

Stulta Lamiarum phantasia, & historiarum eius argumenti falsitas, ex Ioannis Grammatici historia Danica *demonstratur. Subiungitur & aliud lepidum phantasticæ mulieris exemplum.* Cap. 32.

STulticia hæc phantastica ut omnium oculis euidentissimè pateat, ex Ioanne Grammatico asscribam bona fide historiam, ab eo ut ueram inter reliqua intextam: quam tamen me rè mendacem, aut mendacijs egregiè excultam (quod equidem cum docti alioqui uiri uenia dictum cupio) facilè is iudicabit, qui ad rationis trutinam reuocarit, num grato, imò uiruléto epuli gustu, rationis atq; eloquentię summū munus, ac manuum feliciter conserendarum donum consequi quis posit. Ita scribit lib. 5 Historiæ Danicæ: Erant Ericus & Rollerus Regneri pugils filij, patre eodem sati, diuersaq; editi matrę. Matrem quippe Rolleri, eandemque Ericinouer-

Craca ſaga. rici nouercam, Cracam uocabant. Mittitur Rollerus à patre, cognoſcendi cauſa, quæ domi interim dum abfuiſſent, eſſent acta. Is ut maternum fumare tugurium uidit, foris accedens, paruulumque foramen furtiua luminis applicatione traijciens, introſpecta æde, animaduertit matrem in furni cacabo coctilia pulmenta uerſantem. Suſpexit præterea tres colubras ſupernè tenui reſte depenſas, ex quarum orę produa tabes guttatim humorē epulo miniſtrabat: duæ quippe colore piceæ erant, tertia ſquamis albida uidebatur, reliquis modicò eminentius penſa. hæc nexum in cauda geſtabat, quum cæteræ immiſſo uentri funiculo tenerētur. Ille rem maleficio conſentaneam ratus, ſilentio quod uiderat preſsit, ne matrem ueneficij ream aſtruere putaretur. Ignorabat enim innocuam anguium extitiſſe naturam, neſcius quantum uigoris illo epulo pararetur. Superuenientes deinde Regnerus & Ericus, ut fumidam aſpexēre caſam, ingreſsi diſcubitum petiuēre. Quibus ad menſam ſitis, Craca priuigno filioque unà cibum capturis, catillum diſcoloris dapis admouit. Pars quippe picea, ſed croceis guttis interlita, pars albida uidebatur: quippe pro uaria ſerpentium ſpecie, geminus pultem color infecerat. Cuius quum ſolam uterque particulam delibaſſet, Ericus non ex colorum habitu, ſed interni uigoris effectu epulas æſtimans, nigrantem dapis partem, ſed ſucco potiore confectam, ſtatim quàm celerrimè uerſo ad ſe tranſtulit: albidamque ſibi admotam prius Rollero applicans, cœ-

nam

nam felicius gessit. Et ne mutationis industria notaretur, Taliter (inquit) æstuante freto puppim in proram referri solitam. Nec tenue uiri ingenium fuit, industrij operis dissimulationē à nauigij consuetudine mutuantis. Ericus itaque fausta iam dape refectus, interna ipsius opera ad summum humanæ sapientiæ pondus euasit. Quippe epuli uigor suprà quàm credi poterat, omnium illi scientiarum copiam ingenerauit, ita ut etiam ferinarum pecudaliumq; uocum interpretationem calleret. Neque enim solum humanarum rerum peritissimus erat, uerùm etiam sensuales brutorum sonos ad certarum affectionum intelligentiam referebat. Præterea tam comis atque ornati eloquij erat, ut quicquid differere cuperet, continuò prouerbiorum lepôre poliret. At ubi superueniēs Craca concham transpositam, partemque pultis potiorem ab Erico comesam cognouit, fortunam filio præparatam, priuigno cessisse condoluit. Cui mox gemebunda supplicare cœpit, ne unquam sua fratrem ope deficeret, quē ipsius mater tot nouę felicitatis opibus cumulasset: quippe sapido unius epuli gustu, rationis atque eloquētiæ summā, necnō gerendorū prosperè conflictuum gratiam assequutus uidebatur. Adiecit quoq;, Rollerum propemodum cōsilij capacē, futurumq; ut destinati sibi obsonij prorsus expers non esset. Monuit quoq;, si suprema necessitatis uiolentia postularet, nominis sui nuncupatione remediū celerius esse quęrendum: affirmans, se diuina partim uirtute subnixá, & quasi

consortem cœlitum, insitá numinis gestare potentiam. Ericus se ad astandum fratri, naturâ pertrahi dixit: probrosum referens alitem, qui proprium polluat nidum. At Cracá magis propria molestabat incuria, quàm fortuna filiú grauaret aduersa. Artificem enim ingenio suo deludi, magnum olim ruboris incitamentum fuit. Hæc Saxo. Quòd nulla creatura, multo minus uirulenta anguium tabes extillaticia, gignat rationis & eloquẽtię summum donum, aut ꝓsperitatem in bellis donet, sed peculiaria illa Dei esse munera, tam est manifestum, ut bonarũ horarum malè impensarum meritò insimulari debeam, si huic conuellendæ historiæ diutius immorer. Præterea si confectum hoc uenenosum epulum ab Erico uoratum illis pollebat uiribus, quare in Rolleri filij usum non denuò adornabatur cautius, maximè cum insitam illam numinis potentiam secum gestaret Craca? nisi mendaces huius condimenti uirtutes semel alicui edenti consecratas, cum benedictione qua Isaac filium suum Iacobum confertim extremè bearit, conferendas, ridiculè quis urgeat. Mirandum interim summopere, tam manifesta mendacia à præclaris illis ingenijs inter res uerè gestas describi, citra præmonitionem commenti alicubi lecti uel auditi: sic tutior earum foret lectio.

At fabularum pertæsus, factum uerum subnectam, non illepidum, nec à nostro instituto planè alienum, effœtæ cuiusdam mulieris phantasticæ. Phantasticos enim quandoq; à communi sensu

Phantastici.

ni sensu deuios appellat uulgus: & phantasiā, intellectus uel rationis, uel cogitationis deprauationē. Ea misera in Vualdsassia cōficiebat pharmaca, & uaticinabatur circa annū 1555. Quamobrē ab earū ditionū administro ad quæstionē uocata, uolens interrogata deludere, amentiam aliorū exprobrabat, qui eam sectarentur. Cùm uero tormentorū minis grauius premeretur, se inquit ex eorū esse numero, qui uagabundi Germanis dicūtur spiritus, & quotānis quater corpus quasi exanime relinqui, spiritu interea longius euagante ad solēnes cœtus, cōuiuia & choreas, quib. quoq; interesset Cæsar: atq; sibi codicillorū à Cæsarea maiestate donatorū authoritate, licere medicari, futura prędicere, necnō spiritu euolāte eos celebrare cōuētus. Iussa eos ostēdere, ꝓtulit literas Latinas sacrę initiationis N. sacellani Cęsareę maiestatis, nūc episcopi, in expeditione uersus Saxoniā Egeræ perditas: itē agyrtę cuiusdā schedas addidit, quib. ille sua unguēta, & execādi calculi artē, idq; genus reliqua prędicabat. His testimonijs subnixa male feriata, ac à dęmone proculdubiò delusa (si ex animo hæc dixerit) anus, nihil non sibi licere in propinandis pharmacis & diuinationibus confidebat. Sed ut desisteret resipisceretque admonita, exilio puniebatur. Interim tamen sibi restitui codicillos maximopere cupiuit, sine quibus nullum fœlicem successum ex arte consueta sperari posse, persuasum fortasis habuit. Corpus autem eius tanquam exanime uisum esse quum alij assererent, illi ignem admoueri, si denuò

Phantasia.

Historia uera.

denuò ita ſpectaretur, prudenter antea admonuerat Vualdſaſsiæ olim adminiſtrator Dominus HENRICVS VVESIVS, LL. Doctor conſultiſsimus, qui hęc mihi ordine retulit. Legerat is fortaſsis in libro Conformitatum, de fratre Rodicofano apud focum dormiente, cuius manui dæmon ignitum carbonem admouerat: quem alter mox experrectus, ex diaboli manu eripuit, ut eo illum feriret, niſi euanuiſſet.

Fol. 64.

Aerem nullo modo à Lamijs turbari poſſe: & quomodo in hanc potentiæ ſuæ perſuaſionem à diabolo inducantur. item fruges non excantari.

Cap. 33.

In aere concitando quomodo à dæmone illudantur Lamiæ.

SIngulari inſuper ratione in aere concitando illuduntur hæ aniculæ à diabolo, qui ſimulatque ex elementorum motu, & naturę curſu, citius faciliusque quàm homines, mutationem aeris & tempeſtates fore præuidet: uel alicui infligendam ex abſtruſa Dei uoluntate plagam, cuius ipſum ſpectat exequutio, intelligit: tunc harum muliercularum mentes agitat, uarijsque imbuit imaginibus, & ſuggeſtione multiplici, quaſi ob inuidiam in proximum, uel ob uindictam aduerſus inimicũ ſint aerem turbaturæ, tempeſtates excitaturæ, & prouocaturæ grandines. Itaque eas inſtruit, ut quandoque ſilices poſt tergum, occidentẽ uerſus proijciant: aliquando, ut arenam aquæ torrentis in aerem conijciant: plerumque ſcopam in aqua intingant, cœlumque uerſus ſpargant:

uel foſſula facta, & lotio infuſo uel aqua digitū moueant: ſubinde in olla porcorum pilos buliant, nonnūquam trabes uel ligna in ripa tranſuerſe collocent, & alia id genus deliramenta efficiant: atq; ut arctius eas ſatan illaqueet, diem & horam ſibi dictis rationibus notas præfigit. Quum uerò ſucceſſum hę uidēt, nimirum quaſcunque deſideratas in aere turbationes, magis confirmantur: quaſi euentus hic ſubſequatur ipſarum operationem, qua ne aquæ quidem ſtillam elicere poſſent. Nec ſanæ mentis hominem opinari decet, futili ue ſanarum muliercularum actioni obedire elementa, & ad harum nutum inſtitutam à Deo naturalium rerum ſeriem impediri uel inuerti: quod haud dubiè contingeret, ſi harum arbitrio tempeſtates, pluuię, grandines & fulmina inſeruirent, ut quandoque & quomodo hæ iubeant, ea inſequantur: ſic quoque diuina potentia ab humana uoluntate ſuperaretur tanquam in ſeruitutem redacta, ut pulchrè docet Hippocrates. Recta itaque erit ſententia hæc Senecæ: Rudis adhæc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil poſſe fieri tam eſt palàm, ut huius rei cauſa nullius philoſophi ſchola ſit intranda. Si autem maligna imprecatione, aut certa uerborum obmurmuratione, ſe aliquid non uulgare perpetrare poſſe, in animum induxerint, cum Socrate dixerim, incantationes eſſe uerba animas decipientia humanas, aut ſecundum interpretationem, aut ſecundum timoris incuſsionem, aut ſecundum deſperatiōem: quę ſanè

In libel. de Epilepſ.

Incantationis uerba nihil poſſe.

ſanè ne pili quidem facienda ſentio, quum nullum effectum reuera naturaliter producere queant, nec ob id etiam ſanitatem in morbum commutare, quanquam ijs ſe poſſe falsò arbitrentur uetulę.at eiuſcemodi morbi à diabolo, conniuente Deo, ob horum hominum incredulitatem, maleque conceptam de ſagarum potentia opinionem, ſępenumero accerſentur, infliguntúrque. Idem dictum uolo de frugibus, quæ nullo modo incantationum uerbis aut imprecationibus lędi poſſunt, ſed à dæmone quidem, Deo cócedente, uel ueneficijs: multo minus eæ queũt aliò traduci, aliam licet opinionem ex poetarum uberibus hauſerint ueteres, ad nos quoque deriuatam. Hinc celebratur illa duodecim Tabularum lex:

Agrum non poſſe à Lamijs excantari, nec lædi, ſed à dæmone uel ueneficis.

Sub tit. de Iniurijs, alijsq́; delictis. l. 9. al. tit. 11.

QVI FRVGES EXCANTASSET, POENAS DATO: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS EXCANTANDO: NE INCANTANTO, NE AGRVM DEFRVGANTO.

Plin. lib. 18. cap. 6.

Vera autem carmina & ueneficia quibus ſegetes pelliciuntur, atque in agrum transferuntur, docet C. Furius Creſinu : qui è ſeruitute liberatus, cũ in paruo admodũ agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex ampliſsimis uicinitas, in inuidia erat magna, ceu fruges alienas pelliceret maleficijs. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in ſuffragium tribus oporteret ire, inſtrumentum ruſticum omne in forum attulit, & adduxit filiam ualidam, atque (ut ait Piſo) bene

curatam

curatam ac ueſtitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, uomeres ponderoſos, boues ſaturos. poſtea dixit: Maleficia mea Quirites hæc ſunt: nec poſſum uobis oſtendere, aut in forum adducere lucubratiões, uigiliasque & ſudores. omnium ſententijs abſolutus itaque eſt.

Meritò igitur ſummopere admirari, grauiterque ex animo dolere cogor, annis ſuperioribus apud ea Imperij, eique cõtigua loca, ubi clarius ſonari Euangelij uox creditur, ob uitiatam tempeſtate uineam, diſiectam quæ adhuc in herba erat meſſem, non ad Dei uel probantis uel punientis manum, mentis oculos conuertiſſe magiſtratus: ſed ea neglecta, ad deliras lubricæque mentis mulierculas numero plures reſpexiſſe, easque in ſqualidos carceres, dęmonum hoſpitia & diram carnificinam pertraxiſſe, ubi in excitatæ tempeſtatis & inuectæ iacturę confeſsionem adactæ, Vulcano ſolenniter conſecratæ ſunt. Mente aũt deluſas fuiſſe à diabolo, q̃ earũ phantaſiá ludibrijs pręſtigijsq; corrupit, ut ſe feciſſe quæ non potuêre, confeſſæ (ſintquemadmodum ſolent obſeſsi, melancholici, incubo preſsi, Lycaones, cynanthropi, dementati, fatui & pueri) dubium eſt minimè. Non enim mulieris malitioſæ, aut alterius maligni hominis uolũtati & potẽtiæ aerẽ uel elemẽta, ut pro illorũ imperio noceãt, ſubieciſſe iuſtũ & multę miſeratiõis Deũ, ſatis demõſtratũ eſt. Si diabolo poteſtas eſt aeris, hic Dei ſolius pmiſsioné deſiderat expectatq;, nocẽdi ſemper cupidiſsimus: ut hoc nomine abſurdum erroré eſſe, ingenuè dicam,

Ephes. 2.

cam, si quis mulieris uetulæ, amentis & malesicæ imperio subijci diabolum credat. Hæc quidem ita illi subiacet, ut cogitatione, sermone & actu, illius sæpe uoluntati morem gerat: uerùm ipse profectò huius nutui pro sua libidine obsequi potest minimè, etiamsi uterque idem expetat, cum Dei solius semper, & quandoque fidelium eius ministrorum imperio obedire com pellatur. In rebus corrumpendis per aeris conturbati uim, uel quocunque modo, unius Dei nutum & consensum præstolatur spiritus procellarum, ubi suos uel explorare uel castigare instituit Deus: cuius ministri ueri, in Christi nomine, dæmonium subinde pellere poterant. Proinde hos qui ueritatis luce ac radijs sibi oculos configi arbitrantur, in aliam decuit traducere sententiam & magistratum & plebeios: & quum sedulò grauique sermone ab idololatriæ flagitio auditores reuocare conentur, hanc quoque eius nefandissimam speciem explicare oportuit, qua lamijs attribuitur id, quod solummodo ad Maiestatem diuinam pertinet, tempestates nimirum pro suo arbitrio ciere, & grandinem prolicere: item quando in rebus afflictis eò usque deijcietur animus, ut superstitem adhuc esse Deum, qui opem ferre queat, uix credatur.

Si quæ fatentur dementatæ anus, præstare ualerent, uix in generis humani sustentationem frumenta superessent: immò nihil in rerum natura incorruptum permaneret, nec quidem ipse homo consisteret: proinde etiam non

non tanto opus esset apparatu in bellis, ubi nihil non instrumentorum & materierum pestilentissimarum cum grauissimis sumptibus effingitur, quo hostis in perniciem cogi, ager funditùs corrumpi, segetes prorsus dissipari, uites radicitùs euelli, aquæ penitus uitiari queant: solum hic eiusmodi uetula, quam Lamiam dicunt, uoto & opinione celerius, unico nutu non modò hæc efficiet, uerùm etiam copias ita affliget, urbesque & regiones conquassabit, ut se felices fore sint speraturi aduersarij, si in deditionem permittantur. Quid hic opus sumptuosis tormentis? quid pulueris illius diabolici mole? quid globorum & sphærularum aceruis? Quid mixto in funestiorem perniciem lardo, uel quacunque alia peste? quid igne in exurendis oppidis, arcibus & pagis? quid numerosa illa mancipiorum sathanæ caterua? quid equitum cataphractorum turba? Vnica hæc nostra Empusa, sola Lamia, omnipotentiam hic suam ostendet, quæ etiam in Turcam erit ablegenda, ut à subsidij in perpetuum Christianismi hostem colligendi onere Germania semel subleuetur, liberetur que. In media profectò luce cæcutijsse uidemur, qui amplam hanc occasionem tam stupidè neglexerimus. Sed dęmonis ope sublimia hęc operari nostras sagas, nec illius auxilium à Christianis admittendum esse, respondebitur. Hic uicissim mihi explicari uelim, cuius ope dissidia seminentur, propagenturque inter Christianos: cuius instinctu & adminiculo hos adeò

temerè, frequenter ob rem nihili, fastu uel insolentia turgidos bella mouere, urbes pacificas euertere, regiones uastare florentissimas, sanguinem innocentem quàm possunt affluentissimè cum multa tyrannide effundere contingat: ubi uiolentiæ, stupri, adulterij, rapinæ, latrocinij, & nefandissimorum quorumcunque scelerum tá in amicos, quàm in eos quos hostes uocant, quinimo dæmoniacæ colluuiei & flagitiorum sathanicorum frequentissima schola & asylum securissimum? Quis hic architectus, quis Imperator, quis dux & rector? Si exitiosis id genus monstris quibuscunque & diaboli organis in bellis locus est, quare ille denegabitur nostris Lamijs: quæ non uulgari ratione, secundum horum hominum opinionem, omnia perdere, cœlum terræ miscere, & hostem in ordinem redigere poterunt, etiam citra sanguinis effusionem, si ita uoles: uel cum grauissimis eius cruciatibus, pro suo arbitrio & libidine, citra ullam hæsitationem, & sine sumptibus? Eam de Lamiarum potentia persuasionem ad nos à mendacibus poetis deriuatam, in multorum etiam piorum animis tam tenaces adhuc egisse radices, ex animo frequenter lugeo: at durum illud flagellum peccata nostra mereri certum est. Quanquam uerò, dæmonis instinctu dicta facinora perpetrare homines, obijcietur: & uice uersa, diabolum ex prauorum hominum suggestione & uoluntate quoque operari: hic respondeo, ea non consequi necessariò: & oportere distingui rerum substantias

stantias, unde actiones producuntur. Alia enim est proprietas dæmonis, Dei spiritus ministratorij: alia terrestris hominis. Ille quidem ut spiritus, in hominum se insinuare, eumque agitare potest, unde dęmoniacus uel à dęmone obsessus dicitur homo: nequit tamen in dæmonem spiritum se uicissim ingerere homo terrestris, ut inde similiter nomen mutuetur, operetúrq;.

Grassante crudeli bello inter reges Daniæ & Sueciæ anno 1563. ex castris Danicis scriptum est, Sueciæ regem inter suas copias circumducere quatuor uetulas Lamias, quæ carmine omnem Dano præpedirent uictoriam, ut nullum posset hosti facere damnum: & siqui à Sueciæ rege cingerentur obsidione, redderentur imbelles, atque in deditionem proni. Ac licet famæ huic prius nulla fuisset data fides, postea tamen unam ex his Lamijs captam fuisse à milite generosi Comitis à Schwartzenburch Gunthardi, ducis exercitus, quæ ea confiteretur, scripto addebatur: deinde circa uias in puteis & locis aquosis limosisq; inuenta fuisse extracta longè [illegible] a quibus ligneę cruces multæ alijq; characteres appendebant.

Si uera est historia, grauiter utrinque delictum est, contra manifestum Dei mandatum: à Suecis, quòd uetitam opem accierint: à Danis uerò, quòd sibi à magicis illis præstigijs & dæmonum ludibrijs timuerint. Enimuerò amentes illæ anus reuera nihil hic potuêre, quanquã secus erant persuasæ à mendaciorũ architecto. *Leuit. 20. Deut. 18.*

Cęterùm permittit sępenumero Deus iusto suo iudicio, eos qui dissidia uolunt, in reprobam tradi mentem, & ad foliorum arborum agitationē pertimescere, exhorrescereq́;.

Ob tempestatem porrò illam, cuius suprà memini, minimè silentio erat sepeliendum, quòd quum ea in illis grassaretur oris, eodem tempore uarium procellosarum earum nubiū exortum defixis oculis se uidisse, & attētius obseruasse in diuersis, etiam longè dissitis prouincijs, nimirum ducatu Vuirtembergensi, Franconia, Bauaria, Saltzburgo, Vienna, mihi asseuerarit uir nobilitate, prudentia, multijuga lectione & uario rerum usu eximius, qui citatis equis die noctuque citra ullam cunctationem ijsdem diebus per eas festinantissimè peruolabat ditiones ad Cæsarem, tractum tempestatis & damni illati ubique singulari considerans studio: nec animaduertisse quicquam, quod ad Lamiarum opus potuerit contorqueri, ait. Cum stupenda se adhęc admiratiōe excepisse affirmauit, quòd in reditu ex hospitis relatu in itinere cognouerit, quasdam fœminas apprehensas, carceribúsque traditas esse, ob accitam tempestatem damnosam, maximè apud eos quos alia mentis oculi acie de diaboli potentia, & delusarum sagarū ludibrijs censere decuit, quàm facere uulgus solet, propter peculiare & indefessum Theologiæ purioris studium, cui se hi mancipasse creduntur: unde non obscurè licuit elicere dilucidos eiusmodi plagarum authores & causas. Exemplum in Iobo minimè dubium proponitur. Pu-

nitionis

nitionis quoque similis minæ euidentissimę in prophetis leguntur, aduersus eos, quibus ad diuinæ uocis monitionẽ aures obduruêre. ut Aggæi 2: Percussi uos uento urente & aurigine, atque omnium manuum ueſtrarum opera, & nõ fuit qui ad me conuerteretur. Et cap. 1. Ponite corda ueſtra super uias ueſtras, dicit Dominus. Seminaſtis multum, & collegiſtis parum, &c. Et infrà: Respexiſtis ad amplius, & factum eſt minus: & intuliſtis in domum, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, super uos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitũ eſt, ne daret germen suũ, &c. Item Iohelis 1. Dissipata sunt horrea, diſiectæ apothecę, confusum eſt triticum, ingemuit animal, &c. Leuit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum uobis desuper ferreum, & terram æneam, & consumetur incaſſum labor ueſter, &c. Si autem in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum. His & Iohelis 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus eſt Dominus terram suam, & pepercit populo suo. & dicit: Ecce ego mittam uobis frumentum, uinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Eccleſiaſt. 39. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequiſsimis bona & mala. Initium neceſſariæ rei uitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, sal, lac & panis similagineus, & mel & botrus uuæ, & oleum & ueſtimentum. Hæc omnia sanctis in bona, sic & impijs & peccatoribus in mala conuertentur. Sunt spiritus qui ad uindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerũt

tormenta ſua. Et in tempore conſummationis effundent uirtutem, & furorem eius qui fecit illos confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad uindictam creata ſunt.

Ex animo itaque præmonitos uolo eos, qui in prædicto errore etiamnũ conquieſcunt, nec in aere turbando Dei manum citra hominum cooperationem agnoſcere uolunt, inuectaque inde damna hominum arbitrio imputant, ut reſipiſcât adhuc. ad quam uocem ſi eorum ut præfractorum occalluerit animus, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos prouolutum iri præſagio, unde nullum educere poterit Theſei filum, ſed ſolius miſerentis Dei filius: tam frequentes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei & hominum hoſtis ut iuratiſſimus, ita & ſanguinis innoxij cædiumque impiarum ſitientiſsimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palàm hæc proponet euétus: quod Deus pro ineffabili ſua bonitate clementer dignetur euertere. Falſus enim malo audiri uates: ſed me ueſtigia terrent Exempla noui com plura: quid iam alij cum magno ſuo malo & reipublicæ detrimento experiantur, ipſi certiores erunt teſtes. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominum ruinam exitiumque, mille artifici non erit difficile, potiſsimum apud quos ex uoto ſuccedere inſtitutum uidet, ubi nimirum ob peculiare ſuum ex Dei aſſenſu factum, in uitam inſontem porrò ſæuiri animaduertit: tum neruũ conſequutus, alia ſimilia, uel etiam tetriora molitur, quibus in ſua naſſa ar-

ctius

ctius constringit, atque ex Charybdi in Scyllam appellit, quos suis strophis pronas offerre aures comperit. Hic sanè sæpius conniuet Deus meritò, ob inuictam eorum incredulitatem, qui, licet aliter sacrarum literarum lectione, maximè ex Iobo, instituti, nó tã Dei iusti manũ uel probantẽ uel castigantẽ agnoscũt in segetũ, uinearum & pecorum perditione, quàm singularem eius misericordis benedictionem & gratiam in annonæ affluentia amplectuntur.

Nec hic prætermittere oportuit, circiter id tempus, quo Germaniæ superioris prouincias illa tempestas calamitosa afflixisset, me quoque pro rerum mearum sorte haud leuem passum iacturam ex grandinis, uel potius glaciei procella, in ditione Rauesteinensi, non procul à Grauia. Ea segetes feliciter messas, & in agro per fasces quaternos coniunctim ad exiccandum, ut apud nos moris est, dispositas, ita disiecit ac excussit, ut omnino trituratas eas, & agrum denuò satum dixisses: unde nec eum conserere in proximum annum, sed terram aratro solum euertere uoluit uillicus, ut quæ abundè nimis frumento saturata, & fœnori reddendo facta idonea fuerit. Ramos quoque simul ex arboribus quasi securi sectos, per arua sparsim disiectos fuisse ex eius glaciei uiolentia uidi. Recto autem ductu, nec sparso, hic flauit spiritus, ut ferè nihil aut parum infortunij utrinque senserint proximi agri. Atqui Virgilio ethnico, circa messem non tam miraculosa fuit uisa eiusmodi turbatio aeris, Geor. 1.

Sæpe ego, cum flauis messorem induceret aruis
Agricola, & fragili iam stringeret hordea culmo,
Omnia uentorum concurrere prælia uidi,
Quæ grauidam latè segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent, ita turbine nigro
Ferret hyems culmumq; leuem, stipulasq; uolantes.
Sæpe etiam immensum cœlo uenit agmen aquarum,
Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes, ruit arduus æther,
Et pluuia ingenti sata læta boumq; labores
Diluit, implentur fossæ, & caua flumina crescunt
Cum sonitu, feruetq; fretis spirantibus æquor.
Ipse pater media nimborum in nocte corusca
Fulmina molitur dextra, quo maxima motu
Terra tremit, fugère feræ, & mortalia corda
Per gentes humilis strauit pauor. ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Deijcit, ingeminant Austri & densissimus imber,
Nunc nemora ingenti uento, nunc littora plangunt.

Hæc profectò syncerè & singulari animi studio sibi proposita meminerint, qui ad se admonitionem pertinere candidam arbitrabuntur. Si uerò plerisque indolis morosæ hominibus recalcitrare, ac in me petulanter uel seriò insolescere lubeat, ijs quidem per me licet, dummodo aduersus conscientiæ & ueritatis testimonium nō laborent, & Dei gloria ac reipublicæ Christianę quies utilitasq; requiratur.

Ansam uerò huius incredulitatis pronam admodum obtulerunt rustici, fiducia in Deum uiua minus confirmati: qui multifariam hoc etiá tempore secundum eorum incredulitatem uexantur

zantur à ſatana, ut aliàs lac ademptum, aliàs fœtum, aliàs ſegetes, aliàs armentum etiam interemptum à Lamijs putent: & uniuerſam agriculturæ rationem non ad benedictionē Dei in uera fide, ſed ad meras anicularum uoluntates referāt. Adijciā doctiſsimi uiri IVLII SCALIGERI uerba ad Cardanū: Ais, ad maleficij efficaciam conferre malefici conſtantiam. Putaſti cuiuſpiam affectum agere in aliū, quàm in eum cuius affectus eſt? Neq; uerū eſt, ab homine homini noceri poſſe uerbis. Nam quis illa eū uerba docuit? Non homo alius. Nam quis illū? Nō cœleſtis intelligentia. Quis enim eam facere audeat authorem faſcini? Ergo malus dæmon: nō ut hominem faceret potentiorem, ſed ut ipſum deciperet credulitate, atq; ſocium haberet tum impietatis, tum æterni exitij. Ipſe igitur agit dæmon: ſtultus ille ac uecors, putat ſuis ſeſe uocibus agere. *Lib.16. de ſub til. Exer.349.*

Porrò à contrario quis fortè objiciet, pluuiā cieri poſſe carminibus in perniciē à maleficis: quum ex iure ſcripto conſtet, aliquas in ſalutē pluuiam ꝑuocare. nam l. ex 4. C. de mathemat. & mal. Conſtantini eſt, qua admittit eos qui precibus, carminibus aut medicamentis pluuiā impetrare ualent, aut aliquid quod ad hominū ſalutem ſpectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mēs legis eſt, mea opinione, ut ſi quis iſtis artibus ad utilitatem hominum utatur, permiſſæ ſint, ut ſcribit Ioſephus de Solomone libro 8. capite ſecundo: quæ alioqui uetitę per ſe ſunt, & maximè ſi in alicuius perniciem conuertantur.

Hic paucis, cum bona uenia, respondeo: Christianum Imperatorem credidisse aliquam in his esse uim, haud secus atque multi alij, & quidem plerique ἄλλοι ac poetæ, Ex quo consequitur, magnam hunc ea in re iniuriam Deo fecisse, qui non pijs uotis & culpæ deprecationibus supplicandum, sed contestationibus impijs ac adiurationibus cogi Deum posse ut hoc aut illud nobis donaret, arbitrabatur: quin amplam diabolo aperuisse fenestram, quum uero Deo relicto, per Satanæ aut ministros aut ministeria quid se consequuturum consideret.

De naturalibus pharmacis somniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum item unguentis, & quibusdam plantis soporiferis, mentemq; impense turbantibus. Cap. 34.

Naturalibus usæ pharmacis quandoq; deluduntur à satana Lamiæ.

INterdum Empusæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quibus ubi se inunxerint, confricuerintque, ita à fraudulento magistro institutæ Lamiæ, per fornacem mox se euolaturas, ac per aerem longè lateque euagaturas ad tripudia, dulcissima symposia, concubitus & gratissima rerum spectacula, confidunt: quæ tamen per insomnia ipsis ingerit ille mille artifex, ubi ab inunctione somniferi omnino unguenti, in profundissimum lethargicumque somnum dilabuntur insciæ. Hæc ne somnia uideantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarum causarum

rum

rum indagator Ioannes Baptista Porta Neapolitanus lib.2 Magiæ naturalis, siue de miraculis rerum naturalium, scribit: Adeò dira, inquiens, cupido hominum mentes inuasit, ut quæ natura mortalium commoditati elargita est, abutantur, ut multis horum simul coaceruatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimùm admiscent, natura si tamen ui euenire patet intuenti: quæque ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo uase decoquẽdo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione ultimum nouissimumque subsidet. inde condunt, continuòque inseruiunt usui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas & fuliginem. Vel aliter sic: Sium, acorum uulgare, pentaphyllon, uespertilionis sanguinem, solanum somniferum, & oleum (& si diuersa commiscent, ab ijs parum dissidebũt) simul conficiũt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando ut rubescant, & reuocetur calor, rarumque fiat quod erat frigore concretum. Vt relaxetur caro, aperiantur pori, adipem adiungunt, uel oleũ ipsius uicẽ subiens, ut succorũ uis intrò descẽdat, & fiat potior uegetiorq;, id esse in causa nõ dubiũ reor. Sic nõ illuni nocte per aera deferri uidẽtur ad cõuiuia, sonos, tripudia, & formosorũ iuuenũ cõcubitus, quos maximè exoptãt: tãta est imaginatiõis uis, impressionũ habitus, ut ferè cerebri pars ea q̃ memoratiua dicitur, huiusinodi sit plena: cũq; ualde sint ipsę ad credendũ naturę ꝓnitate faciles, sic impressiões capessunt,

Cap.26.

Lamiarum unguenta.

sunt, ut spiritus immutentur, nil noctu diuque aliud cogitantes: & ad hoc adiuuantur, cùm nõ uescantur nisi betis, radicibus, castaneis & leguminibus. Dum hęc pensiculatius perquirẽdo operam nauarem (ancipiti enim immorabar iudicio) incidit mihi in manus uetula quædam (quas à strigis auis nocturnæ similitudine Striges uocant, quæque puerulorum sanguinẽ è cunis absorbent) spontè pollicita breuis mihi temporis spacio allaturam responsa: iubet omnes foras egredi, qui mecum acciti erant testes: spolijsque nudata, tota se unguento quodam ualde perfricuit, nobis è portæ rimulis conspicua: sic soporiferorum ui succorum cecidit, pro fundoque occubuit somno. fores ipsi patefacimus, multum uapulat: tãtaque uis soporis fuit, ut sensum eriperet. Ad locum foras redimus, iam medelæ uires fatiscunt, flaccescuntque. A somno seuocata, multa incipit fari deliria, se maria mòntesque transmeasse, falsa depromens responsa. Negamus, instat: liuorem ostẽdimus, pertinaciter resistit magis. Hactenus Ioannes Baptista.

Striges. *Historia memorabilis.*

Lamiarum quoque unguentum propemodum simile tradit Hieronymus Cardanus, post cuius inũctionẽ mirabilia uideri apparet. Nam & de his quę non sunt, & tamẽ uidentur, ibi sermo est. Constat pinguedine puerorũ, ut dicũt, succisq; apij, aconiti, pentaphylli, solani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc uidẽt. Spectare aũt uidentur theatra, uiridaria, cœnas, ornatus, uestes, formosos iuuenes, reges, magistratus,

De Subtil. li. 18. de mirabilibus.

magistratus, imò res omnes quibus delectātur, quibus etiam se frui arbitrantur. cernūt item dęmones, coruos, carceres, solitudinem, tormenta. Hæc igitur sunt uiolentorū insomniorū causę. Hinc etiā illas apio uictitare ait, castaneis, fabis, cepis, caulibus, phaselisque, somnos turbulentos ciētibus: sic magis per somnū ferri uidētur in diuersas regiones, atq; ibi multifariā affici, prout uniuscuiusq; fuerit tēperies, unguēto adiuuante. Cui nō absimile ad inducendū profundū lōgumq; somnū, adiungā hic oleū. Rec. semin. lolij, hyosciami, cicutę, papaueris rubei & nigri, lactucę, portulacę, ana part. iiij. sem. fabę inuersæ part. I. ex his omnibus fiat oleū secundū artis legē, & ꝓ qualibet uncia istius olei misceatur scrup. I. opij Thebaici. Hinc sumatur scrup. I. uel I. s. & duorum dierum subsequetur somnus. Liquorem conciliantem mirificè somnum, ad guttam unam aut alteram exhibitum, imò guttas liquoris, somni tot quot illæ fuêre, horas introducētes, lubens hic adderē: sed præstat non publicari. Eiusmodi quædam simplicia, puta lolium, faba inuersa, opium, hyosciamus, cicuta, papaueris species, solanum furiosum, atque id genus reliqua, naturalium rerum peritis non omnino ignota inueniuntur, quibus intellectus uel aufertur uel turbatur: ut qui ijs utatur, loquendo, audiendo & respondendo amens uideatur, uel in somnum altissimum ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum usum, & aquas, uina, pulueres, trociscos, olea, aliasque formas hinc conficiendi modum, silētio inuoluere malui,

Somniferum admodum oleum.

Simplicia sensus turbantia & auferētia.

uere malui, ne ijs abutendi anſam alicui ſubminiſtraſſe uidear. Perpetuò iuuandi, & non lædendi, animum donauit omnis boni author benignißimus.

Adijciam hic tamen ob cautionem hiſtorias duas non inutiles, de horum ſoporiferorum uiribus. Mulier quædam ad rem attentior, optiméque nota, ſed quæ ſuum iam obijt diem, trituratores in multos conduxerat dies, curarátque ex lolio diligenter excreto (dourt nos uocamus) molito pinſitóque, admiſta ſecalis farina, panem apparari & coqui, ut eos minoribus ſumptibus aleret. quo quum eſſent paſti, in quádam leuem inciderunt amētiam: & cum eſſent aliquandiu rotati uertigine, laſsi ad unum omnes in profundum longúmque inciderunt ſomnum, ut pro labore, quem uetulę pręſtare oportuiſſet, ipſi continuò ſterterent: donec ea tandem poſt alterum aut tertium diem errore animaduerſo, uictus rationem mutaret.

Amentia et ſomnus grauis ex lolij uſu.

Adhæc clarißimus eruditione, multiuagáque rerum obſeruatione & uſu medicus, Doctor Renerus Solenander, collega in eodem apud illuſtrißimum noſtrum Principem miniſterio coniunctißimus, qui eorum quæ ab ipſo in noſtrum inſtitutum obſeruata ſunt, me reddere conſortem uoluit: quum Louanij anno quadrageſimonono ſub Hieremia Brachelio operam medicinæ daret, uidit puerum Seruatij Saſſeni bibliopolæ mirandis ſymptomatibus correptum, ex eſu fortè unius baccæ fabæ inuerſæ (herbam bella donna Itali uocant) quam

Faba inuerſa herba bella donna.

quam casu imprudens propter ætatem, ignarúsque rerum, ex horto D. Gemmæ Phrysij uicini sui (qui tum eam plantam prægnanté cum aliquot alijs exoticis herbis alebat) legerat, deuoraratque, cerasium forsitan existere arbitratus. Puer primùm cœpit furiose agere, nec ullum parentem interstinguere, animo & corpore languere: uocatus D. Brachelius ad consiliū & curationem, tam subita symptomata grauia miratur: statimque concepta suspicione assumpti alicuius ueneni maniaci, sciscitatur ubi'nam puer fuerit, quid egerit? eum in D. Gemmæ horto lusisse narrant, uisumque uersari circa dictá plantam, eiusque decerpere baccas. Sed priusquam hoc innotuisset, incidit puer in somnum profundum, ut excitari nequiret, is durat ad horas uigintiquatuor. tum puer sponte euigilat, agnoscens primùm patrem, deinde alios, sed stupidior: at paucis tum ex arte adhibitis remedijs, probè restitutus est.

Quod autem Gallo cuidam nobili, ex Narbonensi prouincia oriūdo accidit, mirū magis est, eo quòd & risu simul & deploratione dignū uideatur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciá abductus, dynastæ cuidá donabatur, & (ut opinor) Beclerbeco, qui cis Bosphorū Thraciū ꝑ Macedoniá pręfect⁹ militū dicitur. Ab hoc ille non asperè cœpit tractari more Barbaro, sed perhumaniter, eo ꝙ gyneceo destinat⁹ esset ob formam ac ætatem. Itaque tandem quodam die cibi ac potionis tum uarietate, tū copia fuit effectum, ut in somnum triduanum incideret. *Dormientis testes execti.*

Quo fini-

Quo finito, quum experrectus mingere uellet, exectos sibi testes animaduertit. ac tum demũ attonitus cognouit, quàm diu dormisset, & cur tam lautè semper ac affluenter tractaretur, atque ex quo cibi genere tam alto correptus fuerat somno. Redijt tamen ad suos, & hanc attulit causam cur nuptijs facilè carere posset. Albertus autem Magnus in Ægypto nasci lapidem tradit, & Dioscorides, qui Memphites nũcupatur, à Memphi: quo contrito, & cum aqua uinoque epoto, stupor omnium sensuum inducatur, ut nullum omnino dolorem sentias. Vnde refertur à Iurisconsultis, ubi de quęstionibus agunt, ac tormentis.

Gemma stuporẽ inducẽs.
In Lapidario
Diosc. lib. 5. cap. 115.
Plin. lib. 37. cap. 7.
Paris de put. tract. de Syndic. c. tortura. lo. 2.

De opio, heiran luc, gelotophyllide, solano furioso, theangelide, & potu dementante laicum apud Bernates. Cap. 55.

HIc obiter, ob raritatem, & rei quasi miraculum, non erat prætermittendum, opij esum Turcis, & multo magis Persis, tam esse familiarẽ, ut nihil propè familiarius: quòd eo uorato se ualidiores esse, minusque belli pericula timere, persuasum habeant: quemadmodum in his regionibus, ebrios quoque intrepidius se quibuscunque naufragiorum & discriminum fluctibus obijcere, obseruamus. Quocirca, ubi exercitum colligit Turca, opio uniuersa spoliatur terra, licet quotannis id incredibili colligatur copia ex papauere albo leuiter uul-

Opij frequens apud Turcas & Persas usus.

Vide etiam Dioscor. lib. 4 cap. 60.

ter uulnerato, postquam capita protruserit: unde lactis aliquot guttæ emanant, paulatim concrescentes. Eius semine apud Turcas non minus terra conseritur, quàm in his ditionibus tritico, præsertim Acharæ, Caracharæ, Spartadæ, Emetetindæ, & in alijs uicinis oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, Ciliciæ. Vix Turcam inuenias, qui opium non redimat: etiamsi unius aspri numismatis ualorem tantum possideat, eius dimidietatem opio impendet, se cum id tam toga quàm bello collaturus. Quidam eius esui assuetus, semel drachmam mediā innoxiè uorabat: postridie uerò drachmam integram idem ille deglutijt citra ullum aliud incommodum, quàm quod uelut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam assueuerat, eo sumpto, nihil incommodi sensit, quàm in uentriculi orificio calefactionem, leuem cerebri turbationem, & somnum inquietiorem. Tritum Turcis in obijcienda calumnia prouerbium est, Opium comedisti: ac si alterius prouinciæ homini exprobrares ebrietatem. Optimum habetur, amarum ualde, gustu calidum, ut os inflammet, ad modum pilorum leoninorum colore fuluum, odore molestum & graue. In extremo refrigerandi gradu id designari, cum insigniter amaricet, inflammetque, mirum est. Masschlach uulgares Turcæ nuncupant; Aphion peritiores. In usu quoque habent puluerē illis dictū Heirá luc: cuius circiter coclear quicūq; sumpserit, nihil loquitur, at cōtinuò ridet, admiranda se uidere ratus: atque hinc suos

Lib. 3. cap. 15. Obseruationum.

Masschlach.

Aphion.

Hieran luci

instituit gestus, ut ingentem omnibus spectatoribus risum moueat: qui ubi ad mentem redierit, se his uel illis fuisse locis, & mira uidisse rerũ spectacula, asserit. Rogati illi, puluerem cannabinum esse plerique responderunt: qui, quanquam ex Galeni doctrina, largius paulò sumptus caput feriat, uaporem sursum ob multam calefactionem mittens: citius tamen ex gelotophyllide parari suspicarer, si Turcis fuerit cognita ea planta, in Bactris & circa Borysthenem ꝓueniens: quæ si cum uino & myrrha bibatur, uarias dicunt obuersari species: ridendique finem non fieri, nisi potis ex palmeo uino pineæ nucis nucleis, pipere & melle additis. uel eum ex solano furioso confici, quis opinetur non absurdè: cuius radicem ad drachmæ unius pondus ex uino potam, excitare species uanas, imaginesque non iniucundas, docet Dioscorides: sed duplicatum eum modum, ad tres usque dies mentis alienationem afferre, addit. Non omnino absimile huic est, quod de theangelide, in Libano Syriæ nasci solita, traditur, ea uidelicet deuorata præsagire homines. At mea quidem opinione, ea uorata demẽtari illi potuerunt: ut ipse diabolus se in illos, ut iam apparata organa, insinuans, futura uel ambiguè uel mendaciter suo more prædixerit.

Lib. 1. de aliment.

Gelotophyllis

Solani furiosi radix imagines uanas inducit.

Li. 4. cap. 69.

Theangelis.

Similis cuiusdam potionis ueneficio laicum dementabant, uelutque stupidum reddebãt quatuor ordinis Prædicatorũ monachi Bernates, anno nono supra sesquimillesimum, ut aquam causticam siue ardentem absque sensu tolerarit,

Bernatiũ monachorum tragœdia uenefica.

In Chron. Germ. Seb. Fr.

lerarit, qua Chriſti quatuor uulnera pedibus, manibus & corpori ſe imprimere ſimularat laruata Maria, adornatus ſcilicet in hâc tragœdiâ monachus, qui antea clauū quoque per alterā illius manum tranſegerat, nihilque non in D. Virginis ſpecie perſuaſerat laico, ut eius ſimplicitate & amētia abuteretur, cū tribus ſuis fratribus religioſis figmēti cōſcijs, ad ſui inſtituti cōfirmationē: quo nomine potionatus ille, altari quoq; in D. Virginis ſacello imponebatur, ubi uelut catalepſi correptus, in turbę cōfluētis cōſpectu immobilis ad ſtuporē uſq; genibus flexis perdurauit: dū interea tēporis Doct. Stephanus, fabulę huius actor, per canalē in Chriſti & D. Virginis ſimulachris proximis mutuū colloquium mentitur. Fraude tandem detecta, artificium confeſsi ſunt monachi quęſtionibus ſubiecti, exuſtique eiuſdē anni die poſtremo Maij. Hiſtoria ſanè lectu digniſsima, ut hinc in reliquarum eiuſcemodi impoſturarum, ad animarum exitium olim ab id genus hominibus cōſtructarum cognitionem promptius perueniatur. Similibus fortaſsis in ſuis corporibus quandoque utuntur noſtræ Lamiæ.

Potus etiā demontaneis, & ſoporiferi ualde, meminit Paulus Venet. de Reg. or. li.1. ca.27.

De incubi dæmoniaci illuſione, & incubo morbo naturali.

Cap.36.

HInc iā incuborū ſuccuborūq; laruas aggrediamur, quid in his ueritatis foueatur, ſtudioſe & latius inueſtigātes: ut nō modò è uulgariū, ſed & prudētiū animis, ſemel hoc falſæ perſuaſiōis ſimulachrum excutiatur.

Quum itaque huius hæresis maleficio & præstigijs delusæ dementatæque anus, à dæmone se comprimi, incubosque pati arbitrêtur, hanc commixtionem, ut reliqua propemodum omnia, merè esse ex læsa mente imaginariá, uel solum qualicunque affrictu titillationem cieri, accedente rei imaginatione: nec uerè congressum fieri, rationibus demôstrabitur euidentissimis: ubi prius cômonuero, nostris medicis morbũ quendã dici Incubũ, ab incubãdo, quòd pôdus quoddã nobis dormientibus incũbere, & super nos consistere putamus, respirationem opprimens, & ob id uocẽ impediens: ita ut si uelimus clamare, non possimus, cũ somnijs horrendis & imaginationib. plurimis nos ab alijs inuadi existimãtes. Fit ferè noctu, & à somni initio: & quęcunque epileptici interdiu uigilesque patiũtur, hæc noctu & in somno ephialtici. Plinius modò suppressiones, modò noctis ludibria, modò Faunorum in quiete ludibria nominauit. Arabes, inquit Auicenna, albedilon & alcratum, Auerroes elgadum, Azarauius alcaibum, nostri uulgò grauedinem dicunt, quasi pondus equitando (sic loquuntur) nos opprimeret: sic nostrates quoque dicunt sua lingua, Die marrydet vns. Epilepsiam esse quidam sentiunt diminutam, quæ fit in somnijs, de qua Aristoteles intellexit libro de Somno & uigilia: ἐφιάλτης Græcis nuncupatur, id est insultor, quasi aliquis insiliat, uim inferens, & eum comprimens, ut non possit moueri, donec liberetur ab inuasore. πνιγαλίων à suffocando

Congressus dæmonis cũ muliere imaginarius.

Incubus.

ἐφιάλτης.

πνιγαλίων.

cando Themiſoni dicitur. quæ ſigna ab immi- nuto calore proueniunt: & quum ſpiritus animales exiſtentes in cerebro, ob uapores aſcendentes, à pituita & melancholia obtenebrantur, ita ut uirtus opprimatur, & uideatur aliqd graue ſibi inferri, quod tamen reuerà non fit. Contingit autem potiſsimùm reſupino corpore iacente: plerunque ore uentriculi aut pituita craſſa lentaque, aut ciborum concoctu diffi- cilium copia oppreſſo. Quum uerò ſagæ ſint ob ſexum & ætatem utplurimùm pituitoſæ, & ob animi affectus melancholicę, cur non ſupinè cubantes, huiuſmodi morbo erunt obnoxiæ? atque accedente illo ſenſu communi, ab immũdi ſpiritus aſsidua ſuggeſtione uitiato, putabũt, fatebunturque uerè ſe paſſas eſſe, quod ſolum uel per ſomnum uel imaginatione intenſa innotuit. Conuenientem hic ex Iaſone Pratenſi hiſtoriam, de ocioſo quodam ſacrifico aſſcribendam duxi. ita narrat. Nuperrimè ſacrificus quidam me conuenit. Domine, inquit, niſi ſuccurras miſero & afflicto, actum eſt, & prorſus perij: tabes me habet. Viden' q̃ ſim emaciatus, quàm exanguis? uix tenui pelle contegor. ſuccu lentus eſſe ſoleo, ſpecioſulus, & bene habitus: nunc fœdum ſpectrum uideor, hominisque inanis imago. Quid, inquã, te cruciat, & quam affectus tui cauſam opinaris? Dicã, ait, intrepidè, & ualde admiraberis. Sub quamlibet fermè noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota, & pectori meo illabitur, ipſa uiolẽter cõprimit, atque coarctat animæ meę uias, ut ægrè

Incubus olim quoq; dæmon putabatur, Aetius libro 6. cap. 12. ex Poſsidonio.

Noſtrates appellant Germanicè, Die mar ryden, quaſi dicas modium uel pondus ſuper. equitare.

De cerebri morb. cap. 26.

Incubum paſſus ſacrificus.

reſpirare queam. Quin clamitare cupienti, uo-
cis iter præcludit, ut quanquam præ pauore ni-
tor attollere, minimè queam. Nec manus ad
propulſandam iniuriam, nec pedes ad capeſ-
ſendam fugam expedire ualeo. Vinctum me &
affixum tenet. Heus, inquam ſubridẽs, nihil ad-
mirandum prædicas (ex narratione incubum
intelligebam) merum eſt phantaſma, merum
ludibrium. Nec plura moratus: Phantaſma
(inquit) ludibrium (inquit) profectò non eſt:
ita me Deus amet, quæ hiſce oculis conſpica-
tus ſum, & quæ hiſce manibus exercui, enarro.
Equidem uigilans, mentiſque compos, eam ui
deo coràm, & inuadentem accipio, conorque
obluctari: ſed præ languore, metu, anguſtia &
impacta ui, nihil efficio. Hac de re horſum uor
ſum amens curſitaui, unumquemlibet percun-
ctans, poſſet'ne ſuccurrere miſerabiliter pe-
reunti. Minoritam conſului, quem callidum
ueteratorem dicunt, ab hoc præſentaneam o-
pem ſperabam: ſed ſpe mea fruſtratus ſum pla-
nè, nullam is ſalutem attulit: tantum monebat,
Deum optimum maximum, quem iam pridem
precibus fatigaram, ſtrenuè orandum, ut digna-
retur infeſtam uexationem auertere. Adij uetu
lam quandam, pro fama populari, ſagam atque
uerſutam. Hæc aiebat, qui ſub crepuſculum diei
ſtatim ab excreto lotiò matulam obturarẽ de-
xtra caligula, & fore ut eo ipſo die malefica me
inuiſeret. Id etſi uanum uidebatur, nec parum
me ab experimento abſterreret religio, uictus
tamen impotentia & diuturni laboris tædio, tẽ-
taui.

taui. Et per Iouem, accidit uaticinium. Veniens in domum meam, uesicæ cruciatum querebatur: nec potui ab illa aut preculis supplex, aut contentione minax impetrare, ne sub noctem ad me terrifica commearet: sed implacabilis ueterem morem asseruat, semelque constituit me fœdo angore conficere. Hominem hũc uix quiui ulla ratione ab insania reuocare: sed à secundo tertióue congressu hilarior factus, morbum agnoscere cœpit, & sanationis spem fiduciamque concipere. Iam ad congressum imaginarium.

Hymenis membranæ, qua omnes muniuntur uirgines, ratione commonstrari certißimè, dæmonum cum mulieribus cõcubitum esse uanum, mereq; imaginarium.

Cap. 37.

PRimùm huius congressus uanitas, fucúsque, apertissimis atque adeò oculatis testimonijs, ac argumento irrefutabili conuincentur, si uirgo hoc deprauatæ imaginationis fascino agitata, ludibriaque eiusmodi perpessa, quæ à dæmonis initu corrupta creditur (qualem apud Hollandos religiosam, ex propria peractæ cum dęmone huius spurciciei cõfessione flammis adiudicatam scio) ab obstetrice perita, uel alia non indocta femina inspiciatur, contrecteturque: eam enim adhuc uirginitatis zona, hyemene nimirum munitam esse (si alioqui à uiri concubitu fuerit libera) comperietur. Ea si quidẽ omnes uirgines ab initio dotatas, obuinctasq; à conditore Deo fuisse, contra multo-

Concubitus dæmoniaci uanitas.

Virgo religiosa apud Hollandos ob incubum præcipue exusta.

Hymene dotatæ sunt omnes uirgines, Deut. 22.

rum secus contendentium sententiam ostendere uolui: primumq; generale Mosis ex Dei uoluntate consilium, de indicijs uirginitatis indubitatè cognoscendis, si de uirgine matrimonio tradita, in læsę antea pudicitiæ suspicionē maritus uenerit, proponā, explicaboque. id tale est: Si duxerit uir uxorem, accesseritque ad eam, & odisse eam cœperit, quæsieritque diuortij occasiones, nomen pessimum ei obijciens, & dixerit: Vxorem hanc duxi, & ingressus ad eam, non inueni uirginem, uel uirginitatis signa: tollent eam pater & mater eius, & proferent signa uirginitatis puellę ad seniores ciuitatis, qui sunt in porta. dicetque pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quā quia odit, imponit ei nomen pessimum, ut dicat, Non inueni tuam filiam uirginē. & ecce hęc sunt signa uirginitatis filiæ meæ. Expandent uestimentum coram senioribus ciuitatis, apprehendentque senes urbis illius uirum, &c. Quod si uerum est uerbum illud, & signa uirginitatis in puella non fuerint inuenta, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruētque eam ciues illius ciuitatis lapidibus, ut moriatur. Ad huius loci explicationem, & ut medicis in omnibus puellis hymena non agnoscentibus satisfiat, ac meum interim prosequar institutum, breuiter paucorum sentētias prius annotabo, obiter deinde non pœnitenda quæ ad hanc rem facient adiecturus.

fen.21. cap.1. Hymen. Ad hūc modū scribit Auicēna: Ante uiolationē puellę uirginis, sunt in collo matricis pānicu li contexti ex uenis & ligamentis subtilibus ualde,

ualde, ortis ex omni parte eius: quos perrumpit mas, & effluit quicquid in eis est sanguinis. Item Almansor: Os uirginis constrictum est, & rugosum: & in rugis colli uirgulares uenę texuntur, subtiles: quæ quando corrumpitur uirgo, rumpuntur, & prædictæ dilatantur rugę. Hymenis, in humani corporis exquisita dissectione incomparabilis ANDREAS VESALIUS, leuiter ex Arabibus in hæc uerba meminit: Arabum nonnulli quinque numero uenulas in medium longitudinis uteri ceruicis diffundi astruunt, & dextrarum uenarum ora cum sinistrarum oris conniuere, committique, ac ab illis puellarum hymena constitui docent, uenarum huc pertinentium copiam centonem nuncupantes. Explicatius de eo scribit doctissimus medicus Ioannes Guinterius: Vteri ceruicem, digitis in eam insertis, secabis ad os usque, si uenerem experta fuerit mulier: alioqui digitos haud ita facilè, propter hymenæi impedimentum, inferas. Nam ceruix membranosa, ex musculis ipsius textura conniuet. Quę ut disrumpatur, prima coitio acerrima est. Propterea Celsus in sectione calculi fœminarum, uult uirgini digitos subijci tanquam masculo (hoc est, per anum, ob hymenis scilicet interpositum, & pudendum contractius) mulieri per naturalia. Intra muliebre pudendum, siue in uteri ceruicis medio, eugion est (ait Alexander Benedictus, & Cælius) siue hymen, integritatis uel uirginitatis argumentum. Ea uerò neruosa intelligitur exilitas, uenulis dispersa

Li 3. Fabricæ hum. corp. cap. 9.

Lib. 1. Instit. Anat.

Lib. 7. ca 26.

Lib. 2. ca. 24. Anat.

Lib. 2. antiq. lect. cap. 55.

tenuibus, quam primus conuellat congressus.

Licet uerò hæc de hymene uirginitatis pro-pugnaculo improbetur disputatio plerisque Galliæ Anatomicis, Fernellio puto, Syluio, Vasseo, Rondeletio, Carolo Stephano: nonnullis tamen Italis placet, uiris in dissectionis artificio exercitatissimis: in quorum numero principé facilè locum obtinet Gabriel Fallopius, cuius sententiam certiorem integramque orationem ex Anatomicis obseruationib. subnectá. Aliud, inquit, etiam notandum in hoc sinu mulierum est, quòd Anatomici aliquot reperiuntur illos deridentes, qui hymen ibi collocant: uerũ mea sententia non sunt ita deridendi, quoniam reuerà tu uidere poteris in uirginibus membranam quandam nerueam, non autem carneá, quę immediatè post εὐρυθραν (ita enim Gręci uocant canalem per quem mingunt fœminæ, uel rectius collum ipsius uesicæ) adest, & claudit sinũ per transuersum. Attamen non est integra hęc membrana, sed in medio perforata, ut minimus digitus manus suo apice in adultis facilè ingredi posit: hocque uirginale claustrum est, ac per foramen illius facillimè egrediuntur menses. Hoc noluit Soranus esse membraneum, sed potius esse ipsius sinus muliebris angustias, factas ex quibusdam rugis collectis, quæ à uasis ex utero illuc prodeuntibus contrahuntur: cúmque hæ rugæ extenduntur in stupratis uirginibus, atque dum uasa dicta disrumpuntur, dolorem pariunt, & sanguinem ueluti mactata esset uictima effundunt. Pace tamen ego tanti uiri di-

ri dixerim, quòd mihi potius uidetur membrana non admodum craſſa, atque in medio annuli modo perforata, quæ poſtea lacerata in ſtupro, ac præter modum diſtenta, dolorem incutit: & tandem, ueluti in uiris fit, dum laceratur glandis frenum, euaneſcit. Hæc ille, ad ſententiam Carpi & ueterum quorundam Anatomicorum ſtabiliendam.

In uirgineis itaque locellis, uel κολπῷ γυναικείῳ inhæret latetque hæc tunica caſtitatis conſeruatrix, qua primo inſultu diſrupta, uenarum uteri orificia hic intexta, deſinentiaque, ſanguinem fundunt, menſtruum uulgò appellatum. Vnde nuptis uirginibus, prima concubitus nocte, ex huius membranæ uiolenter ruptæ uenulis ſanguis promanat: cuius lituris, ut uirginitatis uel uirginalium notis, teſtibusque, tincta quibus teguntur uel incumbunt linteamina, coram magiſtratu, ſuſpicacibus, coniugesque uiolatæ antea pudoris zonæ falſò inſimulantibus maritis expandi oſtendiq; iubet Moſes. Hoc quoq; munimentum cognouit author carminis uulgò triti: *Eſt magnum crimen, perrumpere uirginis hymen.* *Virginitatis ſigna.* *Moſis locus explicatur.*

Apud Hiſpanos quoque admodum uulgare eſt ſponſis, eas ſolutæ uirginitatis lituras ſanguineas in linteo à primo concubitu obſeruare. Apud hos etiam filias pro uirginibus aliquoties diuendere ſolent quædam lucri cupidæ nimis fœminæ, hymena inuiolatum, eiusque rupti manantem ſanguinem alia materie ficta imitatæ.

Ad ualidiorem argumenti propositi assertionem, historiam cunctis seculis memorabilem hic, ex Suida breuibus contractam, ascribere, uisum est non inutile. Ea ita habet; Quo tempore Iustinianus imperium obtinebat, erat quidam inter Iudæos princeps, Theodosius nomine. Hic cum familiariter admodum uteretur argentario Christiano, cui nomen erat Philippo, qui ipsum crebrò ad amplexandam Christianam religionem hortabatur: tandem ingenuè fassus est, se nihil dubitare, quin IESVS, quem nos Christum colimus, is sit, quem sacri uates mundi Seruatorem prædixerunt: uerùm se animũ inducere non posse, ut abdicatis, quibus nunc apud suam gentem fungitur honoribus, nomen suum IESV Christo det. Vt autem ita de IESV Christo crederet, se nõ solùm sacrorum uatum oraculis persuasum esse: sed mysterio quodam, quod apud Iudæos in arcanissimis scriptum adseruatur, compertum habere, idque huiusmodi esse. Mos erat olim apud gentem Iudaicam, quo tempore ædes sacra in Hierosolymis extabat, uiginti duos perpetuò sacerdotes (quot scilicet linguæ Hebraicæ elementa) & ueteris Testamenti libri numeranrur, habere: & quoties de eo numero unus aliquis mortem oppeteret, mox alium in defuncti locum allegere: allectumque in codicem, qui ad eam rem in æde seruabatur, cùm illius ipsius, tum parentis utriusq; expresso nomine, referre: notatis etiam tum defuncti, tum suffecti diebus. Cum itaque, quo tempore Iesus

In explicatione nominis Iesu.

Historia de Christi diuinitate & Mariæ semper uirgine, memorãda omnib. seculis, maxime cõtra Iudæos.

Chriſtus in Iudæa uerſabatur, necdum tamen ſeſe prodere, ueramque fidem propalàm docere cœpiſſet, mortuus eſſet quidam ex dicto ſacerdotum numero: nec, poſt multa ac uaria ſuffragia, quiſpiá ſatis idoneus eſſet repertus, qui in illius locum aſſcriberetur: tandem propoſitus eſt Ieſus, Ioſeph fabri (ut aiebant) filius, tan quam homo ætate quidem iuuenis, cæterùm & uita & moribus & doctrina in primis commen datus. atque hoc ſuffragio ab omnibus demum approbato, uiſum eſt matrem eius in cõfeſſum arceſſere (pater enim obierat) cognoſcendorũ nominum gratia, quæ in codicem, ut dictum eſt, deſcribenda eſſent. Illa igitur accita, & de filio eiusque patre ſeduló interrogata, reſpondit: ſe matrem quidem IESV eſſe, atque ipſum peperiſſe: nam eius rei teſtes ſibi eſſe eas mulieres, quæ, cum páreret, præſtò fuiſſent. patrẽ uerò nullum illi in terris eſſe; quod ex me (inquit) quibus uultis diſcite argumentis. Dum enim uirgo in Galilæa agerem, angelus Dei in domum, in qua uerſabar, ingreſſus, non quidem dormienti, ſed uigilanti mihi nunciabat, futurum ut è Spiritu ſancto párerem filium, iubebatque nomen illi IESVS indere. Itaque uirgo cum eſſem, per eam uiſionem concepi: pe periqúe IESVM, permanens uirgo in hunc uſque diem. His auditis, ſacerdotes iubebant adeſſe fidas obſtetrices, easque ſumma cura explorare, an etiamnum uirgo eſſet Maria. Illę uerò cognita ueritate ex ipſa re, affirmabant eam uirginem eſſe. Aduenerunt quoque & illæ mulieres,

Maria poſt partum, & mortuum Ioſephũ uirgo.

lieres, quę fortè fortuna adfuerant parienti, conſpexerantque edentem infantem, quæ & ipſæ atteſtabantur filium eius eſſe IESVM. Quibus rebus attoniti ſacerdotes, denuò rogabant Mariam, ut liberè profiteretur, quibus eſſet editus ille parentibus, quo ea ipſa parentum nomina poſſent in ſacerdotum album referre. Ibi rurſus Maria: Ego, inquit, reuerâ eum peperi: uerùm nullius conſcia patris in terra, audiui ab angelo filium Dei eſſe. Filius eſt igitur meus, & Dei. Sacerdotes ergo cum hæc intellexiſſent, in allato codice ſcripſerunt hæc uerba: Eo die mortuus eſt ſacerdos ille, illis natus parentibus: cooptatusque eſt pro illo ſacerdos communi omnium noſtrûm ſuffragio, IESVS, filius Dei uiui, & Mariæ uirginis. Porrò hic codex è templi & urbis excidio à primatibus inter Iudæos uiris magno ſtudio ereptus eſt, aſſeruaturq; in Tyberiade, &c. Tandem ſubijcit author, ſe hæc ab ijs audiuiſſe, qui è Philippi argentarij ore intellexerant.

In ſacerdotum ordinem cooptatus fuit Ieſus.

Adhæc, præterquam quòd in uirgine quadã certiſsimè etiam tegumentum illud ſolidiſsimum deprehenderim, idipſum quoque à pudiciſsimis, mihiq́ue familiaribus matronis, quæ in ſeipſis hoc pudicitiæ munimẽtum prima admiſsione obſeruarunt, pudica collatiõe reſciui: hæ, omnes uirgines eo donatas eſſe, ex fœminis alijs, quibuſcum familiariter & occultè hac de re contuliſſent, ſe intellexiſſe, uno quoque aſſeruerunt ore. Mẽbrana interim alias craſsiore, firmioreque: alias tam ualida, ut chiurgi opera indi-

Hymen membrana aliàs craſsior, aliàs

indigeat, teste Alexandro Benedicto, & sectione opus sit: quasdam tenuiore fragilioreque hic obseptas esse, minimè dubium est: plerisque etiã putrescere eã ex humorũ affluxu, & ex morbo perrũpi cõstat. Exẽplo id testatũ facile fecerim: uerùm nõ est nostri instituti, inutilẽ huius argumẽti contexere telã. Satis sit indicasse, imò apertas ostendisse rationes, quib. succuborũ incuborumque falsitas detegitur: item Mosis locum nonnihil explicuisse: & medicis negantibus membranam hanc in omnibus uirginibus, ansam subministrasse, eã oculatius obseruandi: cuius quidem uitiatæ prius nomine, uxorem secretò arguisse olim maritum non immeritò, memini.

ualidior, ut sectione opus sit, aliàs fragilior.

Alexander Benedictus li. 2. ca. 24.

Si quis iam exiguo illo hymenis foramine illusus, diabolum ut multiformem, Venereę rei ludibria posse cum uirgine exercere urgeat: huic responsum uolo, ut me doceat, quomodo eo uirginitatis munimento inuiolato, posset ex eiusmodi congressus partu progignere uterus materierum usque adeò grandium, durarum, asperarum, acutarumque monstra, qualia Magdalenam quandam Constantiæ captam ex tali concubitu peperisse, paulo pòst ostendetur. Enimuerò si à portentosarum harum rerum procreatione puella, à partium uteri peritis introspiceretur, contrectareturque, ut artis est, fraudem illusione primùm phantasię in Veneris opere ingesta factã, deinde ut imaginarius ille cõgressus iudicaretur uerus, dolores partus à spiritu cieri, atq; rerum absurdarum insensiliũ

mor-

mortuarum congeriem uelut illius coitionis fœtum oſtentari à mille artifice, euidenter conſtaret.

Lib.3.fen.21. tract.4.ca.1. Atqui membranulas eiuſmodi circa pudendi oſculum quandoque adnaſci, aſſerit Auicennas, uitium id clauſuram nuncupans: quod alratica appellat Albucas, inter Arabes non aſpernandus chirurgus. Lib.2.ca.72. hoc malo affectæ, Græcis ἀτρήται, hoc eſt, imperforatæ dicuntur. Aetius libro 15.cap.98. Eius quoque meminit Corn. Celſus. Lib 7.ca.28. Phimoſis adhęc eſt compactio in ore aut collo uteri, ab ulcere pręcedente orta, teſte Aetio. Aetius libro 16.cap.97. Sed hæc præter inſtitutum. Paul. Aegi. lib.6.ca.72.

Quædam adhuc ad præcedens argumentum facientia, obſeruatuq; apud medicos digniſsima.

Cap. 38.

QVæ autem rara memoratuque digna in plerisque puellis à me ſunt obſeruata, ob argumenti communionem hic obiter adhuc ſubiungere uiſum eſt: ut etiam alijs idem paſsis uitium, ſi quando poſtulet neceſsitas, promptius ſuccurri queat. Priori circiter octodecim annos natæ, in ciuitate Grauienſi, chara mihi patria, ualida membranula in uteri oſtio ſanguinis ſaburra diſtendebatur, tumebatque cum ingenti dolore: quam quum ex litura à uiuo colore aliena, uno in loco putrere iudicarem, uellicans leuiter, aperire fruſtra nitebar: ea tamen poſtea perrupta ſponte, copioſus profundebatur ſanguis, unde paulatim conualuit.

Ad

Ad alteram puellam extremè Craneburgi decumbentem, matronæ uicinæ cum obſtetrice accurrentes, eam geſtare uterum uno ore, fœtus patrem quoq; denominãtes, occlamabant: (illa licet interpoſito etiam iuramento contradicente, ac ſe uirum nunquã admiſiſſe, liberius affirmãte) uſqueadeò huic uterus, potiſsimùm in dextro uentris inferioris latere protuberabat. Ad hanc quoq; uocatus, re apud mulieres & obſtetricẽ deſperata, eius ſcilicet partus doloribus intolerabilibus in tertiam ſeptimanam noctè diuq; perdurantibus, cum aliqua urinæ ſuppreſsione, uigilijs continuis, & appetitus deiectione, partem affectam ſecundum artis legem & poſtulantem neceſsitatẽ tracto. ubi tam ualidè obfirmatum membrana illud pudendi os comperi, ut ne ſubtiliſsimi etiam ſpecilli cuſpidem uſquam, præterquam in oris ueſicæ extremitate huic annexa, admiſerit (quemadmodum in ſuperiore quoq; contigit) tametſi diligenti indagine circumquaq; tentaretur. Re autem penitius introſpecta, penſiculataq;, quum puellam hanc annum agentem uigeſimumprimum, forma uenuſta, florida uiuidaq;, conſtitutionis prorſus ſanguineæ, antea expurgationes menſtruas nunquam ſenſiſſe, præter leue paucarum ſtillarum indicium, quatuor antè annis matre defuncta, intelligerem: earum partium uenarum orificia magis hic introrſum reſerata, confertim in ea ætate, temperamento, uitę ocio (ſatricula etenim erat) & anni uerno tempore, efferueſcentem profudiſſe ſanguinem, apud me

u coniectura

coniectura collegi. Itaq; anhelitum puellæ supinæ comprimere iubeo, retractis diductisq; cruribus, quo magis tenax pellicula reniteretur: atque uestigio impresso in eius medio à perinæo uersus uesicę collum, & iusto utrinq; relicto interstitio, chirurgum, ob casus illi inauditi raritatem tremebundum, ut rasorium mei nominis naufragio imprimeret adhortor: ac reiterata ob neruosam crassitiem bis sectione, supra octo sanguinis atri libras paulatim profluxisse, testabuntur plures matronæ. In eo decubitu eam ad tertium permanere diem propter hæmorrhagiam iubeo, licet se mox ab incisione maximopere leuatam sentiret, de nulla debilitate ob largissimam sanguinis tanto tempore extra uenas in ijs partibus retenti effluxionem, conquesta. Elotis inde huius eluuiei reliquijs, aqua hordei cum melle rosaceo syringe iniecta, post tertium diem suæ restituebatur libertati, ualetudinem pedetentim consequuta inculpatam, ut uicesimosecundo die post incisionem legitimè cœperint fluere menses, suum deinde seruantes naturæ tenorem.

De abditis Sanat. causis cap. 28. Similem casum recenset Antonius Beniuenius his uerbis: Incidit in manus nostras puella quædam iam matura uiro, iam plenis nubilis annis, cui naturalia ipsa clauderentur. Quæ cum ego huiusmodi malum curaturus inspicio, mẽbranulam quandam uideo, quæ ipsius uuluæ ori opponeretur. Quare duabus lineis inter sese transuersis eam incîdo, statimq; tanta ac tam ingenti impetu nigrior materia profluxit, ut grando

grande lumen, quod tunc minister admouerat, extinxerit. Menses enim præteriti intus tenebantur, qui & dolores etiam singulis mensibus excitarent. Tum reliquum curæ ex aliorum ulcerum more prosequutus, haud multis pôst diebus puellam ipsam sanam, & cõiugio aptam relinquo. Hæc ille. Alias duas iam nuptui collocatas, ab obstetrice perita sectas etiã noui. Proxima adhæc hyeme, quum puellæ octo circiter menses natæ urina impeditius flueret, nisuque membranula promineret, uteri orificio filiolã carere suspicata mater indocta, eam mihi offert inspiciendã; ego acicule capitello mẽbrana hac circũscripta, & uesicæ colli extremitate ostensa, matrem rectius institui: & quid ad eiiciendũ liberius lotium faceret, edocui. Huc facit Aristotelis sententia, qui inter conceptionis impedimenta & monstrosarum naturarum procreationem, morbum istum connumerat hac uerborum serie: Iam fœminis nonnullis os uteri compressum, concorporatumq; ab ineunte ętate ad tempus usq; menstruorum perseuerauit: mox urgentibus menstruis doloreq; infestante alijs sponte disruptum est, alijs dissectum à medicis: nonnullæ interierunt, quum aut per uim disrumperetur, aut disrumpi non posset

Lib. 4. ca. 4. de generat. animal.

Quòd filij Dei ad filias hominum ingreßi sint, locus hic Mosis explicatur: quo magis congressus diabolici uanitas elucescit.

Cap. 39.

Genes. 6. SI quis iam præfractior, ad illam Mosis sententiam mihi obtrudendá cófugiat, Quòd filij Dei ad filias hominum ingressi sunt, atq; hę genuerint potentes & celebres uiros: & hinc cum multis alioqui doctis uiris inferre studeat, dæmones posse mulierum concubitu frui, atq; generare: huic Augustini Steuchi Eugubini, episcopi Kisami, uerba hæc, quibus errorem hunc solidè refellit, opponam: Illud, inquit, reijciendum, separandumq; à natura dæmonum uera, & penè inter fabulosos dæmones censendum, quod non modò è nostris quidam, sed etiā prophanæ philosophiæ professores pleriq; sibi per suaserūt, de filijs illis Dei, qui dicūtur apud Mosem filias hominum uidisse, accensosq; in earū cupiditate, ex eis filios genuisse: qui quum dicantur Hebraicè Nephilim, ab Hebræis nescio quibus, & nostris, quinetiam externè philosophis, dæmones crediti sunt, qui partem diuinā atq; humanam mistam habuerint. fuerūtq; multi, filios illos Dei angelos suspicati: è quibus, cū multis Hebręis, Iosephus, in sua de antiquit. Iudaic. historia: quem tamen Zonaras historicus excusat, quasi angelos ille appellarit filios Seth, ut Deo placentes, & angelorum uitam æmulantes. Fuerūt & alij in ea opinione, ut Lactantius: uideturq; antiquissimus error è libris Mosis non

Locus Mosis explicatur, quòd filij Dei ingreßi sunt ad filias hominum.

Li. 6. cap. 32. de Perenni philosoph.

Genes. 6.

Nephilim.

Lib. 1. cap. 3.

Lib. 2. ca. 15. instit. diuin.

non rectè intellectis hauſtus. Siquidem perhibet Plutarchus, Pythagoram, Xenocraten, Platonem, Chryſippum, ſuperiores Theologos ſequentes crediidiſſe, dæmones fuiſſe hominibus quidem robuſtiores, uiribusq; longè præcellentes, diuinitatem (inquit) habentes neq; ſynceram neq; puram, ſed cum animæ natura & ſenſu corporeo coniunctam, uoluptatis & laboris capacem. Hoc etiam credidit Athenagoras philoſophus Chriſtianus, Iuſtinus item idem philoſophus, & Tertullianus, omnes ambiguitate uocabuli ducti: arbitratiq;, filios Dei, angelos, purosq; deos, genitos ex eis: alij dæmones, alij heroas uocãtes eos, ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, amore illo quo illi filij Dei in feminas exarſiſſent, filiosq; eximię uirtutis & audacię genuiſſent, quod in Cratylo etiam retulit Plato. & Athenagoras in legatione ſcribit: Similis quoq; conditio fuit angelorum. Etenim cùm omnes eſſent liberæ uoluntatis, alij in ea qua creati à Deo fuiſſent, conditione permanſerunt: alij naturam ſuam & conditionem uiolauerunt. Is ergo dæmon materię, & formarum quæ ſunt in ea, Imperator extitit, & cęteri qui ex his circa primum æthera uerſantur. Scitis autem nihil abſq; teſtimonio nos prędicare, cum nitamur dictis Prophetarum. Illi igitur à carne uicti, & in concupiſcentiam prolapſi: is autem neglector, & prauus circa rerum ſibi creditarum curam eſt inuentus. Ex his uerò qui in uirgines exarſerunt, nati ſunt hi qui Gigantes ſunt appellati. Itaq; angeli lapſi de cœlo, circa aerem & terram, prohibiti deinceps cœlum

Heroes unde dicti.

lum repetere, uersantur. animi quoque Gigantum circum mundum. hæc ille. Tertullianus quoque eadem sensit. Quæ quidem doctiores melioresque theologi, quibus filiorum Dei notior fuit appellatio, nunquam dixissent: non Hieronymus, non Augustinus, non Gregorius Nazanzenus, non prudentissimus Chrysostomus. Nec difficile est erroris fontem agnoscere: nec durum probare, solitas sacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illumque colentes. Vt de Israele: Ex Aegypto uocaui filium meum. Et in Exodo: Filius meus Israel. In Psalmo quoque clara existit differentia, cùm homines sunt filij Dei, & cùm non sunt: Ego dixi, dij estis, & filij Excelsi omnes: uos autem sicut homines moriemini. Ecce eosdem filios Dei & homines appellat: sed filios Dei, quia creati ab illo, factique uelut dij, futuriq;, si Deum coluerint: homines autem, quia in terrenam fragilitatem dilapsi, regis cœlestis imagine denigrata. Talés erât illi eluuionis tempore filij Dei, bona progenies ex Seth, quę commista cum filiabus hominum, scilicet corruptissimis feminis, quę sicut uxor Adam, deincepsq; fermè omnes sic maritos suos corruperunt: unde corruptiores filij nati, origo mali, sanguinis pij cum impio commistio: propterea nati bellicosi, superbi, contumeliosi. Hæc sunt uerìora, à natura non abhorrentia: cum illa non absint à fabulis Poetarum. Nec naturâ fieri potest, nec assentitur philosophia, spiritus corpore nudatos, amore feminarum capi, aut ex eis generare.

Filij Dei qui. Osea 11. Numer. 24. Matth. 2. Psal. 81. Filij Dei.

generare potuisse. Habet enim fontem suũ, & inferiores ortus, cupiditates: si desit causa, desit effectus. Vbi non sunt membra genitalia, non est amor coeundi. Vbi non est cibus & potus, non est sperma. Vbi non fuit quęrenda successio & propagatio, non adhibuit natura cupi ditatem generandi. Sicut spiritus nudi sitire aut esurire non possunt, sic ueneris libidine nequeunt inflammari. Absurdum quoque, duo esse genera dæmonum: tum ipsos angelos lapsos in concupiscentiam, tum animas Gigantum. Fuerunt enim Gigantes homines, nec ex hominibus faciendi sunt dæmones: nec casus eorum fuit, quòd exarserint in amorem. Erunt igitur fabulosi dæmones, tam quos libido rapuisset, quàm generati ex eis. Tales erunt, quales Hector, Achilles, Aeneas, Hercules, ex hominibus & deis nati, apud Poetas. Hæc Augustinus Steuchus: à cuius sententia rationibus ac ueritate comprobata, quamuis Lactantius ἐν ὑποθέσει discrepet, in uniuersali tamen de gentilium dijs θεῶν non discedit. Sic enim argumentatur: Quid est autem tam remotum à Deo, quàm id opus quod ipse ad propagandam sobolem mortalibus tribuit, & quod sine substantia corporali nullum potest esse? Dii ergo si sunt immortales & æterni, quid opus est altero sexu? nimirum ut generentur. Ipsa progenie quid opus est? cum succesione non egeant, qui futuri sunt semper? Poterat hic argumentum Lucretij addere, quòd ego ualidissimum existimo:

Spiritus carnem & ossa non habet.

Luc. 24.

Lib. 1. de instit. relig. cap. 8.

Deos ac demones nõ coire.

Lib. 1.

—Si numina nasci
Credimus, haud quenquam fas est cœpisse deorum.

Sequitur apud Lactantium: Vt habeat uel ministros, uel in quos ipse posit dominari. Quid igitur opus est sexu fœmineo, quum Deus, qui est omnipotés, ut uocatur, sine usu & opera fœminæ posit filios procreare? Nam si quibusdam minutis animalibus id præstitit, ut sibi è folijs natos, è suauibus herbis ore legant: cur existimet aliquis, ipsum Deum, nisi ex permistione sexus alterius, non posse generare? Illos igitur quos imperiti & insipientes tanquã deos & nuncupant & adorant, nemo est tam inconsideratus, qui non intelligat fuisse mortales.

Semideos, ut alios mortales, fuisse natos: nec hominem, nec perfectum animal absq; coitu & semine maris ac fœminæ, nasci, aut concipi.

Cap. 40.

EX superioribus apparet, quàm absurda sit ac prorsus indigna Christiano, Fulgentij sententia, qui quos Scriptura Nephilim, & Hebręorum theologia Isim appellat, eos & Heroas, & Semideos, & deos Senones dictos ait: aut quia ob meriti paupertatem cœlo digni nó censeantur, nec terreni tamen putentur propter gratię uenerationem, cuiusmodi olim Priapus, Hippo, Vertumnus: aut quia diuinis uirtutibus, & in humanum genus beneficijs in hac uita præcellentęs, post exutum hunc mortalem hominem in deorum beatorum choros translati sunt, ijsdem quibus olim in hac uita beneficijs

Semidei quales crediti.

beneficijs ac uirtutibus, mortalibus perpetuò prouidentes: aut quia arcano ſuperûm ſemine procreati ſunt, quos ex deorum ſiue dęmonum commixtione cum hominibus genitos putant, ideoq; mediam quandam naturam ſortitos, ut qui nec angeli, nec homines ſint. Etenim non apud Chriſtianos, ſed apud Ethnicos numina quædam tantum, ſunt terreſtria, quædam cœleſtia tantum, quædam media, quæ Apuleius animalia ingenio rationabilia, & animo paſsiua, corpore aerea, tempore æterna dicit. Antiquitas autem Medioxumos appellauit, quòd uelut interceſſores Deo minores, hominum autem natura maiores eſſe, & diuina quædam munera nobis tanquam μεσῖται conferre uiderētur: ut Aeſculapius, Pollux, Caſtor, Liber, Quirinus, Atlas, & alij, quos Auguſtinus Steuchus nominauit. Herculem Seruius communē Deū utriuſq; naturæ dicit, medium inter diuinitatē & humanitatem. Ex Ioue enim & Alcmena natus fingitur, quę uxor erat Amphitryonis. Hinc cum per Herculem iuratur, Mediusfidius iurari ſolet, quaſi medius filius. Vt autem ex homine Deum naſci, nec diuinitatis nec humanitatis patitur ratio, ſiue ex fœmina & uiro ſimul, ſiue ex uirgine tantum, quemadmodum Sibylla Erythræa dicit,

Medioxumi dij.

Aeneid. 8.

Deus ex homine non poteſt naſci.

Feſtus uerb. Med.

—ὁ δύνατ' ἀνδρὸς
ἐκ μηρῶν, μήτρας τε, θεὸς τετυπώμενος ἄναξ;

Sic etiam neq; homo, neq; perfectum animal, niſi ex maris ac fœminæ congreſſu, uel concipi uel naſci poteſt. Repugnaret enim hoc non ſo-

Nullum animal niſi ex utroq; ſexu.

lum ipsi ueritati, ac sacrosanctæ religioni nostræ, uerùm etiam uniuersæ rerũ naturæ. Nam profectò in hominibus, cæterisq; animantibus diuersitas sexus & coitio & generatio nullam habet aliam rationem, nisi ut omnia genera uiuentũ, quando sunt cõditione mortalitatis obitura, mutua posśint succeśsione seruari. Quod si absq; coitu sexus utriusq;, uel quo alio modo fieri posset, iniquisśimas atq; ridiculas tulisset
Dial. de rep. 10. Plato leges, qui cœlibatum è sua repub. nòn solum exterminauit: sed ijs etiam qui non nuberent, mulctas pœnasq; constituit. Atq; hæc est
L.1.ff. solut. matr. Instit. in Nou. de nupt. unica naturalis nuptiarum & ratio & causa, quã Iureconsulti prudenter inspiciunt. Aristoteles quidem & Theophrastus animalia bifariam generari rectè dixêre, alia scilicet ex coitu, alia ex
Animalia perfecta & imperfecta. terra & putredine. At illa perfecta sunt, hæc autem imperfecta, de quibus hic non loquimur.
Genes.1. August. lib. 21. Sentẽtiarum, Sent.7. Etenim Deus in principio perfecta omnia condidit: & hominem quidem & reliqua in speciẽ suam, hoc est masculum & femellam, nullo genere excepto, nec aquatili, nec uolatili, nec terrestri. Nam in uniuersali κατακλυσμῷ mundi, licet ipse postea sua uirtute denuò quælibet creare potuisset, Nohæ tamen ita mandat:
Genes.7. Ex omni iumento mundo tolles septem & septem, masculum & fœmellam eius: de iumento uerò immundo duo, masculum & fœmellam eius. De uolucre quoq; cœli septem & septem, masculũ & fœmellam, ad uiuificandum semen super faciem uniuersæ terræ.

Quare, quod Aeneas Syluius fabulosum esse putat,

putat, ut anseres in Scotia uicina ex arboris fructibus in aquam decidentibus nascantur, ut tradit Saxo Grammaticus: idem ego sentio de eo quod Ouidius tradit, channem piscem ex seipsa concipere: & quod Archelaus de leporibus, utramque uim singulis inesse, ac sine mare æquè gignere: quodque Aristoteles & Alexandri milites sunt mentiti, generationem murium lambendo constare, non coitu. Hyænam quoque párere sine mare, uulgus crèdit, Aristoteles negat. Idem de uulturum fœmellis traditum est. Superat autem omnia hæc mendacia, quod dicit, in Lusitania circa Vlyxipponem oppidum & Tagum amnem, equas Fauonio flante obuersas, animalem concipere spiritum, idque partum fieri, & gigni pernicissimum ita, sed triennium uitæ non excedere:

Animalia nulla ex se cõcipere.

Plin. lib. 32. ca. 7. li. 8. ca. 55. li. 10. cap. 65.

Plin. li. 8. ca. 30. Origenes in prim. cont. Faustum.

Plin li. 8. ca. 42.

Ore omnes uersæ in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptantq; leues auras, & sæpe sine ullis
Coniugijs uento grauidæ.

Virg. 3. Geor.

Atque hæc de animalibus brutis. Quæ si ratio ipsa respuit, ac sacra Scriptura refellit, quanto minus in homine concedenda? Concideret enim summum nostræ fidei fundamentum, abstrusissimumque incarnationis Christi mysterium: & quod supra naturam operante Spiritu Dei fuit effectum, id natura sibi uendicaret. Sola enim Maria uirgo, & ante partum, & post partum, Christum hominem & Deum sine uiro & concepit & peperit, ut suprà demonstratũ est: nec ulli unquam hoc aut tributum fuit, aut tribuetur

Nemo præter Christum ex uirgine natus sine uiri semine.

Esai. 7. Cap. 34. August. cõt. Iud. cap. 9.

tribuetur mulieri: ne fortè potentia & uolūtas diuina prætendatur, cum hęc mendacia passim tradi uidemus. ueluti Platonem ex uirgine, Apollinis phantasmate oppressa natum: & Gothicas, quas Alrunas uocant, & specie & ingenio spectabiles fœminas, olim Filuniri siue Idáthresi Gothorum regis castra egressas, ac per Asiaticæ Scythiæ solitudines oberrantes, à Faunis & dæmonibus cōpressas, ac inde procreatos Hunnos fuisse. Se amore captos esse mentiuntur dæmones, ut amentes uicissim fœminas in officio arctius constringant, ardenter animarum perditionem depereuntes. Quod autem non ex mare, sed ex semetipsis concipiunt mulieres, ea est caro informis, inanima, quas molas nos uocamus. Ideo non animatur, quia non est ex duobus. Falsissimè igitur Simon magus ex uirgine se natum iactabat, ut Deum mentiretur: falsissimè Merlinus, dæmonis & uirginis filius, ut infrà dicemus: falsissimè Seruius Tullus Laris familiaris filius creditus, & reliqui omnes semidei, de quibus diximus. Nam & ipsi mortales fuerunt, & patres eorum uiri, & matres fœminæ.

Mola mulierum.

Plin. li. 7. cap. 15. & lib. 10. cap. 64.

Plin. lib. 37. cap. 37.

Cur ex dijs ac uirginibus homines nasci cōfictum sit, et qua ratione spiritus ac dij cum mulieribus coeant, historijs aliquot docetur.

Cap. 41.

Cur sine uiri coitu, multi nati fingantur.

Conficta autem & excogitata fuerunt illa ab hominibus & antiquitùs, & nostro seculo, uel per adulationem, ad principum ac potentum

tentum familias illustrandas ac euehendas: uel per pudorem, ad obscuritatem generis aut natalium turpitudinem tegendam: uel per timorē, ad stupra mulierum aut adulteria cælanda: uel per artem, ad libidinem quorundam explendā, qui plerunq; sunt aut iuuenes, aut ociosi sacerdotes, & forma & uarietate mulierum templa frequentantium capti. Iouem hoc pacto Danaę misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum. Et Chærea consimilem iam olim lusisse se lusum ait, Deum sese in hominem cōuertisse, atq; per alienas tegulas uenisse clanculum per impluuium, fucum factum mulieri. At quem Deum? qui templa cœli summa sonitu cōcutit. Ego homuncio id non facerem? *Imber aureus Iouis.* *Terent. in Hecyr.*

Patebit hoc optimè ex hac elegantißima Iosephi historia. Circa Christi tempora etiam Romæ, in sacris Isidis, summa turpitudo deprehensa est. Erat Romæ Paulina, mulier non minus probitate morum quàm natalium claritate illustris, adhæc opulenta & formosa, ut quę esset in ipso ætatis flore, sed in primis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, uiro tali coniuge dignißimo. Huius amore captus est Decius Mūdus, iuuenis nō obscurus in equestri ordine. & quia maior erat fœmina quàm quæ corrūpi posset muneribus, eo magis accendebatur amantis insania, ita ut offerret ei pro unica nocte ducenta drachmarum millia. Ac ne sic quidem ualens eam flectere, non ferens amoris impotentiam, decreuit morbum simul & uitam finire inedia. Hoc eius propositū non fefellit Iden, *Ioseph. antiq. Iud. li. 18. ca. 4.* *Amoris uis, ac precium.*

libertam

libertā Mundi paternā,uarijs instructā,sed non probatis artibus:quę indignè ferēs obstinationem iuuenis,blanda oratione conuentū animare conata est,spem ei faciens,effecturā se ut potiatur Paulinę complexibus.Cumq; ille preces eius libēter acciperet, ait sibi opus quinquaginta tantū drachmarū millibus ad expugnandam mulieris pudicitiā.Ita refocillato iuuene, & accepta quantā petierat pecunia, nouā doli uiam ingressa est,uidens Paulinam nō capi pecunijs. Sciens porrò,eam uehemēter addictā Isidis cultui,tale quiddam comminiscitur. Cōuentis aliquot ex eius sacerdotibus, accepta fide silentij, & quod efficacissimū est, ostentato præmio, in præsens XXV millibus,& alteris totidem post nauatam operam, indicat eis amorem iuuenis, rogans ut omnibus modis adniterentur eum reddere uoti compotem. Illi auri cupidine tacti, benignè sunt polliciti: quorum natu maximus properè se ad Paulinam contulit.& admissus,impetratoq; absq; arbitris colloquio, uenire se ait missum ab Anubide, capto ipsius forma, & iubente ut ad se ueniat. Illa libenti animo accepit nuncium:moxq; iactabat se apud familiariter notas mulieres,quòd dignata sit amore Anubidis: marito quoq; indicat, condictam sibi cœnam & cubile Anubidis. Id eo facilius concessum est,quòd cognita & probata esset uiro coniugis pudicitia. Itaq; in templum proficiscitur, & post cœnam instante somni tempore inclusa per sacerdotem, tenebris cōciliantibus in latentem ibi Mundū incidit,totamq; eam no-
ctem

Falsa religionis usus.

Sacerdotes Isidis lenones.

Iuuenis pro deo con.

ctem obsecuta est iuueni, Deo se gratificari existimans. Eo deinde abeunte, priusquam sacerdotes doli conscij surgerent, Paulina mane ad maritum reuersa, cõgressum cum Anubide prædicat, & idẽ apud amicas quoq; magnificis uerbis exaggerat. Illis nec credere libebat, rei naturam considerantibus: nec mirari tamen non poterant, ob insignem mulieris pudicitiá. Die deinde post rem patratam tertia, Mundus adamatæ fortefortunà obuius: O factum bene Paulina, inquit, quod & ducenta illa millia mihi seruasti, quæ potuisti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ uoluntati gessisti. Nihil enim mea refert, quòd Mundum contempsisti, quandoquidẽ prætextu Anubidis optata uolũtate expletus sum. atq; his dictis abijt. At mulier tum primò deprehenso flagitio, ueste sibi lacerat: & re tota ad maritũ delata, obsecrat ne tã insigne ludibriũ impunitũ sinat. maritus porrò Imperatori totum significat. Tiberius, postquã accuratissima inquisitione didicit omnia, sacrificos illos impostores in crucẽ egit: unaq; Iden, inuentricẽ huius sceleris, cuius pręcipua opera fuit in corrũpenda mulieris pudicitia: dirutoq; tẽplo, statuã Isidis iussit mergi in Tiberim. Mundũ aũt mitiore pœna exilij castigasse contentus est, crimẽ eius in Cupidinis impotentiã referẽs. *Lenocinij pœna.*

Eusebius nõ minus notabile refert Saturni adulteriũ. Sacerdos Saturni, Tyrãnus nomine, quasi ex respõso numinis, adorantib. in templo nobilib. quibusq; & primarijs uiris, quorũ sibi matronę ad libidinẽ placuissent, dicebat, Saturnũ *Eccles. hist. li. 11. cap. 25.* *Deorum libidines per sacerdotes exercentur.*

præcepisse,

præcepisse, ut uxor sua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat, gaudens quòd uxor sua dignatione numinis uocaretur, exornatam comptius, insuper & donarijs onustam, ne uacua scilicet repudiaretur, coniugem mittebat ad templum, in conspectu omnium conclusa intrinsecus matrona. Tyrannus clausis ianuis, & traditis clauibus, discedebat. Deinde facto silentio per occultos meatus & subterraneos aditus, intra ipsum Saturni simulacrum patulis irrepebat cauernis. Erat autem simulacrum illud à tergo exesum, & parieti diligenter annexum. Ardentibusq; intra ædem luminibus, intentæ supplicantiq; mulieri uocem subitò per simulacrũ æris concaui proferebat, ita ut pauore & gaudio infelix mulier trepidaret, quòd dignam se tanti numinis putaret alloquio. Posteaquam uerò quæ libitum fuerat, uel ad consternationem maiorem, uel ad libidinis incitamentum disseruisset numen impurum, arte quadam linteolis obductis, repentè lumina extinguebantur uniuersa. Tum descendens, obstupefactæ & cõsternatæ mulierculę adulterij fucũ prophanis commentationibus inferebat. Hæc cum per omnes miserorum matronas multo iam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis fœminam horruisse facinus, & attentius designantẽ cognouisse uocem tyranni, ac domum regressam uiro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria coniugis, immò potius sua, ardentius inflammatus, inscriptum tyrannum ad tormenta deducit. Quo conuicto atq; confesso, cęcisq;

Fucus sacerdotum in adulterijs.

fraudibus

fraudib. reuelatis, pudor omnis & dedecus Paganorum peruaserat domos, adulteris matribus, incestis patribus, liberis spurijs deprehensis. Hinc existimare possumus, ac dignoscere, quomodo matrona Romana fuerit à Marte compressa: cuiusmodi multa Valerius Max. & alij historici referunt. Fuit hæc fraus semper usitata sacrificis, ut hac de causa simulacra deorum, ipsosq; deos & comedere, & bibere, & coire fingāt. Nota est historia apud Danielem, de sacerdotibus Bel septuaginta, qui cum ea quæ Belo proponerentur, tam cōstanter eum ipsum consumere affirmarent, ut sanctum Dei prophetam in discrimen uitæ adducerent, ostium fani regem obsignare patientes: eos tamen sub mensa occultum aditum habuisse, ac per eum cum uxoribus & liberis ad Dei pateras exhauriendas patinasq; euacuandas uenisse, ex uestigijs summa prudentia deprehendit, regiq; demonstrauit. Quæ sagacitas quàm nostris etiam temporibus utilis, atq; adeò necessaria esset, Aureliana Necromantia docet, & Christi diuæq; uirginis apud Bernates colloquium monachorū arte confictum, de quo suprà dictum est.

Sacerdotes semper pro Deo suo comedunt & coeunt.

Daniel 14.

Lib. 2. ca. 32.

De uanitate seminis per succubum & incubum translati. Cap. 42.

QVod uerò peculiare dæmonis prius cū uiro, deinde cum muliere congressus figmentum commententur nimis impudenter, ac argumententur absurdè admodum plerique Theologi (ut Mallei maleficarum architecti,

Henricus Inſtitoris & Iacobus Sprenger ordinis Prædicatorũ, ſacræ paginæ doctores & hæreticę peſtis inquiſitores, eiuſdem item ordinis Petrus de palude, atq; Martinus de Arles theologiæ profeſſor, ac huius farinę alij) eundem ſcilicet dæmonem uiri ſcelerati prius ſuccubum, effici mulieri deinde incubum: ſemẽq; uiro antea ademptum, mulieris inde ſinui in ipſo actu inſtillari, atq; hinc prolem concipi, progigniq;: quem tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, ſed eius cuius erat ſperma. itaque firmare cõmuniter Theologos, S. Thomam in tract. qq. 1. parte. tit. de miraculis. q. 8. uerſ. ad primum. In Auguſtino uerò, quem citat, nihil eiuſmodi reperi. Proinde dum ad choreas translatæ ſunt uxores, ſatanam alium dæmonẽ in forma ſuccubi marito ſubſternere, qui adeò bene ſe accommodet coire uolenti, ut etiam callidiſſimum quenque falleret: ut ait Thomas d. titul. q. 5. Næ id ridiculum nimis uidetur, quàm quod multis debeat cõfutari argumentis. Hoc ſolummodo dicam: illam ſeminis] ex ſanguine & ſpiritu temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunque præcipuè translatione corrumpi & interire: propterea quòd ſpiritus ac calor ille cordis totiusque corporis nec adſit, nec quantitate & qualitate iuſta ſit in eo temperatus. quamuis eam à dæmone conſeruari poſſe nugetur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri poſſet, quàm

De eodem dæmone ſuccubo & incubo abſurdum quorundã Theologorum argumentum

Volum. 10. tract. de ſortil. 7. quæſt. num. 13.

quàm fœcunda monstrorum mater tam longo tempore extitisset humanum genus, semine ex feris uel bestijs permutato, translatoque ab incubo dæmone, & mulieris sinui infuso? En horribilem consequentiam. Hinc uides, quàm omnino non sit credendum Alberti scholiastæ, qui quasi per somnum sic scribit: Si semen emissum ad terram poneretur ad matricem, possibile esset quod conciperet: & sæpius contingere, quòd in balneo, ubi uir sperma emittit, muliere præsente, ipsa tanquam in coitu concipiat, quia matrix est maximè attractiua, & semen adhuc uigens, nec exhalatione impotens, atque ideo fœtum produci posse, idq; experientia comprobatum esse. Nam si semen super saluiam effunderet felis, atque saluiam hanc aliquis comederet, tum ex illo semine generarentur in uiri uentre feles, per uomitum expellendi. Absurdiora hæc sunt, & mendaciora, quàm ut longiori refutatione indigeant. Idem sit responsum feminæ habitanti in uicinia Auerrois, qui scribit eam iureiurando confirmasse, quòd infantem conceperit semine profuso à lasciuiente mastupratore, & in balneo attracto: & ancillæ reginæ Tanaquilis Ocrisiæ, quæ Tarquinio Prisco regnante, iactabat sibi repentè in foco comparuisse genitale è cinere masculini sexus, seq; insidentem ibi consurrexisse grauidá, & ita Seruium Tullum natum, qui regno successit. Eiusdem profectò uanitatis illud Plinij de perdicibus. Neq; in animali alio par opus libidinis. Si contra mares steterint feminæ, aura ab

Lib. de format. hom. ca. 1. de Gener. embry.

Liu. li. 1. Pli. lib. 36. ca. 37.

Ser. Tullus Laris F.

Plin. lib. 10. cap. 33.

Falsa de perdicibus

his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem exe-
cta lingua per id tempus æstuant, concipiuntq́; superuolantium afflatu, sæpe uoce tantum audita masculi.

De Syluanis, Faunis, & Satyris.
Cap. 43.

Nec dubium est, alios mihi Augustinum hic de incubis dæmonibus obiecturos, ita scribenté: Quoniã creberrima fama est, multiq́; se expertos, uel ab eis qui experti essent (de quorum fide dubitandum non est) audisse confirmant, Syluanos & Faunos, quos uulgo Incubos uocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum: & quosdam dæmones, quos Galli Dusios nuncupant, hanc asiduè immundiciam & tentare & efficere, plures talesque asseuerant, ut hoc negare impudentiæ uideatur: non hic temerè aliquid audeo diffinire, utrum aliqui spiritus, elemento aereo corporati (nam hoc elementum etiam cum agitatur flabello, sensu corporis tactuq́; sentitur) posint etiam pati hanc libidinem, ut quo modo possunt, sentientibus feminis misceantur. Hæc parum aut nihil facere cõtra nos, intelliget is, qui cum nostris rationibus suprà adductis, exactius singula discusserit, expenderitq́;. Quæ insuper rumore acceperit ille, duntaxat recenset, nec certi aliquid statuere audet. & si demus, spiritus aliquos elemento aereo corporatos esse: minimè tamen hinc sequetur, ab aereo corpore, cum eo quod

Lib. 15. de Ciuit. Dei, cap. 23.
Li. 1. quæstionũ super Genesim, quæst. 3.

quod contemperata quatuor elementorũ permixtione consistit, naturalem, uel similem ei qui inter paria terrena magis contemperatione imbuta contingit corpora, exerceri congressum. Aerem tales spiritus adferunt, aerem agitant, aerem uerberant. In eiusmodi actu præter alia requiritur caro & sanguis, quibus spiritus carent. Reliqua itaq; erunt ludibria à dæmone obiecta, confirmataq; uitiosa mulieris dementatæ phantasia. Quare præponderet hic ratio, et ueritatis robur.

De Satyris illis salacibus, qui etiam obtruduntur, & eandem cum Syluanis & Faunis rationem habent, an ueri fuerint dæmones, quid in Atticis scripserit Pausanias, breuiter adijciã. Equidem (ait) de Satyris qui'nam sint, ut aliquid certius quàm ab alijs traditum sit cognoscerem, singula ex multis sum percunctatus. Euphemus Car tandem, uir non ignobilis, hæc mihi recensuit: se, cùm in Italiã nauigaret, uentorum impetu in extremas Oceani oras delatum: ibi multas esse insulas desertas, quæ ab hominibus agrestibus incoluntur: ad illas insulas appellere nautas noluisse, quoniã antea in eas appulsi, à quibus tenerentur incolis, non ignorarent: sed tunc etiam præter eorum uoluntatem tempestate eò adactos, insulas à nautis Satyrides appellari: incolas ruffos esse, & caudas non multo equinis minores, infra clunes habere. Hos, ubi primùm hospites sensissent, euestigiò nulla edita uoce ad nauim cucurrisse: ac mulieribus quæ in naui erant, manus iniecisse. nau *Satyrides insulæ.* *Satyri.*

tas uerò pauefactos, mulierem barbaram in insulam exposuisse: in quam Satyri irruentes, non tantum ea quæ naturâ uiris exposita est partẽ, sed aliam quãlibet petulantissimè appetiuisse.

Satyrus. *Lib.3. Ennead.6.* De Satyro quoq; animali hæc scribit Ant. Sabellicus: Ex Athenis Sylla per Thessaliã & Macedoniam ad mare descendit, mille & ducentis nauibus ex Dyrrachio Brundusium transmissurus. Proxima est Dyrrachio Apollonia, & circa hanc Nympheum. Sacer ibi locus uirenti colle ac pratis, quæ fontes multifariam irrigant. Hic sub id tempus quo Sylla eò cum exercitu ueneraat, Satyrum, animal humano ore, atq; ea forma qua pingitur, somno pressum, atq; ita captum, locorum accolæ ad Syllam uinctum perduxerunt. Ibi haud una uoce interrogatus, quis esset, multisq; uariarum linguarũ peritis ad hoc ipsum adhibitis, tantum uociferatus dicitur: uoxq; aspera ex eo profecta, inter balatũ & hinnitum media. Sylla religione tactus, datis comitibus qui eum in solitudinem deducerent, missum fieri imperauit. Animalia etiam fuisse quæ Satyri dicerentur, scribit Hieronymus in uita Pauli primi heremitæ: eosq; locutos esse, & rationis officia peregisse. Refert quoq;, Satyrum quempiam Antonium quondam allocutũ fuisse, & gentilium errorem in se colendis animalibus damnasse. affirmatq; unũ uiuum olim productum in publicum, & mox ad Constantinum principem destinatum. His addit tamen, diabolo facillimum esse Satyri imaginem & nomẽ assumere. Apud Strabonem inde legimus de Satyris,

tyris, Silenis, Bacchis, & Tityris, quos (inquit) dæmonas quosdam, deorumq; ministros Citre tas nuncupant.

Incubi illusionem infestare quandoq; probas etiam matronas, cum ridiculo exemplo adulterini congressus dæmoniaci. Cap. 44.

NEc solū (inquit Martinus de Arles theologus) apud maleficas, sed & circa alias probas mulieres accidit hæc incubi illusio. Nā ex sacerdotis cuiusdam relatu accepi, hoc tempore ipsi in confessione reuelatum fuisse à quadam proba muliere nupta, cui sępe in somnis uidebatur, se reuerà super iumenta equitare per campos cum alijs: atq; ita euagãdo super aquã, coire hominem cum ea, & intensam in actu se persentire uoluptatem: & hoc sæpe ei accidisse phantasticè, illusione dęmonis, manifestum est. Vnde Augustinus super Genes. Illa enim quæ accidisse ut quidam recordarentur, in quorundam animaliū corporibus aut falsa facta narrarentur, aut illusionibus dæmonū, hoc in eorum animis factū est. Si enim contingit, ut quis in somnis fallaci memoria recordaretur, se aliquid fuisse quod non fuit, aut fecisse quod non egit: quid mirum est, si quodam iusto Dei occultoq; iudicio sinantur dæmones in cordibus hominum tale aliquid posse? Hæc ille.

Tract. de Superstit.

Illusio incubi alijs quoque mulierib. probis accidit.

Delusorij adulterij exemplum his accedat, apprimè ridiculum. Mercatoris cuiusdā uxor circiter sex uel septem miliaria à Vuittemberga, Slesiam uersus, absente negociationis causa marito,

Adulterini congressus illusio diabolica.

marito, peculiarem solet admittere concubinū. Contigit itaq; marito peregrè agente, amasium noctu redire: & post curatam cuticulam, uenereamq; peractam uelitationem, ut uidebatur, hora matutina specie picæ assumpta momentò, concubinum insidere promptuario, ac concubinę his uerbis ualedicere: Hic tuus fuit amasius: dictoque citius euanuisse, nec redijsse unquam. Quanquam Vuittembergæ ab ecclesiaste id acceperit insignis doctrinæ uir Ioannes LITHODIVS, medicus excellentissimus, ac collega mihi singulari necessitudine coniunctus: mihi tamen nugæ sunt. Nullo ergo modo, ait Cassianus, credendum est, spirituales naturas cum feminis carnaliter coire posse. Nam si hoc aliquando posset fieri, quomodo nunc uel nunquam uel rarò uideremus, aliquos ex eorum concubitu de mulieribus absque uirili semine nasci: cum præsertim constet, eas libidinum sordibus delectari admodū, quas procul dubiò in semetipsas potius quàm cum hominibus exercere mallent, si illud ullo modo effici posset? Nec item immeritò doctissimo philosopho & medico Iulio Scaligero libet cum stomacho excipere, quæ de dæmonum coitu Psellus effudit. Quare cum Iamblicho concludamus: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habent actionis & essentiæ ueritatem.

Ioannes Lithodius medicus.

In collat. patrum.

Li. 16. de Subtilitat. Card Exer. 355.

Li. de Mysterys.

Commi-

Commixtionis diabolicæ figmentum comprobantes hiſtorias omnes eſſe fabuloſas. Cap. 45.

HInc conſtat, cunctas quorumcunq; hiſtoricorum enarrationes, commixtionis eiuſmodi phantaſticæ & diabolicæ figmentum comprobantes, ut fabuloſas, ab omni ueritate excidiſſe, optimoq; iure peſſum ire: & uel ab alijs primùm fuiſſe chartis illitas, uel ex aliorum relatu à facile credulis deinde falſo tranſcriptas, & ad poſteritatem traductas: quarum aliquas, ne ſilentio eas ſepelijſſe ſtudio uidear, hoc loco dignabor. Hanc deſcribit fabulã Boethius hiſtoricus. In Marrea regione, uti ex ijs qui fœdiſsimam rem conſpexerant accepimus, puella natalibus altis, forma conſpicua, complurium nobilium auerſata connubium, in infandam cum cacodæmone incidit cõſuetudinem: quæ cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere ſtupratorem: adoleſcentem mira pulchritudine frequentius ſecum noctu, interdiu nonnunquam conueniſſe, unde ueniſſet, quoue inde abijſſet, neſcire ſe reſpondit. Parentes etſi filiæ parum crederent, accuratius rem aduertentes, conſilio quis eſſet, qui puellæ expugnaſſet pudicitiam, explorandi, cognito tertio pòſt die indice ancilla, ſtupratorem adeſſe, reſeratis foribus, accenſoq; tædarum ingenti numero, cubiculum ingreſsi, horrendum monſtrum, figura ſupra humanam fidem terribili, in filiæ amplexibus ſunt conſpicati. Cucurrêre ocyus

Incubum dæmonem: pprobantes hiſtoria omnes fabuloſa.

Lib. 8. hiſtor. Scot.

complures ad fœdum acciti ſpectaculum. Inter eos ſacerdos probatæ uitæ, nec ſacræ diſciplinæ ignarus, cæteris aut trepidè abeuntibus, aut pauore illiſis terræ, quum Ioannis Euangelij initium recitare orſus, ad eum locum, Verbum caro factum eſt, perduxiſſet, malus dæmon horrendo ſublato clamore, cubiculi tectum ſecum aſportans, omni ſupellectili incenſa abijt. Fœmina periculo ſeruata, poſt triduum enixa eſt monſtrum undequaque fœdum aſpectu, quale nuſquam antea (ut ferunt) inter noſtrates uiſum: quod obſtetrices ne in familię dedecus ſeruaretur, extructa ingenti pyra, citiſsimè exuſſerunt. Huic ſimile admodum eſt, quod de Venerea Pſyches uelitatione, cum formoſo deo Cupidine, qui alijs uenenatus ſerpens, & ſæuiſſima beſtia dicebatur, ſcribit Apuleius: quare etiam eandem ueritatis opinionem iure meretur.

Pſyches uelitatio uenerea cũ Cupidine. Li. 5. de Aſin. aur.

Eiuſdem fidei hiſtoriam quoq; aliam recitat idem Boethius. Anno Chriſtianæ ſalutis ſexto ſupra octogeſimum, milleſimum & quadringenteſimum, nauigantibus è Phorthea æſtuario negociationis cauſa in Flandriam, tanta uentorum oborta eſt uis, ut uelis, malo, armamentiſque ruptis, & naui fœdè inter tumentes undas iactata, certiſsimam mortem cuncti expectarent. Nauicularius tantam tamq; inſolitam aeris inclementiam eo tempore demiratus (ſuberat enim ſolſtitium æſtiuum) quum id non ſideri, ſed malorum dęmonum, qui hominibus ſemper ſunt infeſti, inſidijs, magnis tribueret clamoribus:

Lib 8. hiſt. Scot.

ribus:

ribus: reddita eſt uox ex ima naui mulieris ſe miſerè incuſantis, quòd incubo humana ſub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuiſſet conſuetudinem, iam tum fuiſſet commixta, & ab eo ſubacta: mari ergo celerius ſe tradendam, ut ipſa pereunte, quæ tanti mali imminentis cauſam præſtitiſſet, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lachrymantem fœminam, iubente nauiculario, ſacerdos, eius atq; cæterorum ſaluti conſulendi cauſa, crimen iam palàm fatentem, horrentem ſcelus uehementer alto pectore ſuſpirijs indicibus, pœnitentemq; facti, piè eſt hortatus, ne ſibi deeſſet, cui certo cognoſceret numinis fauorem adeſſe, crimina lachrymis ac animi pœnitudine deleri: tantam miſerentis Dei clementiam eſſe erga mortales, ut altius uel in malorum profundum lapſos, reſipiſcentes nonnunquam ad maiorem longè quàm unquam antea habuiſſent gratiam recipiat. Media pij ſacerdotis adhortatione, quum multis ſuſpirijs afflicta mulier admiſſum facinus deploraret, cunctis uiſa eſt atra nubes è nauis ſentina proſilijſſe, ingentiq; ſono, flamma, fumo atq; fœtore ſeſe deieciſſe in mare. Sedatum eſt inde cœlum, pacatumq; mare, & negociatores cum naui cunctis ſuis rebus ſaluis in optatum portum abière.

Si uerum hoc ſit, potuit illa incubũ in ſomno pati imaginariũ: & ut cantius omnes illuderentur, eam pòſt à dæmone fuiſſe excitatã nubecula, cũ ſono & fœtore, certu eſt. Hoc item dæmoni ſtudio fuit, ut illa innocens in mare præcipitaretur.

De

De Merlino, cygno nauiculam aurea trahente catena, cygnea turri Cliuensi, phantastica coniuge, & reliquis sathanici concubitus exemplis. Cap. 46.

IDem Boethius, constantem fuisse famam inquit, Merlinum ex incubi & nobilis Britannici sanguinis fœminæ concubitu genitum esse. Hinc quilibet palàm uidet, quantum hisce miraculis apud historiographos fidei debeatur. Vt autem rerum mendacium collatione clarius eluceat ueritas, ridicula illius superstitiosæ ætatis commenta de Merlino, uelut de Cygno quoque, illinere ex Vincentio non pigebit. Ab eo narratur, Vortigernum regem consilio capto quid ad sui tuitionem facere deberet, iussisse acciri artifices, qui turrim fortissimam extruerent. Sed cùm eorum opera tellus absorberet, suasum est regi, ut hominem sine patre inquireret, cuius sanguine lapides & cementum conspergerentur, quasi eo modo stabile redderetur cementum. Inuentus igitur adolescens Merlinus nomine, qui cum matre adducitur coram rege, quæ illum ex spiritu in hominis specie cōceptum esse fatetur. Merlinus hic multa obscura reuelauit, & futura prædixit. Aperuit enim, sub fundamento esse lacum: sub lacu duos latêre dracones, quorum unus rubeus populum Britonum, alter uerò albus Saxonum designaret: & uter eorum in conflictu alterum superaret, uaticinatus est: atque Aurelium Ambrosium, deuicto Hengisto, & combusto Vortigerno,

Lib. 21. Hist. ca. 30.

Merlini historia uel fabula.

gerno regnaturum. Ex Rachele item matre adhuc uirgine se natum fuisse iactabat mẽdaciter Simon magus, ut Deum se mentiretur. *Clem. li. 2. recognit.*

Ex Helimando insuper Vincentius hæc refert: In Coloniensi diœcesi famosum & immane palatium Reni fluminis supereminet, Iuuamen nuncupatum: ubi pluribus olim congregatis principibus, inopinatò aduenit nauicula, quam collo alligatam cygnus argentea trahebat catena. Inde miles nouus & incognitus omnibus exilijt, cygnusq; nauẽ reduxit. Postea uxorem duxit miles, liberosq; procreauit. Tandem in eodem palatio residens, & cygnum inspiciens aduentantem cum eadem nauicula & catena, statim in nauem se recepit, nec uisus est amplius: progenies autem eius in hunc usque diem persistit. Hoc exemplo, spirituum quoq; fieri cum feminis congressum, defenditur: & ex eo figmento in arce Cliuensi (ubi & altissima turris uetusta conspicitur, Cygnea nuncupata, in cuius fastigio cygni simulachrum uoluitur) antiquissimis tapetis intexto, originis illustrissimorum ducum Cliuensium uetustatem deducunt: quemadmodum potentissimorum regnorum & clarissimarum familiarum initia eiusmodi adornari lenocinijs solent, ut diuini aliquid ijs inesse, citius persuaderetur. At commentum ipsum arguit uera ortus huius illustrissimæ domus historia. *Li. 3. ca. 27.* *Iuuamen.* *Cygnus nauiculam argentea trahẽs catena.* *Cygnea turris Cliuensis.* *Obscura clariss. familiarum initia.*

Ex Gaufrido Antisiodoro eiusdem fidei miraculum, lib. 3. idem ille Vincentius scribit, narrans decanum quendam sacerdotum, cum so- *Cap. 26.*

rore ducis Burgundiæ, regi Siciliç Rogerio desponsata, aliquandiu in eo regno inhabitasse, qui se rem ibi comperisse admirabilem certissimè affirmaret: iuuenem uidelicet quendam strenuum, & natandi peritum, circa noctis crepusculum lucente luna in mari balneasse, & mulierem post se natantem crinibus apprehendisse, tanquam ex socijs aliquem qui eum mergere uellet. Quam alloquens, ne uerbum quidem extorquere potuit: quare opertam pallio, domum duxit, & tandem in uxorem solenniter accepit. Increpatus aliquando à socio, quòd phantasma amplexus fuisset, expauescens, gladio extracto coniugi minitabatur, se filium quem ex ea susceperat interfecturum, nisi ipsa loqueretur, suamq; fateretur originem. Quæ, Væ (inquit) misero tibi, utilem perdis uxorem, dum me effari cogis. Tecum mansissem: ac in rem tuam esset, si iniunctum mihi silentium permisisses. Nunc autem me posthac non uidebis: & euestigiò euanuit. Puer autem adoleuit, & marinum cœpit frequentare balneum. Tandem die quodam coram multis puerũ in eisdem fluctibus occurrentem rapuit phantastica illa mulier. Vlricus Molitor LL. Doctor, puerum hunc dæmonem fuisse in pueri forma apparentem, & matrem succubam, dęmonium scilicet, arbitratur: militem item incubum, & Merlinum ex matre delusa dæmonis artificio suppositicium. At mihi fabulæ erunt, quibus bonas horas malè nimis seculo illo cæco impenderunt plerique, chartulisq; posteritati

In tract. de Lamijs & Phytonicis.

ſteritati commendarunt.

De dæmone item ſuccuba, gratiſsimæ omnium formæ adoleſcentem infeſtante, memorabilem quoq; ex Boethio hiſtoriam comperies libro huius Operis quarto. Hieronymus ad- *cap. 25.* hæc in Vitis patrum, narrat monachum quendam à dæmone in mulieris uenuſtiſsimæ forma, ad obſcœnos inuitatum fuiſſe amplexus: qui ſua inclinans membra, effectus eſt ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Atque ubi iam carnalem conaretur inire amplexum, illa teterrimæ uocis ululatum emittens, umbra, ut erat, tenuis & phantaſma inter manus amplectentis elabitur, ipſumque miſerum cum fœdiſsima irriſione deſerit.

Magdalenam ciuis cuiuſdam famulam, ſcri- *Lib. 5. cap. 6. de concept. hom.* bit Iacobus Ruffus, noſtra memoria Conſtātiæ fuiſſe compreſſam à dæmonio, eiq; tandem per pœnitentiam ualedixiſſe ex inſtitutione miniſtrorum eccleſiæ: ac poſtea tantos in utero ſenſiſſe cruciatus, ut in ſingulas ferè horas infantem ſe crederet enixuram: inde clauos ferreos, ligna, uitra confracta, crines, ſtuppam, lapides, oſſa, ferrum, & huiuſmodi innumera, ex matrice excreuiſſe. Mea autem eſt ſententia, Magdalenæ phantaſiam fuiſſe à diabolo illuſam: deinde ab eodem excitatos illos dolores, ut certius illum cum ea congreſſum fuiſſe crederetur, quod tamen falſum erat. Vt deinde conceptam augeret opinionem, ſubiecit ſubdolè res illas prodigioſas, quas in matrice nō fuiſſe (quemadmodū ea etiā quæ ore reijciuntur, in imo corpo

re

re non fuêre) non est quòd hic pluribus comprobem: quum eadem sit ratio. Nam quum omne semen suum simile procreet, quomodo ex semine in ea coitione fuso, tales potuerunt generari materies? Sed absurdiora sunt hęc quàm ut fusiorem requirant confutationem: sequenti quoq; libro abundè id docebitur. Enimuero si in utero hæsissent, proculdubio hic non modò lęsus, sed insigniter dilaceratus fuisset, quum essent materies duræ, asperæ, inæquales, acutæ, & quidē copiosæ. Si quoq; illa fuisset inspecta, hymen certisimè apparuisset inuiolatum.

Delusionis uenereæ diaboli historiæ, & causa longioris tractationis huius argumenti. Cap.47.

DElusionis huius & fallaciæ diabolicæ duo adhuc exempla adijciam, ex illustri philosopho Francisco Mirandula. Agnoui (inquit) uirum nomine Benedictum Bernam, ætatis annorum septuagintaquinq;, eundemq; sacerdotem ex his quos presbyteros uocant, qui annis plus quàm quadraginta cum dęmone familiari sub forma feminæ illi associato concumbebat, in forum deducebat, alloquebatur, adeò ut astantes qui nihil uidebāt, eum pro fatuo haberēt. Vocabat autem illam Hermelinam, quasi mulier esset. Aliū quoq; Pinnetū (ait) nomine noui, qui ad octoginta & amplius annos puenerat, cū dæmone alio, qui muliebri forma ei uidebatur, uocabatq; eū Florinæ nomine, plus quadraginta annis uenereas uoluptates exercuisse.

Hermelina dæmon, amasia sacerdotis. Pinneti amasia, Florina dæmon.

Sed

Sed is, dum hęc scriberem, uiuebat: alter pœnas iam dederat, confessus arcana se in sacrificio non protulisse, consecratum uerò munus mulierculis ad ueneficia præbuisse, pueris sanguinem exuxisse, atque alia eiusmodi grauia scelera: tormentorum tamen ui, ne iocum fuisse credas. Atque hæc aliaq; plura (ait Cardanus, post eorum recitationem) si uellem adijcere, absurda, uiroque tam graui profectò indigna sunt, ac uana, & ab omni ratione aliena. Primumque ex ipsius exemplis illum confutare licet. nam iuuenculæ illę uel uera uidebantur corpora, cum non essent: quod non solùm sensibus & naturali rationi repugnat, sed etiá Seruatoris authoritati. Si enim nó solùm uisus, sed etiá tactus hoc modo decipi potest, Christi dictum nihil concludit aduersus Thomam. Sin autem corpus fictum illis uidebatur: quod atrocius poterat esse tormentum, quàm uelut damnatum à Mezentio, cum mortuo concumbere? Horret animus, mens stupet, ubi talia cogitat. Sed uir alioqui non imprudens, & nimium quorundam Platonicorum figmentis addictus, monachorum mēdacia, uulgi famam, muliercularum nænias fabellasque aureo asino dignas, sanctis philosophiæ sermonibus immiscuit. Eo igitur factum est, ut delectare potius lectores, atque allicere, quàm seriò tractare quicquam uisus sit. Sed & beatus Augustinus à tam absurdis narrationibus si abstinuisset, licet forsan pauciores habiturus lectores, grauioris tamen uiri opinionem assequutus fuisset apud eruditos. Sed ea

De uarietat. lib. 15. cap. 80.

fuit seculi labes, ut plurimi, uelut nunc de regno, sic grandioribus mendacijs decertarēt: quę ille uir sanctus pro ueris accipiens, ac quasi æmulatione gentilium figmentorum, libris suis inseruit. itaque illi tantum fidei habeo, quantum se oculis uidisse testatus est: in alijs, minimè. Iam enim constat unicuique, maiorem talium narrationum partem fabulosam esse. Sed unde tanta incrementa tam absurdis deliramētis, iam penè dictum est. Auaricia ipsorum quibus inquisitio talium, iusque eas puniēdi permissum est: uanitas ac stulticia delinquentium, nouitatis desiderium, & ignorantia causarum, euentuumq; naturalium. Hæc Cardanus. Meo tamen iudicio sacerdos & Pinnetus à diabolo illusi fuerunt, qui mētem utriusque ita uitiarit, in illorum phantasiam illapsus, quam imagine mulieris imbuit perpetua: qua illi ualde delectati, facilius induci potuêre.

Risu sanè excipiendum, quod in hanc rem quidam, me præsente, coram potentissimo, eodemque prudentissimo Principe narrabat: famulum scilicet diluculo nuper rus concessisse, ut equos maturè domum è campis reduceret: atque in agro quandam eiusdem pagi feminam maleficij insimulatā inuenisse, supino decubitu prostratam, cui incubuisset dæmon. Ad hæc, quæ'nam fuisset dæmonij forma, sciscitabatur Princeps. Respondit alter: Canis nigri. Hic ludibria eiusmodi, pręstigias & uulgi opinionem falsè irridens princeps: Ignorabam diabolum cani nigro similem esse, ait. alio profectò mentis acumine

tis acumine, quàm uulgares censere solét. Nec dubito, mulierem illam tunc temporis etiamnum in lecto decubuisse: & idolum hoc rustico à satana fuisse obiectum, ad sinistræ de ea conceptæ opinionis confirmationem.

Vberior equidem fui studio, in fœdissimo ludibriosæ huius commixtionis negocio, ut cum omnis illa sagarum turba se ea uitiari confiteatur, & unaquaque suum certo indigitet nomine procum, si huic congressui nihil inesse ueritatis obtinuero, promptius uniuersa illa phantasmatum dæmoniacorum machina collabatur, ueritas elucescat clarius, diaboli regnũ eat pessum altius, & unio in populo Christiano citius renascatur, inuiolatiusque conseruetur. *Causa longioris tractationis de ludibrioso diaboli concubitu.*

De mulieris dæmoniacæ partu Lamiæ imputato, historia admirabilis.

Cap. 48.

OB argumenti communionem, historiã certè ut rarã, ita & admirãdã de cõmenticio partu à dęmone adornato, hic subiungã, ut inde similia diaboli ludibria penitius innotescant, ueritasq; eluceat apertius. Antonius Sucquetus, eques auratus, per totam Flandriam notissimus, & in aula Brabantica celebris Concilij ibi priuati consiliarius, præter tres filios legitimos superstites, unum reliquit nothum, qui Brugis duxerat uxorem. hæc paulò post nuptiales faces, à malo genio cœpit uexari miserè, ita ut ubicunque locorum esset, etiam corona hõnestarum matronarum cincta,

è cœtu eriperetur, perque cubicula aut cœnacula, ubi erat, protraheretur, ac sæpenumero cõijceretur modò in hunc angulum, modò in alterum, etiam reluctantibus omnique ui illam retinere conantibus qui huic aderant: id tamen accidit sine magna admodum læsione corporis. Persuasum omnibus erat, hoc malefica arte fieri à pellice illi inuidente maritum, cuius amore deuincta tenebatur: erat enim iuuenis forma nó ineleganti. Verùm dum uarijs multisq; modis ita à maligno agitatur spiritu, cœpit gestare uterum: at nihilo minus aut leuius uexabatur. Tandem aduenit tempus quo illi partus angustiæ obreperent, & una tantum adesset: qua ablegata ut obstetricẽ acciret, & alias quæ in hoc officij genere operã præstare possent, uisa huic intrare pellex illa de qua modò facta est mẽtio, quæ ei obstetricis officium præbuit. uerùm puerpera prę angustia in mentis concidit deliquium: ubi uerò ad se redijt, liberatam se sensit ab onere. at puer nusquam apparebat, mirantibus id omnibus supra modum. accidit autem postridie, ut dum è somno puerpera expergisceretur, reperiret infantem iuxta se in lecto, fascijs inuolutum: cui & ubera semel atq; iterum præbuit. Atqui non ita multo pòst, rursus illa dormiẽte, à latere infans abripitur, nec postea inuentus est. Aiebant nescio quas schedas cum magicis notis in ostij sera repertas. Hæc mihi retulit fororius, uir ꝓfectò ut nobilitate, doctrina & pietate clarissimus, sic & fide dignissimus, qui Antonio affinitate iunctus, ea à puerperæ marito, illius

to, illius fratre, ac coniuge fratris, alijsq; qui nó rarò adfuerant, audiuit.

Cæterùm ne in hoc actu tam artificiosè instructo uelut attonitus, κωφὸν πρόσωπον agere uidear, succinctè quid hic sentiam, adijcere uolui. Quòd matrona hæc à dæmonio obsessa, maleficium se à pellice insonte pati crederet, accreuit uexatio primùm ex abstrusa Dei uoluntate permissa, machinatusque fuit diabolus grauiora impręgnationis ludibria, uterum illius spiritu expandens, ut in falsa maleficij credulitate ipsam aliosque arctius postea, opinione fœtûs à pellice obstetricante surrepti deuinciret, & quasi ream pellicem carnifici offerret, impietatis, sententiæ iniustæ, sanguinisque innocentis sitientissimus. Propterea eos tandem partus dolores mouere cœpit eo tempore opportuno, quo una solùm adesset fœmina: ut ea ablegata, liberius apertiusque in forma pellicis, à cuius tanquam maleficæ conspectu matrona hæc exhorruit, obstetricis munia obire uideretur. Post lipothymiam itaque, uel animi defectum à satana (ut dolus non animaduerteretur, ignoraretur que non procreatum fuisse infantem) fraudulenter excitatum, à suo opere quo antea uentrem inflauit dæmon, destitit, conciditque tumor. Quum uerò puerum natum esse, sed à pellice ablatum crederetur, postridie in alto somno uel infantis reportati fascijs inuoluti, & à matre lactati simulachrũ suaue exhibuit mille artifex ille: aut uigili nonnihilq; ex assidua dæmonis illusione ac agitatio-

ne adhuc stupēti, imaginarium siue surreptum alicubi tantillo tempore puerum obtulit, qui & eiusdem opera momento euanuit. Fabula in eū finem à diabolo fuit instituta, ut incredulitatis impięq; opiniōis fluctibus obijceret matronā, eiusdemq; ancipitis fidei consortes: & ut de pel[lice] [i]ncesto [?]rio luderetur: & cautè in sententiā san[guinariā], eamq; iniquā inducerentur magistratus. Tanta arte uariā pestilentemque nouit con texere telam subdolus ille textor.

Lamias solum doctorem habere uitiatam phantasiam, ridiculas esse res quibus lædere creduntur: quæ connata sunt, hic non habere locum.

Cap. 49.

CÆterùm ut tandē hūc fabulę actū finire occipiā, quemadmodū hę Lamię nec lōgiori peregrinatione, labore aut studio, corruptę mētis doctrinā cū Magis sceleratis cō quirūt: ita nec ullos habēt libros, quorū admini culo in sua professione instituātur, promoueātúrue: nullas etiā pręscriptas coniurationū formulas, quas sequūtur: nullum adhęc annulo incarceratū, aut crystalli soliditate obseptū dęmo nem, in suū ministeriū, uelut plerįq; Magi, circū ferūt: corruptā uarijs imaginibus ab immundo spiritu ingestis, phantasiam solummodo docto rem uenerantur & colunt: cui ut plurimùm pro pensius confisæ, miserè decipiuntur, ac in perniciem ruunt. Nec quidem præter uulgarē morem quicquam peculiare ob indolis crassitiem & spirituum inhabilitatem possunt, quod tamē dæmonį

Lamiarū doctor, corrupta phantasia.

dæmoni ob tenuitatem subtilitatemque erit facilimum. Et si sustinuero, nusquam dictarum nobis Lamiarum mentionem in uniuersis fieri Biblijs sacris: non fortassis facilè conuincar. Neque etiam delusorum horum monstrorum sanationē restitutionemque prętermisisset Dei filius in terris, si eo tempore dira hæc sæuijsset pestis.

Quòd uerò hæ maleficium, aut, si mauis, ueneficium etiam sine contactu inferre posse credantur, cum aliquo eius excremento cui nocere debet maleficium (cuiusmodi est ruina, stercus, sanguis, capillorum & unguium præsegmina) atque hæc generaliter includi membris canis, similibus aliquo modo his quorum in homine sunt partes aut excrementa, claudique osse mortui hominis, ac in illius nomine sepeliri, alia quidem in uestibulo, alia in uijs crucis formam habentibus, alia in torrentibus: cum bona uenia mei olim heri & præceptoris uenerandi Agrippæ (qui ex hisce nugis librum consarcinauit) hæc merè inania esse, adeoque ridicula, cum Cardano liberè assero, atque satanæ instinctu in usum uocari: quasi aliquid hic possent res prorsus inefficaces, friuolæque, quò à se designatum id quod apparet malum, à dæmone constructum, uel aliàs Dei occulta uoluntate, aut naturæ uitio natum, credant non sanæ fœminæ: potissimùm quum eas noua imbui uirtute, ex inepta uel blasphema aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falsa persuasione opinentur,

Ridiculæ res, quib. sine contactu se lædere posse existimant uesanæ fœminæ.

Agrippa herus & præceptor Vueri.

Libr. 18. de Subtil.

Sic nuper Hammonæ iudex quidã Hessus narrabat se quæsiuisse è quadam celebri & famosa saga, quam tum uinculis coercebat, postea autẽ Vulcano consecratam, qua ratione quis Lamiarum maleficia euitare posset? Quisq; respondit illa seriò, detrita & uetustate multoq; usu consumpta calceamenta custodiat: quasi uerò eorũ opera inferri maleficia ualeant. Cui mẽs ita stupet, ut has non sentiat nugas?

Res uiles aut pharmaca in locis semotis sepulta nõ posse nocere.

Quòd etiã res uiles, aut noxia pharmaca alicubi recondita, ex interuallo transcensa aut prę terita, noxam inducere, uel ex disiunctissimo etiam spacio, ceu neruo emissa excussaq; uiolenter ferri in eos quos petunt, nonnulli arbitrentur, etiam insignes & docti uiri, non mihi fit uerisimile. Si enim ingenita ueneni uirtute eiusmodi infertur uirulentia, eam quoscunq; uel transcendentes, uel prætereuntes ferire necesse est, quum delectus sit expers materia uenenosa. Secus autem experientia & res ipsa docet. Sin uerò quibus male uolunt illæ uetulę, solummodo læduntur: non ueneni halitu continget noxa, sed maleficij ratione. Id porrò nihil eatenus posse, iam demonstraui: quum tamen nocumentũ hinc subsequi uideatur, reliquum est ut ab ipso satana, ex Dei assensu, ob hominis lædendi incredulitatem, uel etiam ut hic probetur cum Iobo, idipsum excitetur. Ille est qui excæcat, mutilatq;. Interim huic anui, quæ materiam uenenosam uel qualemcunq; aliam sepelijt, id, ut dixi, quod ab ipso perpetratum est, uel aliàs contigit, ita in mentem firmiter suggerit, persuadetq;

dæmon,

dæmon, ut à ſe factum eſſe illa credat, aſſeratq́;.

Atqui ea diaboli ludibria ut plurimùm uim ſuam ſortiuntur ex impia hominum credulitate, qua in eiuſmodi potentiam dæmonis conſentiunt. Enimuerò ſi ſerpens ſub oſtij limine repoſitus fœcunditatẽ amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: cur in illis regionibus ubi ſerpentum numerus domos peruagatur, nõ omnes ſterileſcunt feminæ? Si quoq; olla in fundo putei arcis recondita, ad congreſſum reddere potuit impotentem quendam Comitem: cur non omnes ex communi puteo aquam uſurpãtes elanguere? At organa generationi deſtinata præpedijt dæmon (id quod uariè ratione naturali poteſt) donec ollam ex inſtitutione mulieris dæmoniacę cõcremaſſet male credulus Comes, tum deſtitit ille dæmon libenter: quò in falſam de uetula opinionem Comitẽ reliquosque pertraheret. Sic quoque in felium (ſi uera ſit hiſtoria) ſpecie in operarium inſilire potuit dæmon, atque eodem tempore in operarij forma uerberare matronas, ut inſontes tanquam maleficij reæ, hinc tandem cum iudicum periculo & animarum pernicie, ad ſupplicium raperentur. Nec ſcopa aquæ intincta à muliere, & in aere ſparſa, pluuiam accit: ſed dæmon, ut ſuprà dixi, ex præcognita aeris conſtitutione colludens, ut illam his ludibrijs dementatam, in officio arctius detineat. Eadem ratione ſunt reliquæ eius artes, doloſęque actiones, & inſtituta in Malleo atque alibi ſparſim enarrata, exactius diſcutienda.

Prima 2. partis, q. 1. ca. 1. 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. ubi uaria in hanc rẽ leguntur exẽpla. multa uẽ ſuperſtitioſa, & impia per totum ſparſa librum.

Diaboli deluſiones quomodo inueſtiganda.

Pluuiam non poteſt excitare Lamia.

Quæ occultè quibusdã con nata sunt, nõ debent ad potestatem Lamiarum delectu habitam referri.

Si quædam fortè in Africa sunt uoce & lingua effascinantium familiæ (ut tradunt Isigonus, Memphodorus, & Solinus) quæ si impensius pulchras casu laudauerint arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu cultuque opimos, emoriantur repentè: ijs ingenitam hanc esse proprietatem oportet, cuius causam postea addit Plinius. Hinc apud Italos, Hetruscos potissimùm, multis seculis inolitum, adhuc perdurat hodie prouerbium, ut si quando hominem impensius laudantem aliquem audiant, statim obijciant, Di gratia non gli diate mal d'ochio: hoc est, precor ne oculi malum ei concilies, uel ne uisu lædas. Si item eiusdem generis fortè existunt in Triballis & Illyrijs, ut Isigonus adijcit, interimantque quos diutius intueantur, iratis potissimùm oculis, in quibus singulis pupillas (authore etiam Cicerone) habeant binas, & hoc malum sentiant puberes: aut si quoque inueniantur fortassis eiusdem sortis fœminæ in Scythia, quæ uocantur Bythiæ, teste Apollonide: uel in Ponto genus Thibiorum, sicut & multi alij eiusdem naturæ, authore Philarcho, qui eorum notas etiam prodit, in oculo scilicet altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: nec eosdem posse mergi, ne ueste quidem degrauatos: siue quoquè haud dissimile ijs genus pharmacum in Aethiopia comperiatur, ut refert Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat: horum causam priuatim reddit Plinius,

Lib. 7. cap. 2.

nius, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis uenena genuisse, ne quid usquã mali existeret, quod in homine non esset. Atqui hæc rara, & quasi miraculo priuatis quibusdam irrogata, ingenitaque (quemadmodum & quibusdam contigit animalibus) nullum hic habent locum: quippe non pro delectu & arbitrio ex fœderis cum dæmone initi uirtute acquisita, quæ hic agitatur quæstio. Idem de Psyllis & Marsis (quos à Circes filio ortos ferunt) è uulgi opinione, gratia sancti Pauli celebribus, dictum uolo.

Huc accenseantur effascinatrices gentes Paletheoborum, Pontum incolentes, quas Plutarchus & Philarchus narrant, nõ pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis etiam, qui solido concretioriq; constãt corpore, pestilentes esse, & intuitu soloq; halitu in tabẽ resoluere, morbosq; perimẽtes accire nõ solũ his qui cõtinuò adsunt, uerùm & hospitibus, & qui ab earũ commercio alienissimi sunt. Adijciantur & Telchines Rhodi populi, qui omnia aspectu suo in peius commutasse leguntur. Peregrina hic quoq; erit, naturalis rubentium & lipporum oculorum contagio. Nec enim ullũ reperiri in humani corporis fabrica organũ, quod tanta spirituum copia scateat, & ex quo eorum fulgor usqueadeò emicet, ut de oculi pupilla, certũ est. Quin Augustus Cęsar tam lucidos traditur habuisse oculos, ut in quos paulo attẽtius eos defixisset, hos uelut ad solis fulgorem oculis cõniuere cogeret. Author quoq; Suetonius est, Ti-

De fascino per oculos. Plutarchus Symp. 5. Gellius li. 9. c. 4.

eſt, Tiberium Cæſarem expergefactum, etiam in tenebris, ut felem, uidiſſe. Scribit adhæc Gellius, in ultima terra, cui Albaniæ nomen eſt, incolas in puericia caneſcere, & noctu acutius quàm interdiu cernere, fulgore ſcilicet tenerā uiſus aciem obtundente. Nec eſt quòd hic confugiatur ad Plutarchi ἀποῤῥοίας, id eſt uaporum defluxus, eorumque potentiam, qua ignis inſtar proxima quæque depaſcát, diſpergantque. Nec ingenita naphtæ uis, uaporem & ſcintillas alliciendi: aut natiua proprietas occulta charadrij auiculæ, galguli latinis dicti, regio morbo laborantibus primùm conſpectæ, croceos bilis uapores attrahendi, huc adducenda. Connata enim ea ſunt: at de quibus hic rei uerſatur cardo, ea delectu & uoluntate haberi creduntur.

Lib. 9. cap. 4. — *Charadrij uirtus.* — *Heliodor. in hiſt. Aethiop. li. 3. Plutarc. Sympoſ. ſ. 12. cap. 7. Suidas in diction. χαράδριος. Aelia. li. 17. cap. 13.* — *Galgulus.*

Qui propriè dicendi uenefici, & memorabilia ueneficiorum exempla.

Cap. 50.

Venefici.

ATqui iam ad Veneficos, uel, ſi liceret, Venenificos progrediamur, quos Græci φαρμακοὺς, itē φαρμακεύτας, & φαρμακούσας fœminas, pernicioſiſsimę artis (quam Magiam ueneficam, ſi uoles, appellare licitum eſt) conſcias, dicūt. Hos pharmacis uel uenenis ex quacunque materie, ſiue ex metallorum, ſiue ex ſtirpium, ſiue ex animantium uel excrementorum genere, uel ex corporibus mixtis, propinitatis, illitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriant, periculoſos ciere morbos quum atrociſsimis ſymptomatibus: alios in corporis extenuationem ui-

nem uiriumque imbecillitatem inducere, quibusdam iuncturarum compages dissoluere, uarieque cruciatibus excarnificare, nonnullos diuturna torquere ægritudine: plerisque præcipitanter, quasi uitæ filo mox rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus uitam præscindere constat.

Horrenda sunt quæ de Veneficis scribit Antonius Scabellicus in hæc uerba: Infamis inde annus sequutus, M. Claudio Marcello & T. Valerio Flacco (siue Potito, ut alij scripserunt) cõsulibus, quum multi ex primoribus patrum simili morbo & euentu mortui essent: ancilla quædã ad Q. Fabium Maximum Aedilem Curulem uenit, causamque eius cladis proditurum se professa est, si fides sibi daretur, quòd id indicium apud dominos haud futurum esset sibi noxæ. Fabius re ad Consules delata, à Consulibus ad Senatum, fide, consensu ordinis, indici data, patefactum est muliebri fraude eam caldem accidere: multas esse quæ in uirorum perniciem coquerent uenena: ac si secum eant, fore ut multę ueneficio occupatæ deprehenderentur. Missi, qui ancillam sequerentur: hi quasdam medicamenta coquentes, apud alias recondita inueniunt. Quibus in forum delatis, uigintique numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehensum, publicè accersitis, & in his Cornelia & Seruilia patriciæ gentis: quæ quum salubria esse contenderent, à confutante indice bibere iussæ, spacio ad colloquendum sumpto, inter se loquutæ, id haurire

Enneadis 4. lib. 4.

Veneficia horrenda.

Valer. Max. lib. 2. ca. 26. haurire statuunt: medicamento in conspectu populi epoto, ad unam interiêre. Inde ad centũ septuaginta eiusdem sceleris conuictæ, capitali sunt supplicio affectæ. Atrocitas rei, quia ad eã diem in nullam de ueneficio unquam fuerat inquisitum, prodigij est loco habita: uelut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari cõtigisset.

Veneficium quoque fuit, quod Casali, in urbe Salassiæ regionis Italiæ contigit. Circiter annum Domini millesimum quingentesimum trigesimum sextum, coniurarũt uiri ac feminæ, quadraginta ferè numero, inter quos & carnifex erat: ut quum pestis antea sæuijsset, & iam cœpisset mitescere, unguentum conficerent, quo illitis portarum uectibus, inficerentur qui uectes tractarent: appararant & puluerem, quẽ uestibus clàm inspergentes, noxam inferebãt. Latuit aliquandiu dolus, sublatique multi, à cõiunctis sanguine uel affinitate: data etiam ueneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergò. Sed quum cuiusdam Neci nomine fratrem atque unicum filiũ enecassent, uixque alij quàm domini ipsi domuum, aut filij perirent: simulque animaduertissent Androgynam se in domos insinuare, atque eos maximè interire, quorum ędes ingrederetur: deprehensa coniuratione, omnes exquisitissimis tormentis interempti sunt. Fassi etiam, quòd in celebri cuiusdam Diui pompa subsellijs perunctis, uniuersos trucidare ciues decreuissent: paratasque in hunc usum fuisse supra uiginti ollas. Idem postea

Geneuæ

Geneuæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios etiam Mediolani uectes inunxiſſe conſtat: ſed quæſtionibus ſubiecti, quum nihil conſiterentur, nec quiſquam obijſſet, dimiſſi ſunt. Baſsianus Landus ſcribit, Patauij monachum quendam cum alijs pleriſque identidem conſpiraſſe, qui peſtis tempore infecta lin teamina in domos occultè conijciebant, ut in multos deriuaretur contagio: ſumptum quoque ab his eſt ſupplicium.

In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numeroſa prole in eiſdem ædibus cõmorabatur matri uiduæ: alter uerò iunior, ſpe conſequendæ hæreditatis uniuerſæ, totam familiam è medio tollere ſtatuit, cõiecto in uini dolium arſenico. Ex cuius uſu cum grauibus torquerentur ſymptomatibus, conuocabantur medici celeberrimi, Matthæus Curtius, Ioannes Maria Bettus, & Hiſpanus Philippaldus: qui in ueneni ſuſpicionem mox uenerunt, quòd iiſdem cruciatibus uicinos quoque exagitari, qui fortè domum ingreſsi, uinum illud hauſerant, intellexiſſent. Eorum itaque conſilio uas infringitur, uinoque effuſo inuenitur arſenicum. Hinc curationem aggreſsi medici, omnes reſtituerunt, excepta matre, uetula debili, & puero infirmo. Fuga ſibi conſuluit ueneficus, atque ita ueneficij author innotuit. Facinus hoc contigit anno milleſimo quingenteſimo triceſimo octauo, in Auguſto.

Socrui adhæc gener quidã ueneficus cãtharides, ex-

rides, extractæ caſsiæ mixtas, obtulit Bononię. Quam ueſicę cruciamentis tam atrociter afflictam, ut etiam ſanguinem largum ex ueſica excreuerit, felici ſucceſſu curauit D. Helidęus Paduanus Foroliuienſis, clariſsimus & in artis operibus exercitatiſsimus medicus: quemadmodum recenſuit D. Ioannes ECHTIVS, medicus Colonienſis ornatiſsimus, illius olim diſcipulus, qui tunc temporis ipſum ſectabatur, & ſuperiori quoque curationi interfuit.

Helidæus Paduanus Foroliuienſis medicus.

Huic quoque narrarat D. Giſbertus Horſtius, medicus experientiſsimus: Romæ quendam hydropicum diu decubuiſſe, cuius uxor tandē impenſarum pertæſa, ueneno illum tollere decreuerat: quare bufonis in olla uſti puluerem ęgroto propinat, unde ille copioſum reddit lotium: hinc denuò eundem puluerem exhibet, ut citius ille ærumnoſam, ſumptuoſamque uitam quum præcipite commutaret morte. qui multo uberiore exonerata per ueſicam ſaburra aquea conualuit, præter coniugis expectationem. nam bufo etiam certæ alicui particulæ applicitus, hydropicorum aquas per meatum urinarium expellit. Eandem ipſe Giſbertus aliàs ſenſit calamitatē ab ijs, à quib. minimè decuit.

Venefica item erat Ioanna puella, quæ anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimoquarto, in Nouembri, nobili & piæ matronæ Annæ à Virmont, dominæ in Vuell, optimè de ea meritæ, bis clandeſtinè arſenicum propinauit. Ego ad morbi, ex prioris ueneni aſſumptione, curationem accerſitus, poſt alia feliciter adminiſtrata

Venenum propinatū Annæ à Virmōt. dominæ in Vuell.

nistrata, ius caponis simplex ab ægrota sorberi uolui. Cui denuò, ut è medio (uellem nollem) tolleretur domina, arsenicum largius infuderat Ioanna, quæ illi à cubiculis erat. Eo autem non satis iuri immixto, gustu & uisu maximè, ob eius copiam, ab ægrota & me deprehensum est uenenũ. Necdũ enim in animos antea irrepserat oblati arsenici suspicio, sed uenenatũ aliqd pisis ab ea comestis adhæsisse opinabamur. Inde, num destinatum gliribus perimendis puluerem alicubi occlusisset ægrota, sciscitabar: qui cũ altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit successus. Hoc etenim modo innotuit, uenenum dominæ denuò exhibitum: sed primum à me & puero, ueneficij adornati tum adhuc ignaris, gustatum in iusculo. Concitato aũt utrinque mox uomitu, & ijs quę ueneni uim infringerent oblatis, additoque antidoto, nullæ ueneni manserunt reliquiæ. Veneficium confessa puella, morti adiudicabatur: aliorum tamẽ intercessione ob ætatem iuuenilem, qua uix decimumquintum attigerat annum, uitæ beneficio rursus donata, carceri perpetuo mancipabarur. unde post menses paucos effractis cancellis, eam liberarunt milites. Vt quilibet hoc doctus exemplo, prouidè magis suis consuleret rebus, flagitium hoc quàm breuissimè commemorare libuit.

Vidi & uetulam, quæ ob zelotypiam arsenicum marito insonti cum olusculo propinarat, unde hic cũ acerbissimis interijt cruciamentis: illa aũt undis publico immergebatur supplicio.

Nuper improbam uxorem marito aliquot ul cibus argentum uiuū dedisse deuorandum, eū que id sine ullo nocumēto per aluum egessisse, narrat Georgius Agricola: mulierem uerò in maleficio manifesto deprehensam, pœnas legibus dedisse.

Lib. 8. de natura fossil.

Exactis item his annis, quum mulier uenefica Tremoniæ aliàs exhibuisset marito argentum uiuum, ut eum perderet, nec ex uoto negocium successisset: tandem die quodam festo cū campanis pulsaretur solenniter signum absoluti Missę sacrificij, illa pręcurrit ad ædes Dorpiorum, mercatorum ibi celebrium, ubi ab emente maiorem solito argenti uiui quantitatem quæsiuit mercatoris famulus, in quem finem id compararet? respondet, se in medicamento quodam ad enecandos rattos & mures eo uti. Cùm primùm domū uenit, omne illud argentum infudit holusculo conciso coctoque, quod marito apponebat: is animaduertens nondum dissolutum nec satis permixtum mercurium, assumpto olere in forum excurrit ad Consules, qui tum (ut apud eos moris est) post celebratam Missam ante curiam moras trahebant, fortè, ut fit, de re publica conferentes: ueneficij accusat uxorem, ostendens pharmacum edulio mixtum. Quo autem mortis genere comprehensa illa perierit, non satis noui.

Memo-

Memoranda historia de malefica muliere, quæ trium uirorum capita palàm ferire uoluit. Cap. 51.

HOc catalogo dignabor mulierem famosam Mechteldim nomine, malicia non inferiorē quacunq; uenefica, ob raritatē inauditā facinoris, in Septembri proximo anni sexagesimisecūdi supra millesimū quingentesimū, recenter instituti ad hūc modū, in oppido circa Mosam ad Brabantiæ limites sito, Grauia nūcupato, loco mihi natalicio. Vt ex quinq; captiuis tres eodem die supplicio ob sua flagitia afficerentur: accitur ex proxima ciuitate Geldrorum Neomagio carnifex, qui sperásеos ex magistratus decreto suspendendos, subsequitur: mutatam autem sententiam, capitaque esse ferienda ubi intelligeret, de imbecillitate sua apud satrapam Steinhusium conquestus est, quá ante annum contraxisset ex ueneno ipsi clam propinato à suo famulo, ut in heri sui ministerium posset surrogari: quæ solet esse in dignitatibus & præclaris officijs inuidia. ne uerò diutius procrastinaretur supplicium, se statim missurum ad coniugem pollicetur, quæ suum collegam Arnhemia uocaret, in sententiæ latæ exequutionem. cum eo enim se contraxisse de opera mutua, & communi lucro, asseuerabat: quemadmodum plerunque fit, ut inter fideles artifices æquale redeat ex pacto emolumentum. Consensit præfectus, mittiturque Neomagiū ad tortoris uxorem, ut euestigiò ac-

Femina triū uirorum uoluit detruncare capita.

giò accerseretur Arnhemia publicus eiusdem officij administer. Illa lucri cupida, aliud statuit animo, mariti scilicet defectum suis supplere uiribus: quare gladium eiusmodi postremo actui tragico destinatum, pro marito à consule impetrat, cultrorumq; fabro dextrorsum exacuendum mox defert: ipsa etenim sinistra erat. Inde hora uespertina sibi capillitium clam secari iubet, & summo mane uestes uiri induta, præter thoracem studio relictum, ut in laxiore indusio minus obseruarentur mammæ: deinde imposito capiti pileo plumis ornato, latoq; illo gladio accincta, incunctanter Grauiam properat. Quam satrapa uidens imberbem, Arnhemiensemq; ratus esse lictorem, rogabat num in ea iuuenili ætate trium simul truncare capita auderet: Hoc sibi committi debere, nec iam primùm in illud se prodituram theatrum, quum eandem sæpius experta esset aleam: respondit, arripitq; restes quibus captiuos uinciret. Ita illis tãdem productis, ut mox gladio feriendas submitterẽt ceruices: secretò Steinhusius præfectus admonetur à coniuge & fratre, lictorem uideri fœminam. Hic cum uniuerso comitatu ad stuporem usque consternatus, re mox cognita ex carnificis famulo, quem exacto iuramento ad ueritatis confessionem adegerat, reos ad custodiam reduci iubet: & nisi clàm hoc feminei sexus monstrum opera satrapæ se subduxisset, ne uel ab hominum turba in aquas proximas detruderetur, uel alioqui ab alijs oppidi maliciosis feminis trucidaretur colis, uerendum erat. Reuersa autem.

tem Neomagium, riſu apud multos celebratur, uelut tanto facinore nobilitata: maritoque mortuo, eam duxit uxorem carnifex Arnhemienſis, defuncti apud Neomagos ſucceſſor. ſic utplurimùm, ob functionum communem uſum inter collegas matrimonia cõtrahi celebrariq; ſolẽt, ne in alienas familias transferantur nobilia eiuſmodi officia, nec degeneret ſoboles.

De philtris, hippomanes, & reliquis amatorijs quiſquilijs.
Cap. 52.

HVc quoque pertinet amatorium poculum aut pharmacum, Græcis φίλτρον nuncupatum, ſenſus uitians, ijsq́ue uarias ſpecies & amores concitans furioſos. Eius meminit Iuuenalis: *Philtrum.*

Hic magicos affert cantus, hic Theſſala uendit *Satyr. 6.*
Philtra, quibus ualeant mentem uexare mariti.

Huc referantur quoque Lælij uerſus in Apologia 1. ab Apuleio adducti:

Philtra omnia undiq; eruunt,
Antiphates illud quæritur,
Trochiſculi, ungues, teniæ,
Radiculæ, herbæ, ſurculi,
Aureæ ilices, bichorditæ,
Hinnientium dulcedines.

In hoc itaque ueneficij genere locum habet hippomanes, caruncula haud parum famoſa, caricæ magnitudine, ſpecie orbiculatum, latiuſculum, colore nigro, quę in fronte naſcentis pulli equini apparet, quam edito ſtatim partu mater lambendo abſtergen- *Hippomanes.*

doque deuorat: & si præripiatur, animum à fœtu penitùs auersum habet, nec eum ad ubera admittit. ob hoc maximam esse uim eius ad amorem concitandum ferunt, quando in puluerem uersa, cum amantis sanguine propinatur in poculis. hinc equis innasci amoris ueneficium, ait Plinius. Eius mentionem fecêre Aristoteles, Solinus, Columella, & cæteri. item Virgilius:

Aristot. de Natur. an. li. 6. ca. 18. & 22. Lib. 8. ca. 42. Colum. lib. 6. cap. 27.

4. Aeneid.

— Crines effusa sacerdos,
Ter centum tonat ore deos, Herebumq́; Chaosq́;,
Tergeminamq́; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ:
Sparserat & latices simulatos fontis Auerni,
Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.
Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor. Dicunt & eodem nomine uirus illud lentum, quod ex equarum libidinis œstro stimulatarum pudẽdis defluit. à Virgilio ita describitur:

3. Georg.

Hinc demum hippomanes uero quod nomine dicunt
Pastores, lentum distillat ab inguine uirus:
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre nouercæ,
Miscentes herbas, & non innoxia uerba.

Lib. 2. Ele. 4. Et apud Tibullum:

Et quod, ubi indomitis gregibus uenus afflat amores,
Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Propertius lib. 4. in lenam quandam:

Consuluit striges nostro de sanguine, & in me
Hippomanes fœtæ semina legit equæ.

Et Ouid. lib. 1. Elegia 8. aduersus aliam lenam:

Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo

Liciæ, quid ualeat uirus amantis equæ.

Nouit Iuuenalis quoq; : *Hippomanes, carmenq; lo quor, coctumq; uenenum Priuigno datum.*

Nomen ueneno inditum ἱππόμανες, quòd effreni equinæ cupidini similes hominibus amoris accendat faces. Hinc, Pausania & Aeliano authoribus, tantam in eo nouit uim Olympiæ Phormis Arcas, quòd illo æri mixto & effuso equam posuerit, abscissa cauda: huic hippomanes inclu serat, fabrica nō tam accurata, ut ea falsitate tantopere ad huius conspectum furijs excitari oportuerit equos: quos tamen ita alliciebat, tantaque agitabat insania, ut disruptis frenis in ipsam uiolentius, quàm in uiuam, insilirent equam. Neque quòd ungulæ inhærentes æreæ statuæ, lubrico eliderentur lapsu, idcirco cessabat appetitio, imò ardentius multo in his antè ore adhinniebant: neque prius ab æneo potuêre depelli simulachro, quàm flagris & equisonũ uiolentia abstraherentur. Est & hippomanes, ut docet Theocritus, φυτὸν ἱππῶν, id est planta siue herba, qua gustata equi in furias aguntur: unde & nomen.

Inter amatoria adhæc uenena connumerantur, in extrema lupi cauda pilus, eiusq; uirga, remora pisciculus, felis cerebrum, & lacertæ, stellio cui stincus nomen: item os de rana uiridi, in formicarum aceruo exesa: sinistri etenim ossis contactu amorem, dextri uerò dissidium excitari tradunt. uel ut alij referunt, à formicis obesa ranæ ossa conijce in aquam, quorum aliqua aquæ innatant, quædam subsident: hæc ligata *Amatoria uenena.* *Plin. lib. 8. cap. 22.*

in albo sindone,& suspensa, amorem conciliăt, illis contacto homini odium paritur. Aliud experimentum simile ex hirundinum pullis: Accipiuntur ij unius fœturæ aut nidi, qui in olla cõditi, in terra sepeliuntur, ut suffocati fame pereant. pòst ex effossis qui hiãte rostro mortui inueniuntur, amori: qui occluso, concitando seruiunt odio. Vtero hyænæ sinistro lacerto quoque religato, si quis mulierem inspiciat, usui hic esse etiam perhibetur. Componuntur ea quoq; interdum ex excremẽtis, aut animalibus è putredine genitis, aut ex cońata nobis materie, quæ tamen ut illicita meritò mentẽ potius turbant, mutantque, quàm ad amandum cogant: sic menstrui mulierum, pręsertim biliosarum & rixosarum, potus, adeò bibentes effascinat, inficitque, ut lunaticos & amentes efficiat. Habẽtur & alia philtra, à mortuorum uestibus, candelis, acubus, & ijs uniuersim quę funerum gratia parantur, sumpta. quę eo libentius, quòd nugarum plus quàm ueritatis habeant, nomino: quemadmodum natiua illa uenena, nimisque efficacia silẽtio hic sepelire malui, doctioribus medicis ex sexto Dioscordis de materia medica, & reliquis item Grçcorum & Arabum, tum etiam quorũdam recentiorum libris, atque usu quotidiano nimis cognita.

Quòd amatoria pocula, hippomanes, & quæcunq; id genus alia, citius furorem inducant, quàm amorem concilient.

Cap. 53.

PОrrò philtra, hippomanes, & quæcunq; id genus alia, in amore uerè conciliando parum aut nihil ualere, ſed furorem citius cō citare, multorum non ignobilium uirorum eſt ſententia. Ouidius in lib. de Medicamine faciei:

Sic potius nos tanget amor, quàm fortibus herbis,
Quas maga terribili ſubſecat arte manus.
Nec uos graminibus, nec miſto credite ſucco,
Nec tentate nocens uirus amantis equæ.
Nec mediæ Marſis finduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes unda ſupina ſuos.

Idem 2 de Arte amandi:

Fallitur, Aemonias ſi quis decurrit ad artes,
Datq; quod à teneri fronte reuellit equi.
Non facient ut uiuat amor Medeides herbæ,
Miſtaq; cum magicis merſa uenena ſonis.

Id poſtea exemplis Medeæ & Circes comprobat:

Phaſias Aeſonidem, Circe tenuiſſet Vlyſſem,
Si modò ſeruari carmine poſſet amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis, uimq; furoris habent.

Hinc Euſebius Cæſarienſis ſcribit, Lucretium poetam amatorio poculo in tantum furorem uerſum, ut ſe tandem propria manu interemerit. Sunt qui arbitrātur, uxorem illius huiuſmodi obtuliſſe poculum, & eam Lucillam uocatam, ex Hieronymi teſtimonio in Rufinum,

Lucretius amatorio poculo interemptus.

cuius hæc sunt uerba: Liuia uirum suum interfecit, quem nimis odit: Lucilla suum, quem nimis amauit. illa sponte miscuit aconitum: Lucilla decepta, furorem propinauit pro amoris poculo. De illo quoque extat illud Politiani in Nutric.

Liuia & Lucilla ueneficæ.

Hic qui philtra bibit, nimioq; insanus amore,
Mox ferro occubuit, sic mentem amiserat omnem.

Tradiderũt item literarũ monumentis Cornelius Nepos & Plutarchus, Lucium Lucullũ imperatorem amatorio quoque poculo à Callisthene propinato, primùm mente læsum fuisse, deinde interemptum. Meminit & Plinius libro 25. ca. 3. circa finem. Narrat quoq; Iosephus & Suetonius, C. Caligulá à Cæsonia uxore potionatum, amatorio quidem medicamento, sed quod in furorem uerterit. Quod commemorás Satyricus poeta, id poculũ ex hippomanes apparatum fuisse ait:

Callisthenes ueneficus.
L. Lucullus Imperator amatorio poculo interemptus.
Lib. 11. antiq. Iudaic.
C. Caligula potionatus ab uxore.

— *Si non*
Et furere incipias, ut auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit. Sed de hippomanes quod creditur, asserit quoque Aristoteles libro 8. de Natur. animal. capite 24. figmenta esse muliercularum & professorum carminis incantatorij. Scribit adhęc 2. Mag. moral. mulierem quandam uiro cuipiam poculum porrexisse amatorium, ex quo is subitò decidit mortuus. Mortẽ etiã sæpe accelerare eiusmodi philtra, tradit Hippol. Marsil. in d. l. eiusdẽ. §. adiectio. D. de sica. ubi est & tex. loquens de amatorio ueneno, sicuti & de amatorio po-

Cæsonia uenefica.

torio poculo, in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœnis.

Et quanquam Constantinus Imperatorum Christianorum primus, arte magica conciliari amorem sensisse uideatur, in l. ab eo edita. C. de malefi. l. eorum. in illis uerbis, Aut pudicos amicos magicis artibus ad libidinẽ deflexisse deteguntur: & Accursius in authent. quo. opor. epi. & cleri. §. hoc autem. in uerb. propter quædam. & Alberic. in rub. de hæret. col. 3. tamen D. Epiphanius Palæstinus Eleutheropolites lib. 1. aduersus hæreses, tomo 2. in 30. sect. tradit uanissimas esse eiusmodi amatorias incãtationes, quibus scilicet fœminarum castitas impetitur, ubi nomen Christi & signaculum crucis cõtrà opponitur: quod non contẽnenda historia confirmat. Quin & illa Siciliæ constitutio, cuius initium est, Pocula amatoria, friuolum reputat & fabulosum, posse huiusmodi pocula amorẽ extorquere. Historiam de uirgine deo dicata, atq; magica arte à iuuene ad amorẽ sollicitata, à D. Hieronymo conscriptam in uita D. Hilarionis, lege libro 4. capite 10. ubi paucis meam uidebis adiectam sententiam.

Amatoriæ incantationes uanissimæ.

Nouimus, inquit Henricus Institoris & Iacobus Sprenger theologiæ doctores, uetulam tres ordine abbates, ut pũblica omnium fratrũ in eo monasterio etiam in hodiernum diem est opinio, non solum philtris incantasse, sed & interemisse, & quartum iam simili modo dementasse. Nec eã pudet fateri palàm, se fecisse & facere, eosq́ue à suo amore desistere nequiuisse, quod tan-

In Mall. malef. part. 1. quæst. 7.
Tres ordine abbates amatorio poculo interempti.

quod tantum de ipſius ſtercoribus commediſſent: ſimulque quantitatem extenſo brachio cō monſtrat. Fatemur autem, quia nobis non erat in eam inquirendi ulciſcendiq; facta poteſtas, illam adhuc ſuperſtitem eſſe. Hęc illi. Stercora uerò fuiſſe ſpurciciem ueneream, quam, uelut cœno immerſi, toties erant experti in exercitata laſciuienteque uetula meretricula monachi, ut ab eius illecebris ineſcati, quaſi faſcino uel certius maleficio detenti, deſiſtere & ad mentem redire nequiuerint, mea profectò eſt ſententia: hoc amatorium poculū, hæc brachij inſtar uorata uetuli ſcorti ſtercora. iudiciumque eſto penes eiuſdem conditionis uiros, qui etiamnū quotidie ſimili malefici o illecti, in eadem palæſtra ſtrenuos exantlare labores ſatagunt.

Virgilius quoque circa finem Pharmaceutriæ, teſtatur magica carmina nihil huc facere, cum ſcribit:

—His ego Daphnim
Aggrediar, nihil ille deos, nil carmina curat.

Vbi Seruius id etiam annotauit. Propertius item libro ſecundo, Eleg. 1. huius eſt ſententiæ, cum inquit:

Seu mihi ſint tagenda nouercæ pocula Phædræ,
Pocula priuigno non nocitura ſuo.

Nam loquitur de poculis amatorijs, quib. Phædra Hippolytum priuignum in amorem illicere tentauit. at nihil ea profuêre. Rectè itaque ad monet Ouidius ſecundo de Arte aman. hoc artis magicæ genus cauendum eſſe:

Sit procul omne nefas: ut ameris, amabilis eſto.

Et lib.

Et lib. I. de Remed. amoris:

Viderit, Aemoniæ si quis mala pabula terræ,
Et magicas artes posse iuuare putat.

Non inconuenientem huic loco historiam subiungere placuit ex Plutarcho. Amabat Philippus Macedonum rex puellam quandã plebeiã: facileque utriusq; fortuna longè dissimilis, eam regi obsequentem fecerat. Quod cum rescisset Olympias eius uxor, id ægrè admodum tulit, præsertim quod ferebatur ea puella amatorijs philtris sibi Philippum conciliasse. Ideoque irata, iussit clàm domo extractam ad se puellã duci, eo quidẽ animo, ut carcere aliquo clausam, aut in longinquas regiones trans mare religatam, malè haberet. Productam uerò ante se cũ speciosam, uenustam, ingeniosam, elegantem, & omnibus modis ac numeris amabilem uidisset, χαιρέτωσαν, εἶπεν ὀλυμπιὰς, αἱ διαβολαί. σὺ γὰρ ἐν σεαυτῇ φάρμακα ἔχεις: Valeant, inquit Olympias, calumniȩ: tu enim in teipsa ueneficiorum uim habes. nec iã puellæ amplius, aut marito suo irata fuit. Huc facit illud Menandri apud Stobæum Florilegũ c. 65. ἔνεστ' ἀληθὲς φίλτρον εὐγνώμων τρόπος, τούτῳ κατακρατεῖν ἀνδρὸς εἴωθεν γυνή. Inest uerum philtrũ, benigni mores, Quo uincere uirũ solet mulier. Et profectò hæc sunt uera amoris ueneficia. Nã si quæ coniuges philtris alijs & amatorijs poculis utuntur, eas abominamur ac fastidimus. Quemadmodum & Plutarchus asserit in eo libello, quem de Tuenda ualetudine scripsit: ut non dissimili ratione consequens sit, uxores cõtrà uiros, qui hasce res usurpant, detestari. Et ut idem

In præcep. connubial. cap. 24.

Philtra uera.

idem Plutarchus ſcribit in Admonitionib. con nubialibus, ſicut piſcatio quæ fit medicamentis, citò quidem & facilè piſcem capit, ſed eum labefactat, & menſæ minimè idoneum reddit: ſic qui amatorijs artibus carminibusque coniuges uoluptatis cauſa ſubigere conantur, cum attonitis dementibusque & labefactatis uitam agunt. Neq; enim Circem (ut ſubdit) ab ea potionati quicquam iuuerunt, nec ipſa ulla in re illis abutebatur, cum ſuum aſinorumque formá accepiſſent: Vlyſſem uerò mente præditum, & prudēter cum ipſa uerſantem, incredibili amore proſequuta eſt. Hæc ille. Exploſis itaq; philtris & magicis uanitatibus, amoré uxorū mutuo in eas amore, in aliaś uerò fœminas caſtimonia & quibuſcunque alijs honeſtis pijsque ſtudijs comparare nitamur. Sic lex connubialis decima quarta doctiſsimi clariſsimiq; iuriſconſulti Andreę Tiraquelli manebit inuiolata:

De legibus cō nubial.

Carminibus, poculis, alijsque id genus philtris magicis, quib. creditur amor conciliari, uir & uxor penitus abſtinento:

Sed mutuo inter ſe affectu, alijsque honeſtis rationibus amorem prouocanto, conſeruanto, augento.

Quod multa ſit philtri & magici furoris cōmunio, nec argumentum ingratum, hic me paulo fuiſſe prolixiorem, agnoſco libenter.

Animantia quomodo lædant uenefici.

Cap. 54.

ANimantia adhæc, pharmacis pabulo iniectis, aut alicubi ſparſis ut deguſtentur, uel

uel halitu attrahantur, lædunt perimuntque uenefici. Idem uel affrictu uel applicatione præstari posse, ut minimè nego: ita meminisse oportet, quosdam studiò, lupi stercus clàm in præsepibus condere, quod olfactu animaduertentia pecora, uoracemque hostem uerita, ob quandã antipathiam, miro exagitantur furore: ut maleficio ea torqueri, firmissimè credãt ignari, apud ueneficij huius artifices consilium inquirẽtes. Eadem ratione dicunt, caudam lupi in boũ uel equorum præsepi suspensam, eos ab esu exterrere. Metu etenim ob odorem perculsi, obliuiscuntur cibi esurientes: quemadmodum hominibus quoque in magnis timoribus usuuenire experimur. Fusius naturalia prosequi uenena, non est nostri instituti: cum huc solũ spectet orationis filum, ut actiones & morbi præter naturæ legem percellentes detegantur.

Veneficia perimunt animantia.

DE IIS QVI LAMIARVM maleficio affecti putantur. Liber III.

Qui maleficio affecti dicuntur, & quorum ita læsorum sacra meminêre Biblia, *& quotquot uulgò* La*miarum maleficio cruciari existimantur, omnes à diabolo uel exerceri, uel obsessos esse.* Cap. I.

MALEFICIO affecti dicuntur, qui uarijs & insolitis plerunque modis, præter naturam, Dei assensione, à dæmone in suis corporibus exercẽtur, siue homines sunt, siue

Maleficio affecti qui.

bestiæ: quum ille ea aliàs uel subit, uel etiam nô intrò subit, sed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, uel hisce uenas ductusque naturales obstruit, uel instrumentorum structuram luxat, uel spiritus † crebrò turbat, multifarijsque imbuit formis, quos interdum quoque excitat, ut in ijs hominibus uirtus animalis se exerat potentius quàm in sanis: siue uenenata materia, siue halitu intus aut foris conspurcat, defœdatq́;, ac id genus reliqua, quibus ex causis morbi pro gignuntur innumeri, graues & admirandi. Nec interim hominum substãtia & facultates ab huius subtilis artificiosiq́; hostis maleficio immunes liberæque permanent. Exemplum luce meridiana clarius in Iobo cernimus, cuius, diaboli studio, primùm quinquaginta boum iuga & 500 asinæ abripiuntur, puerique cæduntur: secundò, ouium septem millia cũ pueris igne cœlitùs demisso consumuntur: tertiò, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbunt: quartò, domus, ob procellas impetuosissimas à satana excitatas, ab imis sedibus conuulsæ ruina opprimitur omnis soboles. Vbi nec harum calamitatum aceruo Iobum à Dei cultu transuersum agere posset, quin adhuc nomen Domini ille constanter glorificaret: demum, consentiente Deo, eum ulcere pessimo à planta pedis usque ad uerticem percutit, deformatque tam fœdè direque satanas, ut ille in sterquilinio sedens miserabiliter, saniem testa abraderet, adeò atroci excruciatus dolore, quò etiam mortem illi

† cerebri.

Iob 1.

Iob maleficio affectus.

Iob. 1.

illi precaretur coniunx, nec ab amicis eum uisi tantibus agnosceretur. Quid aliud de eo, quàm ipsum maleficio affectum fuisse, & incantatum in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic intercessit dæmonis cooperaria malefica, quæ peruersa Lamiæ maleuolentia, quod execrabile ueneficæ pharmacum? Quibuscunque malis rebus perficiendis satis per se potens est, & uoluntate promptissimus diabolus, si diuinæ maiestatis tantùmodo accedat permissio: cuius nutui morem gerere, uelit nolit, cogitur.

Nabuchadonezarem regem Babyloniorum furore percitum, & in deserta ab hominum consuetudine pulsum, fœno uescẽtem more bouis, figura uitiata, capillis eius in aquilarum similitudinem crescentibus, & unguibus eius quasi auium, mente adhæc turbata, acerbissimè exagitat totum septennium diabolus. *Maleficio læsus Nabuchadonezar. Dan. 4.*

Satanæ maleficio multis cruciabatur temporibus dæmoniacus in regione Gadarenorum: è monumentis, suo quippe domicilio, egressus, nudus, ac supra modum sæuus, adeò ut per illã uiam transire posset nemo: neq; enim catenis eum ligare poterat quisquam, propterea quòd cum sæpe compedibus constringeretur, & catenis uinciretur, ijs ab illo discerptis, comminutisque, à dæmonio in deserto agebatur. Vociferabatur autem: Quid rei nobis tecum est Iesu fili Dei? Venisti huc ad cruciandũ nos ante tempus. Dæmones uerò rogabant, ne imperaret ut in abyssum abirent, sed eos in porcorũ procul in monte pascentium gregẽ demigrare permitteret. *Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8.*

teret. Christo hic annuente, egressi in porcorum gregem abierunt, eumque præcipitem impetu egerunt in mare, & suffocatus interierit. Hic & porci fermè bis mille dæmonũ maleficio agitati, in suam ruunt perniciem.

Marc. 1. *Lucæ 4.* Non'ne ille quem spiritus immundus discerpens, proijciensque in medium: qui & Christi iussu exijt, nihilque nocuit, inter maleficio correptos suum sortietur locum?

Matth. 17. *Marc. 9.* *Lucæ 9.* *Maleficio læsus lunaticus.* Huc referatur lunaticus, qui à puero spiritũ habebat mutũ, quo ubi agitaretur, lacerabatur spumans, ac dentibus stridens atque arescens: quem frequenter etiam in ignem coniecit spiritus, & in aquas, ut eum perderet: neq; à Christi discipulis, ob eorum incredulitatem, expelli potuit: puerum uerò tandem ad Christum accedentem, continuò discerpebat, ut in terram prolapsus uolueretur spumans: usque adeò à spiritu exeunte Christi iussu, iterum dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arrepta, à Iesu erigeretur.

Lucæ 13. Nónne paria cum nostris, qui maleficium pati creduntur, sensit mulier quæ infirmitatis spiritum habuit, à satana alligata octo & decem annis, atque ita contracta, ut omnino caput erigere non posset, uinculo isto à Christo sabbati die soluta?

Quis nisi animi planè præfracti, inficias ire audebit, si hi quos recensui, nunc temporis spectarentur, uno sanè ore acclamarẽt pleriq; omnes, hos peruersæ alicuius uetulæ artificio ita præter naturã uariè exagitatos esse, miserè demẽtatos,

contractos

cõtractos, lancinatos, distractosq;? Atqui cuius arte, dira hac calamitate illos opprimi testatur Scriptura? Dæmonis. Cuius cooperatione, aut imperio? Nullius, sed tantummodo propriæ dęmonum uoluntatis malicia, & Dei permissione ex arcano ipsius consilio, ut illi uel probarentur, uel castigarentur, emendarenturúe. Nec usquam in uasto ueteris & noui Testamenti uolumine exemplum, ubi in affligendis corporibus, alicuius Lamiæ operam usurparit, aut etiã requisierit satan, comperies: nihil illic tamen prætermissum esse, quod huius potentiam, actiones fraudesque ostendere queat, fatendum est. Neque etiam alicuius opera indiget ueterator ille, abundè suo marte potens ludificare homines, eorum mentis & oculorum aciem perstringere, morbis præter naturam cruciare, ulceribus ferire, aerem multifariam turbare. Per se maleficia operari diabolum, in Malleo legitur, nec in his indigere mulieris maliciosæ consensu. sed & sagæ perditionem quærit: unde & ipsam cooperari aliquo modo cogit. Permissu tantum illi opus est, teste Gregorio, cui uoluntas semper mala. Interim tamen à se designari eiusmodi flagitia, aliosque seuerè torqueri, & in rebus externis fœlicem impediri successum, & quæcunque alia diaboli miracula perfici, habent persuasissimum, confitenturq; delusę quędam aniculæ.

Secunda 2. Partis quæst. 2. cap. 7.

Eas iam dixi, diuersis de causis, à dęmone ita obsidione uallatas, earum mentem tam grauiter fascino læsam, cerebrum cogitatuũ imagina

tionumque organum tam raris fraudulentisq; phantaſmatibus & formis ob incredulitatem implicitum, confirmatumque (quemadmodum in grauibus ſomnis, atq; etiam melancholicis uſuuenire quotidie, oſtendi) ut aliud neſciant, torturisque ſubiectæ fateantur ſua eſſe facinora, quæ ipſarum ſaltem ſunt phantaſia, reuera autem ſatanæ, Deo huc conniuente: ſic aliquem crebrò à ſe læſorum recenſent numerum, quorum alios occæcatos, alios mutilatos, non nullos hoc uel illo modo à ſe excarnificatos, falſa opinione dicunt: quo nomine non tam maleficæ, quàm maleficio affectæ effaſcinatæque appellari merentur. Quotquot uerò tam crudeliter & multifariam, quibuſcunq; etiam conuulſionum generibus, morbis prodigioſis, uomitu & deiectione, præter naturam torqueri, hunc uel alium imitari ſonum, uocem edere, certos mendaciter notare, denominare atque accuſare homines, uti atrocis ſpectaculi architectos, obſeruamus: cunctos à dæmone maligno mendacique citra alterius cooperationem agi, uexarique (niſi quandoque uenenum uel propinatum uel applicatũ acceſsiſſe intelligatur) ingenuè fateor, atq; adeò ſanctiſsimè aſtruo.

Qui dæmoniaci, maleficio correpti creduntur.

De rebus monſtroſis ore reiectis, quas non fuiſſe in corpore, multis oſtenditur argumentis. Cap. 2.

Materies, q̃ ore reijciũtur, nõ omnes fuiſſe in corpore.

HVc ſpectat rerum monſtroſarum per os reiectio, qua præſtigiator ille quorundã ſenſus ita præſtringit, ut eas ex corporis meditullio

tullio eductas esse, dubitare nollent. Sunt autē panni lanei rudioris laciniæ ut plurimùm, item clavi ferrei iustæ interdum magnitudinis, eorumque fragmenta, fibulæ ferreæ & ęreæ, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoq; colligatæ, uel panno insertæ, fili inuolucra. Hęc à me uisa sunt. Nonnunquam & ossa euomuntur, subligacula, atque reliqua id genus longè absurdiora monstra: sæpius magnitudine œsophagi etiam, quoad fieri posit, in homine uiuo tensi distractique naturalem diductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrsum laxior patet meatus. quo uel unico irrefutabili argumento facilè conuicero, ea dæmonis subtilitate uelocitateque imperceptibili, ori ingesta, nostris adhæc oculis uel celeritate eius uictis, uel fascino delusis, uel interiecto corpore aereo aut aliter motis eò intus uel foris uel utrinq; humoribus aut spiritu caligantibus. Sic nos fallaci suo machinamento multiformiter exercet ille mille artifex.

Si porrò instes, urgeasque, ea non ex ore solum, sed penitiùs è corpore reiecta esse: dic quęso, quo loco antea in corpore hæserint aut delituerint, cum nullus sit corpori reliquo cum ore meatus communis, excepto œsophago, præter arteriam asperam, cuius caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Eius orificium, dū respiramus, dilatatur: cum deuoramus, comprimitur ut plurimùm, nōnunquā exactè, ob quod ligamentis mēbranosis neruosisque coartatur. Ea arteria solummodo spiritum purum & impurum, *Arteria aspera.* *Larynx.*

purum, recrementiumúe efflatu inspiratuque transmittit: aut humidum quiddam, puta sanguinem, pituitam, saniem, aut pus tussi expectoratum: nihilque grauius hanc, nisi cum uitæ naufragio, etiamsi exigua admodum materies dura hâc casu aberret, tollerare, manifestum est. Enimuerò quàm graues laterũ dolores, cũ sicca quadam tussicula, triennio cum mortis periculo prius excitarit, quàm ex pectore tussi propelleretur auellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Beniuenius. Recitat quoque Alexander Trallianus exemplum de quodam, qui longo tempore tussi uexatus, nõ potuit, ne ualde tussiret, liberari, quousque calculum expuisset leuem, durum & renitentem: & nisi consilio usus fuisset, illum similiter ijs qui tabe laborarunt, moriturum censebat. Idipsum cuidam ciui Duisburgẽsi accidisse memini. Habet adhuc meus collega excellentissimus, lapillum fabæ magnitudine, anno 1553 à se exemptum in hospitali Pisano, ex sinistris pulmonibus cuiusdã adolescentis phthisi demortui: qui iam diu tussi uexatus, ꝑpe annos tres incœperat tabe marcescere, qua tandẽ interijt. Lapillus est inæqualis, asper, non admodum grauis, pallescens, atq; oualis. Hac itaq; ratione strictius hoc uas, durũ, cartilaginosumq; ab illa multa, ampla, solida, uarieq; conformata substãtia liberum esse cõstat. Hinc per οἰσοφάγον, cibo potuiq; destinatam uiã, atq; alterum oris interiorẽ meatum, è uentriculo illa rerũ miracula uomitari, si imis corporis partibus antea inhæserint, necessariò sequetur.

Lapillus tussi reiectus.

De abditis morbor. & sanat. causis cap. 24.

Libr. 5. ca. 4.

Oesophagus.

Eum

Eum autem omnino neruosum existere, & cũprimis eius orificium, ideoque exactißimo tactus sensu præditum esse, ac leui flatu aut halitu putrido facile affici, humore etiam acri uel acido grauiter pungi, sæuißimaque cieri mala, norunt medici. Plerosque enim ex flatibus in uentriculo generatis, ex pituitosis, aut alioqui uitiosis humoribus, aut ex cibis in uapores ab imbecilli calore resolutis, grauißimis uideas torqueri dolorib. alios ex coaceruatis crudis succis, uel etiam uitiosis aut acribus in uentriculi ore, in syncopem aut pręceps animi deliquium concidere. Quosdam etiam ex alimentorũ prauitate, aut malignorum humorum qualicunq; copia, ut à bile admodum corrupta, aut à pituita salsa acri, excruciat cholera morbus: in quo uomitibus & deiectionibus tanto plerunque impetu biliosa excernũtur, ut cum humoribus, multis quoq; exhaustis spiritibus, uires affatim prosternãtur, sitiant ægrotantes, ac sudent, tremor cordis syncopeque succedant, interdũ & mors acerbißima. His exactiore lance pensiculatis, collataque grauißimorum morborũ, symptomatumque exitialium causa materiali, cùm ingentis durißimæ atque adeò acutißimę materiei, uelut ferreæ, æreæ, ligneæ, osseæ præstigiosa uomitione, tum etiã expulsione rei lineæ laneęque, uentriculo & eius sensili apprimè orificio ita noxiæ, ut suffocationem plerunq; quis uereatur, si in faucium partes exquisiti admodum sensus uel pilus impegerit, nedum acicula aut acus (quas etiam cum periculosa uitæ lucta

Orificiũ uentriculi neruosum, & ualde sensile.

Ventriculi dolores.

Cholera morbus.

uel diſpendio ignoranter ſubinde deglutiri cer nimus) uno profectò conſenſu, adeoque ore uno, ob rationis ueritatisque robur, hic aſſerendum atque proclamandum erit, dictam rerum ore egeſtarum congeriem, à præſtigiatore ſubtili celerique dęmonio in os & fauces imas, nec ultra, impelli, penitiusque impingi, quaſi ſtrangulationem minitantem: acie oculorum noſtrorum interim eluſa, uel ſpiritu optico turbato, uel eius radijs obſcuratis, ne prodantur præſtigiæ. Sic ſimpliciores exiguæque fidei homines expeditius in ſuam illicit naſſam ueterator. Aliqui uerò affecti ita, ab alijs inſontibus, & ſe magis fortè pijs, ipſiſque Chriſto fidelioribus, eiuſmodi ſibi irrogatam iniuriam, malumque inflictū, mendaci ſatanæ ſuggeſtiōe, imò ipſius facticia uoce ebuccinant, id quod meis coràm accepi auribus.

Adde quòd ſæpenumero nihil doloris in ſtomacho, ante acutæ, pungentis, radentisque huius ſubſtantiæ rudioris expuitionem uiolentā ſenſerint: quum fieri nequeat, quin in ea huiuſmodi rerū copia, unà tranſuerſè acta, facile alicubi inhæreat, quę ſuos pariat cōtinuos poſtea cruciatus: quemadmodum de muliere quadā, quę acum æneá deglutierat, tradit Beniuenius: unde primùm nihil ſenſit incommodi, inde cœpit eam circa uentriculum urgere dolor ſatis acutus: quo dum indies magis magisque affligeretur, plures cōſuluit medicos, nihil de acu uorata, quæ memorię penitùs exciderat, referens. Variæ fuerū hinc inde ſententiæ. Alij enim ab acriore

De abditis morb. cauſis cap. 20.

Ex ac[u] deglutita, [n]oxa.

acriore humore, alij à uento inter ſtomachi tunicas recluſo, cæteri uerò ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Sicque annis iam decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miſerrimam illa trahebat uitam: donec acus perforato uentriculo ſe prodidit, prodijtque. Se acum & uidiſſe, & mulierẽ curaſſe, addit Beniuenius.

Quid ego in huiuſmodi caſu haud ita pridẽ uiderim, obſeruauerim, fecerimq;, paucis ſubiungam n i lorum gra:iá, qui me operæ preciũ præſtitiſſe iudicabunt. Mulier quædam honeſta, nomine Heluuicha, infantem curatura Duſeldorpij in Martio anni ſexageſimiquarti ſupra ſeſquimilleſimum, aciculas ore retentas duas, unam magnam, alteram minorem: fortè quũ pueri caſum uereretur, deglutijt: hærebantque eę aliquot horis palmā latá ſub larynge cũ dolore pungente & multis anguſtijs. Ad quam tandem accerſitus, ut nihil cibi aut potus prius offerretur, quam incuruo forcipe ſubtili, quem haud mora adferri iubebam, uetui, tentaturus num retrahi poſſent. Vixdum digreſſus eram, quin ſorbitiuncula propinaretur, qua in gulæ partes inferiores paululũ ſupra uentriculi orificium illæ depriinuntur. Vbi nouo cruciatu exorto, doloreque pungitiuo, reuocatus, iuſsi cereuiſiam cum butyro & pane ſecalino, noſtratibus conſueto, craſsiusque inciſo, exhiberi ſatis copioſè, atque eam decubitu erecto dormire: nox etenim erat. Sic aciculas ad uentriculi ſinum impelli potuiſſe arbitratus ſum, easque infixas uomitu has partes contrahente, al-

tiusque eo nisu impingente, reddi tutò per fauces nequiuisse. Hoc modo hora tertia matutina panis illius pondere ad uentriculum depressæ sunt. Inde eam secundo die alui iusculis pinguibus, cereuisiaque butyrata. Decubitus tum imperabatur in dextram, uentre libero, puluinaribus suppositis femori & brachio, ut minus impeditè ex uentriculo per pilorum ad intestina descenderent acus. Ante uesperam quum surgeret, eam corpus uelut in æquilibrio conseruare, nec hinc inde inflectere uolui, ne inæquali motu alicubi in intestinorum anfractu figerentur aciculæ: sed ut erecta citra ullam corporis inflexionem moderatè inambularet consului, quò cum excrementis conuenientius in intestina magna siderent acus.

Deinde ut fæces quas primum exoneraret, studiosè in uase conseruarentur, admonui. Quibus postero mane redditis, dissolutisque in aqua, apparuerunt aciculæ: altera uerò longa nonnihil erat incuruata. Ac licet ab his iam secura esset, tamen grauiter adhuc paucos dies ægrotare uidebatur, uel ex concepto metu, uel alia de causa: sed breui conualuit. Iam ad institutum.

Ad cuius assertionem quoque facit, quòd tametsi mox uel paulò longius à cibo subsequatur uomitus hic ludibriosus, nihil tamen cibi uel chyli appareat mixtum: quod à me diligenti inspectione obseruatum est. Adhæc e-nestigiò ab eiusmodi dura, acuta, multiformique re expulsa, qua omnino uentriculum & œ-

sopha-

sophagum lancinari, radique, si profundius quàm ex oris cauo reijceretur, oportuit, innoxiè quasi in ijs locis illæsi comedunt. Hoc à me non semel circiter annum quadragesimum octauum supra millesimum quingentesimum, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum stipendio publico medicabar, uisum est: quò hominum hisce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plaustra, quorum uentriculum (in quo eas res portentosas supradictas resedisse necesse est, si ex imis corporis partibus, quod omnium propè erat iudicium, expellebantur) quum ante & post uomitionem summa diligentia uigilantique studio in multorum conspectu contrectarem, ualideque sursum ac deorsum pugno, palma & digitis uario torquerem modo, ut si quid grandioris, asperæ, acutæque materiæ in illo contineretur sinu, non amplius posset latêre, sed renisu in duriorem ultrò citroque impellentem manus meæ, hinc etiam suam læsionem sensuræ, contrectationem se detegeret: uel nausea, ob non leuem certè eiusmodi palpitationē, uiolenter concitā reijceretur: nihil prorsus tamen animaduersum est unquam eo momento euomi, nec ullam à contentis putatis iniuriam sensit uentriculus. Quod omnino fieri nequiuisset, si altius quàm ex sinuoso oris hiatu prosilijsset, obiecta oculis nostris ex ore materia.

Histori

Hiſtoria memorabilis de puella dæmoniaca, quæ à Lamijs cruciari dicebatur, ubi de crucis ſigno nonnihil agitur.

Cap. 5.

Hiſtoria admirabilis de puella dæmoniaca.

PVella uerò ſedecim plus minus annos nata, ea ratione à me habita, contrectataque, poſt alicuius moræ intercapedinem facie obſeruatur à patre, & altero, qui his eius moribus aſſueuerant, uomiturire: cuius os cum mox uigilanter & defixis oculis intueri ſtuderem, eodem inſpectionis momento inſtratam linguæ panni lanei rudioris nigri laciniam uideo: in quam digitis incunctanter iniectis, appendices prodigioſarum rerum dictarum ex oris parte altiori, quò eas in uentriculo antea non latitaſſe oſtenderem (id quod paulo antè ibidem latius perſuadere conatus fueram) emulgere uolui. Frequenter enim prius ſic propulſam fuiſſe uariè congeſtam ſimul materiem, narrabat parens: oſtenſis quoque ueritatis documentis, utpote panno rudi nigro, cui aliquot acus & aciculæ infixæ, filoque conuolutæ adhærebant, item clauorum ferreorum uetuſtorum fragmentis. At quod meis obiectum dixi oculis, attriti panni nigri lacinioſum rudimentum, uix ſputo irrigatum erat hora etiam tertia pomeridiana, poſt ſolitum quoque prandium: quo tempore illud crudo cibo uel chylo oblitum eſſe oportuit, ſi reddidiſſet uentriculus. Vt autem aliquam opinionem, qua ex ſtomacho id proiectũ eſſe induceremur, [illegible]t ſatanas: Quàm amarum

amarum hoc eſt,inquit mox poſt ablationē puella,uoce à natura prorſus aliena,puerili & ſub lallante,à dæmone haud dubiè elila,teſte Augu ſtino:qui eius lingua diabolum uti affirmat,cuius corpus intrauerit. *Lib. Quæſtionũ, quæ. 1-31.*

Atrox uerò paulo antè ſpectaculum, mereq́; tragicum,aliquandiu durans in hac puella ediderat tortor ille,quo puellę os,ut prorſus obmu tiret,arctiſsimè conſtringi,manus atrociter cõuelli,oculos toruè intorqueri, corpus denique totum horrendo certè cruciatu exagitari contuebamur:nec citra crucis conſignationem,manus aut os aperiri poſſe, aſſerebat pater cũ ſuo comite:à me autem,qualicunque in Deum fiducia contra doloſam diaboli hypocriſin, abſque illius ſigni impreſsione tandem diducebantur, reſtituebanturq́;. Non quòd cruci quicquã derogatum uelim:ſermo enim crucis potẽtia Dei eſt,ijs qui ſalutem conſequuntur:hęc autem nõ in ſigno,ſed in CHRISTI crucifixi imitatione cõſiſtit,ut nimirũ ipſius ueſtigijs inſiſtẽtes, nos ipſos abnegemus,& crucem noſtram tollamus quotidie,& ſequamur illum.Iudæi ſignum quærunt:ſed Paulus prædicat Chriſtum cruci affixum.Per hunc nos corroborantẽ omnia poſſumus.In huius nomine expulerunt dæmonia Apoſtoli.Non crucis ſignũ timet diabolus, ſed ipſam crucem,uel cruciatum aut punitionẽ.Pro inde Chriſto oblatrat:Veniſti ad cruciandũ nos ante tẽpus.Et ſi quid picturis aut ſtatuarijs credendũ eſt, nuſquã cruci Chriſti latronũ cruces affingi uidemus,quarũ ſiniſtrę nõ terribilis inſi deat

1. Corinth. 1. *Sermo crucis, potentia Dei.* *1. Pet. 2.* *Matth. 16.* *Marc. 8.* *Luca 9.* *1 Corinth. 1.* *Philip. 4.* *Non crucis ſignum, ſed ipſam crucem timet dæmon.* *Matth. 8.*

cum sibi ab impio dogmate

deát dæmon. Nec interim ignoro, Arabes philo ſophos crucem cœleſtium fortitudinẽ dicere, quod eorum fortitudo per rectitudinem angulorum & radiorum reſultaret: & ſtellæ maximè fortes eſſent, quando in figura cœli quatuor ob tinerent cardines. Ruffinus quoque in Sacra hiſtoria narrat, crucem ab Aegyptijs ſacerdotib. inter ſacras literas relatam, cuius uis portendebat ſalutis ſpem hominibus, credẽtibus CHRISTO ſaluatori noſtro. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebrò ſignaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Aegypti inueniat. Et ad Euſtochiũ, de Cuſtodia uirginitatis: Ad omnem (inquit) actum, ád omnẽ inceſſum, manus pingat crucem. Idem Tertullianus dixerat: Ad omnem progreſſum atq; promotum, ad omnem aditum & exitum, ad ueſtitum & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad limina & cubilia, ad ſedilia, quæcunque nos conuerſatio exercet, frontem ſignaculo terimus. Harũ & aliarũ huiuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtulas Scripturarum, nulla legis traditio tibi prętenditur: auctrix conſuetudo, confirmatrix, & fidei obſeruatrix. Crucis etiam ſigno dolos dæmonum propelli, docet Athanaſius. Factum quoque per Marcellum epiſcopum Apameiæ, crucis ſignaculum in aqua cum fide aſpergẽda, ad dęmonis ex Iouis templo comburẽdo expulſionẽ, qui aquæ uirtutem non tulit, commemorat hiſtoria Eccleſiaſtica Tripart. Signum iure ſugillet nemo: ſed eius abuſus omnino accuſandus eſt, maximè ſi qui crucifixo & uiuæ in eum

De corona militis.

De humanitat. uerbi.

Lib. 9. ca. 34.

fidei

fidei debetur honor, ad crucem referatur. Sed ad incœptam historiam redeamus.

Vbi deinde curationem mali puellæ dictæ promitterem, illius puerilis uocis sono, sibi nihil rei uelle mecum esse, & me astutum esse, atque, En quàm callidos habet oculos, respondit. Percunctante præterea me, num huius calamitatis authorem cognosceret? eadem lasciuiente pueriliter uoce respondés, honestam (meo quidem iudicio) matronam eodem tempore in custodia detentam ob incantationis peractæ suspicionem insimulat: quæ tamen postea manumissa, domum auehebatur liberè, unà cum matre & duabus alijs mulierculis, propter maleficij crimen illis falso intentatum, iam integrum mensem captis. Illud quoq; hic silentio minimè prætereundum censui, puellam hanc, illas panni lacinias, fila, aciculas, acus uel clauos ore nunquam reiecisse, quàm quum à dolore qualicunque, ob incredulitatem (quòd à caussa naturali ex abstrusa Dei uoluntate dolor ortus, minus agnosceretur, sed imputaretur maleficæ, ac ad illicita confugeretur consilia) prius Amersfortum, proximum illius habitationi oppidum, ad sacrificum uel templi custodem (ni fallar memoria) itum esset, qui aquam (consecratam opinabantur) numismatis Snapphani precio diuendebat, qua propinata prodigiosus hic ciebatur uomitus. Ad hæc siquidem ludibria maximè Deus conniuere solet frequenter, ubi ab ipso & naturalibus medijs, in hominum usum diuinitùs ordinatis, contra manifestum

Vnde diabolo illudendi neruus accreuit.

nifestum

Deut. 18. nifestum Dei mandatum, fide Christiana post-
Leuit. 19. 20. posita, ad satanā curritur, uel eius angelos: quales hi censentur, qui huiusmodi aquam uel ex baptisterio sublatā, uel aliter impiè lustratam, aut cereæ paschalis thus, aut eiusdem religionis nomine sacratas res alias, ausu uetito nefarioque, in concepte de maleficio opinionis iniquæ, diaboli instinctu, confirmationem, lubricæ fidei hominibus offerunt.

Ob historiæ superioris connexum, obiter huius puellæ, & reliquorum secuta sanatio post benedictionis formulam recitatam à fœminis eo nomine captis, coniungitur. Cap. 4.

Porrò feminis, quarum paulo antè memini, incarceratis, ac in conciliū productis, cùm à Senatu Cęsareo imperaretur, ut hominibus plurifariā excruciatis, ob maleficij suspicionē formula benedicerent præscripta, nimirū, Benedico tibi in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, in tuis bonis, sanguine & armento: eęque imperata facerent, euestigiò sanabantur ægroti. Benedicebatur autem quilibet ab ea, quam sui tormenti genitricem suspicaretur, uel dæmonis aut eius ministri accusatoris Pythij, custodia quoque coerciti suggestione putaret. Ne lectorem interrupta historiæ series remoretur, turbetq́; ea hic paucis prosequar, quę alioqui ad sequentis libri argumentum pertinent. Hic sanciebatur ille omnium ore tritus canon: Quæ ligauit, eandem quoque soluere necesse est. Quę uerò huius sententiæ sit absurditas,

Formula benedictiōis uulgò in maleficij curatione usurpata.

Quæ ligauit, eandē non soluere necessariò.

ditas,hoc colliges modo: Si Lamia eſt, ſuam habere cum cacodæmone communionem & fœdus,eiusque ope alios uariè crudelibus colligare torturis(quæ uulgi eſt opinio)eoſdem quoque pro ſuo arbitrio,ab eo ſuo & ſatanæ opere, cruciatibus ſcilicet,ſoluere, ipſius dęmõis ope, qua antea ligauerat, exiſtimatur. Serua autem eſt & mãcipium illius,cui ſe pacto & ſtipulatione obſtrinxiſſe creditur;ut hanc ſanè nihil diuinis poſſe uerbis peculiariter efficere, certius fidas. quibus recitatis ſi aliquid uirium erit donandum, per fideles Eccleſiæ miniſtros, piæque monetæ homines ea pronũciata,citius ſuũ ex Dei nutu ſortientur effectum: quàm per eas quæ Dei ſocietati ex profeſſo renunciaſſe, bellumque uelut hoſtes indixiſſe iudicantur.

Quinimò quicquid diabolus ligauit,id Chriſtus,eius Apoſtoli ac miniſtri ſoluerunt, imò ipſum à ſuo opere deturbarunt. Peculiare hoc Chriſti fuit miniſterium, cuius nomine apparuit. Nec etiam ob qualemcunque incredulitatem,ſatanę uexationẽ inhibere,ipſumq; fugere potuerunt diſcipuli: quod grauiter illis à Chriſto exprobratur.Quid ergo in eiuſmodi dęmonũ uexatione & obſidio ualebũt Lamię,Beelzebub(ut creditur) obſtrictæ? Noſtri Canones, ratio & uſus docẽt,Contrariorũ eſſe medicinã. Chriſtus cum à dæmonio uexatum cæcum & mutũ ſanaſſet,atque à ſcribis & phariſęis,Beelzebub principis dęmoniorũ pręſidio dęmones expellere diceretur,eos confutans ait:Quomodo poteſt ſatanas ſatanã eijcere?Et ſi regnũ ad-

Matth.12. Marc.3. Lucæ 11. In nomine dæmonis nihil boni fit.

B uerſus

ćinam inſontium feminarum,& punitiōem,uoraces〈que〉 flammas inuitet. ita enim ſuarum rerum pro uiribus ſatagit, ut ab initio in ueritate non ſtetit: quicquid loquitur & agit, mendaciū eſt,uel falſitatis fermento conſperſum: quum optima agere & loqui uidetur, homicidia ſtruit,& mēdacia architećtatur,ut animas illaqueet & perdat,homicida ab initio. Deſtitit itaque in his ægrotis à læſione,quam ipſe intulit. *Ioan. 8.*

De materie uaria ac dura, Pauli Grillandi ſententia. Cap. 5.

HVc quum faciat ſingulari D. Pauli Grillandi,iuriſconſulti clariſsimi,iudiciū, id aſſcribendum duxi. Aliàs uidi (ait) ſæpe numero, quòd maleficio infećti, ubi liberationis remedium uſurparunt,frequenter ex ore euomerent, uel per ſeceſſum exonerarent acus, capillos,ferramenta,clauos,plumas,ſulphur, lapides,& res demum tales,quas maleficio lęſum uorare potuiſſe,erat impoſsibile: non ſolùm integras, ſed nec frańtas, nec minutè in fruſta conciſas. Vnde quid mirandum uidetur. Sed dic, ut quidam cenſuerunt, ſatanam ad maiorem hominum deceptionem facere dićtas apparere ſpecies extraneas in reſolutione fańturæ,ut res miranda magis uideatur: quandoquidem inſpiciuntur & conſiderantur ea eſſe talis naturæ, formæ & qualitatis, ut impoſsibile fuerit talia potuiſſe ingredi in corpus maleficio læſi per aliquam partem naturaliter: ſed in rei ueritate non ſunt ſpecies naturales. Et quòd uerum ſit, hinc apparet, quia illa eijciuntur *Traćtatuum uolumine 10. de ſortilegis.*

per uomitum uel secessum: atque ita inter materias illas liquidas apparent à principio, cum primùm è corpore emittuntur. at si seruaueris illas materies biduũ aut triduũ, aut dies quinq;, quemadmodum ego aliàs studiosè seruari feci, uidebis omnia ea liquefacta penitùs, & ipsarum formas perijsse totas. Quòd si naturalia essent, profectò in sua priori siue primęua forma remanerẽt, nec possent per aliquos liquores aut humiditates corrũpi, maximè ferrũ & lapides, propter eorũ naturalem duritiem: ut manifestum est omnibus. Quidam alij dixerunt, dæmones, ut res miranda uideatur, tũc temporis, quando maleficio affectus irritatur ad uomitum, uel ad uentris opus, uelocissimè & inuisibiliter afferre ibi species illas siue materias, de quibus suprà, ueras & naturales, quas aliunde acceptas eò attulerant. Sed nota, licet dæmon potentia sua naturali hoc quidem posset, & tam dextro modo illas inserere in uomitu & stercore maleficio agitati, ut nullus hominum aduerteret: prior tamen opinio magis mihi placet, esse scilicet apparentes species sub illis formis non naturales. & quòd hoc uerum sit, apparet ex ratione prædicta: quia communiter non durant sub illa forma, sed breui tempore in illos resoluuntur liquores, cum quibus mixtæ prodierant: uti ego frequenter uidi, & manibus proprijs contrectaui, quæ à principio (ut dixi) apparebant ueræ & naturales, & retinebant in se nescio quid duri: tamen breui tempore, ut dictum est, resoluebantur & peribant. Hæc Gril-

Dura materies uomitu eiecta liquescit.

Hæc mea est sententia, quã magis esse probabilẽ, multis demonstro argumentis, nec ita quiuis humor in tãtam potest côcrescere duritiem.

Grillandus. Acuum quoque, ossium, capillorũ, & id genus reliquorum reiectionem per os, technas esse, sentit Cardanus. *Lib. 15. de Variet. cap. 80.*

Historiæ dæmoniacorum, qui à lamijs affligi credebantur. *Cap. 6.*

ACcidisse suis temporibus nouũ & admirandũ morbi genus, tradit Antonius Beniuenius. Mulier sextum decimum agẽs annum, ab ima uentris parte dolore exorto cõuellebatur manibus. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumescebat ilicò totus uenter, adeò ut uterum crederes gestasse octo menses: & uoce exhausta, ubi per totum cubile hinc inde reiectans sese, & plantas interdum ceruici connectens resiliebat in pedes, iterum procidens ac exiliens, isthuc ipsum identidem factitabat, quoad paulatim ad se reuersa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egisset, penitùs ignorabat. Nos uerò eiusmodi morbi causas inquirentes, arbitrati sumus hoc malum ex matricis suffocatione, & uaporibus malis sursum elatis, ac subinde cor & cerebrum ferientibus, prouenire. Sed quùm medicamentis nihil promoueretur, ea ferocior facta, ac toruis oculis circumspiciens, tandem prorupit in uomitum, quo longiores & recuruos clauos, æneasque acus, unà cum cera & capillis conglomeratis reiecit: & nouissimè ex ientaculo frustum tantæ magnitudinis, quale integrum nullius deglutijssent fauces. *De abditis morb. causis cap. 8. Maleficio læsa mulier clauos & acus uomit.*

Cumque idipsum sæpius etiam uidente me factitasset, teneri eam arbitratus sum spiritu malo: qui dum hæc ageret, spectantium oculos perstringeret. Quare ecclesiasticis medicis commendata, manifestioribus deinde signis & argumentis rem comprobauit. Nam & nos eam uaticinantem audiuimus, & ea præterea agentem uidimus, quæ omnem morbi uim supergressa, humanum etiam captum excederent. Hucusq; Beneuenius. Hæc omnia certè in corpore non fuêre, sed diaboli oculos spectatorum effascinantis, ne huius materiæ in os impulsio animaduerteretur, præstigijs & celeritate in os solum illata sunt, & tanquam uomitu mox eiecta. Id œsophagi huic materiei imparis angustia, illæsus post uomitum uentriculus, & ante uomitum (ut suprà dictum est) uentriculi robur testantur: quæ profectò minimè erant expectanda ex acie, & durissimæ substantiæ inæqualitate. Si ea eructauit uentriculus, quando usque adeò insensibiliter ingesta sunt, aut unde tam innoxiè reuomuntur, potissimùm ore uentriculi ita sensili, ut uel pauco humore acri extremè affligatur?

Meinero Clatsio, nobili in arce Bontenbrouch, sita in ducatu Iuliacensi, famulus erat Guilielmus nomine. hic ante annos quatuordecim â dæmonio exagitatus, primùm habebatur ægrotus, sibique ex diaboli instinctu confessionarium expetiuit pastorem in Gerad Bartholomæum Panen, qui suam in curando maleficio locare solet operam: quare etiam in dæ-

moniacæ fabulæ ſcenam requiſitus, non omnino κωφὸν πρόσωπον agere potuit. Huic dæmoniaco cum ad faciei etiam liuorem, intumeſceret guttur, eumq́ue ſuffocatum iri timeretur, ad oratio nem confugit Iudith Clatſij coniunx, pia matro na, cum reliqua familia. inde præter reliquas quiſquilias ex Guilielmi ore extrahitur anterius opilionis ſubligaculum, ſilices, eorumq́; fragmenta, filorum ſphærulæ, puellarum capillitiū, acus, lacinia panni ſubditicij ex pueri ueſte, pauonis penna, quam ante octiduum ex pauonis cauda Guilielmus adhuc ſanus euulſerat. Rogatus mali huius cauſam: reſpōdit, circa Camphuſium obuiam ſe habuiſſe ignotam mulierem, quæ in faciem illi inſpiraſſet: atque hinc, quicqd id eſſet calamitatis, inuectū eſſe. Reſtitutus uerò, negauit hoc ita accidiſſe: ſed à dæmone inductum ſe fuiſſe, ut hæc diceret, confeſſus eſt. addiditq́;, eas prodigioſas materies non in ſuo fuiſſe corpore: ſed cum una ſpectaretur, alteram continuò à diabolo faucibus fuiſſe ingeſtam. Aliàs nummoſos ſibi loculos à dæmone donatos eſſe lætabatur, eosq́ue in lecti ſtramine repoſitos eſſe. Quæſiti uerò, inanes ſunt inuenti. Non abſimile eſt quod in Franciſci uita legitur, cū is eiusq́; ſocius turgidos inuenirēt loculos, Franciſcus uerò dæmonis præſtigias, tentationesq́ue animaduerteret, eosq́; propterea auerſaretur, pecuniam exemptam pauperibus dari uoluit eius comes: eoq́ue loculos conſenſu Franciſci arripiente, in manibus ſerpens apparuit, mox euaneſcens. Poſtea uiſum eſt,

Hic fortè mulier aliqua falſo maleficij ſuſpecta, cuius technis notam hanc grauius inurere conatus eſt diabolus, ut maleficijs infecta illa ad ſupplicium raperetur.

Fol. 42.

muſculum animalculũ ex ore Guilielmi excurrere: quare eueſtigiò ſub lectum ſe deiecit, queſtus muſculum fuga ſibi excidiſſe: quem, lectũ repetens, ſe reperiſſe narrauit. Sæpius inde uim ſibi inferre uelle uidebatur, fugamque aliquoties adornare: quapropter quum ſemel in porcino ſterquilinio inuentus, extractusq; arctiori coerceretur cuſtodia, tam firmiter eius occludebantur oculi, ut nulla ui horum cilia poſſent diduci, diſtrahiúe. Accedens tandem maxima natu filia Clatſij Geertrudis, iam annum agens undecimum, hortatur eum, ut apud Deum uiſus reſtitutionem exoraret. Vt aũt pro ipſo puella oraret, eandem ille rogat. Quę Deum implorans, illius oculos inde cum magna omnium admiratione aperit. Sæpius ad hæc illum diabolus admonuit, ne heram multa de Deo effutientem, uel alios audiret: à quo ſemel mortuo, quẽadmodum frequenter in publicis audiuiſſet cõcionibus, nequiret iuuari. Cum etiam hic aliàs ancillam culinariam impudentius attrectaret, atque ſuo hinc nomine nuncupatus redargueretur: horrenda raucaque uoce reſpondit, ſe nõ Guilielmum, ſed Beelezebub nominari. Putasne ergo nos te uerituras? ait hera. Cui enim nos fidimus, te infinitis ſuperat modis. Quapropter Clatſius zelo impulſus, undecimum Lucæ caput (ubi eiecti uirtute Chriſti dæmonis muti, & Beelezebub principis dęmoniorum fit mentio) præſente familia, attentè legit, ac in Chriſti nomine ſathânam cedere iuſsit. Tandem energumenus hic uelut in animi deliquium lapſus,

In illius uitã non eſt diabolo permiſſa poteſtas.

Ex ore infantium et lactẽtium perfeciſti laudem. Pſal. 8.

psus, sedatè tota nocte iacuit ad horam usque matutinam: qua recreatus iusculo, ad parentes auehebatur sanus, prius actis hero heræq́ue gratijs, imprecatus quoque illis Dei remunerationem ob passam iacturam. In itinere autem loco plano euertebantur bigæ, nihilq́ue postea dæmoniacæ uexationis sensit unquam. Duxit interim uxorem, prolemq; sustulit, & adhuc super est, ac uescitur aura ætherea.

Eiusdem argumenti historiæ.
Cap. 7.

QVæstoris filius Morsæ aduersa nonnihil afflictus ualetudine, eam credidit inductam à muliercula, cui herbarum plenum corbem in porcorum pasturam attulisset: quod hęc gratias agens, ipsius presisset humerum. Vnde territus eo tempore puer, cœpit paulatim, etiam animo deiecto, peius habere. Hinc trica fœminei capillitij nigri & cinerei sicca, citra alterius materię admixtionem, excerni uisa est. Tandem admiranda magis, puta setas porcorum, pelli etiamnum inhærentes, ita siccas aluo deponebat, ut papyro conseruarentur, interdum similia cum excrementis deijciebat. His ludibrijs circiter medium fatigabatur annum: quæ dein pedetentim, ut cœperunt, euanuêre. Nec dubium est, ea ob parentum & adolescentis incredulitatem fuisse permissa: quòd quum hic secundum naturæ ordinem nonnihil morbo grauari conspiceretur, eum non in naturæ uitium, aut Dei uoluntatem, sed in mulierculæ

impresſionem retulerunt. Eam itaque deluſionem diabolo, quibus explicatum eſt modis permiſit Deus, donec fortaſsis reſipuêre.

Arena per aluum mulieris reddita. *Deut. 18.* *Leuit. 19. 20.*

Noui item cuiuſdam uiri conſularis coniugem, cuius aluus ſæpenumero arenam reddere uidebatur, diabolo colludente, conniuenteque Deo: quòd ægrora ad illicita maleficorum diuinorumque auxilia confugiſſet, contra diuinæ Maieſtatis edictum, impias horum hominum actiones comprobans. Cui certam polliceri opem cum Dei gratia, ſi imperata faceret, audebam. Morbum ſiquidem, quo afficiebatur, ex naturali cauſa ortum eſſe iudicabam: at arenæ deiectione, quòd incredula ad uetitum declinaſſet conſilium, eam à ſatana ludificari, dictabat animus. Frequenter etenim hoc uſuuenire uidemus, ut quum à naturali quis infirmetur cauſa, Deique (qui naturalium rerum uſum docuit, atque eum nos affectare & inquirere uoluit) potentiæ diffiſus, uoluntatique immorigerus, ad dęmonij clientelam conſulturus quum Saule accurrat uoluntariè, in reprobum tradatur ſenſum, ludicrisque maligni obijciatur illudendus.

De Variet. rerum lib. 15.

Commemorat Cardanus, probum quendam ruſticum & amicum, qui facilius decipi poterat, quàm decipere, ſic ipſi narraſſe, quòd morbo incognito plures laborarit annos: quo tempore excantationibus ſæpius uitrum, clauos, & capillos euomuiſſet: & quanquam demũ reſtitutus fuiſſet, tamen in eũ diē quo hęc referret, ſentire ſe in uentre aſſeuerabat maximam

uitri

uitri confracti congeriem, sonumque non leuem, quasi quis saccum uitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum uexaretur: tum uerò singulis octodecim noctibus septima hora, etiamsi horarum numerum non obseruaret, totidem ictus annis octodecim, quibus iam sanatus fuerat, in corde maxima cum molestia perferre. Quis in eo organo, diaboli ludibrijs ob simplicitatẽ apto, nõ uidet dæmonis actus, prestigias & uexationes priores & posteriores?

Rusticus horarũ ictus in corde sentiẽs.

De quodam, cui uiuo exectus clauus, & post mortem cultri, lignum, ferramenta.

Cap. 8.

CAeterùm illud quod à Christi natiuitate, anno millesimo quingentesimo tricesimonono, in quodam Eistettensis episcopatus pago Fugẽstal, accidisse perhibet multijuge lectionis uir IOANNES LANGIVS, illustrissimorũ Principum Platinorũ Rheni medicus doctissimus, omnem superaret fidẽ, nisi oculati spectatæ fidei testes adhuc superessent. In hoc pago Vlricus Neufesser agricola, cũ crudelibus dolorum tormentis circa alterum hypochondrium conficeretur, subitò clauum ferreum sub illesa cute manu apprehendit, quem chirurgus illic balneator nouacula exciderat: nec tamẽ cessarũt dolores, sed indies magis incrudescebant. Quapropter cum nec aliud doloris remediũ fore miser, quàm mortem, suspicaretur, arrepto cultello, sibi guttur abscidit. Itaq; dũ tertio die ad sepulchrũ mortuus efferretur,

Lib. 1. Epist. 38.

Clauus ferreus sub illæsa cute latens & excisus.

aderant

aderant tum Eucharius Rosenbader ex Vueissemburg, Noricorum oppido, ac Ioannes ab Et tenstet balneator, qui astante magna hominum frequentia, demortui agricolæ uentriculum inciderunt, in quo lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim instar serræ dentatos, ac duo ferramenta aspera repererunt, quorum singula spithami longitudinem excedebant: aderat & capillorum instar globi inuolucrum. Sed quid potissimùm hic admiraberis? an quomodo tot & tanta ferramenta in uentriculi cauitate contineri potuerint: an qua arte sint ingesta? Certè non alia, quàm dæmonis astu, & dolo. Hæc Langius.

Lignum & cultri in uêtriculo inuêti.

Vlrico etiamnum superstite non ea in uentriculo hæsisse, ut nec clauum sub illæsa cute in carne ante sectionem uerè impactum fuisse, ausim dicere. Enimuerò cum illis locis ex mala intemperie, aut humorum acrium affluxu, uel flatuum copia, huiusmodi poterat prouenisse dolor, qualem in iliaco & colico affectu experimur: & constanti opinione sinistra de maleficio iam fortaßis ægrotus, uel astantes, uel utrique ducerentur, dæmonis, uel illius clientelæ, magis ueriti uoluntatem malignam, permissasque uires, quàm Dei patrocinio & incomparabili potentię fisi: diabolo traditi sunt illudendi, ut in carnis, antea nonnihil duræ & tensæ uel à materia, uel flatu, uel dæmonis astu ita apparentis, sectione clauum, & in aperiendo stomacho reliqua hæc rerum monstra ingesserit, pręstrictis se

cantium

cantium oculis, quo id in cuius finem hanc instituerat tragœdiam, nempe incredulitatem, stabiliret: ubi scilicet in rebus aduersis, Deo relicto, eiusque medijs ex gratia donatis ab eo qui languoribus nostris uerè mederi potest, perfidi, satanã nimium in corpus hominis, Dei scilicet creaturæ, ad ipsius similitudinem formatæ, posse concedimus, extra eius potestatem in mutanda rerum natura, aut materia aliqua duriori & acuta, certam meatuũ per quos inferri oporteret, proportionem exuperante, illæsè & insensibiliter penitius ingerẽda, impellandáue: cum tamen œsophagum & fauces uel quácunque aliam partem latius diducere & extendere nequeat dæmon, quocunq; suo artificio, quàm ex prima creatione ferant: quemadmodum aliàs fusius ostendi. Si uerò clauum ferreum ante sectionem in parte latuisse affecta urgeas, quando tam insensibiliter cedo impressus fuit, citra cutis uel carnis læsionem? quur etiam execto clauo cruciatum, ut putabatur, excitante, non desijt in altero hypochondrio dolor? sublata enim causa tollitur effectus, qui canon physicis est celebratissimus: & quæ post mortem sectione in uentriculo inuenta fuêre, ea inter secandum, citra controuersiam, à dæmone erant inuecta. At dissidij seminarium hoc modo à diabolo spargitur, ubi eo nomine alios maleficij irrogati reos confestim incusamus: quos adminiculo dæmonis illud machinatos esse credere malumus, quanquam insontes reuerà existant.

Religiosæ

panem sorpsissent: attamẽ atri liquoris, uelut atramenti scriptorij multa uomitu reijciebatur copia: quæ tam ferebatur amara & acris, ut etiam pelliculam ex ore abraderet: nec ullum effingi poterat conditum, quo afficerentur. Aliquæ supra hominis caput euehebantur, & uicissim deijciebantur. Cum ægrotas tunc sedatas læsasque, recreaturi circiter tredecim numero amici simul monasterium aliàs ingrederentur, illæ è mensa deorsum citra uocem & intellectũ dilabebantur, nonnullæ inuersis tibijs & brachijs tanquam mortuæ iacebant. Vna in altum sustollebatur, & quanquam manibus iniectis obluctarentur assistentes, tamen supra eorum caput abripiebatur: eoque denuò præcipitabatur modo, ut haberetur mortua. Postea ad se tãquam è somno rediens, è nosodochio in monasterium progreditur illæsa. Nonnullæ incedebant tibiarum extremitatibus innixæ, uelut ἄποδες, citra pedum usum, qui uidebantur trahi tanquam ligamentis nimium laxatis, in sacculo penduli. Arbores quoque conscendebant ut feles, ab ijsque proserpebant, nulla corporis immutatione. Contigit item, ut cœnobij præfectæ (quam matrem uocant) in eius ambitu colloquenti cum generosa & insignis pietatis domina Margareta comitissa Burensi (cuius in iustorũ resurrectione meminerit misericordiarum pater) ex fœmore erueretur caro: illaq; prę dolore exclamans, in lecto deponebatur. Vulnus autem partim liuebat, partim nigricabat: sed curabatur. Accidit quoque, cum duæ

Magareta comitissa Burensis pia.

duæ ex hoc læſarum numero uirgines ſimul cō ſiderent ridentes & exhilaratæ, mutuoque colloquerentur de fele nigra in dormitorio corbi incluſa à matrona, quam in oppido commorantem nominabant: collatione uerò clàm obſeruata à tertia uirgine ſana, corbis ab hac, & præfecta cum duabus aut tribus uirginibus inquiritur, aperiturque, unde felis exiliens aufugit. Ea hinc notata, mulier tanquam maleficij rea in carceres conijcitur, cum ſeptem de inde alijs, inter quas ſenior numerabatur matrona: cui uicini & pauperes teſtimonium, eam fuiſſe uſque adeò miſericordem & in egenos profuſam, ut ipſa etiam indiguerit, perhibebant. Hæc eadem quæſtionibus à tortore ſubiecta, nullis unquam tormentis ad ſceleris confeſſionem adigi potuit. Tandem ubi ex more uictum offerret Burchgrauius, ſe infirmiorem eſſe quàm ut cibum admitteret, ait: at ſe potum ſolummodo deſiderare. quo à Burchgrauio mox ſubminiſtrato, ipſius ueſtem illa apprehendens, eiusque innixa femori expirabat. Alia quoque rerum miracula hic uiſa ſunt: dura uitque ea carnificina ad annos tres manifeſta, quam poſtea celarunt.

Eas uerò uirgines ſatanam obſediſſe, dubitandum minimè: qui ludificandi occaſionem ſibi cōmodè porrectá ratus ex ſale à muliercula reddito, credulis uirginib. maleficij opinionem inijcere, & inſonti feminæ inſanabile inurere cauterium ſtuduit. quapropter formam ſparſit granorum quaſi ſaccharo obductorum, ut ad

eorum

eorum gustationem pellicerentur uirgines: falsedinem autem indidit, ut suspicionem de ea quę salem restituerat, citius ingereret. Nec defuit euentus. Concessit porrò Deus eam diuexandi potestatem, uel ut tentarentur uirgines, uel castigarentur, uel ob earum incredulitaté. Lubricæ fidei notæ fuerunt, quòd non ad Dei uoluntatem, sed in feminas cruciatuum causas retulerunt. Hinc quoq; sathanicum illud duarum uirginum concilium ab astuto fuit institutum diabolo, qui mendaces earum rexit uoces, ut innocenti matronæ maleficij stigma imprimeretur, carceresq; tormenta & cædes promouerentur. Si quoq; felis fuerit uera, eam dæmonium hauddubiè eò inuexit: atqui ut dæmoné assumpto felis simulachro, fuisse credã, potius inducor. Vides etiam constitutos illi pręcise lædendi limites, ut ex alta illa euectione & præcipiti deiectione, etiãsi una mortua uideretur, nihil tamen læsionis senserit: sed uelut è somno experrecta, abierit.

Non absimile fuit, quod uirginibus Brigittæ strictis legibus inauguratis, in cœnobio nõ procul à Xanctis dissito olim usuuenit, quæ miris quoq; modis diuexabantur, plerunq; exilientes, nonnunquam balatum uocesq; elidentes horrendas: urgebantur interdum ex designatis in templo sedibus, ubi & capitis uelamen quandoq; abripiebatur: fauces his etiam, ne cibum admitterent, nonnunquã præcludebantur. Perstitit uaria & dira ea calamitas in plerisq; ad decennium. Tragœdiæ causa imputabatur uirgini,

Brigittæ sacræ uirgines dæmoniacæ.

C

ni, iuuenis amore aliquando sauciæ, quem ea affinitate non dignarentur huius puellæ parentes. Idcirco huic in extremo mœrore positæ, dæmon accita iuuenis illius effigie, se obijcit, eam in uotum illud monasticum cogens: quæ dicto audiens, se cancellis constringi patitur. Inclusa, uelut furore percita, omnibus horrendum plurifariam exhibuit spectaculum: quod quidem malum uelut contagio in multas proserpsit uirgines: quæ ob propriam illius confessionem, ipsam uniuersæ eiusmodi miseriæ genitricem fuisse, certò crediderunt. Ex ea deinde capta, alioq; euecta, prolem bis sustulit carceris custos: ac tandem manumissam, à maleficij opinione inculpatam uixisse arbitror. Delusio fuit mere diabolica, qua illa decepta, se ea fecisse confiteretur, quæ peculiaria ipsius satanæ erant opera. At in quem finem ea fuerint à Deo permissa, sequenti intelligetur libro: ubi omnibus imitanda harum uirginum proponetur curatio.

Ex ea obsessa loquebatur diabolus: sic opus diaboli, suum esse confitebatur.

Moniales Neomagij à diabolo infestata.

Moniales in Hess monte Neomagij, dæmonium aliquot annos infestasse audio, quod dormitorium noctu uelut cum turbine ingressum, testudine citharaq; tam uidebatur ludere suauiter, ut ad choreas temerè induci potuissent uirgines: inde canis instar in unius N. lectum insiliebat, in quam muti peccati, quod uocant, cadebat suspicio. Similia multa & longè grauiora in eodem accidêre cœnobio, uiuente patre Paulo: quæ ut ab illis celantur, ita à me aperiri minimè decuit. Noui aliud item non ignobile collegium in Coloniensis prouinciæ limitibus, ubi

ante

ante annos octo dæmon canis specie interdiu procurrens, cõscendensq; sub interiori religiosarum uirginum indumento, spurcæ uelitationis indicia exteriore uestium motu ostendere uidebatur.

Vexatio diabolica in monasterio Kentorpio, relata ad Lamias. Cap. 10.

HVc pertinent nobilium aliarumq; uirginum in cœnobio Kentorpio prope ueterem Marcam, in Marchię comitatu iuxta Hammonem inclusarum, monstrosæ omnifariæq; conuulsiones, à dæmonibus excitatæ, descriptæq; libro primo, cap. undecimo. Fœdissimũ uerò illæ halitum ore spirabant in ipso, & paulo post ipsum paroxysmum: qui aliàs semel interdiu, aliquando sæpius inuadebat, aliquoties in horas aliquot multas protrahebatur. In accessione mali quædam conuulsæ, intelligentes erant, audiebant, astantes etiam internoscere se pleræq; postea affirmabant. Nam in accessione propter spiritualium partium & linguæ conuulsiones, loqui minus poterant. Istæ non æquè ferociter torquebantur, neq; uno modo, sed aliæ alijs mitius. Sed hoc cõmune propè omnibus erat, ut cùm ex ijs una agitaretur, cæteræ quoq; in seiunctis etiam cubiculis correptæ, solum tumultuantis strepitum audientes, simili miserrimo modo uexarentur.

Vt porrò calamitatis hui, origo & incremẽtũ, dehinc tragicus fabulę actus extremus, quẽ solũ in durissimo hoc spectaculo affectauit ueteratorius ille homicida, innotescát, cautiusq; aliàs

maliciosis diaboli conatibus in raris illis horrendisq; uexationibus obuiam eatur, quæ ex ore unius senioris & cordatę uirginis, huic cœtui consecratæ, & omnium primùm tam duriter afflictæ, exceperim diligenti inquisitione, paucis bona fide narrabo. Hæc Anna Lemgou dicta, quum primum ex sinistro doleret hypochondrio, epilepsiaque correpta putaretur, ad monasteriũ Nonhertic in primis religionis ergò ablegabatur, ubi ex D. Cornelij caluaria bibit: unde eam melius habuisse, falsò dicebatur à monialibus.

Postea ubi hæc grauius cœpisset exagitari, aliæq; item puellę, ad ariolum itum est. is opinionem ingessit de Elsa Kamensi coctrice, cunctas nimirum maleficio ab ea læsas esse. Hinc neruũ sortitus diabolus, nõ solum eas multifarijs conuulsionum generibus torquere incipit, sed incitare quoq; ut se mutuò & alios morderent, cęderentq;, subueherentur item & deijcerentur citra noxam, sicut plumæ sibi uisæ, unde etiam non suæ potestatis se esse sentirent. Si autem à percussione uel quacunq; alia uiolentia inhiberentur, cor afficiebatur grauiter: at suæ libertati relictæ, etiãsi seipsas lædere, concutere aut mordere uiderentur, nihil inde sentiebant mali: at in propriũ sæuire corpus, necessariũ esse imaginabãtur. Si quãdo Anna in paroxysmo loqueretur, fiebat id quasi altero inspirãte & expirãte: ipsa interim seipsam dũ loqueretur intelligebat, sed finito sermone penitus mẽti exciderant prolata uerba: uerùm si ea ab alijs illi repeterẽtur,
tum

tum quidem se dixisse meminerat, sed pudore suffusa tacuisse maluisset. Quandocunq; etiam irrationi se dederet, eam cum attentione prosequi, aut mouere huc linguam, minimè ualuit, à maligno turbata. At si preculas suas horarias, quas uocant, sine mente obmurmuraret, tantũ abest ut tum prępediretur, quò etiá inde leuius habere recreariq; uideretur. Nequiuit insuper ulli rei uel bonæ uel malæ seriò attendere, tanquá mête stupida, sine sensu, discretione & iudicio. Si etiam pius aliquis suoq; Deo ex animo deuotus, eam alloqueretur, tum quasi à diabolo puniri uidebatur. Si quando autem huic loquerentur aliæ fœminæ de rebus suis ludicris, mirè ijs afficiebatur, leuabaturq;. Hæc deinde quum exorcisaretur, incredibilem sanguinis copiam uidebatur fundere per os, unde nihil mali tunc temporis sensit. Omnibus uerò illis uirginibus ita à dæmonio affectis, is erat cum dolore inæqualiter serpente sensus sub pedum plantis, quasi aqua illas calida combussisset. Quanquam etiam uariè torquerentur, cunctis tamen æquè uigebat appetitus & nutritio. Ex iunioribus mentis impotibus frequenter & multũ loquebatur dæmon: quibus se etiam forma nigra obijciebat in specie felis nigræ, uel Elsę Kamensis, aut eius matris uel fratris, ut ab ijs omnes tam crudeliter exerceri, crederetur perperam. Vbi postremò Anna firmiter animo constituisset, nõ redire in monasterium, unde parentum ductu cesserat, sed suo Deo extra illud saniori iudicio piè inseruire desijt calamitas: si uerò so-

lummodo à collegij præfecta ad eam epistola mitteretur, toto horrebat corpore, quasi relapsura. Postea auté uiro nupsit, citra ullum eiusmodi noxæ sensum.

Affirmabat adhęc, Elsam Kamensem eodem morbo, uelut epileptico, quo alię, excruciatam fuisse, loquutá similiter sine sensu: quapropter eam sibijpsi hoc malum consciuisse, ne alijs maleficium inuexisse putaretur, dicebant moniales. Hinc omnes à dæmonibus afflictæ, sua tormenta nec Dei uoluntati subijciebant, nec diabolo imputabant: sed ad Elsæ Kamensis, in cœnobio coctricis, maleficas artes uno ore & consensu ex arioli indicio referebant: quæ quidem capta, tragicum hoc spectaculum à se editum fuisse fatebatur primùm, uenenata mixtione: moritura autem, nihil unquam uirulenti à se alicui propinatum fuisse: sed quicquid esset mali, se mente & mala imprecatione effecisse confessa est. Nũ uerò hoc ita fieri potuerit, paulo pòst explicabitur.

Vide lib. 5. cap. 9.

Ab eius & matris exustione tanquam suæ potestatis iam neruũ adeptus satanas, oppidi proximi ciuibus non paucis uario cruciamentorum genere insultat: è quorum numero quinq;, ubi ecclesiastes Carolus Gallus in suum acciuisset cubiculum, ex Sacris literis eos aduersus satanæ ludibria instructurus, muniturusq;: atque hi Decem præcepta, Symbolum Apostolorum, & orationem Dominicá recitassent, hinc alter alterius nomen inquirit, mutuoq; ludicrũ nimis

Dæmoniaci siue Hámonenses.

nimis indicat, primo libro inter ficticia dæmonum nomina expressum. atq; unus ecclesiasten irridens, in hæc erumpit uerba: Quid nunc facturi sumus? expellere nos conatur pastor? Respōdit alter: Se uelle in hirco nigro equitare, ad quandam mulierem nō ita seiunctè habitantē, quam etiam nominabat, se gratū illi fore hospitem iactans: ut maleficæ artis nomine redderet illam suspectiorē. Identidem se facturum alter quoq; narrabat, ac eodem uectore profecturū ad aliam feminam, nomine designatā in eundē finem: ac uterq; sedi insidens tanquam fatuus, continuò uocis indicijs ad dictas equitando uidebatur ferri mulierculas, quum interim ne à loco quidem dimouerentur. Tertius adhæc quasi in globum conuolutus, contractusq;, ad clausum cubiculi abripiebatur ostiū, per quod inopinatò apertum, è gradibus decidit illæsus. In pago Houel appellato, circa Hammonē, multi quoq; inde uidebantur energumeni. Nec procul hinc in alia ciuitate similiter diris torqueri modis à dæmone interea cœperunt oppidani: quare aliquę fuerunt uinculis traditę mulieres, at plures accusatæ, quemadmodum in negocio eiusmodi diabolico fieri assolet. Cap. 16.

Ita lac ductile & filatum siccum, ex Comitatu Marcēsi, ad Cancellariā Cliuensem, ex accusatione cuiusdam ineptæ mulieris allatum est, quę lacti eam fuisse redditam formā incantamētis à uicina sua asseuerauit: quum ignitum titionem ollæ in qua lac coquebatur subditum,

hæc abstulisset, quo domi ignem foueret. Rei auté ueritas sic elucescet. In lacte tres sunt substantiæ, butyrum, caseus, & serum. Si iam lac uetustate nonnihil subacescere incipiat, quod æstate citius, hyeme tardius euenire solet, & tũ coquatur: mox dissolutus caseus cum butyro coit, concrescitq;, ut ad ductilis lini modum etiam longissimè filamento tenaci deduci extendiq; possit: ac si circum distensa ligna circumuoluatur, ad tantam peruenit siccitatem, ut fragile reddatur, atque in puluerem redigi facilè queat.

De uirginibus in monasterio Nazareth Coloniæ à dæmone exagitatis.

Cap. 11.

HAud dissimilia Coloniæ passæ sunt uirgines religiosę in Nazareth monasterio occlusæ: quibus hoc tamen accessit, quòd licet annis aliquot antea uariè & multifariam à diabolo uexarētur, torquerentur, cōuellerenturq;, tamen anno sexagesimo quarto supra sesquimillesimum, præter aliud spectaculum horribili modo frequenter editum, prosternebantur sæpenumero deorsum, infima corporis parte succussata ad eum modum, qui ueneri solet asscribi, oculis interim clausis: qui postea cum pudore aperiebantur, quum uelut à multo labore respirarent. Ansam autem huic malo dederàt quædam Gertrudis, anno ætatis suæ decimoquarto monasterio inclusa, quæ ludibria hęc sæpius dissoluto cachynno patiebatur in lęcto, licet amasium

Virgines religiosæ in collegio Nazareth Coloniæ à diabolo uexatæ.

maſium ſingulis noctibus ferè congredientem ſtola conſecrata abigere conaretur: quam uelitationem quum altera uirgo in ſecundo decumbens lecto (hoc nomine adiuncta ſociæ, ut tutior eſſet ab amaſij inſultu) audire uideretur, tota exhorruit, ac tandem quoq; diaboli hoſpitium facta miris conuulſionum generibus diſtrahebatur. in paroxyſmo quandoq; cæcutiebat: ac licet mente appareret conſtare, uaria tamen inconſtanter nimis, & quæ deſperationem ſpectarent, proferebat. Itidem & aliæ multæ. Ita peſtis hæc uelut contagio proſerpſit, maximè quum primùm ad legitima non confugeretur conſilia. Dictam uerò amaſiam ſuo proco horrendas ſcripſiſſe literas, poſtea inuentas, in inquiſitione à me in eodem collegio facta, Anno 1565. 25 Maij, pręſentibus nobilitate & prudentia clariſsimo uiro, Domino CONSTANTINO à Lyskercken, conſule digniſsimo, D. IOANNE Altenano, decano olim Cliuen. D. IOANNE Echtio, medicinarum doctore ornatiſſimo, & filio meo HENRICO philoſophiæ & medicinarum doctore, cognoui: eas autem ab illa ut energumena, nec mentis compote fuiſſe exaratas, non eſt quòd ullus dubitet.

Porrò calamitatis initia ſubminiſtraſſe uidētur iuuenes laſciui, qui per coniunctum ſphæriſterium contracta amicitia cum una aut altera, clàm in monaſterium conſcenderunt, libidinemq; explerūt. Quibus poſtea excluſis quum re ipſa amplius frui eæ nequirent, eius imagine mentem uitiauit, taliumq; motionum ignomi-

nioſam ſpurcitiem, aſtantiū oculis obiecit Mille artifex. At quo cōuenienti Chriſtianoq; conſilio huic tragœdiæ obuiam iri poſsit, peculiaribus literis eo miſsis fuſè explicui.

Admirabilis hiſtoria de puella, cuius è latere culter exectus fuit.

Cap. 12.

HIc minimè prætermiſſum oportuit, id quod accidit in pago Leueſteet, ſub Duce Brunſuic. ubi ſorori cōmorabatur puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annum agens uiceſimum: quæ Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimoſecundo, altero die Iulij, nimirum diuæ Virginis uiſitationi ſacro, ſororis calceos abſterſura, eius cultrum (duo autem erant in uagina coniuncti eiuſdem formæ, capulis æreis inciſis ornati) extrahit, ſeq; in humiliorem ſedem demittit, propterea quòd uiribus diuturna febri conſumptis imbecillior adhuc eſſet. Præter opinionem domum ingreditur uetula, num puellam febris etiamnum fatigaret rogans, & quomodo ſeſe ex morbo haberet? Reſpōſum illi ut fuit à puella, rurſū extra ædes nullo uerbo facto egreditur. Calceis mundatis cultrum in ſinu deponit: qui quum poſtea ſtudioſè ab illa quæreretur, nec repertus eſſet, metu perculſa, dum ſingula ueſtigando diligenter & ſollicitè perluſtrat, horribili ſpecie canem nigrum ſub menſa uentri incubantem animaduertit: eo abacto ſperabat fore, ut amiſſus culter detectus, ad priſtinum dominum reuerteretur.

teretur. Vnde indignabundus ille, cum fremitu dentes ostentauit, simulq; se cum saltu trans ostium in fugam coniecit. Mox puellę uidebatur à capite uersus dorsum defluere quiddã tanquã humoris frigidi, cui etiã accedit animi deliquiũ perduratq; ea uelut mortua sine sensu ad diem tertium: quo tandem nonnihil respirare, cibo & potu refici cępit. Summo autem studio rogata, qui'nam hoc malum eam inuasisset? respondet, se certo certius scire, cultrum illum, è sororis uagina à se extractum, in sui corporis latere sinistro defixum hærere: eo enim in loco se dolorẽ persentiscere. Cui licet contradicerent parentes & alij, quòd eam melãcholia agitari, uel diuturni morbi, ieiunij, aut alterius rei molestæ fortuito casu obuiæ ratione nonnihil delirare arbitrarentur: perstitit tamen usq; adeò in suis querelis, lachrymis assiduis & insomnijs, ut mente caperetur, nec cibum diebus duobus sæpenumero admitteret, quanquam blandè inuitaretur, uel seriò minisq; urgeretur. Sua tamen habuit plerumq; interualla & intermissiones, ut etiam quietè decumberet. licet non tam diu, ob dolorem continuum, à quo ita exercebatur, ut totam incuruatã baculo inniti oportuerit. Auxit & hoc eius animi dolorem, solatiumq; minuit, quòd quum illa in corpore cultrum defigi certissimè crederet, alij tam constanter contrauenirent, proponerentq; ἀδυνατάκιν, & phantasiam corruptam esse iudicarent, præsertim quum nullum quidem uestigium indiciumue appareret, præter quotidianos eius luctus, qui

qui iam circiter tres perdurarant menſes. Hinc prominere occipit in ſiniſtro latere ſupra lienem intra infimas duas coſtas ſpurias uomica, oui ferè gallinacei magnitudine, & lunæ inſtar: cuius incremento aut deceſſu, uel intumuit, uel reſedit. Tum inquit illa: Hactenus fidem mihi denegaſtis, quòd in meo corpore hæreat cultellus: at ubi uiſitationis Mariæ ſolēnitas denuò apparuerit, eũ in corpore figi, manifeſtiſsimè intelligetis, uidebitisq;. Sic triceſimo Iunij erupit ex ulcere tāta copia puris, ut tumor nōnihil ſeſe remiſerit, & inde cuſpis uelut cultri apparuerit: quã puella arripere cupiens, præpeditur à parentibus, qui chirurgum ducis Henrici ex arce Vuolffenbüttel eo nomine accerſunt. Hic quarto Iulij accedens, parochum rogat, ut prius puellã alloqueretur, ſolaretur, Dei uerbo inſtitueret, atq; ipſius reſponſo uigilanter attenderet, quòd eam à dęmonio quandoq; exagitari pleriſq; omnibus uideretur: & ſimul cum reſponſo illa ſubiungit, ſe libenter curationis huius modum admiſſuram, etiamſi ſciret ſibi moriendũ eſſe. Tum eodem die, Dominico ſcilicet, cultelli cuſpidem ſub coſtis prominere uidens chirurgus, eam cum ſuis inſtrumentis attrahit, qui alteri par erat. uerùm circa ferri acuti medietatē nōnihil abſumptus erat. Chirurgi opera hinc ulcus coaluit. Sic habet hiſtoria germanicè de hoc prodigioſo opere euulgata.

Admirandi huius ſpectaculi explicatio. Cap. 12.

QVum admirabile hoc ſpectaculũ citra ullas

ullas diaboli præſtigias uerè editum fuiſſe, nec ullas admittere gloſſas aut explicationem, clamet una uoce quilibet, meam hîc ſimplici interpretatione ſententiam interponere non grauabor: cultrumq́; non fuiſſe in corpore, ſed dæmonis præſtigias & ludibria omnium oculis fuiſſe offuſa, puellamq́; à dæmonio fuiſſe obſeſſam, quoad fieri poteſt, breuiter oſtendere cum Dei beneficio, ad eius gloriam, ac dæmonis eiusq́; ſequacis turbæ deluſæ contemptum, adnitar: quanquam uoce Stentorea multos occlamaturos minimè ignorem.

Primùm obſeruari debuit, ſimplicem puellã longa exercitam fuiſſe febre, quam ex eius diuturnitate, quartanã fuiſſe colligo, natam ex grauiſsimi aterrimiq́; humoris melãcholici, qui in corpore putruit, copia: qui ſæpenumero etiam lienem obſtruit, in eoq́; tumorem, duritiem & apoſtema gignit, eaq́; occaſione talem ſobolem quartana febris etiam nõ rarò poſt ſe relinquit. Hoc iacto fundamẽto, nimirum ſexu fœmineo, ætate iuuenili, & diuturni morbi tędio, reliquũ ſuum opus uigilanti indefeſſoq́; ſtudio ſuperſtruit & fabricatur dæmon. In hiſce enim facilius multo, quàm in uiris, ætate matura & bona ualetudine fidem cõſequitur. Hic in opificij ſubſidium, humorem ſuis actionibus cõuenientiſſimum, quippe melancholicum, à quo puellæ cerebrum & corpus tantum abeſt ut expurgata forent, quò etiã eo ſummè adhuc grauarẽtur, aſſumpſit. Enimuero, quanto affectu in hunc ut ſuccum ἀναλογικῶς ſibi ſuisq́; actionibus peculiarem

Dæmonis adminicula in hoc actu præſtigioſo.

Sexus.
Aetas.
Morbus longus.

Humor melãcholicus diabolo conuemẽtiſsimus.

rem se immergere solet, eiusq; adminiculo admirabilia inducere phantasmata & imaginationes raras, superiori libro ea demonstratione ostendi, ut repetitione minimè opus esse iudicê.

Solitudo. Vt porrò institutũ tragœdię actũ prosequeretur dæmon, solitudinis ansam arripuit, exorsus, manè semotis alijs, qui fortasis fide uiua eius

Vetulæ idolũ. conatus impedijssent: primũq; uetulę faciẽ induit, quę de puellæ ualetudine sciscitaretur, ut quũ eam postea cultri in corpore sepulti opinione dementasset, in suspicionẽ procliuius inducere tur de lamia, quæ carmine id effecisset. Hoc etenim in primis sanguinario ueteratori studio est, ut lites moueat, cædesq; struat, maximè insontiũ, & falsam persuasionẽ aduersus uerũ Dei cultũ inducat. imprimatq;. Vt quoq; altius animo postea infigeretur, cultrũ ex sinu in latus à

Canis nigerrimi species. uetula lamia (cui cũ diabolo cõmunio est) trãslatũ esse, in canis nigerrimi forma apparuit, quẽ menti nõnihil restituta dæmonẽ fuisse sentiret.

Hinc in obsessionis initio eam aggressus dęmõ, sensum uelut catarrhi, uel humoris frigidi à capite ad tergũ destillãtis inducit, ut post reddi tã mentẽ, eo momẽto cultrũ hoc frigoris sensu in corpus sibi inuectum esse crederet. Inde mox ingressus, sensuũ organa ita turbauit, ut ad tertium diẽ uelut mortua haberetur: interea tã ualida persuasione de cultro in latere defixo imbutam phantasiã cõfirmat, ut secus in animũ inducere illa nequiuerit, quàm ita uerè rẽ gestã esse. Antea enim norat ueteratorius ille medicus, ex diuturna febre reliquias maligni succi ea in parte col-

te collectas esse, quæ putredini erãt obnoxię, & ulcus excitaturæ: uel quas ille, ut spiritus, ad putrefactionẽ ꝓmouere, eoq; ꝓtrudere: uel quòd etiã humorẽ frigidũ ad huiusmodi collectionẽ aptũ, à capite accersere querit. Talẽ abscessum inter abdominis musculos sinistros ex destillatione post longã febrẽ genitũ, uidi in Electore Coloniensi archiepiscopo, D. Antonio, fœlicis memorię, cuius in iustorũ resurrectione ex gratia meminerit misericordiarũ pater unicus. Cæterũ ulcus in eũ finẽ fabricatus est in loco & humore cõuenienti, ut cultri cuspidẽ eo aperto ostẽdere, & exectionis occasionẽ subministrare uideretur. Sic obiecta cuspidis forma, uel uera cultri allati cuspide, interim reliqua eius parte crasso aëre tecta, puellæ, parentũ, astantiũ & chirurgi oculos perstrinxit: quod facile uel aëris uel infecti spiritus uisorij adminiculo potest. Hac ratione cultellũ ex sterquilinijs, ubi rubiginem contraxit, eductũ, supra ulcus deposuit sathan: ibiq; cuspidẽ ostẽdit, reliquã cultelli portionẽ pręstigijs uelat. hũc nõnihil à diabolo retentũ, ut trahi uideretur, chirurgus instrumẽtis attrahit: sed nõ è corpore, ubi hęsit neutiquã, uerũ ex eius supficie. ibi enim adũbratus delituit. Nec mirũ id uideri oportuit, quũ à circulatoribus & agyrtis quotidie talia fieri cernas, cũ uel per maxillas, uel per brachia, citra sanguinis effusionẽ & pugiones & graphia traijciũt: uel cũ serã ori labijsq; affigũt, uel globulũ in os inijciũt, & stercus educũt: sic mille alia rerũ miracula oculis obijciũt, quibus tamẽ nihil inest ueritatis.

Si

Si nondum tibi satisfactum hac interpreta-
tione putabis, & cultrum è corpore eductũ esse
contendas, cedò, quî & per quos meatus inie-
ctus hic fuit? immissum enim prius oportuit,
quod alicũde extrahitur. A` capite dorsum uer-
sus, & ad latus inseri à dæmone citra manifestá
læsionem, quemadmodũ humorem stillare per
poros obseruamus, nequaquam potuit. Per os
non aliò, quàm ad gulam, stomachum, intestina
& anum apta materia deferri potest, minimè ue
rò culter: quem licet quoq; per os inuectum es-
se concederem, non tamen ad eam lateris par-
tem perferri potuit, nisi dissecto prius à latere
uentriculo, peritoneoq;, cum grauissimo uitę
naufragio. Ab ano uicissim nõ alius patet mea
tus, quàm ad intestinorum inuolucra, stoma-
chum, gulam, fauces & os. Hic denuò uia huic
cultello circumquaq; præcluditur. Si per carnẽ
exteriorem insertum esse uoles, ubi dolor, effu-
sus sanguis, uulnus, uel leuissimum eius uestigi
um, aut cicatrix? Hic autem à uersutissimo spiri
tu id neglectum fuit, quòd cuspidem sursum in
uulneris ore ostẽderit, quum potius capuli for-
mam certiori cautela exhibere oportuerit, si cu
spide deorsum insertus fuisset culter: quę in cor
pore nõ nisi cum lethali multarum partium in-
cisione inuerti potuit: nisi primò ab infima uen-
tris parte sursum innoxiè protensum esse, stultè
dixeris, quum eo loco nihil unquá doloris sense
rit: eas uerò interiores partes omnino fuisse il-
læsas, docet breuis curatio abscessus, quam im-
pedire noluit: prorsusq; à suo opere, obsessio-
ne;

ne, afflictione, diuexatione & cruciatu destitit diabolus, quòd institutæ suæ tragœdiæ finem iam se consequutum uideret: quum nimirum in eam sententiam omnes perduxisset, ut cultrum ex latere excisum esse certò crederent. Sic diabolo maior tribuebatur potentia quàm debuit, peruersa de Lamiarum uirtute opinio accreuit, ac in Dei patrocinio, Christiq; potestate minus fiduciæ collocatum est: maximè in illis ditionibus, ubi ex pręstigiarũ diabolicarum indicijs per fas & nephas carnificinæ exerceri nõ desinunt.

Si fortè obijciatur, ferrum ita in carne fuisse exesum: respondeo, dæmonem cultrum è puellæ sinu exemptum, in terram inseruisse, uel in liquorem salsum, aut alibi ea dexteritate reposuisse, ut in medio ferrum exederetur toto anno, quo absoluto fabulæ catastrophen addere statuerat. Consideretur quoq; locus ferri exesus, qui digitos ferè duos latos à cuspide distat, & tanta quoq; exesionis deorsum est magnitudo: quum uerò cuspide in carne, ac ulceris maligna putredine hæserit, quî fit quòd cuspis ab acri pure illæsa, & reliqua pars ferri, quæ in uentris uacuo hæserit, fuerit erosa? Vel si uoles, ferrum cum parte absumpta in carne defixum fuisse: respondeo, id fieri requiuisse, nisi secundum longitudinem deorsum cultellus in musculis hæsisset. quod si factum defendas, ego uicissim hac ratione nego, quòd manu situs ille potuisset extrinsecus contrectari, quinimò uisu dijudicari. Adhæc ferrum totum carni insertum si-

D mul

mul & ferè æqualiter ab acri humore arrodi debuit. Quum uerò in medio ſaltem acies exeſa fuerit, alibi quàm in corpore exeſionem fuiſſe factam ſequitur: & diaboli illuſione, operationeq; translatum cultrum, & in ſterquilinium, aut alium liquorem ſalſum, aut acrem, aut putrem immiſſum eò uſque, ut materia rodens aciei medietatem ſolummodo attigerit. Haud dubiè cautius hunc fucum inſtituiſſet, ſi has eius actiones ea ſolertia excuſſum iri præuidiſſet.

Quòd inſuper in rei uerè geſtę aſſertionē obtrudatur, eam baculo innixam perquàm curua inclinatione ingredi oportuiſſe: hinc quilibet rerum naturaliū peritus luculenter intelligit, cultrum in corpore non hæſiſſe, qui ex qualicunq; inclinatione uel deorſum uel antrorſum, uel uerſus utrumque latus graues cruciatus excitaſſet, uulneraſſetque: nec alia corporis conſtitutione, quàm erecta, habuiſſet mitius puella.

Si adhuc urgeas hiſtoriæ ueritatem, quæſo ubi nam toto anno illa cultri longitudo deliteſcere, aut firmiter hærere ualuit? ſi in ſiniſtri lateris muſculis: hoc tactui & oculis apparuiſſet. nec in liene recondi tanto tempore, tamq; innoxiè potuit. multo minus extra muſculos introrſum

trorsum in uentris cauitate: sic enim in imas partes concidisset, cum multo uitæ discrimine. Hæc siquidem fuit cultri longitudo & forma: * * *

Cæterùm puellam à dęmonio obsessam fuisse, non est quòd ullus ambigat: quemadmodum plerique etiam peritiores coràm attestati sunt. argumento esse debent multa eius uerba & actiones: quòd sæpius mente caperetur, cibum & potum ad dies aliquot reijceret: amici cum ea blandè, seriò, & minis agerent, nec tamen promouerent: quòd ipsa itidem uaticinaretur, prędiceretq; tribus mensibus, palàm fore in uisitationis Mariæ festo, cultellum in corpore figi. Quis certum hunc diem notat, indicarat'ue? naturali profectò ratione ab ea præsciri poterat minimè. Has ergo uoces haud dubiè ex ea edidit diabolus, qui circa illum diem abscessum perruptum iri iudicaret, quo commodam nactus ansam, suas simul præstigias obijcere statuisset. Erupit autem sanies tricesimo Iunij, quo cuspidem prius ostendit pręstigiator: inde uisitationis feriæ agebantur secundo Iulij, & quarto cultrum extraxit chirurgus. Sic in exacta sua ratiocinatione fallitur quoq; mendax sæpe uates.

Porrò modum quendam ineptum, futilemq;,

quo eiusmodi materies duræ in corpus à diabolo ex Lamijs ingerũtur, describit Doctor quidã in libello Germanico, qui Iacobi Liberi, domini in Lichtenberg nomine, prędicatur, circumferturq;. Hunc item approbasse Iacobum Milichium, uirũ alioqui pium & eruditũ, in libro Germanico, Magicus dæmon inscripto, miror. Ab his asseritur, corporis poros à diabolo extendi, per eosq; inseri stramen, setas porcinas, assulas, corium, præsegmina, fila, piscium & fruticum spinas, & quascunq; materies acutas. deinde poros occludi, ut quandocunq; uolet architectus, reconditæ res rursus extrahi queant. Subiungit doctor has similitudines: Quemadmodum, ubi quis sub aqua lapidem recondit, nec eo ibi relicto, manuq; retracta, quomodo eò deuenerit lapis, scitur: sic quoq; naturali ratione uaginæ poros absque læsione penetrat, ferrumq; liquefacit fulminis radius. Nõ dissimili modo in hisce delusionibus fit, quæ magis noxia stigmata, uulneraq; inferunt. Hæc eius uerba.

Rationes has admodum esse ieiunas, quilibet rerum naturalium cognitione leuiter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidem poros illos natura ex prima creatione strictissimos, à dæmone eò usq; distrahi innoxiè posse, ut stramina, coria uel cultros transmitterent: deinde conciderent, emitterentq; suo tempore ad Satanæ arbitrium libidinemq;, conseruatam tot diebus uel mensibus substantiam, prorsus ἀδύνατον esse, nec ullo modo fieri posse affirmo. Pori enim corporis à conditore tam angustè

ab

ab initio constricti sunt, ut præter tenuissimũ liquorem, uelut sudorem uel uaporem, crassius aut solidius nihil transmittāt: quemadmodum etiam in duris crassisque lapidibus, maximè co ctilibus, & lignis obseruauimus: quorũ pori quidem liquorem transmittunt, at nihil durum aut solidum sine incisione, fractionéue. Hæc phantasia quidem facilè imaginatur, at in actum non item deducuntur. Similitudo de lapide in aquã manu demisso, profectò multũ absona est: ridiculumq; est, conferre hominis corpus solidum, compactumque, cum humida, tenui & fluitāte aqua, omniũ capaci, quæ naues, & quodcunq; uoles, natura admittit. Sic nec igneus ille subtilissimus radius uaginæ poros peruadens, quicquam habet similitudinis cum crassa & dura re, quam in corpus humanum per poros illæsè intrudi contendit. Nisi demonstrationis uanitatẽ quilibet palàm cerneret, in confutando prolixiorem me ostenderem: probationes uerò non dissimiles sparsim in eo libro sunt obuiæ.

Huic albo accenseatur uirgo sacra Iudith nomine, quã haud ita pridem Buscíducis in collegio iuxta ædem D. Ioanni Baptistæ dicatam, uidi crudelissimis intorqueri à satana conuulsionibus: eiusque fauces ne cibum admitterent, comprimi; linguam item inhiberi quandoque, ne proloqui posset: uoces interim reddi & ridiculas & horrendas audiui. *Puella à dæmone uexata.*

Accedat & cognita mihi puella, uirgini nobili in cœnobio famulans, cui fidem dederat rustícus, qui deinde ad aliam animũ adiecit. Qua re

cognita, mœrore turbari illa cœpit: ablegataque mediũ circiter miliare à monasterio, in eximij iuuenis forma obuium habet dæmonẽ, qui se familiari colloquio in eius insinuans amiciciam, omnia rustici amati secreta huic detegit, cunctosq́; cũ altera puella habitos sermones enarrat, ut ad restim illã illiceret, cogeretq́;: & cũ ad angustum peruenissent ponticulum, ille assumpto oleo, quod ea manibus gerebat, ut minus impeditè transiret, eam iuuit: inuitauitque tandem, ut ad notum comitaretur locũ. Quônã eò sequerer (respondit illa) ubi paludosę tantummodo sunt aquæ? Hinc ipse euanuit, illaq́; perterrita in animi incidit deliquium: quare iussu dominæ, mihi familiaris, bigis in cœnobium reducebatur. ubi uelut mente turbata, multifariam sensu distrahebatur, querebaturq́; se etiamnum miserè ab illo dæmone uexari, ipsumq́; aliquando per fenestram uel aliò uelle eam abripere. Nulla certè alia huius maleficij extitit causa, quàm meditabundus animi mœror, ob amoris impotentiam: quam illudendi perdendique occasionẽ prępropere arripuit satanas. at puella rustico eodẽ postea marito freta, bellè ualuit.

A` dæmoniacis sæpe falli medicos doctissimos. Cap. 14.

ILlis porrò dæmonis actionibus sæpius uel peritissimos, & in artis operibus exercitatissimos medicos circumueniri deprehendimus. Exemplum erit memorabile, quòd haud ita pridem, cum melancholia puellam uiginti annorum affici iudicaret clarissimus medicus, *Puella à dæmone obsessa.*

noctesque ea insomnes circiter undecim transegisset, hic ex arte pilulas de cynoglossa somnũ conciliaturas offerret: quarum una deuorata, digito alterum ægrota occludens oculum: Vide, inquit, quàm nunc dormiam. Mox, à dæmone eam obsidione subiugatam, nec perperam, asserit medicus: à quo se irrideri animaduertit. Cum uerò hinc hominum cogitatus dæmoniũ perspicere arbitraretur, quòd nulli se eas ad somnum exhibiturum pilulas aperuisset (id quod tamen satanæ puellam obsidenti innotuisse, docuit ironica illa de somno ex pilula exigua deglutita generato, obiectio) inquam ego: Medicum ad obsessæ curationẽ accitum fuisse nouerat dæmon: quare omni eius instituto curandi hanc modo, & medicamentorum præparatione uigilanter obseruata, ut spiritus est, eas somno prouocando destinatas fuisse pilulas, ex ratione naturali promptè intellexit: quo nomine captata occasione, medicũ illudere, rideréq;, illi non fuit difficile. Nec hominum cogitationes nouisse dæmonem, tradit quoque Augustinus. In ea etiam puella, horrẽda conuulsionum atrocium facies, crepitantibus quoque iuncturarum compagibus, aliquando conspiciebatur. Ad aquæ lustralis aspersionem mirè etiam uidebatur exhorrescere.

Medicus irridetur à dæmoniaca.

Cogitationes hominũ ignorat dæmon.

De diffinit. eccles. dogmat.

Recenset Langius historiam de quadam muliere, quæ, cum Bononiæ rei medicæ operam illi nauaret, circa pudenda ulcere sanioso, meliceride scilicet, laborabat: simulatq; uerò spẽ cõsolidationis maximè læto chirurgo ostẽtaret, tũ

Lib. 1. Epist. medic. epist. 38.

repentè nouus ἰχὼρ, humor melli ſimillimus ubertim erumpebat, donec dæmon, quo obſidebatur, deprecationibus diuinis expelleretur: tũ eadem nocte, nullo relicto cicatricis ueſtigio, ulcus ſua ſponte conſolidabatur.

In hac muliere, quam obſidione conſtrinxerat dæmon, ſua ipſum oſtentaſſe ludibria, & ulceris illius ſpeciem, certum eſt: atque allato illitoque humore melli ſimillimo, chirurgi oculos faſcino deluſiſſe, ut hic ex ulcere ἰχῶρα promanaſſe crediderit: quem à dæmone inuectum fuiſſe in ulceris conſolidati ueſtigiũ, uel in ulcus phãtaſticum, ipſa momento peracta dæmonij ſeceſſu teſtatur curatio.

De abditis rerũ cauſis li. 2.
A malı eſu quidã factus dæmoniacus.

Narrat præterea inſignis philoſophus & medicus Ioannes Fernelius, quòd quũ non ita dudum quidã per æſtus nocte uehementer ſitiret, è ſomno ſurgens, potu non inuento, obuiũ malum fortè præhẽdit: id mãdens, fauces ſibi quaſi manu præcludi ſtrangularique ſenſit: ſimulq; à ſubeũte dæmone iam obſeſſus, uiſus eſt in tenebris uidere ſe à prægrandi nigerrimoque cane uorari: quę poſtea, reſtitutus integra mente, ordine recenſuit. Hunc non pauci ex pulſu, ex calore & ſcabricie linguæ febricitare, ex uigilijs & mẽtis perturbatione ſimpliciter delirare iudicabant. Alios eiuſdem ordinis uiros doctiſſimos noui, qui eas ſymptomatum laruas conſpicati, aliorumq; relatui fidentes, uenenum morbi cauſam eſſe cenſuerint, fruſtraque propinarent antidota, & cauteria imprimerent.

Tradit adhæc Fernelius, iuuenem aliũ equeſtris fa-

ſtris familiæ, paucis antè annis, corporis cõcuſſione, & quaſi conuulſione ex temporum interuallis laboraſſe, qua nunc ſolum ſiniſtrum brachium, nũc dextrum, interdum etiam digitum unicum, aliàs crus alterum, aliàs utrumq;, aliàs corporis truncũm tãta celeritate exagitaret, ut uix à miniſtris quatuor decumbens cohiberetur. Caput autem inconcuſſum iacebat, lingua & locutio libera, mens ſana, omnes'que ſenſus integri, uel in conulſionis ferocia. Decies ut minimum quotidie corripiebatur: in interuallis ſanus, ſed labore confractus. Vera epilepſia iudicari poterat, ſi mentis ſenſuumque læſio acceſſiſſet. Peritiſsimi quique adhibiti medici, conuulſionem epilepſiæ finitimam à maligno uenenatoq; uapore, ſpinæ dorſi impacto cẽſuerunt: è quo uapor in eos neruos emanaret, qui à ſpina in artus quoquouerſum, non autem in cerebrum diſſeminantur. Hæc credita cauſa ut ſummoueretur, clyſteres imperãtur frequẽtes, purgationes generis omnis & ualidæ, cucurbitulæ infiguntur neruorum initijs, fotus, unctiones, emplaſtra primùm quæ diſcuterẽt, dein quę roborarent, uenenatamque malignitatem obtererent. His parum proficientibus, ſudores proliciuntur balneis, æſtuarijs, & Guaiacinæ hebeni decocto: quæ nihilo magis profuerunt, quoniã omnes longè aberamus à cognitiõe ueri. Nam menſe tertio primùm deprehenſus dæmon quidam totius mali author, uoce inſuetisq; uerbis ac ſententijs tum Latinis tũ Græcis (quanquã ignarus lingnæ Græcæ laborans eſſet) ſe pro-

Equeſtris ordinis quidam dæmoniacus.

dens. Is multa medicorum ſecreta detegebat, ri dens, quòd eos magno periculo circũueniſſet, quodque irritis pharmacis corpus hoc penè iu gulaſſent. Quoties laborantem pater inuiſebat, is procul à conſpectu inclamabat, Appellẽtem hunc arcete, & ab ingreſsiõe propulſate, aut tor quem è ceruice detrahite. ex hoc enim, ut Gallorum torquatis equitibus in more eſt, diui Michaelis imago propendebat. Ad hanc Fernelij narrationem, uelut parentheſi interiecta, reſpondeo: hunc dæmonem ſe Michaelis imaginem uſqueadeò uereri ſimulaſſe, ut aſtantes falleret euidentius: quaſi uerò hic ullius exhorreſcat ſimulachrum, qui ne quidem ipſum Chriſtum, expreſſam Dei imaginem, timuit, quem aggredi, aſſumere atque tentare auſus eſt: Paulum, uas electionis, colaphis cædere: Iobum iuſtum affligere: Euam in innocentia conſtitutam, uafro affatu fallere. Interrogatus hic (proſequitur ita Fernelius) quis eſſet, aut quo modo, & qua hæc poteſtate moliretur? dixit, multa intus eſſe domicilia, in quibus ſe recondit, & in quiete ad alios commigrare: ſe in hoc corpus iniectum à quodam cuius nomen non efferret: à pedibus ingreſſum in Regiã, & à pedibus egreſſurum, cum præſtitus dies aduentarit.

D. Michaelis imaginem ſe formidare ſimulat dæmonum.

Matthæi 4. Marci 1. Lucæ 4. 2. Corint. 12. Iob. 1. 2. Geneſ. 3.

Res

Res naturales corporibus innaſci, quæ ad maleficia quandoq; referuntur.

Cap. 15.

INterim naturali etiam ratione in ſteatomatum & atheromatum, aliorumque apoſtematum ſinibus, carne exeſa, ex uiſcoſis & putridis humoribus ac fibris calore coquente exiccatis, materias lapidibus, tophis, arenis, urceolorum teſtis, lignis, carbonibus, capillis & amurcæ ſimiles naſci, incantationibus ab imperitis aſſcriptas, ſcimus ex Galeno & Cornelio Celſo. Curauit aliàs D. Solenander in Lucenſium Burgo matronam prouectioris ætatis, uxorem Hieronymi Lucheſini patricij Lucenſis, ab abſceſſu, quem diu ſuſtinuerat ſupra clauiculam ſiniſtram: ex eo aliquot dies aperto extraxit, præter craſsioris puris multam copiam, quiddam tenax ac lentum, quod cum non facile poſſet diuelli, eluebatur diligenter: elotum tam ſimile erat hapſo lini madentis, ut uix perſuaderetur ægrotæ & aſtantibus, excrementum eſſe toto genere præter naturam ex uiſcida materia, calore & mali diuturnitate concretum: omnes ſiquidem maleficium eſſe arbitrari penitus maluiſſent.

Varia apoſtematum contenta, apud Galenum li. 2. ad Glauc. & li. 14. met: & Celſum li. 5. Cap. 6.

Nonne in morbo articulari pleriſque à pituita cruda, reſiccata, craſſo terreſtrique humore indiſſolubiliter impacto, reſolutis partibus tenuioribus, tophos, Græcis πώρυς, uelut calcē, in iunĉturis enaſci uidemus: quam etiam exemptam materiem, paulatim excipit alia? Qui

Tophi in iunĉturis.

Anton. Beniuenius de abdit. morb. caus. cap. 3. 18 24. 94.
Calculi ex thorace & intestinis expulsi, inuenti etiam in epate, fellis folliculo, & matrice.

post longam frequentemque tussim ex thorace uiolenter calculum expectorarunt, suprà recensuimus. In panniculo item epar cingente, la pilli aliquo numero inuēti sunt lethales, & grandes, ex ipso epate excisi. Vnum similiter ex intestinis expulsum fuisse, & alium porraceo colore quantitate unius articuli digiti ex fellis uesicula, uelut & è matricis acetabulis duos excisos memini. De tophaceis calculis in utero natis, uide Aetium libro 16. cap. 100. At ab eadem causa in his partibus, qua in renibus uel uesica, generari potuerunt, ea coctionis specie quam ὀπτησιν dicunt, nimirum ab humore crasso, uiscido, terreo, & calore igneo: quandoque uerò & naturali, sed non analogo materiæ, humorem hunc adassante, cogente, & in lapidem indurante, qui interdum uariæ & admirabilis inuenitur formæ. Galenus se pilos meiendo excretos uidisse narrat, & cùm ex colore, tum ex mole credidisse dicentibus eos ex crassa lentaque materia, quam calor calfecit exiccauitque, in uenis consistere, & se longitudinis ipsorum causam ignorare. In lotijs quoque eorum qui lue uenerea infecti sunt, multoties innatare uidentur minuta animalcula formicis affinia, aut ijs præsertim qui æstiuis mensibus in aqua cœlesti uolutari conspiciuntur.

Lib. 6. cap. 3. de Loc. affect.
Pili & animalcula cum urinis excreta.

Lib. 2. Anatom. cap 22.
Calculi mulierum.

Tradit Alexander Benedictus, mulieres calculis minus affici in uesica, præter calculos fetarum, ueluti quædam capillamenta, qui non sine diro cruciatu innascuntur ex mucosa materia. additque, aliquibus quædam in uesica concre-

scere

ſcere, quæ nihilo à conchilijs ſpecie differunt. Simile quiddam ſe uidiſſe in nobili quadam domina adhuc ſuperſtite, indicauit excellentiſsimus medicus Ioannes Ewichius, quæ cum longo tēpore renum calculo afflicta fuiſſet (nulla enim quātumuis eruditorum medicorum ope iuuari potuit) poſt aliquot annos primùm quidem aliquandiu lanam tenuem, nonnunquā inuolutā, interdum fila longa, alba, duplicata, inſtar eorum quibus utuntur ueſtiarij, & quod fidem ſuperat, ſæpe cum nodo, ac ſi ad uſum conſuendi aptata fuiſſent, per urinā excreuit. Deinde uerò, quę res etiam aliquantulū tēporis durauit, arctius compactam, uelut ochra commixtā non tam lanā, quàm membranā lanoſam, quali integunt ſeſe illi uermiculi qui ex Seribus inſulis ad nos adferūtur, cum lotio reddidit. Poſtremò nō rarò, pręter reliqua, pilos longitudine unius digiti, partim utrinque albos, in medio nigros: partim contrà, principio nigros, cætera albos: pręterea acutos in una parte tanquā extremitate, obtuſiores in altera quaſi profunditate ac radice (etſi radice carere oportuit) fortiuſculos, durabiles. Atq; eiuſmodi materiæ tantū nō miraculoſę ipſa ſecū plenā portauit arculam, & pluribus uidendā exhibuit, eiuſque partem Ewichio donauit. Sed mea ſentētia, ſi res has mōſtroſas in renibus uel ueſica non genuerit natura, meienti ægrotæ dubio procul eas ſubieciſſe dæmonem ob incredulitatem certum eſt, maximè ſi illi ſuſpicio fuerit ingeſta de maleficio.

Cum Piſis experientiſsimum medicū & chi-

rurgum D. Gabrielem Fallopium præceptorem sectaretur collega meus, simulque accessissent quendam mercatorum internuncium natione Lucẽsem, cuius uxor ualetudinaria colicis subinde dolorib. laborabat, tum uerò ijsdẽ torquebatur grauissimè: post alterũ aut tertiũ curationis diẽ, à multis remedijs ex arte adhibitis, tandem præter omniũ expectationẽ deiecit pilam, uel tophum potius nõ admodũ grauẽ, magnitudine maiorem paulò columbæ ouo, à cuius reiectione paulatim desijt dolor, pristinaq; redijt ualetudo. Hæc reliquis demirantib. affirmabat Fallopius, idem aliàs nobilissimo medico Frisimelicę doloribus colicis uexato, & cuidam tertio accidisse.

Lutræ & lacertæ in corporibus inuẽtæ. Anno 1549. cõmemorantur in Vngaria circa Thayßæ flumẽ inuenti homines, in quorũ corporibus absolutæ lutrę & lacertæ essent inuẽtę. num uerisimile uideatur, aliorũ esto iudiciũ. licet nõ ignorẽ, uermes prodigiosos ex causa naturali quandoq; in hominũ finibus ingigni. De qua etiã puella suspicio spargeretur falsa, serpẽtem stomacho inhęrere, cruciamẽta excitare, & subinde ad fauces conscendere, sub mea fuit cura, belleque iam habet.

Vermis longitudinis octo pedum. Contigit & ante annos quinq;, ut retulerũt fide digni, in insula prope Masecũ, rusticũ quendam post continuũ uentris dolorẽ, & sumptam aliquando aduersus id mali theriacã, uermẽ excreuisse octo pedum lõgitudine, & digiti unius, quasi cornuto ore, nõ admodũ dissimili anatis rostro. Sæpius item uisuntur uariæ formę lumbrici ore reijci.

Pilas magnas nigras, inſtar magni pugni, æqualiter orbiculatas, ſine ſutura, pilis paruis mollibus arctiſsimè infartas, ex boum iuniorũ ſanorum lanienæ deſtinatorũ uentriculo & inteſtinis exéptas, aliquot annis penes me habui. Incantatione ingeſtas has, exclamarent multi: generatarum tamen harum pilarum cauſam inueſtigare naturalem libet. Vituli adhuc lacte ui uentes materno, ſi quando alimonia deſtituti, uel alioqui petulca ætate inſoleſcentes, ad parentem uel aliam accurrunt uaccam, eius ſuras uel quemcunque contigerint ore locum hirtum, maximè poſteriorum coxarum, tam exugunt auidè, ut etiam depilem reddant: piliquè ualido crebróque ſuctu in uentriculum attracti, & frequenti motu ſaltuque laſciuo paulatim conglomerati, plerunque lacte uel chylo obuoluuntur, aut pituitoſo ſucco lento: qui temporis ſucceſſu tenacior redditus, membranæ induit faciem: quemadmodum ſubſtantia limoſa albida ſtatim à ſectione uiſa eſt primùm obducta hæc pilarum pellicula: quæ deinde exiccata pedetentim, corio tincto etiam nigricie, aſsimilabatur. qua una in parte cultro nonnihil exciſa, eiuſmodi uniformes pili molles (quales in illis dictis pecorum locis inueniri cernimus) admodum compacti apparuerũt. Citius huic ſententiæ aſtipulabuntur, fidemque habebunt, quicunque ueterinariæ rei aſſueuêre, & iumentorũ educationem attentius obſeruarũt. Ita nihil omnino rationi derogatum uolo, ſi quãdo ea in rerũ miraculis uel manife-

Pila in bouis uẽtriculo undata.

manifeſtò adeſſe, aut occultè foueri uideatur. Verùm quæ præter naturæ ordinem & rationis cognitæ modum à milleartifice ſatana, dolo & præſtigijs, ut non credentes in ſuam illiciat naſſam, nemine uerè, licet quidē phantaſticè cooperante, effingũtur, & incantamenta putantur (quorum nomine frequenter incuſantur puniunturque innocentes) propono, quò ueritas à mendacio ſecreta cognoſcatur, & dæmonis ludibria penitius nota negligantur, atq; ſanguini innoxio poſthac parcatur: æquioriq; ſententia accuſatores, peculiaria diaboli mancipia (diuinos alij uocant, mihi uerò erunt malefici) conuerſa male inolitæ conſuetudinis fori forma exibilentur.

Seruat quoque alius apud ſe eiuſmodi pilam leuem admodum, oui magni quantitate, ſed orbicularem, Piſis extractam ex colo inteſtino iuuencæ bubulæ: hæc pomo citrio uel aurãtio tã erat ſimilis, ut ſi eo fuiſſet colore (erat autem nigro) uiſu ſolo diſcerni non potuiſſet. Arbitrabantur quidam tum, ex integro aurantio deglutito eã ita in uentre induruiſſe, ſed arbitrarium hoc & ridiculum: cultro autem uix ægrè cortice una in parte inciſo & detracto, inuenta fuit tomenti nigrioris cõgeries, & ſuffarcinata uel potius tota concreta ex pilis. Huius pilæ meminiſſe uidetur Plinius in hæc uerba: Et in iuuencarum ſecundo uentre pilæ rotũditate nigricans tophus reperitur, nullo pondere: ſingulare (ut putant) remedium ægrè parientibus, ſi tellurem non attigerit. Ineptè autem tophum appellat, ſi de no-

de ę nostra loquatur pila. Ille siquidem inter lapides numeratur foraminulētos: hæc uerò pila ex pilis compacta, nihil habet uel lapideū, uel arenosum, uel foraminulentum: sed est circumqua que spississima, & solidissima.

Rerum adhæc miracula alia huc facientia Alexander describit libro tertio Anatom. in hæc uerba: Acies scalpelli fracta, dum uenam impru dens chirurgus cuidam incautè secaret, meatus penetrauit diuersos, postq́ue aurem constitit, ubi continuis ferè punctionibus sentiebatur: qua molestia sæpe à nobis leuari uoluit. Supra fidem est, quod ipsi cum in Creta essemus, uidimus. Rusticus in quodam tumultu seditioso sagitta circa dorsum impacta uulneratus fuit: euulsa sagitta, ferrum in thorace relinquebatur. ac uulnus, perquisita frustra cuspide ferrea, chirurgus sanauit. at post biennium per inferna ea excidit: quę miraculi gratia, barbatę figurę duorum digitorū latitudinis ostētabatur. Secūdum enim diaphragma prius mucrōe penetrauit, ubi pars carnosior est: deinde secundū intestina delapsa, iuxta aluū sensim podicē secuit, uiamq́; sibi ad exitum fecit semiexesa: qua de re magna medicorū fuit concertatio. Idem libro 2. Anat. Qui uenarum mesenteriacarū orificia inter intestina ampliora putant in uiuente, quæ in cada uere delitescant, longè decipiuntur: arbitrantur enim, ciborum frusta per easdem fibras tenuissimas attrahi posse: putantq́ue, uirginem ę tate nostra Venetijs, dū hęc cōderemus, quę crinalem acū quatuor digitorū lōgitudine, quam

Cap. 9.

Aciem scalpelli chalybeā per uenas tortuosas ascendisse, non mihi fit uerisimile.

Cuspis ferrea in thorace relicta, quæ iuxta aluū post bienniun excidit.

Cap. 9.

Acus deglutita, cum lotio excreta.

inter

inter dentes dormitura continebat, incauteque in somno deglutierat, per urinam post menses decem maximis emisisse cruciatibus: quoniam in uesica collectis uiscosis humoribus, lapis circum acum coaluerat, gallinacei oui magnitudine: & à uenis mesenteriacis acum prius haustã fuisse cotendunt. Obiter hic adijciã, acus illius per urinam redditæ exemplum plurimos dissectionis ignaros commouisse, qui eam per uenas meseraicas à stomacho ad iecur, ac per uenam maiorem ad renum angustias, inde ad uesicam penetrasse, falsò arbitrantur, ora fibrarum in uiuentibus patientiora esse ad acum suscipiendam putantes. acus enim sua acie paulatim multóque tempore per intestina penetrauit (siquidem uiam sibi facit, quod à natura propellitur) hinc per uesicam qua parte carnosa est, inde per urinarium meatum excerni potuit. Ad eundem cẽseatur modum, de sagitæ ferrea cuspide, quę biennium naturæ ductu commodas secuit partes: quod & alijs mirabilib. facilè comprobauero exemplis.

Confutatio illius, quòd se in corpus à quodam iniectum proximè dixerit diabolus, idq; prorsus à nemine fieri posse.

Cap. 16.

HAec (mea quidẽ sententia) mendacij parens fingit, libẽterq; fatetur, nõ coactè: licet ceremonijs & execrationibus se compelli simulet, ut alios ludat, à Deo auocet, sinistram de innocẽte opiniõẽ inijciat, quò authorem in-

rem iniecti dæmonis mox credát hunc de quo illis uolitet ſuſpicio peruerſa: ita rerum ſuarum ſategiſſe arbitratur, ſi hac quoque ratione hominum diuellat animos, cædesque ſtruat. Enimuerò ut ne dæmoni quidem licitum eſt, corpora aut hominum aut beſtiarum ingredi pro ſua libidine aut arbitrio: ſic nulli uetulæ, nulli obſtetrici (quæ corrupta multorum eſt opinio) nec ulli homini, quantumuis maligno aut ſcelerato diaboli mácipio, conceſſum eſt, corporibus dæmonas imprecando immittere. aliàs ſatanę potentiam exuperaret hominis uirtus maligna, ſi homo pro corrupta ſua uoluntate hìc poſſet, quod dæmoni denegatum ſcimus: quum hunc nihil omnino aut intus aut extra poſſe, citra peculiarem Dei aſſenſum, ex Sacrarum literarum traditione manifeſtum ſit: quo ſuffragãte, in procinctu ſtat ſpiritus ille nequam, opinióe celerius corpus uel ingrediens, uel collidens. Hęc unica eſt eius uoluntas, ſpes & expectatio; Dei nutum obſeruat, & calculum expetit, non uerò malicioſam ullius hominis imprecationē. quæ ſi tantillum haberet momenti, uix homo in rerum natura ſupereſſet, qui non uel dæmonum myriadibus infarciretur, uel ab ijs auferretur, uel peſte tolleretur, uel lue Gallica, aut Iobis ulceribus fœdiſsimis conſpurcatus lugeret: ita domos, compita, uicos & urbes, his diris & imprecationibus perſonare ubilibet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus parcant, imò ſeipſos leui de cauſa plerique deuoueant horribiliter, ſitq; eiuſmodi execrabilis ſalutatio

Dæmones nemo alicui imprecando poteſt immittere.

Malum imprecandi conſuetudo uulgaris.

tatio coniugi à marito plerunque etiam hora matutina expectanda,& ediuerſò. Sæpenumero ira perciti nonnulli, uſqueadeò his aſſueſcũt uotis,ut in habitum ea degenerent:& pro decoro tandem habeatur, atque orationis lenocinio,ſi in familiari colloquio,uel amica ſalutatione, uel riſu iucundo, horrendæ eiuſmodi concrepent uoces :quas tamen nullum ſortiri effectum in alium,palàm cernimus:tantum maledici hominis,olim rationem reddituri,niſi pœnitudine conuertatur,lædunt animam.Atqui potius, ſi quid imprecationes ualere quis urgeat, omnibus erit indubitatè æterna ſalus expectanda:cum nemo ſit, cui non aliquis ſalutem precetur perpetuam:quæ precatio ex Dei uoluntate fit,quemadmodum ex ſatanę impulſu illa maligna. Si quandoque ex maliciofa parentum in filios imprecatione ſiniſter aliquis euentus ſit uiſus,nihil contra nos facit, ob peculiarem ingenitamque parentum cum filijs ſympathiam, cuius nomine exemplum quandoque horrendum proponere ſolet Deus. Quamobrem Plato quoque, nihil parentis imprecatione filijs cenſet periculoſius. Contrà uerò accidit pijs: quemadmodũ in Iacobo, Iſaaco, eiusq; liberis, item Tobia & eius filio apparuit.

Lib.7.de Leg.
Gen.27.49.
Tob.5.

Dæmoniacarum imprecationum punitarum exempla. Cap.17.

SPectacula interim non uulgaria ſubinde oculis noſtris à Deo proponuntur, ut ijs territi, inueteratâ malè imprecandi, uel etiam temerè

temerè iurandi,& ſæpe falſo, conſuetudinē declinaremus. Sic fertur,militarem peditem ante paucos annos iter per Marcham feciſſe:ac nummoſos loculos cuidam ſuæ hoſpitę, apud quam decubuit ægrotus,cuſtodiēdos tradidiſſe. Poſt dies paucos reſtitutus, pecuniam repoſcit ab hoſpita, quæ iam cum marito eam eſſe retinendam ſtatuerat. Se itaq; eam habere negat, iniuriarum alterum accuſans. Iratus pedes, hoſpitam uiciſsim infidelitatis inſimulat. Quo audito,coniugem purgat hoſpes, peditemque ex ędibus deturbat. Hic rei indignitate permotus, extractū enſem in oſtium infligit inconſideratè. Vim ſuę domui fieri ab hoc homine, proclamat hoſpes. Quare à magiſtrátu in carcerem conijcitur:agitaturque ſententia,ob illatam uim,illum gladio feriendum. Iam extremus dies iudicialis præ foribus erat, ipſiq́ue captiuo moriēdum eſſe, in carcere nunciat dæmon: at ſi ſe ipſi dedere uellet,ut nihil ſit periculi,ſe facturum pollicetur. In innocentia ſe mori malle, reſpondet captiuus,quàm ea ratione liberari. Propoſita denuò periculi immenſitate, ubi ſe aerē uerberare & nihil proficere animaduertit dæmon, gratis ſuam illi defert operam, qua apud aduerſarios uindicaretur: conſulitq́ue, Quando iudicio ſiſtēris, tuam in cauſa forenſi prætendes inſcitiam, præſertim in dicendo: eapropter tibi patronum,quem aduocatum dicunt, concedi orabis:atque me non procul ſtante pileo cyaneo plumis inſignito, poſtulabis cauſæ defenſorem. Annuit captiuus,qui poſtridie in iudicium

F produ-

productus, cognita magistratus accusatione & instituto, rogat sibi in extrema illa necessitate permitti patronum: qui conceditur. Multa disputat hic doctor iuris uersutissimus, & argutè defendit, falsò accusatum esse & condemnari peditem: hospitem enim illi pecunia spoliato uim intulisse, ostendit: rem omnem ordine quo gesta est, & ubi seposita conseruaretur pecunia, aperiens. Hospite uerò audacius inficiante, & se diabolo deuouente, imprecanteque aliquoties, ut ab eo sustolleretur, si pecuniam haberet: destitit tandem à defensione causæ LL. doctor pileolo cyaneo ornatus, ac hospitem abreptum per forum in aerem auehit, ut ubi manserit, nemo cognouerit unquam.

A diabolo aufertur hospes ob imprecationem maliciosam.

Anno millesimo quingẽtesimo quinquagesimoprimo, in Megalopolicis finibus, non procul à Vuildstadia, in Pentecostes ferijs, plebem cereuisię poculis indulsisse scribitur: cui mulier intererat, quæ sæpenumero diabolum suis immiscebat iuramentis. qui, spectantibus omnibus, eam per ostium in aerem altius sustulit. Reliqui perterriti insequuntur, uisum quò deduceretur fœmina: cernuntq́ue eam extra pagum in aere aliquandiu pendulam, inde redditam in agro præcipitem comperierunt mortuam.

A dæmone aufertur fœmina, ob nefa[ria] iuramẽta.

Testes

Testes carmine non adimi, & concubitus impotentiam etiam à dæmone modo naturali inuehi.

Cap. 18.

ILlorum insuper sensus à dæmone obtundi, & oculorum aciem perstringi censeo, qui carmine sibi testiculos totaque pudenda auferri existimant: quibus quum aliquandiu orbati uideantur, in integrum postea restituuntur. Hic satanæ potentia & arte nerui testium pudendorumque ad suam conuelluntur originem, quemadmodum plerunque in deploratis morbis uidemus fieri, malæque notæ argumentum dicit esse Hippocrates: Testiculi pudendaque retracta, uehementes dolores atque letale periculum significant. Intermoritur enim facultas uitalis, & nerui uersus originem retrahuntur. In dæmonis uerò operibus minimè illud uitæ naufragium hic pertimescẽdum: nec naturalis ea subest causa. ille etenim ad tempus fascino obiecto deludit, uel dolosa neruorum retractione fallit. Ita fit, quòd postea, ubi ad uetita consilia tales adegerit, impietatisque reos effecerit, libenter ab opere desistat, coactus minimè; licet se compelli simulet, ut superstitionem qualemcunque confirmet, aliosque arctius irretiat. Si enim hæc membra uerè adempta fuêre, quando hoc factum est, & quibus medijs? nũ citra sanguinis effusionem, partiũ læsionẽ & uulnerationẽ, omni adẽpto sensu id fieri potuit, & uel momẽto sanari? Et si hoc quoq;, licet ἀδύνατον, demus: unde quæso cõtigit

Clem. lib. 5. Recog.

Testes carmine non adimi.

Lib. 2. το. Præsag.

restitutio, si prorsus ea à corpore auulsa, & proinde alimento & uitali fomite destituta, tanto tempore mortua, putredinique obnoxia fuêre? Num satanæ est, & angelorum eius, noua creare: aut ablatis omnino partib. uitali uirtute destitutis, redintegrare pro suo arbitrio uitam, ac ueluti colla eas agglutinare, aut sua potentia genuino affigere loco: quemadmodum à Christo aurem Malchi, à Petro abscissam, indubitanter credimus restitutam? Minimè gentium. Antea auditum est, nihil planè dæmonem posse condere: explicatumque, quid illi ἀμίμητον, uel inimitabile.

Lucæ 22.

Cæterùm uerè, nō profectò imaginariè auferebātur testes, anno millesimo quingentesimo quinquagesimotertio in Iunio, cuidā monacho Hermāno Vuolfractgen Euerfeldēsi, custodi tēpli in monasterio Cruciferorū Duseldorpij. Hic ubi societatis actionisq; Venereæ cum muliere nupta insimularetur à monachis, qui ea quoq; frui dicebantur, & hinc sententiā ex actione aduersus se instituenda corā Generali, uelut carnificinā grauiter timeret, morbū fingit, nimirum rupturā in umbilico. Quocirca accitur M. Engelbertus Holter Euerfeldensis, illustrissimi nostri principis chirurgus, malum hoc curaturus. Huic, detecto figmento, animi morbū insinuat Hermannus, meditaturq; quibus rationib. collegarū manus pœnamq; euitare possit. Hinc cō uenitur, ut Priori à chirurgo persuaderetur, rupturā illā non posse restitui, nisi ęgrotus apud illū Euerfeldi aliquādiu decūberet, ac interea tē-

Testes monacho sano uolentiq; execti.

poris

poris uterq; illi testis execaretur: ut se in iuuẽtute fuisse castratũ, & propterea impotentẽ, falsoq; accusari, quandocunq; eo nomine iudicio coram generali sisteretur, conuinceret. Inducitur Prior ab Engelberto, ut secum ille transigat de mercede duodecim modiorum uulgariũ secales, post testiculorũ excisorũ curationẽ soluẽda. Inde Hermanno bene ualenti utrunq; testẽ illęsum clàm domi exciuit Engelbertus, soluiturq; ex pacto secale. Facinus hoc non semel cũ iactantia narrari à chirurgo audiui, sed flagello certè dignũ. Excussa tandẽ quoq; cuculla post annos aliquot, duxit adhuc uxorẽ hic monach⁹.

Impotentia concubitus quomodo efficipotest.

Adhęc, quòd incantamẽtis quidã uinciri putentur, ut concubitus omnino impotẽtes, quasi euirati, reddãtur: hoc naturali occasione uarijs de causis usuuenire potest, uitiatis, impeditisue uel natura, uel ex accidente congressus organis, quę etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Vnde legẽ de frigidis & maleficiatis, & ad libidinis usum ineptis, tulerũt Theologi. Praeterea non semper erit incantationi imputandum illud uitiũ, nec statim suspicione aggrauandus insons. A' dęmone tamen ut quidẽ genitură instrumenta posse concubitui inidonea reddi, fateor: ita quoq; spurcissimæ anus maligna uoluntate & insulsa imprecatione id effici, constanter nego: quanquã illa, iniqua à dęmone persuasione inducta, secus aliquando credat. Eodẽ authore, aliàs cum certa femina congressus, sæpe eidem homini permitti, relictis eius organis liberis, potest: aliàs cum altera uicissim præpe-

Decretal. Greg. 9. tit. 15.

ditis venereç actionis instrumentis inhiberi, ubi nullo alterius adminiculo illi opus est. Sic in Italia, & cumprimis Romæ, uiros se quoque impotentes reddere arbitrantur nobilissima ac eadem putidissima scorta, si anterius subligaculi ligamen furtiuè alicui subtractum colligent: eo etiam reddito, ab ea impotentia se rursus eundem liberare autumant. Idem de lupi uirga in alicuius nomine ligata uel soluta creditur. Si quis item maleuolus, cubiculi in quo sponsus cum sua sponsa decumbit, ostium solum pulset, inclametq; infigens ianuæ cultrũ: si ille respondet, tum abrupta cultri cuspide, atq; in ligno relicta, is qui adornat maleficiũ, discedat tacitus, sponsum ea nocte nihil posse in re uenerea fertur. At nugæ sunt. Quidam narrat, quendá conterraneum suum, uirum nobilem, iurasse, ligatũ se fecisse, ne cum mulieribus congrederetur: ac restitutum dexteritate quadam, qua hic alterius persuasionem confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de feminarum informáda speciositate fecerat: legensq; locum, ubi eo modo ligati corpus totum inungi iubet coruino felle, mixto cum sesameleo, & ita iuuari. Hoc audito confisus ille libri uerbis, id fecit, citoque augmentato libidinis æstu restitutus est. Quemadmodum impia credulitate quis læditur: sic & leuari eadem, credibile est, usuq; obseruatur.

De ludicro incuborum & succuborum cum hominibus congressu, prolixè superiori libro, ubi sagarum discutiuntur ponderanturq; actus, egisse mihi uideor.

De

De ligaturis uarijs, & plerisque dæmoniacorum symptomatibus.
Cap. 19.

HIc leuiter uelut in Catalogum reducantur multiplicis ligationis deliria: quemadmodum ligatio in amorem uel in odium, in ægritudines & sanitates, & similia: item ligatio furum & latronum, ut in aliquo loco furari non posſint: ligatio mercatorum, ut in aliquo loco emere uel uendere nequeant: ligatio exercitus, qui limites aliquos transgredi prohibeatur: ligatio nauium, ut nulla ui uentorum, etiam infinitis uelis uento obuersis, portum egredi ualeát: item ligatio molendini, ut nullo impetu uolui posſit: ligatio ciſternæ uel fontis, qua aquæ extractio inhibetur: ligatio agri, ne progerminet: ligatio alicuius loci, ne quid in eo posſit extrui: ligatio ignis, ut in aliquo loco accendi nequeat, nec aliquid combuſtibile admoto etiam igne uehementiſsimo ardeat: item ligatio fulgurum & tempeſtatum, ne noceant: ligatio canum, qua uetatur latratus: ligatio auium & ferarum, qua uolatus uel fuga præpediuntur: atque id genus reliqua, fidem profectò exuperantia, quæ partim ficta sunt: partim, si euentus eiuſmodi ſpectentur, non impijs imputandi hi erũt ligationibus, sed ad causas naturales, impiam credulitatem, dæmonis collusionem, uel ad occultam Dei uoluntatem referendi.

Ligaturæ uanæ.

Vide lib. 4. cap. 17.

Cum aliâs in Gallicano Lucensiũ sub Apẽnino uersaretur cũ amico D. Renerus Solenãder,

de uia audiebantur ac clamationes ruſtici, uulpem uoce perſequentis: ubi illi ſuſpicerent, ecce ad montis latus aſcẽdit ocyſsimè uulpes gallina præpingui onerata. Ibi Solenandri comes, Quid, inquit, auferam illi prædam? ac mox uerſo non admodum prægrandi lapide, fortè in uia obuio, uulpem firmat, quæ depoſito onere ſubſtitit. Accurrit ille, fugienteque uulpe, prædam aufert. Deinde ſola lapidis uerſione ſe id effeciſſe narrat, quem ablata præda ſemper ponderoſiorem eſſe oporteret: uidebatur tamen in ipſa lapidis euerſiõe aliquot immurmurare uerba. Cum redirent in Gallicanum, ruſticus cui erepta erat gallina, eam repetit. alter reddere recuſat. uocatur inde in ius, & ablatæ gallinæ accuſatur: qui id quidem nõ inficiatur, ſed ſe eam optimo ſortitum eſſe iure, quippe è uulpis faucibus ereptam, defendit. Tandem uentilata aliquandiu cauſa, ſententiam pronunciat iudex, ut gallinam ſimul coquerent, eaque unanimes cum aliquot bonis amicis fruerentur. Ioannes Sohetius Eburo lepidi ingenij medicus, quum aliàs diſputaretur de ligationibus, narrabat ſe aliquoties obſeruaſſe à matre, quãdo ſub intempeſtam noctem non redirent ad præſepia boues, nec errabunda iumenta inuenirentur, matrem tum arreptam ſecurim obuiam uel quoduis aliud ferramentum proieciſſe per feneſtras, addendo, Ecce pignus pro his aut illis: nam hac ratione, illa à lupis aut id genus feris illæſa ſupereſſe credebat. Quibus annumeretur conſcripta ab Olao hiſtoria magi Gilberti nomine,

mine, apud Ostrogothos, ut immobilis maneret, ligati in specu à præceptore Catillo, cui ille insultare solet.

Lib. 3. hist. Sept. cap. 20.

Ligatus in specu Gilbertus.

Porrò uariarũ eiusmodi ligationum opinio perficitur per maleficia, collyria, unguenta, potiones seu philtra, certas designatas materies: per alligationes, suspensiones per sortes item imaginationes, & animi excessus: per imagines, characteres, annulos, lumina, sonos, numeros: per imprecationes, inuocationes, coniurationes, sacrificia, consecrationes, uota, nomina, uerba, perque uaria obseruationum & superstitionum deliramenta.

His autem nugis commiscere solent, si quæ ex Sacris literis instituto accommodari posint. quemadmodum in serpentum adiuratione, maledictionem serpẽtis in paradiso terrestri commemorant: item serpentis erectionem in deserto, aptè admodum, si dijs placet: insuper uersum illum, Super aspidem & basiliscum ambulabis, &c. Superstitio etiam hic plurimum ualet, translato ritu aliquo sacramẽtali ad id quod uincire uel impedire statuunt. Se quoque ligari simulant dæmones: at certè non alijs uinculis, quàm quæ ipsi tradiderunt, mendacijs scilicet, sacrilegijs, adeoque uanis ac obscœnis rebus, ut eas referri pudor sit.

Gen. 3.

Num. 21.

Psal. 90.

Quosdam insuper maleficio affectos, frequenter & uariè à diabolo transferri, ultrò citroque rapi, linguas sonare diuersas, nonnullis item infecti speciem ex auribus uel prodire uel euolare, & id genus miraculorum plura, ipse obser-

Symptomata uaria dæmoniacorum.

obseruaui: quæ tamen solius dæmonij opera, effœtis mulierculis iniquè ascribunt malè creduli.

Homines ullius rei potentia in bestias transformari nequire. Explicatio fabularum de Vlyßis & Diomedis socijs, atq; Arcadibus transmutatis. Cap. 20.

In bestias nõ transformari homines maleficio.

PLerosque etiam sagarum maleficio in bestias conuerti, uoluit credula superstitiosa que uetustas. Sic quoque Demarchum commemorat Plinius, degustatis pueri immolati in sacrificio extis, in lupum se conuertisse (meritò uorax dicatur lupus, qui hominis exta uorat) & Circe poculo socios Vlysis in illo errore diuturno fertur mutasse in feras, ut est apud Virgilium:

Quos hominum ex facie dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in uultus & terga ferarum.

Item Eclog. 8.

Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta uenena,
Ipsa dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis
Mœrim, sæpe animas imis excire sepulchris,
Atq; satas aliò uidi traducere messes.

Libro 4. de Consol. philo.

Huc facit Boetij carmen:

Vela Naricij ducis,
Et uagas pelago rates,
Eurus appulit insulæ:
Pulchra qua residens dea,
Solis edita semine,

Miscet

Miſcet hoſpitibus nouis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in uarios modos
Vertit herbipotens manus,
Hunc apri facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente creſcit & unguibus:
Hic lupis nuper additus,
Flere dum parat, ululat:
Ille tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat.
Sed licet uarijs malis
Numen Arcadis alitis,
Obſitum miſerans ducem
Peste ſoluerit hoſpitis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant,
Iam ſues Cerealia
Glande pabula uerterant,
Et nihil manet integrum
Voce & corpore perditis.
Sola mens ſtabilis, ſuper
Monſtra quæ patitur, gemit.
O' leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ ualeant, licet
Corda uertere non ualent.
Intus eſt hominum uigor
Arte conditus abdita.
Hæc uenena potentius
Detrahunt hominem ſibi,
Dira quæ penitus meant,

Nec nocentia corpori,
Mentis uulnere sæuiunt.

In dialog. de Asino. Hisce figmentis, & Apuleij in asinum uersi fabulæ, ascribatur Luciani metamorphosis: qui in Thessaliam profectus, ut magicas artes disceret, in hospitium fortè diuertit, ubi mulier se unguento illinens, in coruum mutabatur. Lucianus eodem linimento se uolens inungere, in aliud errore incidit, quo unctus uertitur in asinum. Inductus autem in theatrum uarijs conspersum herbis, ex ancillæ institutione per rosarum esum restituitur.

Herbis & uenenis non sunt uires attribuendæ, quæ nec ad manifestas qualitates, nec ad totam illarum substantiam referuntur. his uerò rationibus homines ab illis non transformari in bestias, notum est: carminibus itaque eam imprimi illis efficaciam, sequitur. *De Ciui. Dei lib. 18. cap. 18.* Augustini hic audiatur sententia: Si dixerimus ea non esse credenda, inquit, non desunt etiam nunc qui eiusmodi quædam uel certissima audisse, uel etiam expertos se esse asseuerent. Nam & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, ubi mulieres stabularias his malis artibus imbutas, in caseo dare solere dicebant, quibus uellent seu possent uiatoribus, unde in iumenta ilicò uerterentur, & necessaria quęque portarent: postquè perfuncta opera, iterum ad se redirent: nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamq; seruari: sicut Apuleius in libris quos Aurei asini titulo inscripsit, sibijpsi accidisse, ut

ueneno

ueneno accepto, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicauit, aut finxit. Hæc uel falsa sunt: uel tam inusitata, ut meritò non creduntur. Et libro de Spiritu & anima: Dicit humana opinio, quod quadam arte mulierum & potestate dæmonum homines conuerti possint in lupos & iumenta, & quæque necessaria portare, & post peracta opera iterum ad se redire, nec fieri in eis mentem bestialem, sed rationalem humanamque seruari. Hoc sic intelligendum est, quoniam dæmones naturas non creant: sed tale aliquid facere possunt, ut uideantur esse quod non sunt. Deinde proximo etiam capite de Ciuitate Dei citato subiungit: Non itaque solum animum, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim dęmonum arte uel potestate in membra uel lineamenta bestialia ueraciter posse conuerti: sed phantasticum hominis (quod etiam cogitando, siue etiam somniando per rerum innumerabilium genera uariatur, & quum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus) ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perduci, ita ut corpora ipsa hominum alicubi iaceant, uiuentia quidem, sed multo grauius atque uehementius quàm somno suis sensibus obseratis. Phantasticum autem illud ueluti corporatum, in alicuius animalis effigie appareat, sensib. alienis, talisq; etiam sibi homo esse uideatur, sicut talis sibi uideri posset in somnis, & portare onera: quę onera si uera

Lib. 3. & 4. ubi se à Fotide maga in asinū uersum, & quid tum egerit, describit. at meræ sunt nugæ, ut etiā quæ in reliquis illis leguntur libris, cap. 26.

Lib. 18. ca. 18. et l. b. de Spiritu & an. cap. 26.

ra ſi uera ſunt corpora, portantur à dæmoni-
bus, ut illudatur hominibus, partim uera one-
rum corpora, partim iumentorum falſa cernen
tibus. Nam quidam nomine Præſtantius, pa-
tri ſuo contigiſſe indicabat, ut uenenum il-
lud per caſeum in domo ſua ſumeret, & iaceret
in lecto ſuo quaſi dormiens, qui tamen nullo
modo poterat excitari. Poſt aliquot autem dies
eum uelut euigilaſſe dicebat, & quaſi ſomnia
narraſſe, quæ paſſus eſt: caballum ſe ſcilicet fa-
ctum, annonam inter alia iuméta baiulaſſe mili
tib. quę dicitur Retica, quoniá ad Retia depor-
tabatur: quod ita ut narrauit, factum fuiſſe com
pertum eſt, quę tamen ei ſomnia ſua uidebátur.
Indicauit & alius, ſe domi ſuæ per noctem, ante
quam requieſceret, uidiſſe uenientē ad ſe quen
dam philoſophum ſibi notiſsimum, ſibique ex-
poſuiſſe nonnulla Platonica, quæ antea roga-
tus exponere noluiſſet. Et quum ab eodem
philoſopho quæſitum fuiſſet, cur in domo e-
ius fecerit, quod in domo ſua petenti negaue-
rat? Non feci, inquit, ſed me feciſſe ſomniaui.
Ac per hoc alteri per imaginem phantaſticam
exhibitum eſt uigilanti, quod alter uidit in ſom
nis. Hæc ad nos non quibuſcunque, qualibus
credere putaremus indignum, ſed eis referenti
bus peruenerunt, quos nobis non exiſtimare-
mus fuiſſe mentitos. Proinde quòd homines di
cũtur, mandatumq; eſt literis, à dijs, uel potius
à dæmonibus Arcades in lupos ſolere conuer-
ti, & ꝙ carminib. Circe ſocios mutauit Vlyſsis,
ſecundũ iſtũ modũ mihi uidetur fieri potuiſſe,
quem

Præſtantij pater in longo altoq; ſomno ſe equum putabat factum.

quem dixi, si tamen factum est. Diomedeas autem uolucres, quandoquidem genus earũ per succeſsionẽ propaginis durare perhibetur, nõ mutatis hominibus factas, sed subtractis credo fuiſſe ſuppoſitas: ſicut cerua pro Iphigenia, regis Agamemnonis filia. Neq; enim dæmonibus iudicio Dei permiſsis, huiuſmodi præſtigiæ difficiles eſſe poſſunt. Sed quia illa uirgo poſtea uiua reperta eſt, ſuppoſitam pro illa ceruá eſſe facilè cognitũ eſt. Socij uerò Diomedis, quia nuſquam ſubitò comparuerunt, & poſtea nullo loco apparuerunt, perdentibus eos ultoribus angelis malis: & pro eis aues occultè ex alijs locis, ubi eſt hoc genus auium, ad ea loca perductæ ſunt, ac repentè ſuppoſitæ, ideo creduntur eſſe conuerſi. Quòd autem Diomedis in templum aquam roſtris afferunt & aſpergũt, & quòd blãdiuntur Græcigenis, atque alienigenas perſequuntur, mirandum non eſt fieri dęmonum inſtinctu, quorum intereſt, id eſt, ad quos perſuadere pertinet, deum factum eſſe Diomedem, ad decipiendos homines, ut falſos deos cum ueri Dei iniuria multos colant: & hominib. mortuis, qui nec quum uiuerent, uerè uixerunt, templis, altaribus, ſacrificijs, ſacerdotibus (quæ omnia quum recta ſunt, non niſi uni Deo uiuo & uero debentur) inſeruiant. Hactenus Auguſtinus.

Niſi uerò altius dormientem Præſtantij patrẽ obſeruaſſent, ipſe omnino ratꝰ fuiſſet & narraſſet ea reuera à ſe geſta fuiſſe, quę tãtummodo per ſomnũ cognouerat, atq; ita ueritatis opinionem apud multos ſortitus fuiſſet rumor falſus.

Sed

Sed mera sunt somnia & phantasmata: cui opinioni suffragatur D. Thomas, in quæstione de Miraculis. Pagano quoque & infideli deteriorem esse indicant Decreta, qui credit, posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe transmutari, aut in aliã speciẽ uel similitudinem transformari, quàm ab ipso omnium Creatore.

2. Parte. 20. q. 5. episc.

Socios porrò Vlysis in bestias uersos, & Diomedis comites in aues, atque Arcades stagnum quendam transgressos in lupos commutatos, fabulosa esse, & poetarum commenta, multi credunt cum Plinio: qui scribit, homines in lupos uerti, rursumque sibi restitui, fabulosum esse, confidenter existimari debere, aut credere omnia quæ fabulosa tot seculis credimus. Inde subiungit: Mirum est quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens est mendacium, ut teste careat. Hinc illud de Diomedis socijs ideo confictum à poetis tradit, quoniam aues Diomedeæ, à Iuba cataractæ dictæ, in solo totius orbis loco uidentur in insula, ubi tumulus & delubrum Diomedis extant, contra Apuliæ oram, fulicarum similes. Et quoniam aduenas barbaros clangore infestãt, Græcis tantum adulantur, miro discrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemque eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt, atque purificãt: unde origo fabulæ, Diomedis socios in earũ effigies mutatos. Sũt qui ea ad mores referãt: nimirum quòd Arcades luporũ more uiuebant, ut homines uoraces & immanes, crudis uescentes carnibus, & fortè humanis.

Lib. 8. cap. 22.

Li. 10. ca. 44.

De Diomedis & Vlyßis socijs, atq; Arcadib. in aues & feras conuersis, fabularum explicatio.

Idem

Idem de mutatione sociorum Vlysſis, iumentis aſsimilatorum ob prauitatem morum, intelligi poteſt: quemadmodum quoq; de Nabuchadne zare Babylonis rege conuerſo legitur. *Dan.4.*

De λυκανθρωπίᾳ morbo, quo ſe in lupos conuerti credunt homines.

Cap.21.

Literarum monumentis tradit Guilielmus Brabantinus in ſua hiſtoria, uirũ prudentem diaboli arte eò perductum fuiſſe, ut aliquibus anni temporibus non ſecus ſciuerit, quàm ſe rapacem eſſe lupum, qui per loca ſylueſtria & ſpecus oberraret, ac maximè pueros perſequeretur, & eum ſæpe uelut amentem per nemora uagari inuentum fuiſſe: qui tandem Dei gratia ad mẽtem rediјt. Adhæc Pataυij lupus ſibi uidebatur agricola, Anno milleſimo quingẽteſimo quadrageſimoprimo: multosq; in agris inſiliјt, trucidauitq;. Tandem non ſine multa difficulta te captus, confidenter aſſeuerauit ſe uerum eſſe lupum, diſcrimen ſolum exiſtere in pelle cum pilis inuerſa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, uereq; lupi truces, uoracesq;, tibias & eius brachia gladio feriũt, amputantq;, ueritatem rei exploraturi: cognita uerò hominis innocentia, eum chirurgis tradunt curandum, ſed poſt dies non multos expirauit. Hos ea melancholiæ ſpecie exagitatos fuiſſe dubiũ eſt minimè, quæ Arabibus chatrab dicitur, deriuato nomine à beſtiola, quæ irrequieto motu ſuper aquas modò huc modò illuc abſq; ordine uagatur.

Vide lib. 2. cap.26. lib.5. cap.14. huius operis.

Iob. Fincel. li.2. miracul.

Chatrab Auicen. lib.1.3. fen.1. tract.4. cap.21.

Tipula. uagatur. Latini, ut quidam uolũt, tipulam id inſectum uocant, in paluſtribus locis frequens. λυκανθρωπίαν, id eſt hominis in lupum conuerſionẽ uocant Græci: quidam melancholiã quoq; lupinam appellant ex Marcello, item inſaniam lupinã: plerіq; λυκάνθρωπα, alij κυνανθρωπίαν. Eo malo correpti, ex atrę bilis fuligine ſe in lupos, uel etiam canes credunt mutatos. Quapropter domo egrediuntur, potiſsimũ noctu, in cunctis lupos imitati, aut canes. Hi pallent, oculiq; ijs ſunt cõcaui & ſicci: craſſè imbecilliterq; uident, linguã habent ſicciſsimã, ualde ſitiunt, os ſaliua caret. Tibiæ his ſunt ita ulceratæ ut curari nequeant, propter frequentes offenſiones, & canũ morſiones. Curantur hi ſanguinis miſsione uſq; ad animi deliquiũ, uictu boni ſucci, balneis dulcibus, ſero lactis, hiera ex colocynthide, Ruffi, aut Archigenis, aut Iuſti, theriaca, & reliquis melãcholiæ utilib. Caput his ante acceſsionem irrigatur ſoporiferis, nares opio inunguntur. Quandoq; & ſomniferum medicamentũ propinari oportet. Hoc naturæ uitiũ & humanæ mentis alienationem fabulę apud Ouidiũ ſubminiſtraſſe occaſionem uеriſimile eſt, de Lycaone Arcadię rege, quem à Ioue in lupum ob ſua ſcelera mutatũ finxit. Interim atræ bilis morbi, lycanthropię dicti, adiũgit notas, quemadmodũ ridicula poetarũ cõmenta naturales ſæpe ſolẽt habere cauſas.

Territus ipſe fugit, nactusq; ſilentia ruris.

Exululat, fruſtraq; loqui conatur, &c.

Pleroſq; etiã atra bile uitiatos, ſe leones eſſe, uel dæmones, uel aues, imaginari, annotauit Auicẽna.

[Marginalia: λυκανθρωπία. / Paul. Aegin. li. 3. cap. 16 / Aetius li. 6. cap. 11. / Melancholia lupina. Inſania lupina. / λυκάων. / κυνανθρωπία. / Lib. 1. Metamorph.]

na. Plinius & Edouardus scribunt, cerebrũ ursi deuoratũ ingignere imaginationes, quasi in ursum quis transmutatus sit. Id nostro hoc seculo cuidã Hispano nobili oblatũ fuisse edendum traditur, qui per deserta & montes uagabatur, se in ursum esse conuersum phantasia uitiata ratus. Atqui dæmonem aut ullam creaturã, nihil posse cõdere, aut reuera immutare, rationibus, & ex Decretis abundè demonstratũ est: & euidentissimè constat ex eorũ qui hæc fuerũt passi ludibria, cõfessione, quã li 5. cap. 13. descriptã, qualicunq; explicatione sum interpretatus.

Auic. lib. 3. Fen. 1. tract. 4. cap. 29.

Part. 2. caus. 26. q. 5. epist.

De naturali sexus humani mutatione. Cap. 22.

CAeterùm quę mihi fortassis hic obtrudere conabuntur alij naturæ miracula, ipse referam. Plinius: Ex fœminis, inquit, mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus, Licinio Crasso, C. Cassio Longino Coss. Casini puerum factum ex uirgine, sub parentibus, iussuq; haruspicum deportatũ in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, uisum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset: nupsisse etiã, mox barbã uirilitatemq; prouenisse, uxoremq; duxisse. eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se uisum: subditq;: Ipse in Aphrica uidi mutatũ in marem nuptiarũ die L. Cossitiũ ciuem Tisdritanũ. Liuius li. 4. secund. bell. Punic. tradit, Q. Fabio Maximo & M. Claudio Marcello Coss. uirum ex muliere Spoleti factum, Hippocrates autem scribit, Phaetusæ cuipiam

Naturæ miracula in sexus immutatione.

Lib 7. ca. 4.

Gellius li. 9. cap. 4.

Lib. 6. Epidem. part. 8. aph. 45.

Pythei uxori corpus uirile, & in uniuerſum hirſutũ & piloſum fuiſſe redditum, barbamq; eam emiſiſſe, uocem item aſperam fuiſſe effectam. Quod ipſum etiam Namyſiæ Gorgyppi uxori in Thaſo eueniſſe, ſubiungit. Præterea Amatus Luſitanus conſcribit hiſtoriam eiuſdem argumenti, his uerbis: In oppido Eſguerra, nouẽ leucis à Conybrica, nobili apud Luſitanos ciuitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (ſi rectè memini) Maria Pacheca erat: quæ cum ad ætatem perueniſſet, in qua mulieres primùm menſtrua emittere ſolent, uice menſium priapum uſq; ad id tempus intus latitantem extrà eiecit. Et ſic ex femina factus eſt maſculus: & uirili toga indutus, ac ſacra aqua reſperſus, Manuel fuit uocatus. Qui ad Indos perueniẽs, & diues ac clarus factus, poſtea ad ſuos redijt, & uxorem duxit. Sed an liberos genuerit, non ſatis compertum habeo. Conſcij tamen ſumus, imberbem hunc ſemper manſiſſe. Hactenus ille: quæ eo à me adducuntur ſtudio, ut probem, non ſolum hanc ſexus permutationem & ueriſſimam eſſe, & naturalium rationum baſi inniti: ſed etiam feminas tranſire in maſculos, ſaltem aduerſus inanem Auſonij aſſertionem, qui duorum exemplorum auctoritate etiam tueri conatus eſt conuerſionis huius oppoſitionem. Verũ enimuero ubi cauſſa incredibilis iſtius effectus fuerit cognita & perſpecta, ilicò conſequutionis neceſsitas alterius falſitatem deteget: quæ ut inueſtigatione acquiratur, duo ponẽda ſunt fundamenta demonſtrationi naturæ prorſus conuenientia.

Centur. 2. conſult. curat. 39.

conuenientia. Primum eſt, poſt animantis productionem, uirtutem conformatricem non eſſe ocioſam: alterum, particulę alicuius prærogatiuo iure dotatas mulieres. huius præſentia ſubminiſtrabit generationi materiam, illius confeſsio efficientis actionem. Quæ ſi uera ſunt, ut profectò ſunt, oportebit circa pudendum muliebre latitare aliquod membrum priapi figuræ perſimile: quia ex Phyſicæ ſpeculantionis certitudine cõſtat, operationẽ naturæ non exerceri in ſubiecto quolibet, ſed idoneo & prædiſpoſito: quemadmodum etiam uis conformatrix, animante iam edito in lucem, non procreat de nouo partes ob materiæ conuenientis & reliquarum occaſionum defectum, ſed imperfectas adimplere facilè poteſt. Proinde his ita cõſtitutis, ſciendũ eſt, eiuſmodi particulam reperiri in κολπῷ γυναικείῳ, quod cunctis mentulæ uirilis conditionibus prorſus reſpondet, adeò ut prędita ſit ligamentis, neruis, uenis, arterijs, muſculis, præputio, glande, ne quid omnino deſideretur. Eius exquiſita obſeruatio hactenus ferè fuit neglecta, ob pinguedinis uelamen, à modernis: at ab Auicenna deſcribitur ſub nominę Lib. 3. fen. Albathara, uel Albandar: & à Kuffo Epheſio 21. Tract. 4. κλιτωρὶς uocatur, unde obſcœnum uerbum κλιτωcap. 23. ρίζειν, uel κλιτωριάζειν deriuatur: nec nõ Nympha, Myrton, ὑποδερμὶς. Atque exigua hæc caruncula paulatim molis augmentatione exurgit, tandem in priapum omnibus ſuis numeris abſolutum: quod contingit præcipuè aut menſtruæ expurgationis initio, aut connubij tempore,

quoniam in eo Naturæ impetus incrementum molitur: in hoc uerò, propter primi coitus uehementiá, effringuntur particulæ istius carceres, quibus exonerata uirtus formatiua dein elaborat in promptiori expulsione. Ita etiá fit, quòd tunc corpus & hirsutius euadat propter mensium suppresssionem, & robustius ob sexus uirilis successsionem. Hoc autem membro quum saltem mulier dotetur (unde omnes feminæ licet actu tales sint, potentia tamen masculos nominarim) necessariò elicitur, hunc mutationis ordinem progredi tantum à sexu femineo ad masculum, non econuerso: quia natura semper addit, nunquam demit: semper expellit, nunquá reprimit: semper mouetur uersus dignius, nunquá indignius. Itaq; Ausonio uanitatis crimen adstringo, quòd Beneuenti puerum quempiam repentè uirginem factum refert:

Nec satis antiquum, quod Campano in Beneuento
Vnus epheborum uirgo repentè fuit.

Sabell. lib. 9. ca. 8. de ostentis. Horum item miraculorum meminère Sabellicus & Pontanus. Sed quod abstrusa naturę operatione contingit, atq; in ea metamorphosi, & quidem solius sexus, continuò perdurat, nullum hic meretur locum, ubi tantummodo de fictis momentaneisq; dæmonum formis & præstigijs, quoad fieri potest, explicandis agitur.

Quòd plerią; putantur dæmoniaci, qui melancholia agitantur: & è diuerso. Cap. 23.

DE melancholicorũ imaginatione deprauata, & subsequentibus eorum interdũ deliris ridiculisq́; actionibus: nonnunquam etiam grauibus, serijs, horrendisq́; operibus, suprà lib. 2. cap. 23. satis multa dixi, ut repetitione minus opus sit. hinc tales uel fatui uel à dæmonibus obsessi sæpe iudicantur, quemadmodum quoq; energumeni uicissim melancholici interdum dicũtur. Exquisitum itaq; desideratur hic iudicium, ut inter utrosq; discernatur affectus: qui plerunq; etiam complicantur. Humori etenim melancholico, uti materiæ suis ludibrijs consentaneæ, diabolus se, ut antea memini, insinuat libentissimè. Non tamen à dæmonijs cunčti exercentur melancholici: at contrà ferè fit, ut omnes dæmoniaci ob acerbos cruciatus affectusq́; graues, reddantur melancholici. Mulier quædam Budericiæ singulis annis eiusmodi melancholia, uel potius mania agitabatur, ut septimanas aliquot multas noctu circa sepulchra in cœmiterijs degeret: excurreret etiã subinde in plateas, effringẽs huius ianuas, & illius fenestras perrũpens, interdiu aufugeret ad loca secretiora & syluestria. Et quia is paroxysmus maximè incideret in diẽ festũ Paschæ, hoc est, tempus uernum, huic morbo ex humorũ motu aptum: credebatur tum temporis à uulgo, illam à spiritu exagitari maligno. Vide item hi-

 storiam

storiam dæmoniacæ, quæ melancholia infestari putabatur, lib. 3. cap. 12.

Ficti obsidij diabolici historiæ memorabiles duæ: alterum autem ad incantamenta referebatur. Cap. 24.

Obsidij dæmoniaci figmenta.

Mendicus Iustus fictè dæmoniacus.

IN hac eorum qui à dæmonum maleficio exagitantur, historica serie, nõ extra institutum fuerit, recensuisse naturale, rarumq; tamen, diabolicæ obsidionis figmentum, à me olim Neomagij apud Geldros uisum, in quodam mendico nomine Iusto. Hic ut iusta occasione pecuniam emendicaret largiorẽ, ante templi fores decubuit, dæmonij in se dominiũ simulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat, concidebatq; iacenti uẽter: interdum & fugam minacem, insultum uiolentum, & toruam faciei inuersionẽ fingebat. Custodes latus utrinq; claudebant, eius coniunx & scortum: quæ prosilienti renixę, ferramentis appositis eum coercendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppidò instructæ, strenuam nauabant operam, ut eleemosynam à populo die Dominico mane hunc adeunte locum, elicerent uberiorẽ. Tandem in dolosi machinamenti opinionem uenit magistratus. Adhibiti lictores, qui à cœmiterio discedenti, sub prandio, quo tempore ab hominum frequẽtia hic tutus est locus, manus inijcerent. nam hic eiusmodi apprehendisse hominem, erat religio, nefasq; ducebatur, ob prophanationem loci scilicet sacri. Postremò tamẽ cognito latrocinio quater perpetrato, abreptus,

ptus, in uinculis artem confessus est, qua uentrem, ut pro suo nutu exundaret subitò, relabereturq; continuo uortice, coegisset. Prius obice altius podici indito, & multo butyro simul deuorato, quo antea obliniebantur præmuniebãturq; uentriculus & intestina aduersus uim hydrargyri deleteriam, argentum uiuum deglutiebat, quod suo pondere ex uẽtriculo per pylorũ in intestina ferebatur, ubi ob pessum ostio obditum, præcisa erat exitus uia: quare quum uehementer id humidum sit, & tenuium ualde partium, ac cognata mobilitate inquietissimũ, quã quam à calore naturali excitatum, non tamẽ ob intestinorum butyro inunctorum anfractus euaporare (etiamsi ea fuisset caloris uehemẽtia) potuit. Hinc ciebatur ualida illa uentris perturbatio, & iactus inæqualis, quam augebat uehemens & uoluntaria uentris succussatio, illęsis interim ob præsumptum butyri antidotum partibus interioribus. Stipe autem collecta, & arbitris semotis, inquietum dæmonem, captiuum quippe Mercurium, extracto pessulo liberabat. Hunc tragœdum decimo post editum hoc spectaculum die, propter latrocinium, Germanica punitione imponi rotæ uidi: ex qua horis duabus pôst descendit, eodem tamẽ repositus die, strangulatusq;.

Hydrargyrũ ualde humidum & tenuium partium.

Ad hunc numerum referatur impostura, uerè commenticijs ligaturis ascribenda, cuiusdã Ioannis Patris nomine, Germanis Hans Vater, nati in pago Mellinge, medium miliare dissito à Duringorum Vuymmaria. Hic professione

Ioãnis Patris commenta.
Ligatura ficta.

ne bubulcus, trienniũ per celebres aliquot Germaniç ciuitates uagatus eſt, ſimulans ſe ipſis D. Ioannis ferijs hora matutina, quum boum curá gereret, à Nicolao Gottel, poſtea ob ſua flagitia Vuymmariæ exuſto, incantatũ, pane aſſumpto cyaneo ex ſextuplici ſanguine confecto, nimirum infantis nondum baptiſmo initiati, & ab eo occiſi, ſerpentis, bufonis, echini, uulpis ac lupi, ut duodecim annis atrociter à diabolo diuexaretur. Hoc Nicolaum in carceribus cõfeſſum fuiſſe aſſeuerabat. Hinc dæmonem excruciaſſe ipſum multifariam ait, ac tam ſtrictè momento colligare manus ſæpe in tergo uinculis ex pilis equinis & ſericeis lacinijs intortis, ut niſi mox eorum inciſione laxaretur, ſanguinis ſubſequeretur eruptio. Coartabatur enim ſingulari artificio ligaturæ nodus inexplicabilis. Ac antea præ angore ſanguinem è ſiniſtra aure atq; ore frequẽter effluere querebatur: & inter reliqua, ſemel Mansfeldia in aera euectum ſe, & ualido uento Halam ultra muros translatum, ibiq; catenis argenteis colligatum fuiſſe narrabat: item Bornæ, ubi in turre incluſus fuerat, ut nonnihil à diaboli torturis leniretur, atq; ab eius laqueis tutus conſeruaretur, per foramen anguſtũ craſſi fornicis à diabolo perruptum, ſe induſio ſolummodo tectum, à dæmone extractum fuiſſe, atque in uaſtam traductũ ſolitudinem: ſed quo modo, ſe neſcire: atq; ibi tres noctes ſine ulla cibatione humana peregiſſe. Addidit quoque, ſe catenis ferreis crebro à dæmone conſtrictum fuiſſe circum corpus, pedes & collum: ac ſemel

ita im

ita in patibulo ad hoc ſpectaculum à ſatana ex ingentibus lignis cōſtructo, in quodam horreo alligatum fuiſſe. Admiranda quoq; phantaſmata, apparitiones & ſpectra annexuit, nec omnia enarrare breuibus ſe poſſe inquit: ſed cuncta ordine, uelut ſeriem hiſtoricam, conſcripta eſſe, tandemq; per typographiam lucem uiſura, ut mundo innoteſceret, quanta crudelitate plurifariam à dæmonio excrucietur, dilanieturq;. Nec prætermiſit ſuum in orando, concionibus ſacris audiendis, & cōmunicatione ſacramenti corporis & ſanguinis Domini ſingulis quatuor ſeptimanis, ſtudium. Ad reſipiſcentiā quoq; ut populum hortaretur, ſe impelli affirmabat. Poſt diutinam huius tragœdiæ oſtentationē, Norimbergā tandem uenit, ubi ijſdem uſus technis, à prudenti & circūſpecto Senatu obſeruari cum uigilanti ſagacitate induſtriaq;, ſemotis cuſtodibus ſolitis, iubebatur: & licet primùm abitionē urgeret, deſperationem deinde ſimularet, & ne ſcio quæ non comminiſceretur ad artis ſuæ fucum: eò tamen ad extremum redactus eſt, ut ſe nunquam à diabolo ligatum fuiſſe, ſed ſibijpſi laqueos à ſe paratos, celeriter ſemotis arbitris inieciſſe, ubi item eorum materiem ſuffuratus fuiſſet, fateretur. Vinciendi etiā ſpecimen oſtendebat liberè: & ſuctu ſanguinē ex gingiuis extractū fuiſſe narrabat, quem quoq; manu quàm ocyſsimè in aurem ſeorſum inſtillabat. Reliqua item enarrata miracula, mera fuiſſe mendacia faſſus eſt: uniuerſamque huc ſpectaſſe fabulam, ut inde rem faceret. Quapropter ob facilē, nec

extortam

extortam confeſsionem, ſententiam mitigauit, reumq; publico palo in ſpectaculum & irriſionem ad horæ dimidium alligatum, exilio puniuit ampliſsimus eximiæ prudentiæ, iudicij, uirtutis atq; authoritatis ordo Senatorius, 9 Maij, Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimoſecundo. Id uerò diabolicæ uexationis per incantamenta figmentum, tanquam rem ueram, alius antea epiſtola typis excuſa præmaturè euulgauit, tecto dolo falſus.

Magiſtratus Norimbergẽſis prudentia ſumma.

Eiuſdem ſimulatæ obſeſsionis iuuantibus ſacrificiis hiſtoriæ. Cap. 25.

EOdem anno, nimirum ſexageſimoſecundo, in Martiò, Duſſeldorpium uenit puella quędam Vuerlenſis, circiter annos uiginti nata, bene habita, ſed uultu torua. Hæc, ut mendicandi ſolennior eſſet occaſio, literis munita teſtantibus, eam à dæmonio obſeſſam, ad D. Hubertum Ardennatem profectionem inſtituerat, ut ibi à ſatanæ iugo ſolueretur. Cum patruo & conducticio homine comitem etiam habebat monachum, annum propè trigeſimum agentem. In collo, tanquam amuletum cõtra diaboli ſcilicet impetum, dependebat ſtola eccleſiaſtica. Ab eximiæ pietatis & doctrinæ uiris ornatiſsimis, eccleſiaſte ſuo, & medicis collegis meis coniunctiſsimis (qui bona fide rem omnẽ mihi expoſuerũt, tum enim aberam) quicquid id eſſet negocij ſolertiſsimè inquiri uoluit Princeps noſter illuſtriſsimus, quibuſuis impoſturis non tam faciles, ob non uulgares ingenij do-

Puella Vuerlenſis epileptica, putatur dæmoniaca.

tes, offerens aures. Quantum itaq; ex ægrotę & aliorum relatu conijcere illi poterant, epileptica putabatur. At monachum comitari, quòd ob ecclesiastici uiri pręsentiam, minus à dæmonio impeteretur, dicebat: tandemq; eò adacta est, ut illum in eodem secum decumbere noctu lecto fateretur, non autem à suis exuuijs prorsus nudatum, sed qui indusio adhuc tectus esset. Quũ uerò hora quadam matutina è somno excita, patruum, atq; alterum custodem uestitos in lecto secum conquieuisse obseruaret (fortassis uespere præcedenti potu adeò consopita, ut minorẽ horum concubitorum habuerit rationem) se aliàs eos pedibus è lecto expulsuram minitabatur, si redirent: at nullam patiebatur repulsam monachus. Rogata etiam, quomodo alię monachi lupæ aut concubinę (quas duas illum Vuerlæ reliquisse non negabat) ipsius peregrinationem ferrent? Aegerrimè, respondit. Monacho quoq; iactanti, se tribus uerbis horribile in ea posse spectaculum excitare, quũ à collegis meis permitteretur, ut quicquid ad hanc rem ualeret, ostendere non grauaretur, nihil omnino potuit.

Maubusæ in Hannoniæ finibus huiusmodi contigit facinus, mihi narratum à uiro cui fidere quis posit, & qui modò mihi affinitate iunctus est, doctus & pius, totiusq; actus spectator. Nam tum fortè diuersabatur apud urbis illius præpositum, suum consanguineum, quem salutandi gratia conuenerat. ibi subsistens præ foribus, uidit undiq; populum confluere, & uelut

Obsessionis diabolicæ commentũ punitum.

lut

lut agmine facto ad templum concurrere. rogabat quid rei esset? Tum illi quidam: Obsessum à dæmone quendam aiebat ibi exorcisari: quod ut uideret, accessit. Ingressus templum, uidit sacrificum quendam peragentem sacrum, & dæmoniacum altari proximum, qui aspectu horridulo & turbato sedebat tacitus. hunc sacrificus ille per finitimas undique regiones circumduxerat, subinde exorcismis tentãs dæmonium eijcere. is dum pronunciaturus Euangelium, se in illud latus ubi erat dæmoniacus, contulisset, & ad Euangelij locum peruenisset, Dæ-
Mar. 16. monia eijcient, linguis loquentur nouis: tum dæmoniacus, quasi horum sermonum impatiens, sese concutere, agitare, & altùm clamare incœpit. perlecto Euangelio subticuit, donec finita missa, sacrificus illum suis aggrederetur exorcismis, qui quidem & ridiculi fuerunt, & stolidi ac inepti. Subinde inculcabat illud, Maledicte diabole, dic maledicte diabole. At dæmoniacus ad pauca respondebat. Tandem exorcista: Dic, inquit, maledicte diabole, quid' nam est omnium tibi inimicissimum, maximeque contrarium? Subticuit aliquandiu, ac tergiuersabatur dæmoniacus. exorcista uerò acriter urgebat atque instabat; tandem dæmoniacus uelùti uictus, clamabat, Aqua lustralis. Tum ea aqua crateram argenteam impleuit exorcista, ac ori dæmoniaci admotam coegit illum exhaurire: qui torquere se, & sic grunnire planè cœpit, ut porci solent, dum cultrum iugulo infigit lanio: ac paulo pòst totus intumuit, gut-
ture

ture potissimùm, ita ut supra naturam id contingere quiuis dixisset. Hinc exorcista ueluti præsentissimum alexiterium ad expellendum dæmonem, illius gutturi applicuit D. Gundulæ reliquias, theca argentea reconditas. Tum ille agitare sese & intorquere, sicq; clamare cœpit, ut Stentora illum dixisses uincere, uel, quantum Gradiuus Homerus: ut inquit ille. Deinde quasi uictus, ad interrogata respondebat omnia: uerùm quæ sciscitabatur exorcista, talia erant, ut uel ad aliquorum contumeliam, uel uindictam producta uiderentur: certè stolida erant, indigna, minimeque ferenda. Altero die denuò subiectus est exorcismis dæmoniacus: sed ut accessit hic meus affinis, ilicò destitit exorcista. Audierat (ni fallor) hunc cum præfecto, & nescio quo alio prudente sene habuisse sermonem de hoc dæmoniaco: & in hanc incidisse illos suspicionem, ut omnia ista fictè agi & fraudulenter crederent. Vnde huic obuiam ueniens ait, idque Latinè, quo uidelicet perspecta esset illius eruditio & Latini sermonis lepor. ait inquam, Ipse est extra: hominem à dæmone liberatum innuens. Postridiè urbem reliquit. Non ita multo pòst detecta re, palàm fuisse imposturas patuit: quare tandem uterq; meritas ob tantum flagitium dedit pœnas.

Eiusdem

Eiusdem argumenti elegantes historiæ. Cap. 26.

Historia festiua figmẽti femellæ dæmoniacæ.

Aliud diabolicæ obsessionis & exorcismi figmentum legitur in libello Gallico ante triennium Parrhisijs edito, inscriptoq; Narrationes mundi fortuitæ, narratione 32. In pago cuidam arci proximo inter Delphinatus & Sabaudiæ montes, qui à rudiori plebe incolitur, sacrificus magis bigis agendis quàm parochiæ administrãdæ aptus, in pastorem eligitur, quòd lectionis scientia tantummodo reliquos pręcellere rusticos uideretur. Et quũ ex recepto more nihil ferè in pagis illis citra pastoris cognitionem perficiatur, hic pedetentim apud omnes illius pagi feminas factus est compater: quibus quum ea occasione uteretur familiariter, una tamẽ Lisetta nomine, à curatore magis habebatur in delicijs. Huius maritus, qui in bello Gallico uictum fodiendo aliàs quæritasset, & iam ad easdem decreuisset redire operas, cœpit nõnihil angi ob nimiam parochi cum uxore familiaritatem, eiq; omnium sacrificorum consuetudine interdixit. Mœrore itaque offusus pastor bonus, aliud captat ex tempore consilium: mittitq; secretò anum maleficam, cum sua commatre, quam uocant, consulturam, quibus modis ad consuetam amicitiæ uelitationem reuerti tutò possent. In eiusmodi comœdiæ actu exercitata apprimè uetula, Lisettæ aures hoc blando demulcet affatu: Mea filia, te animi admodum esse anxiam comperio: eisdemq; doloribus con-

ficitur

ficitur tuus compater, propterea quòd legitimum ſuum amorem præpediri uideat. compatior & ego quidem, quòd iuuencula eandem olim ſim experta aleam, & duram perpeſſa ſortem: nihilominus rebus afflictis remedium inuentu facile, ſi prudentiam quis prouidè adhibeat. Auderes'ne fingere te dæmone obſideri? Helas mea mater, reſpondet iuuencula, perſonam hanc non inſcitè induerem, ſi ea ratione profici poſſe, ſpes affulgeret: quandoquidem in mentem redit, uicinam noſtram, me puero, ſimili uulnere ſauciam, quotieſcunque cum alijs puellis illi obuiam eram, bellè & artificioſè cruciamentum hoc ſimulaſſe. A' ſortilega hac deinde accuratius inſtructa Liſetta, ante templum audita miſſa intorquere oculos, contrahere manus, ſpuma defœdare os, & lupi eiulatum edere incipit. Accurrens mox uulgus ſtolidum, præcipiti & nouo hoc malo attonitū, eam dæmonio agitari cenſuit. Miſer maritus non ita procul ob zelotypiā ſedulò eam obſeruás, haud leuiter turbatus, illam domū reducit, ubi conſolatum uicini confluunt. Sic ille ob grauem torturam, qua oppreſſam inopinato arbitrabatur coniugem, ſuſpicionis non immeritò conceptæ oblitus, rectà ad parochi ędes, uelut mentis impos, properat, oratum, ut ſuis exorciſmis tam malitioſum ex uxore ſpiritum exturbare dignaretur. Dominus Mauricius quanta poterat dexteritate ſeſe continens, mirè exclamat, lugetq; inſperatum huius ægræ infortunium, inquiens: Ha ha ha, mi compater, moroſitas in

uxorem nimia, & ſuſpicio ob cauſam non ſatis iuſtam, probum maritum certè decet minimè: ſiquidem eo nomine in ſenſus communis errorem quandoq; etiam dilabũtur matronæ incul patiſsimę. Inde arrepta ſtola atq; organis coniurationi idoneis, ægrotam liberè adit, atque poſt ſuffragia infinita occulto murmure deblaterata, interrogat ſpiritum, quis'nam eſſet? Liſetta probè inſtituta à uetula, uoce rauca ſubmiſſaq; reſpondet: Ego patris huius iuuenculę ſpiritus ſum, ut hanc pœnitentiam decem annis ex uno corpore in aliud tranſgreſſus agerem, condemnatus. Maritus præſens ubi intellexit ſoceri eſſe ſpiritum, non ſine lachrymis in has eueſtigiò erumpit preces: Mi pater, per Deum te oro, ut exeas, nec amplius torqueas miſellam filiá. Spiritus reſpondit: Hinc equidem egrediar, ſed in te commutato hoſpitio rurſus cõmigrabo, ubi deſignatum pœnitentiæ tempus abſoluam. Sabaudus hic horribili ea ſententia territus, uſque adeò exhorruit, ut incunctanter ſtola parochi arrepta cinxerit collum, exclamans: Mi compater, mi amice, aliquem'ne modum noſti, quo grauis illa ſententia mutari queat, per preces, ieiunia, eleemoſynas, uel alia pietatis officia? Tum Liſetta uidens ex uoto ſuccedere inſtitutum & fucũ, uoce ait ficticia: Amice pauperior es, quàm ut qualia conueniunt euitandæ huic pœnitentię bona conferre ualeas. ſed horum loco quadraginta inuiſere templa, & in quolibet orationes fundere attentas oportet, quibus apud Deum offenſarum remiſsionem impetres: alioqui

alioqui ordinationem cœlestem euasurus neutiquam. Hæc pœnitentia marito ea ratione imperabatur à Lisetta, ut propter templorum distantiam in ea peregrinatione, temporis satis furori spiritus extinguendo donaretur. Vt autem uoti compos minus impeditè redderetur, spiritus uoce facticia sermonem prosequitur, cū homine expostulans, quòd iniqua suspicione suū aggrauarit compatrem, uirum scilicet sanctum, cuius preces quoq; Deo apprimè forent gratæ: eo nomine uxoris curá huic compatri esse commendandam, interea dum religionis ergò peregrè illū agere oporteret, studiose hortatus est. Miser hic Ioannes, à purgatorij pœnis se facilè absolutum fuisse ratus, in genua ante parochū prouoluitur, ut ignoscat obsecrás. Remissione haud grauatim exorata, ne deterius quid illi cō tingeret, religiosam ilico exequitur peregrinationem. Interim commissæ sibi Lisettæ qua potuit uigilantia fidelem nocte dieq; præstitit operam D. Mauricius, ut profligato hoc spiritu, alter eius loco successerit, cuius paulatim in uiui infantis imaginē adolescentis, patrē se esse post absolutū pœnitentiæ tēpus, credebat maritus.

Accedit non inelegans ficti huius obsidij historia: Muliercula Bartholomæa nomine, quū in pago Vuell, præter morem sub missæ actione hymnus ille qui incipit, Gloria in excelsis Deo, Germanica lingua caneretur, mox uelut dæmonio correpta, in extasin conijci uidebatur, cū maxima hominū pturbatione: in eo torméto semper pdurás, donec absolueretur cátio. *Aliud commentum.*

Quum ad hunc actum aliquandiu conniueretur, nec tamen desineret fœmella, tandem à pagi domina, Anna à Virmont, in arcem uocatur: quæ humaniter & amicè causam rogat, cur sub ea cantilena se ita uinci sineret, quum eadem essent uerba Germanica quæ Latina, absq; mutatione? eique hymnum Germanicum prælegit, & uerba interpretatur, quibus nihil absonum, nihil impium, aut quod ullam offensionis deberet dare causam, inesset. Iubet itaque eam forti esse animo, se iam eundem hymnum Germanicè cantaturam in cubiculo, præmonens: & si illa deijci se pateretur, adhibituram se remedium, quod pellendo eiuscemodi dæmonio esse cumprimis usui didicisset, minitabatur. Ita mox in cantionis initio, muliercula loco prius obseruato, quo se prosternere uellet, in terram prouoluitur. cui haud mora uestitu prius leuato, domina prudens & cordata matrona, simul cum filia Katarina Bilandia, præclarę indolis fœmina, uirgas imprimit acres, eo quo decuit studio: illa interim retracta manibus ueste, earũ conabatur arcere titillationem. Extremis enim
1. *Aphor.* 6. morbis, teste Hippocrate, extrema exquisitè remedia optima sunt. Hoc propinatum pharmacum, contra huiusmodi dęmonis insultum existere antidotum incomparabile, atque se à doctis uiris didicisse, mulierculę denuò persuadet domina. hortaturq; eam confidentiori esse animo, neruum dæmonij hoc medicamento iam esse haud dubiè infractum: eamq; rursus concinere iubet. Sic dulci modulamine simul repetitur

tur cantilena, finiturq; sine ullo commotionis indicio. Hoc comœdiæ actu à famulis ante ostium obseruato, feminam illi egressam arripiunt, unaq; hymnum alta uoce canunt: & consilium hoc fuisse exturbando huic satanæ ut certissimum, ita & saluberrimum, compertũ est. Oportet autem habere delectũ in usurpanda hac theriaca. non enim omnium oculis uno medendum est collyrio: solum eius generis dæmonio profligando præsentissimum citra ullam moram aut hæsitationem erit alexipharmacum, quod hominem inuadit exercetq; pro ipsius energumeni uoluntate, arbitrio & libidine. Se ea ratione fuisse sanatam, à domina in arcem Vuel reuocata Bartholomæa, coram me confessa est. Hic qualemcũq; sortitus fuit effectum Canon 60, de his qui se simulant dæmoniacos, qui ita habet: Eos qui se dæmone correptos esse simulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum simulatè præ se ferunt, uisum est omnimodo puniri, & eiusmodi afflictionibus & laboribus eos subijci oportere, quibus hi qui à dæmone uerè correpti sunt, ut à dęmonis operatione liberentur, uerè subijciuntur. Se uidisse Romæ quendam nomine Iulium, narrat Rondeletius, qui catalepsi putabatur corripi, quoties illa Passionis uerba audiret, Consummatum est. *Ioan. 19.* Voluit autem probare, nũ uerè corriperetur, an fingeret. Quum itaq; simul essent apud Alexandrum linguæ Hebraicæ professorem, & huius uxor fortè in alterius gratiam recitaret duo illa uerba, statim sacrificus hic exsta

si uidebatur affligi: eoq; uiso, alter baculum adferri iussit, quo morbum profligaret: proinde haud mora ad se redijt. Auxit suspicioné, quòd quum eo malo afficeretur, prius undiquaq; spectaret, ubi suum tutò reponeret caput. Auditum postea est, illum ob hanc simulationem missum fuisse à Venetis in exilium, cum quadá meretrice, quæ simili morbo se prehendi simulabat.

Porrò figmentum non erat, sed catalepsis, à sanguine melancholico cerebri substantiam occupante, quam patiebatur puella in quodam pago non procul à Nemauso in Simeneis montibus. Hæc erat annorum uigintiquinque, nupta cuidam iuueni quem parum amabat: uixitque tantum dies octo cum eo, ubi hoc morbo ob animi ægritudinem corriperetur. Quam ob causam in parentum ædes redijt, in quibus tamdiu à malo illæsa permanebat, quàm mariti obliuio duraret: recrudescebat uerò, quum de marito cogitaret, uel illius mentionem audiret: aut etiam quando ad illá insciam maritus fortè ueniret, priusquá eam uel uideret uel audiret. Quòd si in uia aquæ hydriam gestaret, eam quandoq; deponebat, aliquot horas in eodem loco sedés uel decumbens, oculis & ore apertis, sine sensu & motu, nisi quòd uentris & costarum infernarum musculi multum mouerentur.

De ijs qui ueneficium patiuntur. Cap. 27.

CAeterùm si qui ueneno oblato, uel illito, uel eius uapore attracto, à ueneficis infecti sunt, iudiciũ esto penes medicos: qui hîc inter uenena (quorum uis cæca & delitescens uario symptomatũ cruciatu fatigat) & inter morbos ex illis natos (quę nõ tantũ manifestis qualitatibus, sed totius etiam substantiæ dissidio, uitæ nostræ primordia demoliri constat) atque inter morbos alios uulgares, raros, occultos, naturales tamen, secundum peculiares quorumcunque notas, discernent. Siquidem uenenati, pro pharmaci hausti uel applicati qualitatibus apertis, uel occulta totius substantiæ proprietate, multifariam afficiuntur: ut stomachi, alui, intestinorum, iecoris, renum & uesicæ cruciatibus grauiter exerceantur, ut singultiant, erodantur, contremiscant, refrigerentur, obmutescant, conuellantur, pulsus difficilis fiat, ueternus premat, uertigo obuersetur, caligent sensus, sanguis erumpat: ut item strangulentur, siti aut febre conflictentur, ægrè lotium reddant, torminibus uexentur, nausea premantur, crebrò uomant, frequens animi deliquium ex nimia cordis angustia sentiant, dysenteria flaccescant, rubescant, tabe putreant, liuore suggillentur, pallescant, desipiant, stertant, uiribus deficiant: imò ex tarantulæ morsu alij perpetuò rident, alij plorant, alij clamitant, alij dormiunt, alij uigilijs afficiuntur, plerosque

Veneficio infecti.

Dioscor. li. 6. in Proœmio.

Tarantulæ morsus symptomata & curatio.

uomitiones torquent, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alij tremebundi fiunt, quidam pauoribus infestantur: alij alia patiuntur incommoda, & phreneticis, lymphaticis ac maniacis assimilantur: & mirum, quòd auditis continuò musicis instrumētis tripudiantes, donec ueneni uis insensibiliter per cutis meatus & per sudorem discutiatur, liberentur.

Venena autem, eorūq; tam generalia quàm priuata indicia, præter reliquos, non minus diligenter & exactè, quàm etiam doctè, descripsit Dioscorides: nec segnem in eo opere explicando, exornandoq; præstitit operam, solertissimus simplicium inuestigator Matthiolus. Inter ea uerò quæ intrò assumuntur, multo præsentius ac atrocius, quàm quæ contactu, offendūt. At quæcunq; contactu lædunt, hebetiora, minusq; efficacia sunt: neque in solo spiritu uel in aere, uerùm in humore quodam promouente, uires sortiuntur. Porrò quod halitu ferit uenenum, omnium præsentissimum & efficacissimum est, nec humoris nec crassioris materiæ tanquam uehiculi indigum, ut in nos agat, commigretq;. Enimuerò tenuissimum quum sit, spiritu attractum, ocyssimè per pulmones in cor, uiscus uitæ primarium, & in arterias propagatur, in uniuersum denique corpus prorepens: primumq; spiritus, deinde humores, postremò ipsam partium substantiam uitiat. Morbi, teste Hippocrate, qui à corporis membrorum ualidissimo proficiscuntur, grauissimi sunt: atq; si, ubi cœperūt, permanserint, necesse est ualidissimo

Lib. 6. de materia med.

Venena intrò assumpta.

Contactu lædentia.

Halitu ferientia.

1. de Nat. hum.

mo membrorum laborante, totum corpus affici. Interim meminisse oportet, ex putredine longius grassata, uel alia abditiore ex causa, uirus etiã in nobis prouenire gigniq́; posse. Hanc quęstionem ueteres disputasse, docet Galenus: rationibusq́; apertissimis collegisse, eosdem affectus fieri & à lethalis ueneni haustu, & à corruptione quæ à corpore scaturire potest. *Lib. 6. de Locis affect.*

Huc pertinent eorum notæ, quos φαρμακεία læsit: ubi scilicet philtra ad amorem ciendum porrigũtur, esu haurienda, uel potu. Sic in uita Marci Antonij Plutarchus de eodẽ refert, quòd magicis carminibus & amatorijs poculis deuincta mẽs, amissa libertate propria, in Cleopatræ uultu hærebat infixa, longè redeũdi quàm uincendi cupidior.

Pecudes quandoq; uenenis tolli, sed ut plurimùm peste. Cap. 28.

VEneno adhæc propinato, uel ita collocato ut halitu lędat, iumenta perniciose affligi quandoq;, inficiatur nemo: sed ea numerosa, sæpius ad internecionem grauissima proster ni peste his peculiari, homines non infestante, item præcipitibus alijs morbis in suo quæque genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim plerisq; pecoribus proprijs, subitò tolli, ab optimis agriculturæ & ueterinariæ artis uel mulomedicinæ scriptoribus tam ueteribus quàm recentioribus memorię proditũ est: qui tamẽ morbi à uulgaris ingenij hominibus, ne alios nominẽ, maleficia frequẽter credũtur. *Pecudum ueneratio.* *Pestes animãtium.*

Sæpenumero id contuemur,& superioribus annis contigisse meminimus, ut solos iugularit boues pestilentia quædam. irrepit etiam,quæ sues, & quæ oues, alia quæ gallinas interimat. Pecudes ferasque tollentem pulchrè describit Virgilius:

1. Georg. *Hic quondam morbo cœli miseranda coorta est*
Tempestas,totoq; autumni incanduit æstu,
Et genus omne neci pecudum dedit,omne ferarum,
Corrupitq; lacus,infecit pabula tabo.

Discrimen uerò paulo antè expresserat:
Quàm multæ pecorum pestes,nec singula morbi
Corpora corripiunt. ——

Anno millesimo quingentesimo quinquagesimosecundo, medicinam faciente in Lucensiũ balneis collega meo D. Solenandro, narrabat Franciscus de Pergula, eius loci Lucensium nomine uicarius, ibi circa pagum Menabiá,supra balnea,in fine Maij,morbum quendam inuasisse pecora tam pestilentem, ut statim correpta, tumescentia cóciderent mortua: rusticos uerò cum id animaduertissent, quædam subitò affecta, euestigiò mactasse: in quibus id erat obseruatum,ut si horum infectorum sanguis nudum cótingeret hominis corpus, anthraces procrearet,qui (quod mirum uidebatur) non patefacti, erant innoxij:aperti autem,& confestim cauterio non notati,latissimè serpebant, & aliquibus mortis erant causa. Caro pecorum recens læsorum & mactatorum cocta, comestaq;, nihil inferebat incommodi.at ius carnis,lethale potanti deprehensum est.

Pestem

Pestem etiam pecorum, quemadmodum & frugum sterilitatem, interdum à diuina uoluntate ob populi flagitia prouenire, obseruatu necesse est. Sic ob Pharaonis duritiem pestis grassatur in pecus, ulcera in homines & iumenta, grando item in uniuersa Aegypto. Et Iohelis 1. Dissipata sunt horrea, disiectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal, mugierūt greges armenti, quia non sunt pascua eis, sed & greges pecorum disperierunt. Et Aggæi 1. Ponite corda uestra super uias uestras, dicit Dominus. Seminastis multum, & collegistis parum: comedistis, & non estis saturati: bibistis, & non estis inebriati. Et infrà: Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulistis in domū, & ego exufflaui illud Propter hoc, inquit, super uos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suum: & uocaui siccitatem super terram, & super montes triticum, uinum, oleum, & quæcunq; progignit humus, & super homines iumenta, & omnem manuum uestrarum laborem. Et capite secundo: Percussi uos uento urente, & aurigine, atque omnia manuum uestrarum opera, & non fuit qui ad me conuerteretur. Item Leuit. 26: Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum uobis desuper ferreum, & terram æneam, & consumetur incassum labor uester, immittamque in uos bestiam agri, quæ orbos uos faciet, atque exterminabit pecora uestra, & imminuet uos. Si aūt in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus suis, &

Pestis pecorū & frugum sterilitas accidit sæpe ob nostra peccata.

Exod. 7.

Deut. 32.

& terra gignet germẽ suum. Resipiscentibus ijs denuò, hæc ubertatis fit promissio, Ioelis 2. Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo, & dicit: Ecce ego mittam uobis frumentum, uinũ & oleum, & replebimini in eis: & non dabo uos ultrà opprobriũ in gentibus.

Eam autem rerum suarum iacturã impatienter quidam tolerantes, non cum Iobo eam Deo acceptam ferunt: uerùm ad diuinos & ariolos, sacrificos, diabolicarum actionũ patronos, quasi à Lamia, satanæ adminiculo, ad eam deuenerint stragem iumenta, confluũt: qui inde ementitis uotis, & quacunq; possunt fallaci persuasione, hos damno & incredulitate bis miseros homines, in maliciosa opinione semel cõcepta obfirmant: adhibita etiam non solùm superstitiosa, sed & impia curatione, quam libro sequenti explicabo. ubi quoq; ostendetur, quòd stercore lupi in præsepibus posito, iumentorum maleficiũ aliquando fingitur. At quo modo in animalium uentriculis ex pilis, iustæ quantitatis pilæ increuerint, paulo antè dictum est.

Matth.8. Gadarenorũ porci, satanæ maleficio adacti,
Marc.5. in mare præcipites lati perierunt: ut Scriptura
Luc.8. docet. Docuisse quoq; senem Hilarionem, tra-
In uita Hilarionis eremitæ. dit Hieronymus, diabolum hominum causa etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non solum ipsos, sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire. atq; huius rei proposuisse exemplum, quòd antequam beatum Iobum
Iob.1. tentare permitteretur, omnem eius substantiam interfecerit.

CVRA-

CVRATIO EORVM QVI LAMIArum maleficio affici, uel dæmonis obsidione subigi creduntur. Liber IIII.

Vbi eadem opera, ob argumenti communionem, curationes à maleficio diabolico non alienæ interseruntur: & ligaturarum, characterum, annulorum, periaptorum, & effigierum tam in sanando, quàm in lædendo, siue claustris aperiendis, siue furibus inuestigandis, uanitas ostenditur.

De curatione præseruante ab hoc mali genere. Cap. 1.

Vrationis ratio hic partim erit προφυλακτική, exoptatissima medicationis pars, ut è fascino & incantationum ludibrijs quis præseruetur: partim etiam μεθοδική, ut ij quos iam maleficio collisos credimus, ritè legitimoq; restituantur ordine. atq; erit illa aliquo modo communis, ex sacrarum literarum fontibus deprōpta: non autem magica uel superstitiosa, tantopere à multis desiderata, excultaq;. Quum uerò, quicquid hactenus rerum monstrosarum in hanc relatum est historiam, diaboli sint artes, opera, ludificationes, laruæ & spectra: contra hunc nos circumquaq; ualidis aggeribus, præsidijsq; infallibilibus communiri est operæprecium. Atqui spiritus quum sit,

Curatio aduersus diaboli conatus præseruans.

ſit, ſpirituali accingamur armatura: quam ex diuina Pauli exhortatione cognoſcere, atq; uniuerſis complecti neruis decet, qui ita hortatur:
Ephe.ſ. 6. Quod ſupereſt, fratres mei, ſitis fortes per Dominum, perq; potentiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, ut aduerſus diaboli aſſultus conſiſtere poſsitis. Quoniam non eſt nobis lucta aduerſus ſanguinem & carnem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi dominos, rectores tenebrarum
Armatura Dei. ſeculi huius, aduerſus ſpirituales aſtutias in cœleſtibus. Quapropter aſſumite uniuerſam Dei
1. Theſſal. 5. armaturam, ut poſsitis reſiſtere in die malo, & omnibus peractis ſtare. State igitur lumbis circumcinctis baltheo per ueritatem, & induti thoracem iuſticiæ, & calceati pedibus, ut parati ſitis ad Euangelium pacis: ſuper omnia aſſumpto ſcuto fidei, quo poſsitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeamq; ſaluta-
Gladius ſpiritus. ris accipite, & gladium ſpiritus, qui eſt uerbum Dei, in omni deprecatione & obſecratione, orantes in omni tempore, in ſpiritu, & ad
1. Pet. 5. hoc ipſum uigilantes cum omni ſedulitate. Petrus item fideliter admonet: Sobrij eſtote, uigilate, quoniam aduerſarius ueſter diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quẽ
Ephe.ſ. 2. deuoret. Cui reſiſtite ſolidi in fide, ſcientes eaſdem afflictiones, ueſtræ quæ in mundo eſt fraternitati conſummari. Hic enim agit in incre-
Lactant. de orig. err. li. 2. cap. 16. dulis. Rectè ergo Hermes Triſmegiſtus tradit, unam & ſolam cuſtodiam hominum à dæmonum aſtu, eſſe pietatem. Pium enim hominem nec

nec dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum uera fides mirabilia aduersus diabolum, eiusq; potentiam in credentibus operatur: sic & falsa credulitas, Deo permittente, euentus cooperante diabolo inauspicatos interdum gignit, uel potius demeretur. Cum *Psal.117.* Dauide ergo confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Omnium itaque primum tanquam rei caput desideratur, ut in uera doctrina & genuino Dei cultu instituti, nos totos resignemus, tradamusq; ipsius uoluntati, fide uiua & spe indubitata, nos illi curæ esse, sub ipsius patrocinio & tutela securos dégere, ipsius primùm gratia pro genitos esse, singulariq; nos consectante miseri *Esaia 9.* cordia seruari: uerè confisos, Christum in hoc *Ioan.3.* *1.Petr.1.* nobis natum, & filium nobis datum, qui peccata nostra super humeros suos in ligno pertulit: & per potentiam Patris, à morte suscitatus, mortem uicit, & satanæ imperium demolitus est, ut hic iam inde irrito conatu suas nobis machinetur insidias, si sepulti unà cum Christo per baptismum in mortem, & peccatis mortui, in nouitate uitæ ambulemus, iusticiæq; uiuamus. *Rom.6.* Si etenim Christo insiti, in illum atque Patrem *1.Petr.1.* eius credimus, illius mandata obseruamus, uestigijs insistimus, abnegato dæmone, omnibusq; eius consilijs, uniuersa deniq; impietate, opera spiritus sectantes, fructusq; fidei edentes, *Galat.5.* in charitate non ficta erga Deum & proximum, in mansuetudine, benignitate, lenitate,

temperantia,

temperantia, continentia, castitate, sensuum cò hibitione, constanti cuiuscunque aduersitatis, iacturæ & iniuriæ tolerantia, uitæ demum innocentia, puris manibus extensis orationi assiduę intenti, peccati inquinamentum ut ueneni pernicissimi perditissimiq; halitum, internecionis periculo repentè nos obijcientem, declinantes: maleficorum profectò minas haud difficulter cauebimus, uel negligemus, uel tolerabimus. Si uerò quis peccauerit, inquit Ioannes, aduocatum habemus apud Patrem, IESVM CHRISTVM iustum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et per hoc scimus, quoniam cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit, Noui eum, & præcepta eius non seruat, mendax est, & ueritas in eo nó est. Qui uerò seruat sermonem eius, uerè in hoc charitas Dei perfecta est. Per hoc scimus, quòd in ipso simus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniā ab initio diabolus peccat. In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iusticiam, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum. Hinc Paulus, in Christo IESV neq; circuncisionem, neque præputium ualere asserit: sed fidem, quæ per dilectionem operatur. cuius fidei loco nouam creaturam, sequenti capite ad Galatas, locat: & obseruationem mandatorum Dei, ad Corinthios, supponit.

1. Ioan. 2. *1. Ioan. 3.* *Galat 5. 6.* *1. Corinth. 7.*

Vnde satis liquet, de quā hic fide loquar: quā amplecti,

ãmplecti, cuiq; firmiter insistere oporteat. Non simplicem formulæ fidei præscriptæ enarrationem propono, quam & facile pronunciaret diabolus: non etiam ore iactatam ab ijs quorum cor à Christo procul est, quæ consopita, mortua, sterilisq; delitescit, nusquam se prodens, uelut infœcunda arbor excindenda, igniq; mandanda: sed hanc urgeo, quæ totum innouat hominem, uirtute uiua se in Christi membris exerens, fructificans, efficax potentia Dei ad salutem habēti, sacra saluationis nostræ ancora, prora & puppis, petra contra quancunque satanæ tempestatem impetumque immobilis: in qua quicquid superstruitur, inuiolatum perdurat, imò aduersus hanc ne quidem inferi portæ prę-ualent. *Matth. 3.* *Vera fides.* *Matth. 16.*

Augustini hic audiatur consilium: De ista tota dæmonum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortaßis expectant: quid Christiani agere debeant, quando inter idola gentium miracula fieri asseruntur. Et quid dicemus, nisi de medio Babylonis esse fugiendum? Quod præceptum Propheticum ita spiritualiter intelligitur, ut de huius seculi ciuitate, quæ profectò & angelorum & hominum societas impiorum est, fidei paßibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum uiuum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hęc ima potestatem dæmonum maiorem uidemus, tanto tenacius mediatori est inhærendum, per quem de imis ad summa conscendimus. Hactenus ille. Cyprianus ad Fortunatum, de exhortatione martyrij: *De Ciuitat. Dei li. 18. ca. 18.* *Hierem. 51.*

Aduersarius, inquit, uetus est, & hostis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorũ plenè complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi, & artes atq; insidias deijciendi usu ipso uetustatis edidicit. Si imparatum Christi militem inuenerit, si rudem, si non sollicitum ac toto corde uigilantem, circumuenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis uerò Dominica præcepta custodiens, & fortiter Christo adhærens, contra eum steterit, uincatur necesse est: quia Christus, quem cõfitetur, inuictus est.

Huic fundamento firmiter insistentes, tantũ abest ut ulla unquam ratione, satanæ artibus siue astutijs à uera in Deum uiuentem fiducia dimoueri posint, ut etiam uarijs ac multiplicibus illius conatibus & insultibus impetiti, exercitati, ac uelut aurum in fornace examinati, indies seipsis sanctiores iustioresq; euadant. Quare dæmonibus imbecillitatem in eos, quos diuina non destituisset gratia, exprobrare solet D. Antonius, in asiduis suis aduersus illos luctis: & eos expauescere uerè credentes, asserit Petrus apud Clementem. item iustisimo Dei iudicio, in huiusmodi cogitationum uanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, postea subijciens: Dæmonem, nisi quis uoluntatibus eius se sponte subdiderit, potestatem aduersus hominem non habere, ut uincat scilicet. Vitæ igitur emendatione, & attenta asiduaq; oratione ad Christum confugiendum est, exemplo Chananeæ

Li.4. Recog. *Dæmones expauescunt uerè credentes.*

neæ mulieris. Hæc, Chryfoftomo authore, non *Matth.15.*
iuit ad diuinos, non quæfiuit ligaturas, non defectionis reas mulieres: fed omnia reliquit tentamenta diabolica, & uenit ad Iefum. Si enim uolumus Deum fententiam mutare fuam, noftram in meliorem mutemus uitam. Ritè hic hortatur Iefus Sirach: Conuertere ad Domi- *Cap.17.*
num, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniufticia tua, & nimis odito execrationem, & cognofce iufticias & iudicia Dei, & fta in forte propofitionis & orationis altifsimi Dei. Non demoreris in errore impiorum. Nec minus piè quàm prudenter, in tribulatione inimicorum confulit Iofaphat rex Iuda: Cum ignoramus quid agere de- *1.Paral.20.*
beamus, hoc folum habemus refidui, ut oculos noftros dirigamus ad te Deus. Hic fuum habeat locum Pfalmus Dauidis 90:

Qui habitat in adiutorio Altifsimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

Dicet Domino, fufceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, fperabo in eum.

Quoniam ipfe me liberabit de laqueo uenantium, & à uerbo afpero.

Scapulis fuis obumbrabit tibi, & fub pennis eius fperabis.

Scuto circundabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno.

A fagitta uolante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incurfu & dæmonio meridiano, &c.

Saluberrimum inſuper aduerſus dæmonum machinamenta conſilium, in cõſcripta hac præ ſeruationis lege, ſubiũgam ex Chryſoſtomo his uerbis: Sicut ſine calceamentis uel ueſtimentis ueſtrûm nemo in forum deſcendere uellet, ita ſine Dei uerbo nunquam in forum prodeas. ſed quum es ianuæ ueſtibula tranſgreſſurus, hoc prius loquere uerbum: Abrenuncio tibi ſatana, & coniungor tibi Chriſte. Ne unquam abſq; hac uoce exeas: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc uerbo & crucem in fronte imprime: ſic enim non tantum homo obuius, uerùm nec ipſe diabolus te quicquam lædere poterit, cùm his te cernens armis ubique apparentem. Et hæc teipſum iam hinc doce, ut cùm ſignum cęperis, ſis miles paratus, & contra diabolum trophæum erigens, iuſticiæ coronam capias, quam nos aſſequi contingat gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem & cum quo patri gloria, ſimul & ſancto ſpiritui poteſtas & honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum.

Homil.21. de ornatu mulierum.

Quomodo ab eccleſiarum paſtoribus in maleficio curando ſeducatur populus. Cap.2.

AD huius fundamenti iacti perpendiculum, ſi recto filo ſuperſtruerent eccleſiarum paſtores, obſtructis quibuſcunq; adulterinæ doctrinę impietatisq; feneſtris, ſaluberrima præcautione ſubditis proſpectum conſultumque foret contra dæmonis artes, præſtigias & ludibria:

ludibria: quibus nō usqueadeò temerè illaquearentur incauti, qaemadmodum quotidie cum animarum iactura usuuenire cernimus, nō modò pastorum (quorum intererat, munusq; postulabat præcauere) negligentia: sed & eorum instinctu, consilio, peruersa doctrina, fallaciq; operatione, qua imperitum uulgus in rebus afflictis, morbis subitis, longis, cognitis, incognitis, ex causa naturali uel præter naturam, mox ad inquisitionem illicitæ opis illectant. Imò eam sæpenumero ijdem promissa certa salute ostentare, uenalemq; prostituere non erubescunt: homines planè inepti, rudes & indocti, sacræ medicinæ (quam ne à limine quidem salutarūt) cognitionem nefandê mentientes (de ijs saltem hic loquor, non de uiris bonis, pietatisq; nomine spectatis) ut uel hac suspensa hedera, ueluti specioso pallio actiones suas tegant fraudulentas: potissimùm quum professione sint uiri scilicet ecclesiastici, sacerdotes uel monachi, de quibus, ut gregis exemplaribus doctoribusq;, in sinistram tantummodo impegisse suspicionem nefas ducitur.

Quidā pastores ecclesiarū magi.

Sed fortassis hanc artis quasi per manus traditæ prærogatiuam, iure sibi uendicant hæreditario hi magi: quòd Aegyptiorum sacerdotes (à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiam didicerunt) quo quisq; remedio sanitati restitutus esset, id simul conscriptū, Memphis in Hephæstio, Vulcani & Isidis sacrario, deponebant: quemadmodum & Græcorū sacerdotes magię antistites, suas obseruationes

Galen. lib. 5. de comp. med. sec. gen. & li. 6. Epidem. Herod. li. 2.

in adytis templorum Apollinis & Aesculapij in Pergamo etiam repositas custodiebant, quas uelut Aesculapij oraculo edocti sacerdotes, ægrotis communicabant, à quibus summa cum fiducia eæ acceptari solent. Sancta extat in horum impudentiam, eximij Hippocratis, quanquam religione ethnici, sententia: qua non argutè tantum, sed & piè hos redarguit, & impietatis insimulat: Qui, inquiens, lustrationibus & magicis incantamentis morborum affectiones depellere se iactant, hi uictus indigi, uerba eorum ad dæmonium referunt, ut quiddam se amplius scire uulgo ostentent, & homines decipiant. Expiant enim morbo correptos, sanguine & sceleribus inquinatos, iniustos & intoxicatos, ac expiamenta alia sub terram defodiũt, alia in mare proijciũt: alia ad montes desertos, ne quis ea contrectet, asportãt. At Deus, ait, qui maxima & sceleratissima peccata purgat, nostra est liberatio.

De morbo sacro.

Pontifices Romani plerique infames magi.

Nec eò impudentię illos arbitror dilapsuros in liberioris incantationum usus defensionem, ut mihi obtrudere audeant, plerosque Romanos pontifices magiã infamẽ edoctos, eam questuose uoluptuarieq; exercuisse: cuiusmodi erat Syluester secundus, qui (teste Platina & Nauclero) eo artificio pontificatum adeptus est: quemadmodum & anno 1032, Benedictus nonus, antè Theophylactus dictus, postea ab maleficia Maledictus nuncupatus: item Ioannes uicesimus, & Ioãnes uicesimusprimus (authore Bennone Cardinale) qui Laurentio, Ioanne Gratiano &

no & Hildebrando, cardinalibus, incantamentorum conſcijs,ut & Malfitano & Gerardo Brazuto familiariter uſi tradũtur. Nã à Syluestre ſecundo ad Gregorium ſeptimum,magum eximium(qui,ut Benno refert,quando uolebat, manicas diſcutiebat ſuas, unde ignis in ſcintillarũ modum diſsilijt, ijs miraculis uelut ſanctitatis ſigno ſimplicium oculos ludificãs) omnes pontifices fuiſſe incantatores, ſcribitur in eorũ Vitis:ubi eios farinæ exempla execrabilia,quibus mulieres in amorem pellicerent,dæmonum ſacrificijs in ſyluis & montibus dediti, leguntur: quæ ſilentio ſepeliri malui, ne hominum in eo dignitatis faſtigio collocatorum flagitia ueneficiaq; commemoraſſe, in reprehenſionem rapiatur. Licet etiam pauci tales fortaſsis extitêre, maiorem tamen numerum à malis artibus fuiſſe liberum,nulli in dubium uenit. Non eſt itaq; quòd hoc pallio ſe tegant, aut aliud prætexant hi noſtri recentiores malefici.Hoc tamẽ deplorandum, quòd nuſquam ullum genus hominũ comperies tam iniquum, impunitumq;, atque horũ pleroſq;, qui ubi in aliqua calamitate corporis uel animæ,rebus perditis,uel quacunque alia aduerſitate, in conſilium à ſimplicioribus uocantur,neutiquam eos admonẽt, hæc à Deo uel immitti,uel permitti,ut tanquã in igne probentur: & propterea ad Deum unicum afflictorum patronũ confugiendũ, ac diuina & à Deo in noſtrũ uſum iuſto ordine inſtituta auxilia ritè inqrenda:uerùm impietatis incredulitatiſq; uiã ſternũt, ore impudentiſsimo ac mẽdaciſsi- 1.Petr.4.

mo ad maleficium uel incantationem uicinę alicuius matronæ, quicquid id eſt mali referentes, fictasq; quaſdam notas, quibus mali genitrix dignoſcatur, inſinuantes, næ ſacrilegi perditionis authores. Odij certè pluſquam Vatiniani ſeminarium hoc, frequenter inter proximos quoſque uti peſtilentiſsimum, ita & durantiſsimum, ut non modò integræ uiciniæ admodum antea pacatæ, hac arte grauibus cōturbentur diſsidijs, cædibusq; diuexentur, ſed & pagorum atque urbium auita ſocietate unitarum compages diſrumpantur, ac inuſta familijs calumniarum ſtigmata in longam propagentur poſteritatem. Eius ſectæ noui ſacrificum, qui (deſignatum numerum exprimere propemodum pudet) trecentas ſagas in oppido minus amplo aut populoſo, ubi iam dego, quod fortè ingrediebatur ille, aliàs ipſi incognitum, commorari, mendaciter fingere non erubuit.

Quemadmodum ea ratione ſatanæ regnum accreſcit, confirmaturq; : ita Chriſto ſumma ſit contumelia, iniuriaq;, ac eius Eccleſiæ immedicabilia infliguntur uulnera ab illis, quorum ſtudio ex profeſſo ſanari eam ſauciam luxatamq; magis decuit. De eius familiæ hominibus manifeſtò Paulus, ueluti digito commonſtrans,
1.Timoth. 4. ſuo uaticinatur Timotheo in hæc uerba: Spiritus certò loquitur, quòd in poſterioribus temporibus deſciſcent quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per ſimulationem falſiloquorum, cautero notatam habentium conſcientiam, prohibentium

tium contrahere matrimonium, iubentium abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad ſumendum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Rectiſsimè igitur à Baſilio ſcribitur: Qui incantatorem audit, illumq; obſeruat, quacunque preſſus eſt neceſsitate, tametſi uerbo dicat in Deũ ſe fidere, re tamen ipſa ex futilibus uaniſq; rebus auxilium ſibi aſciſcit. nam iuſto uerũ auxilium Deus eſt.

Quibus rebus in dæmoniaci mali curatione decipiant magi eccleſiaſtici.

Cap. 3.

PRæter mendacem illam perſuaſionẽ, qua uulgo nimis credulo hi malefici imponũt, ut aliquid ſcire pręter doctorum hominum cògnitionem in hoc inſcitiæ theatro illi ἀναλφάβητοι, imperiti & impij uenditent, ſuis hinc inde emendicatis blaſphemis exorciſmis, ſe mendaciorum unicum authorem in ſpeculo uel urnæ aqua, incantationis conſcij imaginem præ ſe ferentem cogere, qui rei ueritatem tanquam irrefutabilis teſtis detegat, profitentur: nec minus blaſphemiarum, multifarijs crucibus ſæpenumero ſcelerata manu conſignatis ornatarum, inter miſerorum hominum curatione effundere audent, mente reprobi: cum Ianne & Mambre olim pœnas daturi, niſi maturè reſipiſcant. *Sacrilegi huius ſeculi magi.*

Hic ſuam ſortitur uim aqua extra primã Dei conſecrationem benedicta, uel ſæpius inſperſa, uel propinata: ſal item exorciſmo expiatus, cereæ Paſchalis eadem ui conſecratæ particula,

uel eiusdem thus, candelarum in die Purificationis contra pauidum (si dijs placet) dæmonem lustratarum incensus, ramorum & frondium in die Palmarum sacratorum, item herbarum in ferijs D. Ioannis Baptistæ ante ædes suspensarũ, uel in solennitate assumptionis D. Virginis in templo aspergine lustralis aquæ solenni, ex more, uirtute ex alto aduersus satanæ potentiam maiore, quàm in prima Dei creatione indutarum suffumigia, & nescio quæ non eiusdem religionis ostenta, quibus in admirationem imprudentes illiciant, stuporemq; incutiant.

Scribit in hanc sententiam Martinus de Arles, Theologię professor: Multi eius sunt sententię, ut quando campanę ipso die D. Ioannis, uel pridie D. Agathæ pulsantur, non solum profligare Lemures, sed & Lamias, ne hinc inde uehi queant, aut etiam nocere, credant. Idem in eodem tractatu: Quòd præstigiosi & pythones & necromantici sunt isti, ad quos quotidie populus stultus & insipiens concurrit, ut futura cognoscat, uel perdita restituantur: quibus fiunt, ut uulgò fertur, dæmonum apparitiones in uitris uel annulis, ubi ueniunt inuocati ad uocata prædicenda, uel ablata manifestanda: &, ut dicitur, isti arioli semper miscere conantur sacra inter suas superstitiones: ut qui ad eos concurrunt, simplices hi attestantur. Nam & infœlices ipsi eodem die quo similia nefanda perpetrare non uerentur, sacrificium eucharistiæ celebrare infœliciter audét. quod Magister Ioannes Nider in suo præceptorio ostendit, dicens: Malefici in-

Tract. de superstit. num. 8. 9 & 14.

ci instrumenta suæ maliciæ per Ecclesiæ sacramenta, uel per alia diuina contingi uolunt: ut filum trahendo per chrismа sanctum, imaginem terream sub pala altaris ad tempus ponendo, & similia faciendo. Nam euchariſtiæ sacramento (ut fertur) utūtur in suis maleficijs, & plurima talia committunt, immiscentes res sanctas suis superstitionibus. Sed ex instinctu dæmonis ista fiunt triplici de causa, ut recitat idem doctor. Primò, ut non solùm homines talium occasione perfidi fiant, sed etiam sacrilegi, diuina quantum in eis est contaminando, ut magis creatorem suum offendant, & intimius animas proprias contaminent, & plures in peccata ruere faciant. Secūdò, ut Deus grauiter ab hominibus offensus, secundùm beati Augustini sententiá, dæmoni maiorem potestatem in hominibus malis tribuat: cui Deus concedit iratus, quod denegaret propitius. Tertiò, ut sic sub specie boni apparentis, plures simplices facilius decipiant, qui tacta diuinis rebus & orationibus à Deo putant aliquid numinis obtinuisse, ubi solum grauiora erant commissa peccata. Hæc ille. In alijs autem superstitionibus, quæ fiunt ab istis ruralibus, etsi dæmones non expresſè inuocentur, interserunt tamen se actibus & superstitionibus, ut hominum decipiantur mentes. Hactenus theologus ille. Et 2. q. 8. Episcopi à diabolo captiui tenentur, qui relicto Creatore, à diabolo auxilium quærunt. Et pòst: Attende ubi maleficium occulto Dei iudicio permittitur, non ad magos & necromanticos

ticos & ſortilegos eſt recurrendum pro ſolutione & remedio, ut hac noſtra tẽpeſtate ad quoſdam nefandos ſacerdotes paſsim iſti uulgares concurrere non uerentur: ſed ad Deum, per humilem confeſsionem & deuotam orationem: ut habetur 33. q. 1. cap. ultimo. Nec facienda mala, ut eueniant bona. Plura ibidem. Idem poſtea: Quare autem ad prædictos necromanticos ſacrilegos & diuinos nullus debet concurrere, ultra hæc quod peccant mortaliter, & participes efficiuntur culpæ & damnationis ipſorum, ratio eſt: quia ipſi, etſi Deo permittente, aliquando uera dicunt: eorum tamen teſtimonio non eſt utendũ, quia ſæpius fallunt & mentiuntur. Patet, quoniam in ſpiritu ueritatis, falſitas non eſt: in ſpiritu autem mendacij, plurimæ quoq; ſunt ueritates, ut unica latente falſitate decipiat, ut dicit Gerſon de Probatione ſpirituum: Hac ratione, inquiens, prohibuerunt à teſtimonio ueritatis, quam fatebátur, Chriſtus dæmoniacos, & Paulus Pythoniſſam. Hic Auguſtinus: Fratres, ait, noſtis me ſupplicaſſe frequentius, ut conſuetudines paganorum & maleficorum minimè ſeruare deberetis, &c. ergo apud Deum me abſoluo, dum iterum atq; iterũ admoneo & conteſtor, ut nullus ex uobis diuinatores aut ſortilegos requirat, nec eos de qualibet re aut cauſa aut infirmitate interroget. Nam qui ad hos conſultum accedunt, eos fidem abnegare, probant Theologi ex Auguſtino, 27. q. 7. non obſeruabitis. ubi enumeratis multis ſuperſtitionibus ſic concludit: Qui hác

Act. 16.

In Sermone de augurijs.

&

& quascunq; obseruationes aut facta aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruātibus, aut talibus credit, aut ad domum eorum uadit, aut in domum suam introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianam aut baptismū præuaricasse: & ut paganum & apostatam & Dei inimicum, iram Dei inæternùm grauiter incurrere: nisi Ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur.

Sacræ scripturæ & nominum Dei abusus execrabilis, in curationibus morborum magicis. Cap. 4.

HVc, ut ἑταῖρα suis fucata coloribus, multorum demereatur animos, atq; in sui amorem emendicato lenocinio, alios cautè illiciat, uerba Scripturæ sacræ pura, uel instituto immixta, item Dei nomina, uelint nolint, cōtorquentur: uerùm quàm conuenienter, iudicent illi, qui penitius mysticū Dei uerbū, eius essentiam ac uiuam uim intelligunt. Sed hunc uerbi Dei abusum prorsus detestabilem esse, & hanc sacratissimi Dei nominis prophanationem, scelus horribile dicendam esse meritò, fateamur necesse est. Nec profectò mendaciū auditur impudentius, atq; in Deum cōtumeliosius, quàm ex prolata Scripturę sententia, aut nomine Dei pronunciato, cōtra designatum à Deo Scripturæ ordinem, & sacratissimi nominis usum, in rebus quibuscunque uel ludicris uel serijs, aut contra morbos, nouam exilire uim effectricē, qua id obtineamus quod proposuimus. Cuiusmodi

iuſmodi hæc ſacroſancta de Chriſti oſsibus à Iudæis non confringendis exiſtit prophetia: Os non comminuetis ex eo. Si quis hæc uerba proferens, dentes contingat, dum Miſſa peragitur, dentium dolorem ſedari credunt. Alius ante febris acceſsionem manus cum ægroto lauat, ſecretò ad febris ſanationem pſalmum illum enarrans, Exaltabo te Deus meus rex. Eſt qui laborantis prehenſa manu dicat: Aequè facilis tibi febris hæc ſit, atque Mariæ uirgini, Chriſti partus. Vt uinum eo anno non peruertatur, uaſi inſcribit Aphricanus: Guſtate & uidete, quòd bonus eſt Dominus. Sunt qui ad ſanguinem reſtringendum accipiunt aquæ frigidæ cyathum, cui inſtillant profluentis ſanguinis guttas tres, & inter unamquamque legunt orationem Dominicam, & angelicam ſalutationem. hinc patienti propinant, rogando, Quis te iuuabit? Reſpondetur: Sancta Maria. Tum ſubditur: Sácta Maria hũc fluentẽ ſanguinẽ firma. Inſcribunt alij laborãtis fronti ſanguine effuſo, Conſummatũ eſt. Sũt qui in ſanguine ſiſtendo hæc recitãt: Sanguis mane in te, ſicut fecit Chriſtus in ſe: Sanguis mane in tua uena, ſicut Chriſtus in ſua pœna: Sanguis mane fixus, ſicut Chriſtus quando fuit crucifixus: Ter repete. Aliud, De latere eius exiuit ſanguis & aqua. Item, ex quacunque corporis parte profluentem ſanguinem cohibere nituntur his uerbis: Chriſtus natus eſt in Bethlehem, & paſſus in Hieruſalem, ſanguis illi turbatus eſt: dico tibi per Dei uirtutem, & omnium ſanctorum auxiliũ, ut conſiſtas, quemadmodum

Exod.12. *Ioan.19.* *Contra dentium dolorem.* *Aduerſus febrem.* *Pſal.144.* *Ne uinum inuertatur.* *Pſal 33.* *Cardanus de Subt.lib.18.* *Ad ſãguinem ſiſtendũ.* *Ioan.19.*

admodum Iordanus, in quo ſanctus Ioánes Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum baptizabat, in nomine Patris & Filij & Spirituſſancti. Tene innominatum digitum in uulnere, & fac cum eo tres cruces ſuper uulnus, dic quinquies Pater noſter & Aue Maria, & ſemel Symbolum in ſanctorum quinq; uulnerum honorem. Hic inſignis philoſophus Iulius Scaliger ad Cardanum ſcribit: Declaraſti præcantantis fidem magnopere conferre ad efficaciam præcantationis, in tuis Antilogijs: exire à faſcinatricis animo facultatem, atque aerem immutare, cuius corruptione ueneficæ ſpei finẽ illa cõſequatur. Quòd ſi uerba tua ſanguinẽ ſiſtunt ex inciſa uena profluentem, nulla cum eorũ robore magnetis potentia comparari mereatur. Haud minor, propè dixerim, impietas in alia ratione. *De Subtil. exerc. 112.*

Chryſoſtomus ad ſeductos ligaturis & incantamentis ob immixtum Dei nomen: Non ligaturas (inquit) tantum, ſed etiam excantamenta tibi conducis, uetulas ebrias & titubantes domum ducens. Nec confunderis, nec erubeſcis, poſt tantam ad hæc trepidans diſciplinam. & quod grauius eſt errore, quando hæc admonemus & diſſuademus, putãtes ſe excuſari, dicũt: Chriſtianam eſſe hanc mulierem excantantem, nihilq; aliud loqui quàm Dei nomen. Propterea enim magis eam odi & auerſare, quòd Dei nomine ad contumeliá utitur, dum ſe dicens eſſe Chriſtianam, gentilium opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, ſed tamen erant dæmones, Chriſtoq; ita loquebatur: Nouimus *Homil. 21. de mulier. ornatu.*

Luc.4. uimus te, quoniam es sanctus Dei. & tamen ipsos increpauit,& eiecit. Propterea obnixè oro, ut uos ab hac fallacia puros conseruetis: & tanquam baculum,Dei uerbum habeatis.

Vidi haud ita pridem apud magnæ authoritatis uirum nobilem, librum conscriptum execrabilem,flammis dignissimum, plenum exorcismis, frequenti crucis consignatione, & ex sancta Scriptura formulis in nomine Patris & Filij & Spiritussancti finitis, contra equorum non modò morbos quoslibet, sed & quæcunq; eorum impedimenta:ut si uel calceus equo ferreus in itinere excidisset,statim precatione eius modi recitata, illæsus ungula ad stabulum progredi crederetur, etiam longissimè dissitum. Carminibus equos apud Nigritas etiam strenuiores & in bello tutiores reddi, docet Aloysius Cadamustus.Interim scelera hęc & blasphemiæ exterminandæ suos habent & admiratores,& cultores: & à quibus impunè exercētur, noui.Atqui uix hæc merentur ut Cabalistarum commentis assimilentur, qui decem Dei ueri nominibus,& angelorum,quorum in sacris Biblijs fit mentio, ea quæ magnificè pollicentur (quemadmodum & illi nefandæ impietatis patroni diabolo operante, & Deo ob præfractam eorũ incredulitatem conniuente, plerunq; conficiunt)peragere se asseuerant. Horum Cabala ligaturis & nefarijs magię nugis scatet,fœtetq;: de quibus etiam librum conscripsit Costa ben Luca apud Hebræos. Verè hic Clemēs ait: Vsq; ad hoc res deniq; accessit,ut cum uerbo Dei fu-

In Nauigat. cap.32.

Li.8.Recog.

gentur

gentur dæmones, per quod esse prouidentiam declaratur, inuenerit ars magica ad infidelitatem confirmandam, quomodo etiam hoc ex contrarijs imitetur. Sic serpentum uenena mitigare carminibus inuentum, & uerbo ac potestati Dei contrarias inducere sanitates. Angelis quoque Dei contraria reperit ars magica ministeria, animarum suscitationes, contra hæc & figmenta dæmonum ponens.

Serpentes à Nigritis fascinari scribit Aloysius Cadamustus in nauigat. cap. 28.

Magici modi furis inuestigandi, lædendæ sagæ, & maleficij amoliendi, cum blasphemo diuini nominis & sacræ Scripturæ abusu. Cap. 5.

NOn alienum ab hoc argumento modum inuestigandi furis interseram, quem sic experiendum quidam præscribunt. Conuersus ad Orientem, in crystallo crucem facito cum oleo oliuæ: & sub cruce scribatur, Sancta Helena. Inde puer castus, ex legitimo toro natus, annorum decem uel circiter, capiat manu dextra crystallum. à cuius tergo tu genibus flexis prouolutus, ter summa cum ueneratiōe hâc recitabis orationem: Deprecor te domina sancta Helena, mater regis Constantini, quæ crucem Domini nostri Iesu Christi inuenisti, per illam sanctissimam deuotionem & inuentionem crucis, & per illam sanctissimam crucem, per illud gaudium quod habuisti, quando illam sanctissimam crucem inuenisti & per illam dilectionem quam erga filiū tuum regē Constantinum habuisti, & per illa summa bona quib. frue-

Inuestigandi furis modus dæmoniacus.

ris perpetuò, ut commonstres in hoc crystallo quicquid peto & scire cupio, Amen. Et cum angelum in crystallo uidebit puer, rogabis quæcunque uolueris, & respondebit angelus. Hoc autem facies in solis ortu, cum iam emerserit, & aer serenus clarusque extiterit.

Lib. 16. ca. 93. de rerum uarietate. Irridere eiusmodi commenta (inquit Cardanus) semper consueueram, quanquam hoc ipsum experimentum à multis probaretur, haboreturque secreti loco. Verùm contigit, ut puer quidam contubernalis ac sciolus affirmaret, se uidisse in phialæ collo furem, de quo interrogabatur, qui in imum descēdisset, nec amplius apparuisse, idem'que alios duos spectasse: in aduentu item ipsius quasi fulgur illuxisse, ac manum capiti imaginem admouisse, capitiumque antè retraxisse. Erat autem phiala uitrea, nitidaque, aqua sacrata plena, in linteo expiato collocata: linteum uerò erat instratū scamno, tres candelæ cereæ accensæ & lustratæ: super os phialæ duo oliuæ folia, transuersè in crucis formam imposita. Perbreuis accedebat coniuratio: Angele sancte, angele candide, per tuam sanctitatem, meamque uirginitatem, ostende mihi furem. & hæc super os phialæ obmurmurant: prius uerò precationem Dominicam, & salutationem Angelicam, singuli genibus flexis proferunt ter, ac singulis uicibus pollicis ungue crucem super phiala signát. Soli astant in obscuro. Videbant integrum hominem, pallium habentē, capite prono, caluum, ascendentem descendentemq; in phialæ collo, non a-

non aliter quàm solent atomi in sole. Visus est autem fermè ad octauam horæ partem. Totum hoc spectaculum ad tres horas perdurauit: nihilominus, ut author rei ait, fur non est deprehensus, neque inuenti calices duo argentei, qui perierant. Referunt, eum qui sustulit, si ritè hæc peragantur, aliquid pati, dum peraguntur. Hæc dum ille narraret, experiundi talia incessit cupido, adfuitque occasio. Mulier quædam contubernalis desiderio uidendi quædam capta, aduocat aliam mulierem admodum eiuscemodi rerum peritam: adornant sacrificium, tres puellæ (ut referebant ipsæ) uiderunt multa: ego tunc temporis aberam. Denuò mulierem aduoco, paratur sacrificium: folia oliuæ non intererant, nulla precatio Dominica, nulla salutatio Angelica, sed tentoriolum solum undique conclusum aditur. Adest & ipsa femina, quæ non solùm uidebat, sed & puellæ: non in phialæ collo, sed in cono illo qui super eius fundo consistit: non in aqua, sed uitro: non perfectas imagines, sed quasi partẽ solum superiorem: non magnas effigies, sed non minores minimi digiti ungue: non descendentes è superiore parte, sed ex imo quasi coni uacuo ascendẽtes, uidere se referebãt puellę, puerq; ille de quo iá antea dictũ est, qui & fratrẽ tunc in Hispanijs degentẽ cõspicere se asserebat, puellę alios sibi cognatos: mira res, seu fabula. Cum ab initio filiũ magæ cernerent (is erat puer & monachus) illiusq; aspectu delectarẽtur, rogabant eam ut dimitteret: negauit se facturam, quòd

interim ipsius filius torqueretur. Referebat aliquando Iosephus Niger, harum rerum maxime peritus; dæmonem pueris se sub forma Christi ostendisse, petijsseque ut adoraretur: quod cum polliceretur quidam se facturum ea conditione, si dæmon eius cogitationes aperiret: inde iratus hic euanuit. Spectabant præterea in phialæ collo quid rubens, quod quasi in extrema erat aquæ superficie (nam phialæ aqua tantum ad collum usque, aut paulo altius consurgebat) hoc saga angelum, cum nauicula textoria in manu, esse dicebat: puellæ illius faciem in uacuo se uidere aiebant, tanquam pueruli; puer, solum brachium cum nauicula. Hic, ut referebant, perpetuò circumfertur ac uidetur: nam reliquæ imagines statim abeunt. unde anus illa imperare uidebatur, ut pueris ludimagistri, unamque imaginem statim post aliam euocare. Cumque ipsa alijs commonstraret, sciscitatus sum, quo modo ipsa quæ iam filios quinque pepererat, spectaret quæ ego non uiderem? se facturam respondit ut conspicerem: uerùm opus esse festo D. Ioannis Baptistę, aut Natalis Domini, ait. Iam in foribus erat id festum, accedo media nocte, docet arcana: ea erant sex uerba, quæ multiplici sensu explicari poterant, sed (meo iudicio) in Christi contemptum potius maximum, quàm gloriá. uelut, Iesus transit, significare potest quòd moriatur, quod transeat per uiam, & quòd finē habeat: qui sensus uidetur uerior esse, cum subijciat, Ego sum deinde, Angele sancte, & reliqua. Deprehendi

meras

meras esse fabulas, nec quicquam illá scire præter nugas. Cum enim bullas in aquæ margine excitasset nescio qua arte: ut margaritæ mihi uiderentur, uolebat. Forsitan constanti illa sua intrepidaque opinione puerulos, alioqui faciles, in suam trahit sententiam: atque ita se uidere fatentur, quæ minimè uident. Etenim puellas, de quibus dixi, tandem eò adegi, ut nihil se uidisse faterentur: cum multæ, ne uideantur corruptę, se uidere simulent. Huc usq; Cardanus.

Vt in hoc actu blasphemus nominis Dei & sacrarum literarum abusus euidentius innotescat, exempla prodendi furis uel sagæ, ex sacrifici libro clàm à me subtracta, annectam. Accede fluentem aquam: inde collectos tot numero lapillos, quot sunt de quibus furtum commissum suspicaris, domum confer, & ignescant: hinc sub limine sepeliantur, per quod ingredi consueuerunt homines, & triduum relinquantur: postea ante solis ortum eximantur: deinde scutella cum aqua imponatur circulo, transuersa obliquaque mixtim cruce insigni to, cui inscriptum est, Christus uincit, Christus regnat, Christus imperat. Scutella adhæc cruce signata, & formula cōiurationis per Christi passionem, mortem & resurrectionem adhibita (quam propter impiè curiosos celo) in aquam singuli lapilli in cuiusque suspecti nomine conijciantur: & ubi ad rei lapillū fuerit uentū, tum calculus tanquā ignitū ferrum, feruorē cōcitat. Vt insontem grauet, fraudetq;, eiusmodi fingere ebulitionem, diabolo non est difficile. *Vt fur deprehendatur.*

Quomodo furi oculus excutitur. Ex oculo excuſſo ſic fur cognoſcetur. Primùm leguntur ſeptem Pſalmi, cum Letania: deinde formidabilis ſubſequitur oratio ad Deum patrem & Chriſtum, item exorciſmus in furem. hinc in medio ad oculi ſimilitudinem ueſtigio, figuræ circularis nominibus barbaris notatæ, figitur clauus ęneus triangularis, cōditionibus certis cōſecratus, incutiturque malleo cypreſſino, & dicitur: Iuſtus es Domine, & iuſta iudicia tua. Tum fur ex clamore prodetur. *Pſal. 118.*

Impius modus lædēdi furis, ſagæ & inimici. Si furem, ſagam, inimicum ſecùs lædere uoles, & malum tolli: ante ſolis exortum, die ſabbathi, ramum auellanæ anniculum abſcindes, ſic dicens: Ego te ramum huius æſtatis reſeco, in illius nomine, quem cedere aut mutilare inſtitui. Inde in menſa ſternatur tegumentum, additis his uerbis: + in nomine Patris + & Filij + & Spiritus ſancti +. ter hæc & ſequentia recitentur, & incute, droch, myrroch eſenaroth + betu + baroch + aſſ + maaroth. poſtea dic: Sancta trinitas puni hunc qui id mali deſignarit, atq; hoc aufer per magnā iuſticiam tuam, + eſon elion + emaris ales ege: in tegumentum incute.

De ſacrilego, itemq; genuino uerbi Dei uſu, & impio ſanandi maleficij modo.

Cap. 6.

PORrò, quód nam ſacrilegium grauius exiſtimaueris, quàm omni propriç ſalutis memoria pertinaciter excuſſa, tam ſceleratè uenerabili Dei nomine abuti, & ſacroſancto eius uer

bo uim

bo uim inferre,& rapere intorquereque ad dæmonij præstigias in Dei contumeliam tegēdas, quod ex arcano Patris æterni sinu humani generis amore uictus Dei filius CHRISTVS IESVS deprompsit, promulgauitq; miserorū & perditorum hominum causa: ut hi cum essent lapsu primorum parentum à Deo separati, omniq; gratia excidissent, ex hoc se in gratiam repositos discerēt, haberentq; certa & expressa diuinę erga se uoluntatis testimonia, quibus se in ueris animorum consternationibus,& ancipitibus distractorum sensuum fluctibus erigerent & erudirent:ut prolixius docet Peucerus in suo de Diuinationibus commentario. *Verbi Dei genuinus usus.*

De genuino sacræ Scripturæ usu sic Timotheo scribit Paulus: Omnis Scriptura diuinitùs inspirata, est utilis ad doctrinam, ad redargutionem,ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iusticia, ut integer sit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Item Romanis: Euangelium est potentia Dei,ad salutem omni credenti. Ad Hebræos 4. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrâtior quouis gladio utrinq; incidente, ac pertingens usque ad diuisionem animæ & spiritus, compagumque & medullorum,& discretor cogitationum & intentionum cordis. Ad hos usus,nimirum ad renouandam hominum corruptam naturam, traditum est Dei uerbum. Hæc præstat fide apprehensum in cordibus credentiū,cooperante Spiritu sancto, qui per uerbū efficax est:non, ut mentitur diabolus,à sceleratis & impijs ipsius ministris ore *2. Tim. 3.* *Rom. 1.*

solam prol.ta, alias exerit uires, quàm quò destinatum ab initio fuit. Cumq; pronunciet Dei lex: Non assumes nomen Domini Dei tui in uanum: nō enim insontem habebit Deus, eum qui assumpserit nomē Domini Dei sui inuanū: certissimum est, & irrefragabiliter uerū, eos omnes qui eiusmodi incantationum Scripturæ sanctæ fuco uelatarū, ritibus & modis utuntur, atrocissimas manere pœnas. Quare si quis effectus sub horū uerborū pallio, uel uerè uel fascino uideatur cōsequi, dæmonis esse opus ne dubites. Nihil aut accedit, aut decedit uirtuti uerborum, ab impijs his hominib. pronunciatorū. Confirmat hæc Augustinus, dicens: Verum est, fratres charissimi, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probādum Christianum: ut cum interdum per illa sacrilegia, aliqua remedia, in illa infirmitate percipere. & aliquid uerum potuerint agnoscere, facilius diabolo credant. Sed qui totam religionem Christianam desiderat custodire, oportet ut hæc omnia tota animi uirtute contemnat.

Deut. 5.

Sermon. 241. de Tempore.

Memorandum fallacis curationis maleficij dæmoniaci, cum certa benedictionis formula exemplum, ob histor.æ continuatum tenorem, superiori libro conscriptum inuenies. Cui obiter adijciatur alter modus superstitiōe priorem uincēs, atq; ex sacrifici libro exscriptus, ut hinc de reliquis eiusmodi sanationib. præiudicium concipiatur. Accipe tres olei uiolacei mēsuras: & consistens contra solem, ante eius ortum, exprime nomen hominis læsi, & matris eius, & angelos

Cap. 4.

Sacrilegus cu... ...

gelos

gelos gloriæ qui stant in gradu sexto, septẽ diebus, ter in die. Septimo autẽ collocetur ille nudus sub sole, & oleo uniuersa inungatur caro: hinc coram sole suffumigetur myrrha, olibano, & præcipuis aromatibus: deinde istos honoris angelos inscribe in argenti lamia, quę cum aromatum incenso suffita, in collo suspendetur. Vicesima die mensis hoc fiet cum successu, ut maleficio affectus curetur.

Magicæ & superstitiosæ morborum curationes, adhibitis carminibus uel uerbis ignotis, quibus etiam omnino non conuenit cum imaginibus cœli. Cap. 7.

HVc pertinẽt superstitionũ & uerborum ignotorum quibus utrum benè aut malè preceris ignoras, monstra: haud dubiè à malis inuenta hominibus, & pro libidine excogitata, quæ cum Dei contumelia in sacrosanctæ nostræ medicinæ conspurcationem calumniamq; furtim irrepsere. cuiusmodi hi usurpantur rhythmi contra epilepsiam:

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum: *Curationes magicæ, superstitiosæ & impiæ.*
Hæc tria qui secum portabit nomina regum,
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Ita antiquitas credebat, uerbascũ cum sua radice tusum, uino aspersum, folioque inuolutum, & in cinere calefactum, strumis'que impositum, eas abigere, si hoc fecisset uirgo ieiuna ieiuno, & manu supino tangẽs dixisset: Negat Apollo pestem posse crescere, quam nuda uirgo restinguat. Atque ter hic despuendum putabat.

De abditis morb. causis cap. 26. Narrat Beniuenius, quòd ariolus duobus digitis uulneri militis superpositis, & carminibus nescio quibus insusurratis, telum in dextram pectoris partem immissum, ossique sinistræ scapulæ infixum, redire ex osse iusserit. unde (scribit) etsi absque ægroti noxa, non tamen sine utriusq; animæ dispendio miles curatus est. Facile fuit dęmoni, ad magi murmur colludenti, telũ extrahere, ut magis alios suis fraudulentis perniciosisq; actionib. sibi deuinciret.

Adhæc, ut sanguinis fluxus inhibeatur, in usu est: In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Chunrat cara sarite confirma consana imaholite. Hic meritò dixerim: Quæ communio lu- *2. Corint. 6.* ci cum tenebris, aut quæ concordia Christo cum Belial? Addã, quòd carmine apud Home- *Plin. lib. 28. cap. 2.* rum, sauciato Vlyssi sistere sanguinẽ potuit Autolyci filius. Sic Theophrasto ischiadicos sanat carmen: Catoni luxata membra cantio hæc, Danata, daries, dardaries, astararies, & reliqua. Si duo maleficio læsi, mutuo se grauiter prosequantur odio, in pane missali hæc inscribantur uerba: Abracamon filon. & offeratur utriq; edẽdus panis: hinc perpetuus utriusq; subsequetur amor. Contra canis rabidi morsum, pani inscribitur: Irioni khiriori essera khuder fere. inde uoratur. Non infimę sortis nobilẽ cognoui, simili curationis ratione celebrẽ, qui pomi particulæ inscribit, Hax pax max Deus adimax, atq; edendã illã uenenato à cane rabido porrigit. A singulis sũt mediũ stuferũ Brabanticũ postulare eum audio. qua pecunia cõgesta, sacellũ ꝓpe arcẽ suã extru-

extruxit, misis aliquot ea impietatis mercede redemptis cohonestatū, uti fertur. Vt uerò huic mysterio ponderis aliquid accederet, ad maximum natu ex sobole uelut iure hęreditario propagari eam curationis efficaciam, nec ad alios posse deriuari, temerè credulis persuadetur. Similibus diabolicarum uocum portentis contra dentium dolorem utuntur, Galbes galbat galdes galdat. Ridiculum quoque hoc scriptum appenditur: Strigiles falcés que dentatæ, dentium dolorem persanate. Quidam ad febrem omnis generis intermittentem, uirgas duas parallelas uerborum ui medijs partibus committit, ipsoque contactu uincit crucis effigie, quam collo subnectit: sic quidē multos leuat, sed qui ferè grauius recidant. Contra febres, thoraci lignum rotundum applicant Turcæ, deinde illud alio simili ligno percutiunt, nescio quid sub murmurantes. In collo schedulam contra easdem suspendebant quidam superstitiosi monachi, iubentes singulis accessionibus quasdam effundere preces, & post tertiā accesionē bene sperare. Quis non animaduertit fucū? In primis plurimùm ualet cōfidētia, nec in principio cōsiliū quęritur: deinde in acutis, iá morbo adulto, uix fieri potest quin post tot paroxysmos mutetur morb'. Si Dei aut dæmōis uirtute ob scriptū euenit sanitas, cur nō euestigiò ea sequitur? Exaratas has uoces, Gibel got gabet, rostro pulli imponūt: inde stylo præacuto huic caput rectà in medio ptūdūt, pullusq; exilit ac uiuit, maximè in ęstate. Ea aūt delitescit causa, ꝙ pulli caput

put

put cerebrumq́ue oſſe utrinque diuiditur:inter quod in medio diſtinctum, ſtylus quà facilè poteſt, penetrat:nec quicquam, illæſo cerebro, uitæ decedit. Verbis porrò eam ineſſe uim exiſtimat uulgus, earum rerum imperitum. Atqui ab illis ſi uirtus ea promanat, cur transfixo hœdi ſiue hominis aut canis capite, non idem contingit? His adde illud Conſtantini, in piſcium

Lib.6.Simpl. captura:Iao Sabaoth.Iure itaque optimo Galenus, quanquam ethnicus, Chariachirum & Bamachium deriſit:ipſisq́ue Dioſcoridem prætulit, qui non imprecationibus & uerbis ſuperſtitioſis, uelut illi, tradiderit medicinam. Idem libro 10. Simp. Subſtantia eſt, ait, quæ ſuſpenditur:non uoces barbaræ, ut quidam præſtigiatorum facere aſſolent.

Nullæ uoces cum imaginibus cœli conueniunt.

Illud porrò omnem ſuperat ſtulticiam, quòd quaſdam uoces cum imaginibus quibuſdam cœli conuenire, plerique autument: & uerba quæpiam cum ſolennitate prolata, mutare ſenſus hominum & brutorum: hinc in ſpeculo conſecrato uideri imagines, hinc moueri fœminas in amorem, hinc mutari elementa, terram uariè affici, ignem ab uſtione ceſſare, morbos curari. O' delirium incomparabile. Quænam uis hæc quæſo, unde deriuata, ubi recepta? Si etenim pendet ab harmonia cœleſti tota uerborum uirtus, ut Alchindus contendit:cur non ipſa per ſeſe operari id poteſt, cum ſit cauſa ſuperior? Dicet fortaſſe, cœlum media & proxima cauſa, hoc eſt uerbis agere. At hoc doceat, in ſono'ne, aut in uoce, an in uerbis exterioribus operandi

Fusè de ijs cōtra Alchindum diſputat Io. Franc. Picus lib.7. cap. 6. de prænot. ſuperſtitioſa aduerſus magiam.

operandi uis recipiatur. prior enim natura sonus quàm uox, & uox quàm uerba: hæc enim ex illa, illa uerò ex alio conficiuntur, cum uerba uocem & sonum includant, & in definitione uocis contineatur sonus. Sine uoce sonus esse potest, quia natura prior: pari ratione sine uerbis uox. sine uoce autem & sono uerba non sunt. Si igitur uis in sono recipitur, & qua sonus mouet elementa, omni sono etiam inanimatorum corporum poterit ea uirtus communicari: quare nec uoce, nec uerbis opus erit. Si autem in uoce, cum ea plerisque etiam animantibus præter quam homini competat, idipsum poterit à brutis etiam fieri. Si uerò in humanis uerbis tantũ recipi dixeris, rogo unde accipiatur uis, in prima'ne syllaba, aut medijs, aut ultima? Si in syllaba, iam non in uerbis: ea uerò mox perit. eadem in alijs erit ratio. Quare colligitur, nullo modo uerbis inesse hanc posse uirtutem cœlitùs operantem.

De *magica sanatione per ligaturas, periapta, characteres, effigies, annulos uel sigilla.* Cap. 8.

Hic ligaturæ magicæ & periapta tum alia, tum ex sacris maximè literis furtim tracta, suum habent locum, quibus contra dæmonum studia, incantationes & maleficia homines quoq; dementantur. quemadmodum cum primum Euangelij Ioannis caput minutissimis literis in schedula pictum, & Missæ recitatione consecratum, collo alligatur, mirum contra incanta-

Ligaturarũ & periaptorũ uanitas.

canta-

cantamenta & diaboli machinationes creditur esse amuletum. At si chartula hæc alicuius habebitur efficaciæ, prærogatiuam certè singularem aduersus satanæ molimina obtinebunt illi, qui sacram Scripturam ex professo in manibus uel manicis continuò circumferunt. Sed ea nisi animis sit irradicata nostris, ubi uelut à fomite uitali in actum excitetur, mortua permanet litera, etiamsi millies suspendatur, alligetur, portetur, affricetur, obmurmuretur, inscribatur, sigillis aut annulis imprimatur, bibatur, edatur, uel etiam uoretur. Confirmat hæc Chrysostomus: Quidam, inquiens, sacerdotes aliquam Euangelij partem scriptam circa collum portant. Sed dic sacerdos insipiens, nônne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus posita Euangelia nihil prosunt, quomodo possunt circa collum suspensa seruare? Deinde ubi est uirtus Euangelij? in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis: si in intellectu, ergo melius in corde posita prosunt, quàm circa collum suspensa. Eiusdem est sententia: Quando in grauem lapso morbum, aliqui incantamentis succurrendum esse consulunt, alij rebus collo alligandis, alij aliter: & tu constanti animo, quicquid id est, ob Dei timorem sustines, patique fortiter malis quàm eorum aliquid sectari, hoc te martyri facit proximum. Hac ratione docet Athanasius quoque, dæmones plurimùm formidare uerba Psalmi 68, si quis ea attentè ex animo

Verbum Dei nō mortua est litera, sed spiritus & uita. Ioan. 6.

Homil. 43. in cap. Matt. 23.

In lib. de Varijs quæst.

animo oret: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant à facie eius qui odiunt eum. Sicut propellitur fumus, tu propelles eos: & sicut liquescit cera à facie ignis, sic pereant impij à facie Dei, & reliqua.

Minus insuper momenti habebunt manu effecti characteres, effigies, annuli uel sigilla, hac illa'ue figura delineata, sculpta'ue, uel imaginibus ad certos cœli positus hoc momento, & illo loco insignita. Atque ut nulla astrorum uis in ea quæ manibus conficiuntur opera imprimitur: ita etiamsi infinitè diuinis notis, nominibus, aut Scripturæ sanctæ uerbis ornentur, substantijs nihil ex figuris quibuscunq;, ueræ uirtutis uel accedit uel decedit: quib. singulis mirandas peculiaresq; uires certarum actionum effectrices ab initio Deus indidit. Nec enim iam noua ibi instituitur qualitatum mixtura: non materiæ, ex prima ordinatione, conuenienti qualitatum temperamento indutæ, noua & essentialis forma infunditur: sed corpori antea conformato, sua materia & forma, quibus existit, conseruantur, suaq; adornato temperie, arte duntaxat noua affingitur species: ad quam nihil sidera, nihil eo tempore existentes in aere qualitates cōferunt: immò, ut semel dicam quod res est, uniuersam hanc commenticiarum specierum congeriem, uanam esse, & inefficacem, non pudet liberè profiteri. etiamsi hic mihi offundent Thebit philosophum, & magiæ antistitem, annulos conficiendi modum docētem, quibus animum

Characterū, effigierum, annulorum & sigillorum nugæ.

nimū exhilarari, hostes, cacodæmones & morbos arceri, miraculaque edi mentiuntur: cuiusmodi annulorum commenta Eudemum philosophum quoq; fabricatum esse tradut. Obijciēt & Albertum sui semper similem, & horum annulorum sigillorumque à ueritate sępenumero diuaricantem fabrum. Accedet quoque Marsilius Ficinus, doctissimus alioqui philosophus, & plerique alij. Nec Gygis Lydorum regis annulus menti excidat, ut magica annulorum cathena ornatius prodeat Lamia, Menippi Lycij sponsa: cuius digito, ne comitiali morbo correpta cadat, à philosopho redargutа, annulus applicetur argenteus, hoc modo intus notatus: ✠ habi ✠ haber hebr ✠. atq; hinc breuiola, quæ uocant, contra febres à quodam nebulone quæstore ficta, offerantur:

Plato lib. 2. de Rep.
Lib. 2. Mineral. tract. cap. 1. & 3.
Marsiliū Ficinum hoc nomine notat.
Io. Fr. Picus lib. 7. cap. 6.
Philostr. li. 3.
Breuiola contra febres.

Ananisapta ferit, mortem quæ lædere quærit.
Est mala mors capta, dum dicitur ananisapta.
Ananisapta Dei, tam miserere mei. Per nuptialem uerò annulum sponsus mingat, ut ab impotentia ueneris & fascino soluatur, authore Nicolao & Guilielmo Varignana medicis, & Petro Argelate chirurgo: si amorē quis dissolui uelit, in amantis calceo stercus amatę collocetur, odorque perceptus amorem infringet. Causam profectò eius uirtutis nimis manifestam, non est quòd ad occultam proprietatem torqueas.

De

De characteribus, imaginibus, figuris, exorcismis, rebusq; illicitis, quibus thesaurus inquiritur, claustra aperiuntur, capillitio suspenduntur maleficæ, obijciunturq; reliqua diaboli ludibria.

Cap. 9.

THesaurũ porrò sic inquirunt hi magi. Virga auellanæ tribus signata crucibus, coniuratur non modò superstitiose, sed & impiè ac blasphemè. Adduntur characteres cum barbaris nominib. & in fodiendo leguntur Psalmi, De profundis: missa, Misereatur nostri: Requiem, Pater noster, Aue Maria, & Ne nos inducas in tentationẽ, sed libera nos à malo, Amẽ. A porta inferi, Credo uidere, &c. Expectate Dominum, Requiem æternam, cum oratione certa. Et si fodiendi tempus neglexeris, à diabolo tollitur thesaurus. *Magicus thesaurum inquirendi modus.*

Vt claustra aperiãtur, in particula cereæ baptismo designatæ flores uolubilis imprimũtur, liganturq; in anteriore indusij parte: ac ubi reserare uoles, ter inflabis, dicesque hæc uerba: Arato hoc partiko hoc maratarickin tuo nomine aperio hoc claustrũ, quòd infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, Amen. *Diabolica claustrorum apertio.*

Aethiopidis etiam herbæ tactu clausa omnia aperiri, quibusdam simul admurmuratis cantilenis, traditur: eòdem referendũ, quod cuidam ad laqueum damnato Venetijs, omnes patefactæ fuerint fores, disiectis seris, una tantum admota herba, signaculis quibusdã decantata. At *Plin. lib. 24. cap. 4.*

si uis ea inest herbis, quorsum admurmurantur cantilenæ, aut adhibentur signacula? Vel si uirtutem hanc obtineant cãtilenę & signacula, cur aduocantur herbæ? Si simul coniuncta hanc efficaciam sortiri dicas, meram esse superstitionem, contrà obijcio. rerum alioqui naturalium miraculis ut nihil derogatum uolo, ita eiusmodi cantiunculis & signaculis nil penitus tribuendum esse, ingenuè affirmo. Quum autem herbæ illæ non operentur nisi cantionibus & signaculis applicatis, consequẽs est, ijs etiam nihil eiusdem uirtutis adesse. Si effectum subsequi respondes: contingit is profectò dæmonis opera hic colludentis ratione cantilenæ uel signaculi, ut eiusmodi ludibrijs incautos alliget strictius, cautiusque fallat, nec ullo modo iuuet. Dicam hic cum Plinio, nõ satius fuisset Aemilianũ Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quàm machinis claustra ꝑ tot annos quærere?

Lib. 24. ca. 2.

Pro defensione, figura cum creta in terra notatur, & miræ affinguntur nugæ, recitanturque Psalmi, & Orationes, nec non Missæ actum cohonestant, & in arbore clauus figitur ferreus.

Vt mille hominibus uel equis cinctus quis appareat, anniculus salicis ramus unico inflictu abscissus usurpatur cũ exorcismo, barbarorum nominũ recitatione, & characteribus absurdis.

Imagines damnosæ.

Damnum alicui inferre se credunt, si imaginem conficiant in eius nomine quem læsum cupiunt, ex cera uirginea noua, sub cuius axilla dextra hirundinis cor locetur, & hepar sub sinistra. Item, collo appenditur filo nouo effigies

effigies, quæ acu noua in membro lædendo figitur, recitatione uerborum, quæ ob curiosos studiò prętermittenda censui. Ea ex ære quandoq; apparatur, cuius membra ad diriorem deformationem inuertuntur, ut pes manus loco formetur, & pedis uicissim locum subeat manus, faciesque inuertatur. Ad atrocius malũ similis imago adornatur in hominis forma, in cuius capite nomen certum scribitur, & in costis ea nomina, Alif cafeil zaza hit mel meltat leuiatan leutatace: ea in sepulchro defoditur. In eundem usum, ut ipsi uocant, in Martis dominio, parantur duæ imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra: & ferrum quo homo necatus fuit, traditur alteri imagini, ut alterius necandi simulachri caput transfigat. In utraque duo inscribuntur nomina, & characteres seorsum peculiares: & certo altera reconditur loco.

In mulieris amore conciliando, conficitur in hora Veneris imago, ex cerą uirginea in amatæ nomine: cui character imprimitur, & circa ignẽ calefit: & inter agendum, cuiusdã angeli memoria in mentẽ repat. Non absimile monstrum fingitur, ut quis tibi in omnibus obsequatur.

Vt tandem capillitio suspendatur nostra hęc malefica, & huius nugatorij actus scena tragicum sortiatur exitum, apparatur effigies ex terra capitis mortui hominis, in alterius nomine baptisanda, cui nomen cum charactere inscribitur: hinc osse putido suffitur, & inuerso ordine leguntur Psalmi, Domine Dominus *Imago, ut cãpum suspẽdatur malefica.*

noſter, Dominus illuminatio mea, Domine exaudi orationem meam, Deus laudem meã ne tacueris, &c. Deinde duobus diuerſè locis ea ſepelitur.

Vt periaptorum, characterum, figurarum, annulorum, imaginum, reliquorumque id genus prodigiorum uanitas ubique explodenda, omnium obtutui lucidiſsimè pateat, formulas has ſacrificio ſurreptas ſupprimere nolui, quo de cęteris eiuſmodi hominum ludibrijs facilius pronunciaretur ſententia: quib. ſi uel ueritatis momentum ineſſe leui ſolum cogitatu ſuſpicatus fuiſſem, eas hauddubiè eueſtigiò, cui debentur, conſecratas excepiſſet Vulcanus.

Quibus uerbis ſtupor ac taciturnitas in tormentis & quæſtionibus induci creditur, & ſolui.

Cap. 10.

Quomodo tormenta quidã [illegible] uant.

QVod in ijs uidere licet, qui cum ſcelus aliquod capitale admiſerint, uel antequam ſubijciantur quæſtioni, uel interea dum torquentur, quorundam aut ſcriptura, aut prolatione uerborum conſequi ſibi uidentur, ut & tacere poſsint, & nihil omnino ſentire. Id quod tam firmiter ſibi perſuaſum habent, ut fuerint qui hac fiducia ultro ſe tum carceri, tũ quæſtioni obtulerint. A diabolo enim, cuius intereſt ſcelera non puniri, ſed indies accumulari, cõfirmantur in malo, nec ſolum organis uocis obſtructis impediuntur, ne loq. poſsint, uerùm gra-

ui etiam

ui etiã somno opprimuntur, ut nec audiant interrogata, nec tormenta sentiant. Interim tamẽ his illi pẽduli uerbis ac uersibus, sanè perquàm ἀνάξιοι utuntur: *Imparibus meritis tria pendet corpora ramis, Dismas & Gestas in media est diuina potestas: Dismas damnatur, Gestas ad astra leuatur.* Sunt qui uerba prophetæ eructent: Eructauit cor meum uerbum bonum, ueritatẽ nunquam dicam regi. Alij aũt hac prece se muniunt: Quemadmodum lac beatę gloriosæ Mariæ uirginis fuit dulce & suaue Domino nostro Iesu Christo, ita hæc tortura siue chorda sit dulcis & suauis brachijs & membris meis. Alij uerò saltem hæc proferunt: Iesus autem transiens per medium illorum ibat. Os autem non cõminuetis ex eo. Et tamen contrarium uidemus euentum. Licet enim ἀναλγησίαν ita dæmon occupet, ut nihil sentiant: ossa tamen illis comminuuntur & confringuntur. Qua etiam ratione probari posset, eorum uerborum nullam esse uim: quin ridicula potius esse, quàm credibilia, quæ iam proposuimus. Enimuerò nec diabolo quidem esse permissum ut efficiat aliquid eiusmodi, interea dum ijs ut superstitiosè utuntur flagitiosi, ꝓpter duas mihi causas uideretur. Primò, quòd cũ omnis potestas à Deo sit, diabolus nec ipsi, nec legitimis ipsius actionibus possit resistere, ut nocentes publicæ eripiat iusticiæ: sicut docet D. Augustinus, & Thomas Aquinas. Secundò, quod impunitas scelerum Deo non placeat, & malefaciendi licentia minimè permittatur. Alioquin institutus ordo & iusticia Dei sibi inui-

Verba stupore & taciturnitatem inducentia.

Psal. 44.

Luca 4.
Ioan. 19.

Diabolus cur nõ semper linguam & sensus impediat.
Rom. 13.
De ciuit. Dei lib. 10.
Thom. q. 5. primæ partis tract. q. q. tit. de miracul. De Sent. excõm. c. ut famæ. l. ita uulnerat. D. ad l. Aq.

inuicem repugnarent. Sed tamen hominum impietate sic merente, sæpius hæc accidisse fateor. Testatur enim clarissimus Iurisconsultus Paulus Grillandus, se bis id & uidisse, & in facto cõperisse, his uerbis: Primò Pisis dum essem assessor magnifici domini Capitanei illius ciuitatis: deinde Romæ dum essem auditor criminalium causarum reuerendiss. domini Auditoris Cameræ, ubi quidam fur sagacissimus, & duplicis maliciȩ reus, cõtra quem erant examinati quindecim testes super diuersis indicijs magni furti 137 ducatis, auri habens noticiam, quòd curia præfati domini Auditoris procedebat contra ipsum, antequam personaliter compareret, accepit nonnulla sortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atque iterum uidens quod sufficiebant ad parangonem, quadam die dum ego essem in ædibus turris nouæ ad examinandum quosdam alios reos, ille sponte ueniens accessit ad me, & se constituit in carceribus ipsis, dicens, quòd ultro uenerat ad purgandum indicia, & notam infamiæ sibi illatæ. Contra quem tamen necesse fuit deuenire ad torturam, tot indicijs contra ipsum laborantibus. In qua dum erat eleuatus, dormiebat capite cliuo, ac si iaceret in lecto, absque ulla penitus lamentatione, aut clamore: & ad tractus chordȩ erat tanquam statua marmorea. qui dum eleuabatur à principio, dicebat quædam uerba submissa uoce, deinde silebat ut dormiens. Statim ego suspicatus fui, ne gestaret aliquod sortilegium siue facturam maleficam penes se, aut ex illis uerbis ca

Tractat. de quæst. et tort. q. 4. num. 14.

Tormenta nil curans.

Nihil sentiẽs doloris.

ptaret aliquod suffragium: perquisiui quàm diligēter per omnes partes corporis sui, demumq; reperi in capite, sub scuffia scilicet inter crines, quandam paruam schedulam hæc uerba continentem, uidelicet ✠ Iesus autem transiēs ✠ per medium illorum ibat ✠ os nō comminuetis ex eo ✠ cum crucibus ita signatis: quam illico abstuli àb eo. qui licet illa sic ablata satis conquereretur, nihilominus iterum positus ad torturam, & eleuatus iterum, illud idem sicut antè faciebat. & in principio ipsius eleuationis nonnulla uerba submissa uoce dicebat, quæ percipere nūquam potui, nec quicquam confessus est. Demum mutatis tormentis, sub tormento taxilli subiectus fuit, & similiter spernendo dolores nihil unquam confessus est: sed in sua negatiua semper audacius conualuit, adeò quòd necesse mihi fuit eo instāte ab inquisitiōe eundē absoluere. Similis casus occurrit Hippolyto de Marsiliis, dum erat officialis ducis Mediolani. Iterum ait Grillandus, necdum est annus elapsus quod audiui alium Romę positum ad torturam, & repetitis uicib. grauiter cruciatum, qui uerba de lacte Mariæ uirginis submissa uoce proferebat, & nullū dolorē pati, sed cuncta spernere uidebatur: & dormiebat sicut alius in tortura, adeò q̃ a tribus iudicibus præsente ꝓcuratore fiscali examinatus, nulla unquā ab eo confessio extorqueri potuit, licet correus & criminis socius id faterertur expressè, & illū in sociū nominaret: cuiꝰ ꝓcessum uidi, illūq; cognoui. Aliud exemplū q̃d similiter in facto accidit mihi Romæ cuiusdam maleficę

Hippolyt. de Marsil. in l. repeti. col. 4. ff de quæst.

Aliud exemplum.

Exemplum mulieris.

maleficę mulieris, quæ antequam eleuaretur in tortura, uerba quædam ſubmiſſa uoce dicebat: deinde eleuata ſilebat penitus uelut mortua, & nigrior apparebat in uultu carbone extincto, oculos extra caput ualde tremendos more illorum qui ſtrangulátur emittens, & nihil penitus loquebatur neq; boni neque mali. Vltima autem hæc hiſtoriola minimè noſtro obſtat inſtituto. Nam ſi ex lamijs noſtris illa fuit malefica, quid mirum ſi diabolus linguá ei faucesq; præcluſerit? ne ſcilicet illa ſuam innocentiam probaret, & dæmonis ludibria detegeret. Superioribus autem exemplis ſimile nuper habuimus Antwerpiæ, in carnifice eius urbis, natione Gallo: quem cum innumera, eaque notoria flagitia commiſiſſe nemo non ſciret, adigere tamen nullum tormentorum genus, quamuis immane, potuit, ea ut confiteretur. in tantam ſtatim ἀκινησίαν, ac ſenſuum penè omnium alienationem incidebat. De qua cum prudentiſsimus Senatus Medicos ordinarios conſuluiſſet, eiuſmodi ſtuporem non niſi pharmacis quibuſdam ſomniferis induci poſſe deprehendit: cuiuſmodi ſuprà libro ſecundo, capite trigeſimoprimo deſcripſimus. Nonnulli tamen, ait Grillandus, dixerũt, quòd aduerſus iſtas coniurationes & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diuerſis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quòd omnes ligaturæ & maleficia huiuſmodi diſſoluuntur, & reus grauiſsima tormenta & cruciatus patitur in corpore. & inter alia ſolent dicere uerba illa prophetæ: Eructauit

Carnificis pertinacia.

Tractat. de quæst. et tort. q. 4. num. 16.

Ab uerbis diſſoluatur taciturnitas & ſtupor.

Pſal. 44. & 118.

uit cor meum uerbum bonum, dicam cuncta opera mea regi:&,Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit ueritatem:&,Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium.&,Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna subuertetur. Ex quibus uerbis, precibus & exorcismis, dicunt maleficia ipsa resolui, & reum mirabiliter cruciari. Vide Paridem de Puteo, in Tractatu de Syndicatu, c.tortura.lo. 3. folio centesimo decimotertio. & Syluestr. Prior. in Tract. de Strig. demonst. mirand. libro quarto, capite quinto. Super quibus tamen cogita, quia de uirtute ipsorum remediorum nō possem quicquam certi attestari, ex quo illa nunquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus uidi. Ego uerò, licet & D. Grillandus, & mille alij oculis id uidissent suis: tamen uirtute uerborum siue prolatorum, siue pictorum, siue sculptorum, fieri nunquam credam.

Psalm. 50. *Psal 7.* *Psal. 9.*

Figurato nullam inesse uim ratione figuræ. Cap. 11.

HInc liquet, quantū fidei sit adhibendum fuco dæmoniaco, ab Hieronymo in uita D.Hilarionis eremitæ descripto: Eiusdē, inquit ille, Gazensis emporij oppido, uirginem Dei uicinus iuuenis deperibat: qui cū frequenter tactu, iocis, nutibus, sibilis, & cæteris huiusmodi quæ solēt moriturę uirginitatis esse principia, nihil profecisset, perrexit Mēphim, ut confesso uulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad uirginem. Igitur post annum doctus ab

Aeſculapij uatib. non remediantis animas, ſed perdentis, uenit præſumptum animo ſtruprum geſtiens: & ſubter limen domus puellæ tormenta quædam uerborum, & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprij lamina defodit. Ilicò inſanire uirgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcentis. magnitudo quippe amoris eam in furorem uerterat. Perducta ergo à parẽtibus ad monaſterium, ſeni traditur, ululante ſtatim & confitente dæmone: Vim ſuſtinui, inuitus ſum abductus: quàm bene Memphis ſomnijs homines deludebam? O`cruces, ô tormenta quæ patior. Exire me cogis, & ligatus ſubter limen teneor. Non exeo, niſi me adoleſcens, qui tenet, dimiſerit. Tunc ſenex: Grandis, ait, fortitudo tua, q̃ licio & lamina ſtrictus teneris. Dic, quare auſus es ingredi puellam Dei? Vt ſeruarẽ, inquit, eam uirginem. Tu ſeruares, proditor caſtitatis? Cur non potius in eum qui te mittebat, es ĩngreſſus? Vt quid, reſpõdit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, amoris dæmonem? Noluit autem ſanctus, antequam purgaret uirginem uel adoleſcentem, ſigna iubere perquiri, ne aut ſolitis incantationibus receſsiſſe dęmon uideretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem: aſſerens fallaces eſſe dæmones, & ad ſimulandum eſſe callidos. & magis reddita ſanitate increpuit uirginem: Cur feciſſet talia, per quæ dæmon intrare potuiſſet? Hucuſque Hieronymus. Sed puellã magis obſediſſe amorem mentiens dæmonium, quàm amorem, mea eſt ſententia.

Dæmonis mẽdacium, ut illis quiſquilijs ipſum detineri perſuaderetur alijs.

sententia. nec uerborum aut figurarum in lamina incisarum potentia id contigit: sed quòd diabolo occasionem subministrasset, quemadmodum exprobrat Hilario, eam exercendi facta illi fuit potestas.

D. Thomas credit, annulos, uel quicquid est figuratum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ: neq; ex illa figura maiorē uim recipere à corporibus cœlestibus, quàm non sic figuratum: quoniam quæ ex arte fiunt, non sequuntur materiam, neque formam. Identidem & de uerbis prolatis sentit: quoniam uerba nihil immutant, nisi auditum. Verissimè ergo, imagines ex ære, plumbo, auro, cera alba, rubra uel alia materia baptisatas uel adiuratas, consecratas, imò potius execratas, per magorum artes & sub certis diebus, uirtutes obtinere mirabiles, in eiusmodi artium libris recitatas, errorem esse scribit Martinus de Arles theologus. Et Porphyrij opinionem de talibus construendis imaginibus, fuisse falsam, cōprobat D. Thomas Augustini testimonio, libro 10. de Ciuitate Dei. Verum quidē est, res naturales, formas suas & uirtutes consequi ex corporibus cœlestib. sed imagines artificiales nullam ab arte uirtutē imbibere, aut aliā assequi uim queūt, nisi quam ratione materiæ obtinent. Figura autem non est alterandi uel actionis principium. ideo nec alîus uirtutis causam habet aurum eius imaginis, quàm aliud alterius figuræ aurum. Atqui si alium consequi effectum appareat, fit is dæmonum operatione, homines ludificantium,

In libel. de occultis naturæ operibus.

Figurato nulla inest uis ratione figuræ.

Lib. de superstit.

Thomas Aq. in lib. contra gentes, de fato, de operibus naturæ occultis, et præcipuè in 2. parte Summæ theologicæ.

cantium, secundum Augustinum. Tales itaque imagines astronomicæ uim adipiscũtur per dæmonem: cuius signũ est, quòd illis imaginibus quosdam imprimi characteres oportet, cum naturali uirtute eæ operentur nihil. In hoc tamen à magicis simulachris discrepant astrologica, quòd in magicorum compositione fiũt expressæ quædam dæmonũ inuocationes, unde eiusmodi effigies ad expressa pertinent pacta cũ dæmonibus inita. At in astronomicarum factura, tacitum existit cum dæmonib. fœdus per quosdam characteres & figuras ab ipsis dæmonibus inuentas, ad quorũ characterũ impressionẽ, facientibus suffragantur dęmones. Hactenus ille.

Libro 18. de Subtil. Scitè igitur à Cardano, philosopho & medico, scribitur: Licet sigillis uim non leuem tribuant, ut Solis ad magistratus honores & gratiam cum principib. Iouis ad diuitias & amicos, Veneris ad uoluptates, Martis ad audaciam, Mercurij ad solertiam, Saturni ad laborum patientiam, Lunæ ad populi fauorem: non ignoro lapides prodesse, figuram aũt nihil. Idem, ubi magicæ stulticiæ maximi in ea arte Artephij placita enarrauit, ut non solum dolosos, sed etiã mente captos fuisse magos dijudicetur, prodigiosos quoque planetarum characteres, item annulos terrificis planetarum notis insignitos, & sigilla mõstrosis eorũ formis munita delineat. at mox subiungit: Hi sunt characteres dolosa mente excogitati, quorum uirtutem nullam esse certum est. Nam quid his characteribus cum planetis ipsis rotundis commune est? At ne nomina putes aut

Libr. 16. cap. 90. de Varietate.

Similia apud Agrippam de occul. philos. lib. 1. cap. 33. & lib. 3. ca. 29. 30. 31.

tes aut Arabica aut Chaldæa, aut Hebræa aut Græca: quòd si etiam essent, quid plus eis inesset uirtutis quàm Latinis? Igitur figmenta mera esse oportet, nulliusque uirtutis: quam si contendas obtinere, non nisi dæmonum pacto fieri potest. Quis etenim talia inuenire ualuit, nisi dæmonum persuasionibus? At iam dęmones nihil docere constat. Dicent autem, formas esse in Nona sphæra, quæ in India uidentur. Ita siquidē malus ille Aponensis finxit. Sed concedatur: qs uerò postmodum docuit, hunc characterem Solis esse, illū Saturni? Hinc clarè liquet, deridentium hominum hæc pura fuisse commenta. Plura inde magorum deliramenta ordine ex Artephio ibidem recitantur.

Si contendant magi, se rebus naturalibus uti, characteribus, figuris, herbis & uerbis, publica alioqui dæmonum commercia abominati: hinc refellentur, quùm sit apud Aristotelem & omnes naturales philosophos compertissimum, actiuas uirtutes non posse figuris inesse, & literis, uel quibuscunque characteribus, cum nihil aliud sint quàm compositio & ordo excogitatus ab artifice seu pingente seu fingente: præterea & materiales imagines ultra suam speciem & formam operari non posse, testatissimum est, multo minus admirabiles supra naturæ legem producere effectus. Signa uerò si dicantur, ea quum diuinitùs instituta non sint, quin potius reiecta, & à natura abhorrentia: restat ut plus quàm superstitiosa sint, & à dæmone inuenta, uel palàm fabricante, uel clàm in

malè

malè credulorum phantaſiam ſugerente. Somnia item ſunt, quòd figuras & characteres in elementali materia impreſſos párere radios fingat Alchindus Arabs, quibus motiones in rebus alijs excitentur, quum illi, quatenus ex arte fiunt, nullo modo cauſarum ſuperiorum influxus commoueant. His adde Porphyrij deliramenta, quibus figuras à dijs maximopere amari, eosque in ſacrata imagine contineri imaginatur: contra Ariſtotelem, atque etiam Theologos, qui characterum, herbarum, aut etiam uerborum ui, ſeparatas mentes ſupra hominem in aliqua materia coerceri poſſe negabũt.

Quapropter ocioſa, patrocinante ueritate, prodigioſorum huiuſmodi figmentorum permanebit fabrica: impiumque eſt comminiſci, ſacra uerba ea pollere uirtute, ſi denuò eò confugiatur, ut notatis ſolis literarum figuris tam mirabiles progignantur effectus. Euangelij efficacia, non in exaratis characteribus, huic figuræ uel illi annulo, ſigillo aut imagini applicatis: uerùm in uirtute myſtica, ad ſalutem credenti, conſiſtit. Verbum Euangelij in corde iuxta uiam ſatum, auditum, & non intellectum, rapit malus ille: auditum autem, protinusque cum gaudio exceptum, radicem, ut in petra ſatum, non habens, continuò euaneſcit: auditum item, & cura huius ſeculi ſuffocatum, ut ſemen inter ſpinas iniectum, infœcundum manet, inefficaxque: ſed auditum & intellectum, firmaque fide apprehenſum, efficax eſt, hominemque in nouam com-

Rom. 1. *1. Corinth. 4.* *Matth. 13.* *Marc. 4.* *Luca 8. 4.*

tiam commutat creaturam, & mentes consolatur afflictas, aduersus dæmonis insultus communiens, ardentique inuocatione in Christi nomine inflammans, exorante quæcunque petuntur: non autem hoc præstat chartis illitum uerbum, aut cuicunque materiæ impressum insculptumúe, uel collo alligatum, siue superliminari impositum, aut subtus limen in terra sepultum. Tantum enim abest ut intuitu pictarum aut incisarum insculptarumúe Scripturæ sacræ uocũ aut sententiarum, quacunque sint expressæ forma, terreatur, fugetur aut uinciatur diabolus, ut etiam ipse eandem probè calleat, nec allegare erubescat, quò fallat cautius: quemadmodum cùm Christum tentatione impeteret, fecisse legitur. sed bona conscietia, uiua fide, ex uera Dei agnitione & Spiritus sancti inspiratione prognata, atque uerbi Dei potentia prosternitur ille, profligaturque. Hinc ligaturas omnes & remedia, quæ medicorum condemnat schola, iure optimo quoq; Augustinus reijcit.

Matth. 4. Marc. 1. Luca 4. Psalm. 90. Li. 2. de doctr. Christ.

Formula curandi maleficij superstitiosa, item alter modus futilis pellendi dæmonis, blasphemus alius contra febrem. Cap. 12.

NOn inconuenientem curandi maleficij modum merè superstitiosum, quanquã mysterij loco habitum, hic asscribam, ut euidentius quorundam hominum eluceat impia credulitas. Hunc insignis doctrinæ, integritatis atque usus uir D. Ioannes Echtius, ἰατρὸς πολ- *Ioan. Echtius medicus.*

λῶν

λῶν αὐτάξιος ἄλλων, pro suo candore, ut & multa huius argumenti alia, conatus meos iuuare cupiens, communicauit: non quòd eum approbaret, sed risui unà mecum exponendum arbitraretur: à matre autem ægrotæ nactus erat, quæ studiose religioseque omnia præscripta se obseruasse, filiamq; inde curatam, si dijs placet, affirmabat. Historia, cui annectitur curatio, sic habet: Clarissimi iurisconsulti N. filia, annos nata circiter tredecim, monialis (quam uocant) monasterij non procul à Susato siti, maleficio laborare credebatur. nam uenter tumidior erat, ut hydropicam quis iudicasset: & cum lotio calculos excernere uidebatur, qui uerè erant fragmenta latericia inæqualia, magnitudinis auellanæ nucis, & minora, præcedente summo dolore. ad hæc, alterum crus habebat luxatum. quocirca quum extrema metuerent moniales, & puellæ parentes, ea Coloniam deferebatur, accersebanturque duo celeberrimi eius urbis medici, D. Ioannes Echtius, & Hubertus Faber: qui re ad exactam artis trutinam uocata, pensiculataque, dæmonis opus foueri iudicarunt. Ad puellæ itaque curationem adhibebatur quidã ariolus uetulus, nomine Abrahamus, qui hanc sanandi formulam parentibus præscripsit. Omnium primò sacra administretur synaxis. Deinde potionis sequentis cyathus paruus plenus, uel uitreus, matutina hora & uespertina puellæ maleficio affectæ propinabitur. Recip. Rhabarbari electi drach. I. radices enulæ, artemisiam rubrã uulgò dictam,

Superstitiosa dæmoniacæ uirginis curatio.

Rhabarbarũ quidem bilem euacuat, sed quorsum hoc cum reliquis plantis pellendo dæmonio conferet?

dictam, centaurium minus, mētam aquaticam: hæc simul, præter artemisiam, in olla noua indentur, & in honore sanctorum trium nominū ebulient in uino albo: artemisia autem in aquæ pinta, quam hic uocamus, circiter uncias duodecim ponderāte, decoquetur. Item pauperi alicui homini pio commendabitur recitatio orationis Dominicę & salutationis Angelicę, quin quies separatim repetendæ: primæ, in nomine puellę maleficio lęsæ, quòd Christus in hortum duceretur: secundæ, quòd Christus aquam & sanguinem sudarit: tertiæ, quòd Christus Iesus condemnabatur: quartæ, quòd Iesus citra culpam in crucem conijciebatur: quintæ, ob Christi passiōem, quòd in cruce expiraret, ut sagam conuertere, & illatum malum amoliri dignetur Iesus. Præscripto modo hominem simplicem in genua prouolutum, attentione summa orare oportet: deinde octo diebus continuis Missam audire ægrotum, & consistere ubi recitatur Euangelium: atque in cibo & potu aquam lustralem, salemque expiatum miscere.

Alia quædam puella exagitata aliquandiu à dæmonio, eius inspiratione ita liberabatur, ut itinere satis longo & recto singulis ferè passibus in genua procumberet Marcodurum usq;, nusquam è uia communi trita deflectens, etiam si fouea, aquæ, lutum uel excrementa essent obuia, in ijs quoque genibus deuolui oportuit: at in ara sacra D. Annæ (ad quam frequentissimus ibi religionis ergò concursus) missa celebrata, liberationis indicium iri ostensum pollicebatur

Obsessæ curatio futilis.

M

cebatur dæmon. Proinde circa puellam ſub miſſæ actione ſe conſpexiſſe umbram candidã, ait ſacrificus: quam quoq; puella ſe obſeruaſſe tãquam certiſsimã liberationis notam aſſeruit. En dæmonis fucum, quo εἰδωλομανίαν ſtabiliat.

Domum à lemuribus turbatam Theophraſti Paracelſi aſſeclæ uindicant, liberantque ſuſpenſis in quatuor domus angulis, membranis uirgineis, quas uocant, quibus inſcriptum eſt: Omnis ſpiritus laudet Dominum: uel, Moſen habẽt, & prophetas: uel, Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius. Si eodem modo ſuæ artis ſtatuunt principia, quo hanc commentati ſunt curationem, dæmonesque fugare conantur, nõ eſt quòd ueterem medicinam euerſum iri metuamus. Abſurdè enim prima hęc ſacri Vatis ſententia in chartulis ſuſpenſa, ad dæmones exturbandos uſurpatur. Nam omnis ſpiritus, hoc eſt, quicquid ſpiritu & uita fruitur, laudet Dominum: non autem ab impio, multo minus à diabolo, laudem ſuam celebrari uult Deus. Quomodo etiam inſtituto reſpondeant illa uerba Abrahæ, diuiti epuloni reddita, Moſen habent & prophetas, ipſi iudicẽt. Si tertiam urgeãt ſententiã, ad Caput octauum huius libri, De periaptorum uirtute, eos relego.

Pſal. 150. *Lucæ 16.* *Pſal. 64.*

Huc pertinet curãdi ratio cuidã extremè decũbenti nup à quodã chirurgo contra febrẽ adhibita, ut mihi ad eũdẽ ęgrotũ paulo pòſt acceſſito referebatur. Tres ille radiculæ partes huic offerebat, ſingulas ſemel mordẽdas. ad primã inquiens: Vtinam Chriſtus non eſſet natus. ad alteram:

Blaſphema fe-bris curatio.

teram: Vtiná mortẽ nõ obijsset. ad tertiam: Vtinam nec surrexisset. Deinde eas collo appendebat, iubens eum bono esse animo, si illæ perirẽt. qui enim eas tolleret, illum simul febrem ablaturum prædicebat. Interijt tamen æger hic empyemate, mea quidem sententia.

Dæmones non aliter sanare morbos, quàm à læsione ab illis inuecta cessando. Cap. 13.

SI iam obijciatur fœlix curationum harum magicarum succesſus: respondeo, In uita sancti Bartholomæi legi, dæmonem curasse morbos: atque hoc fecisse non sanando, sed à læsione, quam ipse inuexit, cessando, ut tradit Abdias episcopus Babyloniȩ libro octauo Certam. apostol. in hæc uerba: In idolo Astaroth apud Indos dæmon erat, qui se curare languidos, & cæcos, quos ipse lædebat, illuminare fateretur. Erant enim sine Deo uero homines illi: & necesse erat ut à Deo falso ludificarentur, qui eiusmodi arte illudit, uerum Deum non agnoscentes. His concitat dolores, morbos, damna, pericula, datque responsa ut ipsi sacrificent: & quum à se inuecta remouet, tanquam ab ipso sanentur, existimant omnes, nimirum stolidi: ille autem non sanando subuenit, sed à læsione cessando. itaq; cũ lȩdere desinit, curasse putatur. Et pòst: Ipse diabolus arte reddit homines ȩgrotos, ijsq; suadet uenerari idola. & ut sibi eorũ animas deuinciat, ab eorũ uexatione desistit, ubi lapidi aut metallo dixerint, Tu es Deus meus. Et pòst ex Bartholomȩi mandato fatetur dæmon, primò carnem hominum à se lædi, ue-

Fortalitium fidei lib 5. de bello dæmonum.

rùm in animas nullam ſibi conceſſam eſſe poteſtatem, niſi ſacrificauerint. Deinde ſubdit: At ubi pro corporis ſui ſalute nobis ſacra fecerint, ab afflictione deſinimus, quod tum in illorum animabus dominari inchoamus. Cum itaque à læſione quieſcimus, eos curare uidemur, & uelut dij colimur, dæmones interim exiſtentes. Pulchrè id à Tertulliano etiam docetur his uerbis: Habent de incolatu aeris, & de uicinia ſiderum, & de commercio nubium, cœleſtes ſapere paraturas, ut & pluuias, quas iam ſentiunt, repromittant dęmones, benefici planè & circa curas ualetudinum: lædunt enim primò, dehinc remedia præcipiunt ad miraculum noua, ſiue contraria, poſtquam deſinunt lædere, & curaſſe creduntur. Adiungam quid in hanc ſententiã Tatianus Aſſyrius contra Græcos diſſerat: Nullus affectus, inquiens, per occultam alterius rei diſſenſionem tollitur, nec ægrotus aliquis curatur amuletis, ut pelliculis appenſis. Dęmonum iſtæ aggreſsiones ſunt: & qui ægrotat, uel amat, uel odit, uel appetit ultionem, iſtos ſibi auxiliatores aſciſcunt. Vtuntur autem dæmones hoc artificij modo. Quemadmodum figuræ literarum, & uerſus qui inde conſcribuntur, non per ſe poſſunt indicare, quod ſcribitur: ſed hæc ſibi cogitationum ſuarum ſigna homines conſtituerunt, ex certa ipſorum coniunctione, ita ut ordo literarum definitus eſt, rem intelligentes: ſic etiam uariæ radices, & neruorum & oſſium adhibitio, non ſua natura aliquid efficiũt, ſed tanquam elementaris inſtitutio ſunt impro-

In Apolog. cap. 22.

bita tis

bitatis dæmonum, qui ad quid singula ualere debeant, præscripserunt. Vbi uerò ab hominib. usurpari uiderint ministerium uel curationem ipsorum, superueniunt, & eos ad seruitutem redigũt. Et pòst: Non sanant dæmones, sed dolo capiunt homines. & rectè Iustinus ille maxima dignus admiratione, dæmones latronibus simi les esse docuit. Siquidem ut illi uiros aliquos capere solent, deinde pacta mercede familiaribus eos restituere: sic etiam qui à uobis existimantur dij, quorundam hominum membris se insinuantes, deinde per somnum suam in illis gloriam fabricantes, in publicum prodire iubent: & in conspectu omnium, postquam desideratis ex mundo rebus se expleuerunt, ab ægris auolant, & morbum suo dolo productum obliterãtes, pristinæ ualetudini homines reddunt. Testatur & D. Hieronymus, licet uirtute magica possunt aliqua fieri miracula, ut illa quæ pertinent ad curiositatem tantum, & uanitatem (sicut Simon magus fingebat statuas ambulare, loqui, ridere, & similia) ea tamen quæ sunt salubria, ut existunt curatio languidorum, illuminatio cæcorum, & huiusmodi, non posse artibus magicis siue à dæmonibus effici.

Hinc Augustinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles sacerdotes populos suos, ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse conferre, non animalibus languentibus claudicantibúsue, uel etiam moribundis quicquam mederi: sed hæc sunt la-

queus & inſidiæ antiqui hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. & ſi quis hęc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. Idem ferè in libro de Ciuitate Dei legitur: & 26. q. 2. qui ſine. ubi mortem potius eſſe dicendam eiuſmodi curationem, quàm uitam, docetur.

Ad curationum harum dæmonicarum cognitionem facit, quod Sabellicus ſcribit: Talis, inquiens, Circenſium ludorum fuit pompa, quos tum inſtaurari contigit, quòd quidam è plebe homo T. Latinus, ſiue Tyberius Atinius, ut alij ſcribunt, à Ioue erat monitus, ut conſulibus nunciaret, non placuiſſe ſibi proximorum Circenſium præſultorem: inſtare urbi periculum ingens, niſi darent operam, ut ſibi ludi ex integro fierent. Id ille imperium quum fortè detractaſſet, ueritus ne, ſi fidem non feciſſet, pro ludibrio abiret in ora hominum: ita accidit, ut paucis diebus quibus ſpecies illa fuerat homini nocte oblata, filium nulla euidentiore morbi cauſa amiſerit. At tum iterum ſimili oraculo interrogatus, an ſatis magnam haberet ſpreti numinis mercedem? Cæterùm quum rem adhuc in oculto haberet, ſubita eſt corporis debilitate afflictus. Tum demum propinquorum conſilio uſus, lectica primò in forum ad conſules, mox per illos in curiam delatus, ubi quæ per quietem fuerat iuſſus dicere, ordine expoſuit. Miraculo accidiſſe aiunt, ut in pedes erectus, domum incolumis abierit. Sed malorum dæmonum aliquis Atinio in ſomnis affuit, qui futurum in-

Ennead. 2. lib. 9.

rum intelligens, ut paucis diebus ille filium amitteret, ipseque aliquanto breuius graui esset morbo defuncturus: ubi scilicet à se affligi desijsset, hanc fallēdi ansam nactus, ut Romanum pop. in maiores adhuc tenebras conijceret, ridiculum illud ludorum schema oculis cæcæ multitudinis offudit.

Fictam esse dæmonum sanationem, & eam quandoq; à Deo permitti ob imprudentium credulitatem, admodum sæpe efficacem.

Cap. 14.

ITaque liquet, fictam saltem simulatamque curationem quandoq; exhibere dæmonem, à cruciamento cuius ipse author extitit, desistendo libēter, cuius rei admiratione faciles hominum mentes illaqueet, sibiq; infidelitate subiuget spiritus in diffidentiæ filijs efficax: hoc unum cum primis annitens, ut hi quos defraudarit, eum diuino cultu & honore dignentur: uel Deum, ob contumacem hominum incredulitatem, plerunque aliqua permittere credimus, ut uidentes non uideant, & audientes non audiant, nec intelligāt, uel quo modo ex confidentia in medicū, medicamentis plus accrescere interdū uirium conspicimus: sic ex fide eiusmodi incantationum uerbis superstitiose adhibita, quanquam ex Scriptura frequenter furto satisque inconcinnè subtractis, aliquid singularis energiæ accedere, nō temerè quis credat. quod nec Galenū latuit: illum plures curare affirmantem, in quem plures cōfidunt. Tantū habet pon *Ephes. 2.* *Lib. 1. Prognost. cap. 2.*

Lib. de incantamēt. cap. 12.

Imaginatio intensa sanationis, efficax.

deris, intensa sanationis imaginatio. Quare Pomponatius dicere non ueretur, in sanatione acquisita ex ueneratione osſium Diuis ascriptorum, si essent ossa canis, & tanta & talis de eis haberetur imaginatio, non minus subsequeretur sanitas: imò multa corpora ueneratione dignamur in terris, quorum animæ patiuntur in inferno, authore Augustino.

Ex maiorum historijs recentique patrum nostrorum memoria repetunt plerique exempla, asseruntq; non paucos ad sola uota sanctis nescio qua crudelitate & religione facta, aut ex cōtactu contuitúue osſium (non dicam thecarũ) quæ de quorundam cadaueribus collecta ac reseruata ferebantur, recuperasse amissam uirium integritatē, sanitatis restitutione εἰδωλομανίαν stabiliēte, uniuersi cultus impij authore unico diabolo. Imò inde natam peruasisse in animos hominum opinionem, auctamq; ętate & roboratã inueterasse aiunt: ut plus ualere, longeq; ualidius obortas corpori ægritudines euellere atque extirpare sola uota statuis delata, quàm remedia censerentur. Eam inoleuisse consuetudinē addunt, ut si quid aduersi accideret, non diuina desiderarentur auxilia, sed in subsidium illi inuocarentur sancti, quos talibus præsidere ac dominari malis persuasum erat: neglectum ea ratione fuisse Deum, contemptuiq; & pro nihilo habitam medicorum operá: preces quoq; Deo ad cœlestium mandatorum præscriptum deferēdas, directas fuisse ad sanctos, aut ad statuas: uim item medicatricem diuinitùs remedijs in

natura ordinatis inditam, uotis fuisse tributam.

Quantum autem ualeat constans credulitas, apud uulgus propè innotuit. Credulitatem requirit superstitio, quemadmodū fidem uera religio. Tāta siquidē potest obfirmata credulitas, ut etiam miracula operari credatur in opinionibus & actionibus falsis. Quilibet enim in sua religione, etiam falsa, modò firmissimè credat ueram, spiritum suum ea ipsa credulitatis ratione eleuat, donec assimiletur spiritib. illis qui eiusdem religionis duces sunt, & principes: eaq; uideatur operari, quæ natura & ratio non discernunt. Hæsitatio uerò & diffidentia, institutum opus non modò in superstitione, sed etiā in uera religione infirmant: & effectum quęsitum, licet multo usu confirmatum, eneruant. Quomodo autem superstitio imitetur religionem, exēpla ostendunt, inquit Agrippa: uidelicet quando excommunicātur uermes & locustę, ne frugibus noceant: quando baptizantur campanæ & imagines, & eiusmodi plura. Sed quia prisci illi magi, & qui eius artis authores apud ueteres extiterunt, fuerunt Chaldæi, Aegyptij, Assyrij, Persæ & Arabes, quorum religio omnis peruersa erat, & idolorum cultu inquinata: cauendum nobis summopere est, ne permittamus illorum errores supra nostræ religionis Christianæ puram ueritatem dominari. Blasphemum enim hoc esset, & βδέλυγμα.

Cōstātis credulitatis potentia.

De occult. phil. lib. 3. cap. 4.

Historijs non illepidis ostenditur, quid in magicis curationibus ualeat temeraria credulitas. Cap. 15.

CAeterùm quid temeraria illa ualeat credulitas, exemplis ostendam ridiculis: & prius nō illepidum, à uiro Ecclesiastico, non infimi nominis Theologo, accepi. Narrabat is: Ad mulierculam quandam oculorum lippitudine aliquandiu laborantem, casu nebulonem diuertisse, qui sanationem oculorum certissimam pollicitus, suspēsa in ipsius collo schedula, tam cauit strictè, ne ea auferretur aut aperiretur aut legeretur, ut nihil hinc prorsus expectandum iuuamenti asseruerit, si aliquo hîc modo delinqueretur. Mulier in multam erectá spem confidens, à lachrymis se quoque continuit, quibus antea oculorum accrescebat malum: atque hac ratione paulatim conualuit. Demum ob adeptam sanitatem schedula negligenter habita decidit: eiusque, cui hactenus unicè fidebat, animaduersa dein iactura, redeunt lachrymæ, malumque recrudescit. Schedulæ interim ab alio inuentæ, reseratæ & lectæ, inscripta Germanico idiomate hæc aiebat fuisse uerba: Der teuffel kratze dir die augen auss, vnd scheisse dir in die lœcher. Quod si uerbum uerbo reddatur, sonat: Diabolus eruat tibi oculos, ac eorū foramina merda sua repleat. Si horum aliqua fuisset uirtus uerborum, euulsi perijssent oculi, cauitatibus dęmonis excrementis rursus infartis. Non omnino absimile, Plinio referēte, uidetur

Schedula ridicula collo appensa.

uidetur illud Marci Seruilij Nouiani principis ciuitatis, qui in metu lippitudinis, priusquam eam ipsam nominaret, aliúsue ei prædiceret, chartam duabus Græcis literis P & A inscriptá, circumligatám lino, subnectebat collo.

Sic cuidam puellę terrifico furore interdum à dæmonio agitatæ, chartulam corio tectam, antea quidem in altari Missæ recitatione sacratam scilicet, suspendit ecclesiasticæ professionis uir, sanationem pollicitus: ea tamen cautione adhibita, ut in officio & rei fiducia retineretur puella: si schedula neglectui habita periret, eam ad pristinum relapsuram. Idcirco de custodienda uigilanter chartula, singularis omnibus incumbebat cura & studium. Tandem coniunx mea Iudith ad uillicum nostrum diuertit, è quo ubi miserabilem puellæ casum cognouisset, illam continuò uoluit accersiri. Atque hic illa studiosè pieque admonita ab uxore, ac rectius instituta, ut fiducia in Deum afflictorum patronum concepta, dæmonis negligat ludibria, sacrilegumque sacrifici consilium contemnat: eam mensa apparata cibo quoque refici iubet cõiunx, simulque à collo periapton aufert. Qua re perculsi territique procul fugiunt spectatores, relicta cum puella in domo coniuge sola, unà cum Sophia filia: ueriti, ne ob suę anchorę sacræ iacturam, cui hucusque nixa puella minus angebatur, tanquam in portu subsistens, mox exiliret furore percita, insultuq; uiolento afsistentes suo impeteret more. Interea admonitiõi acquiescens, apposito fruitur uictu, ci

Chartula inanis collo subnexa.

tra ul-

tra ullam animi turbati notam, hilaris, ac, ne unquam amplius transuersam à uiua in Deum fiducia se auocari fineret, erudita: optimè inde, nostra quidem sententia, habuit. Corio autem cõciso, implicata aliquoties chartula inerat sub lutea, plana, fine characteribus: quam cõfestim Vulcano consecrauit, præsente puella, uxor.

Fallacẽ, captiosam, & periculosam huiusmodi esse sanationem, nemo non uidet. Ludit sæpe numerò sub rerum harum ludicrarũ specie diabolus: & hoc exequitur, quod machinatores illi malefici persequuntur, ut omnis uis ab eiuscemodi figmento proficisci credatur. Rectè itaq; Rabi Moses ille Ægyptius, mendaces & stultos esse affirmat, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis lineamentis, solis denique uocibus aere fracto natis, tantam miraculorum uim & potestatem tribuãt. Nec temerè Antoninum Caracallã imperatorem eos condemnare statuisse, tradit Aelius Spartianus, qui contra tertianas & quartanas febres periapta gestarent: quæ quoq; à Luciano lepidè irridentur. Tales quoque curationum modos, ut superstitiosos, reijcit Augustinus his uerbis: Superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens uel ad colendam, sicut Deũ, creaturam, partemúe ullam creaturæ: uel ad cõsultationes, uel pacta quædam significationum cum dęmonibus placita atque fœderata: qualia sunt molimina magicarum artium, quę quidem commemorare potius quàm docere solent poętæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiore uanitate,

Libro 1. perplexorum, cap. 72.

In dial. philosoph.

Lib. 2. de doctrin. Christ. cap. 20. & 27. q. 2. c. illud.

nitate, haruſpicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent om nes etiam ligaturæ, atq; remedia quæ medicorum quoque diſciplina con demnat, ſiue in præcantationib. ſiue in quibuſdam notis quas characteres uocant, ſiue in qui buſdam rebus ſuſpendendis aut ligandis: in qui bus omnibus ars dęmonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde hæc cuncta uitãda ſunt Chri ſtiano, & omni penitus execratione repudianda atque damnãda. Item Serm. de temp. 215. Et ſi adhuc uideritis aliquos aut ad fontes, aut ad arbores uota reddere, ſortilegos etiam & diuinos uel pręcãtatores inquirere, phylacteria etiã diabolica & characteres, aut herbas uel ſuccos ſibi aut ſuis appendere, durißimè tanta eorum peccata increpantes dicite: Quia quicunque fecerit hoc malum, perdit Baptiſmi ſacramentũ. Identidem ſerm. 241. de Tempore. Hic prætermitti minimè oportuit induſium illud neceſ ſitatis nuncupatum, Germanis Nothembd, tan topere à proauis celebratum, quo induebãtur, ut in bellis à quocunque telorum uel ſphærula rum bombardicarum ictu & armorum iniurijs liberi perdurarẽt, & quoduis aliud corporis incõmodum declinarẽt ſecuri. Eo quoq; uſæ ſunt parturiẽtes, ut citius tutiusq; fœtũ deponerẽt. Hinc nomẽ ſortitum eſt, quòd in neceſsitate uſurparetur, & ſuũ pręſtaret auxiliũ. Hoc aũt ſolẽni modo adornabatur. In una eademq; nocte feriarũ Natalis Chriſti, filũ ex lino in nomine diaboli à iunioribus notę caſtitatis puellis neri

Induſium neceßitatis.
Nothembd.

texiq;,

texiq́ue,& induſium conſui oportuit. In pectoꝛe uerò duo aſſuebãtur capita, in quorũ dextro longa propendebat barba,& uelut galea erat impoſita: ſiniſtrum autem horridum & corona ornatum regis illius magni Beelzebub fuiſſe dices.latus utriuſque muniebatur cruce.Longitudine à collo medium hominem contegit induſium cum manicis. Id apud eximiæ nobilitatis uirum uidi,cui à patruo milite ſtrenuo ceſſerat, qui eo muniri ſolet,plurimũ huic fiſus:quemadmodum plerique etiam Cæſares,alijq́ue principes & magnifici conſueuêre. Hæc autem plus quàm ſuperſtitioſa,ſathanę doctrinam redolẽt.

Quòd eximij medici alligationibus, characteribus, carminibusq́; uſi ſint: & de Homerica *medicatione,ac* Veſpaſiani *miraculo. Cap.* 16.

*Lib.*10.*cap.*1. *circa finẽ li.*9. *ca.* 4.*& li.*11. *in fine.lib.*12. *cap.*9. *Hunc eo nomine taxat Io. Gerſon.*

Annulorum,alligationũ, characterũ, & carminũ uſus apud medicos.

Homerica medicatio.

INterim excellentiſsimos quoſdam medicos hic grauiter impegiſſe non ignoro, qui non parum fidei his appoſuêre nugis.Ex horum numero eſt,doctiſsimus alioqui, Alexander Trallianus, qui Herculis erecti leonem ſuffocantis, & in lapide medico inſculpti imaginem annulo aureo incluſam & geſtatam,cholicis mederi affirmat:ſic & calculoſis, podagricis & febricitantibus,conſuluit non ſolùm alligationum,ſed & characterum & carminis uſu. Galenum quoque ab ijs quæ euidenter apparent, perſuaſum temporis proceſſu,adducit,uim ijs ineſſe ſentientem (in tractatu de Homerica medicatione) quã tamẽ antea negauerat,Inſcriptionis aũt ea

extitit

extitit causa, quod Homerus suppressum uerbis sanguinē, & mysterijs sanatos morbos tradiderit. Nec Aetium, hærentes in gula & tonsillis spinas & ossicula carmine superstitioso excantare puduit. Telum carmine ex thorace retractum, suprà ex Beniuenio commemoraui. Marcellus etiam passim inculcat carmina: his quoque usus est Octauianus in Euporistis: item Q. Serenus, qui uerbum, Abracadabra, chartæ figura à se tradita inscriptum, appensumque ex collo, à febribus, maximeque ab hemitritæo liberare docet. Gordonius itidem, & plerique alij superstitionibus addictiores medici recentiores, licet primarij, carmina habuêre familiaria, ut etiam ad sanguinis profluuia, ad comitales accessiones, ad partus difficultatem, ad febres intermittētes & erraticas, ad lumbricos, uulnera, fistulas, luxationes, hernias, & nescio ad quæ nō, haud pauca inuenerint. Quorum experientiam (inquit Augerius Ferrerius, cuius eruditam sententiam non inconuenienter hic latius adducam) cum ob oculos positam, & tot illustrium uirorum autoritate confirmatam uideris, quid facies? Nam ijs quæ sensibus exposita sunt contrauenire, sani hominis non est: doctorum uerò experimenta infirmare, temerarium. Tu uerò (dices) qui hæc inculcas, quid sentis? Dicam liberè. Neque enim superstitiosus homo sum, neq; fabularum amans, sed ueritatis studiosus. In quam cùm toto animo ac studio omni incumberem, prodigiosas quoque has curationes attingere uolui, ne qua par-

Lib. 2. metho. cap. 11. de Homerica medic.

qua parte in artis operibus deficerem. Deprehendi itaque, curationis huius euentum non è characteribus, non ex carmine promanare: sed tanta est uis animi nostri, ut si quid honesti sibi persuaserit, atque in ea persuasione firmiter perseuerarit, idipsum quod cócepit, agat, & potenter operetur: modò alterius, in quem agit, animum non habeat repugnãtem, neq; diffidenté. Nam si etiá fidenté & coadiuuanté habuerit, citius quod intenditur, perficietur: si neq; fidenté neq; diffidétem, nihilominus uis animi agentis operabitur. Id in dentium doloribus, in quibus frequentissima hæc est medicatio, apertè uidere licet. Nam præcantator ita mouet non reluctantis ægroti animũ, ut dolor illo submurmurante, uel cum characteribus agente, sensim extinguatur. Quod miraculo non caret. At si fortè æger diffidat, aut planè ridiculum existimet remedium, aut circunstantes habeat qui fidem eleuent, & remedium coram illo contemnãt, pręcantanti nulla uis erit, quia persuasioni suæ repugnantem habet alterius animum. Hic illud interseram, quòd cuidam puellæ nobili doloré dentis à nobili uiro carmine lenitum meminerim. sed illam redargutam ob impium curationis modum admissum, facti pœnituit: quare recurrit dolor, qui tamen postea euanuit sponte. Qui uerò citra fidem ac persuasionem ad incantandum accesserit, operam suam ludet: nisi fortè tam stupidum alterius nanciscatur animum, qui simulatione se decipi non sentiat. Non sunt ergo carmina, nó sunt characteres, qui talia possunt:

sunt:sed uis animi confidentis,& cum patiente concordis,ut doctißimè à Poeta dictum sit:

Nos habitat,non tartara,sed nec sidera cœli:
Spiritus,in nobis qui uiget,illa facit.

Verùm confidentia illa ac firma persuasio comparatur indoctis animis p opinionē,quam de characteribus & sacris uerbis conceperunt. Doctis & rerum intelligentiam habentibus,nihil opus est externis : sed cognita ui animi, per eam miracula ędere possunt . qualia de Apollonio refert Philostratus, cum ab externis mundanisque negocijs in animi secessum se recepisset. Indoctus ergo animus, hoc est,suæ potestatis & naturæ inscius , per externa illa confirmatus, morbos curare poterit. Doctus uerò,& sibi constās, solo uerbo sanabit:aut ut simul indoctum animum afficiat, externa quoque assumet, non solum quę uulgo prolata dicuntur:uerumetiam alia quoque à se inuenta,uel quæcunque illi ad manum aut in mentem promptè uenerint.Hactenus ille.

Vt porrò intelligatur manifestius , in illis quæ præter naturæ ordinem adhibentur curationibus , dæmonium sæpe operari & colludere in hominum exitium, uerba Antonij Sabellici hic adferam : Mirum , inquit, quantum præstigiorum,ipsius principis & aliorum oculis offuderunt mali dęmones per id tempus, quo Vespasianus Alexandriæ fuerit. Nam & Basilides libertus,qui aberat,uisus est illi sacrificāti ministrare , ut regium nomen futuro imperio omen fecerit: & mox paulò illum pro tribunali seden- *Ennead. 7. lib. 3.*

tem, duo è plebe uiri adierunt, opem ſibi orantes à Serapide demõſtratam: hic oculis captus, ille debili crure, per quietem ſe monitos dicere, fore ut cæco dies illuceſceret, ſi ipſius oculos ſputo Veſpaſianus inunxiſſet: alterque firmior fieret, ſi calce cõtingeretur. Quum uix fides rei eſſet, nec res ullo modo ſucceſſura crederetur, ne experiri quidem à principio Veſpaſianus auſus eſt. Cæterùm amicis hortantibus, utrunque pro concione tentauit: nec defuit euentus. Verebatur ſcilicet dæmõ ille, quẽ ſub Serapidis nomine colebat Aegyptus, errorũ mater, ne piorũ eccleſia recens ibi conſtituta, ex uetuſto illo ipſum exturbaret domicilio: prçuiditq. futurum, ut duo ægri, uterque ſua defuncturus eſſet clade: impulitque proinde ambos, ut à Veſpaſiano opẽ implorarẽt, ut quũ euentus ſecutus eſſet, eius fauore qui erat rerũ potiturus, oraculi maieſtas augeretur, nec ex ipſo Imperij faſtigio ad ueræ lucis fulgorem animum intenderet.

Veſpaſiani miraculum.

De ligaturis, periaptis, & amuletis phyſicis: item dæmones nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari. Cap. 17.

Ligaturæ phyſicæ.

NVllam tamen hic fidem ligaturis, periaptis & amuletis phyſicis ſubtractam uolo. Pleræque enim ſubſtantiæ in earum generatione ſpecificæ aut indiuidualis (ut ſic dicam) conſtitutionis ratione, cœlitùs aliqua imbuuntur uirtute, quæ ingenita & occulta antipathia aliarum quarundam actiones inhibeat & liget: unde phyſicæ ligaturæ origo & nomen.

men. Ita adamantis & allij præsentia, magnetis operationes, ne ferrum trahat, impedit: oleum, à palearum attractu uim succino adimit, ligatque. Periapta adhæc & amuleta uerè physica, ratione quoque fulciri naturali, & ab eorum substantia uapores quosdam uelut ἀπορροίας defluere, quidam contendunt medici: qui spiratione occultè attracti, morbi causam uirtute sua alterare, corpusque reficere possunt. Hac ratione radicem Pæoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore contra epilepsiæ minas suspendimus: stercus item lupi & intestinum, doloris colici cruciatibus afflicto alligamus, non (ut opinatur Pamphilus medicus) ob incantatiōis uirtutem, sed causam naturalem (ut dixi) occultam, uel spiritus harmoniacos, ut plerisque neotericis placere uideo. Quocirca Galenus eorum experientia doctus, periaptis sic confidere oportere admonet, ut substātia illorum, & non incantationis magorum uerba, auxilietur. Eandem sustinuit sententiam Theophrastus: Potius, inquiens, absurda illa putentur, quæ alligata & ueneficiorum aduersantia uocantur, & tum corporibus tum domibus unicè opitulari creduntur: quæ commenta hominum planè esse uidentur, qui suas artes magnificare celebrareque cuperent. Vnde nullam contra malignos spiritus antipathiam inesse moly uel hypericoni (etiamsi Fuga dæmonum à superstitiose credulis nūcupetur: nec alia facultate quàm cœlestium gratiarum, noxios malorū dęmonū uapores à nobis arcere putetur) uel item lu-

De periaptis & amuletis physicis, uide Theodorum Priscianū medicum ad Eusebium lib. postremo.

Galen. lib. 6. et 10. de Simp.

Li. 10. Simpl.

Lib. 9. de Hi stor. plant.

Moly

Hypericon.

Fuga dæmonum.

porum capitibus ianuis affixis (uix enim ſcio, an uſquam laxior his ſpiritibus feneſtra aperiatur, quàm ubi portarum cuſtodiam his capitibus demandatam conſpicimus) ingenuè aſſero: quanquam eas herbas in ædibus ſuſpenſas, ab hominibus & pecore maleficia arcere & fugare, quemadmodum cnebiſij cardui (quem Cuus appellant Aegyptij) uiribus dæmonem in colloquium allici, grauiſsimi pronuncient authores: quibus tamen, extra ueritatis metam non eſt affectu danda fides, quum ijs multo citius imponi à ſimulatis dæmonum artibus potuit, quàm illis qui Chriſtum induti, penitius ſatanæ ludibria cognorunt. Quare etiam rerum & uaticiniorum diabolicorum labyrinthis, præclariſsima illa ueterum ingenia implicita magis, irretitaque fuiſſe perhibent hiſtoriæ: quæ Chriſti aduentu, multorum teſtimonio, prorſus deſiêre & obmutuêre. Spiritus ſunt dæmones, qui ut nullis alliciuntur plantis uel terrena ſubſtantia, ita nec fugantur: etiamſi plerunque apud ſuos cultores, ſe aliquarum rerum potentia inuitari, allici, trahi, cogi, uel etiam abigi, ut impia credulitate eos ſibi magis obſtringant, fraudulenter ſimulent. Hic D. Thomas docet (allegans Auguſtinum 21. de Ciuitate Dei) dæmones allici per uaria genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non ut animalia cibis, ſed ut ſpiritus ſignis, ſi modò hæc eis exhibentur in ſignum diuini honoris, cuius ipſi ſunt cupidi. His ergo rebus utitur maleficus inſtru-

Luporum capita

Cnebiſini carduus. Cuus. Dioſc. lib. 3 cap. 37

Plin lib. 28. cap. 10.

Dioſc lib. 3. cap. 15.

Proclus de Magia & ſacrif.

Grauiter hic oppugnat Ioan. Franc. Pic. lib. 7. ca. 5. de praenot. ſuperſtit. aduerſus magiam.

Auguſt. de Ciuitat. Dei.

Euſeb. lib. 5. cap. 1. 8. & li. 8. cap. 6.

Plin. lib. 30. cap. 1.

Plutarch. de Abol. or.

1. Parte. q. 115. ar. 5 ad. 3.

instinctu dæmonis, per pactum inuocationis expressè uel tacitè, uel ad infamandum creaturas Dei, quæ de se bonæ sunt, uel ad maiorem credulitatem & deceptionem fidei animarum hominum perditorum, qui his & alijs utuntur ad inuocationem. Non igitur utitur maleficus, immò uerius dæmon, huiusmodi tanquam rebus efficacioribus ad tale maleficium: sed tanquam signis pacti illius inter se & ipsum maleficum, quem iam ut suum cultorem possidet tanquam hæreticum, & à fide alienum. Hæc ille. Posse tamen quædam corpora, uelut melancholica uel cholerica, non tam grauiter à dæmonio exagitata, quibusdã adhibitis rebus uel harmonijs nõnihil immutari, & ab afflictione leuari, inficias ire nolo: quo modo Saulem musica per auditum demulcente quietiorem redditũ legimus. *1.Reg.16.*

Quibus materijs dæmones & maleficia arceri credebat antiquitas, & ecclesia Romana. Cap. 18.

IN eiusmodi religione suum habere locum credebatur sulphur, ad expiandum suffitu malos dæmones: quo in purificationibus sacerdotes uti solitos, uelut & asphalto aut ablutione aquæ marinæ, scribit Proclus: quoniam purificat sulphur ob odoris acumen, aqua uerò marina propter igneam portionem. Hinc Ouidius de Medea: *Sulphur. Asphaltum. Aqua marina. Dæmones expiantia.*

Terq; senem flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

Expiare & pentaphyllon herba putabatur,

proinde in hanc rem usurpabát eam sacerdotes antiqui: quemadmodum & oliuę ramos, quæ tantæ esse puritatis dicitur, ut ferant oliuam meretrice plantatam uel infructuosam perpetuò manere, uel omnino exarescere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur thus, myrrham, uerbenam, ualerianam, phu Arabibus dictam, palmam Christi portatam, uel radicem bryoniæ siccam, ac radicis aristologiæ siccæ suffitum, item benedictam, & gariophylatam, scillam quoque in limine domus suspensam. Similiter fel canis nigri suffitum, uel eiusdem sanguis linitus per omnes parietes, maximè præstare dicitur tam ad expiandum dæmones malos, quàm maleficia, ubicunque fuerint. Sunt & alia antiquis contra fascinationes commendata, uelut palmarum lignum in pomo osseum dente limatum, radix satyrij Orchis cognominati, feminæ scilicet, quæ distinguitur internodijs & ramosiore frutice. Rutam fascini amuletum esse, tradit Aristoteles. Alissum in domo suspensum, salutare amuletum existere contra hominum quadrupedumque fascinationes: item rhamni tertij ramum ualuis fenestrisúe impositum, ueneficia omnia depellere, tradit Dioscorides. Contra hæc quoque ualere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus. Baccharem herbam beneolentem, Virgilij testimonio freti, contra fascinum singulari pollere uirtute putant: in Bucol. —*Bacchare frontem Cingite, ne uati noceat mala lingua futuro.* Resistere & fascino, frontis hyænæ corium legitur. Huc etiam multi lapides

Quæ fascinũ & maleficiũ auferre creduntur.

Sectione 20. Probl. 34.

Lib 3. ca. 89. Plin. lib. 30. cap. 2.

ti lapides tum ex alijs, tum ex Alberto, ut mendacibus diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, conferri queunt. Iaspidem empusis & alijs idolis aduersari, refert Dionysius. Corallum rubrum collo infantium appensum, aut armillis insertum, in brachioque gustatum, uel etiam in domo retentum, prærogatiuam habere aiunt contra fascinum. Lyncurius lapis præstigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis uisum perstringere, & gestantem inuisibilem reddere: lipparis suffitus omnes bestias euocare, synochitides umbras inferorum educere, anachitides diuorum imagines apparêre facere: enectis somniantibus suppositus oracula reddere putatur. Oleum ex gagate sacratum; dæmoniacis conferre, superstitiose docet Mesue. Dicuntur & pennæ upupę suffitæ, phantasmata fugare. Ouum quoque in lustrationibus acciri solet: hinc oua lustralia dicta sunt. unde Ouidius:

Lib. 3. de antidotis.

Oua lustralia.

Adueniat quæ lustret anus lectumq; locumq;,
Deferat & tremula sulphur & oua manu.

Ligatum adhęc sanare creditur picus auis comesta, suffumigium ex dente hominis mortui: si item corpus totum inungatur ex felle coruino & oleo sesamino, ex Cleopatra: uel si argentum uiuum in calamo uel auellanæ nucleo uacuo cum cera occlusum, sub puluinari maleficio læsi collocetur, aut sub limine ostij, per quod is in domum uel cubiculum ingreditur.

Ligatos curantia.

Hic nostri in primis confugient ad suffimentum prunæ, cui cor piscis & iecur impositum

Tobiæ 8. erat à Tobia: ex cuius odore in superiora Aegypti fugisse dæmonium legitur, ubi angelus illud ligauit. at non tam suffumigio fugatum hoc respondeo, quàm Tobiæ iunioris castitate, & attenta ipsius, eiusque coniugis ad Deum misericordem oratione, ex angeli institutione. *Tobiæ 6.* Narrat & Eusebius Serapin, qui Græcis Pluto dicitur, apud Aegyptios symbola dedisse, quibus dæmones expellerētur: docuisse etiam supplices, quo modo assumptis brutorū figuris insidientur hominibus dæmones: quibus maximè obnoxij fiant, qui cibis subinde distēdantur lautioribus. In sinum despuere, aduersus fascinationes, ueteribus quoq; in usu fuisse legitur. Sic apud Theocritum:

ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον,

Ouidius;

Despuat in molles iam sibi quisq; sinus.

Vehementiore adhæc strepitu & maleolentium graminum fumo dissolui & sedari aereorum dæmoniorum insultum, creditum est. Idcirco (ait Gaudentius Merula) tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc Italę mulieres tempestatibus imminentibus, diri odoris pabula sub dio comburunt: sacerdotes autem more Thracum (qui tempestate imminente, armati cum strictis ensibus & crotalis, horribilique clamore in nubes fremebant) ad obstrepera cymbala, quæ campanæ dicuntur, consolant: magis confidentes in boatibus illis apud Deum inanibus, quàm orationibus & ieiunijs. De suis conterraneis ferè quid simile scribit Olaus

Lib. 1. cap. 5. memorab. *Contra tempestates.*

lāus Gothus, qui concitato in nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aera excutientes, ostendebant se opem ferre dijs suis uelle, quos tunc ab alijs oppugnari putabant. Nec ea temeraria superstitione contenti, inusitati ponderis malleos, quos Iouiales uocabant, ingenti ære complexos, magnaque religione cultos, ad eum usum habebant, ut per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per usitatam rerum similitudinē, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantique sonitus uim fabrilium specie imitantes, deorum suorum bellis sic adesse, admodum religiosum existimarent. Durabat is Iouialium malleorum usus usque ad annum à Christo nato 1130.

Lib. 3. cap. 2. de gent. Septentr.

Mallei Iouiales.

Apud nostros quoque proauos, non sana parochorum doctrina inoleuit longa annorum serie persuasio: artemisiam in ferijs D. Ioanni Baptistæ sacris ante domos suspensam, item alios frutices & plantas, atque etiam candelas facesque, designatis quibusdam diebus celebrioribus aqua lustrali rigatas, uel nescio quo modo expiatas, & quando usus postulat incensas, contra tempestates, fulmina, tonitrua (in quæ etiam agminatim euestigiò ad omnium campanarum uiolentum continuumque tractum atque pulsum, ut præsentissimum auxilium & anchoram sacram, concurritur) & aduersus diaboli potestatem, opera, & quæcunq; maleficia, uelut prerogatiua quadā ualere. Quosdā incēdere ipso die Ioannis fasciculū lustratarū herbarum, cōtra tonitrua, fulmina, grandinē, & credere eo

In tractat. de superst. nu. 9. suffumigio diabolum profligari, tempestatesq́ sedari, tradit Martinus de Arles. At ueritati minimè oportet præscribere uetustatis obseruantiam. Fides est, spiritualis existens, quæ dæmonem exterminat: uerbum item Dei, spiritu efficax. *Matth. 4. Marc. 1. Luca 4.* Vetusta huius rei testimonia & exempla, in ueritatis libris sacrosanctis quàm plurima atq; irrefutabilia leguntur.

Eadem religionis obseruatione in Apennino Italiæ intra Bononiam & Pisas, exorta tempestate mulieres foras procurrunt, eam eleuatis manibus consignantes caseo in die ascensionis Domini presso, decussatimque signato, crucis figura impresso fune, atque ita se fore illæsas arbitrabantur. Eodem in Apennino ouum in Ascensionis festo exclusum adseruant, summoque illigant tecto, atque hoc modo istas ædes à tempestatis iniuria tutas fore existimant. Alij strata mensa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes cerauniam lapidem (ein donnerbeitel) is tum sudaʒ, quod ipsis uidetur miraculum: cum tamen non minus natura id fiat, quàm uitrearum fenestrarum sudatio aut tum temporis, aut in hypocausto calente.

In hanc insuper rem uariè quibuscunque substantijs applicantur exorcismi, quibus herbæ ita consecrantur, ut sint utentibus eis sanitas animæ & corporis: fitque precatio, ut ex omnibus hominibus pecoribusque quæ inde gustauerunt, putredo & cuncta diaboli phantasmata expellãtur, &c. Ex agẽdis & obsequialib. hęc nota.

Huc pertinet aqua in usum innumerum ab omni-

omnipotente creatore condita, quæ nouas scilicet uires induerit ijs uerbis, Exorciso te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi filij eius Domini nostri, & in uirtute Spiritus sancti, ut fias aqua exorcisata ad effugandam omnem potestatem inimici, & ipsum inimicum eradicare & explātare ualeas cum angelis suis apostaticis. Alexander I. Romanus pontifex autor fuit, ut huiusmodi lustralis aqua consecraretur ad dæmones pellendos, & ut in templo domiq; cōseruaretur: sed in Græcorum ecclesia, hæc aqua condemnatur ut superstitiosa.

Habet item uirtutem suam peculiarem sal. Eo quoque Elizęus ex Dei mandato insalubrē aquam Hierichuntis reddidit salubrem: iam autem absq; eo exorcismis redditur sanctior præstātiorq; contra satanā hoc modo: Exorciso te creatura salis per Deū ✠ uiuū, per Deū ✠ uerū, per Deū ✠ sanctū, per Deū q te per Elizęū pphetā in aquā mitti iussit, ut sanaretur sterilitas aquæ, ut efficiaris sal exorcisatus in salutē credentiū, ut sis omnib. te sumentib. sanitas mētis & corporis: & effugiat atq; discedat ab eo loco, q te aspersus fuerit, omnis phātasia & nequitia uel uersutia diabolicę fraudis, omnisq; spiritus immūdus adiuratus, &c. Alexand. I. in epist. decretal. I. Idē textu, ext. in c. aquā sale cōspersam, de consecr. dist. 3. Huc referatur & nobile illud balsamū uirtutis uarię, prę ter insignē eius odorē. Quo ut reges & sacerdotes Leuitici inungerētur, in ueræ electiōis cōfirmationē constituit in sua politia Moses,

Moses, donec hominem indueret æternus Rex & sacerdos Iesus Christus. In ecclesia aût Romana grauibus exorcismis lustratur, nouiesque cum multo murmure genu ter flexo salutatur, Aue sanctum oleum, ter Aue sanctum chrisma, ter Aue sanctum balsamum: atque huius ope & præstantia non solum creditur exturbari dęmonium, sed eius loco substitui Spiritum sanctû.

Nulla radice dæmonem extrahi, contra Iosephum: & de radice Baaras nuncupata.
Cap. 19.

Lib. 8. antiq. Iud. cap. 2. Crinitus libr. 9. cap. 5.

CAeterùm quòd Iosephus gloriatur, se pręsente Vespasiano Imperatore, uidisse quendam de gente Hebraica Eleazarum, naribus cuiusdam à dæmone obsessi annulum, cuius signaculo radix à Salomone reperta, erat subdita, applicuisse, & dęmonem è naribus odorantis extraxisse: qui cum in terrá repentè concidisset, Eleazarum coniurationis Salomonis cántico dęmonium proscripsisse: hic certè fatendum est, Iosephum Iudæum, ut & Vespasianum ethnicum, atque Eleazarum Hebræum, diaboli præstigijs illusos fuisse, qui se radicis Salomoni ascriptæ potentia attrahi simulabat: cum non coactè, sed spontè, Dei assensu, cesserit (simulat enim se cogi, ut alios cautius dementet) quò plus fidei annulo, uel figmento radicis, materiæ dæmoni exturbando ineptæ, adhiberetur, nec ad Deum unicum satanæ propulsoré legitimo confugeretur ordine: atq; ut fabulæ exitus con

Annulo inclusa radicis dæmonem extrahentis historia.

similiinitijs commento absolueretur, nimirum decoro tegeretur pallio actus hic per se impius: nec in doli quæstionem uocaretur, pondusque acquireret, Solomoni ars ascribitur, cuius existimatione quascunque suas stabiliret sanciretque fraudes diabolus. At hunc diuinum ueræ sapientiæ antistitem, atque à superstitiosa dæmonum magia alienum fuisse constat: & secũdum sacras Hebræorum historias, disputare solitum de arboribus & herbis, à cedro Libani usque ad hysopum: item de iumentis, uolucribus, reptilibus & piscibus. quæ omnia rerum solum naturalium cognitionem, uel si mauis, naturalem magiam præ se ferunt: nisi forte idololatriæ postea in uxorum gratiam, eum curiosas annexuisse artes, quis obstinatius suspicari uelit.

Fortasis radix illa fuerit, quam idem Iosephus alio describit loco, cuius historiam, ut dæmonis figmenta & imposturæ magis elucescant, non pigebit adiungere: Vallis, inquit, qua Macherus Iudææ ciuitas à parte septentrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur: ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem assimilis est colore, circa uesperam uerò ueluti iubare fulgurans, accedentibus, eamque euellere cupientibus facilis non est. sed tam diu refugit, nec prius manet, quàm si quis urinam muliebrem uel menstruum sanguinem super eam fuderit: quinetiam tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi fortè illam ipsam radicem ferat de manu pendentem.

De bell. Iud. lib. 7. cap. 25.

Baaras radix.

Capitur

Capitur autem alio quoque modo sine periculo, qui talis est. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit conditum: deinde ab ea canem religant: illoq; sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidem facilè euellitur, canis uerò continuò moritur, tanquam eius uice, à quo herba tollenda erat, traditus: nullus eum postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam, operæprecium est. Nam quæ uocantur dæmonia, pessimorum hominũ spiritus, uiuis immersa, eosque necantia quibus subuentum non fuerit, hæc citò, etiamsi tantummodo admoueatur ægrotantibus, abigit. Hucusq; Iosephus. At minus fidei dabitur radici, si eius colligendæ modus sereniore mentis oculo perspiciatur.

Homunculus ex radice mãdragora. Idem ferè commentum narratur de homunculo illo facticio, ex mandragorę, harundinum, bryoniæ, aliarumque plantarum radicibus concinnato. Sculpunt enim impostores in his adhuc uirentibus, tam uirorum quàm mulierum formas, infixis hordei & milij granis, ijs in locis, ubi pilos enasci uolũt. deinde facta scrobe, tamdiu tenui arena obruunt, quousque grana illa radices emittant: id quod uiginti dierum spacio ad summum fieri dicunt. Demum eas eruunt, & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantque, ita ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referant. Vulgò autem ignaro & simplicibus persuadetur, has radices humanam effigiem repręsentantes, effodi haudquaquam posse, nisi cum magno uitę periculo:

ticulo ; cane qui effodiat, radicibus alligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes: quòd audita uoce periclitentur, pereantque fossores. Mirum quantum uirium huic facticio homuncioni, quasi ex urina furis suspensi enato sub patibulo, ex uulgi persuasione tribuatur cōtra tempestates & nescio quas non calamitates. Meræ autem sunt nugæ.

Memorabile est, quod 2. Decret. legitur: Semper diabolus sub uelaminibus latens, prodit se, dum ea confingit quæ hærent personis, per quas fallere nititur. Si autem quilibet opponit & dicit, Quomodo eueniunt illa, quæ illi diuini prædicunt futura: aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid propriæ uirtutis aut potestatis non habeant? hoc à nobis accipiat responsum; Quòd ideo quisquam non debet eis credere, quia aliquando eueniunt quę prædicunt, aut sanare uidentur languidos, aut lædere sanos; quia hoc permissu Dei fit, ut ipsi qui hæc audiunt uel uident, probentur, & appareat qua fide sint uel deuotione erga Deum. sicut in Deuteronomio legitur Moses ex diuino uerbo Dei populo præcepisse: non esse credendum prophetæ aut somniatori, etiamsi euenerit signum atque portentum quod loquutus est, si à uero Dei cultu is abducat.

Cap. 26. quæstio. 5. episcopi.

Deut. 13.

Grauissi-

Grauißimus exorcistarum uulgarium sacrificulorum abusus. Cap. 20.

ADhæc, ad eorũ qui maleficio affecti creduntur, uel à fata na obsidione presſi, cu rationẽ, inepti, temerarij & audaculi homines, profesſione Ecclesiastici, sed uitæ spurcicia nimis mundani (quales in hoc ministeriũ & scenam postulat fabulæ actor) suis præscriptis exorcismis & formula certarũ ceremoniarum obseruata accurrunt, ut morbum soluant, pellantque dęmonium: quod interdum horum diris & deierationibus cedit uolẽs & colludẽs, ut impietatem corroboret. Næ incantatoribus iure optimo hi accensendi erunt exorcistæ. Hic ut quasdam eorum obseruationes breuibus enarrem, unde (ueluti ex ungue leonem) reliqua metiaris, post confesſionem illius qui coniurationibus expiabitur, per singulos domus angulos, in lectisternijs & culcitris, uel sub limine ostij, diligenti indagatione quæritur, num aliqua maleficij materies posſit inueniri, mox exurenda. Ab Apostolis sanè uel primitiua Ecclesia, id promanauit minimè. Si enim à diaboli malefico actu, exorcismis integrè quis curetur: quorsum eæ quisquiliæ in angulis reconditæ, uel terra obrutæ, corpus nullo modo contingentes, aut halitu ferientes oberunt? Inde candelã benedictam continet manu genibus flexis maleficio læsus, qui aqua etiam aspergitur lustrali, & collum stola cingitur: ac præter orationes recitantur Litaneiæ uulgares, addendo ad sanctorum inuo-

ἀζηνίσμα.

Superstitiosa maleficio affecti curatio.

Exorcismorũ abusus.

rum inuocationē, Ora pro eo, uel Orate, & Propitius esto, Libera eum Domine. Et orationum loco adhibentur exorcismi, qui quoque ut minimum ter in septimana continuantur: ut multiplicatis intercessionibus, gratia obtineatur sanitatis. Hanc formam præscribunt Mallei maleficarum authores Theologi, contra euidentem Christi doctrinam: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos: Ego sum uia, ueritas & uita: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. item: Orãtes ne sitis multiloqui, sicut ethnici: putãt enim fore, ut ob multiloquium suum exaudiantur. ne igitur efficamini istis similes. nouit enim pater uester, quibus uobis opus sit, priusquam oratis ab illo. De ceremoniarũ lenocinijs nihil aliud dicam, quàm ea quidem pietatis præbere speciem: sed quoniam inania rerum existunt simulachra, nõ arcẽt impiorum spirituũ assultum: at maioris impietatis quandoque sunt occasio.

2. Secũda partis.q.2.cap.4.
Matth.11.
Joan.14.16.
Matth.6.
Ceremonia inania rerum simulachra.

Præterea extra ordinem exorcista procedere potest per orationes: & si legere nouit Scripturas (sic illi Theologi loquuntur: unde exorcistam quandoq; non nouisse legere, multo minus intelligere quæ legit, manifestum est) legat Euangelia quatuor prima Euangelistarũ: item euangelium, Missus est angelus: & passionem Domini: quæ omnia magnam habent uirtutem ad expulsionem operum diaboli. Item, Euangelium sancti Ioannis, In principio erat uerbum, scribatur, & ad collum suspendatur, & sic gratia sanitatis expectetur. Hæc eorũ sunt uerba. Hic

plura Scripturæ testimonijs conuelli possent? quemadmodum, si exorcista quandoque non intelligat quæ legit, solumque lingua loquatur, quomodo uere pronunciabitur Amen? uide Paulum 1. Corinth. 14. Nam breuis esse laboro.

Commodè hic Augustinũ in Ioannis Euangelium me adducturum uideor, qui ita habet: *Tract. 7.* Fingunt spiritus mali umbras quasdam honoris sibimetipsis, ut sic decipiant eos qui sequuntur Christum: usqueadeò, fratres mei, ut illi qui seducunt per ligaturas, per precationes, per machinamenta inimici, suis præcantationibus misceant nomen Christi. quia non possunt seducere Christianos, ut dent uenenum: addunt mellis aliquantum, ut per id quod dulce est, lateat id quod amarum est, & bibatur ad perniciem. usqueadeò, ut ego nouerim aliquo tempore illius Palleati sacerdotem solere dicere: Et ipse Palleatus Christianus est. Vt quid hoc, fratres, nisi quia aliter nõ possunt seduci Christiani? Ne quæratis ergo alibi Christum, quàm ubi se uoluit prędicari Christus. Et quomodo uoluit prędicari, sic illũ tenete, sic in cordibus uestris scribite. Murus est aduersus omnes impetus, & aduersus omnes insidias inimici. Nolite timere: nec tentat ille nisi permissus fuerit, aut missus. Mittitur tanquam malus, à potestate dominante. Permittitur, quandò aliquid petit: & hoc, fratres, non fit nisi ut probentur iusti, puniantur iniusti. Quid ergo times? Ambula in Domino Deo tuo: certus esto, quod te non uult pati, nõ pateris: quod te permiserit pati, flagellum corrigentis

Quare Christi nomen precationibus & exorcismis immiscent seductores.

gentis eſt, non pœna damnantis. Ad hæreditatem ſupernam erudimur, & flagellari dedignamur? Hæc Auguſtinus.

Quomodo autem ad exturbandum dæmonem, uel opera eius euertenda, ualebit illa Euágeliorum recitatio, cum non ſint inſtituto huic, intellectu conſona? & ubi dæmonia eijcerent Chriſtus, eiusq́ue diſcipuli, & uiri poſtea ſancti, uerbis huic negocio aptis conſignatisq́; loquebantur, & reſpondebant (ut fertur) ad formam. Si etenim in uerborum inconuenientium pronunciatione ſimplici uirtus conſiſtit deſiderata, non minus, imò maius præſtiterunt quidam è circũeuntibus Iudæis exorciſtis, qui tentauerunt ſuper eos qui habebãt ſpiritus malos, inuocare nomen Domini IESV, dicentes: Adiuramus uos per Ieſum quem Paulus prædicat. Erant uerò quidam filij Sceuæ Iudæi, principis ſacerdotum, ſeptẽ, qui hoc faciebant. At reſpondens ſpiritus malus, dixit: Ieſum noui, & Paulũ ſcio, uos autem qui eſtis? Et inſiliens in eos homo in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis ſimul & Græcis, qui habitabant Epheſi, & timor incidit ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen Domini IESV. Multi uerò ex ijs qui curioſas exercuerãt artes, comportatos libros exuſſerunt coram omnib. & ſupputatis illorum precijs, pecuniæ quinquaginta millia repererunt.

Verbis inſtituto cõſonis opus eſt in eliminando ſatana.

Actor. 19.

Historiæ memorabiles quarundam exorciſtarum. Cap. 21.

RAram,ſed memorandam hiſtoriam cuiuſdam exorciſtæ,ex eorum numero qui ad ſe ſolum ſpectare exorciſmis dæmones expellendi officium,perſuaſum habent,prætermittere oportuit minimè. Quidam paſtoris munere fungens in pago Durweiſs,circa Eſuweiler,puellam nomine Helenã diaboli obſidione preſſam in Loen pago, prope Aldenhouiam ſito, in Iuliç ducatu, ſuis execrationib. ſe liberare uelle,elato ſupercilio promittebat, conuocatis ad huius miraculi ſpectaculum ſolenne aliquot ecclesiaſticis uicinis:quorum unus,paſtor nimirũ in Biecht Ioannes Vuindelius,qui actioni interfuit,rem omnem mihi recenſuit ordine, atq; ex mea petitione ſcripſit. Exorciſtæ huic aliquandiu ſuis deierationibus fruſtra ſudanti in exturbando dæmone , hic tandem ait, ſe manſurum propterea,quòd circa uitrum loco illi illuſtrando,ut fieri ſolet,applicatum uerſarẽtur multi eius collegç,qui ipſum confirmarẽt.Miſer ille paſtor mendaciorum authori confiſus, ad eos per uitrum expellendos,quod hic ſcilicet commõſtrarat,haud mora conuertitur:atque ubi ſe operam ludere uideret, indignabundus tandem in hæc erupit uerba Latina, quæ non intellecturũ dæmonem fortaſsis ſperabat:Si ullam habes poteſtatem tranſmigrandi in Chriſtianum ſanguinem,transmigra ex illa in me. Cui incunctanter

Latinè,

Latinè, & quidem iuridicè respondit diabolus: Quem pleno iure in postremo die possidebo, quid opus est illum tentare? Postea dæmonis testimonium de Missa cognoscere cupiens Ioannes Sartorius parochus in Loen, materna lingua rogabat dæmonium, quare puella mox ad sonum campanæ, indicantem missæ actionem celebrandam, semper ab eo cogeretur ad templum: num missa tam esset bona, aut mala? Ad hanc quæstionem se non respondere posse, sed deliberaturum, inquit. Actus hic celebratus anno 1559. circiter 17 Augusti. *Exorcistæ Latinè respōdet dæmon.*

Si exorcista ille assueuisset lectioni uitæ Francisci, non difficilem dæmonis fugandi modum inuenisset. Cum enim Franciscus in eo pellendo quandoque se aerem uerberare intelligeret, Iuniperum Christi nautam se missurum minitabatur: quo nomine audito, fugam haud mora arripiebat. *In lib. Confirm. Fol. 84.*

In eadem narrationum obscurarum historia legitur, Franciscanum suis exorcismis diabolū compulisse ad ueritatis confessionem quater alta uoce repetitam, de uirtute indulgentiarum ad D. Virginem, uti dicunt, pro pœna & culpa, tam efficacium, ut quiduis in ecclesia remittere tur, etiamsi uniuersi mundi homines quis trucidasset. Querebatur item, eorum potentia omnes subtrahi animas, quorum antea potestatem obtinuerat: & proh dolor, non paucas ex purgatorio euolantes animas summam indulgentiarum energiã mirè prædicare: mulierem quoque ea ratione à se obsideri, ut maxima earū uis *Fol. 154. 155.*

innoteſceret: fatebatur rogatus, earum contemptori conſultius eſſe, ut aſinum cauda traheret Rauenna Mediolanum.

Superiori adhæc anno, nimirum milleſimo quingenteſimo ſexageſimotertio, quum apud Vueſaliam inferiorem nouerca priuignam annorum circiter duodecim, Gerardam nomine, tam premeret duriter uerbis, uerberibus & fame, ut in morbum illaberetur caducum: dæmonium ex ea pellere conatus eſt exorciſmis, & pixide cum pane miſſali gulæ admota, monachus quidam Vuinandus, ex Dominicanorum cœtu: qui & uaccæ exorciſmos applicuit, ſtolæque Miſſalis portionem in paſcuis iuſsit fodi, ubi paſcebatur uacca. Demirandum ſanè, tam impunè eiuſmodi dæmonum mancipia tolerari à magiſtratu: ægerrimè etiam hoſpitium concedente pijs quibuſdam, uel certè pio zelo ductis, ſi propoſitæ confeſsionis formulæ ſubſcribere grauentur. Qua in re, ut & id genus reliquis, moderationem & iudicium preferre decet conſulis in uenerando illo ordine clariſsimi, D. THEODORI GRONII, ob nō uulgarem doctrinam, pietatem, prudentiam ac humanitaté, ſua laude multa citra controuerſiam dignißimi, quo & coniunctiſsimè fruor, etiamſi rumpantur ilia Codro.

Vueſalienſis exorciſta.

Qui diabolo bellum Coloniæ facit, pater eſt collegij Conuerſarum, nomine Godhardus ab Hagen. Sunt & ex Paracelſi aſſeclis, qui nonnihil ſe hìc poſſe glorientur: at oculos ſuos uitrioli fumo læſos, dæmonij præſtigijs

facilè

facilè nimis uinci patiuntur.

Exorcismi ficti historia insignis: item diabolum egisse exorcistam.

Cap. 22.

Ficti exorcismi historiam aliam sanè lectu dignissimam hic subiungere placuit, ut aliæ eius generis actiones ex ἀναλογίᾳ penitius dijudicentur. Est autem ea ut mihi notissima, ita & certissima. Nam eo ferè tempore Lutetia Aureliam ueni, ubi cognomine meo Latino, nimirum Piscinario, notior, Natalis Ramardi medici regis Francisci & reginæ Nauarræ, filios duos, Natalem apud sanctum Lazarum in suburbijs Priorem, & Ioannem, item Ioannem Vernetum nepotem, instituendos suscepi: quos etiam post paucos menses Parrhisios reduxi. Hic tum familiariter utebar multis non obscuri nominis uiris, potissimùm medicis, Gerardo Fabro Cadurcano, Vitali Besumbæo, Ioachimo quodam ex Prouincia oriundo, Michaele Villanouano, & reliquis. Ibi tunc temporis quoque cum Ioanne Sturmio, multijugæ eruditionis uiro, simul degebat doctissimus ille Ioánes Sleidanus, qui institutam tragœdiæ narrationem ea fide & ordine explicat, ut à me nihil debeat immutari.

Anno millesimo quingétesimo supra tricesimumquartum, prætoris uxor Aureliæ testamento cauerat, ut sine pompa sepeliretur, atque strepitu. Quum enim è uita quis excessit in Gallijs, prçcones funebres ad hoc conducti per urbis loca frequentiora circũeunt, & cymbalis

excitato sono multitudinem conuocant: deinde nomen eius qui discesit, atq; titulos edunt: & hortati populum ut pro mortuo Deum precentur, quando sit & ubi sepeliendus, pronunciant. Cum autem funus defertur, adhiberi solent plerunque monachi mendicantes, & multa præferuntur luminaria. certatim ista fiunt, & æmulatione quadam: & quo magnificentior est apparatus, eo maior est populi concursus & admiratio. sed ea, quam dixi, fœmina nihil eorum sibi fieri uoluit. Maritus ergo qui coniugis memoriam diligeret, morem ei gessit: & Franciscanis, quorum in templo sepulta fuit iuxta patrem & auum, muneris loco dabat sex tantum aureos, quum illi sperassent multo maiorem prædam. Et cum deinde syluam cæderet atque diuenderet, petentibus illis ligna dari sibi gratis, denegabat. Tulerunt hoc ualde grauiter: & cum antea minus illum probarent, ulciscendi rationem hanc excogitabant, ut dicerét, ipsius uxorem in sempiternum esse damnatam. Architecti erant huius tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatensis, ambo Theologi doctores: & ille quidem erat exorcista, totumque suum apparatum in eiusmodi rebus adhiberi solitum, habebat in promptu. rem uerô sic administrant. Nouitium quendam adolescentem supra testudinem templi collocant: is intempesta nocte, cum ad demurmurandas preces illi more consueto uenirent, magnum excitat strepitum. adhibentur adiurationes & exorcismi: sed nihil ille proloquitur. iussus edere signum, quo decla-

declararet, num sit mutus spiritus, denuò tumultuatur & perstrepit: id erat loco signi. Eo iacto fundamento, ciues aliquot, & celebres quidem, ac ipsorum studiosos adeunt: narrant sibi triste quiddam accidisse domi, neque tamen q̃d rei sit exponunt: sed rogant, ne grauentur adesse nocturnis precibus. Cum hi uenissent, & precationum esset factum initium, ille de superiori loco turbam excitat. rogatus quid uellet, & q̃s esset, significat non sibi licere loqui: iubetur ergo per signa respondere ad interrogata. Foramẽ autem erat factum, per quod admotis auribus exorcistæ uocem haurire poterat, & intelligere: deinde tabulam habebat ad manum, quam interrogatus feriebat, sic ut infrà posset exaudiri. Primùm itaque rogatus, num ex eorum sit numero, qui ibi sint sepulti: postea multis ordine recitatis nominatim, quorum erant ibi corpora condita, uenitur tandem ad uxorem prætoris: ibi dato signo, se spiritum eius esse demonstrat. An sit damnatus, & quónam suo merito seu delicto? num propter auariciã, aut libidinem, aut superbiam, aut non pręstitam charitatem, an uerò propter nuper natam hæresim & Lutheranismum? Deinde quid sibi uelit illo strepitu & inquietudine? num ut corpus loco sacro sepultũ effodiatur, alioque transportetur? Ad hæc omnia sic, ut iussus erat, p signa respondet, quibus aliquid uel affirmabat uel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Cum autem & damnationis suæ causam esse Lutheranam hæresim, & effodiendum esse corpus significaret: monachi

petunt à ciuibus quos adhibuerant, ut ijs quæ corám uidissent, dent testimonium : & actis, quæ iam erant confecta superioribus diebus, subscriberent. Hi, re deliberata, ne prætorem offenderent, aut molestiam sibi crearent, id facere recusant: illi nihilominus panem azymum, quem uocant hostiam & corpus Domini, cum reliquijs omnibus diuorum aliò transferunt, & Missas ibi suas peragunt: quod lege pontificia fieri solet, quum locus aliquis propter infamiam & prophanationem est expiandus. nam certa quædam eius rei capita sunt, ipsorum comprehensa libris. Episcopi autem uicarius iudex, Officialem uocant, ea re cognita, ut propius omnia cognosceret, uenit eò, comitatus honestis aliquot uiris, & exorcismos fieri se præsente iubet : ac deligi nonnullos petit, qui supra testudinem ascendant, & uideant num spectrum aliquod appareat. Ibi Stephanus Atrebatensis admodum repugnat, & ualde dehortatus ne fieret, aiebat non esse turbandum spiritum : & quanquam is, quem dixi, uicarius multum instabat ut adiurationes fierent, tamen impetrare nihil potuit. Interea prætor, ubi reliquos iudices urbanos, quid fieri uellet, docuisset: ad Regem profectus, rem omnem commemorat. Et quia suis priuilegijs ac immunitatibus freti iudicium monachi declinabant, Rex è senatu Parisino deligit, qui de causa cognoscant : ijsque plenam potestatem attribuit. facit idem Cancellarius Antonius Pratésis, Cardinalis & lega-
tus

tus per Galliam pontificius. Itaque quum nullam haberent exceptionem rei, traducti Lutetiam, coacti sunt respondere: sed nulla potuit ab eis exprimi confessio. Positæ singulis erant custodiæ separatim, & nouitius quidem tenebatur in ædibus Fumæi senatoris, & sæpe sollicitatus nihil uoluit fateri, metuens ne pòst interficeretur ab illis ob inustam ordini maculam, & factam ignominiam: sed quum iudices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent ut in ipsorum potestatem minimè rediret, totam actionem ordine recēset: & adductus ad illos, idem adfirmat. Illi, quanquam erant conuicti, & in ipso propè maleficio deprehensi, recusabant tamen iudices, ac priuilegia sua iactabant: uerùm id frustra fuit, & de communi consilio lata sententia damnati sunt, ut Aureliam reducti, & in carcerem conditi, publicè deinde producerentur ad primarium templum, & ad eum urbis locum ubi supplicia sumuntur de maleficis, atque ibi suum scelus ipsi profiterentur. Postea in prouerbium abijsse memini, ubi figmentum aliquod narraretur, Spiritus est Aurelianensis, dici solitum.

De alijs duobus sacerdotibus, simulatum dæmonem exorcismis fallaciter expellentibus, item de simili dæmoniaca muliere sanata, uide capita 20 & 21 libri tertij. At hoc hominum genus prærogatiuam hæreditariam haud dubiè hic prætendet: adiurabat enim Christum quoque per Deum uiuentem princeps sacerdotum. *Matth. 27.*

Exor-

Marc. 5. Exorcismi modum nouit quoque diabolus, eoque adoriri Christum ipsum audet: Adiuro
Matth. 8. te, dicens, per Deum, ne me torqueas. Sed sua
Marc. 5. potentia dæmoni uni uel pluribus imperauit
Luca 8. Christus: Exi, Abite: & euestigiò ad obedientiã sunt coacti. ut rectè Eusebius ille Cæsariensis in Panegyrico dixerit: Communis quidem omnium Seruator rebelles potestates, quæ circum hunc qui terris imminet aerem peruolantes, humanis animis insinuabãt sese, inuisibili ac diuina potestate, uelut feras agrestes, suarum ouiũ
Actor. 16. ceu pastor bonus, procul fugauit. In ipsius nomine egredi dæmones iusserũt paucissimis uerbis Apostoli, & illius discipuli, totius naturę dominium & imperium omnis abstrusæ uirtutis in cœlo & in terra, & spiritum omnipotentię ore suo gerentes.

Explosis itaque exterminatisque nostris diuinis, ariolis, magorum occultis antistitibus, & quibuscunq; alijs superstitionum collegis uulgaribusque exorcistis: abijciamus Aegyptiacas disciplinas, feralia carminum arcana, uanos furores, execrandas artes, & philtra uim factura dijs, & Colchicos succos, & dæmoniacas factiones, Plutonica denique uolumina, & umbrarũ libros, Stygiasque coniurationes, atque Acheronteos ritus membrana chartaue contentos, Pyriphlegethonti, hoc est igni focoque (ut Capnion inquit) tradamus, & fidamus Deo: ac in Christo Dei filio, per quem uiuimus, mouemur & sumus, sinceriter simpliciterque spem omnem fixam habeamus.

Curandi

Curandi maleficij methodus certißima.

Cap. 23.

NObis hic longè alia, quàm inolita iamdudum cõsuetudine acceperimus, in profligando sathana, eiusque sanandis maleficijs, ratio ineunda uidetur, doctrinæ Christi & Apostolorum conformior. Omniũ uerò primũ, ubi malum aliquod præter naturæ ordinem in aliquo se prodere uidetur, ad eum ex Dei ordinatione confugiendum est, qui professione, doctrina atque artis usu celebris, morbos, eorum differentias, signa, & causas penitius dignoscat: nimirũ ad bonæ conscientiæ medicum. Enimuerò tam rara sæpenumero & grauia in morbis suboriuntur symptomata, quæ licet naturæ impetu exoriantur, tamen ad maleficium mox referunt rerum imperiti atque exiguæ fidei homines: quemadmodum in diuersis conuulsionis speciebus, melancholia, epilepsia, uteri suffocatione, putrescente semine, & multifarijs uenenorum effectibus frequenter apparet. At inter hos affectus & accidentia discernens prudens & circumspectus medicus, ubi ea pensicularit exacta trutina, adhibito etiã ad diligentem causarum naturalium indagationem iusto, quoad fieri potest, perpẽdiculo, ubi naturæ limites malum exuperare egrediq́; , ac satanæ, qui spiritus est, motus actionesq́; animaduertit, in spiritualem medicum, Ecclesiastem nempe, aut Ecclesiæ ministrum inculpatum, sanæ doctrinæ, tenentem mysterium fidei cum pura conscientia, uitæ innocentia notum, non turpiter lucri cupidum,

Eccles. 38.

Curãdi maleficij methodus certa.

1. Timoth. 3.
Tit. 1.

dum, non uinolentum, cui etiam bonum à pijs perhibeatur testimoniũ, curationis onus transferet. Interim meminisse operęprecium est, multa non ex maleficio euenientia, sed ex occulta naturæ occasione, medicos quandoq; latêre. ut enim rebus inest secreta iuuandi proprietas, ita & nocendi: quam tamen non perpetuò agnoscit medicus.

Tantum tamen operæ à medico hic accedet, si fortè æger natura, uel ex morbo, aut aliunde humore melancholico (cui, uti aptæ suis operationibus materiæ non illibenter se insinuare solet dæmonium) aut alio succo maligno grauari uideatur, ut hic prius blandè expurgetur medicamento. Tradit enim Pomponatius, priscos exorcistas, quos præcantatores uocant, ante coniurationem, obsessorum corpora ab atra bile expurgasse. Morbis siquidem geminis ut plurimùm hi infestantur, corporis nempe, ex melancholico succo genitis: & animi, ut amentia, mœrore, timore, uitæ odio, & desperatione, quibus nocte diuque eiusmodi homines macerat iuratus humani generis hostis, & ueluti lugubribus tentationibus ita uellicat, ut quasi aquila apud inferos Titij iecur arrodere uideatur. Obsessos expulso eo humore, non amplius mirabilia facere, experimento se uidisse, in expositione illius problematis dicit Conciliator. Vxorem quoque cuiusdam sutoris à dæmonio agitatam, uariaque sonantem idiomata, eo modo perfectè curauit Galgarâdus medicus, Mantuæ celeberrimus.

Puel-

Puella quædam in Burgo melancholica, se Virgilij spiritu obsessam esse fatebatur, diu coniurata: quod creditum est facilius, quia puella simplex, admodum pia, & quæ semper domi latuerat, Hetrusca, affectaret exprimeretque Mantuanum, hoc est Longobardicum idioma, ut subinde Latinum aliquid sonaret. Cum nihil proficerent coniuratores, medicus ex arte adhibitis melanogogis primùm, & deinde alijs roborantib. illã optimè per Dei gratiã restituit. Exonerato itaq; corpore, promptius in reliquam sanationis obseruantiam, uelut à naturali iam impedimento leuatus, ab Ecclesiæ ministrò inducetur δαιμονοφόρητος.

Ille tũ de obsessi uel maleficio læsi uita & moribus, item de eius in religione Christiana, institutione, & in præcipuis fidei nostræ capitibus, & qua fuerit, uel etiamnum sit in Deum confidentia, uigilanter inquiret. Qua de re ubi penitius fuerit, instructus, procliuior, & propemodum strata erit restitutionis uia. Etenim satanæ in corruptorum morum, spurcæ uitæ, itemque diffidẽtiæ filijs efficaciã & illusionis potentiam permittit Deus, quorum sensus excęcauit deus huius seculi, ne illucescat illis lumẽ Euangelij glorię Christi, qui est imago Dei. Affectuũ quædam requiritur ἀναλογία, ut sit, quod dici solet, mali corui malum ouum. Ephes. 2. 2. Thess. 2. 2. Corinth. 4.

Vbi ergo uigilanti inquisitione & artificiosa coniectura, affectus causam aliquatenus cognouerit Ecclesiæ minister, conueniens huic medicamentum applicet. ut si uita fuerit antea dis-

solutior,

solutior, ex sacræ Scripturæ libris admoneatur, corripiatur, exemplis auocetur, & ad emendationem inuitetur, tandem resipiscentia in ordinem redigatur. Apud præfractæ indolis hominem instandum, urgendumque tempestiuè & intempestiuè: item redarguendus hic, & iusto Dei iudicio in contumaces, subinde terrendus. Pusillanimis, & diffidentia deiectus, in spé certam & fiduciam indubitatam de ineffabili Dei bonitate & misericordia incomprehensibili erigendus, & undequaque confirmandus erit: in quam sententiam plena consolationis testimonia extant quamplurima, quæ suo loco & tempore adducentur. Si quoque peruersa doctrina aut fanaticis opinionibus, uel superstitionum ludibrijs quosdam transuersè raptos esse, uel ut ansa eo modo dæmoni subministrata, comperiatur: zizania hæc erunt eruncanda, atque salubriora doctrinę purioris substituta semina cum omni uigilantia sedulò inserenda. Nec cognitione recitationis Dominicæ orationis & Symboli Apostolici secundum literam, contentum esse oportet (tantum etiam posset quiuis maliciosus) uerùm illud uiuum Dei uerbum ita in animis implãtetur, ut apprehensum efficaciter, sen-
Rom.1. tiatur potentia esse Dei ad salutem omni credẽti, contra quoscunq; dæmonum conatus: ut itẽ uiuifica fide inuocare Deũ uerũ, æternũ, omnipotentem, & multæ miserationis parentem, in nomine Filij pro nostris peccatis mortui, & ad nostram iustificationem per gloriam Patris, ab-
Rom.6.5. sorpta morte, uicto satana, debellato inferno, potentes

tenter exuscitati, ijdē ualeant. Si quis inter nos affligitur, orare iubet D. Iacobus. *Iacob. 5.*

Quomodo dæmonis maleficio affecti, de eius præstigijs & imbecillitate deinde erunt instituendi.

Cap. 24.

DE diaboli item operibus & præstigijs erudiantur, & quàm eneruatus imbecillisque sit, ut nihil etiam posit, nisi Dei permissu: nec Deum quæcunque permittere, sed in re concessa illi limites, ultra quos ferri nequit, præfigi: quinimò Christū profectū in cœlum, sedere ad dexteram Dei, subiectis sibi angelis, potestatibus & uirtutibus: cui si tanta fuit subiugandi potentia, multo magis satanam subegit, coercuitq;, ut nihil omnino ualeat, nisi peculiariter illi concedatur. Quod itaq; clementer in nobis permittit Deus, nō potest esse malum. illi enim cura est de nobis: qui cū omnis gratiæ sit Deus, nos ad æternam suam gloriam per IESVM CHRISTVM uocatos, iam parumper afflictos instaurabit, fulciet, roborabit atque stabiliet. Quis est qui nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus? Quicquid enim fideli irrogatur, id illi bono commodoq; cedit, iuxta illud Pauli: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Precationem ergo perpetuam esse decet, quò fiat uoluntas cœlestis Patris in nobis. Quicquid patimur, teste Hieronymo, nostris peccatis meremur. Non habent dæmones, inquit D. Ioānes Damascenus, uirtutes aduersus aliquem, nisi à Deo dispensatè concedatur: sicu

Diaboli infirmitas, qui nihil potest nisi permissu.

1. Pet. 3.

1. Pet. 5.

1. Pet. 3.

Rom. 8.

Matth. 6.

Lib. 2. cap. 4.

Iob 1.

Matth. 8.

ti in Iobo, & in porcis. Permissione uerò Dei facta, & fortitudinem habent, & transmutantur & transfigurantur in quácunque uolunt figuram secundum imaginem, id est phantasiam. Item

In Dialog. lib. 3. Gregorius: Absque omnipotentis Dei concessione nullam habet potestatem contra hominē malignus spiritus: qui etiam in porcos transire non potuit, nisi permissus. Rectè quoque Chry

Super Matt. lib. 1. sostomus: Homines non quantum uult, tentat diabolus: quoniam quantum ad se, nunquá cessaret à tentatione. neq; enim habet aliū actum: non enim manducat, nec dormit, nec aliud operatur, nisi ut tentet, fallat & subuertat. Non magis itaque timendam diaboli potestatem, quàm Deum impedientē, docet Ambrosius super Lucam. Spiritus enim mali, etiam Dei uocátur spiritus, quòd eius captiui sint: nec attingere, castigare, tentare quicquam ausi, nisi à Deo concedatur. Iobo ne pilum quidem lædere potuit satanas, nisi impetrata permissione, eaque limitata. Quocirca non est formidandus diabolus: sed Deus, qui ursum hūc catenis alligauit captum, ut nihil omnino absque eius singulari nutu ualeat. Hinc Christianus quæcunque aduersissima à Dei digito excipiet, qui omnia in sua continet manu. Nec Christiani nomen merentur, qui malignæ alicui mulieri aut diabolo imputant malum inuectum, ad Dei uoluntatem id minus referentes. Iobus affligitur à dæmone, at à Dei

Iob. 1. 2. manu accipit dicēs: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut illi placuit, ita factū est: sit nomen Domini benedictum perpetuò. Non cædentis

uirgæ rationē ille habet, sed uolentis patris. Virga punit filium: at non eam fecisse hic dicit, nisi mente nondū cōstet: sed patrem, qui uirgam in manu habet, eaq; utitur. Sine eius uolūtate, ne pilus quidem capiti excidit, quin omnes pili numerati sunt: ipse uirgam usurpat, quàm grauiter, & quàm multum, & ubi uelit. *Matth. 10.*

Quomodo ad tolerantiam inuictam erunt excitandi dæmonum maleficio læsi.

Cap. 25.

PRopterea æquo patientique ferendum nobis erit animo, quicquid afflictionum acciderit carni, siue id lege naturæ, siue supra naturā contingat. Idem quoque faciūdum, si animum immēsus inuadat dolor, angor, mœror, tristicia, tentatio. Ob oculos uelut speculū semper reuocetur exemplū sanctissimi illius Iobi, qui tot exercitatus modis, & tantarum calamitatum ac miseriarum mole pressus, Deum laudibus extulit (quanquam malorum interim pondere impar, in uerba animi parum patientis erupisse uideatur) ac licet nullius malæ occasionis sibi conscius esset, non dæmonem accusat tamen, nec ab illo aut ullo homine tantas sibi inflictas ærumnas queritur: sed ex Dei æquissimi uoluntate sibi ista accidisse agnoscit. ut cum uxor ei exprobraret, Vbi nunc tuus est Deus, cui confisus es? nō animū abiecit, sed respondit, Vt fatua loqueris? Si bona à Deo accepérim⁹, quare mala nō tolerabimus patiēter? Sic nos quoq; in afflictione nostra, ad Deū oculos mentemq; *Qualiscunq; afflictio patienter ferēda.* *Iob 2.*

dirigere decet, & iustissimæ eiûs uoluntati nos nostraque placidè summittere: quâdoquidem ille nihil uult, nisi quod optimum, quâquam nobis interdum secus uideatur. Quos diligit, castigat: nec peccatoris uult mortem, sed ut conuertatur & uiuat. Suorum famulorum, ut diaboli uel cuiusuis alterius, ministerio utitur, quò nos ob nostra scelera aut incredulitatem puniat, & hoc modo ad rectam conuersionis uiam reducat: uel etiam sic tentat nos Dominus Deus noster, quemadmodum Deuteronomij 13. legitur, ut palàm fiat, utrum diligamus eum, an non, in toto corde & in tota anima nostra. Pro summo gaudio itaq; ducite fratres (inquit D. Iacobus) quoties in tentationes incideritis uarias: illud scientes, quòd exploratio fidei parit patientiã. Cæterùm patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, nullaque in parte imminuti. Beatum item prædicat uirum, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam promisit Dominus his, à quibus fuerit dilectus. Hinc admonet D. Petrus: Charissimi, ne miremini, dũ per ignem exploramini quæ res ad experimentũ uestri fit: perinde quasi nouum aliquid uobis obtingat. imò in hoc quòd cõsortes estis afflictionũ Christi, gaudete, ut in reuelatione quoque gloriæ eiusdem gaudeatis exultantes. Timotheum hortatur Paulus, ut afflictiones ferat tanquam bonus miles Iesu Christi. Non enim quis coronatur, nisi legitimè certauerit. Exemplum accipite, fratres mei (monet Iacobus) afflictiõis & patientiæ,

Prouerb. 3. Hebr. 12. Ezech. 18.

Cur diaboli et angelorũ eius ministerio utatur Deus. Augu. serm. 24. de temp.

Iacobi 1.

1. Petr. 4.

2. Timoth. 2. Iacob. 5.

tientiæ, prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini. Ecce beatos dicimus eos qui sustinét. Tolerantiam audistis Iobi, & finem Domini uidistis, quòd ualde misericors sit Dominus, ac commiserans, qui pios è tentatione nouit eripere, Petro teste. Iobum totum (excepta illius anima, quã illęsam permanere uoluit Dominus) etiam in suis substãtijs & sobole durissimè, Deo annuente, afflixit satan: uerùm post inuiolatam illius patientiam, cum multa eius usura, cuncta illi uberrimè reposuit Deus: cuius iam non est decurtata manus, id ipsum potest, & infinitis partibus maiora. Quorsum ergo alicuius hominis, aut etiam ipsius dæmonis, nos terrebit uiolentia aut malignitas? cur ab horum iaculis usqueadeò expauescimus? quæ si in nos uibrentur, figanturque, non tamen ad internecionem transfigent, si constanti fide reuerberemus, retorqueamusque. Resistendum diabolo, & fugiet à nobis: nec illi locus est dandus. Fidelis est Deus, qui non sinit nos tentari ultra id quod possumus: imò faciet unà cum tentatione exitum, quò sufferre queamus. Nouit ille, quibus nobis opus sit, priusquam petamus. Ne exhorrescamus, hortatur Dauid, à timore nocturno, tentatione scilicet occulta: nec à sagitta uolante in die, tentatione quippe manifesta: nec à negocio perambulante in tenebris, nempe à spectris in tenebris uersantibus: nec ab incursu & dæmonio meridiano, quod Paulo nuncupatur angelus lucis, in quem se transfigurat diabolus.

2. Petr. 2. *Iob 1. 2.* *Iob 42.* *Iacob 4.* *Ephes. 4.* *1. Corint 10.* *Psal. 91.* *2. Corinth. 11.*

Tolerantia. Ad tolerantiam inuictam contra dæmonum insultus, & constantem in Deum fiduciam, ita afflicti sedulò excitandi sunt patrum quoque exemplis: uelut Antonij Aegyptiaci, quem in tumulo latitantem tam grauiter lacerarunt dæmones, ut tanquam mortuum ad hospitium reportarit illum minister: ubi nonnihil respirans & quasi reuiuiscens, clam alijs ad tumulum se referri iubet. ibique ex priorum uulnerum dolore prostratus, cum ex animi fortitudine ad conflictum dæmones prouocasset, nec illi cunctarentur, assumptisque uariarum bestiarum formis, Antonium dentibus, cornibus, unguibusque impeterent, & denuò lancinarent, subitò lucis quidam radius dæmones & tenebras fugauit. statimque sanatus Antonius, Christum præsentem esse intellexit, dicens: Vbi eras Iesu bone, ubi eras? quare à principio non adfuisti, ut uulnera curares mea? Et uox ad eum facta: Antoni, inquit, hic eram, sed distuli ob tuum certamen, quod prius obseruare libuit: iam autem, quoniam strenuum te pugilem præstiteris, in toto orbe celebre tuum erit nomen. Hæc Vincentius in Histor. lib. 14, refert Athanasiũ annotasse.

Antonij Aegyptij lucta cum dæmonibus.

Anton. Sabell. libro 10. Exempl. c. 13. D. Hilarius à dæmone mirè excruciatus, oratione uincebat. Hic ubi paululum ab oratione quiesceret, mox à dæmone in tergo & lateribus appetebatur, ipsum irridẽte ijs uerbis: Hordeũ iam'ne an paleas fesso tuo asino offeres? Nam suam carnem nonnihil obstreperam, antea sic affatus fuerat: Ego te asine non hordeo, sed palea pascam, ne posthac recalcitres. Hic uides Fran-

ciscum

ciſcum non ſatis nouiſſe hominis pij uires in to- *In li. Conf.*
leranda quauis afflictione dæmonis. Legitur e- *Fol. 42.*
nim in eius uita, fratrem Egidium interrogaſſe
Franciſcum his uerbis: An diabolus ſic ſit terri-
bilis, quòd homo per unum Pater noſter non
poſſet ſuſtinere? ipſum reſpondiſſe, Quòd nul-
lus poſsit ſuſtinere diabolum per medium pa-
ter noſter, qn ſtatim moreretur. Huc referatur
Cypriani ſermo de Bono patientiæ, ubi & im-
patientiæ exempla proponuntur.

Communium precum in maleficio ſanando efficacia. Cap. 26.

VT inſuper maleficio læſorũ fidem adau- *Communes*
geat, uulneraq; tortore dęmóe eius iuſſu *preces.*
fugato, ſanare dignetur miſericordiarũ pater,
cõmunibus ad eũ ex animi penetralib. fuſis cõ-
fidenter precib. erunt iuuandi. Id ab authore e-
piſtolę ad Hebręos diſertè mãdatur: Memores *Hebr. 13.*
eſtote uinctorũ, tanquã unà cum illis uincti: eo-
rũ qui affliguntur, uelut ipſi quoq; uerſantes in
corpore. Orate ꝓ uobis inuicé, ut ſani ſitis: piè
monet D. Iacobus. multũ. n. ualet deprecatio iu- *Iacob. 5.*
ſti efficax. Helias homo erat ſimiliter obnoxius
affectionib. ut uos: & precatus eſt ne plueret, & *3. Reg. 17.*
nõ pluit ſuper terrã annos tres, & menſes ſex: &
rurſum orauit, & cœlũ dedit pluuiã, & terra pro
duxit fructum ſuum. Item: Infirmatur quis inter
uos? accerſat ſeniores Eccleſiæ, & orent ſuper
eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:
& obſecratio fidei ſaluum reddet laborantem,
& eriget eum Dominus: & ſi in peccatis fue-
rit, remittentur ei. Hinc orationum fidei pu-

blicè & seorsim à Christi fidelibus ad rem præsentem accommodatarum respondentiumque energia, liquidò constat. Ne Petri fides deficeret satanæ insultu, qui expetiuerat ut eum uelut triticum cribraret, Christi oratione intercedente impetratum est. Contra diaboli astutias ut uigilét cum omni sedulitate & deprecatione pro omnibus sanctis, Ephesios studiosè exhortatur Paulus. Admonet item Timotheum, ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Fidem quoq;, Christi operâ sibi augeri orant Apostoli. Per Mosis orationem ad Dominum, soror illius Maria liberatur à lepra. Sic patris oratione, Christo genua flectentis, dicentisque, Domine miserere filij mei, quoniam lunaticus est, & miserè affligitur, &c. increpatur dæmonium, puerque sanatur. Se autem credere testabatur hic uir in suis precib. & orabat Christum, ut ipsius incredulitati succurreret. Mulier quoque Græca, Syrophœnissa genere, ad pedes Christi prouoluta, rogabat eum, ut dæmonium à quo filia miserè cruciabatur, exturbaret: & ob eius interpellationem, exonerabatur filia. Multum confidebat Iudith in oratione fratrum, quando dixit: Orate ut firmum faciat propositum meum Deus, &c. Nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum.

Luca 22. Ephes. 6. 1. Timoth. 2. Num. 12. Matth. 17. Marc 9. Luca 9. Matth. 15. Marc. 7. Iudith. 8.

Petrus & Ioannes orant pro Samaritanis, ut acciperent Spiritum sanctum.

Actor. 8.

Ieiunij

Ieiunij in operibus diaboli uincendis energia. Cap. 27.

INdicantur etiam ieiunia, si fortè caro, nimia sui indulgentia proteruiens, locum dæmoni dederit: ut hoc restricta freno, in ordinem redeat. Quare Porphyrius tradit, ieiunium & castitatem maximè laudari, non quia ijs placatior in primis efficiatur Deus: sed ut retroagantur qui sanguine & immundicia gaudentes, quo perfrui posfint his, utentiú corpora inuadunt. Est enim aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationibus & ieiunijs eijcitur, Christo authore: incredulitatis, propter quam illud expellere nequiuerunt, discipulos redarguente. Eleachim quoque sacerdos Domini magnus, sic omnem Israelem alloquitur: Scitote quoniá exaudiet Dominus preces uestras, si manentes permanseritis in ieiunijs & orationibus in conspectu Domini. Et Raphael Tobiá docet, bonam esse orationem cum ieiunio. *Ieiunia.* *Matth. 17. Marc. 9. Luca 9.* *Iud. 4.* *Tob. 12.*

Historiam in hanc rem mirè commodá narrat Hector Boethius, in Gareothæ scilicet regionis uico quodam, quatuordecim uix passuú milibus ab Aberdonia dissito, eximiæ formæ adolescentem coram Aberdonensi antistite questú esse palàm, sese à dæmone succuba (ut dicunt) gratissima omnium quas uidisset forma, multos iam menses infestari, eandemque occlusis foribus noctu ad se ingredi, & blanditijs in suos compellere amplexus: dubia luce eam penè sine strepitu abire, nec ullo se modo, cum plurifa- *Lib. 8. histor. Scot.*

riam tentasset, à tanta tamque turpi uesania liberari. Iubet continuò circunspectus & pius episcopus, adolescentem aliò se conferre: & ut secundum Christianam religionem magis laudatis ieiunijs & orationibus solito attentius accommodaret animam: hinc fore arbitrabatur, ut pijs operibus intento, uictus cacodæmō tandem terga daret. Nec felix defuit successus salubri consilio: quòd adolescens religiosè exequutus, paucos post dies omnino ab illis uindicatur ludibrijs. Sic incubum dæmonem non amplius infestasse Nauetis mulierem, post confessionem & sacram cōmunionem, quæ ieiunia & preces comitari solent, legitur in uita D. Bernhardi. Hic ieiunij, uti theriacę pręsentissimę, uires & encomiū, oculis omniū semper opponendū hoc seculo dissolutissimo, exulceratissimoque, ac animi & corporis morbis dæmonumq; insultui apprimè obnoxio, ex Athanasio & Cypriano adducā: Ieiunium morbos sanat, destillationes exiccat, dæmones fugat, malasq; cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgatius, & corpus salubrius, & ad thronū Dei hominem sistit. Et pòst: Quisquis igitur ab immundo spiritu uexatur, certum habere debet, hoc pharmaco, ieiunio inquam, statim spiritus malos afflictos abscedere, uim ieiunij metuentes. Valde enim dęmones oblectantur crapula, & ocio corporis.

Ieiunij uirtus & encomiū.

Cyprianus de ieiunio & tentationibus Christi: Ieiunium, inquit, si discretione regatur, omnem carnis rebellionem ędomat, & tyrānidem

gulæ

gulę ſpoliat & exarmat. Ieiuniũ extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus uagos diſtringit & ligat. Ieiunium ſi humilitate ornetur, ſeruos Dei contemptores mundi efficit. Ieiunium carnes azymas mundat & ſolidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, conſumit & ſiccat. Ieiunium Scripturarum delicijs paſcitur, contemplatione reficitur, gratia ſtabilitur, cœleſti pane nutritur. Danieli interpretatio ſomniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæſi egrediuntur incendio. Moiſes in monte quadraginta diebus cum Domino perſeuerans, & Dei familiaritate colloquium & legis miniſterium promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abſtinens, in eremo conuerſatur. Et poſt: Efficax eſt oratio præcedente ieiunio, & ſacris ſtudijs antecedentibus non patitur poſtulatio deuota repulſam.

Eleemoſynarum uirtus. Cap. 28.

ACcedat adhęc, pro facultatum ratione, earum communicatio, & in pauperes erogatio, oblatioque: quam odorẽ bonæ fragrantiæ, hoſtiam acceptam gratamque Deo, appellat Paulus ad Philipp. qui Romanos etiã impenſè adhortatur ad tolerantiam in afflictione, & precationi ut inſtarent, neceſsitatibusq; ſanctorum communicarent. Cornelius item centurio ex cohorte Italica, religioſus ac timens Deum, pręſtãs eleemoſynas plebi multas, deprecáſq; Deũ ſemper, quã audiuit ab angelo uocẽ: Corneli,

Eleemoſyna *Philip. 4.* *Roman. 12* *Actor. 10.*

Corneli, orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascen derunt in memoriam coram Deo. Et Raphael
Tobiæ 12. angelus ad Tobiã: Bona est, ait, eleemosyna ma gis quàm thesauros auri recõ dere: quoniam e- leemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ pur- gat peccata, & facit inuenire misericordiam &
Tobiæ 4. uitam æternam. Item Tobias pater ad filium, an te mortem: Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab ullo paupere: i- ta enim fiet, ut nec à te auertatur facies Domi- ni. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exi- guum penes te fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis: quoniam elee- mosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, o- mnibus facientib. eam. Apud Lucam ipsa ue-
Lucæ 11. ritas loquitur: Date eleemosynam, & ecce mun
Daniel. 4. da sunt uobis omnia. Nabuchodonozori Baby- lonis regi suasit Daniel, ut eleemosynis redime ret animam. Apud Ecclesiasticum legitur: Vt
Eccles. 3. aqua ignem ardentem extinguit, ita peccatum expiat eleemosyna: cuius Dominus gratiã red- diturus, memor erit in posterum, ut author tem pore casus sui adminiculum inueniat. Nam e-
Eccles. 17. leemosyna uiri, quasi sacculus cum ipso, & gra-
& 29. tiam hominis quasi pupillam conseruabit, & postea resurget & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum. Ergo conclude e- leemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit

exorabit ab omni malo. Hic locum habebit Cypriani sermo de Eleemosyna.

Cum multifariam afflictis quàm uariè agi debet, & imitanda diuersæ sanationis exempla. Cap. 29.

APud ægrum lucida suarum exacerbationum habentem interualla, horum plurima, cum iudicio a prudente Ecclesiæ ministro proponi possunt. Apud hunc uerò qui cōtinuò torquetur, mente læsus, orationes (ut dixi) communes, & fideliū intercessiones necessitati præsenti consono sensu applicatæ, ieiunia & egenorum subleuatio, suū habebunt pōdus.

Cæterùm si uno in loco, maleficio collidantur numero plures (quemadmodum in monasterijs, potissimùm uirginum, uelut organorum satanæ ludibrijs magis accommodatorum, frequenter usuuenire cernimus) ante omnia huc cura propendeat, ut separentur, & unaquælibet ad parentes uel sanguine aut affinitate proximos auehatur, quo singulę seorsim commodius fideliusque institui & sanari queant, restitutionis habito pro cuiusque necessitate delectu: ne uno (quod aiunt) calopodio (quorundam ineptorum, mendacium, impostorum, superstitionis impietatisque antistitum more) quis calceare conetur omnes, & dissolutis præscriptorum uerborum minus conuenientium formulis, cōmenticijsque quibusdam ritibus & substantijs ad rem minimè faciētibus, profligare pergat dæmonem, in ijs ridentem illudentemque, & fugam *Vbi plures maleficio læsi simul uno in loco sunt, quid faciundum.*

gam

gam plerumque ſimulanté egregiè, quaſi compulſum, licet ultrò cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius inuoluat, ſi ueritis eum medijs fugatum credamus: hac ratione è corporibus cedit ſępenumero, & quidem libenter, ut animas minus impeditè poſsideat, eisq; dominetur. Quæ uerò uirgines arctius occluſę cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidē in eiuſmodi caſu comprobare nequeo: uel quæ in deſignato eo loco clementem Dei manum, patrisq; uirgam, cum uera ſui abnegatione fortiter tolerare cum Iobo in animum induxerint, mutuam hic præſtent in ſuorum cruciatuum interuallis operā, ſe mutuò conſolantes, modumque præſcriptum, quoad fieri poteſt, obſeruantes: nec ad huiuſmodi ſpectaculum admittãtur iuniores, ne territæ tormentorum raritate & uehementia, quid mali contrahant, cum eis auidè admodum inſidietur diabolus. Cum aliàs ad piam puellá in cœnobio obſeratá literas dediſſem, quibus uirginū eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à dæmonio exercitarum (quarū ſuperiori memini libro, Cap. 8.) hiſtorias mihi cupiebam deſcribi, ea in hanc ferè ſententiá reſpōdit: Duas adhuc ex illis ſupereſſe octogenarias propemodum, à quibus ſæpius audiuiſſet, ne magno quidem ſe uelle graui illa caruiſſe calamitate, ex Dei uolūtate nata, quòd inde peculiare gratiæ diuinæ donum & illuminationē ſe conſequutas ſenſiſſent: nec ſecus earum teſtari uitam. Quid Antonio nocuit, ſeueros in ſuis ceruicib. tuliſſe magiſtros? cui eos ſecundum

Iuniores ad tale ſpectaculum non admittenda.

Memoranda hiſtoria cruratarum monia hū apud Maria arborem prope Xanthes.

cundũ Dei uoluntatẽ perpeſſo, in maius ceſsit lucrũ & gloriã. Scribebat quoq;, miſſos eo tẽpore fuiſſe undecũq; uiros doctos, qui terrificorũ eorũ ſymptomatũ laruas contuiti, eas penitiſsimè ſcrutarẽtur, amolirẽturq́;: ſed quo in eiuſmodi cõſilijs cõfidentius perſtitêre, eo malũ recrudui grauius, ut tãdẽ Dei opus eſſe ſingulare faterẽtur: à cuius manu cum id exciperẽt, & ſe toto corde ſub potẽti eius brachio ſubmitterẽt, ſemet integrè abnegãtes, humilitatẽq́; uſq; adeò amplexæ, quo etiã cunctis ſuis affectib. reſtiterint, eoſq́; uicerint: & breuiter, ad diuini uerbi normã toto aĩo uitã cõformarint, tũc paulatim euanuerũt uniuerſę illę diræ. Piã epiſtolę illius uirginis partẽ iuſtis de cauſis inſerere uolui, quòd id cõſiliũ meo inſtituto ꝓrſus reſpõderet: & ne eiuſmodi uirgines uſq; adeò à piorũ numero alienas eſſe, quis temerè in animũ inducat, etiãſi adhuc multa in ijs deſiderari non diffitear, q̃ inſcitia & nõ ſana informatione prętermittũtur.

Porrò monaſteriũ id ingreſſus, corãm cũ altera cõtuli uetula, quę id mali decẽ ſuſtinuerat annos, eo nomine gratias Deo agẽs quàm maximas: ac ſi ętas admitteret, ſe libẽter denuò ijſdẽ uelle calamitatũ fluctib. obijci aſſerebat. Hortata autem me eſt maximopere, ut ſi in conſilium ad ita afflictas accerſerer, ne exorciſmos admitterem unquam. Quædam in eo tormentorum theatro conſtituta, à fratre uirgis ex quorundã conſilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie conſulitur, quaſi dæmonem profligent uirgæ, & non potius

eo modo

eo modo ille carnificinam procuret. ea rei Indignatione & pudore illa perculsa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit. rogata uerò cantionis causam, respondit: eo quòd de salute sua æterna minimè hæsitaret. Altera quoq; iam diu à dæmonio excruciata, & morti proxima, se totam attēta oratione Deo offerrebat, ut cum ea pro suo arbitrio quicquid uellet, in tempore & in æternum ageret, dummodo ipsius glorificaretur nomen, obsecrans: rogabatque reliquas uirgines, ut post eius mortem non ex more, Miserere mei Deus, canerent: sed, Gloria patri. Memorabile abnegationis ueræ exemplum.

Veræ abnegationis exemplum.

Singularem insuper, & suo loco imitandam aliquando curationis eorum quos uexat diabolus, rationem, ex sequenti colliges historia. Philippus Vuesselich Coloniensis, monachus abbatiæ Knechtenstein, integer & simplex, à spiritu referente abbatem macilentum, ante multos annos mortuum, exagitabatur miserè & multifariam, circa annum quinquagesimū supra millesimum quingentesimum: interdum auehebatur sub tectum, aliàs per ligna transuersa cōiunctiora supra campanam intrudebatur, plerunq; per murum transferebatur inopinatò. inuentus quandoq; est corpore super piscinam proiecto, capite autem in terram reclinante. Tandem se prodit spiritus, diutinæ & multiplicis uexationis causam explicans: se nimirum esse illum abbatem Matthiam Durensem, tot annis sepultū: ac eo torqueri, quòd suspensam D. Virginis effigiem exquisitè depingi curarit: nec satis fuisse

Curandi dæmoniaci exēplum insigne.

factum

factum pictoris Nouesiani laboribus & impensis, qui inde iacturam senserit, ac sibi ipsi uim fecerit: uerum id fuit. Subnectebat hinc solutióis modum, cuius nomine hanc exorsus erat fabulam diabolus: expiari scilicet hoc delictum non posse, aut ulla se liberari ratione, nisi religionis ergò apud Treueros & Aquisgranum peregrinaretur hic Philippus (quem ob simplicitatem accommodatum suis ludibrijs organú ratus est diabolus) & tres Missæ, de trinitate scilicet, de domina, & de tempore, in eius assertionem recitarentur. Vt hic spiritus uoto satisfieret, consuluerunt Theologi Colonienses: & capitulariter (ut illorum more loquar) id reliqui postulabát quoq; monachi, à suo superstite etiamnum abbate D. Gerardo Strailgen Morsensi: qui saniori institutione atq; acri increpatione in aliam potius sentétiam Philippum existimauit traducendum, ut uidelicet fide uiua omnis miserationis Deo patri, & Christo assertori nostro unico confisus, dæmonis imposturas animo negligeret forti: redeuntique spiritui obijceret, se non esse sui iuris, at sub aliorum degere imperio, propterea nec posse ob rerum penuriam à se obediri eius uotis. Quo facto, spiritus respôdit: Dic Supriori. de eo enim, confirmandi sui instituti spé conceperat. Quare Abbas, ubi dæmonem perseuerare, nec monachum illius illusionibus satis confidenter resistere animaduertit, ipsum denuò rectius instituit, studiosè hortatus ut resipisceret, nec tam pronas offerret satanæ technis aures: si uerò manes, uti hactenus, audire

pergeret, se illum flagris, & quidem capitulariter cæsurum, seuerissimè minitatus est. Hinc irritos suos spiritus uidens conatus ob abbatis constantiam, & animum Philippi magis erectũ fiducia in Deum aduersus fraudulentia exitialiaque dæmonij studia, nunquam redijt, alioqꝫ migrauit. Hanc curandi methodum, in eo fraudium diabolicarum genere, quandoq; in usum reuocandam arbitrarer.

In concubitus maleficio quid faciundum. Cap. 30.

DE naturalis congressus, satanæ opera præpediti, curatione ita scribit Igmarus Remensis archiepiscopus: Si per sortiarias atque maleficas artes occulto, sed nunquam Dei iniusto iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur: hortandi sunt quibus ista eueniunt, ut corde contrito & spiritu humilitatis, Deo & sacerdoti purè confiteantur, &c.

In cap. Si per sort. 33. q. 1.

In controuersia, ubi maritus ad congressum ineptus esse ex maleficio accusaretur, in foro Constantiensi decretum fuisse scribit Vlricus Molitor, ut primùm à medicis ille, quem leges dicũt maleficiatum uel frigidum, inspiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foueretur causa: deinde ut triennium adhuc uxor cum marito conuiueret, qui suas interea temporis experiretur uires: utque eleemosynas liberalius erogarent, & ieiunijs uacarent, quò matrimonij institutor Deus eiusmodi malum amoliri dignaretur. Decretum sanè ad imitationem reuocandum

Decretum in cõcubitus maleficio.

In tra. de Lamijs & Pythonicis.

candũ. Huc accerſeantur etiã, quæ in cuiuſcũq; maleficij curatione hactenus propoſui.

Exorciſmi quando, & quomodo, & à quibus adhibendi. Cap. 11.

PORrò ſi dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opusq; ſatanæ perdurat, eum increpare licet ex Chriſti doctrina Marci decimoſexto, quòd credentes per eius nomẽ dęmonia ſint eiecturi. Eapropter Apoſtolorum & primitiuæ purioris Eccleſiæ exemplo, per Chriſti nomen expellat miniſter, uero ductus zelo, conſcientiæ bonæ teſtimonio fretus, habens peculiare illud Spiritus ſancti donum, eijciendi nimirum dęmonia: gladio ſpiritus, quippe Dei uerbo accinctus, atque diuina panoplia circumquaque munitus, aſſumpto ſuper omnia fidei ſcuto, quo omnia iacula mali illius ignita queat extinguere (qualem armaturam in huius libri initio ex Paulo propoſui) ne cum diſcipulis Chriſti dæmonium fugare nequeuntibus à Chriſto audiat: O' natio incredula & diſtorta, quò uſque tandem ero uobiſcum? quò uſque patiar uos? firmiter hinc infallibili nitatur promiſsioni: Amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horũ faciet, quia ego ad Patrẽ uado. Et: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium. Si quid petieritis per nomẽ meum, ego faciam. Scribit item Lucas, ſeptuaginta reuerſos ad Chriſtum cum gaudio diſcipulos, dicẽtes: Domine,

Quando adhibendi exorciſmi, & quomodo.

Qualem oportet eſſe exorciſtam.

Epheſ. 6.

In cõcilio Carthaginenſi 4. 23. diſt. c. exorciſta. cap. 7. de conſec. diſt. 5. c. omnis dic. ubi de energumenis, ubi eſt, obſeſsis agitur, quib. manus imponebãt exorciſtæ.

Matth. 17. Marc. 9. Lucæ 9.

Ioan. 14.

Matth. 21. Marc. 11.

Lucæ 10.

etiam dæmonia ſubijciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do uobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Ita in Chriſti nomine flectuntur genua cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Nec aliud nomen ſub cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Solo hoc Patris æterni uerbo creata ſunt cœlum & terra, & quicquid in eis conſiſtit. Eius nutu in præcipitium ruit illa immenſa angelorum caterua. Ad Chriſti aduentum imperiumque horruerunt & profugerunt, quotquot arctiſsimo uinculo in ſua cuſtodia miſeros mortales conſtrinxerant diaboli. In hoc nomine credentes diſcipuli, dæmonia exturbarunt. Pythonis ſpiritum in Macedonia, ex puella dæmoniaca eiecit Paulus his uerbis: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti, exire ab ea. & exijt eadem hora. Sic à Petro iuſsi ſunt dæmones egredi, qui uel unicum diē ſibi indulgeri, ut in ſubiugatis permanerent corporibus, rogabant: teſte Clemente.

Philip. 2. Actor. 4. Gen. 1. Ioan. 1. Matth. 8. 9. 12. 17. Marc. 1. 5. 9. Luca 4. 8. 9. 11. 13. Actor. 16. Abdi. lib. 1. hiſt. apoſt. Li. 4. Recog.

Apud Hieronymum presbyterum in uita Hilarionis Palæſtini eremitæ, legitur de quodam Conſtantij Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto, quem à teneris unguiculis dæmon obſederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponensque tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nuſquam didicerat dæmoniacus) multiplicem obſidionis cauſam, ei reſpondit uir ſanctus: Non curo quomodo

modo intraueris, ſed ut exeas in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti impero. In hoc nomine Simon apoſtolus ſimulachrum Solis comminuit, & Iudas Lunæ, dæmonibus inde uiſibiliter Aethiopum forma expulſis. Dæmonem ex Solis idolo fugauit D. Thomas: draconem ſub mortis ſtatua in Scythia exeuntem profligauit Philippus apoſtolus: ſeptem dæmones ſimilitudine canum inter monumenta commorantes ſecus uiam, prętereuntesque grauiter lędentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio draconem clauſiſſe Syluestrem, & Philippum Leuiathan fugaſſe, traditur.

Abdias epiſcop. Babyl. li. 6. Hiſtor. Apoſt. item lib. 9. 10. 3.

Ioannes euangeliſta ſuperato ueneno, dęmonem in Dianæ templo ducentos & quadraginta nouem annos commoratum, his uerbis loco expulit: Interdico tibi in nomine IESV Chriſti Nazareni, ne ultrà hic habites: & confeſtim deceſsit Epheſo. Quocirca iuſſu Domitiani in Pathmon inſulam exul deportabatur uir ſanctiſſimus. Hic cum Cynops magorum princeps in Phara oppido contra Ioannis doctrinam, & edita in Chriſti nomine miracula, ex falſa ſacerdotum Apollinis in Ioannem criminatione, maleficijs populum dementaret, auocaretque, mortuos etiam ſe excire iactabat: quorũ facie aſſumpta etiam dæmones apparuerunt, è mari emerſi. Tandem Ioanni ait Cynops: Veni ſodes ad portum, ut aſpicias potẽtiam meam, & amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum uniuerſa multitudine redijt, præcipiens illis tribus dæmonibus, qui ſub imagine hominum nuper reſurgen-

Ioannis euangeliſtæ in fugando dæmone contra magum Cynops miracula.

tium comitabantur, ne discederent. Concussis itaque manibus,& terribili maris sonitu peracto, Cynops se, ut antea, dimisit in mare, atque sic ex oculis hominũ euanuit: qui clamare non cessabant, laudando dicentes: Magnus es Cynops, & nemo prĳter te. Ioãnes interim orabat Dominũ, ut inter uiuos ultra nequaquã connumeraretur magus ille. Tum repentè uehemens est pelagi murmur auditũ:& procellis ingruentib. ei loco, ubi se prĳcipitauit, nusquã apparuit. Et dæmones q sub humana figura stabãt, quasi iampridẽ resuscitati à mortuis, adiurabãtur ab Apostolo Dei, dicẽte: In nomine crucifixi Iesu Christi hanc insulam exite, nũnquam redituri: & statim ab uniuersorum oculis disparuerunt, frustra expectantium Cynopa, si fortè ex freto resurgeret. Sic apparet, quantum uerè Christianis magistri nomen ꝓfuerit,& imitatio iuuerit.

Cynops magus submergitur oratione D. Ioannis.

Hæc est coniuratio, hic uehemes fortisque exorcismus, hic modus fugandi dæmonis certus, hęc breuis formula, hi sunt characteres, quibus inuocatur omnipotentia rebus supra communem uitæ rationem agendis: hæc doctrina uera, hoc fundamentum solidum: hic philosophorum lapis, longè quidem exuperãs eum de quo Alchimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis structura firmiter coagmentatur. Hæc sunt diuina testimonia, hæc sacrorum nostrorum monumenta, hæc ueri sacerdotis memorialia, hæc purissima signa, hæ nostræ in exturbandis dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ, facili usu, uili apparatu.

Esaiæ 28. Ephes. 2.

Hæc

Hæc ars cœlo ſublimior,tartaro profundior,libera periculis , umbrarum hoſtis , contemtrix larvarum,ſimulachorum peroſa,nec thuris nec meri indiga,uniuerſis manibus, lemuribus,laruis imperitans , omnia buſta , omnia ſepulchra & ſpecies mortuorum contemnens , & inania terriculamenta, & noctium occurſacula, & inferorum commeacula (ut Capnion inquit) exporrecta fronte fugans , fatum & naturam uincens, & quicquid unquam ritè optamus, ſi modus à magiſtro traditus obſeruetur, indeſinenter perficiens , & indeficienter adimplens. Verbo languores uniuerſos ſanauit , & dæmones expulit Chriſtus. *Matth. 8.* Si ergo ſecurè operari uoles , neceſſariò illud Pauli conſilium ob oculos pone : *Coloſſ. 2.* Quodcunque facitis in uerbo & in opere , ut omne id in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti faciatis . Hoc eſt ſalutiferum medicamentum:quin ipſa panacæa , uel potius hæc ſalus noſtra & medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defenſorio ait, Dęmones adhuc contremiſcere, quando Chriſti nomen inuocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præſtigiæ , nulla maleficiorum oſtenta , nec ulla dæmonij opera, momentum quidem perdurant , quin dicto citius euaneſcunt. Proinde à Lactantio quàm uerisſimè dictum eſt: *Li. 2 ca. 16. de Orig. errorũ. Idem apud Clem. lib. 9. Recog.* Dæmones iuſtos, id eſt ueri Dei cultores metuere: cuius nomine adiurati , de corporibus excedunt:quorũ uerbis uerberati,non modò ſe dæmones eſſe confitẽtur,ſed etiam ſua nomina edunt. Quia nec Deo, per quẽ adiurantur,nec iu

stis, quorum uoce torquentur, mentiri possunt. Itaq; maximis sæpe ululatibus editis uerberari se ac ardere, & iam iamque exire proclamant. In hoc ordine curationis, Scripturæ sacræ fundamento innixæ, nullam erroris suspicionem, nihil idololatriæ, nullã blasphemię opinionem foueri, luce meridiana clarius contuemur.

Ineptus maleficij bestiarum curandi modus uulgaris, tempestatis item sedatio impia.

Cap. 32.

CVius uerò Scripturę testimonio, aut quo exemplo fulciatur uulgaris illa & aliquãdiu malè inolita maleficij per quemcunque ineptum, & quandoque bis cæcum, curandi, & dæmonis eliminandi ratio, me profectò latet: ubi præter inutilem ceremoniarum congeriem, exorcismos ij homines adhibent diros, ne dicam blasphemos: Stentorea etiã uociferatione, profusorumque uerborum turbine, uiolenter abigere dæmonem uelle uidentur, Euangelia à proposito dissona, Symbolum Apostolorum, orationem Dominicam, salutationem Angelicam, & nescio quæ alia, iterum atque iterum repetentes. Quorsum hæc ad satanæ expulsionem conferent? ubi mandatum, ubi exemplum, apud Christum, Apostolos, uel eius discipulos, siue etiam primitiuę ecclesię ministros? Rei propositæ non respondet uerborũ intellectus. Christus, eiusque imitatores in fugando diabolo cõuenientibus sunt usi uerbis. Illam autem uerborum recitationẽ cum instituta actione minimè

congre-

cohærere, nemo nō uidet. At abominabile suum sacrilegium ponderent illi, qui eum modum ne dum usurpare audent, uerùm etiã bestijs & inanimatis rebus, præter subnascentis Ecclesię syncerioris exemplum, execrandas coniurationes & frequentem tremendi nominis Dei nuncupationem solenniter applicare, itẽ signum crucis cũ oratiõe Dominica & salutatione Ægelica ter uel sępius repetita (sic Mallei referũt authores) uaccę consecrare. Hos, ut minimum, in secundi Præcepti transgresione haud leuiter delinquere, ne quid grauius addam, sentiunt alij.

Bestijs & rebus inanimatis coniurationes superstitiose applicatur.

2. secunda part. quæst. 2. cap. 7.

Contra grandines uerò & tempestates, ultra crucis signum, lapilli tres ex grandine in ignem sub inuocatione sanctissimæ Trinitatis conijciuntur, oratio Dominica cum Angelica salutatione bis aut ter recitatur: adiungitur Euangelium Ioannis, In principio erat uerbum: atque signũ crucis undique contra tempestatem antè & retrò, & ex omni parte terræ subinfertur. Demum quum in fine ter repetierit exorcista, Verbum caro factum est: & toties annexuerit, Per Euangelica dicta fugiat tempestas ista: subitò tempestas, si eam maleficium excitarit, cessabit. Hæc uerissima experimenta, nec suspecta iudicanda, dicunt Theologi illi. Qui sanè illud ipsum uitium committere uidentur, quod in alijs emendare cupiunt: &, ut ille canit poeta Satyricus,

Grandinis et tẽpestatis ex maleficio natæ sedatio superstitiosa.

Ab Augustino interdicitur, & legitur 26. q. 7. nõ obseruetis.

Dum stulti uitant uitia, in contraria currunt.

Quantum enim deest eiusmodi coniuratoribus, ut non uerè exprimant rationem præstigiatorum

torum & incantatorum? Et tamen ista & similia non in leuibus solùm experiũtur rebus, sed etiam in benedictis Dei creaturis, imò in mysterijs & institutis Christi perfidè abutuntur. Sed absurdiora hæc sunt, quàm ut longiori confutatione indigeant. In secundũ Decalogi præceptum hic quoq; hauddubiè impingitur, quáquam secus ab illis doceatur.

Atqui si in nomine Dei & Christi pronunciato preces & exorcismos finiri, & exoptatum finem interdum consequi obijciant, Christi ueracis quæso uicissim uerba audiant: Multi dicent
Matth. 7. mihi in illo die, Domine Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & tuo nomine dæmonia eiecimus, & tuo nomine multas uirtutes præstitimus? Ac tum confitebor illis, Nunquam noui uos. Discedite à me qui operamini iniquitatem. Impiorum itaque exorcismi uirtute non cedit diabolus, sed spõte: ut impietatem confirmet, & erroribus alios immergat altius.

Rectè itaque D. Thomas de potentia Dei, quæst. 6. art. 10. in solutione 3. argumenti, ait: Si Salomõ fecit exorcismos eo tempore quando erat in statu salutis, potuit esse in illis exorcismis uis cogendi dæmones ex uirtute diuina. Si autem tempore illo fecit quo idola adorauit, ut intelligatur eum per magicas fecisse artes, non fuit in illis exorcismis uis dæmones compellendi.

Si

Si iumenta præter naturam quid pati uideantur, item contra uenena, quid faciundum. Cap. 53.

SI uerò prçter naturã quid pati iumenta credantur (quod tamẽ cognitu difficilimum, cum sæpe in pascuis uenena uel depascantur, uel spiritus attractu illiciant) primûm omnium his pharmacum contra uenena uel similia uitia offerri potest, & reliqua administrari, quæ ex naturali coniectura & arte (quã doctè copioseque tradit Vegetius de arte ueterinaria uel mulomedicina libris quatuor, item Columella, Cæsar Constantinus, & plerique alij ueteres & recẽtiores) usui fore arbitrabimur, successum toleranter expectantes. Quæ si minus iuuerint, sed morte armentum abripiatur: uelut speculum, mentis oculis opponenda erit Iobi patientia: & quicquid id est calamitatis ac damni, Deo sic uolenti (qui dedit & abstulit, idque sicut illi placitum est, ita facit) ferendum erit acceptũ: nec ad ariolos, aut diuinos, aut Pythonis spiritu turgidos, contra euidens Dei mandatũ, impiè confugiendũ. qui profectò imitatione sacrilega cõprobare uidẽtur M. Catonis idolatriã in agro lustrando certis ceremonijs, solennibus sacrificijs, uerbis atque uotis Telluri dicatis, ut insuetas alat arbores: ipsis etiam arboribus exoratis ut transmigrent, & in alieno solo accrescãt: rapis quoq; obsecratis dũ seruntur, ut sibi & familię uicinisq; benignè cõferãt: precib. Marti fusis, ut ager pecoraq; seruentur.

Columel. de re rust. lib. 6. & 7.
Cæsar Const. lib. 17. 18. 19.
Iob 1.
De re rust. cap. 141.

Iidem

Ijdem quoque in foramen cornu uaccini terebra impressum, contra incantamentum quandoque intrudere solent mixturam ex cereæ Paschalis, & eiusdē thuris ac stolæ momento. Huc accedat lactis uaccini restitutio, per cōsecrationis modum in frequenti usu habitum apud ancillam Theodori Lopers, uicarij in nosodochio Kreueldiensi, tres alentis uaccas: quę ubi domū reuersæ non satis lactis pro more redderent, ancilla Christina nomine, uaccas in mille diabolorum nomine egredi, atque suum repetere lac iubebat: inde ad cuiusdam mulierculæ ob maleficium suspectæ ædes progredi, consistereq; aliquádiu cum ualido & frequenti boatu uidebantur: deinde ad stabulum regressæ, lac refundere solitum dicebantur.

Ridicula consecratio.

Suffimentum .aūt animantiū morbis prohibēdis utile, legitur apud Vegetium. qui licet id quoq;, lustrare animalia, fascinum tollere, dęmones fugare, & grandines inhibere, ab alijs malè persuasus scribit: tamen odore suo, causa quippe naturali, tam hominum quàm animaliū morbis resistere, & aerem defecare addit. ita habet:

De arte uete. lib. 1. cap. 20.

Recip. sulphuris uiui lib. ij. bituminis Iudaici lib. i. opopanacis, achanti, galbani, castorei, irios crudi, an. unc. sex. salis Ammoniaci unc. ij. salis Cappadoces, cornu ceruini, lapidis gagatis masculi, lapidis gagatis feminæ, an. unc. iij. lapidis hæmatitis, lapidis sideritis, lapidis argeritis, an. unc. i. equuleas, id est caballiōes marinos, caudas marinas, ungues marinos, an. numero septem. uuæ marinæ unc. iij. medullæ ceruinæ,

cedrei

cedrei, picis liquidæ, an. pondera iij. oſſa ſepiæ numero 7, auri ſemiunciam, ballucæ ſiliquam. Hęc uniuerſa commiſceantur, & ſuccendantur. Sed ſi memoratos lapides aut inuenire nequiueris, aut enormitate precij ab emptione ceſſaueris, reliqua efficaciter proſunt.

Interea tamen ſtudioſe inquirendum, num aliquid monſtri alatur, aut fucus alicubi foueatur: quéadmodũ à quodã latomo apud Batauos factum memini, qui ſtabula ingreſſus, lupi ſtercus clàm in præſepibus abſcondebat: cuius odore, ut uoracis ſui hoſtis præſentia, ob antipathiam, ueluti malefico actu, territæ pecudes, ultrò citroque exultare, & inſolito concitari furore uidebantur, unde turbati ruſtici incantamentum eſſe conijcerent. Quocirca ad fabulæ actorem, uelut è ſpecula hæc obſeruantem, atque ſanandi maleficij nomine celebrem concurrebatur: qui tecta faſcini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublata enim cauſa, tollitur effectus. Sic rem qualemcunq; ex hac profeſsione faciebat: à uiris tamen bonis admonebatur, ut maturè eiuſmodi falſitati renunciaret, ne merita falſariũ conſequeretur punitio.

Pecora doloſo maleficio affecta.

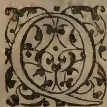
Porrò contra quæcunq; uenena, oblata philtra aut cupidinis pocula, medicorum imploranda erit opera: ut poſtquam perſpicaci indagine ex relatu, circumſtantijs & ſymptomatibus obortis, ſi non in ueneni eſſentiæ abſolutam cognitionem, ſaltem ad eius qualemcunque conjecturam, illi peruenerint quàm ocyſsimè (in mora

Contra ueneficium quid faciundum.

mora enim hic sæpe periculum existit) tum prę-
cius qualitate deleteria & uehemétia, quàm po-
terunt artificiosa & exacta methodo admoliti
euestigiò manum, alexiteria, & quę ars dictabit,
ordine administrabũt. Morbi si tolli posset cau-
sa cognita, concidet simul effectûs. Venena, eo-
rumque assumptorum uel aliàs inficientium in
dicia, simul & propria antidota, medicorum no
uit schola: nec ea hic explicare, nostri est institu
ti. Si uerò ita affectos, ad temerarios alterius
scholæ homines aberrare contingat, mortis a-
leam profectò haud raró, etiamsi pestifera uene
ni uis sit lenta, uirulentia pedetentim accrescen
te, tandemque cordis uitalem fomitem feriéte,
experiuntur infelices.

DE MAGORVM INFAMIVM, sagarum & ueneficorum pœnis. Liber V.

Quod magis infamibus uarijs diuersa sit infli-genda pœna. Cap. 1.

VOD meam hic sententiam à uulgari, & iam multis annis inueterata dissentientem, uelut appendicem, quatuor superioribus libris annectam: non mihi professione medico, uerti uitio decet, quasi uocationis meæ sepes transiliá. Veritaté .n. in ꝓfundo abstrusam inuestigare licet cuilibet, nec illi uetustatis authoritaté præponderare oportet ullá. Negociũ uerò illud dæmoniacũ tá inextricabilib. cũ sit inuolutũ labyrinthis,

this, ut non facilè quis hinc se explicet, etiamsi ducem habeat emunctarum narium Theseum. inde si aliquis pro ingenij modulo ueritatem elicere studeat, nō is reprehensione coercēdus: at potius iuuandus, suamq; merebitur laudem, si uel bonæ operæ momentū præstiterit. Quare autem non concedetur medico, rerum abscon- ditarum ex professo indagatori, qui huic scholę aliquādiu nauarit operam (quàm uerò felicem, erit penes alios iudicium) in forum prodire, & suam proponere opinionem, citra eorum quorum interesse agnosco, præiudiciū? Iurisperito uicissim, aut cuiuis alij, nedum non inuidebimus medici, sed eum cum fœnore honorem libenter etiam deferemus, ut in re apud nos magis placitis aut longi usus obseruātiæ, quàm rationum firmitati nixa, uel alioqui controuersa, ingenuè suam interponat sententiam: à nobis certè obuijs amplectendam ulnis, si in ueri cognitionem aliquo ducat modo: reijciendam autem, si à ratione comperiatur aliena.

Cum bona itaq; Iurisconsultorum uenia dicam, magos infames uarios quum suprà multo discrimine à sagis & ueneficis meritò distinxerim, nō eadē debet his simul confusè & indifferenter statui pœna. Quotquot enim magorum nomine dignatus sum, nō ignorāter, aut coactè, sed studiò sedulaque uigilantia, factis etiam grauibus impensis, interdum & peregrinationib. huc institutis, curiosas has inquirūt artes, & blasphemiarū plaustra, libros uidelicet execrabiles magno frequenter ęre redimūt, è quib. satanicę scientiæ

Magis omnibus non eadē debet infligi pœna.

scientiæ mysteria, si dijs placet, exugant diaboli mancipia & nutricij: ut post non uulgarē & eximiam suo doctori primario præstitam operam, merita donētur laurea strenui discipuli (nisi ex Dei gratia, conscientię aculeo pungente adacti, satanę nunciū remittant, ac mature resipiscant) qua is suos cohonestare solet, quos sibi & animo & corpore mancipatos, in præcipitium rapit. Eiusmodi magos olim capitali supplicio mulctauit Moses. Fuisse item postea punitos, ex Petri uerbis apud Clemētem liquet. Iste, fratres, (inquit) quem ostendo uobis, paulo antē uenit ad me, de Simonis mihi malis artibus nunciās, quomodo ipsam sceleris sui officinam proiecerit in profundum, non quasi pœnitētia ductus, sed metuens ne deprehensus publicis legibus subiaceret. Propterea etiam in Iudææ Antiochiam fugit territus, putans se à Cæsare quæri ad pœnam. Tradit quoque Cassidorus, Athalarici regis Gotthorum esse sententiam: Maleficos, uel eos qui ab eorum nefarijs artibus aliquid crediderint expetendum, legum seueritate puniri oportere. Quia impium est circa eos esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos. Huc referatur Augustinus, qui ex Ciceronis sententia dicit, in XII Tabulis, antiquissimis Romanorum legibus conscriptum esse: Ei qui has artes exercuerit, supplicium sit. Magus & ueneficus hic intelligitur, non illusa uetula, cunctarum expers artium. Illorum artem exterminant respublicæ omnes bene constitutæ.

Leuit. 20. Deut. 18.
Lib. 3. Recog.
Abdi. lib. 1. hist. apost.
Li. 10. Recog.
Lib. 9. cap. 25.
Lib. 8. ca. 19. de Ciuit. Dei.

Sunt.

Sunt interim plerique magi non ita extremè cum aliorum iactura, flagitio ſcelereq; exorbitantes, qui pro ſuo nutu ex occulta quadam, quam ex uoluntatis & ſtudiorum cōſenſu cum dæmonibus contraxerunt, ſocietate, recitata ſuperſtitioſæ uel impiæ coniurationis formula, uel ſubmurmuratis ſecretò inſulſis uocibus, cuiuſcunque formæ requiſitæ imaginem aut ſpectrum, præſtricto oculorum acumine, in urna uel ſpeculo uel aere aut alibi oſtentant. nihil autem uerè in rei eſſentia, non phantaſticum uel imaginarium, hac ratione præſtare hi queunt: quemadmodum omnes Pharaonis magi, eiuſdem cum his hominibus profeſsionis & potentiæ, nihil præter rerum præſtigioſam exhibuêre faciem. Hoc magorum genus non perinde alijs noxium, ut repudiata dæmonum communione ad mentem redeat pœnitens, & admonendum & compellendum eſt. Idem in republica ritè compoſita circumforaneis illis præſtigiatoribus & ioculatorijs ἀγύρταις meritò accidat, ne ea impunitate, curioſarum rerum ſtudioſæ plebis loculis cautè in poſterum inſidientur.

Exod. 7. 8.

Magorum alios non ualde lædentium pœna.

Quicunq; uerò diris execrationibus, exorciſmis, precationibus, blaſphemo nominis diuini contra ſecundum præceptum abuſu, barbaris uocibus authorem prodentibus, quemcunque effectum præter naturæ ordinem, aduerſus uerbi diuini inſtitutam à Deo rationem extorquere, in rebus ſerijs uel ludicris ſatagunt: ij ut curioſarum artium ad propriam perniciē cul-

tores, ſaniori doctrina primùm inſtituti, ſtricta lege coercendi ſunt, & ad reſipiſcentiam cogendi. quòd ſi præfracti perſeuerent, arbitraria eſto mulcta, qua conſtringãtur, ne tandem in legem contra blaſphemos à Moſe latam deliquiſſe iudicentur.

Leuit. 24.

Magorum religioſorũ mulcta.

Cæterùm magorũ plurimi profeſsione ſunt religioſi, quos uocant, qui occultam mentiti artem, maleficij dignationem curationemq; iactare non uerentur: ut ſi morbo aliquo contumaci, imperitæ plebi ignoto, nec uulgari quis conflictetur, atq; eorum fictæ confiſus ſcientię, conſilium quærat, maleficium eſſe uel incantationem perſuadent morbum ex naturali cauſa ortum, medicisq; doctioribus non obſcurum: additis etiam indicijs, quibus uelut digito commonſtratur innocens ſæpe femina: hi & morbum comminiſcuntur, & inuincibilem calumniam inſonti impingunt, illuſores utroque nomine non modò inter perniciofiſsimas iniqui quæſtus ἁρπαγὰς, adulterinæ monetæ (quod pietatis prætextu alios ineſcent, & dæmonio deuoueant, offerantq;) architectos & falſarios repu. tandi, uerùm etiam illis qui libellos ſpargunt famoſos annumerandi, & uelut ciuilis, ne dicam, publicæ tranquillitatis turbatores cenſendi, ſi hoc controuerſiarum & atrociſsimorum odiorum, quibus miſerrimè conflictantur intonãtq; uiciniæ, pagi & urbes, feraciſsimum ſeminariũ, ad iuſtã trutinetur bilancẽ. Suos tamen hi inueniunt patronos, ob religionis fortè titulũ. Hos enim qui tangit Chriſtos, Dei configere pupillam

Zach. 2.

iam clamatur. Hoc grande nefas, & morte piandum. Interim tamen, ut minimum, ab hoc instituto coercendi sunt, à bonorũ fruitione suspendendi, uel etiam exilio puniendi: at pro sceleris enormitate, ijs quorum intereſt, ne sutor (quod dici solet) ultra crepidam, pœnam decernendi, augendi uel immutandi poteſtatem relinquo.

In horum magorum albo censendi suo quodam iure, quotquot contra diuini uerbi maieſtatem & genuinum usum, in medicinæ, omnium artium & sacratiſsimæ & utiliſsimæ non tolerandum despectum, contra quoscunq; tum hominum tum beſtiarum morbos, salem coniurationibus uerbisq; sacris huc contortis execratum, & aquam eadem potentia expiatam propinant, uel exorcismis ueræ uirtutis exortibus, aut inconditis incongruisq; uerbis, sacro aliquo nomine, uel diuinæ Scripturæ uocibus, scitè fucatis ut dolus lateat, teſte Auguſtino: uel sacris aut alioqui horrisonis sine intellectu dictionibus recitatis aut scriptis, & collo suspẽsis, aut alicubi alligatis utuntur. Superſtitionis limites hos transilijſſe fatendum eſt, & propterea redarguendi acriter refrenandiq;, ne in immane idololatriæ scelus & sacrilegium utriq;, & actores, & qui admittunt, incurrentes, illius olim diras subire se pœnas, serò querantur. *Magicorum medicorum punitio.*

Quam pœnam arioli, & qui in annulo uel uitro captiuum circumferunt dæmonem, mercantur, & quòd magici libri sint exurendi.

Cap. 2.

Diuini & arioli ut Reipublicæ turbatores & falsarij habẽdi.

PLeriq; insuper magi Pythonis spiritu inflati, artem diuinandi profitentur: & res perditas quis suffuratus fuerit, aut ubi eæ recondi-tæ sint, & alia abdita, uel etiam ancipitia, se manifestare posse iactant. Quum autem hi uel φιλαυτίας fumo inducti, ut aliquo habeantur saltem numero, sibi artem uendicãt occultam, & scientiam quam ignorant: uel propria compulsi malicia, ut fraudent: siue auariciæ illecti studio, ut quæstum fraudulenter faciant, etiamsi interdũ per satanæ cooperationem nihil aut parum nouerint, glorientur nihilominus de diuinandi cognitione, siue etiam aliquibus exorcismis, execrationibus, uotis & ceremonijs, quod pollicẽtur, peragant: utriq; mendacijs & mendaciorũ authori, uelut testi certissimo innixi, confisiq;, quum furti aut alterius sceleris notam inurant ijs qui hîc ut innocentissimi agnoscuntur, ita & illæsi nominis inter uicinos antea semper uixerunt pacificè: at hoc notati cauterio præter meritum, calumniam in posteritatem multam sustinent, ut hac ratione graui simultate & odio diuellantur conturbenturq; numerosæ familiæ, & celebres uiciniæ antea cõtinuò pacatissimæ: discordiæ huius exitialis & calumniarum execrandarum authores, non alio habendos esse loco, quàm seditiosos Reipublicæ turbatores & falsarios,

falſarios, equidem ſentio. Quibus, ut minimũ, cumprimis ſilentium à magiſtratu imponi decet: deinde arbitrariam pro delicti qualitate, pecuniæ irrogari mulctam: ac niſi à maleficio deſiſtant, exilio puniri: quemadmodum in quodã ariolo Ioachimo, ab ornatiſsimo Senatus Regij ordine apud Geldros, olim prudenter factũ memini. Enimuerò pœnam à Moſe, ex Dei uoluntate ſub lege ueteri, eius farinæ hominibus conſtitutam, illis nõ imprecor. Ea ita ſonat: Vir & mulier in quibus Pytho uel diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur, lapidibus obruẽt eos, ſanguis eorum ſit ſuper eos, uel capitali pœna digni ſunt. Item: Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ꝑonam faciem meam contra illam, & excindam eam de medio populi mei. Et Deut. 18: Non inueniatur diuinus qui diuinando futura prædicit, nec mathematicus, nec ueneficus, nec maleficus, nec incantator, nec cõſulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis ſciſcitans. Abominatur enim Dominus quicũq; iſta facit, & ob iſtas abominationes excindit eos Deus tuus ante te. Sic interijt Ochoſias rex Iſrael, quia infirmus ſpreto Deo uero, & legitimis medijs, miſit ad cõſulendum Beelzebub deum Accaron. Quapropter à populo Iſraelitico illos publico edicto deſignata pœna exulare uoluit rex Saul, qui magos & ariolos abſtulit de terra, atq; interfecit eos qui Pythones habebãt in uẽtre. Nec pœnas idem ille euaſit debitas, quòd huius familię mulierculam in Endor conſuluerit. Contra Ma

Leuit. 20. Pœna diuinis, magis & ueneficis à Moſe conſtituta.

4. Reg. 1.

1. Reg. 28.

naſſem quoque,& Iſraelitas, Deus mirè excanduit: grauiterq́; puniti fuere, quod diuinos ſuſtinuerint. 4. Reg. 17. & 21. horum etiam meminit Eſaias cap. 19. & 44.

Eorũ qui in annulo uel uitro dæmonem captiuum circunferunt pœna.

Suus hic locus quoq; debetur ijs, qui, ut ipſis ipſorumq́; uoluntati obediat, & ad nutum reſpondeat, miſerum circunferunt dæmonem, in deditionem extremè ſuffitibus & ceremonijs adactum, & iam annulo ab aurifabro ſanè ſubtili artificioſoq́; incarceratum: uel qui eum oſtentant in duro, nec fragili ſcilicet cryſtallo, aut uitro (mirum eſt, id à diaboli, ex tartaris cõtinuò ardentibus euolantis, calore non colliqueſcere) tam ſtrictè & irremiſſè concatenatum, ut ſuis ſolum nunc dominis uelut ſeruus captiuus & mancipium (quemadmodum ipſe naturalis poſtulat ordo reciprocus, uti dominus ſerui dominus, ita & ſeruus domini ſeruus) ſuam diuinando, aut res abſtruſas detegẽdo, ſtrenuè preſtaret operam. Hi quum animæ ſuæ conſulant malè, & alijs imponant, impietatisq́; inquinamentum affricent, minimè tolerandi ſunt. Præclarum iuſtæ pœnæ, imitationeq́; digniſsimum exemplum ante paucos annos in huius profeſſionis hominem, Iacobum Iodoci de roſa nomine, Cortricenſem, Arnhemiæ apud Geldros propoſuerunt, promulgaruntq́; Cæſaris authoritate eximij uiri Senatorij: eius ordinis clauũ uigilanter gubernante amplißimo doctrina, exiſtimatione & prudentia uiro D. Adriano Mario Nicolai, cancellario mihi multis nominibus obſeruando. Annulum ille circungeſtabat, in quo

Adrianus Marius Nicolai Geldriæ cancellarius.

quo exorcismis colligatum putabat dæmonem, quem singulis quinque diebus, ut minimum, alloqui, & de rebus nouis alijsque consulere cogebatur: libros quoq; maleficas artes coniurationesq; impias continentes habuit, qua occasione non modò hominum & bestiarum morbos ex maleficio ortos ab alijs discernere, sed & curare uoluit. Quapropter post suos carceres, heros ille publico loco ante ædes Senatorias circa forum solenniter spectatorum corona cinctus, malleo simulatum captiui dæmonis carcerem, annulum uidelicet, posti impositum, sententia ritè lata aperire, atque omnino perfringere cogebatur, eoq; modo captum libertate donare: nisi fortè uiolento mallei impulsu contritum dæmonem credat is, qui annuli solido munimento illum constringi posse ratus fuit. Accessit quoq;, ut libros in ignẽ idem ille conijceret: astaretq; tantisper, donec flammis eos absumpsisset. Exilio insuper puniebatur, post exolutas huius actionis causa factas impẽsas. Actum Arnhemiæ, 14. Iulij, anno 1548. Eadem ratione erũt crystallus, uitra, & reliqua nefario usui consecrata organa, sententia solẽni condẽnandã, & palàm infringenda. Horũ artificibus & patronis pro delicti magnitudine, ex æquioris magistratus arbitrio infligetur pœna.

Annulus, crystallus uitra, et reliqua nefario usui consecrata, solẽniter infringenda.

Porrò de curiosarum harum artium libris quid decerni debeat, ne quidẽ in quæstionẽ uocandum: quũ memorabile & posteris omnibus sine controuersia imitandum hic exemplum legamus in Apostolorum Actis, ubi Pauli aposto-

Magorum libri palàm exurendi.

Act.19. li prædicatione Ephesi comburuntur cuncti eò comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium precio æstimati. Hermogenes item magus librorum magicorum copiam magnam offert Iacobo apostolo, qui exurebantur. Eos qui magiam admirati fuerant, uolumina combusisse, tradit Athanasius de Humanit. uerbi. Hos quoq; libros prorsus corrumpi uoluit Vlpianus iurisconsultus, L. cæteræ. §. 1. ff. fam.hercis.

Abdias lib. 4. hist. apost.

Huc uniuersum illud diuinationum-dæmoniacarum theatrum, secundo libro inter infames magos relatum, accenseatur. Ob necromátiá accusatus est L. Apuleius à Sycionio Aemiliano, coram Claudio Maximo Africæ proconsule: &, ut quidam uolunt, damnatus: licet pleri que secus arbitrentur.

August. de ciuit. dei li. 8. cap. 19.

Quid leges & decreta de magis, & ariolis, eosdemq; consulentibus statuant. Cap. 3.

QVid deinde leges & decreta de tota illa magorum colluuie proposita statuant, subijciendum duxi. Potissimùm uerò, quod ab ijs quoq; obijcitur qui Lamias in tempestate ciencda & grandine prouocando nihil posse concedunt, illud est. Sunt plurimi qui malas exercent artes, elementa turbant, inficiuntq;, nec innocentium hominum uitæ parcunt, ijs damnú inferentes. quum uerò ij naturæ aduersentur, mortis supplicio afficiantur. Lamias autem nostras, ut indoctas, uetulas & deliras, artes exercere

cere nullas, nec ulla ratione elementa mouere aut uitiare posse, ut nec ullum hominem, satis superq; demonstratum est. Quocirca eas decretum hoc minimè concernit. Si quæ sunt, quæ ui tę hominum insidiantur, eiq; uim faciunt, ueneno id fieri oportet: proinde etiam ueneficæ tales dicuntur, & sunt: eæ ex hoc edicto puniantur. Idem lib. 9. Codicis, Imperator, Constan. A. ad Maximia. Nullus aruspex, nullus sacerdos (id est, uetitæ magiæ doctor) nullus eorum qui huic ritui assolent ministrare, ad limen alterius accedat: nec ob alteram causam. sed huiusmodi hominum amicitia, quamuis uetus, repellatur, concremando illo aruspice qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulā deportando post ademptionem bonorum, qui eum aduocauerit suasionibus uel præmijs. Idem Imp. ad populum: Nemo aruspicem consulat, aut mathematicum, nemo ariolum: augurum & uatum praua confessio conticescat. Chaldæi ac magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem uulgus appellat, nec ad hanc partē aliquid moliantur: sileat omnibus perpetuò diuinandi curiositas. Idem Imp. Const. A. &c. ad Thaurum præfectum prætorium: Etsi excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum, præter illa uidelicet crimina quæ legibus demonstrantur, etsi homines magi, in quacunque sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt: quoniam tamen qui in comitatu nostro sunt, ipsam propemodum pulsant maiestatem, si quis magus, uel magicis certaminibus assuetus,

Contra diuinos, magos sacrilegos, & ueneficos latæ Imperatorū leges.

Chaldæi, magi et malefici.

tus, qui maleficus uulgi conſuetudine nuncupatur, aut aruſpex, aut ariolus, aut certè augur uel mathematicus, aut narrandis ſomnijs occultans artem aliquam diuinandi, aut certè aliquid horum ſimile exercens in comitatu meo uel Cæſaris fuerit deprehenſus: præſidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si uerò conuictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnauerit pernegando, ſit eculeo traditus, ungulisque ſulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore.

Nullus debet conſulere diuinatorem,& quilibet à diuinando debet ceſſare:& cõtrà faciens punitur,h.d.ſecundum Sal.

Nullus debet conſulere incantatorem de his quæ futura ſunt,nec Chaldæos,nec maleficos: & qui contrà fecerit, ultore gladio capitali pœnæ ſubiacebit. Viuianus.

Qui dęmones inuocant,uel imagines cereas incantant,puniuntur,h.d.Sal,

Facientes incantationes ád finem mali, ſunt puniendi : de iure uerò Canonico, etiam ſi faciant ad finem boni. 26.q.2.cap.illos.& c.ex tuarum.extrà,de ſortilegis.& c.fin.c.tit.ubi Gloſa. Bart.Sali.

Vlpianus in l. item apud Labeonem. §. ſi quis. ff. de iniur. dicit teneri conſtitutionibus principum eos, qui aliquam illicitam diuinationem pollicentur,iuxta l.nemo habet, C.de mathemat.

Diuinatio diuinorumq; conſulta in Toletana ſynodo,& in epiſtolis Decretalibus cõdemnantur.

nantur. Gregorius, & hab. 26. q. 5. si quis: Si quis ariolos, aruspices, uel incantatores obseruauerit, aut phylacterijs usus fuerit, anathema sit. Gloss. Phylacteria dicuntur hic chartæ, in quibus continentur incantationes. Idem, & hab. 26. q. 5. contra: Contra idolorum cultores uel aruspices atq; sortilegos fraternitatem tuam pastorali uehementius hortamur inuigilari studio: quòd si emendare se à talibus nolle repereris, si serui sunt, uerberibus uolumus castigari: si uerò liberi, inclusione digni, districtáq; sunt in pœnam dirigendi. *Phylacteria.*

Augustinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles sacerdotes populos suos, ut nouerint, magicas artes incantationesq; quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse conferre, &c. Et si quis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur.

Idem ex concil. Ancyritano, ca. 34. Qui diuinationes expetunt, & morem gentilium subsequuntur, uel in domos suas huiusmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica aut expiandi causa, sub regula quinquennij iaceant secundum gradus pœnitentiæ diffinitos. Gloss. Secundum legem isti concremãtur: sed ille in cuius domo hæc fiunt, post publicationem bonorum in exilium mittitur: ut. C. de malefi. nullus.

Idem ex Conc. Martini Papæ: Si quis paganorum consuetudinem sequens, diuinos aut sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut

ut malum foras mittant, aut maleficia inueniãt, uel luſtrationes paganorum faciant, quinq; annis pœnitentiam agant.

Cõtra noſtros incantatores Eccleſiaſticos.

Item ex Concilio Laodicenſi, ca.30 : Non oportet ſacris officijs deditos uel clericos, magos aut incantatores exiſtere, aut facere phylactéria, quæ animarum ſuarum uincula probantur: hos autem qui talibus rebus utuntur, proijci ab eccleſia iuſsimus.

Item ex Concilio Toletano 4.cap.30. Si quis epiſcopus, aut presbyter, uel diaconus, uel quilibet de ordinibus clericorum, haruſpices, aut incãtatores, aut hariolos, aut certè augures uel ſortilegos, uel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum ſimilia exercentes, conſuluiſſe fuerit deprehenſus, ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus, monaſterij curam excipiat: ibiq; pœnitentiæ perpetuę deditus, ſcelus admiſſum ſacrilegij ſoluat.

Gregor. Hadriano notario: Peruenit ad nos, quòd quoſdam incantatores atq; ſortilegos fueris inſequutus: & omnino nobis ſolicitudinem zelumq; tuum gratum fuiſſe cognoſcas. ſtudij enim tui ſit, ſolicitè quærere: & quoſcunq; huiuſmodi Chriſti inimicos inueneris, diſtrictà ultione corrigere.

Item ex Concil. Aurelianenſi: Si quis clericus, monachus, uel ſecularis, diuinationes uel auguria crediderit obſeruanda, uel ſortes quas mentiuntur eſſe ſanctorum, quibuſcunq; putauerint intimãdas, cum his qui cum eis crediderint, ab eccleſiæ communione pellantur.

Item

Item ex Concil. Carthag. cap. 39. Augurijs & incantationibus seruientem, similiter Iudaicis superstitionibus uel ferijs inhærentem, à conuentu Ecclesiæ separandum præcipimus.

Ex Concil. Acquirensi, part. 2. caus. 26. quæst. 5. episcopi: Episcopi eorũq; ministri omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam & à Zabulo inuentam, sortilegam & magicam artẽ ex parochijs suis penitus eradicent: & si aliquẽ uirum aut mulierem huiuscemodi sceleris secta torem inueniunt, turpiter dehonestatum de parochijs suis deijciant. Ait enim Apostolus: Hæreticum hominem post primam & secundá correctionem deuita, sciens quòd subuersus est & is etiam qui eiusmodi est. Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quærunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia. Canon 61. de sortilegis damnandis: Qui se uatibus tradiderunt, uel ijs qui Centuriones dicuntur, aut ijs similibus, ut ab illis discát, si quid sibi reuelari uelint, secundum ea quæ prius à patribus sunt sancita, Canoni qui est de sexennio subijciátur. Eidẽ pœnæ subijcere oportet eos, qui ursas aut similes bestias ad lusum & perniciem simpliciorum circumferunt: & eos qui fortunam, fatũ, genealogiam, aut similium uerborum turbam ad nugas deceptorias obloquuntur: eosq; qui nubes fugare dicũtur, & imprecatores & amuletarios & uates. In his autem perseuerantes, nec mutantes sententiam, nec fugientes hæc perniciosa & Ethnica instituta, omnino deijciendos ab Ecclesia *Tit. 3.*

cleſia definimus, ſicut ſacri Canones dicunt. Nam quæ luci cum tenebris communio? aut quæ concordia Chriſti & Belial?

Hic nulla in legibus aut decretis, Lamiarum à nobis deſcriptarum, aut attributorum ijſdem ſcelerum fit mentio.

Magis reſipiſcentibus proponitur Sylueſtris ſecundi Papæ hiſtoria, cui figmentum annectitur de miſerabili cuiuſdam maleficæ mulieris fine. Cap. 4.

Sylueſtris 2. Magi hiſtoria, eiuſq; reſipiſcentia.

RESIPISCENTIBUS autem, pontificis Romani 81. Sylueſtris ſecundi famoſum exemplum ex Platina, Nauclero, Petro Præmonſtratenſi, Bennone Cardinale, chronico fratris Martini ordinis prædicatorum, & alijs, proponere uolui. Hic Gilbertus antea uocatus, natione Gallus, malis artibus (ut aiunt) Pontificatum adeptus eſt. Adoleſcens enim, in Floriacẽſi cœnobio diœceſis Aurelianę inauguratus fuit monachus: relictoq; monaſterio, diabolum ſecutus, cui ſe totum mancipauerat, Hiſpalim ciuitatem Hiſpanię bonarum artium cauſa profectus eſt, ubi ſe philoſopho Saraceno magię perito inſinuat. Apud magum uerò hoſpitem uiderat librum necromanticum, quem ille clàm ſurreptũ cupijt. Cum autem religioſius cautiusq; cuſtodiretur, per hoſpitis filiam cum qua illi domeſtica interceſſerat familiaritas, tandem ſecretò ademptum ut perlegeret, impetrauit Gilbertus: qui eo bona fide accepto, meditatur abitionẽ, periculum tamen ex furto ſibi metuens. Gilbertus

tus igitur ambitione & diabolica dominãdi cu-
piditate impulsus,largitione primò quidem ar-
chiepiscopatum Remensem,inde Rauennatem
nactus: pontificatum postremò, anno millesi-
mo (ut tradit Petrus Præmonstratensis: ut alij
uerò,anno 997)maiore conatu, adiuuante dia
bolo consecutus est: ea tamen lege, ut post mor
tem totus illius esset, cuius fraudibus ad illud
dignitatis fastigium conscendisset. Quanquam
interim artes magicas in Papatu dissimularet,
caput tamen æneum in abdito conseruabat lo-
co, à quo responsa accepit, si quando à spiritu
maligno quicquam postularet. Demũ cum Gil
bertus regnandi cupidus, diabolum sciscitare-
tur, quãdiu in pontificatu uicturus esset? respõ-
dit humani generis hostis ambiguè, ut solet: Si
non attigeris Hierusalem,diu uiues. Dum itaq;
Pontificatus sui anno quarto,mẽse uno,die de-
cimo in basilica sanctę crucis in Hierusalem Ro
mæ sacrificaret,graui statim correptus febre,fa
to se moriturũ cognouit ex dæmonum strepitu
(teste Petro Præmonstratensi) qui pensum sibi
soluendum existimarũt. At pœnitentia ductus
Pontifex,& scelus magici erroris sui coram po-
pulo fassus deplorat:omnesq; primò posthabi-
ta ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene
sanctéq; uiuendum adhortatus est:deinde unũ
quenq; rogauit. ut post mortẽ truncũ corporis
sui laceri & disiecti, quemadmodũ merebatur,
bigæ superimponerẽt, eoq; loci sepelirent,quo
spõte ab equis uectũ foret.Inter ipsas uerò mor
tis angustias supplicat (inquit Benno) sibi ma-
nus

nus & linguam abscindi, per quas Deum blasphemasset, dæmonibus sacrificans. Ferunt igitur Dei nutu & prouidentia (ut ait Platina) equos ipsos spõtè ad Lateranẽsem peruenisse basilicam, eoq; in loco sepultũ eius fuisse corpus: ut scelerati sciant, apud Deum ueniæ locum sibi relictum esse, si in uita aliquando pœnituerint.

In Spec. hist. li.26. cap.26.

Malefica & diuinatricis quid à morte acciderit.

Tristiorem maleficæ Anglicanę finem describit ex Guillerino Vincentius, licet figmentum esse credam: tamen ut misceantur seria iocis, lectorem iuuabit fabula, uel historia fabulæ non absimilis. Mulier, inquit, eodem tempore apud Berheliam Angliæ uillam, malefica & diuinatrix, cum quodam die conuiuaretur, cornicula quam in delicijs habebat, uocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, dominæ cultellus de manu excidit, simul & uultus expalluit: eaq; diutissimè ingemiscens, in hæc prorumpit tandem uerba: Hodie ad ultimum sulcum peruenit aratrum meum, hodie incommodũ grande & audiam & patiar. Adhuc ea loquente, aduenit nuncius, eodem die eius filium & totam familiam subita interijsse morte narrans. Ea re intellecta, cõtinuò saucia dolore decubuit: iussitq; acciri superstites liberos, monachũ & monacham, quibus cum gemitu ait: Ego miserabili meo quodam fato dæmoniacis artibus hactenus operam nauaui, uitiorum omniũ sentina, & illecebrarum magistra, spe tantum uestræ religioni innixa, quum à me ipsa desperarẽ. nunc itaq;, quandoquidem me dæmones habituram exactores

exactores pœnę ſcio, quos habui ſcelerum ſuaſores, per materna uos rogo uiſcera, ut mea ten tetis leuare tormenta: erit enim de animæ perditione ſententia irreuocabilis. Corpus ergo meum in corio ceruino inſutum includite in theca lapidea, operculum deinde ferro plumboq; conſtringite, & lapidem ipſum tribus magnis circundate catenis. Si tribus noctibus ita ſecurè iacuero, quarto die me ſepelietis, quanquam terram corpus non admiſſuram ob mea maleficia uerear. Cantētur pro me pſalmi quinquaginta noctibus, & miſſæ celebrentur totidem diebus. Matris uoluntatem exequuntur liberi, at nihil promouerūt. Primis enim duabus noctibus, cum clericorum chori pſalmos canerent circa corpus, dæmones oſtium templi immenſo obice clauſum, leui negocio confringentes, duas extremas thecæ funeralis diruperunt catenas, media autem operoſior permanſit illæſa. Tertia nocte circa gallicinium, ſtrepitu eorum qui oſtio appropinquabant, totius monaſterij fundamenta uidebantur ſuccuti. Vnus autem cæteris uultu terribilior, & ſtatura celſior, ianuas maiori uirtute colliſas in fruſta deiecit, arrogantiusq; funus petit: inclamatoque mortuæ nomine, ut ſurgeret imperauit. ea mox reſpondente, Nequeo ob uincula: Soluéris, inquit, & malo tuo. ſtatimq; catená, quæ reliquorum ferociam eluſerat, nullo conamine ueluti ſtupam infregit, thecæq; funeralis operculum pede detruſit, & apprehenſa manu palàm omnibus eam ad templi fores protraxit, ubi in pro-

cinctu stabat equus niger superbè hinniens, undiquaque prominentibus uncis ferreis: quibus imposita misera, ab intuentium oculis cum universo comitatu euanuit. Suppetias tamen orantis clamores miserabiles per quatuor ferè audiebantur miliaria.

Lamias hæreticis non esse annumerandas: Item de custodiæ & carceris discrimine. Cap. 5.

QVoniam uerò Lamiæ, quas ita nuncupát, sunt sexu mulierculæ, ut plurimùm uetulæ, natura melancholicæ, mentis impotes, animum temerè despondentes, exiguæ in Deũ fiduciæ: ijs uelut idoneis organis libẽtius se diabolus adiũgit, ac promptius insinuat, ut earum mentes uarijs conturbet formis: quarum ludibrijs effascinatæ, se fecisse existimant, fatẽturq; id quod ab ipsis fuit alienissimum. Enimuerò si perspicaciori mentis acie rem omnem ad normam exigas eorum quæ à dæmone & agi possunt, & agũtur, ac quæ ab hominibus, illius opera ac instrumentis propositis perfici credũtur: à dæmonio, quicquid id est, designatũ esse comperies. Vix itaq; inducor, ut eas in hæreticorum numero collocare audeam: quum hoc nomen nemo, nisi semel atq; iterum admonitus, & tamen fanaticis imbutus opinionibus, constãter & præfractè perduret, mereatur. Error in mente non facit hæreticum, sed uoluntatis pertinacia. Quare hæ mẽte prorsus à satana corruptæ, & falsis imaginationibus distractæ, si nihil aliud

Quomodo Lamiæ delusæ dæmonis opera putent esse sua.

Hæreticus quis. Tit. 3.

ipso

ipſo actu in alium cõmiſerint, erunt examinandæ, & rectius in præcipuis noſtræ fidei Chriſtianæ capitibus inſtituendæ, ut quod in ſuę huius religionis inchoatæ primordijs ſpoponderint, diabolo renunciantes, atq; eius tamẽ clandeſtino fraudulentoq; inductu (quod primæ parenti Euæ quoq; contigiſſe ſcimus) poſtea declinarint incautæ, id iam reſipiſcentes, ex ſalubriori inſtitutione pręſtare per Dei gratiam, omnibus ſuis uiribus ſatagant. Quid hic dęmonio minus poterit, ſuaſione cõtraria fidelis Ieſu Chriſti miniſter? qui ouem ſatanæ ſuggeſtione perditam requiret, atq; ad ouile Chriſti reducet. Facile uerò, facto attentè periculo in ipſo articulorũ Fidei examine, ſi fortè alicubi aberrarit malè perſuaſa, eluceſcet: & num ſaniori doctrinæ pertinacius reluctetur melius docta, mereaturq; hæreſeos notã, an conuerſa, & à ſeductionis uitiatæq; mentis ueterno excitata, in Eccleſiæ membrum denuó recipi, & pro ſe orari ex toto pectore cupiat, obſecretq;. Propterea nõ tam procliues eſſe decet Chriſtianos, ut fide & mente propter ſexũ ac ętatẽ imbecilles uetulas, ex ſiniſtra alicuius maleuoli opinione, ſugillationeq;, in tetros illos, ſqualidos, hominũ cuſtodię nõ deſignãdos carceres, horrida cacodęmonũ captos torquentiũ domicilia, pręcipites agant, atq; crudeliſsimo cuiuis tortori immaniter excruciandas quouis etiã atrociſsimo tormentorũ genere, uel: t in Phalaridis tauro concluſas, in carnificinam, humanitatis profectò affectũ omnem exuti tradant: quemadmodum multis in locis

non tam prudenter quàm seuerè fieri constat.

Præter exorbitantium cruciatuum dolores iniquè inflictos, animaduertendum etiam, inter carcerem & custodiam multum discriminis constitui à Iurisperitorum schola: quæ, eorum qui postea plectentur uita, custodiam neutiquam uult esse pœnam: quã à carcere horrido diram irrogari etiam insontibus senserunt, qui præter meritum quandoq; in illum fuêre detrusi. Verùm ut æquitatis commiserationisq́; ratio labefactata negligitur, contemniturq́;: sic & custodię nomen cum usu apud plerosq; propemodum euanuit. Ita fit, ut solitudine diutina, carcerum squalore, caligine tetra, uarijsq́; dęmonum spectris exhorrescentes misellæ Dei creaturæ, antea nonnihil diaboli asiduæ suggestione, fascino & delusione, mentis sensu luxatæ, & iam denuò torturis uarijs excarnificatæ, dum quæstionibus atrociter subijciuntur, cum morte semel momento acerbissimam eiusmodi uitam commutare malint, quæcunq; proposita flagitia libenter confessæ, quàm ferocius in easdem putidissimorum carcerum speluncas & equuleos præcipites retrudi.

Discrimen custodiæ & carceris.

Cod. lib. 9. de custodia reorum, leg. 1.

Experimenta in dignoscendis Lamijs fallacißima. Cap. 6.

CAeterùm quod manibus pedibusq́; colligatis, uel pollice manus dextrę, magno digito sinistri pedis, & uicissim pollice sinistræ, digito magno dextri pedis transuersè uinculo astrictis, Lamias maleficij reas, aquæ iniectas nunquam

nunquam ſubmergi, at ſupernatare, uelut certum experimentum, nec fallax indicium eſſe, apud magiſtratum & carnifices in pleriſq; ditionibus obſeruetur: næ illud nimis eſt ridiculum, mirumq́;, huic inſulſæ perſuaſioni ullum hominem, uel leuiter rationis ſenſu præditum, fidei tantillum apponere. Natationis ſiquidem cauſas, uti leuitatem, raritatem, ſpiritus ſuſtinentis concluſionem, corporis uiui habilitatem, idq́ue genus reliquas naturales occaſiones, non magis ineſſe his corporibus, etiam fontibus, ut quidem fateor, ita aſſerere audeo: ſi quid eiuſmodi præter naturæ ordinem uideatur, id fieri ſuffulciente feminas, de quibus etiam falſa eſt ſuſpicio, diabolo, ne ſubmergantur (conniuente Deo ob incredulitatem magiſtratus, fallax hoc experimentum admittentis) quo in ſententiam iniquam iudicem tandem inducat hac fraude impoſtor ille, ab initio ſanguinarius. Mulierem quoq; rariore carne præditam, & teneriorem eſſe, quàm uirum, docet Hippocrates. Tradit uerò Philarchus, in Pōto genus Thibiorum eſſe, & multos alios, quorum notas in altero oculo duplicem pupillam, in altero equi effigiem aſsignat: nec eoſdem poſſe mérgi, ne quidem ueſte degrauatos. Id ſi uerum eſt, connatū eſſe oportet.

Natationis cauſa.

Li.1. de morbis mulieb. in initio. Plin. lib. 7. cap. 2.

Similis temeritatis & ſuperſtitioſæ dęmonia cæq; falſitatis experimentum eſt, quod in Malleo legitur: Die Dominico ſotularia iuuenum axungia ſeu pinguedine porci, ut moris eſt pro reſtauratione fieri, perungunt: & ſicubi eccle-

2. Secūdæ partis, quæſt. 2. in initio.

ſiam intrant, tamdiu maleficæ eccleſiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiam expreſsè concedát. Nec abſimile erit, quod in hanc dignotionem pleriſque in locis obſeruatur admodũ impiè, ubi ex terra quam ter ſparta primùm in ſepultura inijciunt paſtores, portiuncula Miſſæ ſacrificio ſcilicet ſanctificata, calcando templi limini ſupponitur: nec ſagam, ſi in templo ſit, tum poſſe egredi putatur. Item aſſulas ſume ligni quercini, in quo aliquis ſit ſuſpẽſus, uel ſe ſtrãgularit: inſpergantur illæ aqua luſtrali, collocenturq; in templi ingreſſu: nec egredi ea poterit, niſi aſſulas ſummoueris.

Quæ in maleficij perpetrati inquiſitione ſunt faciẽnda, & confeßioni ſoli non eſſe ſtandum. Cap. 7.

REgulam autem hanc minimè fallacem à quæſtionibus obſeruare decuit, ut de ſingulis illis flagitijs iam confeſsis, accuratè cum iudicio inquiratur, quas alios paſſos dicunt, fatenturq; ærumnas & calamitates à ſe illatas, nũ ita ſe habeant, uel in rerum ſint natura: & ſi cõperiatur quoſdam ita læſos, uel morbos aut damnum perpeſſos eſſe, ut iam ab alijs hæc confeſsis, deſignata huiuſmodi mala putẽtur: inde quibus medijs, materiebus aut organis perpetrata ſint, penitius inueſtigetur: & num illa media, materies aut inſtrumenta iſtiuſmodi effectibus producendis ſint apta, conſonaque. Vbi naturalium rerum & uirtutũ cognitione celebrium

brium medicorum iudicia in consilium accersceantur, quemadmodum in alijs quoq; casibus eos spectantibus fieri uolunt leges. Vt enim nō est alicuius melancholici, aut mente uitiati stan dum confessioni: ita etiam ex harum confessione non est infligenda temerè punitio, nisi ex certis circumstantijs, & demonstrationibus euidentibus, indubitatum constet ueneficium uel uenenatio, pharmaco uidelicet propinatò aut illito: aut eo loci, unde halitu inficere manifestum est, deposito. Oportet siquidem probationes luce meridiana esse clariores, maximè in actione quam uocant criminali, quæ Iurisconsultorum laudabilis est sententia. Nam in in hoc maleficij negocio, multa turbulentè, uel ex sinistra opinione aut suspicione, uel malitiose ex maligno affectu, uel ob morborum difficultatem, aut rerum iacturam, ex incredulitate, quòd non satis Dei iustæ uoluntati ex animo se totos quidem tradant, subijciantque, dicuntur, multa confusè de alijs sparguntur, confessione item illusarum à dæmone uetularum sanciuntur, diabolo frigidam hic suffundente, & machinationis clauum fideliter dirigente: ut si quis aurem applicet facilè, accusationem & confessionem ratas existimans, ita se tandem delusum sentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili inuolutus, nunquam sit exitum inuenturus, si ad legum normam & iuris rigorem cuncta ex auditis exequi statuat. Ea satanæ ars est, res usqueadeò tricis subtilissimis implicare, confunderecq;, ut nec ulla Thesei sagaci

Cōfeßioni mēte læsi non est standum.

In actione criminali oportet probationes luce meridiana esse clariores.

tate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic uel in principijs omnino substitisse, & intra metas se continuisse, aut maturè retrogressum esse præstare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut ueritatem dolo falsitateque uitiatam, aperiatur fenestra, per quam se in actiones nostras insinuet, ipsa re & usus obseruatione comperi. Nec omnẽ longius grassandi occasionem satanæ prȩcidendi, compendiosior unquam erit uia: alioqui mendaciorum, calumniarum falsarum, ueritatis momento interdum mixto ut dolus lateat, criminationum atq; accusationum nullus uidebitur modus aut finis.

De uariet. li. 15. cap. 80. Huc Cardani sententiam adduxisse iuuabit. Cõstat has sæpe meritò plecti, inquit, quòd sint maleficæ, aut etiam ob impietatẽ: cæterùm plerunq; stultæ solum sunt, nec confessio integra, nec iudicium, uelut de latronibus ac furibus, reliquisq; sceleratis hominibus, ad mortis pœnã trahi posset. Sed omnia plena uanitatibus, mendacijs, repugnantia, inconstantiaque. nam illud quod dicitur, conuenire & contestari absentes, omnino falsum est: nec nisi de die congregationis conueniunt, cum uulgata sit quæ nam sit. Id uerò argumentum si rectè & diligenter examinetur, ostendit hanc artem esse prorsus falsam, & illas non uerè in unum coire: nam una centũ aut etiam plures detegere posset, cum illarũ muliercularum opinione tot intersint. Verùm non nisi fama agnitas, aut uisu, accusant, quas non excludo (sic enim uisionẽ illã uocãt) sed ex audi

tu &

tu & colloquijs agnoſcunt: utrùm uerò uigilantes, an dormientes, certum eſt quòd in utroque tempore. Eadem autem uident atq; audiunt, ob fixam contemplationem, fidemq; illius rei: uelut Raſis enarrat de illo qui ſe gallum ob ſtulticiam exiſtimabat, ſtatis horis gallorũ more ad canendum ſurgens annis pluribus. Hæc autem opinio ac uiſio mutuis inter ſe colloquijs multum cõfirmatur. Neq; adeò frequenter ad hunc abeunt ludum. quædam enim uix ter in anno accedere ſibi uidentur, nec quidem uolentes: quamuis & hoc perſæpe contingere putetur, maximè unguentorum auxilio. Hæc ille.

Trium muliercularum ob maleficij opinionem exuſtarum confeſsiones proponuntur, penitiusq; excutiuntur. Cap. 8.

PORrò ut exemplis lucidior euadat res per ſe obſcura, tenebriſq; inuoluta, duarũ muliercularum in ciuitate Imperiali paucis abhinc annis captarum, exuſtarumq; confeſsiones, à me requiſitas, Conſuliſq; aſſenſu ex codicillis iudicialibus communicatas, hic proponere uolui, quibus ſubiunxi tertiam. Primùm una quidem fatetur, ſe à Deo omnipotẽte deſciuiſſe, & diabolo maleficio adhæſiſſe, ac amaſiũ ſuũ appellari Bernardũ: deinde effeciſſe ſingulis uicibus pomo, ut matrona quædã N. ſexies partũ ediderit mortuum. Confitetur item, ſe cuiuſdam uiri N. filiam, cereuiſiæ hauſtu per maleficium enecaſſe: identidem & N. uxorem ita iam lecto tanquam ex morbo affixam, maleficio læſiſſe.

Primæ muliercule uti Lamie confeſsio.

Propter hanc confessionē, igni tradendam misellam decreuit magistratus: & quidem non immeritò, si uerè compertum fuerit illa scelera ab ea fuisse designata.

Confessionis refutatio. Amabò autem tribus excutiatur confessio uerbis. Quòd à Deo desciuisse se fateatur, & dæmonio adhæsisse, id in foro ciuili non erit criminale. Quotusquisq; etenim nostrûm est, qui idipsum non facit? *Ioan.8. 1.Ioan.3.* Siquidem omnis qui facit peccatum, seruus est (docente Christo) peccati. *Ex diabolo est, qui peccatum committit.* Qui committit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iustitiam, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum. Qui non est mecum, ait *Matth.12. Luc.11.* Christus, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Sed admoniti resipiscere possumus, & pœnitentiæ locus est. Quid ergo uetat, quo minus & illa redarguta, rectiusq; instituta, ad sui cognitionem ualuisset reduci? Sortiatur hic locum apud libri Conformitatum patronos, ubi legitur, uxorem ambijsse quendam monachum, ac ut eam adduceret, diabolum orasse, se illius fore pollicitum, tradito chirographo propria manu, & sanguine consignato. Postea pœnitudine ductus, animi morbum fratribus fidis explicuit, qui Missarum plurium turba dæmonio schedulam excusserunt. *Concubitus cum dæmone imaginarius. Li.2. cap.34.* Quòd se concubitum dæmonis Bernardi passam dixerit, phantasticum & imaginarium prorsus fuisse, ex superioribus liquet: ubi ex professo diluitur illud phantasma, ut minus fidei uel hoc saltem

tem nomine confesſioni eius fuerit adhibendum, quæ ex mente hallucináte, erronea quoq; cenſenda eſt. Quis alius rogo huic proco Bernardi nomen indidit, quàm ipſus ſibi: id corrupto auditus ſenſui uel ui imaginatiuę ingerens, ut edito nomine inter Chriſtianos uſurpato, in maiorem confidentiam, mente titubantem mulierculam illiceret, ſibique deuinciret? nec ob hanc ſatanæ illuſionem, mentisq; mulierculæ læſionem, mortis pœna irrogari debuit. Nec pomo interimi potuit fœtus, niſi acceſſerit uenenum, quod ſolertius indagandum erat: quemadmodum quoque, num ea fuiſſet illius ueneni efficacia fœtui enecando peculiaris, ut matri hinc nihil aliud inferri potuerit incommodi: nec ſolum inualidæ eius confeſsioni ſtandum erat. Quod etenim ex Dei uoluntate & arcano conſilio contingit, uel diabolo diuinitùs permittitur, id uitiato feminæ cerebro dæmon ſæpe ingerit, quaſi ab illa deſignatum ſit: cuius tamen ſceleris illam planè inſontem eſſe comperiet is, qui ſingula ad rationis perpendiculum non ſomnolenter expenderit. Idipſum de filia N. cereuiſiæ hauſtu ſublata per maleficium, dicendum eſt. Quid enim cereuiſiæ immiſſum fuerat, quod interimendi uim deleteriam obtineret, adhibitis in conſilium medicis, in earum rerum cognitione inſignibus, uigilantius erat inueſtigandum. Nec minori ſtudio inquirendum, quibus organis aut medijs coniugi N. morbum conciuiſſet. Nec uulgatæ & odioſæ carminis aut maleficij

uoci-

uoci pronas adeò offerre decuit aures. Enimuerò ubi ſola incantatione infortunium quodcunque â ſe procreatum narrant amentes & inconſtantes hæ uetulæ, peruerſo dæmonis inſtinctu id fieri, easq; à uera morbi eiuſcemodi inuectione tam eſſe liberas, quàm quemuis alium, deierare non uererer. Vnde cuius ſe criminis reos faciant, qui tam inconſideratè immaturas effundunt interdum ſententias, ipſi uiderint.

Alterius exuſtæ confeſſio. Iam alterius quoq; eodem in loco igni adiudicatæ confeſsionem editam audiamus, leuiq; inueſtigatione excutiamus. Cõfitetur hæc, quũ ante ſexennium ferè, hora quadam matutina, præ animi deſperatione, de ui ſibi inferenda cogitaret, ad ſe acceſsiſſe uirum quendã proceræ ſtaturæ, & formæ non inuenuſtę, pallio nigro, & reliquo eiuſdem coloris ueſtitu ornatũ: qui eius dolorem ſolatus, inter alia iuſsit eam non abiecto, ſed confidenti eſſe animo, ſuum pollicitus patrocinium, ſeq; ſemper illi res neceſſarias & pecuniam abundè proſpecturum, ſi modò uiciſsim ipſius conſilio & uoluntati ſe deuoueret. Atque magnum auri cumulum illi oſtentabat hic uir. Ea uerò in ipſius aſſenſit conſilium, abnegans Deum omnipotentem, Mariam matrẽ IESV CHRISTI, & omnes ſanctos. Hinc chriſma ei ex fronte exemit uir, atque ſe perpetuum fore concubinum ſpopondit, nomen ſibi eſſe Alexander, inquiens. Fatetur adhæc, concubinum quater domi ſuæ in lecto opus uenereum ſecum perfeciſſe; item, ſe cuidam cereuiſiæ coctori

coctori N. felicem rerum fortunā carmine subtraxisse, resinæ uulgaris pauxillo, uasi mancipato huic coctioni, subdito: item, se uectoris N. coniugem ualetudine bona per incantamenta priuasse, quod alicuius rei donationem ipsi denegasset: & puerum N. maleficio morbidū reddidisse ac mutilasse.

Confutatio confeßionis. Punienda certè flagitia, si uera sunt. Atqui uides eam non sanæ mentis mulierculam ad restim propemodum uenisse, atque contractum inijsse uel imaginarium, uel nullius certè momenti, ut secundo libro amplissimè ostendi, cum amasio phantastico, qui ea imaginaria uestitus forma apparuit, quum solum spiritus esset uestium & coloris expers. speciem auri prestigiosè hic protulit, qua illam delusit, non aurum: quemadmodum quoque concubitu eam exercuit ludibrioso. Chrisma præterea eximere simulabat, cuius uirtus qualis qualis sit, si in externa duntaxat applicatione cōsistit, uel consimili exemptione perit: iamdudum aqua, qua frons & reliqua toties mundatur facies, eam omnino absterfisset. Baptismi autē uis secus nos docet, eam minimè in carnis ablutione consistere, ut sordes abluātur: sed ut bona apud Deū conscientia bene respondeat. Fusiorem omniū refutationem libro secundo cap. 19. 20. & reliquis inuenies. *1. Pet. 3.*

Non plus habebit ponderis, huius mulierculæ in fraudulento contractu abnegatio: quin si admonita, fideliusq; instituta, eas diaboli cognouisset artes, resipiscens, erroremq; confessa, in Ec-

in Eccleſiæ ſinum rurſus debuerit admitti.
Matth.26. Marc.14. Luc.22. Ioan.18. Petrus à Chriſto præmonitus, ipſum ter, ſana mente & corpore, contra animi teſtimonium, abnegauit, etiam præſtito iuramento: quem tamen clementiæ ſuæ oculis Chriſtus uſq; eò nō eſt dedignatus, ut ipſum etiam Eccleſiæ caput conſtituerit. Quid frequentius impunitiusq; (apud Italos maximè, ſi quid illis ex uoto minus cedat, præſertim in illicito aleæ luſu) quàm blaſphemis horrendisq; uocibus, pollice etiam inter indicem & digitum medium tenſo, ac facie cœlum uerſus erecta, in eorum deſpectum, Deum & Chriſtum abnegare?

Num inſuper reſinæ modicum, uaſi ſuppoſitum, habeat eam poteſtatem uitiandi cereuiſiá, in quæſtionem exactiorem uocari oportuit. aliam etenim corruptæ cereuiſiæ cauſam neceſſariò fuiſſe afferent, qui rerum naturalium fontes uera ratione ſcrutãtur & intelligunt. Nec ſanitate fraudari potuit uectoris uxor, nec puer mutilari, per carmen, niſi acceſſerit uenenatio, cuius hic nulla fit mentio.

Tertia ita habet. Apud Hollandos in oppidis maritimis, Roterodamo & Scheidamo, ex piſcium captura maximè uiuitur. Horum incolæ quum haleces piſcaturi enauigaſſent, & piſcium copia onuſtas reducerent naues Roterodami, retia lapidibus onerata Scheidami retraxerunt. Quod inſperatum infortunium maleficio
Tertia cõfeſſio ridicula. confeſtim imputabatur. Quocirca mulieri inijcitur manus, quæ incunctanter fatetur maleficis ſuis artibus id accidiſſe, & ſe per uitri foramen

tamen (quod oſtendebat eius magnitudinis, ęgrè ut digitum tranſmitteret) dum piſcibus illi inſidiarentur, tranſuolaſſe, & in mytuli teſta (moſſelſcolp noſtratibus dicitur) ſe mari commiſiſſe, illudq́ue traieciſſe uſque ad halecum ſtationem, & ibi incantamentis haleces fugaſſe, & earum loco ſubieciſſe lapides. Lata hinc potiſsimum ſententia, flammis illa deuoranda traditur.

In hac confeſsione expendendum erat, num in rerum natura ſit, operante diabolo quomodocunq; pro ſuo arbitrio & uiribus, per arctiſsimam uitri rimam, ne digiti quidem capacem, adultum transferri poſſe hominem, non ex ſolo ſpiritu flabilem, aut ex ſubſtantia ductili liquabiliúe concretum: ſed ex ſolidis oſsibus, tenacibus cartilaginibus, ſiccis tendonibus, ligamẽtis, neruis, membranisq́ue præter muſculoſam carnem, compactum: qui ſi etiam in flatus reſolui potuiſſet, eorum tamen ſimul perrumpente ui illud uitrum infringi debuit. Ad rationis itẽ normam oportuit uocari, quomodo in mytuli teſtula prouectæ ætatis fœmina cum tanto lapidum aceruo, fretum potuerit ſulcare uarium turbulentumq́ue. Sed nec traiectu hoc in teſtula opus fuit ei, quæ mox per uitri anguſtiſsimum foramen perniciſsimè uolarit. Tam uerò omnis hæc confeſsio eſt inſulſa, futilis, diſſona, abſurda & mendax, ut mulierculam hanc uel deliraſſe, uel melancholia fuiſſe agitatam, uel alioqui deprauata phantaſia ductam, uel à dæmone obſeſſam, qui uel huius *Eius refutatio.*

ius linguam rexerit, uel ex ea uocem ediderit, quilibet nõ omnino mentis impos dijudicasse ualuerit. Glossas comminiscantur quascunque uolent eiuscemodi iudices, sententiam ita sanguinariam ritè pronunciari posse in re uel incognita, siue extra rationem & rerum naturam posita, nullis unquam cõuincent rationibus. Qua re autem non citius proniusq; credam, ex Dei permissu propter hominum incredulitatem ut ij punirentur, aut etiam probarentur, si adsint, fideles, diabolum qui potuit, eos inuexisse lapides ut deciperet, quod illi peculiare est, quàm admittam, mulierculam, quæ omnino non potuit, ea perpetrasse? Si cum dæmonis subsidio, illam fecisse occlamatur, & id quidem constanter nego: si etenim diabolus uel millies hoc uellet & conaretur, per exiguam rimam posset neutiquam transferre mulierem: quod tamen accidisse, illa confessa est. Si hoc merum esse delirium, nugas & mendacium obtinuero, mi patres conscripti, quæ reliquis eius farinæ nænijs debebitur fides?

Eodem modo infinitæ possent recenseri confessionum formulæ ex publicis magistratuum codicillis, quas si penitius expenderis, ἀδυνατίαν uel imposibilitatem, (si ita loqui liceat) inconstantiam, uanitatem, mendacia ueritate fucata tectaq;, uarietatem, labyrinthum, imò fabulas comperies.

Alia

Alia confeßio explicata: & uerbis aut imprecatione neminem poſſe lædi: item Lamias eſſe amentes. Cap. 9.

HAud ita pridem quædam in uinculis detenta, ſe plurimas uirgines religioſas in cœnobio uarijs tetani cruciamentis exercuiſſe, indita oleribus mixtura ex aſpide, bufone & ſanguine menſtruo ſimul confuſis, fatebatur. Hìc omnium primùm diligenter inquirendum erat, num ex horum uenenorum commixtione, eiuſmodi reſultent effectus, uel morbi, uel ſymptomata. Tandē illa publico iudicio flammis tradenda, in hoc extremè perſtitit constanter, illam calamitatem à ſe atq; matre ægrotis illis uirginibus irrogatam quidem, mortemque perpeti uelle: hoc autem ſe palàm cōfiteri, ne tantillum unquam à ſe illis per os illatum fuiſſe. Quo igitur modo dirā hanc induxiſſet ſortem, rogata: ſe mente & imprecatione eam inuexiſſe faſſa eſt. Quibus uerò medijs tolli poſsit illatum malum, deinde interrogata, reſpōdit: matre & me prius è medio ſublatis. *Integram historiā lege lib 3. Cap. 9.* *Mente & imprecatione infortunium aut dæmonē alteri non poſſe inuehi, demonſtratum eſt li. 3. Ca. 13.*

Vnicum hoc dæmonis ab initio homicidæ ſtudiū eſt & machinatio, ut quàm plurimus fundatur ſanguis. Vtraque enim exuſta, nondum deſijt horrendum ſpectaculum: ſed à priore ſacrifico ſecundus demum exorciſta acceſsit cæcus, qui ex omnium fermè ægrotarum corporibus dæmonia fugam ſimulantia abegiſſe putabatur, à quibus tam atrociter antea fuerāt quibuſuis cōuulſionum ſpeciebus excruciatę: nec-

dum remisit se hęc pestis, at longius hinc in proxima proserpsit oppida. Hic post mulierculară exustionem, se produnt morborum authores: num uerò illæ uirginum corporibus dæmones cogitatu imprecationeúe immittere ualuerint, libro tertio decisum est. Eiusmodi hominū impotentiam penitius nouerat Imperator Fridericus primus, Barbarossa nuncupatus, in cuius exercitum contra Mediolanenses ductum, hi mercatorem Arabem ablegarunt, qui Fridericum ueneno tolleret: qua re cognita, Arabem cępit Imperator, punijtque. Ac licet Arabs magus grauiter Friderico minitaretur, se illum uerbis enecare, nisi dimitteretur, uelle: nullo tamē modo cōmouebatur Imperator, uerbis tantam non inesse uim sciēs, propterea & acerbas alter dedit pœnas. Verè itaq; uidetur dicere Aristoteles, incantamenta esse mulierculară figmenta.

Lib. 8. de Histor. animal. cap. 24.

De Varietate lib. 16.

Cardani uerbis & historiæ suus hic erit locus, qui de Lamijs sic scribit: Sunt deformes, pallidæ & subobscuræ, atram bilem ipso intuitu præ se ferentes. Sunt taciturnæ, amentesq; ac parum ab his quæ dæmonio teneri creduntur, differunt: fixę in suis opinionibus, atque adeò firmæ, ut si solum ad illarum uerba respicias, quàm intrepidè, qua constantia ea referūt, quæ neque unquam fuerunt, neque esse possunt, tamen uera illa esse existimes. Vnde nil mirum ab his moribus, ijs qui philosophiæ expertes sunt, egregiè imponi. Laborare autē eas atrę bilis morbo, tum uictus ratio, tum aeris qualitas, tum forma atque effigies ipsa uultus & corporis,

Lamiæ melācholicæ, amētes, à dæmoniacis parū differentes, opinionum tenaces.

poris, tū uerba ipsa stulticię & (ut ita dicere liceat) impossibilitatis plena, ipseq́; toruus in dicēdo aspectus, tum casus quidam qui Philippi uicecomitis Mediolani principis ætate contigit, declarant. Res uerò ita gesta est, ut pater meus retulit. Damnatus erat profanæ huius artis uillicus quidā, nomine Bernardus: alioqui uir simplex & frugi, ob idq́; domino pcharus. Sed quia nec minis nec persuasionibus adduci poterat, ut pœnitere uellet, ad ignis pœnā poscebatur à iudicibus. Dominus, cuius pigebat, quiq́; principi gratus erat, obtinuit, ut fideiussione data, quanquam illis reluctantibus, liceret hominem apud se uiginti diebus habere. Cœpit ergo illū alere non ut medicus, sed ut rusticum nobilis amicus. quatuor oua recentia manè, totidem uesperi, tum uinum dulce atque iucundum suppetebat, carnes quoq; & iura pinguia. Postmodū ubi uidit hominē ex longo ueterno resipiscere, hortatus est, ut omissis falsis atq; absurdis periculosisque persuasionibus, Ecclesiæ adhærere uellet. Sed paucis opus fuit, resipuit: optimusque Christianus factus, usq; ad mortem absque aliorum querela perseuerauit: quem atrocitas iudicum immeritò crudeli supplicio affecisset.

Quidam à iudicibus igni deuotus ob maleficium, resipiscit ab amentia melior uictu.

Confeßio eorum qui se in lupos fuisse transmutatos crediderunt.

Cap. 10.

HOc loco subiungam eorum confessionem, qui se in lupos aliquoties fuisse conuersos, arbitrati sunt: quā in hoc meo instituto

sæpius obiecêre uiri alioqui cordati & magnæ existimationis, eamque uelut ex Tripode prolatam cum summa religiõe & singulari fiducia, tanquam ueracem obseruant, quibus fortè corâm à me non esse factum satis uidebitur. Vt itaque illis, & quibuscunque alijs, mentis oculi nitidius contra eiusmodi præstigias abstergantur, nec usqueadeò temerè illudi se, oculisque nebulas offundi sinant, neque uelut cæcæ talpæ, in sordibus à dæmone obtrusis perdurent, sed ab oculorum pupilla nubeculas, quinimò & ungues permittant sanari à medico, qui præsens hoc collyrium gratis offert cuicunq; lucidos & à præstringête spiritu liberos oculos cupienti: historiam hanc raram uagâmque, nec minus admirabilem, ex Sabaudia finitimisque ditionibus in Flandriam, Brabantiam, Geldriam & regiones alias translatam, atque à me in qualemcunque ordinem breuiter ea fide ex Gallico scripto contractam, ut iure nihil quod alicuius est momenti, desiderari debeat: deinde excussam, & uelut ueritatis lapide Lydio exploratam, proponere uolui.

Ad quæstiones M. Ioannis Bom, doctoris Theologię, prioris Prædicatorum in Poligni, & generalis inquisitoris fidei, ordinati in diœcesi Besanconnensi, confessio Petri Bourgoti, nuncupati Magni Petri, & Michaelis Verdung, captorum ob maleficij hæresin, uarijs dieb. in Decembre extorta, anno millesimo quingentesimo uicesimoprimo, sed maximè coram multis & spectabilibus testibus repetita postremo eiusdem mensis die. Con-

Confeſſus eſt Petrus, ante annos circiter nouendecim, ipſo die nundinarum Polignenſium tam ualidá procelloſamq; defluxiſſe pluuiam, ut non ſolum nundinæ diſturbarentur, ſed & armenta quibus ille cuſtodiendis tunc præerat, ita diſijcerentur, ut ubi requiri poſſent, planè ignoraretur. Quum igitur cum reliquis agricolis pecudes uariè quæſitum collectumque abiret, & ſolus alicubi aberraret, tres equites nigros, atrumque indutos ueſtitum habuit obuios, quorum poſtremus rogabat: Amice, quò abis? uideris eſſe turbatior. Verum eſt, reſpondit Petrus. id autem euenit ob pecora ex ſæuo tempeſtuoſoque nymbo diſsipata, & perdita: & cũ nullam ea recuperandi rationem uideam, animum equidem prorſus deſpondeo. Bono hunc animo eſſe iuſsit eques ille, pollicitus, ſi modò fidem ipſi daret, magiſtrum ſe donaturũ, à quo inſtitueretur, ne in poſterum ipſius armentum à lupo uel quauis alia beſtia impeteretur, aut ullum ſentiret damnum, aut etiam ullum periret pecus: ut item ipſum redderet confidẽtiorem, perditas reperturum pecudes addicebat, nec deſideratum iri ullas: pecuniam adhæc ſe daturum ſpopondit. Conditionem hic acceptat, ſe in eundem locum poſt quatuor aut quinq; dies reuerſurum promittens. Hinc cum uillicorum comitatu indagatum pergit, armentumq; quærendum inueſtigat, & poſt quatriduum eódem ad equitem mox agnitum redit. Quærit ille, num operá ſuam ipſi locare decreuiſſet Petrus? quo uiciſsim interrogáte, quis'nam eſſet?

reſpondit: Seruus ſum magni inferorum diaboli: ſed ne metuas. Tum ea lege ſuam dæmoni operam addixit Petrus, ſi promiſsis ille in conſeruando pecore & beneficijs conferendis ſtaret. Inde Deo, D. Virgini Mariæ, omnib. ſanctis & paradiſi incolis, baptiſmo & chriſmati renunciare iubetur: quo facto, illi exoſculandam manum porrigit ſiniſtram, nigram, uelut mortuã, frigidamq;. hinc in genua ꝓuolutus alter, aperto capite honorem ſathanæ defert, eum appellans dominum. Ne quoq; fidei ſymbolum recitaret, inhibebatur. Perſtitit itaq; in diaboli miniſterio circiter biennium, non prius templum ingrediens, quàm in fine Miſſæ, uel ſaltem poſt aquæ luſtralis conſecrationem, qua illum noluit aſpergi: ſic quoque mandarat ipſius præceptor, cuius etiã nomen tum adhuc latuit, ſed poſtea

Spiritus carnem & oſſa non habet. Luca 24.

1 ſe Moyſet appellari ſignificauit. Interim non erudiebatur Petrus, quomodo iumentum tutari poſſet: ſed hoc officium conſeruandi pecoris ſolum præſtare uidebatur diabolus, ſi quando cõſpicerẽtur lupi, qui tum nihil iniuriæ inferebãt.

2 Pòſt uerò paſcendi pecoris cura exonerata, facilè diabolum neglexit, frequentans templa, fideiq; cõfeſsionem recitans, annos circiter octo uel nouẽ: donec à Michaele Verdung denuò in ſui magiſtri obedientiam dicto in loco excitatus, ea aſſenſerit cõditione, ſi pecuniam ex promiſſo ſuppeditaret præceptor.

3 Ita ſimul in partibus Chaſtel charlon ueſpere quodam conuenitur in nemore, ubi ab alijs ignotis choreas duci cõcurriq; uiſum eſt. Cernebat

nebat aūt Petrus in cuiuslibet manu candelá ui
ridē,flammā cyaneā ſubobſcuram euomētem.

Aliàs illi à Michaele ꝓponebatur,ſi modò fidē
adhiberet,effecturū ſe, ut quantacunq; uellet le
uitate ꝑcurreret. Cōſenſit Petrus,modò ſerua-
rētur ꝓmiſſa,pecuniaq; donaretur:alioꝗ ſe frau
dē uereri ait. Pecuniam ſe curaturum abundè, 1
pollicetur Michael: qui exutum Petrum nudū
unimento inungit, quod ſecum ferebat, unde 4
hic ſe mox in lupum uerè mutatum autumabat,
& quatuor ſuos pedes lupinos ac pilos intuitus
exhorruit: ſed tam celeriter, quàm uenti flatus
prouolat, ſe cucurriſſe aſſeruit. nec id fieri po-
tuiſſe,niſi uehentis ipſum magiſtri opera,qui cō
tinuò in eiuſmodi excurſionum uolatu aderat:
quamuis eum non prius uideret, quàm huma-
næ reſtitutus formæ. Michael itidem inunctus,
unà tam pernici ferebatur curſu,quàm optaret,
celeritate etiam uiſum præuertens. Vbi eam
fuiſſent paſsi metamorphoſin horam unam aut
alteram,rurſum à Michaele illiti,opinione citi- 5
us in priſtinam redière figuram. Vnguentum u- 6
trique donabatur à magiſtris, Guillemin ſcili-
cet Michaelis magiſtro, & Moyſet Petri.

Vbi de ſua laſsitudine poſt eiuſmodi curſum, 12
ut ſe difficulter quandoque erigeret,apud magi
ſtrum quereretur Petrus,nihil id eſſe,reſpondit
ille,& mox curatum iri.

Contigit quoque Petrum ex Michaelis inſti
tutione inungi,& conuerſum in lupum, ſex uel
ſeptem annorum puerum maſculum dentibus
comprehenſum occidere; quem tamen ob cla-

morem & eiulatum relinquere coactus, ad suas uestes confugit, ubi se herbis ex Michaelis doctrina fricans, in humanam reuertebatur faciẽ. Simile quiddam Michaelem cum ipso aliàs tentasse fatebatur, & quodam die in luporum imagine enecasse fœminam pisa colligentem: superuenisse autem dominum de Chusnee, cui etiam nocere uolentes, aliquoties insultabant frustra.

7 Confessus item est uterq;, se in ea lycanthropia trucidasse puellam circiter annos quatuor natam, eamque totam deuorasse, excepto brachio: ac Michaelis palato placuisse carnem, licet parum comedisset: non tamen ad Petri identidem uorantis stomachum ita fecisse. Quandam item puellam se iugulasse, eiusdemque exuxisse sanguinem, & collum uorasse, fassi sunt: similiter tertiam perdidisse, eiusque orificium uentriculi comedisse ob famelicas Petri fauces. Aliàs etiam in horto puellam interemisse octo uel nouem annorum, cui dentibus collum infregerat Petrus, quòd rogatæ ibi eleemosynæ repulsam aliquando fuisset passus: & hoc perpetrato faci-
8 nore, euestigiò eleemosynam in Dei honorem
9 ibidem orasse. Hic insuper cõfessus est, se caprã iugulasse prope agrum magistri Petri Bongre: eã scilicet momordisse, & guttur secuisse cultro.
10 Michael in lupum transfigurabatur uestitus,
13 Petrus uerò exutus: qui etiam se ignorare quò pili deuenirent, quando desineret esse lupus, retulit.

11 Lupas etiam se inijsse, & cum tanta uoluptate quasi cum uxoribus congressi essent, confessioni addidêre. Ali:

Aliquando transmutationis tempus designa 6
tum, opinione & uoto breuius erat.

Confessioni tandem subiunxerunt, puluerẽ 14
quoq; coloris uelut cinerei sibi traditum fuisse, quo cõfricatum brachium sinistrum, & manus, quodcunq; animal contingerent, interiret.

Hos autem interrogatos, diuersè in eodem 15
facto, & controuersè nonunquam respondisse, operæprecium est meminisse.

Confeßio sigillatim explicata, & confutata. Cap. 11.

IAm conuellendæ huius confessionis usque adeò hactenus celebratæ, periculum pro uirium nostrarum imbecillitate facere aggrediamur.

In hoc rei cardo uertitur, num tota illa confessio sit uera. Spero autem me, suffragante ope diuina, ostensurum manifestè, eam in præcipuis capitibus ueritati claræ aduersari: & proinde non modò erroneam, sed & falsam prorsus existere, imaginesque rerum per insomnia tantum cognitarum, uel præstigiosè oculis obiectarum, pro ipsis rebus proponi: sic ei nullum deberi locum in concilio sano, sed exibilari potius oportere, ut ueternosi uel cataleptici fabulam, liberè fateor.

Confeßio erronea.

Primùm de stipulationis factæ mutua manu uanitate, nihil dicam: nec anxiè contendam de promissa toties pecunia, & nunquam soluta: ut nec de custodiendi illæsè pecoris arte ex pacto non tradita, cum tamen fœdus fuerit initum il-

lis legibus, ut pecuniam ſubminiſtraret, & armenti à beſtijs defendendi artem doceret dæmon. Illam ut non habet niſi imaginariá, ſic nec hác tradere ita potuit aut uoluit, quũ luporum ſimulachris, quæ pro ſuo arbitratu offundere quiuit, Petrum ſolummodo territum circumuenire, & in officio continere, ſagacius conaretur: quibus, ut rebus nihili, euanidis, nec ullam relinquentibus noxam, ille dęmonij ſtudio & induſtria pecudes ſeruatas eſſe cõſideret.

Cap.18. Quanquam etiam de fidei abnegatione & fœdere ficulneo, in ſecundo huius Operis libro, ubi ſagarum hiſtoriam deſcribo, copioſius diſſeruerim: id tamen adhuc leuiter hoc loco a-
2 ſpergere placuit, fœderis compedes tam omnino fuiſſe inualidos & exigui momenti, ut quum Petrus à ſua paſcendi pecoris functione deſiſteret, contractumq́ue dæmoniacum negligeret, octo aut nouem continuis ferè annis in ueteri religione piè uixerit, unde citius deluſi phantaſticiq́ue hominis ſtultam fuiſſe perſuaſionem dixerim. Dum enim paſtorem ageret, & in campis ſolitudinibusq́ue ſeorſim uerſaretur, ubi diabolo promptior erat præſtigijs illudendi occaſio, eiuſmodi exercebatur idolis, non adeò renunciationis ratione, quàm ſolitudinis.
3 Proinde & luporum ſpecies quandoque euocabat dæmon, quę nihil damni faciebát, quòd nec poterát, ut nudę rerũ formę: uel ſi ueros demus extitiſſe lupos, illos eò & egiſſe & abegiſſe ſathanam credibile eſt, fabula in eum finem ab eo inſtituta, ut deliris ſuis inductionib. ſibi Petrum

arctius

arctius deuinciret. quod postea cum hic nõ amplius ea frequentaret loca, relicto pastoris munere, non ita potuit commodè.

Sic anno quadragesimosecundo supra millesimum quingentesimum, apparuit Constantinopoli luporum ingens turba, incolis usqueadeò infesta noxiaque, ut inuiti domos egrederentur. Turca itaque prius muris ciuitatis præsidio munitis, postridie cum magno comitatu equestri pedestriq; urbẽ circuiuit, tandemq; lupos circiter centum quinquaginta ad muri eius angulum offendit: qui haud mora imperiti, per murum euestigiò simul trãsilire uidebãtur, nec ullus postea in urbe aut uicinia apparuit. *Iob Fincel. li. 2. mirac.*

3 Chorearum item & candelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas fuisse, & solum fictè oculis apparuisse, uel in somno tãtum fuisse cognitas, ex Augustino, Decretis, atq; ipsis rationum fontibus, libro secundo, tertio, & alibi satis superq; demonstraui: ubi quoq; uniuersam illam λυκανθρωπίας fabulam, mera extitisse somnia ostenditur. *Lib. 2. ca. 16. lib. 3. cap. 17.*

Cęterùm admirari satis nequeo, ullũ mortaliũ saltẽ leuiter mẽtis sensu tinctũ inueniri, qui eò demẽtię sit dilapsus, ut hominẽ ad Dei imaginẽ & similitudinẽ creatũ, conformatumq; ex corpore, anima, & spiritu, Dei & Spiritus sancti templum, rationis hospitium, cupidum scientiarũ organũ, sublimẽ, erectum, & ad cœli quasi cognationis domicilijq; pristini cõspectum, excitatum, imò μικρόκοσμον, cui Deus omnia subiecit, oues, boues, campi pecora, uolucres cœli, *Homo. Gen. 1. 1. Thess. 5. 1. Corint. 3. 6. Lactant. li. 2. c. 12. inst. diu. & de opificio Dei, uel formatione hominis ca. 2. 8.*

& pisces

Seneca ad Lucilium epist. 77. Cic. de Legib. & 1. Offic. Arist. 1. Metaphys. & libro 2. Physic. Psal. 8. Chrysost. super Matth.

& pisces maris, eaque propter solum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, bestiam irrationabilem, pestilentissimum animalium gurgitem uoraginemque, siue in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia uel uirtute manifesta, occulta aut specifica, uerè transmutari credat. Ordinis enim diuini prouidentia non admittit, occlamant sacræ literæ, contradicunt decreta, ipsa rerum natura atque ratio minimè patiuntur. Si itaque obtinuero, illam metamorphosin non reuera fuisse factam, quòd etiam nemo mentis sanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam esse confessionem, atq; hac in parte falsam: quam fidem quæso merebuntur reliqua, quæ confessi sunt, flagitia & homicidia? quæ in ea transformatione & larua lupina solum fuisse designata, nec aliter eo modo fieri potuisse, iam in confessum uenit. At mera profectò sunt deliria, & plusquam nugæ, immò insania. Dolendum sanè, prudentium uirorum oculos hactenus tam densa caligine fuisse obductos, ut sibi uel fidei momentum in his ludibrijs extorqueri permiserint. Sed ea fuit superioris potissimùm seculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum homnibus craßè nimis, ridiculè & nocentissimè collusit ueterator ille. Vtinam animo cuiuslibet hoc obstricti fascino, etiamnum ex immensa Dei misericordia insonet dulcissima illa uox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Christi ore potenter prolata, surdo aures aperiebat, ueritati inde conuertendas: & linguæ uinculum soluebatur, qua porrò ueritatem prædica-

Marc. 7.

dicaret: ita & ex hac gratia luminis diuini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter à diabolo tenebris, semel tandem cœlesti luce discussis, profligatisque, in clarissimæ ueritatis conspectum & cognitionem citra prestigiarum impedimentum rectà perueniri possit. Ne uerò quis à me eludi obiectiones criminetur, paucis reliquum huius fabulæ commentum excutiá.

Linimentum quo ungebantur lupum indu- 4
turi, haud dubiè somniferum erat: quale etiam libro secundo, capite trigesimoprimo descripsi: quod suam sortiebatur uim, quum nudis partibus corporis illiniretur, illiceretur que à natiuo calore in actum: inde somno oppressis alto, simulachra conuersionis eorum in lupos uagabundos, alijs insilientes, puellas iugulantes uorantesque, cum lupis item coeuntes, & quæcunque id genus alia idola ingerebat mille artifex: hinc & pernix ea subsequebatur uelocitas, qualis imaginatione, cogitatu uel somno haud difficulter perficitur. Vbi deinde post horá, uel longius, unguenti soporiferi uirtus elanguesceret, periretque, tunc uelut ex graui ueterno expergefacti, se homines esse uidebant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Augustinum de Præstantij patre: libri huius Operis tertio, capite decimoseptimo, & decimooctauo: ubi ex professo argumentum id fusius agitatur, explicaturque, λυκανθρωπία etiam morbus describitur.

Aliud autem linimentum, quo in hominem 5
redituri se inungebát, uel phantasticum fuit, & in som-

in ſomno uſurpari uiſum, uel contra unguenti ſomniferi nocumenta facere potuit, uel etiam nihil efficere, ut eo tantum ſuos clientes illuſerit dæmon, quaſi id peculiare quippiam in ea metamorphoſi ualeret.

6 Quòd etiam citius quandoque in hominum formam redirent, quàm tempus erat conſtitutum, id euenit, quòd minus linimenti ſoporiferi illitum fuiſſet, uel id ipſum non ſatis penetraſſet: ac propterea celerius uis fatiſceret, ſomniũque redderetur breuius.

Quomodo inſuper hæc cohæreẽt, quòd ſe horam unam aut alteram, uel eo amplius in lupos conuerſos, in fine puellam cum oſsibus deuo-
7 raſſe faſsi ſunt, & mox hominum conditioni reſtitutos fuiſſe: in quo ſinu amabò, aut uentre, ipſis tam ſubitò in homines reuerſis delituêre illa puellæ caro & oſsa? Adhæc, ſi integram puellam dempto brachio deglutierint, quomodo ſe parum comediſſe, eidem confeſsionis articulo adiungunt? Superuixiſſe præterea eas adhuc, quas à ſe iugulatas fatebantur, compertum forſitan fuiſſet, ſi uigilãter fuiſſet inquiſitum: uel ſi quæ mortem oppetijſſent, eam citra controuer
8 ſiam quacunque alia occaſione naturali accidiſſe, fuiſſet deprehenſum. Deinde quomodo in Dei honorem eleemoſyná orare potuit diaboli mancipium, ſuo hero Dei iuratiſsimo hoſti ex fœdere obligatum? Si item uerè in lupũ conuerſus erat Petrus, quarum rogo manuum ope
9 in reſecanda capræ gula uſus fuit?

10 Licet quoque Michael ueſtitus loca ueneno

ſom-

somnifero in actiones perducendo commoda, ut temporum & manuum arterias, illinire ualuerit: non minus quàm Petrus nudus, quomodo in suis uestibus oberrare, homines mordicùs apprehendere, morsuque trucidare potuit ut uerus lupus?

Porrò de uenerei congressus cum lupa uoluptate, hoc tantum subijciam, eam imagines somnorinas in illa somni profundioris ex linimento somnifico, illusione admodum temerè ciere: quemadmodũ etiam quotidie usuuenire in sanis obseruamus, quibus ex eiusmodi idolis uoluptas tanta pro obiecta in somno specie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione seminis subsequatur quandoq; effusio. Infinitis partibus citius faciliusque in his hominibus id euenire potest, quorum phantasiam procliuem seruilemque, quibuscunque uult imaginibus, imbuit soporis spiritus. 11 *Esaiæ 29*

12 Ad fatigationem à metamorphosi relictam, quæ memoriæ propemodum exciderat, respõdeo, ab eo facilè intelligi, quam lassitudinem pariat grauis & inquietus somnus, maximè pharmaco uiolenter cum teterrimis insomnijs impressus: qui incubum in solo inuadentem somno nouit. Eo detentos difficilis comitatur motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & uelut ingruẽtis alicuius detẽtio: uox etiam supprimitur, aut incerta indiscretaq; editur: plerique tam inanibus afficiuntur imaginibus, ut se opprimentes audire credant. Lassos certè reddit tãta facultatis animalis exagitatio.

Larua-

13 Laruarum rurſus ſomnoriuarū uanitatē amplius oſtēdit, quòd ubi pili poſt humanæ formę reſtitutionem manſerint, ſe dixerint ignorare.

14 Num quoque puluerem illum dæmon uerè exhibuerit, uel acceptus ille tantæ etiam fuerit uirtutis, dubium eſt: quum illos eo fuiſſe uſos, non poſſet conuinci. In ea etenim lycanthropia nullum animal præter capram ſe morſu & cultro iugulaſſe confeſsus fuit Petrus, nec alius interēpti meminit. Deinde ſi tantę erat uenenoſitatis puluis, ut ſi uel manus eo confricta quandocunque, animal etiam pelle craſſa denſaque, & pilis longis compactiſque communitum ſolo tactu enecaret, quomodo à tam effera pharmaci præſentiſsimi malicia tuti eſſe potuerunt hi dementati uiri, affrictionem pulueris in brachio ſiniſtro, arteria & manu, unde ad cor proximè celerrimeque penetrare ualuit, tam innoxiè tolerantes?

15 His ad extremum adde, auditam in confeſſione Gallica fuiſſe inconſtantiam controuerſiamque, ut quod aliquando hic affirmabat, negaret alter.

Si eiuſmodi æquilibrio expenderentur ſingulæ confeſsiones, tormentis crudeliſsimis frequenter extortę, uel etiam, ſi uoles, ſpontè à captiuis editæ, grauiorem profectò indies tyrannidis ſuæ iacturā ſentiret funeſtiſsimus ille homicida: Chriſti autē, qui ueritas & uita eſt, gloria plurimùm accreſceret: ſuam item functionem ex Dei uoluntate prouidentius obiret magiſtratus; in meliorem quoque uſum conuerterentur

rentur ligneorum fasciumacerui, quibus inson tes crebrò exuruntur, & parceretur sumptibus in carnificum mercede soluenda faciendis. Nũc porrò filum orationis eò ducatur, ut quo punitionis modo in hoc hominũ genere emendando utendum censeam, intelligatur.

Exempla mulierculárum innocenter ob maleficij opinionem punitarum. Cap. 12.

ADde his, celebre apud nostrates existere, prætorem quendam ex arioli indicio, delusas id genus mulierculas comprehendisse quàm plurimas, easque incendio puniuisse: tandem ariolum uel Pythium hunc uatem, cui hactenus ille fidem apposuerat, ad prætorem accessisse, adhuc unam maleficij ream indicaturum, nisi iniquè ferret. Prætore haud difficulter annuente, eius uxorem quoque insimulat index: ac ne quid hac in re hæsitaret, palàm se id demonstraturum adducit: horamque præfigit, qua eam reliquarum sagarum conuentui & choreis interesse, suis ipse maritus testaretur oculis. Consentit prætor: qui statuta hora quosdam amicos & consanguineos in eadem mensa secum & cum coniuge cœnare uoluit, suppressa interim conuocatæ societatis causa. Hinc designata ab ariolo hora, è mensa surgit, iubetque omnes simul cum uxore permanere: nec prius loco dimoueri, quàm ipse rediret. Deductus porrò ab ariolo quò is uoluit, lamiarum cœtũ, choreas, & nescio quas alias uoluptatum illecebras, quibus ipsius intererat coniunx, reliqua-

Prætoris uxor falso maleficij accusata.

rum delicias sectata, nō obscurè uidebatur spectare. Mox domū reuersus, amicos uocatos eo quo reliquerat ordine, unà cū sua uxore, lætos mensæ assidere cōperit. Et cū studiose, num statione deseruisset coniunx, percunctaretur: eam eidem affixam fuisse loco in ipsius absentia, uno ab omnibus affirmabatur ore. Itaque rem omnem aperuit prætor, ob inflictam innocentibus pœnam serò pœnitudine ductus: & si rectè memini, Pythium accusatorem morte mulctabat.

Sic in arce Mindensis ditionis Raed nūcupata, de quibusdā fœminis ob maleficiū, paucis ab hinc annis extremū fuit sumptum suppliciū, ex accusatione mulieris Margaritæ Mindensis nomine, quæ aliàs incarcerata fuerat in castro Huisberch, circa Visurgim sito. Eadem postea in oram & ciuitatem Verdensem uocata, quādam denuò accusauit ea lege, ut nisi illa uinculis tradita maleficiū confiteretur, se reā fore uouerit: nec certè fœlix defuit successus. Nam altera cōstanter in carcere flagitiū negante, & ex grauissimis fortè tormentis eodem in loco expirante, attrahi in uincula iubetur accusatrix, quæ furibunda tanquam uenenum & ignem euomēs, tortorem & quoscunq; alios exterruit, abegitque: donec quidam rationum præfectus, cui penitius innotuerant eius technæ, manus inijceret, aliosque ad eam apprehendendam excitaret. Sic illa tandem quæstionibus subiecta, crimen quod alteri confidenter inficianti impegerat, ipsa luit. Hanc etenim falsa criminatione detu-

Malefica accusatricis falsa pœna.

detulisse alteram in carcere defunctam, atq; alias antea flammis absumptas, constanti spargebatur rumore.

Nostra memoria Marcoduri, ubi hortorum olera ex grandine dissipata forent, illæsis proximi horti cuiusdam uetulæ plantis, qui sæpius esse solet tempestatum tractus, uetula maleficij accusata in carcerē pertrahitur: & quum maxima tyrannide dirissimis subiecta torturis, ad nullius criminis confessionem impelli posset, sed penes se non esse, tempestatem ciere uel aerem conturbare, Deique solius id opus esse, ualde diceret prudenter, eam per trabem suspensam, & onerosis ponderibus utrinque pensilibus distractam, iamque animam agentem, reiicturus in illis cruciamentis præses, carnificem ut secum simul abiret potatum hortatur: uetulam, ubi redirent, alia fassuram inquiens. Tum illa miserabiliter excarnificata, ut prius accerseretur confessionarius, quam ille pocula sequeretur, præsidem suppliciter orat: qui irridens discessit. Postea autem reuersus, eam ita adhuc suspensam offendit mortuam, mentitus eam sibi manus interea dum abesset intulisse. Nec multo pôst tempore tyrannus hic in eiusmodi incidit maniam, ut ipse lacerandis uestibus, & excrementis faciei suæ illinendis, tum sibi faceret. *Iniqui iudicis pœna.*

Nec ita procul hinc in alio oppidulo, ubi ulla carnificina ad sceleris alicuius confessionem adigi nequiret capta ob maleficij opinionem muliercula, hanc blandis adoritur uerbis sacri-

ficulus,ut ſe non amplius torturis ita diſtrahi ſi neret hortatus: at leuiter ſolummodò confitere tur delictum,inde ſe eam aqua luſtrali a maleficijs expiatam,& uelut ſartam tectam Deo reſti tuere uelle promittebat. Hæc ita à ſacerdote in ducta, circumuentaque blanditijs,ſe fortè quędam huiuſmodi mala deſignaſſe faſſa eſt, ea ratione quemadmodum perſuaſerat ſacrificus, ſe ſperans euaſuram. Ob eiuſmodi confeſsionem fallaciter & doloſè eblanditam,ut Vulcano ea litaretur,lata fuit ſententia. Qua præter expectationem audita, Videte quomodo me interficiatis, præmonuit ſurdos miſera femina.

Confeſſio fallaciter eblandita.

Prope Elten pagum,miliare medium ab Embrica, in ducatu Cliuienſi diſsitum, circa uiam regiam loco ericeo ante annos circiter quadraginta duos, dæmonium uiatores miris uarijsque exercebat modis,cædens,uel ab equis deijciens, ſeu uehicula ſubuertens: nec aliud unquam uidebatur, quàm manus effigies. Eckerken huic nomen indebatur. Vicini increduli, nec ſatis hoc dæmonij ludibrium exercitiumq; dignoſcentes, ad Lamię maleficium referunt id facinus: quare manus mulieri Sibyllę Duiſcops nomine, ſeruitutis iure Comiti Montenſi mancipatæ inijcitur: eaque tandem exuſta, deſijt uexatio. non ea cauſa, quòd illa præſtigioſi actus fuerit rea: licet quoque ob crudelem carnificinam,uel etiam incredulitatem à dæmonio illuſione in facti confeſsionem induci potuerit: uerùm ab eiuſmodi diuexatione à diabolo ſolum inuecta,hic deſtitit ultrò,& quidem libenter, ut homines

Eckerken.

homines altius incredulitatis barathro immergeret, & reos sanguinariæ sententiæ redderet, quam cumprimis in insontibus auidè appetit, ut ab initio homicida. Si etenim industriè obseruatum, inquisitumque solerter fuisset eisdem horis, quibus manus imagine hoc cernere tur ludibrium, Sibylla domi dormiens ut plurimùm, uel aliud agens fuisset procul dubio deprehensa. Si confessionem urgeas: eam fuisse à lictore extortam, uel à uitiatæ phantasiæ mulier cula editam, respondeo. Quo autem modo illa à diabolo corrumpatur, toties dictum est, ut crebræ repetitionis tædeat.

In accusatione ob maleficium, singularis quorundam principium prudentia.

Cap. 13.

POrrò ut eiuscemodi Syrtes & perpetua animarum naufragia prouidentius declinentur, memoria & imitatione dignißimam sententiam, quam haud ita pridem circa quadragesimam anni sexagesimitertij supra sesquimillesimum, pronunciauit illustrißimus Princeps noster D. Guilielmus dux Cliuiæ, Iuliæ, &c. suum deferente calculum insignis doctrinæ, existimationis atque usus uiro D. Henrico Barzio, Cliuensi cancellario, cunctorum oculis uelut speculum proponere uolui. Agricola quidam ex Marchiæ comitatu, armento numeroso locuples, cuius uaccæ solito minus lactis aliquá tisper reddidissent, ad ariolum confugit, capturus consilium: qui haud mora, se Lamiam eius

Guilielmi ducis Cliuiæ, etc. prudentia.

iacturæ autricem oſtenſurum pollicetur. Hinc ad uillici huius ædes comitatus, filiam ex priori eius coniuge adhuc uirginem apprehēdit, huic lactis maleficio imminuti crimen impingens. Hæc mox à dæmone illuſa, male perſuaſa & inducta, uerum eſſe fatetur: ſed ſe non ſatis eſſe maleficij peritam ſubiungit, ſimul fœminas ſedecim accuſans, quas ea in arte abſolutè doctas eſſe affirmauit. Illuſtriſsimo principi hæc ilico ſignificantur à ſatrapa, qui eas omnes carceribus incunctanter mancipari oportere conſuluit. Ne tamen alicui hic manus inijceret, grauiter inhibuit Princeps: ſtrictè etiam mandans, ut quocunque modo aut inſidijs in uincula pertraheretur ariolus ille. Puellam uerò ab eccleſiæ miniſtro acciri uoluit eius Celſ. & in præcipuis fidei Chriſtianæ articulis examinari, deinde ab hac dæmonis illuſione doctrina ſaniori ad mentem reduci: eamque cautiorem ea ratione à ſatanæ ſtrophis redditam, fideiuſſoribus conſtitutis, ſi modò eos conſequi poſſet (ut magis in officio contineretur) ſin minus, tum propria fide interpoſita, cum bona gratia dimitti. Alias autem matronas hoc falſæ criminationis cauterio à corruptæ mentis uirgine inuſtas, nulla omnino re grauari permiſſum eſt. Ac prudentiſsimo hoc conſilio deſijt hic fabulæ actus, & lac uaccarum qua ſolet copia fluxit. Vtinam hoc ſalubri exemplo moniti alij, principijs harum tragœdiarum quibuſcunque legitimis pijſque rationibus irent obuiam deliberatiores: non profectò in re, ubi parum certi poſſet ſtatui, uelut inextri-

In Imperial. conſtit. de actiōn. criminal. artic. 21.

inextricabili labyrintho implicati, ex ſimplici errore in mille ita prolaberentur cauti minus, unde tandem nullus uidetur euadendi aut finiendi modus. Eiuſmodi telæ genus ſolerter cõtexere nouit, conſueuitque ueteratorius ille textor.

Sed maximoperè dolendum eſt, in ijs qui principibus ſunt à conſilijs, uel magiſtratum gerunt, aut rempublicam gubernant, deſiderari quandoq; maturam deliberationem, diſcretionem, & abſolutam rerum intelligentiam: unde fit, ut præcipites nimis plerunq; ferantur ad ſanguinis effuſionem tum in hoc negocio dæmoniaco, tum in cauſis quibuſdam alijs non ita diffinitis. Quanta autem conſiliorum maturitate ac prouidentia contra has dæmoniorum artes, ſine innocentium carnificina, cuncta adminiſtrentur in ampliſsimo regno electoris Palatini D. Friderici, principis (quod citra palpũ dictũ uolo) ſapientiæ inſignis, memorãdę pietatis, & modeſtiæ incomparabilis, pręterquã quòd res ipſa nõ obſcurè docet, & teſtãtur inſignia edicta iam ꝓmulgata: accedit id quoq; in primis, ꝙ uir eruditione multiplici, prudẽtia minimè uulgari, ac uirtute ſumma clariſsimus, D. Chriſtophorus Probus, Ll. doctor cõſultiſsimus, & cãcellarius uigilãtiſsim⁹, nuper in ꝓximo Bingæ deſignato cõuentu principũ electorũ Rheni, ubi huius mei opis fortè incideret mẽtio, palàm diſertè ac prudẽter ſuã de harum offuciarũ & dęmoniacę tragœdię cõtrouerſia ſentẽtiã explicuerit.

Palatini electoris Frederici prudentia.

Chriſtophorus Probus cãcellarius Palatinus.

Optimo iure in hunc referendus erit catalo-

Comes Niuuenarius Hermannus. guin generosus & illustris Comes à Niuwenar D. Hermannus, uir profectò linguarum peritissimus, doctrinæ multijugæ, memoriæ fidelissimæ, & ingenij rari: qui haud ita pridē industriē admodum Lamiam, quæcunque flagitia fatuo huic hominum generi assueta, sed imaginariè solum nota confessam, exilio punijt, quòd huius mulierculæ uicinos hoc incredulitatis fascino adhuc detentos, eam minimè toleraturos uideret. Confessionem mihi ab eius clementia communicatam ipse legi.

Suam quoq; hic laudem meretur generosus Comes Montensis Guilielmus, qui quū haud ita pridē in uinculis detineret uetulā octogenariam, ob incantamentorum suspicionem (quo nomine antea quoque capta fuerat, & quæstionibus subdita: cuius etiam mater ea ratione inter tortoris manus interijsse perhibebatur) à me admonitus, & rectius in eo delusionum diabolicarum genere institutus, pauperculam causa prius uigilanter discussa dimisit. Nec prætermittendus hic eius leuir insignis, Dominus Adolphus, Comes à Nassau, qui studij multum impendit apud Danos in bello contra Suecum anno 1564, ut ab his præstigijs heroum oculos uindicaret.

Sentētia pia. Pia & laudabilis omnibus seculis sententia, suum apud hos principes & amplissimos uiros pondus & locum habet: Consultius nimirum esse decem nocentes dimittere, quàm insontem unum punire.

De se-

De seductis errore, & hæreticis non interficiendis, sententiæ patrum.

Cap. 14.

QVum uerò horum plurimos mente corruptos esse, erroreque à satana seductos, iam satis demonstratum sit, ut citius hæreticorum pœnam, quàm uoraces mereantur flammas: qui rectius instituti, si conuertantur, corporali punitione minimè afficiendi sunt, sententias summorum patrum paucas adducere placuit. Augustinus ad Donatum, proconsulem Aphricæ: Ex occasione, inquit, terribilium iudicum ac legum, ne æterni iudicij pœnas incidant, corrigi inimicos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi uolumus, nec supplicijs quib. digni sunt exerceri. Sic ergo eorum peccata compesce, ut sint quos pœniteat peccauisse. Quæsumus igitur, ut cum Ecclesiæ causas audis, quamlibet nefarijs iniurijs appetitam uel afflictam esse cognoueris, potestatem occidendi te habere obliuiscaris, & petitionem nostram non obliuiscaris. Non tibi uile sit, neque contemptibile, fili honorabiliter dilectissime, quòd uos rogamus, ne occidantur: pro quibus Dominum rogamus, ut corrigátur. Idem ad Marcellinum: Pœna illorum, quamuis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut prę ter suppliciũ mortis sit, & ꝓpter conscientiã nostrã, & propter catholicam mansuetudinem commendandam. Ad eundem epist. 159. Imple iudex Christiane, pij patris officium: sic succen

Epist. 127. De seductis errore, & hæreticis nõ enecandis, sententia Patrum.

Epist. 158.

se iniquitati, ut consulere humanitati memineris. Nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem, sed peccatorum uulneribus curandi adhibeas uoluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione seruasti: quando tantorum scelerum confessionem non extendente eculeo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed uirgarum uerberibus eruisti.

Et contra epistolam Fundamenti capite primo, Dominus per seruos suos regna subuertit erroris: ipsos uerò homines, in quantum homines sunt, emẽdandos esse potius quàm perdendos iubet. Nec est quòd de conuersione fratris in hæresim prolapsi desperemus. Nisi enim qui eiusmodi est, per gratiam Domini posset cõuerti, prosus inanis esset Iacobi admonitio. Sciebat hoc Augustinus, ideoq́ue se totum conuertendis hæreticis mancipabat, atque id iuxta Apostoli monita cum magna lenitate ac mansuetudine spiritus, nec absq; pij laboris fructu. Sic enim in Epist. 48. ad Vincentiũ scribit: De multorum iam correctione gaudemus, qui tam ueraciter unitatem catholicam tenent atq; defendunt, & à pristino errore se liberatos esse lætantur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Cumprimis autem Christianum magistratum hæc decet moderatio, ut à sæuitia & crudelitate abstineat. Omnino citra dissimulationem me inter eos esse fateor, quib. admodum displicet, quod ubi interficiẽdi sunt errores, interficiũtur homines. Nullis bonis, inquit idẽ noster Augustinus,

ſtinus, in catholica Eccleſia hoc placet, ſi uſque ad mortem in quenquam, licet hęreticum, ſæuiatur. Et libro primo contra literas Petiliani, capite uigeſimonono: Diligite homines, interficite errores, ſine ſæuitia pro ueritate certate. Iterum contra epiſtolam Fundamenti: Illi in uos ſæuiant, qui neſciunt cum quo labore uerum inueniatur, & quàm difficile caueantur errores. Illi in uos ſæuiāt, qui neſciunt quam rarum & arduum ſit carnalia phantaſmata pię mētis ſerenitate ſuperare. Illi in uos ſæuiant, qui neſciunt cum quanta difficultate ſanetur oculus interioris hominis, ut poſsit intueri ſolē ſuum: non iſtum quem colitis cœleſti corpore oculis carneis & hominum & pecorū fulgentē atq; radiantē: ſed illum de quo ſcriptum eſt per ꝓphetam, Ortus eſt mihi iuſticiæ ſol: & de quo dictū eſt in Euangelio, Erat lumen uerum, quod illuminat omnem hominem uenientē in hunc mūdum. Illi in uos ſæuiant, qui neſciunt quibus ſuſpirijs & gemitibus fiat, ut ex qualicunque parte poſsit intelligi Deus. Poſtremò in uos illi ſæuiant, qui nullo tali errore decepti ſunt, quali uos deceptos uident: & cætera. Ergo ſæuire in hæreticos, etiam admodum deteſtabiles, quales erant Manichæi, quibus Auguſtinus ita ſcribit, non uidetur eſſe piorum hominum, qui ſciunt quanto cum labore uerum inueniatur, & quàm errores difficulter caueantur, quibusque ſuſpirijs & gemitibus fiat ut ex qualicunque parte poſsit intelligi Deus.

Ex

Ex libro Quęſtionum Euangelij ſecundum
Marc.4. Matth.capite 13. Hinc eſt quod ſerui dicunt: Vis
Luc.13. imus, & colligimus ea? Quibus ueritas ipſa reſpondet: Non ita hominem conſtitutum eſſe in hac uita, ut certus eſſe poſsit, qualis quiſque futurus ſit poſtea, cuius in præſentia cernit errorem: uel etiam quid error eius conferat ad profectum bonorum: non eſſe tales auferendos de hac uita, ne cum malos conatur interficere, bonos interficiat, qđ forte futuri ſunt: aut bonis obſit, quibus & inuiti forte utiles ſunt. ſed tunc opportune fieri, cum iam in fine non reſtat uel tempus computandæ uitæ, uel proficiẽdi ad ueritatem, ex occaſione atque comparatione alieni erroris. Ibidem quæſt.11. Nec tamen conſequens, ut omnis hęreticus uel ſchiſmaticus corporaliter ab Eccleſia ſeparetur. Multos enim tales portat Eccleſia, quia non ita defendunt falſitatem ſententiæ ſuæ, ut intẽtam multitudinem faciant: quod ſi fecerint, tũc pellantur. Idem de Vera religione, cap.8. Vtamur igitur etiam hęreticis, non ut eorum approbemus errores, ſed ut catholicam diſciplinã aduerſus eorum inſidias aſſerentes, uigilantiores & cautiores ſimus, etiamſi eos ad ſalutem reuocare non poſsimus. Idem, & habetur 24. q.3. dixit: Dixit apoſtolus, hæreticum hominem poſt primam & ſecũdam correctionem deuita, quia ſubuerſus eſt huiuſmodi, & peccat in ſemet ipſo damnatus. Sed qui ſententiam ſuam, quamuis falſam atque peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, pręſertim quã non audacia ſuæ præſumptionis pe-

pererint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt: quærunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. Chrysostomus homilia quadragesima septima, in caput Matthæi decimūtertiū: Vis igitur abeuntes colligimus ea? Dominus autem prohibet, ne fortè simul cum zizanijs herbam etiam tritici euellant: quod dicebat, ut bella & effusionem sanguinis prohiberet. Nam si trucidarentur hæretici, absque fœdere pacis atq; inducijs bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationibus prohibuit: altera, quia frumentis parum noceret: altera, quia nisi sanarentur, extrema supplicia non euaderent. Quare si puniri eos uultis, & frumentis nequaquam officere, opportunitas temporis cōgrua expectanda uobis est. Quid autem est, quòd eradicabitis simul cum ipsis etiam frumenta? Certè aut, quia si arma capietis, inquit, necesse est quum hæreticos trucidatis, multos sanctorum simul interimere: aut quia ab ipsis zizanijs multa commutata, in frumenti conditionem se ipsa conuerterent. Si ergo præuenientes euellatis, ea frumenta deperibunt, quæ à commutatis zizanijs prouenirent. Non prohibet autem conciliabula hæreticorum dissipare, ora obstruere, libertatem loquendi concidere: uerùm interficere & trucidare. Ex Homilia octaua, in caput Geneseos secundū: Hæretici simili modo adfecti sunt, sicut hi qui morbo laborant, & corporalibus oculis cæcutiunt. Illi enim ob oculorum

Hæreticorū conciliabula dissipari possunt.

lorum suorum infirmitatem solis luci aduersantur, & ob aduersam corporis ualetudinem etiam optimos saluberrimosque cibos aspernantur: ita & hi anima ægrotantes, & mentis oculis capti, ad lumen ueritatis respicere non possunt. Idcirco nostro fungentes munere, manus eis porrigamus, magna eis mansuetudine loquamur. Nam & beatus Paulus ita nos admonuit dicens: Vt in mansuetudine erudiantur aduersarij, si fortè det eis Deus pœnitentiam in agnitionem ueritatis, & emergant è laqueo diaboli, capti ab ipso in illius uoluntatem. Vides quomodo uerbis declarauit, quòd quasi ebrietate obruti sint? Et iterum: Capti, inquit, à diabolo, quasi laqueis irretiti sunt. Vnde & nobis gemina opus est mansuetudine & longanimitate, ut possimus eos eripere & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite & resipiscite paulisper, aspicite lumen iusticiæ, &c. Idem in homelia de nomine Abrahami: Dogmata impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

2. Timoth. 2.

Athanasius ad Antiochenses tomo duodecimo: Omnes qui uobiscum pacificè agere uolunt, in primis autē illos qui in ueteris ecclesiæ communione fuerunt, deinde qui ab Arrianis redierunt, elicite ad uos, eosque ut patres assumite, & ut magistri & tutores recipite, coaptantes uos interim dilecto nostro Paulino, eiusq; socijs: nihilq; ampli⁹ ab illis exigatis, quàm ut e-

xecrentur Arrianorum hæresim, confiteantur que sanctorum patrum in Nicæa fidem. Seuerus Sulpitius quoque D. Martinum noluisse hæreticos puniri, scribit in eius uita, libro 3 his uerbis: Maximus Imperator pridie ex episcoporum sententia decreuerat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis uitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas ista depopulatura esset. Sed Martino illa præcipua erat cura, ne tribuni cum iure gladiorum ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat sollicitudo ipsi, ut non solum Christianos, qui sub illa occasione erant uexandi, sed ipsos etiam hæreticos liberaret.

Censura insignium Iurisconsultorum de Lamijs, quæ pœnitentes, pœnas euitant corporales: nec in criminalibus soli standum esse confessioni. Cap. 15.

AT in sagarum patrociniũ annectá censuram eximij iurisconsulti Pauli Grillandi de sortileg. 10. uolumine Tractatuum, quęst. 7. fol. 44. pa. 235. Nota, ait, unũ ualde singulare, quòd istorũ apostatarũ duę sunt species. una est, quæ simpliciter retrocedit à fide, & sequitur cultum & obedientiam dæmonis: altera est, quæ postquam Christi fidem abnegando reliquit, & deiecit ex corde suo, iterum se baptizat expressè in nomine diaboli, & aliud nomen sibi superimponit, licet utraque species sit damnata: prior tamen, si peccatum suum reuocat,

Lamiæ pœnitentes euitant pœnas corporales.

cat, admittitur ad pœnitētiam, & euitat pœnas corporales: sicut hæretici. ut l. Manichęos. C. de hæreticis. Identidem theologi authores Mallęi, in tertiæ partis initio, quæst. 35. his uerbis docent: Ex corde uerò apostatæ si nolunt resilire, ut hæretici impœnitentes, tradentur curię seculari. Si autem uelint, recipiuntur prout hæretici pœnitentes. iuxta cap. ad abolēdam. §. pœnitenti. de hæreticis li. 6. Concordat Raymun. tit. de apostolica. c. reuertentes. ubi dicit: Quòd reuertentes ab apostasiæ perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi: & hic sumitur unum pro alio. Et in 2. parte Decretorum, caus. 26. quæst. 5. episcopi. Ex præmissis authoritatibus colligitur, quòd arioli, aruspices, incantatores & sortilegi, atque cæteri huiusmodi sectatores ab Ecclesia sunt eliminādi: & nisi resipuerint, perpetuò excommunicandi. Sed quod in ultimo Acquirensi capitulo, ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in libro de Ciuitate Dei idem uidetur asserere, ita dicens: Quæ magorum pręstigijs fiunt, non uera, sed phantastica esse probantur. Quare criminali actioni hic nullus erit locus.

Si urgeatur hic denuò propria earum confessio: cum D. Ioāne Francisco Ponzinibio Placentino, Tractatuum uolumine decimo, de Lamijs, respondere audeo: Cum tales personæ sint illusę, ut dictum est: ergo debere dici, earum confessionem etiam esse erroneam, nec admittēdam. l. error. & l. cum post. C. de iuris & fact. ignor.

No. in l. de ætate. §. fin. ff. de interroga. action. Confesſio enim debet continere uerum & poſſibile: ut per gl. Bald. & alios in l. 1. cap. de confeſſ. per gl. in c. fi. de confeſſ. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed iſta reſpuunt ius & naturam. ergo non ſequitur: Iſtæ mulieres ſic confitentur, ergo ſic eſt. Nam confesſio longè diſtat ab actu (uel actus posſibilitate) & quicquid eſt contra naturam, deficit in ſuis principijs, ergo naturaliter eſt imposſibile. Præterea in criminalibus regulariter non ſtatur ſoli confesſioni rei, ut per Bald. & Ang. in l. 1. cap. de confeſſ. & dicam infrà in 2. no. Nec obſtat, quod dicit Bald. in d. l. ſi quis non dicam rapere: quia eius dictum procedit in hæreſi, in quantum perficitur in ſola méte ex cogitatione: quo caſu bene, ut inquit ipſe: quia cogitatio mentis, quam ſolus Deus nouit, non poteſt aliter probari, quàm per confesſionem: ideo ſtatur ſoli confeſſioni. ſed confesſio de qua in caſu noſtro, continet actum ab extra, & minus posſibilem de iure & natura, ac etiam minus uériſimilé: & ideo poteſt dici, quòd licet, quoad ea quæ credunt, ſit ſtandum confesſioni earum, quoad punitioné: quia talis credulitas pendet ab animo & uoluntate, non tamen quo ad hoc, ut quia ſic ſit, uel ſic fiat, ſicut aſſerunt. Hactenus ille. Nec eſt quòd hic lex Cornelia de ſicarijs & ueneficis mihi obtrudatur, quæ ſuum paulo pòſt ſortietur locum ubi de ueneficorum pœnis agetur.

In criminalibus non eſt ſtã dum ſoli confeſſioni.

Præclara eximij Iurisconsulti Alciati sententia, de Lamiarum innocentia.

Cap. 16.

* Lib. 8. Parergon iuris, cap. 22.

NArrat item D. And. Alciatus, hæreticæ prauitatis (ut uocant) inquisitiorē in subalpinis uallibus, aduersus hereticas mulieres, quas ueteres Lamias, nos Striges uocacamus, inquisiuisse, & supra centum flammis consumpsisse: quotidieque ceu noua holocausta, alias super alias Vulcano obtulisse, è quibus non paucę helleboro potius quàm igne purgandæ uidebātur: donec rustici arreptis armis uim illam inhiberent, & negocium ad episcopi iudicium deferrent. Et post: Et quamuis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, asseuerarent eo potissimùm tempore, quo illę in ludo & choreis sub Tellina arbore fuisse dicebantur, se exploratum habere, in lecto potius secum fuisse: tamen respondebatur, non illas, sed cacodæmonem potius, uxoris forma assumpta marito illusisse. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum suis dæmonibus, illas uerò cum marito fuisse, præsumæis? Cur uerum corpus in ficto lusu, phantasticum in uero lecto comminisceris? Quid hic opus est usque adeò augere miracula, & non tam Theologum quàm τερατολογεῖν agere, sauioremque partem in pœnis eligere? Constabat ex illis actis, semel in eo ludrico per quandam mulierculam nomine IESV appellato, omnem illum apparatum, omnes saltarices cum amasijs suis repentè euanuisse:

isse: qui fieri id potuit, si uera fuissent corpora, & non phantasmata, & Tantali horti? quod apud Philostratum libro quarto, etiam Apollonius Tyaneus censuit: & apud Plutarchum in Bruti uita C. Cassius. Nam & medici maximos effectus corruptæ menti, imaginariæque ludificationi tribuunt: unde Ephialtici, afflati, superstitiosi, incubitati, amore furentes, imaginosi, Lycaones, Cynantropi, qui tamen medicamentis curantur: uidenturq; hæc esse quæ Plinius & alij ueteres Faunorũ ludibria appellant, pœoniaque herba emendari censuerunt: ut etiam harum plerasque curari posse sit uerisimile, nisi quòd pauperes & femellæ omnes sunt, quibus talis facultas non suppetit. Ego certè magis iuri Pontificio, communique nostratium doctorum interpretationi hac in quæstione, quàm Theologis istis tribuerim, maximè in re à synodo decisa in concilio Anquirens. cap. 1. ubi talia phantasmata mentibus à maligno spiritu irrogari ait. & rursus: Infidelis, inquit, nõ in animo, sed in corpore euenire opinatur: quis enim in somnijs & nocturnis imaginibus non extra seipsum deducitur? Quæ etiam uidetur fuisse Augustini sententia libro 18. de Ciuitate Dei, ca. 18. ubi: Verum, inquit, corpus nulla arte dæmonum conuerti potest, sed phantasticum: quod etiam cogitando siue somniando per rerum innumerabilia genera uariatur: & cum corpus nõ sit, corporum tamen formã capit, sopitis aut oppressis corporeis sensibus, ita ut uera corpora alibi iaceant, sensibus obseratis. Nec refert

quòd ibi Herodiadi aut Dianæ honor exhibe-
tur. Hactenus Alciatus.

Paulus Grillandus de ſortil. 10. uolum. tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinenſis habebat uxorem maleficam ſiue ſtrigam, ut uulgò dicunt. De crimine autem ſolum erat ſuſpicio, non certa noticia. Nam quum aliquoties à marito rogaretur, num eius eſſet profeſsionis, negabat conſtanter. Creſcente porrò rumore, & uiris fide dignis apud maritum eius flagitij uxorem inſimulantibus, quòd ea familiariter uteretur alijs mulieribus huius criminis ratione cognitis, cum quibus etiam ſe turpibus miſcere ſceleribus, & nocturnos agere cœtus uidebatur: decreuit maritus ipſam in eiuſmodi operibus obſeruare & apprehendere: & cœpit pluribus noctibus diligenter & attentè inuigilare, noctesque circiter duodecim egerat inſomnes, attendens ſtudioſè, num illa aliquò ad dæmonum luſum uel aliud maleficium noctu euagaretur, & num penes ſe in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conſcendiſſet: nihilque unquam fraudis comperit, ſed manibus illam ſemper in lecto contrectauit. Quum uerò poſt dies paucos unà cum quibuſdam alijs de eodē crimine accuſatis in carcerem conijceretur, ſubdereturque quæſtionibus, confeſſa eſt demum, ſe tali interfuiſſe luſui unà cum alijs mulierculis incarceratis, flagitijque huius reis, tali die, undecimo menſis, &c. tali nocte, hora tali, &c. Idem fatebantur & aliæ. Maritus uerò in coniugis patrocinium afferebat pręſtito iuramento grauiſſimo,

ſimò, eâ illa nocte deſignata, & maximè illa hora, ſecum decubuiſſe in eodem lecto: & ſe eam tum ſtudioſe non ſemel tãtum tetigiſſe, ſed pluries, ac cum ea loquutum fuiſſe.

Pœna, qua Lamias afficere ſolent Bononienſes. Cap. 17.

SOlent Bononiæ maleficos utriuſq; ſexus, quorũ damnatæ incantationes generi humano, uel uitæ beſtiarũ minus nocuiſſent (quos muliebri in ſexu lingua uulgari le ſtrige Itali appellant) nudos ad umbilicum uſque ueteri ex palatio educere, aſino impoſitos inuerſo corpore, ita ut ligatis manibus caudam aſini, quem lento ductu præibat lictoris miniſter, retinerent. Capiti imponebatur mitra chartacea, in qua terrifici cacodæmones, qui forcipibus ſuis ignes infernales mouerẽt, depicti erant. Interea dum ſolenni hoc progreſſu circumducuntur, à lictore comitante uirgis egregiè in pectore & dorſo cæduntur. Cum uerò è foro publico peruentum eſſet in cœmiterium ædis Dominicanæ, nobilis ſepultura gentis Germanicæ, deponebantur ex aſino, & à carnifice in conclaue quoddam ſuperum deducebantur, cuius pergula firmata cancellis ferreis, ijſque raris, cœmiterium uerſus ſpectaret: quæ deſtinata pœnæ hæreticorum à monachis monaſterij illius, inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, perhibetur. Hinc capite galeato ſedi curuli, quæ rotis quatuor ferebatur, impoſiti, ter in pergulã prominentem detrudebantur, ubi & per horæ quadrantem

consistebant. Interim à spectante foris turba, ridente, clamanteque lapidibus impetebantur: frustra tamẽ ferè, ob interpositos cancellos ferreos. Tandem uinculis soluti, & pro delicti qualitate puniti, ablegabãtur in exilium.

Infinitis certè modis prçferri decet hanc moderationem magistratus Bononiensis, quæ nónihil adhuc uetustatis Italicę prudentiam sapere uidetur, prę aliorum quorundam tyrannide, qui ad igneum illud holocaustum præcipites nimis feruntur: eoque non minus affici, quàm innocentis sanguinis effusi fumo dæmones, apparet:

O caecas hominum mentes, ò pectora caeca.

Mulieres minus puniendas esse uiris. Cap. 18.

Dici solet, mulieres in eodem delicti genere minus peccare, minusque puniendas esse quàm uiros, cæteris tamen per omnia paribus: nempe ob imbecillitatem animi, mentis & ingenij. l. sacrilegij pœnam. in prin. D. ad legem Iul. pecul. & l. si adulteriũ. §. stuprum. & §. fratres. & §. incestam. D. ad legẽ Iul. de adul. & c. sicut dignũ. in prin. extrà de homicid. & c. indignantur. 32. q. 6. ubi scribitur: tanto grauius uiros puniri oportere, quanto magis ad eos pertinet & uirtute uincere, & exẽplo regere fœminas. Et facit text. in l. quisquis. §. ad filias. C. ad leg. Iul. maie. ibi: Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus, &c. Et quod uoluit Bald. in l. quicunque. col. 3. uersic.

sed

ſed pone ſtatuto.& uerſic.& in ſumma.C. de ſer. fug. In quam ſententiam apud Saxonem hiſtoriæ Danicæ libro 6, Ericius uir quidam multæ prudentiæ cõtendit, muliebribus erratis ſępius ignoſcẽdum eſſe, nec pœnam infligendam, niſi correctio culpam corrigere non potuiſſet. Et illud Aeneæ apud Virgil. libro 2. Aeneidos,

— Nullam memorabile nomen
Fœminea in pœna eſt. Plinius libro 8. Natur. hiſt. ſcribit, leonem, ubi ſæuit, in uiros plus quàm in fœminas fremere: ueluti natura eum docuerit, mulieres mitius, quàm uiros, eſſe tractandas. Ariſtot. lib. Problem. 2. 9. capite 11. Cur, ait, mulierem interficere iniquius ſit, quàm uirũ, quanquam naturæ ratione mas fœmina præſtantior eſt? an quia mulier imbecillior eſt, minusq́; proinde iniuriam facere poteſt: etenim eniti aduerſus id quod longè infirmius eſt, nihil uirile, imò ſtolidum atq; iniquiſsimum eſt. Hæc ille, q̃ tam ad animum quàm ad corpus referri poſſunt. Tradit Vopiſcus, Aurelianũ imperatorẽ, cum Zenobia ad pœnã uocaretur à militibus, quòd ſibi Imperiũ uſurpaſſet, illá uita donaſſe: quòd indignum exiſtimaret, mulierem interimere. In quam ſententiam Euripides in Hecuba, *ὡς ἀποκτείνειν φθόνος γυναῖκας:* Quàm inuidioſum interficere feminas? Quandoquidem, ut idem in Hercule furente ſcribit, mulieres quodámodo ſunt maſculis miſerabiliores.

τὸ θῆλυ γάρ πως μᾶλλον οἰκτρὸν ἀρσένων. Cui aſtipulatur Bald. conſil. 96. factum tale eſt: Carolus. lib. 2. quòd mulier miſerabilior eſt uiro.

X 4 Quomo-

Quomodo Lamiæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ sint reducendæ, & quæ eis statuenda pœna: nec omnem uoluntatem esse puniendam. Cap. 19.

QVum ergo errore & phātasia Lamiæ delusę, & satanę peruersa institutione seductæ cognoscantur: nec alicui ab ijs malum reuerà, at solum imaginatione illatum esse sciatur: saniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonij ludibrijs, Christo sacramētum rursus præstent, atque ut luxata ex corporis compage membra, debita ligatura restituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem mysteriorum Dei dispensatorem eniti deceret, ut ad Christi ouile reduceretur ouis pdita, nemo nō nouit. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & communes preces ex animo fusæ. Admodum piè hîc D. Iacobus admonet: Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & conuerterit quis eum, sciat, quòd qui cōuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ suæ, saluā faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Nec hæresis solùm in errore, quòd quis dæmoniorum doctrinæ adhæret, figitur: sed in sui confidentia quoque, concepto fastu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: errorem etenim seductionemque mentis confessus hæreticus, semper remissionem, ueniamque, ex Patrum consensu & Christiana mansuetudine meretur. Nam, teste Seneca, quem pœnitet peccasse, penè est innocens. & apud Ecclesiasticum

Iacob 5.
In Thyeste.
Eccles. 17.

ſiaſticum legitur: Pœnitentibus dedit uiam iuſticiæ. Eiuſmodi itaque malè à dæmonio perſuaſæ, & reſipiſcenti feminæ, rectiusque iam in Chriſtianæ fidei ſanctiſsima baſi cõfirmatæ, pecuniarum quoque (ſi eius res ferant) mulcta in pauperum ſubſidium imponi poteſt. & quæcunque alia arbitraria, non tamen uitæ pœna, pro delicti ratione & magnitudine. Vel ſi iniungere noles mulctam eiuſmodi feminæ irrogatam à Romanis pont ficibus in taxa ſacræ pœnitentiariæ, ut ipſi uocant, per me licet. Ibi legitur: Mulierem incantatricem, poſtquam ſuperſtitiones abiurauit, in quolibet ſupradictorum caſuũ taxari. Turon. 6. duc 2. Si etiam ex uſu ob reipublicæ tranquillitatem conſeruandã uidebitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec uitæ innocentia uerè ſe cõuerſam eſſe, & fidelem, perſiſtereque comprobet, ac deinde libertate hoſpitij priſtina rurſus donetur, non contrajerim. Eiuſmodi eſto pœna temeritatis, quòd dæmoniacæ ſuggeſtioni & ludibrijs non ſatis conſtanter reſtiterit, immò etiam conſenſerit fatua.

Non omnis uoluntas puniend a.

Quòd ſi quis contentioſe uoluntatem ſeuerius puniẽdam defendat, is primùm diſtinguat inter uoluntatem hominis ſani perfectam, quæ in actum uerè dirigi cœperit: & inter uitiatæ mentis ſenſum, uel (ſi uoles) corruptam amentis uoluntatem: cui ſuo opere, quaſi alterius eſſet, colludit diabolus, nec alius inſulſè uolentem ſubſequitur effectus.

Tale uoluntatis uitium impingi etiam poſsit

melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut uel hæc uel alia se designasse mala falsò imaginentur, fateanturque: qui tamen à
Apoc. 2. Deo renes & corda scrutante, non æquè plecti
Luca 12. permittuntur, ac alij mentis compotes: multo certè minus ab hominibus id fieri oportuit. De ijs quid sentiam, qui elementa commouisse, aerem turbasse, grandinem acciuisse calamitosum in frumenti & uinearum perniciem, & rerum aliarum stragem, creduntur, li.2.ca.30 explicui: ubi argumentum ea de re prosequi, ut cō tinuum filū, ad certiorem intelligentiam malui, quàm eo diuulso lectorem suspendere.

Veneficarum pœnæ. Cap. 20.

Veneficarum pœna. Non aliò torquenda erit lex Cornelia, quàm in ueneficas. Quæcunque enim feminæ morbos, siue mortem, aut iacturam, alicuius ueneni potentia cuiquam induxerunt, Veneficarum nomen & punitionem merentur: atque his, pro criminis qualitate pœnam uel aggrauant, uel moderātur leges. Quemadmodum si quæ philtro uel amatorio poculo apud procos, aut alios, amorem extorquere contendunt, eosque interim uel dementant, uel morbis excruciant, non tamen uita orbant: ijs noxæ magnitudinem & uoluntatis studium, pœnæ grauitatem uel moderationem præscribere iustum est. quod de quocunque illato re-
Lex Cornelia. rum dispendio dictum semel uolo. Hic lex
ff. lib. 48. tit. 8. Cornelia de sicarijs & ueneficis celebratur: Qui uenenum malum necandi hominis causa fecerit, uel

rit, uel uendiderit, uel habuerit, plectitur. Eiusdem legis pœna afficitur, qui in publicum mala medicamenta uendiderit, uel hominis necandi causa habuerit. Et ex Senatusconsulto relegari ea est iussa, quæ nō quidē malo animo, sed malo exemplo, medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quę cōceperat decessit. Alio Senatusconsulto effectum est, ut pigmentarij temerè cicutam, salamandram, aconitum, pityocampas, mandragoram, cantharidas, aut quid lustramenti causa dantes, pœna teneantur eiusdem legis. Hic Mosis quoque edictum habet locum, *φαρμακοὺς οὐκ ἐπιβιώσετε*, aliàs *περιβιώσετε*. sic legis uoluntatem explicuerunt Septuaginta interpretes: Veneficos nō patieris uiuere: aut, si mauis, ueneficas (genere feminino) ut uolunt Hebręorum interpretes. Eæ certè non aliæ erunt intelligendæ, quàm quas Moses & illud seculum nouit: Sagas autem uulgò nobis dictas, & à me descriptas, ne quidem Christi tempora norunt, multo minus Mosis. quorum uerò incantatorum Scriptura meminit, omnes sunt magi infames.

Exod. 22. *Pœna ueneficarum à Mose constituta.*

Porrò feminas ab initio ad ueneficium fuisse procliuiores uiris, grauissimi testantur authores. Refert Diodorus libro quinto De antiquorum gestis, Hecatem feminam omniū primùm aconitum inuenisse, & ad uenena mortifera conficienda summum studium operamque impendisse. Quin apud Romanos feminæ ueneficijs primùm usæ sunt, ut testantur Liuius libro 8, & Valerius libro 2. tit. de Institutis antiquis. & non-

Feminæ ab initio ad ueneficium procliuiores. *Exod. 7. Leuit. 19. 20. Deut. 18. Esa. 8, 29. 47. Psalm. 57. 2. Paral. 33. Eccles. 12.*

& nonnihil D. Auguſtinus libro de Ciuitatẽ Dei 3. capite 17. Plinius autem libro uigeſimoquinto, capite ſecundo ſcribit, ſcientiam feminarum in ueneficijs præualere. Quid enim (ut ſubdit) non repleuêre fabulis Colchis Medea, aliæq́ue? in primisq́ue Italica Circe, dijs etiam aſſcripta? Sed & præter iſtas, apud Horatiũ nunquam non uidebis magas & ueneficas mulieres memoratas: Gratidiam, quam & Canidiam appellat, Saganamq́ue & Veiam Neapolitanas, Foliam Ariminenſem, & alias: uiros autem neutiquam. Quin & apud alios ſcriptores, plures etiã alias reperies: Mycalen ſcilicet, Erichtho, Dypſadem, Eriphiam, Guthrunem, Gygen illam Pãryſatis matris Cyri famulam, Martinam quandã Cornelio Tacito memoratam libro ſecundo Annalium, & Locuſtam apud eundem, ad fin. propemodũ lib. duodecimi, & alias ferè infinitas. Vetus eſt prouerbium de mulierum ueneficijs, θετταλικὴ γυνὴ, id eſt, Theſſala mulier, Suidæ memoratum, quo ſcilicet utimur in ueneficas mulieres: quoniam ea gens, & præſertim fœminæ, præ cęteris hoc nomine ſunt notatæ. Quintilianus lib. 5. Orator. inſtit. tit. de argumentis: Latrocinium, inquit, facilius in uiro, ueneficiũ in fœmina credam.

In Perſide ueneficos plecti, ut in amplo lapide caput impingerent, rurſusq́ue alio ſuperinducto lapide illud effringerent, fertur. Quid autem hic ſtatui debeat de ijs, qui uenena in hominum uel pecorum perniciem appararint, ſiue mares ſiue feminæ ſint, prudenti s Magiſtra-

giſtratus æquitati & iudicio relinquendum cenſui: ne ſibi extra profeſsionis meæ limites quicquam præiudicari queratur ille, cuius ordinationem à Deo eſſe teſtantur literæ ſacræ. Sententiam tamen incomparabilis prudentiæ Athenienſium Areopagitarum raram, conſilioque certè maturo pronunciatam aduerſus ueneficam, tanquam iudicij deliberati diſcretiq́ue exemplum, colophonis loco ex Aulo Gellio ſubiungere uolui: cuius hæc ſunt uerba. Ad Cn. Dolabellam, procõſulari imperio prouinciam Aſiam obtinentem, deducta mulier Smyrnæa eſt. Eadem mulier uirum & filium, eodem tempore, uenenis clàm datis, uita interfecerat. Atque id feciſſe confitebatur: dicebatq́ue ſe habuiſſe faciendi cauſam, quoniam ille idem maritus & filius, alterum filium mulieris ex uiro priore genitum, adoleſcentem optimum & innocentiſsimum, inſidijs exceptum occidiſſent. Idq́ue ita factum eſſe, controuerſia non erat. Dolabella retulit ad conſilium. Nemò quiſquam ex conſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat, quòd & confeſſum ueneficinm, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitum uidebatur: & digna tamen pœna in homines ſceleratos uindicatum fuiſſet. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores, exercitatioresq́ue, reiecit. Areopagitæ cognita cauſa, accuſatorem mulieris, & ipſam quæ accuſabatur, centeſimo anno adeſſe iuſſerunt. Sic neque abſolutum mulieris

Lib. 12. cap. 7.
Val. Publiū.

lieris ueneficium est, quod per leges non licuit: neque nocens damnata punitaque est, quæ digna uenia fuit. Ex Valer. Max. libro 8.23. scripta hæc historia.

Anacephalæosis de Lamijs.
Cap. 21.

ENimuero Lamiam horum omnium nec naturali ratione, nec in facto causam esse, comprobatum satis arbitror. Nam si quid eiusmodi efficiunt, utique possunt etiam. actus enim præsupponit potentiam. Si uerò posse concludere uolumus, definiendum omnino prius est quo modo, quaque ratione posint. At neque per se, neque per incantationes, neque per dæmonem, neque dæmones per ipsas ea præstare queunt. Per se quidem ipsas non posse, triplici ratione demonstrauimus. Quæ enim ad omnem actionem, siue simplex illa sit, siue certo fine fiat, requiruntur, agentis facultas, aptitudo patientis & subiecti, conueniens & posibilis applicatio, tribus his planè carent. Quod enim ad ipsas spectat, mortales sunt: quorum omnis facultas cum ex analogia consonantiaque corporis & animi pendeat, hoc quidem nihil nisi intelligere & uelle: illo uerò tantum possunt, quantum terrenorum sensuum termini patiuntur. Itaque nec ad superiora sua potentia pertingunt, nec quicquam omnino possunt operari quod sensibus non respondeat. Sicut enim diximus, ad efficiendum aliquid, uel ad effectum producendum in aliquid,

quid, necessaria prorsus est uirtus ac potentia causæ efficientis, haud secus atque *resis ui.* Nam quantum etiam attinet ad id in quod agere creduntur, hac ipsa ratione fieri non potest ut terram concutiant, nubes dissoluant, grandines prouocent, uentos cieant, imbres inducant, fulmina euocent, tonitrua eliciant. Nullus enim uel noster esse potest actus, uel alterius agentis, nisi in patiente apto, beneque disposito. Non est autem ea aut uniuersitatis ratio, aut elementorum conditio, ut homines in ea uel agere posſint, uel ea ratione posſint qua lamiæ creduntur, ut superioribus libris latius explicuimus. Per incantationes igitur multo minus hæc consequentur. Nec uerò causato, ut loquimur, plus uirtutis inesse potest, quàm ab influxu beneficioque suæ causæ proficiscitur. Incantationum carminumq; causę sunt lamię, & eas esse qui ijs utuntur nemo nescit, quemadmodum uerborum omnium, quorum quis sit effectus Aristoteles in secundo de Anima subtilisimè docet. Lamias autem hęc agendi nullam habere uim, nullam facultatē, iam ostēdimus. Ergo nec incātatiōes taliū effectuū sunt causa, nec lamiarum potentiæ suffragatur illa regula: Quicquid est causa causæ, etiam est eius causa qđ causatū dicitur. Etenim licet priora duo quæ in omni actione requiruntur, non deessent, tertium tamen hic deficere uidemus. Incantationes enim non esse medium aptum inter homines & corpora cœlestia, multis in locis docuimus. Itaque uel hoc ipso totum negocium

l. si adrogator D. de adopt. l. iurisperitos. §. cum oriun- dus. D. de excus. tut. l. pupill. D. de tut. & cur.

Alex. Cons. 128. uol. 1.

l. in omnib. 2. D. de oblig. et act. l. 1. C. de her. instit. l. si ego. 1. D. si cert. pet. c. 1. §. hoc autē qui feud. dar. poss.

l. etsi amicis D. ad l. Iul. de adult. Dec.

negocium non ſolum impediretur, ſed nec inſtitui poſſet. Medium enim inhabile & inconueniés, impedit ut extrema uel coniungantur, uel in agendo quid conſentiant. Niſi fortè cum Platonicis conſtituamus, mundum hunc eſſe quoddam animal quod etiam ſentiat, & aures oculosq́ue habeat: cumq́ue Pythagora, cantibus eum delectari & moueri. Sed nec per diabolum eas hæc præſtare oſtendemus. Nam ut concedam etiam, quòd aut diabolum incantationibus ſuis poſsint cogere, aut diabolus hæc ſponte faciat, cum inuocatur ab illis: tamen nec ad id agendum compellere, nec illud per ipſum poſſunt efficere, quod in eius poteſtate non eſt. Licet enim ipſe & omnia quæ commemorauimus & multa alia poſsit, quæ nobis miracula modò ſunt, modò uidentur eſſe: non tamen ea præſtare poteſt, quæ uel ipſe, uel homo uellet: nec eo momento, quo uel ipſe cuperet, uel clientes optarent & iuberent: ſed ea quæ uult ſummus Deus, & tum demum cum illi placuerit. Itaque, ſi quando poſt incantationes id quod uolunt conſequatur, quia non ex libito, imperioq́ue dæmonis aut illarum procedit, ſed ex uoluntate iubentis aut permittentis Dei, quę nullius aut ſpiritus aut hominis non ſolum in poteſtate, ſed etiam in ſcientia eſt: fortuitum id & hominibus & dæmonibus eſſe uidemus. Quare nec magis eorum cauſa ſunt, quàm omnium rerum quæ non à nobis fiunt, ſed fortuito nobis licet optantibus accidunt, nec deniq; diabolicæ naturæ uis obiectionem illam nobis ſubmi-

l. ſi. D. de flu. l. quæ ſella .§. ſi. D. de ſeru. ruſt.

Macrob. in Som. Scip.

ſubminiſtrat, idē eſſe ſiue per ſe, ſiue per ipſum ea quæ Lamijs attribuuntur faciant: nec differre, utrum effectum producant, aut cauſam immediatę præbeant. Poſtremum eſt, quod dici poſſet, dæmonem per anus haſce quæcunque ſuprà diximus operari, ut miſeræ Lamiæ cauſæ ſint inſtrumentales. Quaſi uerò mille artifex earum egeat opera? Sed ut hoc non ſit, quis non uidet inepta prorſus ad cœlum, aerem, nubes ac uentos commouendos edentulas anus eſſe organa? Ne igitur illos nequam ſpiritus tantæ putemus & inſipientiæ & inertiæ eſſe, ut has adeant: nec naturam eò recidiſſe, ut per eas moueatur. Ad agendum enim aliquid, inſtrumenti conueniētia requiritur, & habilitas. Quáquã, etſi Lamiæ dæmonum ad ea quæ Deus opt. max. ijs permittit efficienda, neceſſaria eſſent, aptaq; organa, quam inde pœnam mererentur miſeræ? Primùm enim hoc eas pati uideremus: Ergo minimè facere. Simul enim hæc non concurrunt. Tum etiam certum eſt, ex cauſa inſtrumentali actiones non cenſeri, nec finem eorum quæ fiunt ab organo depēdere. arguměto l. q mihi donatum. D. de donat. Finis autem in maleficijs tantummodo punitur. l. diuus. D. ad l. Cornel. de ſicar. Atque his propemodum rationibus fuſius explicatis, firmiſsimiſque argumentis ſtabilitis, per naturam rerum, teſtem ueritatis optimam, fieri nõ poſſe declarauimus, ut quicquam eorũ quæ dicta ſunt, Lamiæ uerè poſsint. quòd primum eſt argumentum, eos quoque nihil eiuſmodi facere. Secundum erat ex facto petitum,

l. is damnum. D. de reg. Iur l. 1. §. deiecisse. D de ui & ui arm. l. nihil interest. D. ad l. Corn. de sic.

l. 1. §. caeterum. D. de acq. poss.

l. Vranius. D. de fideiuss.

l. testium C. de test. Bald. 7. col.

gl. in auth. de instr. cautel. in prin.

quod optimũ ueritatis fundamentũ eſt: quia ueritas eſt certę rei noticia, habita maximè per uiſum. Viu autem ipſo deprehendimus, hos effectus falſiſsimè lamijs tribui. Non ſolùm enim illę calamitates, quarũ cauſæ dicuntur eſſe, durant, atq; adeò redeunt, poſtquam iam è medio ſublatę in cineres redactæ ſunt: ſed ibi quoque tam crebræ tamq; uehementes quandoq; ſunt, ubi lamiarum nec potentia nec nomen cognita ſunt. Effectus autem non debet aſcribi cauſę: qua remota, idem nihilominus contingit. l. conditionib. pupillus. in pr. D. de cond. ct. & dem. argumento l. antep. D. ex quibus cauſis maior.

l. adigere. §. quamuis. D. de iur. patrõ. c. cum cessante. ext. de appell. l. in causa. D. de procur.

Ceſſante enim cauſa, neceſſariò quoq; ceſſat effectus. Cum ergo ex facto habeamus, lamias neque per ſe neq; per alium hæc efficere: ſed alium abſq; illis, hoc eſt diabolum, ſummi & omnipotẽtis Dei permiſſu: profectò nec ęquũ eſt, ut aut ex facto alieno onerentur, aut ibi pœna ſit ubi noxia non eſt. l. ſancimus. C. de pœn. Satis eſt ut unuſquiſq; ex ſuo admiſſo ſorti ſubijciatur.

l. crimen paternum. D. de pœn.

Cũ uerò natura ſit impoſsibile, ut nõ modò lamiæ, ſed homines eiuſmodi rerum cauſæ ſint efficiẽtes: noſtrum ſanè non eſt, in pręiudiciũ alterius id eſſe poſsibile defendere. Neque uerò de iure quid eſt poſsibile, quod natura ſit impoſsibile. l. 1.

l. multum. C. si quis alter uel sibi.

gl. l. filius. D. de condit. inſtit. Et nihil eſt certius, quàm defectum potentię non ſolum actum, ſed etiã actus pręſumptionẽ impedire. Quã etiã ob rem nõ quę quis aut uoluiſſe dicitur, aut potuiſſe pbatur, attendũt iudices: ſed ea quę quis cõmiſiſſe & feciſſe demõſtratur, quæq; per naturã rerum

rerum tam in potestatem quàm uoluntatẽ hominis cadũt. Quod adeò uerum est, ut etsi quis uel sponte uel aliter confiteretur delictũ, quod aut simpliciter cõmittere non potuit, aut certis de causis naturaliter cõmisisse non uidetur: tñ ex eo puniri nequeat. Confessionẽ enim & uerũ & possibile continere debere, suprà docuimus. l inde Neratius. D. ad l. Aquil c. fin. de con fess. in 6. & ibi gl. l. 1. C. de confess. ibi Bal. Et Angelus conf. 116. uol. 4. refert, mulierem quãdam confessam, se marito uenenũ ꝓpinasse, ex eoq; illum interijsse, ex tali confessione condemnari non debere: quia iudicio medicorum non erant lethalia pharmaca, quæ se dedisse cõfiteba tur. Anno quoque 1563, uiderunt filij mei Patauij puerum rapientem in foro poma ab inuita muliere, leuiter uirga in dorso percussum, statim concidisse mortuum. Non tamen uerisimile erat, ex eo mortuum. difficillimum namque medicis uidebatur. Impossibilium autem & ual de difficilium idem propemodum est in iure iu dicium. l. apud Iulianum. §. constat. D. de leg. 1. Quod etiam ad lamiarum spectat patrocinium. Vt enim fieri posse per eas concedamus, quæ posse creduntur: quid tamen ijs ipsis homi ni esse posset difficilius? Vix igitur etiam uerò sunt similia. At quod uerisimile non est, attendi non debet. c. quia uerisimile. de præsumpt. l. fin. in prin. D. quòd met. causa. Quod etsi de cau sa calamitatũ earũ quas lamijs impingimus, cer tò nõ cõstaret: tñ illę ipsę miseras uel eo releuare possunt, q̃ uarias ac diuersas habere possint.

Effectus enim qui multiplici ex cauſa colligi po teſt, iuſtiori ſemper aſcribitur. c. eſtote. de reg. iur. in antiq. Nec in dubio delictum omnino præſumitur l. 1. C. ad l. Corn. de ſicar. Iam uerò cum & de remota conſtet, & de propinqua, quę propriè cauſæ appellatione continetur, non ſolum innocentes affligerentur reſpectu nocētis, quo nihil eſt periculoſius. (l. fin. infr. C. de his q̃ latr. l. pręgnātis. D. de pœn.) ſed ipſi quoq; Deo ſummam iniuriam inferremus, ſi manum eius non agnoſceremus: hoc eſt, ſi quæ nobis uel ad pœnam, uel ad probationem, uel ad monitionē immittit, ea uel ab alio quàm ipſo, uel ob alias cauſas quàm eas, uel per alia media quàm quibus à mundi primordijs uſus fuit, proficiſci, & nobis imponi crederemus. Nē obſtat igitur l. eorū. nec l. multi. C. de maleficis & mathemathicis. nec earū auctoribus C. diuo Cōſtantino Cōſtantioque fit iniuria, licet alioquin legum emēdationem ſummè uitandam eſſe non negemus, l. præcipimus. infr. C. de appell. Nam ceſſante ratione legis, ceſſat lex. l. qđ dictum. D. de pact. l. adigere. ∫. quāuis. D. de iur. patron. Ratio enim eſt anima legis. l. cum ratio. D. de bon. damn. ac ratio nulla. infr. ext. de præbend. Ex ratione lex omnis interpretationem accipit. l. cum pater. ∫. dulciſsimis. D. de leg. 2. Doctores ibi. in l. multi, dicitur, multos artibus magicis elementa turbare, uitā inſontiū labefactare, manes accire poſſe. In l. eorum, dicitur maleficos morbos, imbres, grandines, uentos & remouere poſſe, & auertere: nec eos eſſe puniendos, qui incantationibus utun-

c. cætero. de homicid. gl. 1. & Pan.

Bart. Conſ. 6.

utuntur ad finem boni, ſed eos qui ad finem ma li. Bart.& Salyc. in ſum. Atqui iam & ratione,& experientia,& auctoritate probatum eſt,nihil iſtorum uerè per homines fieri. Correcta ergo ratione legis, correcta mihi uidetur lex. gl. ord. in l.1.in uerb.prouidentia.D.de legit.tut. & in l. qua ratione.§.literæ. uerb. directam.D. de acq. rer.dom.Rationes autem tum libro Primo retu limus,ubi declarauimus, an & quomodo dęmo nes ipſi tempeſtates & aerem commouere poſſint:tum lib.Secundo,cū Lamias id facere neuti quàm poſſe docuimus, ut ſuprà:tum lib. Quarto,qui de uerborum, characterum, figurarum, & aliarum rerum quas ad inſtitutum ſuum neceſſarias exiſtimant,tractat uanitate. Experientiam ſuprà attigimus, nec certiorem habere poſſumus quàm è libro Tertio,quem ex meris prope compoſuimus exemplis eorum qui cùm uel dæmoniacis, uel naturalibus morbis ac uitijs laborabant, maleficio tamen Lamiarum affecti credebantur. Sed & illa clariſsima eſt,quòd quę poſſe uidentur inducere & accire, nulla ui remouere poſsint,atque abigere. Sicut in magis Pharaonis notauimus, qui nec cyniphes pellere,nec cauere ſibi potuerunt,quin ulceribus affecti,ſuarum artium uanitatem detegerent. Vt enim facere uidetur,qui cum poſsit non prohibet:l.adigere.in pr.D.de iur.patr.ubi gl. ita non facere,qui cum uelit non poteſt. Per ſpiritū Dei non poterant. Quod ſi per ipſos ſtetiſſet quo minus abigerēt,potuiſſe non inficiaremur.Idē hoc eſt,aliquē poſſe, uel ſtare per ipſum quo minus

Exod. 9.

l.ſi bonæ fidei. D.de nox.

poſsit. Reſtat autoritas, quam habemus maxi-mam ex concilio Ancyrenſi, 26. q.5.c.epiſcopi. nec minorem à ſanctis patribus, eorumque canonibus.26.quæſt.2.c.illos.c. ex tuarum.c. fin. ext.de ſort.ubi Gloſſę,& Doctores: qui omnes expreſſe teſtantur, hæreticum eſſe, qui credat huiuſmodi per magos ac ſortilegos fieri poſſe. 26.q.4.c.igitur.& c.accuſatus.§.planè.de hær.in 6. quia tribuit creaturæ, quod uni ſoliq́ue Deo conuenit.26.q.2.c.qui ſine ſaluatore. Ioan.And. in rub.ext.de ſort.& c.1.eod. Panor.Andr.Sic.in conſ. 55. Oldr. in conſ. 210. Quæ cum ita ſint, Chriſtianum Imperatorem contrà ſenſiſſe, non eſt dicendum. Id quod ex l.nullus. eod. tit. alijsq́ue ll.optimè patet. Etenim leges legibus conciliare modis omnibus debemus. l.uni. C.de inoff. dot. Quanquam ſi authoritatem ſpectemus, quis eſt qui ambigat, in hoc negocio iuri diuino ſummam tribuendam & fidem & reuerentiam? In cauſis enim definiendis, ijs præſertim quæ ſpectant ad animum, cuiuſmodi noſtra eſt, dicta Patrum & Canonum legibus ſunt præferenda.Pan.in c. ſuper illa.de ſec.nupt.neque leges ipſæ dedignatur ſacros Canones imitari. Aut. ut cler. apud proprium ep.in fin. Cæterùm aduerſus ea quæ diximus pro defenſione duarum iſtarum ll. inſtabunt fortaſsis & Molitor & alij,licet eas nihil eorum quæ dictæ ll.exprimunt, aut poſſe aut efficere concedatur, cupere tamen & uelle efficere: eadem autem ſeueritate uoluntatem ſceleris,qua exitum,eſſe puniendum.l.quiſquis. in prin.

in prin.D.ad l.Iul.maiest l.si quis non dicam.C. de epis. & cler. Illud uerò primùm exceptione clarissima possem elidere, quòd nullam aliam ob causam miseras & insontes anus uel capi uel plecti fateantur oportet, quàm quòd eiusmodi quid uel fecisse uel procurasse credantur : alioquin proprio se iugularent gladio. Nec enim aliter legitimè non modò condemnari, sed etiam torqueri possent. Secundò respondeo, illam iuris regulam, In maleficijs uoluntatem spectari, non euentum.l.diuus.D. ad l.Corn.de sicar.præterquam quòd uarias habeat limitationes, hic quoque non adduci posse. Est enim uoluntas, illa potentia facto proxima : & maleficium nihil aliud, quàm malum hominis factum. At facit, qui facere potest : & id facit demum, quod fieri per ipsum potest. Vnde nihil aliud illa definitio denotat, quàm paria esse, delinquere, uel delictum attentare. dictis ll. l. is qui cum telo. C. de sicarijs Lamias uerò nostras hæc non posse, satis credo sæpe multumque demonstrauimus. Itaque nec facere quid eiuscemodi (defectus enim potentiæ impedit actum) nec uelle censendum est. Neque uerò quis id uelle uidetur, quod non potest.l.Lucius. §. Impp. D. ad municip. l. si tibi. §. unius.D. de opt.leg. c.cum à nobis.de sent. excom. Quæ igitur horum facinorum uoluntas in Lamias cadit, si modò uoluntas iudicanda sit, non nisi uana potest esse. Inanis enim est uoluntas, nisi facultas adsit, &

d.l.multum. C.si quis alt. uersib.

potētia.l.nolle adire.in prin.D.de acq.her.& ibi notat Alex.l.pater Seuerinā.in prin̄.D.de cond. & demonst. Nihilque est aliud quàm uel puerilis animi persuasio, uel fallax opinio, uel simplex destinatio, quę in uiuentium actionibus sola nihil efficit.l.si nondum,C. de furt. Vel cogitatio tantum, qua cū nihil sit liberius, eius nemo pœnam patitur.l.cogitationis.D. de pœnis.c.cogitatiōis.dist.1.de pœnit.l.si fugitiuus.l.sępe.in fin. de uerb. sig.d.l. inficiando. in prin. de furt. Propositum enim in mente retentum, nihil operatur aut in publicum, aut in priuatū alicuius detrimentum. Ideo cogitatio flagitiorum quorumlibet impunita manet, quę quis & aggredi & perficere potest. Bal.in l. non ideo minus. C. de accusat. cum suis terminis contenta est. c. cogitatio non meretur.dist.1.de pœnit. Quanto magis earum rerum quæ & naturaliter imposibiles sunt, & in nullius hominis potestatem cadere possunt? Enimuero huiusmodi cogitationes ac desideria non hominis sani, sed amentis reuera sunt. Sanæ mentis uoluntas, rei posibilis est uoluntas. In ea paria sunt, nolle, & non posse.l.3.C. de her.inst.l.1.§.usus.D. de procur. Amens autē & ratione caret, & uoluntate. Itaque nec dolus in eo præsumi, nec culpa quidem ei qui suę mentis nō est, imputari potest.l.sed etsi.§.1.D.ad l.Aq. Lamijs autem nostris tum ætatem decrepitam, tum ex miseria desperationem, tum phantasiæ uitium, tum pharmaca furorem inducētia, tum dæmonem ita penitus omnem eripere mentē docuimus, ut quæ nec fecēre, nec potuêre, fecisse tamen

se tamen se confiteantur, seque ipsas in apertam præcipitent sua sponte mortem. Quod nemo sanus, quantumuis fortis, unquam fecerit: quia uoluntas eius talis est, qualis esse debet. Est autem omnium terribilium maximè terribile mors. l. ultimum. D. de pœnis. Furiosorum illud est, amentium, ac infantium. His nullum omnino delictum imputatur. l. infans. D. ad l. Corn. de sic. Non si committant quod perduellionis & maiestatis rei. l. famosi. D. ad l. Iul. maiest. Cur ita? quia iudicio carent: hoc est, ea uoluntate quæ in maleficijs spectatur & punitur. l. qui iniuriæ. l. f. l. uerum est. D. de furt. Quam etiam ob causam ut maximè Lamiæ nostræ possint quæ facere creduntur, & faciant quæ posse dicuntur: nihilo tamen magis puniri possent, quàm illi, quia non minus illa uoluntate carent malefaciendi, quæ pœnam meretur in maleficijs tantum, non etiam exitus. dictis ll. l. si seruus. § etsi puerum. D. ad l. Aquil. l. si quis testamentum. in f. D. de furt. Hic enim locum haberet illa regula.

Bald. in l. 1. col. 5. C. de sac. eccl.

Aristot. in Eth.

Veruntamen, quoniam initium cuiusque rei spectandum est, l. Pomponius. D. de neg. gest. & causa: nodus hic alter inijcietur, originem scilicet & causam huius siue uitiatæ uoluntatis, siue amentiæ attendi. Nam etsi necessitatis esse uideatur, tamen ab initio uoluntatis fuit. Deo etenim relicto, cum diabolo contraxêre, eumque secutæ sunt, deuiantes à tramite Catholicæ religionis: quod non solum hæreticum est, l. 2. in f. C. de hæret. & Manich.

ſed apoſtaticum etiam. l. 3. in prin. C. de apoſt. Denique delictis ſemper obligatio naturalis in eſt ex tacito conſenſu delinquentis: quia delinquendo ipſo facto ſequēti pœnæ conſentire, ad eamque ſe obligare uidetur. gl. in l. 1 §. fin. D. de poſtul. & in l. ſi ſeruus. D. qui not. inf. l. Impp. D. de iure fiſci. uerſ. tu huic pœnę te ſubdidiſti. Et ſanè nulla poteſt miſellis alia imputari culpa, nullaque iuſtior earum puniendarum cauſa uel à Grillando uel à Molitore uel ab alijs Iureconſultis aſsignatur. Atqui rationibus innumeris oſtendere poſſem, contractū ac fœdus hoc nullum eſſe: itaq; nihil in alterutram partem operari poſſe, nihilq; huc facere regulā, uniuſcuiuſq; contractus initium ſpectādum eſſe, & cauſam. l. ſi procuratorē. in prin. ff. mandati. l. 1. §. non ſolum. depoſ. l. ſi tamen. ad Maced. Ratione perſonarum: quia inter quos nulla eſt communio, inter eos quoq; nullum poteſt eſſe ius, nullus naturaliter contractus. Ratione rerum: quia quæ dari fieriúe nec de iure nec naturaliter poſſunt, eorum nulla penitus eſt obligatio. Ratione conditionis adiectę ſtipulationi, pactóue: q̄a nec in ſtipulantium eſt poteſtate, nec ita in caſu poſita ut natura ſit poſsibilis. Ratione formæ: quia nō ea ſit quæ dat eſſe rei, cuiusq; omiſsio uitiat actū. Ratione diſſenſſus: q̄a ſemper & de alio & aliter ſentit dęmō, quàm homo. Poſtremò nō niſi imaginariū eſt uniuerſum negociū. Quæ aūt in ſpiritu tantū fiūt, eorū per teſtes ueros ac certos, hoc eſt oculatos, non poteſt haberi ueritas. Itaq; fœderis huiuſmodi noticiā per experiētiā, & ex

l. nō ſolum. de act. & oblig.

l. cum hi. §. ſi prætor. D. de tranſ.

& ex facto consequi nequimus. Eorũ enim quę non apparent, quæ'ue non sunt, nulla qualitas est. l. eius qui in prouincia, infrà. D. si cert. pet. l. fin. D. pro soc. Cęterùm quoniam non id solum libro Secundo satis declaratum est: sed etiam ipsas aniculas, quæ plerunque lamiæ dicuntur, dolo circumuentas, ui coactas, metu compulsas, errore inductas, ignorantia deceptas in hác credulitatis temeritatem incidisse: ꝑfectò nec hoc obijci miseris poterit, quòd in cõtractibus attenditur, quæ ab initio sunt uolũtatis, ex pòst facto fiunt necessitatis. l. sicut. C. d. act. & oblig. nec illud quod in hæresi, delictum hoc sola uoluntate, & in mente committi. c. excommunicamus. §. credentes. de hæret. Bal. in l. si quis non dicam. C. de episc. & cler. & alij doctores. Nam ubi nullus est contractus, ibi nec contractus initium: ubi uerò dolus, uis, metus, error, ignorantia, ibi neq; uoluntas, ut dixi suprà, neq; consensus esse potest: quare nec hæreseos, nec alterius delicti, quòd à solo animo pendet, suspicio, aut pœna. Sunt. n. ea omnia uolũtati cõsensuiq; cõtraria: in primis dolus ac uis. l. & elegáter. D. de dolo. l. in causę. §. 1. de minor. l. 4. de reg. iur. l. 1. quod metus causa, ibi: Propter necessitatẽ cõtrariá uolũtati. Labeo. n. dolũ esse definit, calliditatẽ, falláciã, machinationẽ ad circũueniẽdũ, fallendũ, decipiẽdũ alterũ. l. 1 §. 1. D. de dolo. Quid aũt ad hęc tria graui⁹ efficaciusq; lamijs simplicib. accidere potest, q̃ dęmonis tẽtatio: cui lib. Primo docuim⁹ nec uolũtatẽ deesse, ut totũ orbẽ terrarũ seducat; neq; diligẽtiá, qa alium actũ non habet: neque

l. 1. de hær. instit. l. 4. §. fin. de act. empt. l. fin. de coll. bon.

l. in commodato. §. sicut. D. commodati. l. si quis argentum §. cum empt. C. de don.

Apoc. 12. 1. Pet. 5. Chrysost. super Matth. lib. 1.

neque technas artesque quibus circumuenire, fallere, decipere non modò feminam, ſed conſtantiſsimum prudentiſsimumque quemq; hominum poteſt. 3. Sent. diſt. 19. q. 3. num. 22. 23. uerba S. Bonauenturæ. His illum noſtris muliercu lis imponere, mentemque earum capere, tum Canones docent, tum ſecunda libri ſecundi pars: partim intrinſecus, cum mala pro bonis, bona pro malis proponit, ſuadetque miris & in uiſilibus (ut diuus Aug. ait) modis, per illã ſubſtantiam ſuorum corporum, miſerrimarum corpora non ſentientium penetrando, ſeque cogitationibus earum miſcẽdo: partim uerò extrinſecus, cum per imaginum ſimulandarum callidam operationẽ, ut idẽ inquit, ſe coram illis in angelum lucis transformat, & Deum mentitur. Quare quomodo ſæpe homo hominem dolo inducit ad aliquid inſtituendum, quod alioquin ne cogitaret quidem: ita mirum non eſt, inquit Grillandus, ut mulier ex ſe pudica, dæmonum tentationibus ad eam quam alioquin odit, delabatur impudicitiam. Illecebras enim omnes & intus ſuggerunt, & foris oſtentant, ut in libro Primo demonſtrauimus. Veniamus ad uim, quæ maioris rei impetus eſt, qui repelli non poteſt. l. 2. D. quòd metus cauſa. Quid autem dæmonis impetu uiolentius? quo cum repẽtinos & extraordinarios animę infligat exceſſus, ut inquit Tertullianus, primùm mentem harum muliercularum ita ſubiugat, captiuamque ducit, teſte concilio Ancyrano, & D. Auguſtino, ut credant ei quod nec eſt, nec eſſe poteſt. deinde corpus

Gen. 3.

26. q. 5. epiſcopi.

Lib. de diuin. dæm. 3. & 5.
De Spirit. & anima. c. 28.
36. q. 4. c. ſciendum.
Ad Simplic. lib 2. quæſt. 3.
d. c. epiſcopi.
2. Cor. 11.

Tract. de ſortileg. q 5 num. 5

d. q. 26. De Ciu. Dei l. 2. c 10.

pus uniuersum ita obsidet, ut contra corporis naturam moueatur: denique linguam earum sic occupat, ut non nisi quando uult ipse, nec aliud quàm quod ipsi placet, eloqui possint. Suppetit illis, ait Tertullianus, ad utramq; substantiã hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multum spiritualibus uiribus, quas uel eò magis attendere debemus in hac quæstione, quòd & inuisibiles & insensibiles in effectu poti⁹ quàm in actu appareant, eodem teste in Apologet. cont. gent. c. 22. Itaque neque culpa sua, neque uolentibus hæc accidunt, quæ uel in mente, uel ope corporis, uel in lingua committuntur. Primùm enim, cui uolẽti fit uis ac iniuria? deinde quis ui resistere potest? l. ex conducto. §. 1. V. Seruius. D. lati, Deniq; qua custodia consequi posset hominum quisquã, ne damnũ iniuria dari possit? l. sed de damno. d. tit. l. si ea. de act. empti. Tertiũ erat metus: qui quid aliud est, quàm instãtis uel futuri periculi causa mentis trepidatio? l. 1. D. quod metus. At lib. Secũdo & hoc docuimus, ea omnia quorum metus merito & in homine constantissimo cadat, l. 6. d. tit. pericula, cruciatum corporis, mortem & uiolentam & naturalẽ. l. interpositã. de transact. partim reuera miseris aniculis dæmonẽ intentare ac minari, partim ipsis etiam captis ac circũscriptis earum mentib. ut ait Tertullianus, tanto terrore obijcere ac inferre, ut cum eorum omnium sibi potestatem esse fingat, eas facilè quiduis uideri facere ac pati cogat. Nam & pręsentia mala quib. premuntur ac exercentur, paupertatem, odia hominũ, calamitates uel

l. 1. §. filij. de iniurijs. l. cum donationis. C. de transact.

tates uel se mentitur immisisse, uel etiam Deo permittente immittit, uel ita delusis earum sensibus imprimit: ut licet nihil eorum patiantur, tamen quasi perpetiantur doleant, ut aut amolitionem eorum ostentans, aut successuum meliorum spem inijciens, fidem ac obsequium misellis extorqueat. Hic est certè illatus timor. l.metum autem.d.tit. Enimuero quoscunque superat dæmon, per mœrorem superat, teste Chrysostomo libro 3. de Prouident. Timor autem, & tristicia quędam est. Omnes enim ex malo æquè timemus, si immineat, ut affuturum: & dolemus, si præsens iam sit, & lædat. Nam quod lædit, naturæ contrarium, ac uoluntati est. Quicquid autem fit occasione alicuius inuoluntarij, inuoluntarium & est & dicitur. l. qui leuandæ. D. ad l. Rhod. Hoc est, propter q̃d credulitatis temeritatẽ in lamijs perfectæ uolũtati nequimus imputare. Restat error & ignorantia. Clarum autem est, errantis nullam esse uoluntatem, & ignorantis nullum consensum. l. si per errorem. de iurisd. omnium iud. l. sed hoc. D. de public. & rect. Quin & inuito similem esse, l. qui potest. §. 1. de reg. iur. & furioso. l. si à furioso. D. si cert. pet. cui parcitur in omnibus, ut dictum est suprà. In lamijs aũt nostris, error mentis ac cæcitas uolũtatis primũ à morbo pendet naturę, cuius factũ æquo animo ferendũ est. l. in summa. §. apud. De aqua plu. arc. Melancholicis enim morbis tam grauiter oẽs plerunq; uexari, nos lib. Secũdo, & Alciatus suprà singulari capite, docuim⁹, ut nec apprehẽdere, nec dijudicare quicquã rectè possint,

3. Ethic. Aristot.

sint, multo minus eligere: quodq; electioné cõsequitur uelle, q omnino liberum denotat arbitriũ.l.fideicómissa.§.quáquá.de leg.3.Tanto maius mẽtis uitiũ est qđ patiútur, quàm amoris furor: quo tñ nihil esse uehemẽti⁹, dicitur in Aut. quib.mod.eff.leg §.illud quoq;.minusq; púniendũ. Secundò, diaboli ludibrijs in tantá mentis alienationé incidũt, quibus diximus & mentem earum capi, ut nesciant quid agant: & oculos perstringi, ut scilicet uideant credantq; qđ non est. Adeò facti quoq; non alieni modò, uerum etiam sui, quod mirum est, probabili certaque laborant ignorantia. quo magis diuini iuris ignorantiam in ijs præsumendam & excusandá censeo. Nam si corruptum sensum omnib. animantib. communem habent, si deprauatam phátasiá & apprehẽsioné, si diaboli tum internis tũ externis fit ludificationib. ut idipsum q & agũt, & uelle uidentur, nesciát: quî uel intelligẽt, quale sit id ipsum, in quo cõsentiunt: uel dijudicare poterũt, faciendũ sit, an secus? Nam ut nec morbus uitiatę rationis, nec tantæ fraudes quantas adhibet dæmõ interueniát: fit quandoq; per neglectá diuini iuris ac sermonis tum pmulgatione, tũ interpretationẽ, eorumq; culpá ad quos ea pertinẽt, ut in hác credulitatis temeritaté incidát, nõnunquá ætatis infirmitate: semper aũt sexus tum imprudẽtia, tum imbecillitate: cui pp ter eas causas quas lib. Secundo retuli, specialiter indulgeri & faueri, suprà singulari capite docuim⁹, prçterquá q generaliter deceptis subueniatur.l.& primo.§.uerba.ad Vell.& impotẽtib. l.nõ enim D.ex quib.caus.maior. Nunc

Nunc igitur satis arbitror constare, in animũ harum muliercularum delictum omnino, quod in sola mente consistit, ac uoluntate, nulla ratio ne cadere posse: nec eandem earum in fide rationem esse, quam aut hæreticorum, aut apostatarum. Hæreticum enim schisma facere, & pertinaciam uoluntatis: apostatam, spontaneam ac uoluntariam animi maliciam, suprà docuimus.

Etenim quęcunque iam summatim diximus, eò recidunt omnia, ut quod Grillandus & Molitor eas animo committere, & uoluntate facere uolunt, potius in mẽte pati, quàm facere, uideamus. Nihil enim agit in seipsum. l. ille à quo. §. tempestiuum. D. ad Trebell. Nihil autem magis differt inter se, quàm agẽs & patiens. l. Vranius. D. de fideiuss. argumento l. prætor. de tut. & cur. Quare commiseratione potius quàm pœna dignæ sunt, omniq; potius auxilio, quòd dolum, uim, metũ passis, furiosis, deceptis, ignorantib. impotentibus aut ipso iure cõpetit, aut ratione suadente tribuitur. Neque uerò pœna pœnę potest esse, nec afflictionẽ afflicto addere debem⁹. *Eccles. 4.* Nisi fortè replicent, eas pro meritis uoluntatũ diuino iudicio tradi illudendas ac decipiendas, illudentibus ac decipientibus eas præuaricatoribus angelis, ut ait D. Augustinus lib. 2. de doct. Christ. c. 23. Atqui fateor, diuinam iusticiam generaliter hominis meritum præsupponere, diuerso tamen effectu: quia sanctis afflictiones, post peccatorum remissionem, certamina sunt, & exercitationes, ut probẽtur: reprobis, sine remissione supplicia, pœnæque iniquitatis. Itaq; non

Augustinus libro 2. de pecc. mort. & remiss. c. 33. Iob. 23.

non solum improbi & in corpore & in animo affliguntur, sed etiam boni, quos Deus diligit: nec ex uirga Dei flagellantis aliquem, præsumendum statim est facinus aliquod eius, quod etiam ab hominibus puniri debeat. Nam ea ratione dæmoniacos quosque maiori pœna esse aggrauádos à magistratu diceremus. Sed illa sibi relinquenda esse, uel uno hoc innuit Deus, quód ipse puniat ac exerceat eos. Quod enim à magistratu puniri uult, id ipse uicissim illi detegit & relinquit, cuius opera sunt misericordia & iudicium. Etenim cum tribus tantum modis peccare possimus, quorum Primus complectitur omnem interiorem motũ ac conceptum in intelligentia uel affectibus, etiamsi uoluntas non consentiat: Secundus tum incidit, quoties uoluntas cum motibus & affectibus consentit: Tertius, quoties re exequi conamur, quód cogitamus & uolumus: magistratus nõ ulterius procedit ad animum aut uoluntatem puniendam, quàm si emerserit & constet: Deus autem in illa secretiora, inque animum ipsum ac cogitationem hominis animaduertit. Ea enim solus Deus cognoscit. In Clement. exiui. §. quamuis, de uerb. sign. Scrutator enim cordium ac renũ est: & tota intelligentia, tota anima, toto corde uult à nobis diligi. Nos uerò animum probamus uerbi factiúe præsumptione, nec alia habemus animi indicia. l. 15. qui. §. diuus. C. de tut. & cur. dat. l. Labeo. C. de sup. leg. l. reprehendẽda. C. de instit. & subst. Neque iudex uel uoluntatem uel maleficium punire potest, nisi conside-

ret prius, & habeat factum quod animo meti-tur. Alber. in l. aut facta. uers. qualitate. de pœn. Breuiter, non nisi extrinseca inter homines puniuntur. Per ea intrinseca probantur. l. fin. infrà, C. de sicar. & passim DD. Sed illud etiá omittédum non est, etiásí uim hanc & metum ex præcedenti delicto patiantur: nec tamen facere posse quod pati miseras uidemus: nec ex eo quod nõ uoluntate faciunt, & animi iudicio, sed ex ipso præcedenti delicto puniendas esse. l. nec timorem. D. quod metus causa. Quin cum dęmon etiam eiusmodi nihil rectè posit inferre ut magistratus, l. 3. d. tit. uers. succurrendum illis esse potius, ex eo uidetur. Nam & contra dæmonis dolos officium sacerdotum sancti Patres in concilio Ancyrano requisiuêre, ut probent ea omnia esse falsa, quæ miseris persuadet: tum etiam singulorum Christianorum, ut commonefaciát se inuicem de tanti hostis fraudibus & potétia ac profunditatibus, ut uocantur in Apocal. c. 2. Cótra uim autem habemus in primis panopliá Christianá, quam suprà descripsimus lib. Quarto, cap. 1 & 2. dein uerò preces & obsecrationes tum publicas, quibus Deus moueri se cófirmat, tum priuatas. Multũ enim ualet oratio iusti, & oratio humilis penetrat cœlos. Cótra morbum, medicorũ opera, qui postquá unxerũt afflictas, hoc est, postquá adhibuerunt ea quę oportet, cõmendát eas Deo, sicut pręcipit D. Augustinus: Oratio fidei saluabit infirmũ. Hoc est S. Iacobi cõsiliũ. Contra metũ, diligés ad tolerátiá & constantiá admonitio, ut resistamus diabolo. quéadmodum

[Margin notes:]
26. q. 5. c. episcopi.
Coloss. 3.
Ephes. 6.
1. Tim. 2.
Matth. 18.
Iacobi 5.
Eccles. 35.
D. Nat. & grat. c. 26.
Iacob 5.

modum lib. Quarto, c. 23 prǽscripsimus. Contra errorē prędicādus sermo, instandū tempestiuè, intēpestiuè, arguendū cum omni lenitate & do ctrina. Semper aūt orandus est Deus, ut ipse intellectū earum aperiat, cum proficiscūtur in Emaus: hoc est, cum in hos errores animi iudicijque delabūtur. Contra ignorantiā aūt, magistratus officiū postulandū, ut pastorum somnolentiā excutiat: ut quo tales oues & debiliores sūt, & incautę, magis ꝑpter ætatē deliram, & sexum fœmineum: hoc diligentius ac melius ijs caueant à lupis, easque instruant de insidijs eorum. Hac demum ratione in integrum restituendæ sunt. Quod etsi nec assidua spiritualium astutiarum tētatio, nec tanti aduersarij ineuitabilis impetus, nec tam iustus metus, nec tantum corporis mentisque uitium miseras omni uoluntatis culpa liberaret, etsi uel hæresi uel apostasia laborare concederem: unica tamen aut ætatis infirmitas, aut sexus simplicitas, uel id ipsum præstaret illis, uel pœnam certè mitigaret. Sic enim & crimen quodlibet attenditur, & animus delinquentis in quolibet crimine, ut expendatur an ignorantia quadā, imperitia, uel simplicitate, an uero dolo, malicia, pertinaciaq; delinquat: ut ijs perspectis, officio iudicis pœnæ tēperentur. l. respiciēdū. l. aut facta. D. de pœn. l. q̄d ergo. de his q̄ not. infam. DD. in l. 1. §. diuus. l. in lege Cor. D. ad l. Cor. de sicar. l. pen. D. ad l. Pōp. de parr. Quarū aūt causam agim⁹, secūdū plerūq; senectutis gradū, & eā attigêre partē q̄ decrepita dicitur & est. l. 3. §. ignoscitur. D. ad Sylon. & c. ult. dist. 80.

Iacobi 4.

1. Tim. 5.

Augustinus in Ioan.

Iacobi 1.

Ephes. 6.

&c. quæ & ipſa morbus eſt, ut Menander ait, & ferè ſemper cum animi delirio & iudicij lapſu naturaliter coniuncta eſt. Itaque remouetur à republica gerenda, honoratur tamen. tit. C. qui ſe ætat. excuſ. l. maiores. l. ſemper. in prin. de iur. i nmun. l. non tamen. in prin. de mun. & hon. & in criminibus pœnæ relaxationẽ & ueniam meretur, ut quos premit, eos & culpæ ſuſpicione liberet. d. §. ignoſcitur. & tormentis eximat. Bart. in d. l. & in l. de minore. in prin. de quæſt. Angel. in tractatu Malefic. gl. fama publica. uerſ. quæro quæ. Hippol. in l. edictum. 3. col. de quęſt. Anus autem noſtræ non modò tum delirant, cum uiri, hoc eſt, in ſecundo ac extremo ſenectutis gradu: ſed etiam quia mulieres ſunt, magis repueraſcunt: uel certè non minus in primo, quàm uiri in ſecundo & ultimo. Primùm igitur uix eſt ut crimen in mente ac uoluntate magis committant, quàm pueri, quique iudicio animi deſtituti ſunt. Deinde uerò, ut tantum fauoris ac excuſationis ætatis lapſus non pręſtet: propter eum tamẽ nec torqueri debent, ut nũc fit: nec ea pœna affici, qua peſsimus quilibet mulctatur. Quod etiam ad ſexum pertinet, cuius, libro Secundo diximus, quanta ſit tum ſimplicitas tum lubricitas, ut in eodẽ grauius peccet uir quàm mulier. l. in multis, de ſtat. hom. 32. q. 6. c. indignantur. & c. ſeq. c. forus de uerb. ſig. Itaque leniorem etiam meretur pœnam: ut in adulterijs, uir ut ſacrilegus punitur. l. quamuis adulterij. C. ad l. Iul. de adult. fœmina caſtigata uel mulieribus incarceranda datur, uel in mona-

naſte-

nasterium condemnatur ad biẽnium. Ext. de te stam. c. Rainutius. & Aut. sed hodie. quæ est. C. de off. ciuil. iud. & Nou. ut nulli iudic. §. adulteram uerò. §. necessarium. Aut. sed nouo iure. quæ est l. quamuis. C. ad l. Iul. de adult. sed & in crimine maiestatis: subuenitur enim simplicitati & ignorantiæ. l. 3. de iur. & fact. ignor. l. iuris ignorantia. C qui admitti. DD. & Bartolus in l. si quis id quòd. d. iurisd. omnium iud. latissimè docent, quomodo propter ętatem & sexum muliebrem doli præsumptio cesset, etiamsi in iure ciuili errent. Alex. cons. 103. uol. 1. Cepol. cons. 21. col. 6. & cons. 24. Bald. in l. error. C. de iur. & fact. ignor. Nec obstat hisçe fauoribus ætatis ac sexus, primùm quòd longè grauius sit æternam quàm temporalem offendere maiestatem. l. hi qui sanctam C. d. hęr. Aut. gazaros. c. ubicunq;. de pœn. Secundò, quòd eam ob causam nulla sexus aut ætatis habeatur ratio in hæresi. DD. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. Canonistæ in c. uergentis. de her. in antiq. & in c. tum secundũ leges. eod. tit. lib. 6. Tertiò, quòd in crimine maleficiorum ac sortilegiorum specialiter excipiantur. l. etsi excepta. C. de mal. & math. quia in ijs omnes sine exceptione torqueri, notat Hippol. in l. edictum. 3. col. D. de quæst. Nam ut à posteriori incipiam, magis àc maleficis hic aduocatus non sum: sed delusis lamijs, quasi multum tum à magis infamibus, tum à maleficis distare declaraui in principio libri Secundi. Ad alterũ primò respondeo, quòd illi textus specialẽ prętrogatiuam sexus & ætatis limitant tantum,

quoad torturam, ut & in crimine leſæ maieſta-tis.l.quiſquis.C.ad l.Iul.maieſt.non etiam cauſam criminum.Semper enim hoc manet, qui iudicio animi caret,eum malè facere nō poſſe. Secundò reſpondeo, ſatis magnum inter lamias & hæreticas eſſe diſcrimen,quòd ſingulari capi-
Conſil. 110. te demonſtrauimus. Demum cum Oldrado dico,quòd etiam l.in his quæ formaliter, ac ſecundum leges canoneſque non ſunt hæretica,licet hæreſim ſapiant,detrahēdum ſit ob eam quam diximus mulierum ſimplicitatem & lubricitatem.l.1.C.de iur.& fact.ign.l.ult.§.fin. de iure de lib.l.pen. de his quæ ſibi aſcr. Et hoc, etiamſi in articulo fidei errent,ut idiotæ ac ruſtici.Sufficit enim ijs,ut loquuntur,implicita fides, & ne pertinacia contumaciaque quadam errorem ſuum defendant.Bald.in l.error.C. de iur. & fact. ign. Atque hac etiam ratione prima cadit obiectio. Quanquam ut grauius eſſe non inficior,in maieſtatem diuinam delinquere: ſic illud quóque ſciendū eſt, & facilius & citius homines in hoc delictum incidere. Incomprehenſibilis eſt enim, & longè à noſtris remota ſenſibus,illa æterna, infinita ac ſpiritualis maieſtas ac uoluntas. Quare qui in terrenis negocijs lamiæ ſumus, in ſpiritualibus & ijs quæ ad Deum ſpectant talpæ ſtatim efficimur: non ſecus atque ij qui cum ſumma ſe putent oculorum acie præditos, cum in terris ea quæ ſenſu percipi poſſunt,acerrimè contuentur:ſi ſolem aſpicere uelint, omnem illam aciem extremam eſſe præ tanto fulgore ſentiunt caliginem. Duabus igitur

tur de causis facilior hominum in spiritualibus est lapsus. primùm, ob diuinorum naturam omni cogitatione humana superiorem: deinde, propter nostræ tum intelligentiæ cæcitatem, tum uoluntatis deprauationem. Quare si quis hac in parte delinquat & erret, mitior esse debet pœna, ac iustior uenia: & id quidem hoc magis, si mulier, magisque, si decrepita muliercula cadat.

Epilogus Operis.

Non dubium mihi est, candide Lector, plurimos fore, apud quos malam iniero gratiam, calumniam mihi pro opera qualicunque præstita reposituros: quorum plerique, ut iniquorum est iudicum, id quod non intelligunt, criminabuntur: alij, opinioni longa annorum serie, hominum animis irradicatæ, & uelut iure consuetudinario obfirmatæ, quacunque ratione patrocinari uolent: nec deerunt qui dentis Theonini prurigine insolescentes ex more, mordendi occasionem auidius quærent. Ad causas naturales quarumcunque rerum miracula & monstra referent pugnaces Peripatetici: ac sacrosanctæ Scripturæ religioni, Aristotelis Platonisque rationes præscribere, uehementi pertinacia contendent. Hic Petri Pomponatii Mantuani, summi & clarissimi suo tempore philosophi, de Naturalium effectuum causis, siue de incantamentis Opus, abstrusioris philosophiæ plenum, requiretur, accuratiusque euoluetur, ut oppugnet, pessum'que eant: nisi in inuictis Christianæ philosophię fundamentis *Epilogus.*

damentis constabilitus, sermonis probabilitatem contemnam: ex D. Pauli, uasis electionis, consilio, qui studiosè præmonuit, uidendum esse, ne quis sit qui nos deprædetur per philosophiam, & inanem deceptionem, iuxta constitutionem hominum, iuxta elementa mundi, & nō iuxta Christum. Quoniā in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Pomponatiū quoq; ante redditum spiritus extremi halitum resipuisse ex singulari Dei miseratione, nec permansisse ἄθεον, sperare uolo. talem etenim fuisse, à clarissimo medicinæ ornamento D. Heldæo Foroliuiensi, eius olim discipulo, non semel auditum est.

Coloss. 2.

At sibi iniuriam fieri à medico, quædam Scripturæ sacræ loca excutiente, & suæ uocationis metas transiliente, acclamabūt morosiores plerique Theologi: Ne sutor ultra crepidam, mordacius oblatrantes. His nihil aliud responsum uolo, quàm, D. Lucam euangelistam medicum Antiochēsem fuisse: ac me ex eorum esse numero, quorum huc spectat studium, ut si quo modo tandem ex immensa Dei misericordia atq; ineffabili Christi gratia, ad regale illud sacerdotium pertingere queant, cuius D. Petrus apostolus & propheta Esaias meminerunt.

Regale sacerdotium. *1. Pet. 2.* *Esaiæ 61.*

Quòd maleficij quosdam Ecclesiastici collegij homines impuros insimularim, si quoq; ægrè ferant, id non debui non facere, argumenti ratione: atque apertius etiam nominibus eorū expressis potuissem, nisi modestiam hanc ex Theologia edoctus, hos Christianæ fidei euer-

sore

ſores ac reipublicæ ſedatę turbatores, ut adhuc deſiſtant, ſtatuiſſem præmonere. Cum magicorum flagitiorum reis mihi controuerſia eſt, non cum uiris pijs, quos unicè ueneror & colo, ut ſi quis alius. Si iniuſtè ſe traductos illi conquerantur, ut in theatrum palàm mecum prodeant, ſuamque tueantur cauſam, non detrecto.

Doctioribus quibuſdam noſtri ordinis uiris, uel etiam delicatioribus, ſi à me non ſit factum ſatis (quod equidem libenter fateor: quàm ſit mihi curta ſupellex, non ignarus) ijs tamen rē exactius perpendendi, altiusque perſcrutandi, ac methodo doctiore, ordine magis cohærente, oratione dilucidiore, uerbis aptioribus, & ueritatis argumentis ualidioribus deſcribendi, qualemcunque ſubminiſtraſſe occaſionem pro ingenij tenuitate (quam certè magnam agnoſco) uideor. à quibus ſi alicuius lapſus etiā admonear, conuincarque, plurimum à me reportabunt gratiæ: quemadmodum reliqui omnes, eodem me proſequuti ſtudio: nec me errata retractaſſe pudebit unquam. nō mihi uſqueadeò Suffenus ſum, nec ita φιλαυτίας afficit libido. Eſt aliquà prodire tenus, ſi non datur ultra.

Quòd contra legum duodecim Tabularum authoritatem, de ijs qui meſſes excantarunt, à uulgari opinione & poetarum figmentis diſſentiam, ſi grauiter tolerant Iuriſperiti, mala mihi pro beneficio reponitur gratia: quòd ueritatis in hoc argumenti genere ab alijs inquirendę, & criminalis ſententiæ hic non ſecundum placita cæci in religione Chriſtiana ſeculi, uerùm ex i-

pſis ueritatis myſterijs, debito ordine eruendę, pronunciandęque anſam porrigere qualemcũque uoluerim. Enimuerò ſi alicui in legitima ſua uocatione præiudicandi animus mihi fuerit, temerarij hominis notam meo quodam merito haud recuſo. Cæterùm ſi hac mea purgatione non contentis mordacibus inuidiſque ingenijs, me conuicijs proſcindere, imperitiæ redarguere, flagitij iniquè inſimulare, & calamum petulanter in me ſtringere lubeat: ea me Deum omnipotentem confirmaturum tolerantia confido, ut quoſcunque aduerſariorum dentes & inſultus, patiendo ſim exuperaturus.

Irritas præterea ſuas apud me uident machinationes impij ſacrilegiq́ue magi, quorum nec præſtigijs, nec terriculamentis culmum quidem latum moueor, etiamſi me diris ſuis imprecationibus aut diabolicis exorciſmis transformare ſtudeant, aut εἰς κόρακας, uel (ſi malint) cloacas execrandis ſuis artibus compellere nitantur monſtrifici malefici. Delphica in me diuinorum oracula, quibus nihil nõ ſiniſtri mihi in Pythij templo cacâti, & ob id à Piſiſtrato tyranno ſtatutæ pœnæ ſubijciendo, uaticinabuntur homines perditi, prorſus contemno. Incaſſum me nocturnis lemuribus, aut defunctorũ manibus uel laruis terrebit tenebricoſus necromantes. Nec cõtra Geoticorũ umbras aquæ luſtralis aſperginem, uel tędarum ignem iuxta ſepulchra arceſſo: ſuis hi ſpectris me neutiquam fatigabũt. Tartarearum uocum barbarie aut murmurum ludibrijs ſi me laceſſat nefarius exorciſta,

non

non mihi curæ eſt. In cantatorum ligaturas, qui bus prodigioſos accerſere morbos, cõgreſſum impedire naturalem, imò eius organa pro ſuo arbitrio auferre & reſtituere poſſe creduntur, ne pili quidem facio, rideoque. Si quid maligna imprecatione aut uitiatæ uoluntatis affectu in me poſſunt deliræ ſagę, eis & permitto, & remit to. breuiter, ut Horatius ait:

Somnia, terrores magicos, miracula, ſagas,
Nocturnos lemures, portentaq́; Theſſala riſu
Excipio.—

Vnicam ſolummodo ueneficarum pertimeſco artem, quæ ſuis uenenis uel propinatis, uel admotis, uel ſpiritus attractiõe ferientibus plurima uerè, non phantaſticè inferre nocumenta ualent: harum cauſam defendendam hic cœpi minimè, ſed iuſta magiſtratus cẽſura diſcutiendam decidendamq́ue relinquo.

At ex labyrintho pręſtigiarum dęmoniacarũ incantamentorumq́ue nonnihil extricatus, finem dicendo faciam de monſtroſis his ludibrijs: excogitatis certè ut gloriam Dei, & doctrinæ utriuſque, ſacræ & phyſicæ, ueritatem obſcurẽt, atque maleficas diaboli artes occultent, ueſtiantq́ue, quæ Domino Deo βδελύγματα ſiue abominationes ſunt: has auerſemur, fugiamus & execremur, quacunque etiam artificioſa pro ponantur ſpecie. Repugnemus & earum illecebris & occaſionibus obiectis, quæ prima fronte blandiri & allubeſcere uidentur. Nec ſolum corpora noſtra, non ſponte mancipia & domicilia ſatanæ faciamus: uerùm etiam illi, licet aſtu-

cet aſtutiſsimo καὶ πανουργοτάτῳ, uera fide & uitæ ſanctimonia omnes adoriundi nos aditus præcludamus, auxilium à Dei filio aſsiduè ardentibus uotis implorantes, nosq́; uiuo Dei uerbo & Spiritus ſancti ope uigilanter, ueluti in excubijs ſedulò conſtituti, ita munientes, quò etiam ſi huiuſmodi munimento tanquam firmiſsimo uallo undiquaque obſeptos audacius inſultet iuratus ille hoſtis, non tamen ualida hæc ſepta perfringat, expugnetq́ue.

Job.1.2. Pſalm.2. 1. Regum 28. Actor.19. Qualeſcunque etiam afflictiones nobis impoſitas, æquo animo cum Iobo fortiter toleremus, aduerſus Deum neutiquam cum gẽtibus frementes, nec uetitam opem cum Saule inquirentes. Neque etiam curioſi, cum Epheſijs, uel laſciui, quæ nouiſſe nos aut non intereſt, aut nõ licet, ſiue minus expedit, anxiè indagemus: uel ex ijs, à quibus exquiri ſeuerè inhibuit Deus, ſciſcitemur: ſed illis quas Euangelij ueritas cõmonſtrat, ſemitis inſiſtamus, inhæreamusq́ue, furioſas diaboli præſtigias & lubrica triuia declinantes, ne quemadmodum Iamnes & Mambres reſiſtebant ueritati, nos quoque Dei præcepto recalcitrantes, cũ his qui à ſiniſtris erunt, horrendam olim Chriſti ſentẽtiam audiamus:

Matth.25. Diſcedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.

Nihil autem hic ita aſſertum uolo, quod æquiori iudicio catholicæ Chriſti eccleſiæ non omnino ſubmittam: palinodia mox ſpontanea emendaturus, ſi erroris alicubi conuincar.

FINIS.

CENSVRA QVORVNDAM DOCTOrum piorumq; uirorum de hoc Opere, explicata literis ad D. Ioannem Vuierum datis. quarũ hæc prima Theologi cuiusdam eximij est, & abbatis doctrina, uirtute atque existimatione clarissimi: cuius nomen supprimere, ob quorundam qui se Theologorum nomine pallio pileoq; exornant, morositatem, malui.

SAlue uir, ut erudissime, ita multis nominibus mihi commendatissime.

Miraberis, sat scio, quid mihi in mentem ueniat, quòd cum te ne de facie quidem nouerim, aliquid ausus sim ad te literarum dare. Verùm non te lateat uelim, me huc uel inuitum, ac manibus pedibusque reluctantem esse adductum, ingenij tui pulcherrimis monumentis: quæ profectò eiusmodi sunt, ut uel saxa muta, nedum bruta animalia, in amorẽ pariter ac admirationem tui raperes. Nam liber ille tuus de Dæmonum præstigijs, Deus bone, quantum habet solidæ doctrinæ, acris ingenij, ac iudicij consummati? Quis putaret tam longè lateque patêre uestram Physicam? Nunquam mihi magis arrisit de uobis, quàm in præsentia, grauissimum Homeri testimonium:

Vir medicus multis alijs præstantior unus.

Certè librum illum nescio quo cum fructu, summa cum animi uoluptate, non tam legi, quàm penitus deuoraui. Quem equidem uideo talem esse, ut haud dubiè nomen tuũ immortali cum gloria

gloria ad posteros transmittat. O' fœlicẽ Cliuiã, quę tantos habet literarum heroas: fœliciorem, quæ, ueluti eam decet, eos amplis stipendijs alit, meritissimisque auget fortunis: fœlicissimã, cui præest Princeps non modò doctus, pius, ingeniosus: sed etiam doctrinæ, ueræ pietati, nobilibusque ac fœliciter natis ingenijs mirè, & utroq; (quod aiunt) pollice fauens. Nam quànquam hic princeps ob præstantes cum corporis tum animi dotes, ubiq; terrarum optimè audit: tamen inter cæteras clarissimas eius uirtutes, clariorem existimo nullam, quàm quòd ut ipse doctus est, ita ad euehendos, quos singularis aliqua eruditio commendat, fictus, natus & educatus uideatur, iuxta illud clarissimi uatis:

Principis est uirtus maxima, nosse suos.

Gaudeo mehercule, & ex animo gaudeo, te diuine uir primum hanc glaciem perfregisse, & miseras aniculas ab atroci quadam tyrannide uindicasse. Cardanus quidem nonnihil uelitatus fuerat in sycophantas illos: tu autem apertis uelis eos ipsos inuasisti.

Macte ô ingenio, macte uirtutibus istis:
Ritè Vuierus eris, nunquam tua fama peribit.

Crede mi Vuiere, non modò hac opera multos sani iudicij uiros, quasi Herculeo nodo tibi deuinxisti, sed optimè de religione Christiana meritus es. An non erat in detrimentum nostrę Reipublicæ, plus concedere diabolo, & nescio quibus malis genijs, quàm unigenito filio Dei? Paulus, ut uir prudens ac circũspectus, non audet se dicere, cum ad tertium usq; cœlum à Deo

esset

esset sublatus, raptum extra corpus: sed siue in corpore, siue extra corpus, inquit, nescio: Deus scit. & hoc in spiritu tantummodo accidisse, uel Lucas amplissimus in Gestis Apostolicis est testis. At nostri maiores (si dijs placet) credebant ope dæmonum mulierculas uolitare per aera, ingẽtia corporaliter spacia regionum transmittère, subinde in feles mutari: atque adeò, sit honos auribus, cum ipsis malis genijs actu uenereo congredi, ac quasi permisceri.

2 Cor. 12.

Disserit hac de re plurimus D. Hieronymus, in prologo Danielis.

O *cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.*

Quis fascinauit quæso insensatum hunc mundum, ut tam imprudenter fabulis anilibus adhærentes, à nuda ueritate aberrarent? Sed dicet mihi quispiam: Num tu H. credis, quæ ipsæ tormentis exagitatę, ingenuè confitentur? Certè tormentis fidem non esse adhibendam, doctissimi atque grauissimi quique dicũt. Nam in torminibus mẽtitur qui pati multa potest, mentitur qui nihil pati potest: dum hic non uult fateri quæ fecit, alter plura fatetur se perpetrasse quàm unquam uel per somnium cogitauit. At quid sentiendum quæso, de mulierculis illis, quæ ea se fecisse aiunt, quæ in rerum natura sunt nusquam? Accidit hic intra triennium, huius ferè rei memorabile exemplum. Omnes monachi ex uino pessimo & pendulo, quo nimiũ sese ingurgitauerant, ad unum intra annum ferè perierunt. Sacrificulus quidam persuasit prędecessori, ut uocant, meo G. in causa esse pau perculá quandam aniculá, quę certis sub gradibus posuisset pręsentissima ueneficia, ubi monachis

Cum dæmones spiritus sint, spiritusque, ipsa ueritate teste, carnem & ossa non habeat. Luca 24.

(nondum enim, uti suspicor, supremam manum iam imposuerat) de Dæmonum præstigijs: quod certè multo mihi gratissimum erat, tum quòd D. Daniel noster Brouchusius Reipub. Gorcomiēsi à medicinis, aliquando eius apud me mētionem fecisset, & singularem supra communem hominum conditionem ingenij tui dexteritatem prædicasset: tum quòd sperarem, aliquando detectis huiusmodi muliercularū neruis, idolomaniam, quę multis abhinc seculis hominū mentes occupauit, penitus erudicatum iri. Nam quantumuis annis abhinc uiginti Iacobus Sauagius, Andouerpianus medicus, eiusdē argumenti mihi adhuc dum iuueni librum cōmunicasset, quem aliquando, ni mors inopina uirum inuasisset, typis commendare decreuerat: non uidebatur tamen is esse talis; qui insitam iamdudum opinionem euellere posset. siquidem, etsi physicis quibusdam demonstrationibus deliramēta quædam esse declararet: concessit tamen multa, quæ tu argutissimè & maxima cum ratione refellis, neq; is (ut bona uenia uiri alioqui doctissimi dicā) usqueadeò Scripturæ sacræ testimonio innitebatur, ut qui sua professione cōtentus, medicis physicisq; argumentis tantum stabat. Tu contrà, antiquissimorum Theologorum, Iurisperitorum, atq; eorum qui de magia scripserūt (ut interim medicos taceam) argumētis innixus, quum aliquid se iam egisse putant, nihil prorsus iam actum cōuincis; & ut habet Græcorum diuerbium, κυκλωπεία: Dignum mehercule cedro opus, dignum quod omnium manibus sceleratissimo hoc tēpore circumferatur, dignum quod omniū mentibus im-

A 2 primatū

primatur, &c. Scriberem aliquanto accuratius, ni Brouchusij nostri propera quędam festinatio, dicere simul ac scribere coegisset. Vale in eo qui cuncta potest. Goudæ, nonis Maij, Anno 1563.

D. IOANNIS EVVICHII, MEDICI *& eruditissimi & excellentissimi, sententia.*

QVantum uoluptatis cœperim ex tuis libris de Præstigijs dæmonũ, ὦ ἀγαθοῖς κλεινὸν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ Vuiere, uix satis uerbis explicare possum. Video enim singularem in ijs prudentiam, iudicium solidum, copiam rerum necessariarũ, ordinẽ mirificum, sedulitatem incredibilem, denicg animi pietatem (absit adulationis suspicio) & religionis Christianæ puritatem: eamq́; passim propugnãdi aduersus omnes impiorum hominũ insultus, & dæmonum fraudes animo sitatem infractam. Deinde nõ solum, quod ipse sæpe mecum cogitaui, sed etiam quod unicè & optaui & expectaui, in illis abundè sum consecutus. illud autẽ est præcipuè, quid de Lamijs (quas uocant) nostri temporis sentiendum sit, quid uanæ illarũ incantationes efficere possint: & tandem, an pœna illarum ad mortem usque extendi debeat. Quæ tria tam uelim hodie omnib. esse rectè cognita, persuasaq́;, quàm plerunque indoctis doctisq́; temerè credita. Pudet autem me propemodũ nostri seculi, quòd tanto ueterno sopitum res tam utiles necessariasq́; non diligentius inuestigarit, & maturius in lucẽ ediderit. Omnes enim ferè tam Medici quàm Iurisconsulti & Theologi (quorum tamen maximè intererat,

interserat, hæc ad unguem cognoscere) contenti maiorum consuetudine, nimis faciles aures præbuerūt fabulis: nimisq; temerariè, ne dicā iniquè, de uita morteq; multorum pronunciarunt. Sed cum cogito, idem hodie & ante ætatem nostram in illis obseruatum esse, qui iudicabantur hæretici (scilicet quòd à Rom. ecclesia in interpretatione quorundam articulorum doctrinæ, uel usū ceremoniarū, nulla seditione dissentirent) quorum tamen, uel aduersarijs testibus, mens Deo deuota, uitaq; inculpata fuit: minus mirum uidetur, quòd in hac Lamiarum causa, quæ plena semper fuit tenebris & dæmonum ludibrijs, cæcutiant, cæcutiendoq; insontes sæpe feriāt. Equidem ab eo tempore, quo ætatis maturitate, accedente qualicunq; institutione, usuq;, res humanas cœpi intueri, ualde semper deplorare soleo hominum ignorationem. Nam ea mihi causa uidebatur uniuersi mali, quod tam multiplex in uita nostra grassatur. Quod etsi ipsius maximè adhuc ignorans, Dei tamen gratia cognouerim & defleuerim: nihilominus communi cæcitate impeditus in præsenti materia, oculos altius adhuc attollere, & ueritatem ipsam intueri nondum potui. Quare quando ingenij mei exiguitatem probè scirem, nec negare nec asseuerare statueram. At nunc iudicio tuo confirmatus, lucem mihi uidere uideor, & qua eundum & ubi sistendum sit, satis intelligo: agoq; immortali Deo gratias, quòd tua opera eas res nobis patefecerit, quæ nō eruditis modò & titulo doctoribus, sed etiam omnibus hominibus, multò uerò maximè Christianis cognitu necessariæ sunt. Proinde nequaquam

quam credã posthac illis, qui ita præsenti cuicũq; usui inhærescendũ putãt oportere, ut nullo modo aliorum quamuis piorum eruditorumq́; uirorũ modestè propositã sententiam audiendam, cognoscendam, recipiendamq́; esse uelint: longè à principis illius consilio dissentientes, qui cũ necessitas postularet, Νῦν δ' εἴη, ait, ὅς τίς δή γ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι, ἢ νέος ἢ παλαιὸς, ἐμοὶ δέ κε ἀσμένῳ εἴη. Nam cum, ut dixi, omnis mali origo & fons ab ignorantia oriatur, & hęc primùm à peccato, peccatum porrò à diabolo (qui est uerè pater tenebrarum, falsitatis & confusionis) principium suũ ducat, meritò omnis boni causa uideri debet sapientia & cognitio: quippe quæ lucem, ueritatem, & ordinem in tota uita & omnibus actionibus nostris pariat, conseruetq́;. Facessat ergo omnis pertinacia & morositas: sitq́; libera ut audiendi, ita & dicendi scribendiq́; facultas: catenus tamen, ut is labor utriusq; reip. insignem utilitatem spectet, & ad Christi Seruatoris nostri regnũ propagandum, diaboli uerò & Antichristi tyrannidem labefactandam pręclarè faciat. Vale clarissime Vuiere, monstrosarum opinionũ nostri æui non minime Hercules. Vale inquã: & perge porrò esse, quod fœliciter gloriosèq́; cœpisti, πατρί τε σῷ μέγα χάρμα πόληΐ τε, παντί τε δήμῳ, δυσμενέεσσιν μὲν πῆμα, κακοῖς δ' ἄρα δαίμοσιν αὐτοῖς. Duisbergi, anno 1563. ipsis Calend. Iunij.

CARO,

CAROLVS GALLVS ARNHE-
mius D. Ioanni Vuiero Medico, & amico suo

S. P. Per Christum. Vt tui codicis doctrinam diligentius perlegerē, singulaq; accuratius pro iudicij mei tenuitate examinarem, ponderarēq;, effecit horribilis ea Satanæ rabies, quæ superiorib. annis in hac ecclesia Hammonēsi grassata est, & multos aliquantisper exercuit. Nosti mi Domine Vuiere, uir præstantissime, huic malo multiplicia excogitata adhibitaq; esse remedia, uariaq; de eo iudicia, tam in nostra Republ. quàm inter moniales uirgines uicini monasterij Kenterpen, unde hoc ipsum initio ad nos dimanauit. Interposuit suum iudicium quidam Simon exorcista cæcus infœlicissimè, qui mox à propria coniuge dæmoniaca miserabiliter interfectus, suæ impiæ audaciæ pœnas dedit. Ad eundem modum quidam senex monachus Franciscanus, cui nomen frater Lindemannus, tentauit cōfidēter suis exorcismis: sed & ipse mox, dum etiam instructus ad Missam celebrandā iret, repentina morte percussus, interijt. Hos secuti sunt & alij duo eiusdem ordinis in hac ciuitate fratres, palàm in nomine mille dæmoniorum excitantes diabolicā tragœdiam, longè omnium terribilissimam, cuius historiam te accepisse arbitror. Nec defuit quidam suffraganeus episcopi, cum pastore quodam, adiunctis etiam medicis, omnes ab antiqui serpentis solertia delusi. Tandem etiam per Vulcanū ablatæ sunt, quæ has dæmonū laruas suis incantationibus peperisse credebantur. Sed neq; hæc seue-

istas medicamentum, quod expectabatur, attulit. Quod etiamnum præsens calamitas inter uirgines eiusdem cœnobij Kenterpen heu nimium testatur. Porrò tuus codex mirum in modum exprimit Satanæ naturam, ingenium, solertiam, curam, studium & rabiem, quibus grassatur mille artifex, fallax & potens in incredulis: quorum aspectibus, uarijs artibus illudit, prout merentur eorum peccata. Et ego sanè iam experientia compertum habeo, eius generis diabolicis præstigijs & dementationibus, non aliter quàm iuxtà sententiam in tuo libro pulchrè expressam ocurrendum. Nam nostri energumeni omnes, nẽpe quindecim numero, iã Christo propitio liberati sunt, non exorcismis, aut externis ceremonijs elementorum, sed uirtute fidei in Spiritu sancto, per fidelem uerbi Dei instructionem, per asiduas preces & ieiunia, quibus ceu ueræ ad Deum conuersionis optimis medijs usi sumus sedulò. Huc accesit manifestisima experientia de incantationum uanitate, quam etiam in tuo libro urges argumentis grauisimis, & meo iudicio demonstrationibus certisimis, quantumuis illæ à communi ueterũ sententia dissentire uideantur. Ego namq; iam aliquoties deprehẽdi ex ipsis lamijs & sagis, artes, quas præsertim de carminibus & imposibilibus incantationibus & fascinationibus iactitare solent, meras esse ineptias, delirationes, & somnia, quibus se admiscet Satan. Et anno superiori cognoui multas ineptias ex priuata confesione cuiusdam uetulæ incantatricis, quæ cum audisset in mea concione explicari locum ex actis Apost. Cap. 19. quòd multi Ephesiorum, ex eis qui curiosa

giosas artes exercuerant, cõportatos libros exussérunt corã omnibus, &c. protinus accessit animo planè consternato: & cum lachrymis arcana sui pectoris in sinum meum effundens, institutionem Christianam admisit. & cum diabolicarũ imposturarum uanitatem Dei beneficio intellexisset, & apertis oculis spectasset, facilè relictis mendaciorum fumis, ad ueritatis lucem conuersa est. Nec semel, admissa ueritate, sibi meridiana luce clarius eam apparere, satanamq; suorũ mancipiorum oculos tantum perstringere, & nihil in ueritate geri confessa est constantissimè, cũ detestatione diabolicę suę artis. Huius exempli historiam contexere plenius cum suis circunstantijs forte operęprecium foret: sed non ita tutum, propterea lubens supersedeo. Vno uerbo dicam, me satis experientia didicisse, bonam partem incantationum mera esse insomnia. Quod cognoscit clarius, quisquis saltem uel doctrinam de insomnijs penitius introspexerit. Probatur ex Aristotele, Hippocrate, Galeno, alijsq; philosophis, imò & quotidiana experiẽtia cõstat, insomnium naturaliter esse in homine simul & brutis, & uisa uersari plerunq; circa phantasiam: quod maximè prę cæteris experiuntur uel cæci, uel dormientes, uel melancholici, uel phrenetici, & alij qui sunt in sensu communi & mente uitiati. Quòd si uerò sacras literas de insomnijs tradentes inspexerimus, deprehendemus etiam præter naturam sępissimè immissa esse insomnia: idq; uel per bonũ spiritum, uel malum, aliquando obscurius, interdum clarius. Et aliquoties in ijs tam manifestas uisiones, imagines & spectra obijci, ut etiã sanctè

 iurares,

iurares omnia sic uisibiliter, corporaliter, & in ueritate agi. Obscurius & extra naturę ordinem à Deo propositas habuerunt rerum futurarum formas Pharao, & eius pincerna, & pistor, nec non Nabucadnezer Babyloniorum rex, Iosepho & Daniele eorũdem interpretibus Euidentiores autem formas & species conspexerunt Ieremias, cui olla feruens ostenditur ad Aquilonem conuersa, & alia quàm plurima. Item Ezechiel, & impius Baltzazar, successor Nabucaduezar, dum cernit in pariete manus scribẽtis articulos. Omitto insomnia & uisiones sanctorum in nouo Testamẽto, Iosephi uiri Marię uirginis, Petri, Pauli, Ioannis, coniugis Pilati, & aliorum. Porrò cacodæmon imitatur Deum ceu simia, in suis mancipijs: quod præter quotidiana nostrarum Lamiarũ exẽpla, etiã priscorũ ethnicorũ monumẽta abũdè testantur. Nunquid Satan olim sua oracula edidit in illis locis, ubi homines ad impetranda insomnia & uisiones pernoctabant? quale fuit Amphiarai, Amphilochi, Trophonij & Æsculapij. profectò ijs in locis dormientibus malignus spiritus monstrabat pharmaca & remedia, quibus iuuarentur infirmi, simulq; de alijs negocijs respondebat. Et ad obtinendũ huiusmodi insomnia & uisiones, mandabantur sciscitãtibus nescio qui delectus ciborum, & secubationes, & puri quidam castiq; dies. Pythagorei fabis abstinebant, eo quòd turbulenta somnia gignant. Hæc & similia, mi Domine Vuiere, quisquis exactè cõsiderauerit, intellexeritq;, facillimè iudicabit lamiarũ artiũ uanitatem, probabitq; tuũ iudicium. Manet enim satan semper sui similis, & quas olim inter

infideles,

infideles operatus est illusiones, & dementationes, easdem etiamnum exercet: perpetuos nempe fumos, & uanissimas umbras, somnia rectè dixeris, pro ueritate uendens. Habes breuiter, mi Domine Vuiere, sententiam meam. Probo diuinum collyrium tui codicis, quo multorum caliginosos oculos purgasti. Diuinitùs hoc datum esse, facilè iudicabunt, obuiisq; ulnis complectentur, quin & magicarum artium incantationes minus formidabunt, quotquot librum tuum cum sano iudicio legerint, & intellexerint. Vale per Christum: Datum Hammonæ, 26. Decembris, Anno 1565.

CLARISSIMO VIRO BARTOLO Richio, LL. Doctori, ac Illustrissimi Principis Henrici Ducis Brunsuuicensis ac Lunenburgensis consiliario, Domino suo obseruando, Caspar Borcholt S.

CVm nuper, clarissime uir, de Lamiarū uel sagarum fraude, quas ueteres Striges uocabant, quæ iam à Magistratibus sine discrimine ad flammam rapiuntur, inter nos sermo erat: tua excellentia uerè grauiterq; iudicauit, magnam in hoc maleficio diiudicando prudentiam adhibendam, ne temerè ac leuiter in pœnis infligendis aliquid statuamus: cum & leges ciuiles proniores ad lenitatem nos esse iubent, ita ut etiam in grauioribus pœnis benignitatis respectum habeamus. L. respiciendum. & L. absentem. de pœnis. Quàm uerò in hoc maleficii negocio multa nunc cōfusè, turbulenterq;, ex sinistra, fanatica ac pestilenti solum suspicione agantur,

ex hoc liquet, quòd laudabile illud discrimen inter prophanos uel infames magos, Lamias, & ueneficos, qui ueneno uel propinato, uel illito, uel in eo loco ubi terram inficiat posito, bestias et homines lædunt, & propterea meritò lege Cornelia gladio feriuntur, fit confusum, & hactenus confusè de his actum & pronũciatum. Vt autem præclarius hęc differentia, unde pro qualitate delicti pœna infertur, magis magisq́ tuæ excellentiæ innotesceret: promisi me transmissurum tibi librũ clarissimi hominis, doctoris Ioannis Wieri, ante annos aliquot de Præstigijs dæmonum, incantationibus ac ueneficijs, tã ingeniosè, acutè & doctè scriptũ, ut ab omnibus doctissimis uiris in Burgundia & toto Belgico numinis loco habeatur. Ego profectò quoties præstantissimi huius æui Iurisconsulti Iacobi Cuiacij, olim præceptoris mei Biturigib. in Gallia, mihi omnibus modis obseruãdi, recordor(recordor autem sæpe) tum cogor cum eo hoc fateri, nullum me librum maiori cũ uoluptate percurrisse: & nænias fabulasq́ nostros legũ Glossatores, si posito affectu cũ hoc scriptore cõferantur, nobis reliquisse, quoties hoc negocium tractãdum susceperunt. Cum autem & tuam excellentiam optimi iudicij esse non ignorem, peto, ut quantũ temporis publicis negocijs suffurari queas, huic libro pręsenti perlegẽdo impendas. Et mihi per occasionẽ tuã de hoc libro sententiã, quæ magni apud me ponderis est, rescribas. Si uerò quid toto hoc libro perlecto, ad propositam quęstionem de sagis uel Lamijs non ita sine discrimine crudeliter cõburendis, quod nunc tanta contentione in Repu-

blica

blica agitur, rectè iusteq; dictum inueneris: tu illud amplectere, ac quantum potes, innoxium sanguinem defende. Ac utinam talem omnes in hoc sanguinolento negocio animũ Princeps gererent, qualem Illustrissimus, experientia ac literis doctissimus Princeps GVILHELMVS Iuliæ & Cliuiæ Dux: cuius Principe uiro digna sententia de Lamijs, in Procemio libri annexa est. Non etiam uereor, cum sis (uti Cicero de Catone refert) librorum helluo maximus, ut tædium aliquod in legendo tibi obueniat. nam ita histojis, & iucundis narrationibus liber est refertus, ut uix ullum librum hoc iucundiorem extare, affirmare ausim. Vale: Datum in castro Sturuuolt, 7. die Augusti, Anno 64.

ADDITIONES, AB AVTORE, *absoluto iam typis libro, demùm missæ: quas hoc loco subijcere potius, quàm omittere, operepræcium duximus.*

Pag 75. uers. ult. Marcus. Tritemius nullam figuram magis quàm hominis, dæmones sibi coaptare docet. Cæterùm quando ad hanc non inuenerint conuenientem aeris materiam, apparentem formam sibi eos inducere ait, prout contrarius uel humor uel uapor effingat: & sic in forma plerunq; conspiciantur leonis, lupi, suis, asini, hippocentauri, hominis cornuti, etiam caprinis pedibus, quales uarijs in locis quandoq; apparuêre.

180. 6. itidemq; adiuratione facta per sex uerba, nec sibijpsis, nec alijs intellecta, dies, nues, ieschet, benedoefet, douuina, enitemaus: deinde suspectorum nominibus.

198. 27. imprimunt. Nomen illius Paracelsistę, cuius memini, qui Nobilem in ducatu Iuliacẽsi tam decepit miserè, est Georgius Fedro uon Rhodoch. Memoriæ.

484. antepen. incredulis. Hic & saluberrima Tertulliani exhortatio suum habebit locum, qui nos, uelut Iobum (fortissimũ Dei athletam) aduersus tentationum insultus pugnare uult: item serico uestiri probitatis, purpura pudicitiæ, chlamyde patientiæ. in animum quoq; inducendum suadet, cuncta quæ dæmon ad nostræ integritatis euersionem machinatur, in gloriã constantis casura: & eius machinamenta in hunc finem à Deo permissa esse, ut qua cõstantia perferre aduersa uelimus, experiatur. quemadmodum apud Hieremiam prophetã quoq; legimus: Dominus exercituum iusti probator est. D. Maximus in libro de Charitate, dæmones nos infringere interficereq; iubet:

iubet: atq; illud hauddubiè perfici, quando cum præceptorum Dei obseruatione affectus in nobis efferuescentes uincimus: hoc uerò, quum prorsus affectibus carentes, illis uniuersam calumniandi occasionē præscindimus, cum propheta dicentes: Vade homicida, Dominus mecum est, bellator fortis: tu cades, & delеberis apud me in æternum. Olympiodorus cap. 10. in Ecclesiasticæ historiæ interpretatione, omnes sensuum aditus occludendos censet, sic ut neq; per oculorum illecebras, neq; per aurium pruriginem, neq; per nocentis linguæ petulantiam dęmon admittatur. hoc enim signatulū contra dęmones absolutissimum habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: precatione quidem pura, quæ in cœlum subuehat affectus: & scientia uera, quæ salutaribus opinionibus communiat intellectum, & suggerat quid sit orandum, ut ardanter oremus, non hæsitantes. Rectè ergo

632. 24. retrudi. Hoc modo factum est, quod haud ita pridem aniculam tormentis eò adegerint, ut iam Vulcano litanda, fateretur, se hyemis proximę anni sexagesimi quinti supra sesquimillesimum, asperitatem incredibilem, frigus extremū, & durantissimam glaciem genuisse. Nec defuére uiri graues, qui ueris ueriora hæc crederent, quum in tota rerum natura nihil extet insulsius: quemadmodum ad me scripsit D. Antonius Houæus, uir doctrina, pietate atq; existimatione amplissimus, abbas Echternacensis, hominibus multis mihi unicè & semper obseruādus.

686. 13 suspendere.

CONFVTATIO SENTENTIAE *Georgij Pictorij, qua Lamias crudeli morte puniendas esse defendit. Cap. 20.*

ARgumenta, quibus Georgius Pictorius medicus, in libello de Sublunarib. dæmonibus, defendit, Lamias

Lamias inclementer uel igne uel alio quouis tormen to esse tollendas, sparsim in his nostris libris tam solidè confutata esse arbitror, ut superuacaneum certè iudicem, illi uel paucis respondere, uel plura his adijcere. Enimuerò earum phantasiam à dæmone uitiatam esse, ut neminem nisi opinione læserint, satis superq; demonstratum est. quemadmodum etiam mani festè ostendi, dæmonem, uti spiritum, ossib. & carne, quæ in actũ uenereũ requirũtur, carentẽ, cum femina congredi neutiquã posse. Quod tamen Pictorius hic negat, & se Augustini & Conciliatoris sententiæ præ ferre ait cuiusdam Marci testimonium, qui insignis satanæ cultor, in Chersonneso uitam egit solitariã, Michaeli Psello familiaris: atque dæmones genitalia habere, & fœcũdos esse semine, docuerit: quod hi salaces istis deformosissimis pecoribus (sic Lamias appellat) generãdi studio in locellos infundunt, & proles excitant, sed nostris dissimiles, & nanos fermè simias referentes. Vnde hæc Marcus nouisse potuit, nisi quod, dum familiariter dęmonum cõsortio uteretur, in ea forma ab ipso descripta, oculos illius deluserint, & præstigijs umbram pro re obiecerint, aut eius phantasiam, ut & Lamiarum, huiusmodi suggestione uitiarint. Debuit adhæc, ut philosophus, considerasse, omne semen generare suum simile.. Quorsum ergo nani ex dæmonum, qui spiritus sunt, semine gignentur? & quæ eorum similitudo? & in quibus conueniunt? in quantitate'ne, aut in substantia? simias'ne itidem referunt in generando dæmones, qui formam norunt mentiri quamcunq;, etiam angelorum lucis? Si pro creandi his potentiam tribuere uoles, malos gignent genios uel spiritus. analogiam etenim rerum hic statuere oportet. Accedet quoq; immortalitas, qua ratione à creationis primordijs in tã numerosam excreuerint sobolem ad hoc usque seculum, ut nihil præter

has laruas nostris sedulò obuersari oculis, nec usquā hominem ab harum infinitis myriadibus securū fore, non mirum sit. Huic sententiæ qui contraire uolet, rationes adducat, quibus, ut nugis his, imò apertissimis mendacijs credam, compellar. Demiror sanè, doctum uitum hic sibi illudi, sensusq; perstringi sinere. Aliam insuper punitionis occasionē nimis friuolam adiungit, quòd harum Erynnarū numerus in tam immensum excresceret pelagus, ut ab earum incantationibus tutus degere queat nemo, si non comburerentur. Imò nusquā securius ab ijs uiuitur, quàm ubi hæc uictima locum habet nullum, nec eæ igni mandantur: nimirum ubi diaboli dolus, artes & prȩstigiæ, quibus nocte diuq; in suam illicere nassam homines incredulos uel modicæ fidei satagit, innotuêre: ubi in cunctis afflictionibus Deus omnipotēs, iustus & misericors cognoscitur, imploraturq;: ubi ad Christum, unicum diaboli supplantatorē, eiusq; regni strenuum euersorem cōfugitur: ubi ordinata à Deo media non negliguntur: ubi quod solius diuinæ maiestatis est, satanæ aut maleuolæ anui non attribuitur.

Ad Ludouici Mycilli censuram de Lamiarum pœnis, uti quoq; ad Iacobi domini in Luchtanburch iudicium, quemadmodum & illi qui legem allegauit, & Mosem cap. 22 Exodi produxit, abundè toto hoc libro responsum esse existimaui, ut frequentiori repetitione minimè opus sit.

Veneficarùm, &c.

708. 22. Nec afflictionē afflicto addere debemus. l. uanis. D. ad l. Rhod. de iact. Atq; hæc sanè naturalis est ratio, cur neq; furiosi, neq; phrenetici puniendi sint ex aliquo delicto, quod satis suo furore torqueantur, & sua calamitate puniantur. l. diuus. D. de off. præs. l. pœna. §. sanè. D. ad l. Pomp. de parric. Itaque fati ut illos, sic & nostros, infelicitas excusat.

Animæ

Animo enim ac rationis ui destituti sunt, nec ullum habent aut mentis aut uoluntatis consensum, ut satis est ac super dictum. l.2. C. de contrah. empt. Atqui neq; delictum sine consensu potest committi, ac proposito. l. 1. ff. si quadrupes paup. fec. dic. neq; iniuria inferri sine animo iniuriandi. l. illud. §. sanè. D. de iniur. Ergo nullo modo ex delicto uel Canones eos irregularitate puniunt. Clem. un. de homicid. neque leges suis pœnis. l. infans. ff. ad l. Corn. de sicar. nullo modo ob parricidium commissum culeo insuuntur. d. l. pœna. §. fin. nullo modo inferunt iniuriam, sed eam patiuntur. d. §. sanè. nullo modo tenetur Aquilia, ob damnum datum. l. sed etsi quemcunq;. §. igitur iniuriam. ff. ad l. Aquil. nullo modo eorum factis leges uel præmium uel pœnam proponunt: sed pro talibus habent, ac si fortuita sint, in quibus nullius spectari posit hominis uel deliberatio, uel actio, uel conscientia. l. fin. in fin. ff. de administ. tut. At & nostros, quibus de agimus, animo (sine quo delinqui, usucapi, posideri nequit) item mente, uoluntate, ratione, consensu, deliberatione, βούλησει, consilio carere, iam ad nauseam ostendimus. Quid igitur grauius delinquũt, quàm furiosi, quàm phrenetici, quàm dormientes, qui illis æquiparantur? c. maiores. §. fin. ext. de baptis. Neq; profectò absimiles sunt nostrarum mulierecularum actiones; seu potius pasiones, illis dormientium, quas Bartol. in l. ut uim. ff. de iust. & iur. recenset, & Cardinal. Zabar. in d. Clem. un. de ijs qui de nocte surgentes homicidia commisere. Et tamen ille legum Coryphæus, talia commissa rectè excusat, tanquam ea hominis peracta operatione, quæ sensu, quę uolũtate careat. Dd. l. pœna. ff. ad. l. Pomp. de parr. non secus atq; à furiosis ac insipidis patrata. l. fluminum. §. uitium. ff. de dam infect. l. qui occidit. ff. ad l. Aquil. Cur ergo nostræ, quarum similis

est ratio;

est ratio, magis peccent illis? qui dicuntur non peccare, Gl. in c. testamentum 6. dist. Quid magis illarum urgetur confessio, quàm furiosorum, quibus cãlamitate non pares, sed superiores sunt? cum tamen illorum confessio nulla fit, uti probauimus ex l. in negocijs. D. de reg. iur. l. 2. §. furiosus D. de iur. códicil. c. fin. ext. de succ. ab intest.

AVTHORES IN HOC *opere citati.*

Hippo-

Origines.

P

Petrus Præmonstratensis.
Philostratus.
Pamphilus.
Petrus Lombardus.
Petrus Bellonius.
Petrus Pomponatius.
Propertius.
Priscianus Phi.
Pontanus.
Paulus Venetus.
Philarchus.
Paul. Grillandus.
Plato.
Porphyrius.
Proclus.
Plotinus.
Pherecydes.
Pausanias.
Pythagoras.
Poßidonius.
Plutarchus.
Philo.
Plinius.
Platina.
Petrus Aponens.
Picatrix Hispanus.

R

Rabi Moses.
Rhases.
Raymundus.
Ruffinus.
Robertus Anglicus.
Rogerius Bachon.

S

Saxo Grammaticus.
Q. Serenus.
Seneca.
Speculator.
Suetonius.
Synesius.
Solinus.
Sabellicus.
Suidas.
Sigebertus.
Strabo.

T

Al. Trallianus.
Ioan. Tritemius.
Tibullus.
Theophrastus.
Theodorus Byzant.
Theocritus.
Mercur. Trismegistus.
Tertullianus.

Tatianus

ERRATA OPERARVM INCVRIA

commissa sic emendabis.

Pag. 48. uers. 16. ministris ad ea Ibid. in marg. seipsum. 55. 12. credulitatem 60. 17. respondit 62. 28. fortè, Athanasius, pro Anastasius: & ult. promulgaret: 67. 23. illectos. 69. 2. procliue 72. 28. fortè molliorem, pro meliorem 74. 16. Hermotimi 90. 27. sunt 119. 20. adigendi 130. 17. apud Assyrios 133. 5. Israeliticę 136. 14. exulanti. 138. 2. ordinauit 151. 13. portentosas 164. 29. lycæo 174. 20. enim 175. 17. Endor 182. 11. modum 189. 1. instituti 210. 26 palleat 213. 1. monuerit 222. in marg. uerba inutilia 224. 7. paredris 230. ult. organa 253. 18. non læsisse 157. ult. supplicium 269. 17. quandocunq; 271. 22. confessæ sint (quemad. 288. 6. Rediit tandem 295. 29. hymene 300. 25. elemēta, & uet. test. libri numerantur) 320. 28. Tyranni, & penult. Tyrannum 322. 11. itaq; 339. 9. unaquæque 343. 12. est urina 348 13. conspecta 349. 21 cladem 367. 18. naturæ 374. 1. recrementicium'ue & 6. tolerare 376. ult. fuerunt 377. 10. in illorum 385. 22. fugere 387. 12. singulare 394. 7. ęgrota 400. 9. notata mulier, 408. ult cachinno 441. 7. fecalis 456. 6. Lusitanus 457. 25. ruffo 472. penult. cōcinere 491. 10. eius 493. 25. curationem 506. 15. cædere 516. in marg. dele punctum post notat. 522. 12. dele, post ducatis: itē post noticiā 530. 1. suggerente 539. 29. exposuit, miraculo. 540. 12. credulitate 548. 11. diffidenté 554. 3. oliuam à 554. 19. scilicet

scilicet & 20. ramosiore 555. 6. gestatur 568. 1. quorundam 579. 20. fuerit instructus. 585. 18. dele re, 587. 24. ut nos 598. 15. iniusto 603. 3. simulachrorũ 605. 8. Angelica 611 2. Theseum: 655. 12. impetiti 657. 26. libero & ult. redituri 660. 1. somnorinarum & 19. tolerantes? 670. 17. prorsus 677. 16. & cogitatione 678. 5. inquisitorem & 23. præsumis? & ult. saltatrices 713 28. quas multum.

RERVM ET VERBORVM IN *libris I. Vuieri de Præstigijs memorabilium* INDEX.

Cham

E

Gisber-

Hercules

I

lamias

mate-

mira-

Onea

Ponti-

Satyri

Solenan-

FINIS.

BASILEAE, EX OFFICINA [redacted], Anno Salutis humanæ M. D. LXVI. Mense Martio.

